Drents Werk

Uitgeverij Ter Verpoozing, Peize
ISBN: 978-90-73064-58-4
NUR: 301

© Gerard Stout

Verzameld werk deel IV.

Deel I. De grote verzoening
Deel II. Bon dia dushi, Anno Ludwig, Otingerzand
Deel III. Binnen zonder kloppen
Deel IV. Drents Werk
Deel V. Drents Werk

Eerste druk 2014
POD: vermeerbestseller.nl (Emmen)
www.iwemabestseller.nl (Assen)
(En bij mij thuis af te halen).

Omslag (Oranjekanaal boven Emmen)
Vormgeving: Gerard Stout

Lid van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde
Grote Culturele Prijs van Drenthe 2014
Contact.: gerardstout@kpnmail.nl
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie, microfilm, digitale bestanden of op welke wijze dan ook zonder schriftelijke toestemming van de uitgever. U kunt een enkele typefout ontmoeten.

Gerard Stout

Drents Werk

Verzamelde Drèentse schrieverij
romans, novelles, verhalen

Ter Verpoozing

alles uut de kast

Over dit boek

De toekenning van de *Grote Culturele Prijs van Drenthe 2014* heeft me geraakt. De prijs is de directe aanleiding geweest al mijn verhalen, romans, essays en enkele gedichten te bundelen. Het Drentse deel omvat twee boeken. Drents Werk.

In Verzameld werk deel I. *De grote verzoening* geef ik een uitgebreide onthulling van mijn bronnen en mijn drijfveren. Een klein deel van mijn Drentse verhalen is in *De grote verzoening* te vinden. De roman *Ningtien* is (nog) bij *Het Drentse Boek* beschikbaar. De Nederlandse versie staat als *Anno Ludwig* in Verzameld werk deel II.

De 'essays' in *Mien verzuuk* heb ik verfilmd, net als enkele verhalen uit *Heavy metal*. Wie wil kan de digitale bestanden gratis bij me verkrijgen (via het web).

De leesclub bespreekt *Bon dia dushi* (*Dag lieverd*) dat in *Verzameld werk deel II.* is te vinden.

Al het werk in dit deel is eerder in druk verschenen. De bibliografie staat op pagina 742. Ik werk snel, de prijs is een enkele verschrijving en vijf dikke boeken.

Ainsi soit-il.

Ik dank U voor uw aandacht.

schrei nooit weer dreuge traonen

Varning, svag is

1.

Wied vot om dichterbij te kommen. Ik had der nooit bij stillestaon. Niet dat ik nooit naodacht had over het leven en de diepere bedoelings van het bestaon, over het ienzaome begun, het samensmelten van ei- en zaodcel, het ienzaome moment van starven. Aalgedurig speulde ik wel met raamplannen en grote kaders veur een gelukkig leven, maor het gevuul gien kaant op te kunnen had mij nog niet vake zwaor om de scholders legen. Zelden was de börst mij dichtkneld deur ongeluk en verdriet. As mien leven bij toeren al een puzzel was, dan meer een kruuswoordraodsel of een deurloper as een cryptogram.

Het begunde, ik kan het allent achteraof vaststellen, met naojaorsmuheid. De harfst zul het weden, vlak nao mien dertigste verjaordag. Ik verzette mij der tegen, wol niet dat de zoveulste generale repetitie veur het grote Waldsterben mien leven sturen zul. Ik wol niet dat de iezern wetten van dood en verrötting mien luchtigheid ondergraven zulden. En was het wel de toerbeurt van de jaorgetieden die mij bereurde?

Waorom ik hen het noorden, hen Stockholm wol, wus ik niet. Oorzaken bint zelden dudelijk aj achterof naor de gevolgen kiekt. Wat een mèens opjaagt blef vake verbörgen, al is die duusternis veur jezölf meestal dieper as veur een ander. Net as met verliefdheden hebt vrienden gauwer in de gaoten wat der gebeurt as jezölf. As ik Els een week veur ik op de trein stapte vraogd had wat der met mij an de hand was, had ze mij dat zeggen kund. Ze hef het weten, ik weet het zeker, maor ik vreug heur niet. Ik vreug niks. Ik wus niet welke vraog ik stellen mus. Els had wel weet van mien verlangens. Now, vot, aal wieder vot, zie ik dat zij een dudelijk beeld had van mien driften, van mien angsten, mien diepe wèensen, van de dingen die mien leven stuurden. Maor nog aal geleuf ik dat ze mij der nooit in naokommen zul.

In Hengelo krieg ik plek 55 bij een vrouw met twee kinder. Ze is van mien aolder, het haor half lang, blond. Een neie blauwe broek en een vest met figuren die ik veur Zweeds deur laot gaon. Niet dat ik verstand heb van patronen en van het cultureel arfgoed van Scandinaviërs, maor omdat het in mien vlucht veuruut te pas komp.

Is ze mooier as wat ik achterlaoten heb, wat ik achter mij laoten moet? Het is bij zukke eerste kennismakings, ienziedig, dat wel, da'k mij kastelen bouw tot in de blauwe locht. Da'k hoop op een beter leven, wèens krieg naor vervulling. Beter nog, het bint disse momenten die mien leven kleurt. Verwachtings zunder grèenzen zunder douanes.

Hoe aangenaom zul het weden om boven in het bagagerek van de slaopcoupé de nacht deur te brengen met disse vrouw. Hoe laot ik mien kwaojongensdreum in vervulling gaon? Hoe krieg ik contact met heur, hoe kan ik

schommelend en knarsend heur zangerig accent in mij deur laoten trillen, heur locht, heur koelte?

Veur we goed en wel de grèens over bint kan ik disse vraogen uut mien kop zetten en zit ik een schoefdeur wiederop. Mannen, en zeker mannen die allent an de reise bint, haoldt niet van muë en jengelende kinder, zeker niet in slaoptreinen. De steward hef der veur deurleerd. Hij is onverbiddelijk, reserveerde plek of niet.

De man met wel ik now mien coupé deel is begun vieftig, op weg naor 'Sol og Tuna' een beurs in Stockholm. Hij döt in aluminium piepen veur regeninstallaties. Midden februari een tentoonstelling over de zomer. In mien gedachten is het nog lang gien veurjaor. Ik heb gien zin te praoten over tuunkabouters, fonteinen en kleurechte en vörmvaste tuunstoelen, en veur het half twaalf is schommel en schok ik in het bovenste bère hen en weer. Triplex en plastic is het ienigste wat mij van de Zweedse scheidt.

Ik val in slaop, schrik wakker as ik in Osnabrück de sirene van een ambulance heur. Bint dit mien leste minuten? Wie kreg de viefentwintigduzend van de verzekering as ik disse reise niet overleef en gratis weerom bracht word? Wat bint hartklachten in het Deens, stiet dat in Deens op reis?

Onder mij dreit de tuunman hum om. Om negen over negen stao ik in Kopenhagen op het perron. Twee Denen spreekt mij an. Ze vraogt om tien kronen. Ik gao hen buten. Tivoli is dicht.

2.

In Kopenhagen heb ik niks verleuren, maor ik heb gien zin de hiele dag in de trein te zitten. De nachttrein hen Stockholm giet om 22.21. Tot die tied kan ik hier rondkieken. Het is nog te vrog een restaurant in te gaon. Obers en schoonmaaksters bint nog an't stofzoegen en haolt stoelen van taofelties. Ik wandel naor het centrum, Andersen veurbij. Sprookjeswereld, maor ik kan mij der niet an overgeven. De kaolde warkt op mien blaos. Bij het Ministerie van Milieuhygiëne an de Slots Holmsgade loop ik naor binnen. Ik groet de portier. Hij knikt vriendelijk weerom 'god dag'. In de eerste WC die ik binnenstap schrikt een butenlands wichtie dat an het schonen is. Opluchting komp over mij as mien water votlöp.

In de hal staot deuzen met folders en affiches 'Holdt naturen ren'. Het bint schiere platen, maor ik durf gienien met te nemen. Schuldgevuul en opvoeding hoe is het der inramd haoldt mij tegen. Deuren staot open, een telefoon ratelt met korte stoten, planten op de gang en op de vensterbanken: verse zuurstof veur natuurbescharmers. Op een prikbord hangt een reuster veur koffie en taart. Vandage is Bengt an de beurt. Plastic vörkies en wegwarpbordties ligt klaor in een deus. Ik waog het niet te wachten tot de pauze begunt en het gebak uutdeeld wordt.

Buten trekt de lucht langzaom dicht. Achter glas vernauwt mannen en vrouwen heur blik achter computerscherms. Vrouwlu op straot, mooi in dure bontjassen. Ze ziet mij niet. De jassen bint in de Udsalg. In een kiosk blader ik tiedschriften deur, ik koop een ansichtkaort met de zeemeermin.

"Frimerk?"

Kontakt. Ik knik en langzaom komp vanneis de onvrede naor boven. Eten.

In het restaurant van het Dokmuseum veur Deense architectuur bestel ik Japansk kylling. Op de riesttaart die der bij heurt lig een passievrucht en een blaadtie deeg dat naor citroen smaakt. De dienster komp met koffie langs. Nee, kost niks extra. Ik blief veur een glas bier en vuul mij aalgedurig beter. Plaog mezölf niet langer met wat ik achterlaoten heb. Het wordt lichter in mien heufd. Eten en drinken lost leed op. Zoltzuur veur mien ziel. Het geld dat ik veur een hotel uutspaar deur met de nachttrein te reizen zal ik omzetten in lekker eten en veul drinken, beloof ik mezölf.

Ik kiek naor de Japanse kunst an de muren, naor de wichter die de bestellings rond brengt. Ze bint zwaor uutvallen. Zwaorder as Els. Het moet hier een goeie keuken weden.

De aolde man an het taofeltie naost mij wul wat bestellen. Het wichtie dat mij net de kip en het bier bracht hef, haoldt de menukaort veur hum vast en as ze nog an het zuken bint naor het lekkerste legt ze heur hand op zien arm.

Eerst reageert e niet, dan dreit e langzaom zien heufd naor het blonde haor vlak naost hum.

Ik kan het niet zien, maor ik vuul dat e lacht. Plaotsvervangende pien trekt deur mien arm omhoog naor mien scholders. Traonen drukt achter mien ogen. Ik reken of en gao vot. En as ik uren laoter mien plek in de trein vunden heb, bin ik tot op de botten verkleumd.

3.

Roltrappen, steriele tegels, restaurants, kiosken, volk wat drok naor de uutgang löp of naor perrons rent. In de grote hal zit mensen te wachten op de trein naor Uppsala, Nässjö, Göteborg en Umeå. De trein naor Oslo giet om 23.10 uur, maor zo wied is het nog lang niet. Eerst blief ik een paar dagen in Stockholm en probeer ik de dingen die gebeuren moet te laoten kommen.

Televisies steekt op stellages een meter of vief boven de reizigers uut. Ze laot om het kwartier hetzölfde zien, In het Kungliga Teatr wordt Den Flyganda Holländaren opvoerd. Reclame veur autos en trailers van films die in de bioscopen dreit volgt menare in rap tempo op. Gien advertenties veur drank en sigaretten, maor overal om mij hen kerels en vrouwlu met bier en rokerij.

Mien hotel lig an de rand van het centrum. Vanof het station is het zowat een half uur lopen, maor as ik wul huuf ik, op het leste stuk nao, niet deur de butenlucht. Briede helverlichte tunnels gaot over in ondergrondse winkelstraoten. Camera's haoldt in de gaten of elk heur an de regels haoldt. Kabbelende, miegerige achtergrondmuziek en zowat elk löp op een draf.

Hotel Stockholm zit bovenin een vierkant kantorenblok. Middenin is wisse een dakterras of een tuun, maor anwiezings daorveur zie ik niet. Het zul ok te kaold weden om buten te zitten.

De veurdeur wordt vanof ofstand lösdaon, maor niet veur ik recht in de lens van de camera keken heb. Met de lift gao ik naor de bovenste verdieping. Vette zwarte kabels gliedt langs de glazen kooi as ik de verdiepings veurbij gao.

De gang uut, rechtsof, linksof en vanneis linksof as ik de registratieformulieren invuld heb. Dan bin ik in kamer 725. Onderdak veur een paar dagen, nachten. Ruum honderd meter veur mien raam stiet een zendmast met een klok die om zien as dreit. De punties van de tien bint kapot, het is kwart veur negen. Ik leg de koffer op het bagagerek en laot de schoevies lössprıngen. Ik hang mien nette broek en de hemden op hangerties en zuuk schoon ondergoed uut de stapel, dan trek ik mij uut. De gordienen laot ik lös. Ik bekiek mezölf in de spiegel die tegen de kastdeur plakt is. Achter dubbel glas begunt beneden het nachtleven van Stockholm. Elk kan mij hier nakend zien, maor gienien kek.

Uwe Barschel. Ik had de krant nog dubbelvolden op de wastaofel liggen. In het bad achter mij stoomde de locht van seringen en honing boven het schoem uut. Nakend stun ik veur de spiegel, zowat net as in disse hotelkamer. Ik knipte mien snor bij en had enkelt sloffen an omdat ik vergeten had de dweil uut de bijkeuken te halen om die nao ofloop om het ofvoerputtie naost het bad te leggen, waor het water aal omhoogbroest.

Kaold in een bad in een Zwitsers hotel. Uwe Barschel. Els had der een hekel an

dat ik in bad de krant las. 'Papieren bint om dreuge te haolden,' zee ze altied as ze mij met een krant onder de arm naor de badkamer gaon zag. Ze kon der grel bij kieken, maor het deud me niks. Ik trok me der niks van an. Het was heur eigen belang mij het lezen in bad te beletten. Vake had ze de krant nog niet uut, het huusholden mus eerst an de kante, maor veul meer had ze der bezwaor tegen om deurwiekte stukkies papier uut het reuster te peutern. Ze had geliek, maor het was een dwarsigheid waor ik recht op miende te hebben en die leut ik mij niet ofpakken. Niet deur heur.

Ik drei de kaolde krane dicht en wacht tot hiet water onder mien kneien langsstroomt. Met mien rechterhand waaier ik onder water hen en weer, verspreid ik de warmte. Ik kan het niet tegenhaolden, ok niet in disse badkamer in Stockholm, of misschien juust hier niet. Niet in de vrömde waor de gebeurtenissen van de leste jaoren an starkte liekt te winnen. Emoties gruit in het lauwwarme water as ik denk an dat krantebericht van jaoren leden, ze griept mij an as ik probeer mij te verplaotsen in die Duutser uut Schleswig Holstein. Met het heufd op het koele emaille van de badkuup moet ik an Uwe denken, an de leste maol dat ik de krante met naor boven nam. Is e verdrunken, hef e humzölf an't einde hölpen, of is e deur een ander verzeupen?

Ik haold mij niet met politiek gaangs, zeker niet met bestuursproblemen van oenze oosterburen. Wat der deur regelaars uutdacht wordt hef mien belangstelling, maor dan giet het mij veural om de besluten, niet om het pad dat volgd is om tot wetten en regels te kommen. Ik wul graag weten waor as ik mij an haolden moet, maor mien betrökkenheid bij alle overwegings die tot besluten leid hebt, lees ik met niet meer aandacht as de voetbaluutslagen van de zaoterdagcompetitie. Maor waorom ik nao dat krantebericht niet ienmaol meer in bad kun zunder an Barschel te denken, weet ik niet. Was het de bezieling van die man, de blinde inzet waor e humzölf met in de nösten warkte, of was het zien dood as stille veurbeude van wat mij te wachten stun?

Heb ik mezölf in de nösten warkt? Laot ik mezölf minder deur wetten leiden as ik toegeven wul? Moet ik op de loop en moet ik daorom elke maol as het bad vollöp an die foto denken waor as Barschel onderuutzakt in kaold en voel water lig? Een arm over de rand. Niet lang genog om een blokkie ziep van de vloer te pakken, te stief om naor de shampoo in het rekkie boven de kraan te rekken. Wat fascineert mij an dat lichaam onder water?

Het water is kaold. Mien handen bint rimpeld en schraal deur de ziep. Het schoem is vot. Ik mis het plastic eendtie dat wied vot op de rand van een ander bad stiet. As ik de stop uut de ofvoer trek gorgelt het water met vertrouwde klanken naor beneden. Buten het bad broest het uut het zinkputtie omhoog. Een dweil he'k niet bij de hand. De bijkeuken, de pantoffels bint wied vot. Met blote voeten schoef ik het badmattie over het borrelende water. Ik dreug mij of en kroep nakend tussen de lakens. Halverwege de nacht schrik ik wakker uut een dreum met kaolde natte kranten en gezichten van papier maché.

4.

Sollatuna is krapan vieftien minuten met de trein vanof het heufdstation. Niet dat ik wat in die butenwiek te zuken heb. In hiel Stockholm mezölf achternao heb ik niks verleuren, al dringt dat beeld niet altied stark op de veurgrond. Neibouw, rijgieshuzen, flats en een tentoonstellingshal. Onder het spoor deur, over perrons en voetpaden in anbouw. Holten hekken verankerd in stienslag en volk op pad hen bloemen en gruun in een gries veurjaor. Zun in het gruun, allent de plek en de tied verschilt, dit had stad wezen kunnen.

Binnen is het warm, hiet zowat, of komp dat deur de kilte en de motregen buten? Ik haold mien jasse an. De rieg veur de garderobe schrikt mij of.

An lange paden, rechtuut rechtan deur de hal staot kraomen met bloempotten, motorzagen, tulpenbollen en grasmeiers op kunstgras. Vrouwlu laot zien hoe aj zölf 'svamp' op kunt trekken; kweek joen eigen schimmel op bosgrond en peerdemest.

Champignons en cantharellen uut eigen tuun. Ik blief net wied genog vot om niet anspreuken te worden.

Els heur va had hier moeten weden. Niet dat hij wel een praotie maakt had met een veurlichter. Hij was kweker en zwieger, begund as tuunknecht bij een boer op het hoge land, maor aalgedurig had e humzölf opwarkt. Eerst broeibakken op de kaolde grond. Roestige ringen an holten ramen om de glazen op te beuren om het onkruud vot te halen en aalgedurig uut een stukkie riet een pincet snieden veur het verspenen van jonge planties. Zunig was e west, niet allent op zien planten. Met wat e spaarde bouwde e een kas met euliestook en tomaten, komkommers en slao weuren met de tied met bakken vol de kas uutreden. Toen meer tuunders het groot anpakten en elk jaor meer gruunte deurdreid weur, stapte e over op bloemen, eerst chrysanten en later rozen. Tot e der iniens zat van was en de hiele boel verkocht. Elk stun te kieken. Wat mus Harms met zoveul kontanten iniens? Maonden duurde het veur de praoties over belasting en oplichterij doodbloed waren.

Ik krieg het te kwaod hier op de beurs. De planten, de vazen, het volk vlög mij an. In het restaurant haal ik een ijsco. In een hoek kroep ik vot onder een parasol van plastic rafia. Ik probeer mien gedachten te verzetten. Het wul niet. Els heur va komp me aal veur ogen. Wat heb ik die man now kend? Niks toch. Met hum op en deel lopen tussen zien planten in de tied dat ik zien dochter zaoterdags veur tien uur 's aovends weerom brengen mus. 'Die zeggen niks,' zee e en wees in een openhartige bui naor de planten. 'Daorom kan ik zo goed met ze praoten'. Wieder had e zwegen asof e zien diepste geheim an zien aanstaonde schoonzeun verraoden had.

Een half jaor naodat e de boel an de kant daon had was dudelijk worden waorom e zien tuun vot daon had. Op een vrijdag, de dartiende, stunden we in

het ziekenhuus om zien bère. Ik had nog nooit zien hoe as iene doodgung. Dit zul de eerste maol worden. Hij lag op de rugge, kussens onder zien scholders en zien heufd zodat e half rechtop lag. Hoesten, rocheln. Teer en tabak en leed van jaoren leken lös te kommen. Een zuster had mij in een koffiepauze inlicht over hoe het gaon zul. 'Niet schrikken,' zee ze, 'nao de leste aodem komp der nog ienmaol lucht hen buten.'

Ik gung vanneis de starfkamer in, wol het niet missen. Harms was in coma, wus niet wel of der om zien bère stunden, had gienien meer vot kunnen jagen. Zien aodem stoekte, ik meende dat het al zowied was, maor wieder gung het, de aodem stoekte vanneis en huuld toen op. Nao wel vief minuten of leek dat allent zo lange kwam der een leste stoot. De spieren huulden de ribbekast niet meer uutzet, het was gebeurd en lucht kwam hen buten. De leste lucht bleus bellen witte spei. Een zuster veegde het vot. Vanneis wat broes en toen was het veurbij. Zien ogen dreiden vlak veur het zo wied was naor boven asof der an de binnenkant van zien kassen wat zien was. Daor stun bijkans zien leven projecteerd; speulde de film die mèensen die weerom kommen bint, zegt zien te hebben. Bijkans was dat de leste maol dat e plaogd wuur deur de dingen die e niet begrepen had.

De zuster, van wie me toen pas de oorhangerties opvulen zulvern roosies, keek hiel tevreden, asof ze zien dood zölf regiseerd had. Asof het gien deurrookte longen, gien mu en versleten hart en gien ingesnoerde gevulens west waren die disse man verlost hadden. Vot van familie an het voeten ende; buten bereik van de levenden. Het rechteroog bleef dicht toen de zuster der overhen streek, maor het linker gung vanneis open. Net as toen e nog leefde en nao het middageten in een stoel sleup; linkeroog half open en een uutgezakte mond. Nao de tweede aai bleef het oog dicht, was alle licht uut.

Traonen? Nee, niet van mij. Ik had het starven bekeken as een butenstaonder, as een halve wetenschapper. Vanof de tied dat ik met Els en heur moe an de wake begunde nam ik geregeld de tied op. Elke vieftien seconden aodemde heur va tien maol, gemiddeld veertig maol in de minuut. Zölf kwam ik, daor in de hoek van de ziekenkamer met uutzicht op berkebomen en bloemperkies, niet wieder as twintig, maor dat was onbetrouwbaor. Ik wus dat ik telde en paste mien aodemhaling an. Een goeie onderzuker nemp humzölf niet as onderwarp van analyse.

En Els? Heur moe, heur tante, de andern, ze waren in traonen. Els niet. 'Wat now?' zee ze. 'Votgaon?' Heur va was al vot.

Is het toen schief gaon tussen heur en mij, toen, bij mien twaalfde of vieftiende kop koffie van die dag? Daor, in het wachtkamertie waor elk zee dat het beter was zo en waor ik allent dacht an de verpleegsters die in de kamer der naost het lichaam wasten en klaorlegden veur bezichting. Steriele tentoonstelling as de elvenbankies en oesterzwammen in plastic bakken met peerdemest, as de kunststoffen bananen die hier achter mij tussen plastic palmbladern hangt an stammem van dennebomen. De zun in het gruun, maor gruide toen mien twiefel, zakte mien zun toen al in het westen?

Op zundag giet de trein naor het heufdstation niet vaker as ienmaol in het uur. Ik wacht in het winkelcentrum an de andere kant van het spoor en blader deur folders die ik metneumen heb. Fonteinen, vijvers, tuunverlichting, drainagepiepen, harken, schoffels en kantenmeiers met benzinemotor, of elektrisch naor wèens. Uut de tas haal ik een bundel Zweedse poëzie. 'Alle dichters weet zeker dat ze gauw doodgaot,' stiet op de eerste bladziede.

5.

Veur elf uur moet ik mien kamer ontruumd hebben. Het stiet in vier taolen op het kaortie wat an de deur hangt. Het is niet onaordig bedoeld, maor ik vuul het as een bevel. Deurgangshuuskamer, warkhok veur Turkse wichter die dommies de lakens van de ienzaomheid ververst, de biebel onderuut de klerenkast haalt en vanneis in de la van het nachtkastie legt, mien voel ondergoed uut de prullebak vist en votgooit, of met naor huus neemt en uutwast.

Geliek nao slutingstied van de eetzaol bin ik de stad uutlopen. Strandvägen of, over asfalteerde voetpaden vlak langs het water. Bomen hangt schief met de takken vastvreuren in de Djurgårdsbrunnviken. Om de honderd meter waorschouwt bordties 'Varning, svag is' tegen natte voeten en arger. Bij de brug naor Brunnsgården koop ik een broodtie met warme worst en vuul mij even Zweed. Het is gauw vier kilometer weerom. De veurjaorszun brek deur en langzaam ontdeuit mien verkleumde gevulens.

Vanof de kade tegenover het Cirkus giet elk half uur een pont naor Slussen, vlakbij het centrum. Het pont is net vot, maor ik wacht liever as nog wieder te lopen. In het wat groot uutvallen bushokkie tel ik de ofgescheurde kaortie die op de vloer ligt. Twee vrouwlu stapt binnen. Ze lacht mij vriendelijk toe. Veur ik heur groet beantwoorden kan strompelt een stuk of tien gehandicapten het hokkie in. Mongolen, debielen, spastici. Traonen springt achter mien ogen vot. Niet dat ik met ze te doen heb; wat weet ik van die mèensen, wat weet ze van mij? De vrouwlu, de kinder gliedt vot uut mien heufd. Ik moet iniens an Geert Sulmann denken. Hij woonde naost mien va en moe, was mien buurjong. Elke dag kreeg ik met Geert te maken. Dat e naost oens woonde kun mij weinig schelen, dat ik dezölfde veurnaam had, daor kreeg ik pas vrede met toen ik het huus uut was.

'Aaaing Geert, scharp in de bochte,' reupen we as we met een stuk of wat jongen bij menare waren. allent duurden ie dat niet, Geert was stark en onberekenbaor. 'Aaaing Geert.' Hij sprung dan op zien fietse, reed zo hard e kun de klinkerstraot over, de kerk die even wieder stun veurbij en dan maakte e een scharpe bocht naor rechts. Hij dreide de Kerklaon niet in maor reed bij de smid over het arf tussen ploegen en eggen deur, weerom naor huus. En met vanneis 'aaaing Geert' hung e schief in de bochte as e het grindpad bij zien va en moe opreed. Zo mus het bij de TT weden. As het goed ofleup lachte Geert, een briede grijns op zien debiele kop en zweide e met zien arms. Engels had e niet leerd, anders had e vaste 'I'm the king' reupen. De Cassius Clay van het dörp. De maolen dat e in het grind onderuut gung mussen we maken dat we vot kwamen, dan vluukte e alles bij menare en kregen wij de schuld van zien kunsten.

In mien dreumerij vergeet ik zowat om op het pont te gaon. Ien van de

vrouwen pakt mij bij mien scholder. 'Går du?' 'Ja, tak.' We vaart kasteel Holmen veurbij. An de overkant van het water lig de veerboot naor Finland onder stoom. Die debiele naamgenoot was ik allang vergeten west as ik der niet op een gemiene manier an herinnerd was.

Drie jaor leden veranderde een bloedproppie mien leven en niet allent dat van mij. Dat venienige obstakel maakte een hieleboel lös. Het was gien proppie in ien van mien bloedvaten. Ik had mezölf nog net naokieken laoten op ofzettings in aoders, op cholesterol en op de hoeveulheid iezer in het bloed. Het was benauwdigheid da'k zukke dingen uut leut zuken, ok al wus ik dat de angst gruide met de tied dat ik op de uutslag wachten mus. En cholesterol 6,1 is dat veul, te veul?

Het was de rechter halsaoder van Berend. Het proppie in de nek van mien zwaoger drukte mien leven een andere kant op. Zunder hum was ik nooit in Stockholm te laande kommen. Zunder hum had ik de vrouwlu met de debiele kinder niet op het pont naor Slussen gezelschap haolden.

As drie jaor leden om kwart over elf Els heur moe belt, luuster ik naor een interview op de radio. Els haalt veur de tweede maol koffie en kletst vanuut de keuken deur het verhaol hen. Een bloedproppie in een aoder, gien hersenbloeding, maor het effect is hetzölfde. Berend is in menare zakt, is zien verstand kwiet, is an de linkerkant verlamd. 'Hij was altied al rechts,' is het eerste wat mij deur de kop schöt. Ik haold mij stille, maor vuul gien schaamte veur die gedachte.

De eerste dagen nao dat ongeluk dringt niet tot mij deur wat der allemaol gebeurt. De waan van de dag regeert. Dingen moet regeld worden. Ziekenhuus in en uut en met een ambulance hen stad. Het kwaod is geschied, maor moet nog op foto's vastlegd worden. Veur naogeslacht wat niet meer kommen kan, veur de statistiek, veur een publikatie in een medisch tiedschrift. Het huuft niet meer veur de stamhaolder die roerloos op bère lig. Ik regel, ried op en deel, koop twee neie pyama's, vlucht om niet te huven treusten. Ik bin gien treuster, niet veur heur moe, niet veur Berend die der gien weet meer van hef, niet veur Els. Ik wul gien geweten weden en het antwoord op de vraog naor het waorom huuf ik niet te vinden, mien moraal huuft niet opkrikt worden. Net now ik vrede probeer te kriegen met de ofstand tussen Els en mij, een ofstand waor ik gien weet van had, de ofstand die heur va tot zien leste aodem verzweeg, net op dit moment komp dat bloedproppie der tussen om oens naor menare te drieven.

Ik vuul mij niet bij Berend betrökken. Ik ken hum ja niet en hij wet niet wie ik ben, now hielemaole niet. In de jaoren dat ik bij zien zuster ben, waor hef e zeten? Ik weet het niet. Ik wul het niet weten, ok niet nao dat bloedproppie op zundagmorgen. Ik vuul me niet bij hum betrökken, bij gienien. As ik al an iene denk ik denk zowat niet, in elk geval niet an dingen die de muite weerd bint om te onthaolden dan is het aan mezölf. Ik denk an mezölf en an de vriendin die ik der op nao haold, an de spanning die de verhaolding met P. gef, an het gevuul van driften die opspeult en een uutweg zuukt. Bootvluchtelingen die

bij het leven neukt as ze zeerovers op heur ofkomen ziet en de dood dichtbij weet. Dat soort driften vuul ik boven kommen. Wat kan mij dat bloedproppie schelen.

De dagen gaot veurbij en langzaom dringt bij mij deur wat der gebeurd is, wat de gevolgen bint. Zien toekomst is dudelijk, der is gien pad weerom, maor die van Els en van mezölf? Hartkloppings, spierpien, krampen in het lief en kopzeerte die allent met draank votgiet. Bin ik binnenkört zölf an snee, is mien törf zowat op? Ik bel P. op heur wark. Ze is der niet, zit in huus met zere kneien en stramme vingers. Reuma, zeg het wichtie op kantoor. Ik bel niet naor heur huus. De wetenschap dat P. ok een kwaal hef, een echte of ingebielde, is genog om mien paniek te verjaogen. As het nog even deurzet wordt oenze illegale verholding ienvoldiger. We hebt wat gemienzaom.

De traonen van Els komt nao twee week. Ik heb met heur te doen, vuul mien steken in de börst niet meer. Het leed is as een communicerend vat. Het helt now over naor heur, mien trechter is even leeg, wacht op de weeromslag. Ik heb gien zin meer an praoties met P.. Ik vuul mij allent en weet niet hoe ik heur treusten kan. Van beide kanten kunt we de ofstaand niet overbruggen. Clichés rolt over mien lippen, pas as ik zwieg en heur om de scholders pak, wordt ze rustiger. Binnenin mij stiet alles in braand, maor kaolde rillings loopt mij over de rugge.

Wul ik nog aal een held weden, vraog ik mij of. Slussen is op schrouwofstaand. Wul ik echt dat ien van die debielen over boord valt zodat ik die uut het ieskolde water halen kan? Bestiet mien heldendom uut het redden van verzeupen mèensen? As ik vanof schoel langs de Kavelingswiek fietste, keek ik elke week wel een maol of der in de wiekswal bijkans een plastic puut met een kinderliekie der in tussen de brummelstruken lag, of dat der een dooie kerel langsdreef die een klap kregen had van een scheepsschroef. Op de foto in de krant met een liek binnen griepofstaand.

Het pont botst zachties tegen de autobanden die an nylon koorden an de kade hangt. Veur het reuster dat de rotzooi uut het water zeeft dat deur Slussen de Saltsjön instroomt lig een plastic pop. De linkerarm is der of.

6.

Veuls te vrog bin ik op spoor 7. De trein hen Oslo stiet der nog niet. Ik kiek de rails langs die wiederop in het donker tegen menare ankruupt en in een bocht naor links versmelt. Nog een paar uur en ik schoef der over hen naor het westen. Ik wul vot uut disse stad waor Palme het leven leut, waor alles mij denken döt an dood en ienzaomheid. Waor ik hen gao maakt mij niet uut, as ik maor niet langer in disse kaolde stad wezen huuf.

De coupé is vol. In het gangpad schoeft mèensen langs. Een vrouw van achter in de veertig, kaorties van Qantas an heur koffers, en vier wichter van zowat half heur aolder haoldt mij gezelschap. Schrouwerige Amerikanen, de wichter. Ik heb een plek bovenin, hang een beetie schief over de raand en kiek in het spiegeltie naost de schoefdeur hoe elk heur klaormaakt veur de nacht. Niet alle kleren uut, in bloes en boks tussen de lakens, allent de riemen lös. Het is hiet. Buten is het zwart duuster, zowat gien huzen, gien tussenstations. Allent het dendern van de wielen op de rails.

Allent, allent met vief vrouwlu in ien coupé. Hiete dreuge lucht. Ik trek mij uut bij het locht van het bedlampie. De wichter gaot om beurten tandenpoetsen, schoeft de deur hen en weer. De vrouw van veertig lig op dezölfde heugte as ik een tiedschrift te lezen. House&Garden. Dan knipt ze het bedlampie uut. Ik drei me om, bin bliede dat Stockholm achter mij lig. Ik woel hen en weer, bin verdacht op schokken en op drukgolven van anstormende treinen en ik denk an P..

Waor en wanneer ik heur heb leren kennen, weet ik niet meer, maor zo iniens kwamen we geregeld bij menare over de vloere P., heur kameraod K. en Els en ik. Op zundagmiddag wandeln in het Slochterbos, ien of tweemaol in 't jaor naor Schiermonnikoog en aalgedurig 's aovends an de draank.

'Ik moet met je praoten.'

P. belde mij op mien wark. Ik wus niet wat ze wol, kun hooguut wat vermoeden. Over de telefoon wol ze der niet over praoten, zee ze. Was ik vrijdagaovend te wied gaon toen ik, nao een partijgie bridge en wat draank heur bijkans wat te enthousiast vastpakt had bij het votgaon? De sleutel van de meterkast had gemien in heur rugge prikt, dat was waor, maor ik had de plek veurzichtig masseerd, het schrammegie met een vochtige vinger soepel maakt. Was dat kontakt, en wat daornao kwam, veur heur meer west as driften die deur alcohol lösmaakt waren?

Zundagmiddag,' zee ik, 'om goed half twee bin ik bij joe.' Els zul het weekend naor een congres en zul pas late weerom kommen en dan nog. Ok zunder heur toestemming kun ik rustig met P. in de bos bij Anloo wandeln.

Ze wol bij K. vot. Hij slat heur. De schrammen op de rugge waren niet van de sleutel. Het is der uut veur we van de parkeerplaots of bint. K.! Wat veur kerel is hij? Wat moet ik zeggen, doen? Mien verstand raokt ontregeld. Moet ik P. vastpakken, mien arm om heur zere lief leggen? Van minnaar tot beul, van beul tot minnaar. Ik begun van heur te haolden, slao mien arm om heur hen, vuul da'k heur met waterige ogen an kiek. Ze knupt heur jasse dicht, kek mij an en lacht zoer. Traonen. We wandelt tot het pinetum, loopt tussen sparren en coniferen. P. hef heur zwiegen verbreuken, prat an ien raom deur. Ik heur hoe het begunde, hoe ze heur niet verzetten kun, heur der niet van lösmaken duurde. Die sleutel in heur rugge. Mien wiesvinger met het beetie spei der an over heur striemen. We loopt zwiegend weerom. Dan, zowat weer bij de auto, grep ze mij vaste. Bliede dat ze zegd hef wat heur pleug. Ik weet gien oplossing. Kus heur. Heur lippen gaot van menare, ze dreit heur ogen naor boven en döt ze dichte. Te lang leden dat ze een ander met zoveul hartstocht kuste.

In de auto streel ik heur, kus heur, druk heur tegen mij an. De roeten beslaot. Ik weet niet wat ik moet denken, moet vulen deur zoveul onverwachte overgave. Waoran heb ik dit verdiend? Wul ik dit wel? Moet ik heur zeggen dat ze niks tegen heur zin doen moet, dat ze moet zeggen as ik... Ik zeg niks, geef mij over as ze de rits van mien broek naor beneden schöf. De knoop lösmaakt. Ik haold heur niet tegen, aai met beide handen om heur heufd, deur heur haor, steek mien pink in heur oor. Ik vuul gien schaamte veur de peerdrieders die ik deur de beslagen roeten veurbij zie rieden. As ik mien ogen dichte doe bestiet de wereld niet meer.

Dan schrik ik wakker. De Zweedse met de Qantas koffers stiet naost mij op het trappie en haoldt mij veurzichtig bij mien naakte scholder.

"Sir, sir.."

Ik kiek verdwaosd um mij hen. Mien hemd plakt an mien lief en ik schaam mij as de steward een uur later de lakens halen komp.

7.

In het Forbundshotellet knap ik mezölf op. Ik neem een douche, geniet van de verwarmde vloer van de badkamer en spuul de nachtmerrie in de trein van mij of. Buten riedt taxis of en an. Chauffeurs leunt ruggelings tegen heur wagens, maakt praoties met menare en aodemt grieswitte condens de kaolde lucht in. Ik drei de koelkast van het slot en pak een zak neuten en een lett öll uut de mini bar. De straotverlichting schient mien kamer in. Het is vrog donker in Oslo.

Hoe vertel ik het an Els? Die vraog huuld mij een week lang bezig nao mien wandeling met P.. Mus ik het heur zeggen? Toen ik P. ofzet had en tegen vief uur in huus kwam, tröf ik Els. Ze was wat vrogger van het congres votgaon, vuulde heur niet hielemaol fit. Ze was mu van de lezings en de dia's. Het was niet het goeie moment om te vertellen wat mij overkommen was, niet het goeie moment om te zeggen hoe as het der met P. en K. veurstun.

En P.? 'Geleuf in joezölf,' zee ik tegen heur toen ik heur bij huus ofzette. 'Ie bint te mooi en te aordig om ongelukkig te weden.' Ik heurde mezölf registers löstrekken. Kuste vanneis heur opgezette lippen. Heur zölfvertrouwen was omhoog gaon, zee ze. Ze had heur zölfrespect weeromkregen. Gienien, ok K. niet, zul heur nog langer kunnen misbruken.

Een week later verhuust ze. K. belt mij nog ienmaol op. An zien stem heur ik dat e niet wet of e humzölf moet verdedigen of dat e moet gaon schelden. We verbreekt het kontakt, hebt menare niks meer te zeggen.

De eerste maol dat ik P. weerzie nao die middag op de parkeerplaots bij Anloo weet ik niet hoe ik moet kieken. Veurof maak ik me gedachten over mien reaktie. Vergeefs. Ontwapenend komp ze me bij de deur van heur neie huus in tegen. As ze al wat vuult van mien aorzelings en mien after thoughts, lat ze het niet marken. Ze wet, liekt het, niks van mien schuldgevuul en mien twiefel. P. is hartelijk, lief zölfs. Ze hef niet deur dat ik heur allent een drukkie geven heb, dat ik allent een katalysator was veur wat ze veur heurzölf al uutstippeld had. De ommekeer in heur was al voltooid, moet allent nog in een neie vörm geuten worden. En ik moet mij een neie rol anmeten. Ik bin gien praotkameraod meer. In de gesprekken met heur heb ik aal minder te bieden.

Mien theorieën, mien filosofieën bint een butenkaant, een verpakking. Ik probeer der met te speulen, ze te gebruken. Mien belangstelling verschöf van een 'goed gesprek' naor een 'goed gevuul'. Ik raak opgewonden deur heur lief en luuster aal minder naor wat ze zeg. Heur striemen hebt mij niet genezen. Ik concentreer mij op dingen die in handtastelijk veurdeel om te zetten bint. Het bloementaofeltie moet bezied, de koppies en de glazen moet naor het midden van de taofel, het kussen moet van de bank en de knopen moet lös veur het spel speuld worden kan.

As we in de keuken staot pak ik heur vaste, streel over heur haor, heur nek, heur rug. Ik vuul of heur tepels opricht bint deur mien anrakings en ik luuster naor het tempo van heur aodemhaling. Ze lat me geworden. Langzaam en veurzichtig schoef ik heur grèenzen over mien begeerte hen. Met mezölf in tweestried. Ik wul dit spel niet zolang as ik der over naodenk, zolang as ik weet waor ik met gaangs bin, maor as de trein ienmaol op gang komp, is ok het spoor al uutlegd. Gien wissel stiet dan meer verkeerd, allent een buffer, allent P. kan mij dan tegenhaolden.

P. haoldt mij tegen, ze lat het niet zo wied kommen. Ze drukt mij bezied en lat mij heur huus zien, de neie meubels. K. hef de stoelen, taofels en kasten niet delen wuld en zij wol niet alles hebben. K. had zien agressie uutleefd op de keukenstoelen en beide hadden ze nei kopen moeten.

"Dit is de slaopkamer," zeg ze, "ik heb een nei bère kocht." Ze blef in de deur staon. Ze hef nog gien eten in huus, zeg ze. Een pizza liekt heur wel wat en later op de aovend moet ze ok nog naor een vriendin.

Hoe meer tied verlöp, hoe minder verstandig het mij toeliekt om Els nog op de heugte te brengen van details die aal meer van heur contouren verliest. De dingen die ik vergeten wul verliest an dudelijkheid. En het hef heur genog aangrepen dat P. en K. uut menare gaon waren. Els projecteerde het geliek van P. op heurzölf, op oens.

"En wij dan?" zee ze. Duzenden redens om bij menare te blieven, maor iene kan genog weden om vot te gaon.

Die aovend nao de pizza bedreven Els en ik de liefde zoas in tieden niet gebeurd was, maor was het Els, was het P., of was het mezölf die ik gelukkig probeerde te maken? Was oenze versmelting een cadeau van Els, benauwd as ze was veur wat tussen oens beiden kommen kun?

Ik trek de gerdienen dichte. Achter dubbel glas en donkergeblokte stof heur ik niks meer van lawaai op straot. Op de gang piept een karregie van de room service veurbij. Ik neem nog een bier. Via de telefoniste vraog ik een gesprek an. Utenlandsk. Ik geef mien nummer en laot de bel in de kamer 1200 kilometer wiederop zeuven maol overgaon veur ik de hoorn weer neerleg.

8.

As dingen maor vaak genog gebeurt: walvissen die bij toeren op een strand de dood integen zwemt, vogels die naor Spitsbergen vliegt en weerom, vrienden die uut zicht verdwient, wien die zoer wordt, dan liekt het asof der een natuurlijke loop inbouwd is. Elke maol liekt het asof het zo weden moet. Altied giet het een maol verkeerd. De iene maol is het een bloedproppie in een aoder of een virus in de lever, dan weer is het de man met de zende of een kerel met een pistool.

In het kaolde en witte Vigelandpark loop ik in Oslo zo met mezölf te overleggen. Der bint niet veul mèensen bij de pad, maor een enkeling waogt humzölf over de gladde paden. Hoog torent de monoliet met de stienen figuren boven mij uut. Ik maak een foto van de honderdienentwintig mannen, vrouwen en kinder die kroepend probeert de hemel te bereiken.

Gustav Vigeland was niet gek toen e an zien beeldentuun begunde, maor aalgedurig kreeg e het meer en meer te pakken. Met masker op, benauwd veur het kleinste beetie stof, sleug e met hamer en beitel stukken stien uut graniet om zien soortgenoten en humzölf veur ieuwig vast te leggen. Onstarfelijk in stien.

Ik wandel het park uut, onder de indruk van geboorte, blui en verval vastlegd in kunst. Even veurbij het Bislet stadion neem ik een tram naor het centrum en stap daor op de ondergrondse. Bij Tøyen kom ik weer boven. Het Munch museum is een paar honderd meter wiederop. Ik sluut mij an bij Japanners die een rondleiding kriegt. Een jonge vrouw legt uut wat der op de schilderijen en tekenings te zien is. Ze vertelt hoe as Edvard Munch in de war was, hoe as e met zien schildern greep op het bestaon probeerde te kriegen. Het is hum niet metvallen, liekt het. Liefde, maor veural dood, verdriet en verdoemenis zaten hum op de huud. Hij kon hum niet binden an ien vrouw. Waorom de gids mij ankek as ze dat zeg begriep ik niet, maor ik vuul wel een vrömde tinteling over en deur mien lief. Is dit vanneis een doodlopende straot? Kan ik vanneis naor de hemel kroepen en wul ik mij wel geven an een ander, of haold ik mien wereld het liefst veur mezölf? Ik dreum over het bestaon en loop mechanisch met de Japanners met. Vanneis kek ze me an. Ik bin wat langer as de mèensen om mij hen, steek zowat een kop boven de ander lu uut. Maor bin ik daorom het veurwarp van heur belangstelling?

Ik raak de draod van heur verhaal kwiet. Dan steut een Japanner mij an as e naor een schilderij wes. Ik heur vanneis de gids. Ze vertelt van Inger, een vriendin van Munch. Inger was stapelgek op de schilder, maor hij had heur niet alle dagen neudig, wol graag allent weden. Hij vuulde niet alle dagen de bekoring van heur smalle lippen. Ze woonden niet bij menare. Op een dag stuurt Inger een kameraod naor heur Edvard met de boodschap dat zij doodziek op bère lig

en gauw starven zal. Edvard giet op stel en sprong hen zien vriendin; ze had hum in heur slaopkamer met open arms opwacht. De loeken veur de ramen, keerzen op hoge kandeleers naost het bère, de deken over het voeteneinde slagen. Hij was kommen, ze had heur zin kregen. Het had hum niet anstaon, disse fratsen. Niks wien drinken, niks vrijen en dronken worden in het halfduuster. Hellig was e west dat ze zo wied gaon was om hum te kriegen. "Liefde kuj niet ofdwingen, ok niet met dood en geweld," zeg de Noorse en kek mij strak an. "Het vingertoppie dat Munch missen mus deur een schot uut een revolver herinnerde hum daor alle dagen an."

As ik zoveule maolen ofwezen bin, of beter, zo vake met het gevuul rondloop der niet bij te heuren, waorom zul ik dan disse vrouw vraogen om in een café deur te praoten over Munch, schilderkunst, kultuur en over liefde en dood? Ze mag mij dan vake ankeken hebben, maor wat zeg dat over wat kommen kan? Kalkoenen rent ok elke dag de boer in tegen as die met voer an komp zetten, die dieren hebt der ok gien weet van dat in de leste weken van het jaor de natuurlijke loop van het leven op een kunstmaotige wieze bijbeugen wordt. Ik lach vriendelijk weerom, haal mij wilde plannen en gedachten in de kop, maor weet de uutvoering der van uut te stellen. Dit wordt niks, haold ik mezölf veur, veural niet omdat mien verlangst slim groot is. Benauwdigheid. Bij de receptie koop ik een ansicht met 'de schrouw'; angst in zwarte strepen. In het winkelcentrum naost het station bestel ik in een cafetaria een kop koffie. Het is der smoezelig en der hangt een zwaore locht van frituurvet.

In de trein naor Jernbane Torvet zit ze iniens naost mij. Nog aal die heldere blik in heur ogen. Ze hef heur omkleed, de zwarte museumrok omwisseld veur een spiekerbroek. Gien schoenen met halfhoge hakken meer, maor korte leerzen, deurstappers veur in de snei.

Of ik het interessant vunden heb, de rondleiding? Ze zet heur tas links naost heur op de bank en schöf op mij an. Heur warmte, heur aanhaligheid overvalt mij en ik weet niet hoe as ik moet reageren. Onbehölpen stamel ik wat. In Grand Hotel an de Karl Johans Gate hebt we een taofeltie an het raam. Een holten raand met een gruun kunststof blad, te krap as alle taofelties in café's. Gro trekt heur bienen niet vot as ik ze onder taofel met mien kneien tegen kom.

"Spécialité de la maison," zeg ze, "echt Noors," as de ober de koffie met vafler brengt.

Ze hef kunstgeschiedenis studeerd, vertelt ze, en jaoren bij Norsk Hydro warkt, gewoon op kantoor, het had niks met kunst te maken. Nao heur scheiding was ze wat van slag raakt en toen der reorganiseerd worden mus, was ze ien van de eersten die op straot kwam te staon. Dat was west. Ze had besleuten van het leven, 'mien bestaon,' zee ze, te genieten en dan op heur manier. Met aordige lu koffie met vafler eten in Grand bijveurbield.

Heur openhartigheid overrompeld mij. Is dit een dochter van Hamsun, Ibsen en Grieg, van mèensen die niet aans as treurnis, ienzaomheid en verlangst naor de dood uutstraolt? Ik haold mij op de vlakte, durf mij niet over te geven

an zoveul hartelijkheid. Ik vuul de achterdocht die van jongs of zaaid is in mij gruien. Bin ik benauwd dat ik die kalkoen bin die veur de feestdagen graoperig op de boer aflöp?

Gro nemp de tied om mij om mien gemak te stellen, stelt mij aalgedurig vraogen, heurt mij uut. Ik begriep heur bij toeren maor half. Wat wul ze weten? Aal strakker vrag ze; vraogen zunder ontsnapping. Langzaom geef ik mij over, laot meer van mezölf zien as ik in tieden daon heb.

In de viefde klas van de middelbare schoel stun bij natuurkunde kernfysica op het programma. Pas nao kerstmis, maor ik had de heufdstukken al deurlezen veur we der an toe waren. Een element bestun uut atomen. Een atoom had protonen en neutronen in de kern. Elektronen dreiden om de kern as planeten om de zun. Tot boven de honderd positief geladen bollegies bij menare op een kloet en negatief geladen raketten vleugen der om hen, een ruumteschild om neutraal te blieven. Maor hoe klein was een proton en waor waren die kerndeelties van maakt? Waordeur bleef de boel mij menare en hoe konden die positieve deelties, die menare of steuten mussen en uut menare vliegen mussen, toch ien kern vörmen? Negatief en positief trökken menare an, net as jongens en wichter, of beter, as wichter en jongens. Negatief heurde op die leeftied niet bij jongens. Positief heurde ok niet bij positief. De wereld was dudelijk en wetenschappers waren mien goden. Het schoelboek was mien biebel, mien koran. Ik had der gien weet van wat der nog meer in de wereld te koop was. Wetenschap was mien geleuf. In antimaterie was het net andersom as bij oens, zee In ‘t Veld. In antimaterie zaten de negatieve deelties in de kern en de positieve vleugen der om hen. Bijkans dat wied vot in andere sterrenstelsels wel een wereld van antimaterie bestun. We wussen het niet, konden het niet naogaon.

En as der argens een antiwereld was, was der dan ok een anti ik? Bestun ik dan ok op die anti planeet met de positieve en negatieve kanten omwisseld, was der een antiwereld geliek an disse en zat mien anti-ik dan tegeliekertied met een anti-Gro in een anti bar in anti Oslo?

Ik durfde zukke vraogen niet te stellen. Kinderachtig en te sprookiesachtig om over te praoten. En dan nog. As ik mien anti-ik ontmoeten zul, dan gungen we volledig in menare op. We zulden annihileren, versmelten as atomen in een exploderende kernbom. Niks aans as een warme stee in het heelal zul overblieven. Van die atomaire tegenvoeter was het maor een klein stappie naor een alter-ego die argens op de wereld rond zul stappen. In Australië bij veurbield. Ik dreumde van een dubbelganger die op zuuk naor mij was. Mezölf bin ik nog niet tegen kommen, maor is het de tegenpool van Els die ik now tegenover mij heb? Is het mien anti Els die probeert mij te ontdeuien zoas ik jaorenlang vergeefs probeerd heb Els te smelten?

As we even nao negen uur hand in hand de Karl Johan Gate ofloopt in de richting van het theater en veurbij de universiteitsbibliotheek rechtsof gaot

hen het SAS hotel, vraog ik me niet langer of wat oens scheidt, Gro en mij. We kent menare niet, allent de gevulens van vandage telt, vanaovend bint we op menare ofstemd. Ik laot heur hand lös en slao mien arm om heur hen. Gienien die me hier zöt, gien verwachtings, gien veurschriften. Allent Gro en ik as we de bar van het hotel ingaot.

'Aalgedurig spanning tussen gevuul en handelingen, dat brek joe op,' had Els tegen mij zegd. 'Ien of ander maol zal het misgaon.' Els wol niet zien dat zij ien van de oorzaken van die spanning was. Ik denk an die woorden van Els as ik met mien Noorse een plek an de bar zuuk. Niet dat Gro veul van Els hef. Gro hef niet dat donkerblonde golvende haor, niet die wat veerkante kin. Ik vuul niet die aorzeling achter elke stellingname, niet die stried om een plek en daornaost; Gro is kleiner as Els, hef rossige krullen, een briede beetie platte neus en kleine ogen die wat schief liekt te staon. Heur gezicht hef zudelijke trekken, maor de kleur van heur haor en heur huud wiest op noordelijk bloed. Bijkans hef ze veurolden uut Lapland, is ze een verre Mongool. Bijkans vraog ik het heur, later.

Het is aordig vol. Ik verbaos me dat in Oslo zoveul volk zo vrog op de aovend in een bar zit.

"Meest butenlanders," zeg Gro. Vertrouwd kek ze om heur hen. Achter de tap lat een ober litersglazen vol bier lopen. Gro vertelt van het museum, van Edvard Munch, over de veurstellings in het Kongelige Teatr. Het liekt asof ze de hiele kultuurgeschiedenis van Noorwegen in een uur kwiet wul. Dan iniens stopt ze heur verhaal, pakt mij bij de knei, striekt met heur hand lössies langs de binnenkaant van mien bien omhoog en zeg:"Luuster ie wel?"

"Vanzölf."

Ze geleuft mij niet hielemaol, ik zie het.

"Laot we dansen."

Hielemaol op mien gemak bin ik niet. As ik ofleiding heb is der niks mis, maor as der even een stilte valt vuul ik mij ontheemd, allent, dan bin ik weer geliek gaangs met congruentie tussen gevuul en handelingen. Vanneis heur ik dan Els en raost wat gebeurd is as een störm deur mij hen. De slow motion-muziek stiet mij an. Gro ok. Ze drukt heur lief tegen mij an asof we al jaoren bij menare bint. Of is het juust het neie en het vrömde waordeur ze heur an mij overgef? Het is asof ik een kopie van Els, in een andere vörm maor met dezölfde inhold tegenkommen bin. Kent Gro mij al, hef ze mij deur en gef ze heur daorom zo makkelijk?

As materie en anti-materie bij menare komt is der gien ontsnapping meer meugelijk. Ièn grote kernfusie en dan is der niks meer as chaos. Zo zal het wat mij an giet niet met Gro gaon. Ik laot mij niet leiden deur natuurwetten, deur ienparige versnelling of deur elektromagnetische velden. Mien verstaand laot ik niet op de loop gaon. Met Els is de grote fusie niet lukt, waorom zul ik mij dan deur disse onbekende Noorse nemen laoten?

Gro lat heur leiden deur heur gevuul en deur heur driften. Ze drukt heur wang tegen mien börst. Ik haold mien lippen tegen heur krullen. Dan kek ze

omhoog, ik zie het puntie van heur tong. In een hoekie van de dansvloer staot we stil. Heur tong streelt mien tanden, heur handen zwarft onder mien kleren. Kaolde rillings gaot over mien rug. Kaolde kernfusie.

We drinkt, danst, drinkt en danst veur een leste maol. Ze raakt uut de maot as ik zachties over heur linker oor aai. Ik win an zölfvertrouwen.

9.

Half bloot lig ze naost mij in het krappe ienpersoonsbère. De locht van oens beidend vult de ruumte en achter de gerdienen en het dubbel glas weet ik de taxi's in de snei. Het is te warm, zoas het in alle hotelkamers te warm is. Gien geluud op disse vroggen zundagmorgen, allent het zachte soezen van heur aodem tussen heur halfopen lippen deur.

Ze heurt mij niet, ze zöt mij niet, ze vuult niet hoe as ik warm en vochtig tegen heur lichaam lig. Bijkaans dreumt ze van de oflopen nacht, van de ontdekkingsreis, het minnekozen met een vrömde. Hoe is het meugelijk, vraog ik mij aof; het iene moment maak ik mij zörgen over het heelal, over de oneindigheid van de seconde die het leven duurt en dan vrij ik met een Noorse nymf die onverwacht uut het zwarte gat teveurschien komp.

Onwennig zit ik tegenover heur. Scheiden deur yoghurt met proemen, cornflakes, hering in tomatensaus, deur twee koppies thee. Ik durf heur niet goed ankieken, niet recht in heur blauwe ogen. Ik smeer een stoetie, geitekees. Het mes valt mij uut de hand, kleppert tegen het porselein. Is het de treurigheid van nao het vrijen, de tristesse d'amour, die mij overvalt, of is het onwennigheid die heur wortels vindt in ontkende emoties? Gro hef gien spätgedanken, ik zie het an heur gezicht. Ze roekt naor seringen, locht van de ziep uut de wegwarpverpakking. Heur haor is nog niet hielemaol dreug, stiet nog niet voluut. As ze mij ankek, de ogen wied open döt en dan tot spleeties samentrekt, dan bluit vanneis gevulens van de nacht in mij op. Heur pupillen wordt groter en kleiner, ze regelt heur diafragma op de wereld. De scharpte diepte van het bestaon, de blauwe iris past de slutertied an op het knippern van heur ogen. Of zie ik now dingen die der niet bint?

"Smaakt het?" vrag ze.

Ik krieg het brood met muite vot.

"Det er fynt."

Ze lacht om mien uutspraak.

"Ie leert snel."

Uutgebreid hef ze mij in het halfduuster van het locht van het bedlampie zegd wat ze lekker vun, hoe as ik heur verwennen kun, hoe as ze het wol.

"Det er fynt."

Ze drinkt heur thee, veg heur lippen of en zeg: "Vent lit." Dan stiet ze op en löp hen achter.

Van een taofeltie pak ik *Dagbladet*, blader deur de krant en probeer de koppen te ontcijfern. Ik lees de onderschriften bij de foto's, verdiep mij in het weerkaortie op de achterkant. Amsterdam vief graden, regen. Wied vot, thuus is wied vot en geliek hiel dichtbij. Ik wul niet denken an wat daor gebeurd is,

wat now nog gebeurt, niet denken an wat onomkeerbaar ofsleuten is, wat gien vervolg meer hef, gien vervolg meer kriegen mag. Hier in Oslo begunt de deui, even boven nul lat het kaortie zien, kans op snei.

Gro blef lang vot. En net as paniek in mij begunt te gruien is dit vanneis, en as, of as... heur ik de klapdeur achter mij. Ik kiek niet om, neem een slok thee, ik durf mien gevuul nog niet te volgen. Maar zij wet wat ze wul, ik vuul heur handen op mien scholders, heur vingers onder mien baord. Ze streelt mien hals. Het klamme zwiet verraodt waor ik an dacht. Ze kust mien heufd en deur de leste haoren vuul ik heur warme mond en verse lucht stroomt mien longen in. Vanzölf.

"Gaoj met?"

Gro kent de weg, de stad hef gien geheimen veur heur. We riedt in een huurauto het centrum uut, de universiteit veurbij. Zig zag klimt we omhoog, Holmenkollen langs, de springschans laot we achter oens. Beneden lig Oslo. Wied vot an de ander kaant de haven, links is het kasteel nog net te zien in het geelwitte licht van straotlanteerns. Het stadhuus en een eindtie naor rechts het koninklijk paleis. Hier boven in een butenwiek staot huzen in rose, grune en lichtblauwe pasteltinten vrij van menare met tuunties onder snei. Individuen in de kaolde.

Isbjørnbakken. We klimt een helling op en dan, op onverwachte plek dreit Gro een ziedpad in. We glibbert en schoeft hen en weer, snei en ies, maor naost heur heb ik gien angst om onderuut te gaon. Ze is mij nei en onbekend, maor ok vertrouwd as stil verlangen, as een wèens die ik al duzend maol in vervulling dreumde.

Disse plek is zummers een picknickplaots. Een bank, een taofel en een een halfopen huttie tegen regen stief tegen dennebomen, of bint het sparren, anbouwd. Gro zet de auto vlak tegen de rotswand. De snei zakt plakkerig in menare as we op het ofdakkie anloopt. Langs het harde graniet löp een eerste stroompie ieskaold water umdeel. Gro veg de snei van het bankie. We zit naost menare, kiekt naor de plek waor de eerste zunnestralen diffuus uut de hemel teveurschien komt. Ik vuul me een knaapie, een kind. Onwennig. In de steek laoten deur rationalisaties, het ieuwig beter weten, die mien leven richting geeft. Naost heur vervlög het holdvast tussen dreum en daod in de veurjaorslocht. Ze pakt de plattegrond van de stad, volt de kaort veurzichtig lös en wref de naoden plat.

"Kiek," zeg ze, "hier waren we gisteraovend. Dit is het SAS hotel. En hier..." Ze kust me veur ik der op verdacht bin.

Wieder giet ze met heur vinger langs de veien, de bakken en de gates. We zit an de rand van de stad, uutzicht op Bygdøy, op het museum van Thor Heyerdal, op het Orvelte van Noorwegen. Wiederop verdwient de eilandties veur de kust in laaghangende mist, condens boven het ieskaolde water van het Oslofjort. Gro knep in mien arm, asof ze mij weerom wul halen uut mien omzwarvings, mij in heur dreumen voeren wul. Ze kek mij an. Heur ogen braandt dwars deur mij hen.

"En hier," zeg ze. Ze vrag niet waor ik was met mien gedachten, ze zeg mij waor ik bin.

"En hier bint we now. Hier, het ziedstraotie van de Isbjørnbakken." Ze kust mij achter mien oor. Aal rapper drupt smeltwater van het dak van het schoelhuttie.

"Ik zie joe dinsdag om elf uur," zeg ze as ze mij bij het Forbundshotel aofzet. Ik knik, wul heur bedanken veur de mooie dag, veur wat ze zee en veur wat ze verzweeg. Veur wat ze vreug en veur wat ze nog niet weten wol. Veur heur verhalen over Munch en Grieg, de IJslandse sagen, over het leven van Hamsun, de tochten van Knut langs overwoekerde paden, de ingeholden, smangs uutbundige melancholie van de Noorse schrievers. De vlucht uut de ieuwige zwaorte van het weden. Was Hamsun fout in de leste oorlog, was e een volgeling van Quisling, of was e allent op zuuk naor een beter bestaon? En ikzölf, waor was ik zölf in de fout gaon? Maor veur ik woorden vind, een vervolg geven kan an wat net begund is, is ze vot en stao ik allent veur de hoteldeur.

Kamer 17. Ik trek mien schoenen uut, warm mien voeten op de badkamervloer as ik mien tanden poets, mezölf ankiek en aorzelend een glimlach boven kommen vuul. Met de handen onder het heufd lig ik op de rug op bère. De schone lakens hebt gien herinnerings meer an gisternacht. Ik moet het van de beelden in mien heufd hebben: de nacht, de morgen, de snei, het huttie, de vrieskaolde in de naomiddag.

Ik trek de gerdienen dicht, zet het bedlampie an, kleed mij uut, maor naakt tussen de lakens blef ze vot. As ik mien ogen dicht doe komt gien beelden van Gro teveurschien. Is leven meer as een vluchtige dreum?

Waor ik mij koestern wul in gevulens van de leste uren, in de verhalen in het schoelhuttie boven op de berg, daor komt beelden en gedachten weerom van Els en van de dingen die ik met heur had heb.

Het zicht op het now vertroebelt, gedachten van veurig jaor, van mien veurbij bestaon, mien ander leven, laot heur niet meer votstoppen. Klam zwiet plakt het laken an mien lief. Ik stap uut bère en in bad probeer ik lös te wieken wat mij plaogt. Mus ik het op die maniere doen, had het niet anders kund? En as ik mij ofdreug, nao een half uur de stop uut de aofvoer trek, merk ik dat ik niet dacht heb an Uwe Barschel.

10.

't Was een hiel klassiek begun. We kenden menare van kind of an, we woonden in dezölfde straot. Elk had het weten en op verjaordagen weur het al zegd toen we nog maor net boven de taofel uut kieken konden. 'Die heurt bij menare.' En zoas de dingen dan heur loop neemt, schoeft de jaoren op, een onontkoombare beweging om een evenwicht as eb en vloed. Aal dichterbij menare. Een storm tussendeur, maor nooit een diekdeurbraak, hoogstens roege branding, wat duunofslag.

Hetzölfde dörp, dezölfde vrienden, dezölfde klas op schoel. De wereld was niet groot en alle ofwiekings die in jaoren insleten en waor mèensen later last van kriegt, bleven netties onder het gras. Vergeliek met wat argens aans hiele gewoon was, was der niet. Argens aans bestun niet. Der weur trouwd en vrijd en nao geboorte kwam vanzölf geluk en ongeluk en dood. Het was niet aans, het kun niet aans.

En die korte tied in een stad. Els gung naor A. en ik kwam in G. te laande. We zagen niet wat we niet zien wollen, vuulden niet wat der was buten oens vel. Net as de krant die ie leest en die joen eigen neis schref. Wat ofwiekt en niet past, dat lees ie niet, dat heur ie niet. Negers bint zwart, Chinezen geel en homo's doet het met menare, maor wat achter die vellegies zit, dat dringt niet deur. De lieve vrede overheerst, met bruurs en zusters, met elk die over de vloer kwam. Tegen de biesten wol ie nog wel ies schrouwen, de hoender uut de hof jagen, maor wieder: aanpassen, en of en toe een kwaoie kop, maor het gras weur elke week maaid. Niks moord en doodslag, gien kloppartij over hartstochtelijk bedrog.

Elk weur volwassen en ik weur rieper en zo bleven we an menare hangen. Elk die het zegd had kreeg geliek. Zij zörgde veur mij en ik veur heur en elk vund zien plek, maor de hege die oenze tuunties scheidde gruide deur en leut het blad niet vallen. Aal dieper wortels, aal hoger struken. De tuun van elk weur groter an de achterkaant. Een enkel vogelnöst tussen de takken van de haagbeuk, maor nooit eier. Het gras in elk zien tuun weur aal gruner en toen de kinder votbleven, gien kroost, gien naogeslacht, gien bindmiddel, gien jongchies, wichter om de eigen jeugd an deur te geven, de eigen wèensen in te gieten, de eigen gebreken an te vullen. Toen, toen vulen gaten in de heeg as in een vrogge harfst. Een tuunhek op het noorden en het zuden, maor niet naor Els en niet naor mij.

'Wel komt der in mien hokkie?' ik heur het mien moe nog roepen. Op de hurken zat ze, achter bij de waterput op het padtie dat onder de waslien langs leup. 'Wel komt der in mien hokkie?' Achter schoet en zwaore rok wus ik de dikke witte dijen. Ik had ze zien toen ze heur uutkleedde veur ze heur waste an de pompe-

straot achter de koeien. Achter zwartbonte wichter die al nakend stunden. Ik was schrökken van zoveul blank en rimpelig vlees. Ik kwam niet in heur hokkie. Els reup mij, wol met mij speulen, bevrijdde mij van mien moe.

Ik schrok niet toen Els mij jaoren laoter in heur hokkie neugde, in 't heui achter de zandkoel. Het waren gien witte vlezige dijen die mij schrik anjeugen. Ze was de vleesgeworden vrouw van de schilderijen van Pyke Koch, van Herman Gordijn, van Hans Henrik Lerfeldt. Ze was alle vrouwlu uut de boeken van Jan Wolkers, van Hugo Claus. De vrouw in strak en wit katoenen broekie van John Kocere, de agressieve tegenpool op de foto uut de kraant waor ik mij zo vaak bij oftrokken had. Els gaf heur over, maor ik nam heur niet. Ik deed niet aans as wat in de boekies stun. Ik deud zoas het mus, zoas de schrievers schreven dat het gung. En het vrijen met halfslachtige overgave weur een modus vivendi, met regelmaot opjaagd deur hormoonspiegels hoger as normaal. Leven en laoten leven en uutblaozen in bère en net zo aangenaam as sperciebonen met gehakt en eerpel, tweemaol in de week.

Dieper vot zeurde de pien van overgave zunder stried, van capitulatie veur het verstaand. Waor tussen hemel en aarde was wat ik niet vunden had, waor zat de zwarte materie tussen melkwegstelsels, de verbörgen zwaortekracht in het heelal die het locht ofbeug tot buten de haagbeuk van mien tuun? De vlucht hen buten, het rooien van de haagbeuk, het snoeien, de harfst tussen Els en mij. Het zat der an te kommen, maor weur uutsteld deur verdarf en dood. Het kloetie in de aoder, de rek uut de longen, het geweld dat P mus ondergaon, het hart dat oversleug. Elke pil die slikt weur dreef mij vot naor ander vrouwlu, dreef mij vot naor verstaand en onverstaand. Wat gebeuren mus weur uutsteld, maor ofstel? Hoe zwaor de gang ok worden zul, de aodem of zul snieden. Mus alles echt zo weden?

11.

Ik wandel deur het centrum van Oslo, gien ander doel as lopen waor ik met Gro leup, op zuuk naor heur. Ik zie heur overal, in etalages waor we samen naor binnen keken, de gebouwen, de bomen waor ze naor wees. De voetstappen op straot laot mij heur stem weer heuren. In Grand Hotel zuuk ik het taofeltie waor ik heur kneien veur de eerste maol tegen die van mij an vuulde. De ober, is hij dezölfde die oens de vafler bracht? Zag hij toen al het begun van waor ik halverwege kommen bin? Oens taofeltie is bezet. Een aolde man in een dikke jas zit der achter chocolademelk. Hij zit mij in de weg. En as hij even later stukkies brood in een bakkie met soep stipt, haalt e mij uut mien dreumen. 'Ie bint niet van hier,' lees ik van zien gezicht. Mien wereld verschrompelt tot het taofelblad met vluchtige herinnerings.

Buten in de vrieskaolde probeer ik Gro weerom te vinden. De metro hen Tøyen, de smalle roodbeklede bankies, de locht, het Munch museum, de cafetaria. Op maandag bint musea sleuten en dinsdag bint ze weer lös. Hef Gro een snipperdag, een deeltiedbaan? Waorom komp ze morgen pas weerom? Wat weet ik van heur, wat ken ik meer as de butenkaant van heur lichaam? En komp ze wel, morgen?

As een verholding begunt praot manlu veul en vrouwlu zwiegt. Ze wacht of, haoldt ofstaand. Enkelt wie tussen het zwiegen het spreken heurt, wie heurt wat niet zegd wordt, komp dichterbij. Heb ik genog zwegen om heur toe te laoten, of mus ik enkelt kwiet wat ik an kwaod en arger uuthaald heb. Gro schrök niet toen ik heur vertelde van kort geluk en lange nachten, van geluud maor gien muziek, van proza maor gien poëzie, van risico's zunder avontuur, van bodemloze putten zunder diepte, van leed verpakt in ienzaomheid.

'Mien jongen,' zee ze, 'mien jongen,' en asof we menare tot in de ziel vertrouwd waren huuld ze mij de spiegel veur van heur leven. Details waren aans, maor de inhold was geliek. Met aal minder woorden zee ze aal meer, daor in dat schoelhokkie op die berg. Een leste vogel zung veur de nacht begunde. En hoe kaold as het ok was, we gluiden in die wintermiddag. We vuulden gien ies toen snei met geraos van het dak scheuf en we in menare vastsmölten.

Hoe komp het dan dat now, nog gien dag later, de melancholie zo hard toeslat, het duuster van de nacht bij mij binnengledt? In het café van Ostbanen bestel ik pils, een halve liter. Het kaolde vocht warmt me niet op. De wereld wordt allent maor zwarter. Hoe kan ik zo rap het gelukzalige gevuul kwietraken, de herinnerings, de kaolde rillings van hartstocht, die uren in het schoelhuttie; het zörgeloos tegen menare leunen, het minnekozen in de naomiddag, waterdruppen, sneivlokkies.

En dan braandt de alcohol in mien maag, een tweede glas blust de zeerte en aal zwarter wordt de wereld. 't Is dat ik gien durf heb, mij de moed ontbrek veur avontuur. Ik zul de rosse buurt opzuken as ik wus waor ik weden mus. Kunstmaotig kortsluting maken en hoogspanning naor de aarde lekken laoten. An het buffet haal ik een derde glas. Het wichtie achter de tap kek mij met helder blauwe ogen an. Blauwe ogenschaduw, schilferties op de oogleden. Ze knippert. Ik zie Gro veur mij. Ze lacht mij integen. Ik vuul water achter mien ogen. Ik betaal en loop weerom, strompel tussen taofelties deur. Een dronken man löp hen de WC. Ien slok neem ik en dan giet ik, as even gienien kek, het glas leeg in een vaas met plastic tulpen.

In Grand Hotel is het taofeltie vrij.

"Cappucino med vafler."

"Med fløde?"

"Ja, tak."

12.

Om tien veur elf stiet ze veur mij in de hal. Ik heb heur niet kommen heurd, had heur niet betied verwacht. Ski- jack, blauwe spiekerboks, korte leerzen, dezölfde die as ze an had de eerste dag dat ik heur zag. Ze trekt de muts van heur rossige krullen, ritst heur jack open. En alles waor ik benauwd veur was, ienziedige angst, het vervlög met dat ze mij ankek.

"Hej joen bagage?"

Ik slao mien arm onder heur jack langs, schoef de trui omhoog. Heur vel döt mij rillen.

"Til mij op mien jongen."

Ze slat heur bienen naor achter en dan om mij hen.

We kust as pubers, zoegt menare de ogen uut. Heur grote ogen. Mien verstaand zakt vot. Achter mij ratelt de fax, de receptionist nemp de telefoon an 'god morn'. "Ik heb kaorties kocht," zeg Gro.

Ik vraog niet waorhen, vuul traonen in mien ogen. Met muite haold ik de spieren in mien bienen onder contrôle. Zo ienvoldig giet dat dus, aj 't verstaand bezied schoeft. Ik zet heur neer.

"De trein giet om kwart veur twaalf."

Het maakt mij niet uut waorhen. Elk moment is now geschikt om ofscheid te nemen van het verleden, elk moment is der om vanneis te begunnen. Gro gef mij avontuur zunder risico, landschap met reliëf, diepgang.

Verstaand, naodenken, analyseren, abstraheren, deduceren, combineren, almaol zaken die veur orde zörgt. Ze waren genog om leefbaar te maken wat binnen grèenzen meuglijk was, wat luusterde naor ienvoldigheid, naor gras en heui en wat niet uutstak boven het koren. Liefde in een vast patroon, veurspelbaar geluk binnen beparkings van het dörp, genog om ontsporings op te vangen. En alles kreeg een plek. Intellect opbörgen in grieze cellen, naost idiotie en chaos, geestelijk gehandicapt deur teveul verstaand. Ik begreep waordeur K. zien handen niet thuus haolden kun, ik begreep waorom ik nao die fellatio een pizza met het slachtoffer eten wol.

De lusten van wederzieds begrip vertaalde ik zunder muite in dreuge sex en kleffe vrijpartijen. Het waren overgaves achter de vuurlinie, zunder stried vierde ik de overwinning, de zege van verstaand. De ratio wun op alle fronten. Gien oorlog zunder slachtoffers. Soldaoten sneuvelt, maar ik, ik zörgde veur doden en gewonden, verminkten onder burgers. Weerloze zielen overleverd an gevuulloze praktijken. Verbale bombardementen, kaolde redenerings verpakt in ienziedige, met wat geluk, in lauwe emoties. Dreug. En elk slachtoffer weur overwinnaar, met handen en voeten bonden an het eigen verhaal, het eigen dörp, de eigen stad, de eigen vrunden, de eigen grèenzen. Ontsnappen was niet meugelijk. Hoe kun ik besluten veur geweldenaar,

veur martelaar, veur slaaf en heerser, veur Els, veur bruur en zus en va en moe? Hoe kun ik besluten veur mezölf?

”Ik weet niet waor ie an denkt,” zeg ze, “maor laot de dooien rusten.”

Ze haoldt de deur open.

“Schiet op, de taxi wacht.”

Ik zwaai naor de receptionist, een leste ofscheid, asof ik ooit weerom kommen zul.

“Ofscheid nemen,” zeg Gro met strakke stem, “laot alle starvelingen achter joe. Verstaand is veur oens verslagen deur gevuul.”

Achter in de taxi slao ik mien arm om heur hen. Ze lacht mij toe. Ik pruuf heur ziel en zaligheid, verdrink langzaam in heur overgave en breek in duzend scharven. Dan haoldt ze mij op armofstaand en zeg: “Nooit, schrei nooit weer dreuge traonen.”

het waore vrijen vuul ie an de kneien

Eroetiek

BEREND

As Berend niet op de advertentie ingaon was, was der nooit wat van kommen, maor hij had wel schreven, hij had wel beld en hij had tegen beter weten in wel op het station in Möppelt staon.

Twee week eerder was e een weekend stappen west met zien kameraod Dick. Dick had net een vaste baan kregen as onderwiezer in Diphoorn. Het eerste salaris was nog niet binnen, maor de bank had gien bezwaor tegen een veurschot. En wat dan nog, zunder vraogen kun elk ja € 3000,= rood staon.

Met een hamer had Dick een muurspieker dwars deur een old Bos-atlas slagen. Een spoor van vernieling achterlaoten in Erm, Apeldoorn, Tilburg, Maarssen, Zoetermeer en in Hoorn: met de trein hen Hoorn.

'Even dippen,' had Dick zegd. Hij had met zien linkerhand de op ien nao oldste beweging maakt. Dick is links. Hij hef het niet zo op vrouwlu, maor Berend zien zinnen wordt wel makkelijk prikkeld deur het andere geslacht, veural deur het geslacht. Het is niet geliek raak as ze in Hoorn de trein uutstapt. Der is markt, toeristenmarkt. Veur het stadhuus speult lu op een boerenkar een middeleeuws tonielstuk.

'Italiaans', zeg Dick. Hij hef de verstand van, is een maol in Turijn west hen de uutvoering van de Barbier van Sevilla en hij was op het wagenspelfestival in Lo achter de slachtvelden van Ieperen.

Ze praot over cultuur en toniel en over drokte op straot. Over korte rokken, de leste mode veur vrouwlu en over leren pakken veur kerels. Op een terras, net wied genog van gepeupel dat veur de boerenkar stiet te kieken, bestelt ze drankies. De eerste maol twee bokbier, de tweede maol twee bokbier en twee witbier. Veur de wichter die an heur taofeltie anscheuven bint. Mathilde hef bruun haor en een T-shirt an met een spinnend poeske der op. Lily is de donkerblonde met het leren rokkie an, zunder slippie.

'Gledt makkelk uut,' denkt Berend bij humzölf, 'ok as het lief zwieterig is.' Hij wet dat nog van Grietje. Het deerntje -laot het heur nooit heuren- uut Beilen, waor e een blauwe maandag verkeren met had hef. Niet dat dat zu'n succes was. Rap spuult e zien herinnering an het slappere aovendwark achterover. Nee, an die ofgang wol e niet geern herinnerd worden. Dat zul hum de moed kunnen ofpakken om wat meer andacht an dit zwartgerokte maagie te besteden.

De wichter komt uut Amsterdam.

'Daor bint we directer as op het platteland,' zeg Lily.

Mokum hef wat as Diphoorn niet hef. Daor is Berend het glad met iens.

'Ie bint zekers flikkers,' zeg Lily, asof ze het neudig hef heur grootsteedse ofkomst te bewiezen.'

'Net zo as ie potten bint,' zeg Dick. Hij hef der kiek op, hij komp uut Diphoorn. De wichter blieft niet achter. Ze bestelt twee witbier en twee bokbier.

'Dat mien ik now met progressief gedrag,' zeg Berend as e nao middernacht

het tweepersoons hotelbère inrolt. Hij holdt zien onderboks an. Dick heurt niks. Hij is hen het huusie.

'En achter bij de ofvalbak reed ze tegen mij an as een jong laompie, maor toen ik.... Ach laot ok maor.' Berend mostert nao over Lily. Hij had het aans in gedachten had, zien verlangst was zwiet en leer, in die volgorde, maor d'ander morgen was e wakker worden deur de zoere aodem van zien drinkemaot.

De advertentie in de Volkskrant van de zaoterdag daorop was Berend dan ok wat kold op het lief vallen. Now ja, kold.

'Lederhose uut Hoorn zöch jong terrasbokkie uut Diphoorn om het spel of te maken,' had hum plaotselijke warme gevulens bezörgd.

'Wordt niks,' had Dick zegd, maor Dick had makkelijk praoten. Hij had nog twee week vakantie in Zwitserland veur zien boeg.

Lily dreug vanneis de lederhose.

'Ofmaken,' zee ze. 'Ik wul geern ofmaken waor ik met begund bin. Ik heb het gevuul da'k wat heb liggen laoten in Hoorn.' Veurtvarend, dat mus Berend toegeven. Niet allent op het station van Möppelt was Lily veurtvarend.

'Jammer now dat dat hotel dicht is,' zeg ze. 'Now moet ie nog een maol wachten. En wat mij meer muit: ik moet ok wachten.'

Berend sloekt een maol, schöf met zien hand in de buuts opstandig vleis recht. Hij vuult dat zien hiete kop boven het elastiek uutstek. Schiesser ondergoed hef e an. Maor zo had e dat niet bedoeld.

'Laot ie een beetie veur mij?' Lily zöt hum schoeven. 'Handen uut de buuts!'

Berend sloekt vanneis. Hij is het initiatief kwiet. Het wichtie nemp hum bij de hand. Ze slaot rechtsof het terrein van Van Gend&Loos op. Lily trekt hum het laadperron op naost het roestige spoor. De schoefdeur stiet een eindtie lös. Allent kwaojongen speult hier, al jaoren is der gien overslag meer.

'Now wordt het nog wat?' Ze hef heur leren rok op heur schoenen. Heur peren hangt trots umdeel, de steelties steekt strak veuruut. Berend hef het zwiet op de rugge. Hij stiet wat bij de eerpelzakken te klungeln. Dan hangt e zien jas an een spieker.

Twee- driemaol diep aosemhalen. Hij denkt an schoenen-poetsen, ofwassen en zoegen, an de hondemand uutkloppen. Dan holdt hij het niet langer en knupt e de boks lös.

Lily drokt hum umdeel, vleit hum op het stoffige jute. Slim ongemakkelk aj een stofallergie hebt. Berend raokt tiedelijk uut de tied. As e weerom is nao de kleine dood, zöt e Lily boven hum. Ze holdt hum vast, knep hum vanneis de ieuwigheid hen. As e vanneis bijkomp is ze vot. Hij trekt de boks omhoog, döt de rits veurzichtig dicht over het schraole vleis. In zien jassie vindt e allent zien treinkaortie. Hoesten mut e, slim hoesten.

LILY

Vief bonuskaorten, passies van de bibliotheek en van de gamma en het passie met creditkaort. Een riebewies, een saunajaorkaort, een plastic lidmaotschap van de FNV en van de Verieniging Lupus Domesticus. Ze had het wel dacht. Die jong daor in Möppelt was een deursnee boerenpummel uut de provincie. Zij had heur kostie kocht veur een week of wat. En op een hiel wat aangenaomere wieze as de leste. Spaans benauwd kreg ze het, as ze an die vieftiger denkt die ze veur een maond of wat te grazen had.

Henk was trouwd, maor zien Minie had gien bezwaor tegen uutspattings, zolang as het niet te priezig was. Minie had heur eigen leven, wol dat ok zo holden. Maor of en toe wol ze met an doen. In bère vanzölf.

Lily had hum opdaon in Hilversum, in de parkeergarage. Henk in een alfa romeo, een rooie. Een auto die hielendal niet bij hum paste. Patat-met-lief, kale kop en gries haor an de slaopen. Hij had Lily zowat ondersteboven reden. As of e het reuken had. En grootkaans was dat zo. Geiligheid hef een penetrerende locht.

'Kom maor met,' had e zegd.

Ze was met gaon. Even buten Bussum in een groot huus met openslaonde tuundeuren en bielden van Bruno Santanera tussen de struken was ze te laande kommen.

De garagedeuren gaot vanzölf open as ze het pad opriedt en vanzölf weer dichte as ze binnen bint. Een miegerig keffertie likt heur langs de bienen. Ze holdt niet van die schoothondties, as het now een Mechelse Herder west was.

'Ik hold van rituelen,' zeg Henk.

'Allemachtig, ik heb met een literaire vrijer van doen,' denkt Lily. 'Cees Nooteboom.' Ze vergist heur. Buten het gezicht van heur ogen heurt ze gestommel. Uut de keuken brengt Minie thee met meelkoekies en bij het tweede koppie een bonbon. Kersen met het sukersteeltie der nog an.

'Dat is veur de smaak,' zeg ze, 'want a'k zo met oe vrije, dan wul ik wat lekkers in de mond. Zoer en zute.'

Lily kreg het een beetie benauwd, maor weerum is der niet.

Rituelen betiekent bij Henk en Minie eerst een hiete douche, dan een kold bad en dan tien minuten in de sauna.

'Dat stimuleert de bloedsomloop en maakt de lusten lös,' zeg heur gastvrouw. Dan lat Minie Lily het huus zien, nakend. Het strooplikkertie aal achter heur an. Een slaopkamer met een rond bère, ien met een veerkant bère, een logeerkamer met een ienpersoonsbère. Hertekoppen an de muur, enters en olde reeën.

'Vandage klassieke uutvoering,' zeg Minie en nemp Lily met hen de veerde kaomer. Daor stiet een groot bureau met familiefoto's. Naost een bossie verlepte anjers ligt op een fruitschaal bananen bruun te worden. In de vensterbank achter vitrage stiet een beeldtie van Schubert. Tegen de muur stiet een bried bère met baldakijn. De lakens bint terugge slagen. Een stereoinstallatie

stiet op een nachtkastie met inbouwde luudsprekerboxen. De koptelefoon hangt over een plastic buste van Beethoven. Achter de deur stiet nog een ziekenhuusbère op wielties.

'Gao maor liggen,' zeg Minie. 'De dokter komp zo.'

As ze goed en wel lig komp Henk binnen. Spiegel met lampie op zien kop, een verpleegstersschoetie veur, te kort, en een fles met baby-eulie in de hand.

'Eerst de rugge,' zeg e.

Lily zöt hoe Henk zien olde jongkerel gruit met dat ze zien handen op heur rugge vuult. De eulie gluit op heur vel. Massage holdt ze wel van. Zachties wref Henk over heur rugge, heur nek, tussen heur scholderbladen, heur billen. De locht van melisse en van wintergruun-eulie, Gaultheria procumbens, trekt de kamer deur. Lekkere bergthee, familie van de Ericaceae, ok bekend in de Zuudoosthoek.

'Dreien, ik zegge dreien.' Minie helpt Lily op heur rugge, nemp het handwark van Henk over.

'Hen bère,' zeg ze tegen Henk. Henk, het schoetie nog veur dat oplicht wordt deur zien paorse striekstok, zet de doktersuutrusting of en schöf de koptelefoon over zien oren. Hij giet op zien rugge op het hemelbère liggen. Lily heurt zacht geraos van te harde muziek uut de oorschelpen kommen.

Minie pakt vanneis een kersenbonbon. Zög der even op, dan vuult Lily een rasperige tong die vanof heur navel een spoor hen onder trekt. Nee, het is niet het keffertie.

'Sherry baby,' fluustert Minie, speit een pit uut en lat heur tong een aal nauwer cirkel dreien om Lily's gevulige kers.

De temperatuur in de kaomer moet boven de dertig weden. Lily wordt hiet en glad. Baby-eulie met kersensmaak en zoegende lippen doet de rest.

Lily soest vot en kreg niet met dat Minie op de matras onder de hemelboog met Henk gangs giet. De olde kersenplukker van Henk blef stief omhoog staon as Minie der of stapt. Roodpaors.

'Now ieë,' zeg Minie. 'Kom hier!' Niet echt neugend, maor Lily is wel wat wend veur giroblauw en eurocheques.

Lily klimt op Henk asof ze een kolde Belg moet berieden. Ze lat hum koelties langs heur baby-eulie glieden. Minie drukt de CD-speuler op repeat. Ze dreit de volumeknop wieder open. Allent Henk heurt muziek. Dichtbij het geraos van de koptelefoon herkent Lily de muziek.

'Der Unvollendete,' zeg ze zachties as ze schoerend op en deel redt op het vette ros onder heur.

Ze holdt van klassieke muziek. Maor van heur mag dit stuk wel een maol oflopen weden. Onder heur kreunt Henk à capella. Asof het hum zeer an de oren döt. Het döt hum bijkaans ok zeer an de oren. Lily warkt heur in het zwiet, Henk zucht en kreunt asof zien leven der vanof hangt. En dan, net as de muziek weer bij het begun begunt, schokt en schudt het lief onder Lily. Een leste zucht, een rochel.

Lily schrouwt, springt van vleis dat aal stiever wordt, gef over onder douche

en grep heur onderkleren bij menare. Jas an, en op blote voeten hen buten.

'Taxi, taxi,' schrouwt ze.

Minie lacht zachties.

'Kun het mooier,' zeg ze tegen stille Henk, 'kun het mooier? Het ultieme orgasme is de dood.' Zij kent heur klassieken. Ze kent Von Kleist en Penthesilea.

MINIE

Literatuur en toniel was nooit heur starkste kant west, maor ze had wat bijleerd. Ze is sowieso niet goed in talen en optreden. Was ze dat wel west, dan was ze niet an Henk hangen blieven, dan was ze bij toniel gaon.

Henk was eigenlijk nargens goed in, ja in neiheistern, in vrijen. Kunsties kende hij.

'Van veur naor achter, van links naor rechts,' in het begun dat ze bij menare waren zung e dat liedtie der nog wel ies bij. 'Van boven hen beneden en dan weerum'. Hij mus het wel altied diep vot halen. Aalgedurig had e zien stem verleuren. Maor muziek heurde der bij. Vrijen met de koptelefoon op, dat vun e het ende.

'Contactgestoord,' had ze hum nuumd, maor dat had niet hölpen.

Anneke Grönloh, de Selvera's, de Blue Diamonds, de familie Karst en later Willeke Alberti en Mieke Telkamp hadden zien jongkerel in stand holden. As ze heur niet hielendal fit vuulde, had ze smaangs het gevuul dat ze onder een etalage-pop lag, of der op zat, maor as ze zin had vun ze het wel lekker. Kieskeurigheid had ze van huus niet metkregen.

Later kwam de rock-muziek, Chubby Checker en nog later Dire Straits, Cuby and the Blizzards en U2. Dat had heur op een idee bracht. De tiedelijke muziek met de ieuwige verwisselen. Ze zul het zwakke hart van Henk met klassieke muziek op de proef stellen en hum liggend het huus uut warken. De jonge meiden, daor zörgde hij zölf wel veur.

Lily, het geschenk uut de hemel, een lekker wichtie. Dat maagie duurt vast niet weerom kommen, al zul Minie heur geern nog een maol metnemen naor de pop-kaomer. Zunder muziek en zunder Fikkie vanzölf, maor met kersenbonbons. Ofmaken wat gien ende kregen had. Van de ander kant, ze much niet klagen, Henk, God hebbe zien ziel en zien lief, much dan cichorei west weden, Martin was nog minder.

Ze woonde in die tied in Nijmegen op kamers, een kamer-en-suite boven een tandarts. In de wachtkamer was ze Martin tegen kommen. Woensdagmiddag. Ze had koezenzeerte had, het was in ienmaol opkommen. Ze zat goed en wel in de wachtkamer toen die blonde god binnen stapte. Hij had een deus kersenbonbons bij hum. Wat een stuk, had ze dacht, al had e wat weinig haor, en dat stuk, dat was e ok. De koezenzeerte was der bijkaans van over gaon. Veul tied om der over nao te denken kreeg ze niet.

'Trekken' zeg de tandarts, as ze heur mond goed en wel lös hef.

'Der zit niks aans op. Verröt tot an de wortel.'

Wat moet dat moet. Verdoving en wachten intied dat Martin zien tandstien votschuurd wordt. Vanneis hen de behandelkamer, achterover op de stoel, trekken, speien en met warm water spulen. Wat zul ze die koezensmid geern op heur manier trekken. Gien kaans, de wachtkamer zit nog vol. Met schoelkinder en met Martin, die even later met heur hen buten löp.

'Een smoes he'k niet,' zeg e, 'ik ken oe nargens van, maor daor zu'k geern verandering in anbrengen. Wuj een bonbon? Kersen.'

Minie kelt de koezen nog, ok die iene die der net uut is, fantoompien, ze wul wel wat ofleiding.

Veurzichtig drinkt ze thee. Martin kek onwennig rond in heur kamer. Zun held is e bliekbaar toch niet, denkt Minie, hij blef bij de eerste stappen steken. Ze speit wat bloed in het lege theekoppie, gniest tegen Martin die der ongemakkelijk van wordt.

'Of kun ie niet tegen bloed? Hold ie niet van Romeins?'

'Ja, niet echt,' zeg e en vertelt over de slagerswinkel in stad waor e boven woont.

Weer zun barbaar die zien klassieken niet kent, denkt Minie. Gien Griekse begunseln, gien Romeins, gien 69 op zien Frans.

'Maor ja,' stottert e, 'het is te laat en om now weer hen Amersfoort te gaon, hen die slagerswinkel.' Dat was heur bedoeling ok hielendal niet, dat e vot gaon zul.

'Ie kunt slaopen blieven,' zeg Minie. Ze trekt de vitrage dichte. Ze zöt, net as bij die tandarts, zien flanel hen veuren bollen. Het stiet heur an die goedkope boksen van C&A. Zeeman hef ze nog liever.

As ze nakend van de wc komp hef ze een deus tampons in de hand. Een touwgie van een verse prop hef ze deur heur krulhaor vlöchten.

'Kom hier, zeg ze.'

Martin hef allent zien hemd nog an. Rechterhand om zien warm kloppend lid. Met zien linker trekt e een haor uut zien strakspannen buultie.

'Bi'j hielemaol mal? Handen op de rug!' As e zien handen achter zien rug hef drukt ze het deusie tussen zien vingers.

'Vastholden!' Minie nemp het veurtouw.

'Met joen tanden.' Ze wes naor het touwgie daor beneden.

Martin duurt niet te weigeren. Met de handen op de rug kröp e op zien kneien op Minie an. Ze zit met de voeten wied uut menare onderuutzakt in de rotanstoel. Martin kreg een haor tussen zien tanden en met dat e het touwgie te pakken hef en zachties trekt, zöt e de vuurrooie tampon zachties hen buten glieden. Het wordt hum teveul, zo had e dat niet dacht. Minie vuult een kleffe plop en zöt Martin hen de veurkamer rennen.

De prop die ze in de keuken in de ranja met deur de consumentenbond goedkeurde synthetische kleurstof doopt hef, bungelt an het touwgie tegen Martin zien hemd. Ze lacht en lacht en lacht en vuult dat de verdoving de mond uut is. Met heur tong ruurt ze in het gat waor eerst de koeze zat. Ze speit vanneis in het theekoppie.

MARTIN

Nee, met Minie, nooit weer. Hij had niet weten hoe rap as e vot kommen mus uut die kamer-en-suite. Het touwgie van het tamponnegie had e met muite tussen zien veurtanden uutkregen. Waor de plakkerige sukervlekken in zien hemd votkommen waren had e nooit begrepen. Likken, beffen, vingern, hij had het allemaol wel ies daon, maor een tampon opeten, nee. Hiet was e der wel van worden. In het portiekie had e met heur brievenbus en met zölfhulp zien gerief haald. Nee, echt een succes was dat niet west, dan die maol toen e Lida bij hum in huus had, daor boven de slagerij.

Lida had e veur het eerst tröffen in Formerum op Terschelling. Ze zat allent an de stamtaofel in de Koffiemeuln, een theeschenkerij annex antiekverkoop. Lida bladerde in de Bunte Illustrierte en dat had hum, Martin, op kwetsbaore gedachten bracht. Hij was bij heur anscheuven en bestelde een glas cola met Jamaïcaanse rum der deur. Het nuvere wichtie keek hum wat ofstandelijk an.

'Ik taxeer manlu altied, veur ik wat tegen ze zeg,' had ze later zegd, 'kerels wult miestal ja maor ien ding.' Ze had geliek. Dat wol e ok. Die andere dingen nam e der graag bij op de koop toe.

Allent de Donald Duck lag nog in de map van de leesportefeuille, ze mussen nao verloop van tied wel ruilen. Homoseksuele en pedofiele eendties tegen Frauen mit prima en veural große Busen. Lida mus met de leste boot weerom hen de vaste wal.

'Mien vrijer wacht met smart op mij, mij op,' zeg ze. 'Rieks hef de caravan schoonmaakt en is op huus an.' Hij belde dat ik neudig kommen mus. Martin zul nog twee dagen op het eiland blieven, maor hij kun hum wel bedenken waor heur vrijer op wachtte. Voluptueus, weur dat in de boekies nuumd, en dat was Lida ok.

Ze fietst samen deur de dunen op de steiger an. Lida is een dierenliefhebber, wes aalgedurig naor de schaopen met rooie en grune konten. En as een ram met een rooie bef drok gangs giet zien stempel op een eui te drukken komt ze met de sturen in menare en rolt ze in het korte helmgras. Treurig dat het te kold is. Maor dat Lida hum in heur val stief met heur hand deur zien kruus strek, is veur Martin een veurtieken. Ze maakt een ofspraak veur an de vaste wal.

Martin haalt de herinnering nog zo veur zien geest. Lida stiet in de stationshal in Amersfoort. Rok net over de kneien, kort jassie, het voluptueuze -hij kan het niet laoten- drokt het gebloemde bloesie naor veuren. Zunnebloemen in volle blui boven zwarte leerzen met cowboyveterties an de bovenkant.

'Eerst koffie?' vrag ze.

Martin döt geern met an, an dat Drentse gebruuk. Ze gaot hen de Olde Tram, zuukt een plek tussen vertegenwoordigers en ambtenaren die over hiel ander dingen vergadert as wat hij an de kop hef. Een anloopie om menare te leren kennen is nooit vot, maor het moet niet te lang duren vindt Martin. Nao de leut neemt ze twee dreuge port. Met de haven in zicht wordt e aal dreuger achter zien oren.

'Ik ken hier een schier eethuus vlak bij de markt,' zeg Martin. Ze loopt hen het centrum. Martin pakt Lida bij heur scholder as ze de straot over wul steken. Gien verkeer in de buurt, maor hij hef heur vast. Lida maakt een sprongie en löp met hum in de maot. Heur heup schoert langs zien bien. Zien vel schoert langs katoen.

In het Vlaamsch Eethuus bestelt ze rode poon van 400 gram elk en veul rooie wien. Martin schopt aalgedurig zachties onder taofel deur. Lida hef heur schoenen uut. Ze wref over zien bienen asof ze jeuk an de voetzolen hef. Het naogerecht, een brettie met Franse schimmelkees, slaot ze over. Koffie met een Bailey's Irish Cream en dan op Martin zien huus an.

In zien kamer boven de slagerij slat de aorzeling toe. Zo vrog op de dag, mut het niet donker weden om menare uut te bienen? Lida is hen het huusie en in de kamer, met uutzicht op de winkelstraot, wref Martin humzölf over zien jongkerel. Drank? Het valt met, leven zit der nog genog in. Hij heurt Lida niet binnenkommen.

Martin kreg gien kans de rits van zien broek omhoog te trekken. Van achter drokt Lida heur tegen hum an. Ze hef gien opwarmtied van neud en veur Martin het wet, hef e de broekspiepen vast over zien schoenen zitten. Martin kan gien kant op. Hij holdt hum overend an de bureaustoel, maor de wielties warkt niet met. Lida trekt heur niks an van zien ongemak. Ze drukt de gevangene van de spiekerboks, en van heur, achterover tussen de schemerlaamp en de krantenbak en smoort zien praoties tussen heur borsten.

As e het veur het zeggen hebben zul, dan zul e eerst nog hen de wc gaon. Maor ze brengt hum op ander gedachten, löst zien hersenspinsels aal meer op. As een briede leren riem schöf Lida heur rok om heur middel omhoog. Een geriffermeerd slippie zunder kruus hef ze an. Rossige krullen an weerszieden van de bandties die vlees omzeumt.

Martin denkt an de bieflappen die beneden in de koelvitrine ligt. Malse bieflappies. Dan schiet zien gedachten deur de kamer, de trap of, het hallegie deur, langs de stofzoeger en de meterkast hen de keuken, en wieder naor de koekepan, naor hiete bakeulie, naor spettern, dichtschreuien, naor remouladesaus. Lida voert hum hen hoger lochten. Hij verget de smaak van leverworst, van rolpens in 't zuur, van gehaktbal met mosterd, van biefstuk van de gril.

'Well done, well done,' zeg ze asof ze zien vleselijke gedachten raoden hef. Martin worstelt met zien boks, trekt een scheur in de piepen as e ze geliek met de schoenen van de bienen ropt. Lida lacht. 'Ie moet an't naaien,' zeg ze. Eerst niet, Martin moet allent neudig. Wat daornao moet, dat zöt e dan wel weer. As e weerom komp van het huusie hef Lida een fles Teachers whisky lösmaakt.

'Waor heb ie het ijs?' Een driekwart fles laoter valt ze in slaop. Martin wordt wakker as e beneden de veewagen heurt die olde en jonge koeien oflevert. Gestommel en gebulk in de straot. De verse aanvoer van rundvleis windt hum op en drokt slaop uut zien ogen. Lida schöf de vitrage bezied. In het locht van de straotlanteern zöt ze dat Martin hum omdreit en zien lippen oflikt. Hij döt heur an Gerard denken, de theoloog waor ze een jaor leden met in gebed

west hef. Maor die dienst is ze vlot weer kwiet. Ze masseert heur venusbargie en giet op heur kneien op Martin an. Het leste beetie whiskey göt ze over de blinde vink die vlot opstandig wordt as ze smakkend het vuurwater pruuft.

Uut de slagerij klinkt gebeul en geschop tegen deuren. Martin slat met de bienen tegen het bureau, raakt het bloementaofeltie en lat de bloempot Aspidistra lurida met breken op het parket. Aal hoger dref e onder Lida heur boeket. Vanuut de diepste wortelstam vuult e de tinteling omhoog kommen en geliek dat e zien reserve-munitie verschöt, heurt e in de varte het leste beulen van de koe onder het schietmasker. Dan valt ok zien bienen slap.

LIDA

Een varkensrollade had ze de volgende morgen metkregen van Martin. Een magere. Lida had niks tegen souvenirs, as ze maor tiedelijk waren. Gien oorhangers, ringen of armbanden. Die deuden heur aal denken an vrogger, an wat west was. Ze maakt heur allent zörgen over vandage en bijkaans een beetie over morgen, maor veural niet te wied veuruut. Een flink stuk vleis, daor had ze wat an, benaom as het warm was en ze het kold had. Het stukkie leverworst dat de slager der bij daon had, had ze op had, veur ze in de trein zat. En die Martin, ach veur hum tien ander.

Lida had niet altied zo flegmatiek in het leven staon, het was begund met Gerard. Heur dominee uut Appelscha. In het miniatuurpark in Appelscha had ze net even te lang naor het naogebouwde kerkie van Smilde keken.

'Bin ij christelijk?'

Lida schrök van die vraog. Wat moet ze met die wilde vrömde snoeshaan? Twee meter schat ze hum, slank en grote handen, of liever, lange vingers. Met zien linkerhand drokt Gerard de rechter middelvinger in de palm van zien hand, tot zowat tegen het horloziebandtie. Meer as twintig centimeter van de nagel tot het bandtie. Die hef een lang Bartje! Lida schrikt niet van heur gedachte. Ze denkt niet echt nao over de vraog van de vrömde. Zul e linkshandig weden? Zul e Bartje linksdragen? Dat holdt heur gedachten gangs.

'Waorum zul ik oe daor op antwoorden?' Met de bescheidenheid die as domininees en theologen eigen is legt Gerard uut wat hum in karken en in geleuf antrekt. In karken is het benaom de architectuur en as specialisaotie de invloed van zoere regen op glas-in-lood raomen. In het geleuf valt e veural veur de meugelijkheid om de wereld in brieder perspectief zien te kunnen.

'Urbi et orbi, zukswathen, al is die uutspraok dan ok van de concurrentie,' zeg e.

Lida begrep der niet alles van en ze zeg dat ok. Gerard neugt heur met hen zien huus, de pastorij van Appelscha om het wieder uut te leggen. Ze drinkt thee en later wien.

'Om water van te maken,' zeg Gerard. In een tinnen collecte-schaoltie ligt Maria-biscuits. Gerard hef wat van de wereld zien. Pastoraal warker in Irian Jaja, zendeling in Peru, veurganger in Uganda, tot het daor te hiet weur. Hij haalt fotoalbums uut de kast. Op de vliegtuugtrap met een bontjas an en vanneis op een vliegtuugtrap in korte boks. En wiederop Indonesische vrouwlu in sarongs, Peruaanse in lama-dekens en negerinnen in strooien rokkies.

'Dat bint toeristennegerinnen,' zeg Gerard. 'Die kleedt heur uut as wij komt.' Intied as e dat zeg trekt e zien broekspiepen omhoog. Melkwitte bienen steekt omhoog onder bonkige kneien.

Lida bladert wieder in het album, ze denkt an twintig centimeter. Hij is linksdragend, dat hef ze al zien. Nao de Messias van Händel lat Gerard muziek van James Brown heuren, dan trekt e vanneis een fles rooie wien open en döt e de gerdienen dicht. De zwaore velours holdt de warmte goed vaste.

'Zwarte vrouwlu bint polygamer as blanke.' Hij wacht niet op een reactie. Hij trekt zien jassie uut. Dit bint inleidende schermutselings, wet Lida. Ze kent de kunsties van kerels. En die van dominees ok. Vaak zat hef ze op zundag in de karke zeten. En waorum zul ze het langer opholden as neudig. Ze hef gien behoefte an uutwijdings over besneden manlu en dichtnaaide vrouwlu. Ze stiet open veur de lichamen die Gerard zien heer schaopen hef.

As ze heur trui uutdöt komp de aovend in een klaterende stroomversnelling. Ze bladert veurbij foto's van de Victoria watervallen.

'Dat was een korte vakantie naor Zambia' zeg Gerard. 'Mosi i tunya' nuumt de Afrikanen die waterval. Dat betiekent de rook die dondert.' Wat e der niet bij vertelt, is zien ontmoeting met Martha in Livingstone. Lida wul het feest niet langer uutstellen. Ze schopt heur schoenen onder de taofel en maakt ruumte op het kleed veur de open heerd.

'Even kalm an,' zeg Gerard. Hij maakt het holt an met een paraffineblokkie en hangt der een zwarte kookketel boven. Dan giet e hen achter. Hij blef lang vot. Lida schenkt heur nog ies in. Wien om water van te maken. Dan heurt ze gestommel uut de kamer naost heur.

'Oehoe, oehoe, oehoe.'

Met plastic tropenhelm op, in halfkorte khaki-broek en bloot bovenlief en rooie strepen over de borst stiet Gerard in de deur. Padvinderskousen met sjerpies onder de kneien en rooie bandties om zien bovenarms.

'Oehoe, oehoe.'

Met een rieten vegertie zweit e boven zien heufd. Locht van amandels en van soepvlees komp uut de ketel omhoog. Lida moet lachen of ze wul of niet. Ze wul. Ze vuult een donderbui in heur rimboe en dat komp niet van wien die water worden is. Gerard trekt an een touwgie dat an een lamp boven heur hangt. Een muskietennet spreidt umdeel.

'Eerst Afrikaans,' oehoet Gerard.

Lida hef vrogger wel iens een boek lezen. Ze wet wat e bedoelt. Gerard knupt de knopen van zien khaki lös. Wref een scheut cooking oil over zien onderdaon en kröp met zien glimmende liaan op Lida an. Ze hef heur kunstziede allang uut. Alles an heur is natuurlijk. Op handen en kneien wacht ze tot Gerard heur regenwoud naodert. Ienmaol een klein windtie, dat hef ze altied as het op zien aapies, zien hondties, giet. Eerst vuult ze het vegertie en dan opstaon vleis heur bilnaod bereuren. Een emulsie van bakeulie en vruchtensap löp umdeel. Gerard holdt niet van half wark.

'Corpore sano in corpore sano,' hicht e op kanseltoon.

Duzend geuren en kleuren flitst deur Lida hen. Het wordt heur viefenvieftig tinten gries veur de ogen as Gerard bij heur klamboe binnengiet.

As ze bijkomp lig ze op heur rug. Armbanden om heur polsen, ringen in heur oren. As een seminarist die wijd wordt lig Gerard veur heur, likt hum een weg omhoog.

'Missionarissenholding,' zeg e tussen twee halen deur. Hij sloekt een maol. Dan klimt e omhoog en pompt in Lida as de zoeger van een Puchbrommer

zoas de zendelingen het veurdeuden an de heidenen die ze van het imiteren van aapies ofhulpen.

GERARD

Die tropentruc had e in Oeganda opdaon. Vrijen onder een net veur tegen muskieten met allent sokken an. Die khaki-boks heurde der bij. Daor had e merakelse herinnerings an. Dat begunde op het busstation in Livingstone.

In de varte giet een donderbui veurbij, een knoert van een regenboog kleurt dwars over de hemel. De late zun trekt lange schaduwen achter hum. De vrouw van de dominee waor een paar nachten logeerd hef, groet hum, gef hum een hand.

'Mulemeleni sha'.

'Eni sha, eni.' Gerard klapt zachties in de handen. Ze bög en löp wieder. Ze is net vot as uut het duuster van de vrogge aovend een forse jonge vrouw op hum of komp, een jonge meid.

'How are you, where are you going?'

Gerard nemp heur van krulhaor tot blote voeten op. Moet hij heur kennen? Een witte jurk met rose stippen hef ze an. Hij denkt an zuurstokken, an zutigheid. Zwart as ze is, blauwzwart in heur genopte jurk, in rose sokken, in sandalen en met een rood kleurpotlood in het kroeshaor, windt ze hum op, meer as blonde heuibarg-wichter uut Zweden, meer as de sarongdraagsters uut lichtbruun Java. Kippevel hef ze, tot wied tussen borsten die heur jurk bezied drukt. Tepels liekt as soldaotenknoopies het katoen dicht te holden.

De regen zet niet deur. De regenboog trekt vot. Martha giet ok naor Mongu. Reist ok met de goedkope lijndienst van Chandiri Busses. Ze zit krap bij kas, hef gien kwacha's veur vermaak. Ze praot, maor het gesprek stoekt aalgedurig. Niks giet vanzölf. Hij kreg gien vat op heur. Niet met woorden.

De dominee waor e logeerd hef zit schuuns veur hum. Hij dreit hum aal om, wul met Gerard praoten. Gerard niet. Gerard vuult het warme bovenbien van Martha en is bliede dat de chauffeur het locht in de bus uutdöt. Ze leunt tegen hum an. Allent de lu op de achterbank zit eerste rang. Pikzwart is het buten. Martha trakteert Gerard op meelkoekies.

Ze drukt heur kroeskrullen in zien hals. Gerard slat een arm om heur hen. Hij gruit op heur an, speult met heur handen. Martha speult. Non-verbale communicatie. Zo had Gerard dat leerd uut Preken veur zendelingen, het naoslagwark van Seth Gaaikema. Non-verbaal. Ze is der goed in. Martha hef Gerard zien hulp niet van neud, ze vindt heur eigen weg deur katoen en viscose. Ze dreumt intied van Jan, die ze veurige maond veur heur hemelvaort gebruukte.

Dan mindert de bus vaort en giet het locht an. Gerard trekt zien kleren recht. Ze moet hen buten. Soldaoten met bajonet op geweer jaagt elk de bus uut. Op een rieg. Uutpakken. In de koffers van de lu zit dekens, miest dekens, een bedmattie van riet, een enkele boks, een paar zwarte plastic schoenen. Gerard zien tas blef dicht. Ien van de soldaoten löp op Martha an. Hij holdt een tanga uut heur tas omhoog, een rose met bloempies, schudt een deusie met tampons op de weg leeg.

'En daor, wat hej daor verbörgen?' Gerard weet het, hef ze in handen had, now zöt e ze groot, zwart en strak. Martha holdt de soldaot niet tegen, slat heur ogen neer en kek Gerard an.

Zaod hef een starke geur, het roekt naor brembossies in het veurjaor, net as vrouwlu roekt naor lösgraven grond, zwarte grond, naor Afrika en naor hogedrukgebieden bij de Azoren, naor koffie in een thermoskanne op het eerpellaand, denkt Gerard. Geuren die in de bus verstikt wordt deur drank, motoreulie en bedorven zwiet van negers.

In de bus rolt een lege fles hen en weerom. De zwarte dominee hangt tegen de leuning van de stoel veur hum. Bijkaans dreumt e van zien vrouw. Mulemeleni sha. Gerard zien zörgen bint vot. Hij warmt hum an het brandende braambos, an moeder eerde. Op heur vingertoppen drukt Martha hum wied uut boven de schokbrekers van de bus en veur ze de volgende halte bereikt blust ze vanneis zien vuur.

MARTHA

Heur olden wonen in een lemen huttie met een strooien dak. Niet omdat ze het armoedig hebt, maor umdat ze niet aans wult. Olde bomen -heur va en moe bint ende veertig- moej niet verzetten.

Martha hef zörgd veur waterleiding en veur een ansluting op het elektrisch net. Het hef heur twee maondlonen kost. Ien veur het materiaal en veur het wark en ien veur het smeergeld. Alles mus ze zwart betalen vanzölf. Maor ze hef het geern over veur heur va en moe. Die hebt heur ja naor de middelbare schoel stuurd en der veur zörgd dat ze lerares worden kun.

Mongu is maor een klein stadtie, maor groot genog om deur butenlanders andaon te worden. Veur de ontwikkelingshulp komt elk jaor zun honderd blanken en lichtbrunen binnen-vliegen en evenzoveule vliegen der weer uut. Op de schoel van de Heilige Maria en de Heilige Jozef hef Martha jaoren les had van de zwienerose leraren en leraressen. Ze wet alles van de geografie en volken van Engeland, Duutsland, Holland en Nederland. Over India, Nagora Karabach, Slovenië, Moldavië, Sri Lanka, Achterste Erm en Bosnië Herzogewina is ze niet zoveul wiezer worden. De helpers uut die landen beparkten heur tot wiskunde, geschiedenis en taal.

Van de kostschoel muchen de jongens en wichter om de ander week een paor uur winkeln. Nooit tegeliek, daor zul maor ondeugd van kommen. De meeste tied zaten ze in schoel of verveelden heur in de slaopzalen. Een enkele maol kwam 's nachts de BMW van de burgemeester veurrieden, met chauffeur. De wichter stunnen in de rij. Wel hogerop kommen wol, mus onderop begunnen.

Martha hef gelok had. Heur olden woonden vlakbij de schoel, ze was een dagstudent. Elke aovend sleup ze in heur eigen bère en vanof dat ze een jaor of dertien was begunde ze te ontdekken wat heur lief tot dan veur heur verborgen holden had. Dat Munalula, die heur in een cassava-veldtie inwijdde in de geheimen van het vliegen zunder vleugels, een wiede neef van heur was, dat had ze pas veul later heurd. Het had heur toen ok niet meer uutmaakt. Ze had ontdekt wat ze ontdekt had: vliegen op de automatische piloot. De medische veurlichtingsboekies en van eerste hulp bij ongelukken, met plaaties van zachtrose naokte lieven op menare, met roodanlopen vleesbomen en met oesterkleurige vleeswonden omzeumd deur rossig krulhaor, hef ze niet van neud om de biologie en anatomie van de mèens te beschrieven. Ze hef heur studiemateriaal aal dicht bij de hand.

Die kwaojong in de bus vanof Livingstone was een aordig tiedverdrief veur heur west. Met plezier denkt ze an dat opwarmertie weerom. Die kerel was een natuurtalent, wus heur gevulig boordeknoopie op de juuste snelheid en met net genog druk en rotatie in vörm te kriegen. De mond vol gelatine had ze daor geern veur over had. Maor met nog meer plezier denkt ze weerom an de eerste examenbespreking van de schoel toen heur Jan veur het eerst op batterij kwam.

Jan stun in Senanga, zowat 200 kilometer wiederop, veur de klas. Hij gaf ok biologie. Met z'n tweien kwamen ze in het kantoortie van de directrice te laande om de meerkeuzevraogen van de examens nao te kieken. Martha haalt het zo veur de geest. Zij achter de computer, Jan met de antwoordformulieren tegenover heur. Aalgedurig les Jan heur de namen veur van de kinder met de resultaten. Hij is nog maor drie maond in Afrika, kent de namen niet zo goed, hij strukelt aalgedurig over de uutspraok. Martha holdt hum veur de mal. Ze zöt wel wat in die jong.

'Kamini, een zeuven,' zeg Jan.

Ze barst in lachen uut. Jan wet niet wat e verkeerd zegd hef. Martha is vast van plan hum onder taofel te kriegen. Ze hef zien waterige ogen allang deur. Hij wul meer as ciefers uutdelen en liesten met heur samenstellen. En zij zeker.

'Weet ie wel wat as kamini betiekent?' Ze vrag het zowat op fluusterttoon en likt geliek daorop heur zwartomzeumde rose lippen met heur tong. Jan wet het niet. Hij hef zölfs nog niet vluken leerd in de plaotselijke taol. Hij kreg een rooie kop as Martha achter het beeldscharm votkomp en bij hum op schoot zitten giet. Martha biet hum in zien oorlel, heur handen gaot onder zien T-shirt. De va is de wèens van de gedachte, schöt hum deur de kop, of was het andersom? Of was het de moe? Martha is zowat geliek zo veurtvarend as Suze, die as eerste zien kilometerpaol op de goeie plek in de berm zette.

Martha hef het an massa. Ze is tachtig kilo, nakend. Het vlees en de botten bint netties verdield. Ze hef al lang deur dat Jan liever het vlees hef as de botten, en zölf vuult ze het ok zo.

'Dit is joen kamini,' zeg ze. Ze schöf van Jan of, trekt zien rits naor beneden en stulpt heur lippen om Jan zien palmboom. Ze zal hum wel kriegen. En rapper as de eerste maol met heur achterneef zoegt heur lippen grieswitte klappermelk.

Jan valt van de stoel. Over het beton schoeft ze onder de computertaofel, maor Martha holdt hum met heur lippen vast. Jan jankt en schrouwt. Hij holdt heur kroeshaor in zien handen. Wul heur heufd uut zien kruus, maor Martha lat hum niet lös. Heur tong cirkelt om zien kokosneuten die langzaom weer straffer in de dop komt. Dan gledt zien banaan tussen de vruchten van heur fruitschaol. Martha keert heur om en asof het een mondiaole overienkomst angiet, zunder veurwaorden veurof, vuult ze Jan zien lippen tegen heur sukkermeloen.

'Dit heet nimaki,' kreunt Martha zachties. 'Gao deur.'

Onder heur heurt ze Jan zachties stennen. Nee, het is niet de disk drive van de computer die as elke tien minuten automatisch de cijferliesten op de harde schijf zet. Martha schraapt andermaol heur tanden langs zien kamini. Ze vuult zachte schokkies. Dan lat ze hum lös, legt heur krullen op zien dij en nemp zien neuties tussen heur tanden. Ze bet zachties. Jan gromt en kreunt en schöt een tulp tegen de onderkant van de computertaofel.

JAN

Maonden later had e in een woordenboekie opzöcht wat as 'kamini' betiekende. Hij kun het eerst niet vinden. Kamina betiekende broek. Kamini stun der niet in, achterin vund e dat verkleinwoorden op i eindigden. Het water leup hum nao die ontdekking niet meer in de mond, maor as e zien gedachten veurzichtig verplaotst naor dat kantoortie van de schooldirectrice, naor zien angst op onverwacht bezuuk, naor hoe as die benauwdigheid deur Martha hielendal votzeugen was, dan wordt het hum nog aal weer hiet in de oksels: benaom de darde. Nooit had e weer biologie-examens nao kieken kunnen zunder opwonden te raken. Een Pavlov-reactie in optima forma. Dat had zölfs Suze niet bij hum achterlaoten.

De derde maol dat e bij Suze op de behandeltaofel lig is e allent in het fysiotherapiezaoltie. De veurig maolen had ze altied wel drei of veer tegelieks onder handen, of an de elektrische massage-apparatuur. Disse maol niet. De verzwikte voet mus volgens heur eerst een hiele dag gebruukt worden en dan tegen de aovend behandeld worden. Ze kun dan precies vulen waor as de spieren overbelast waren. Waorom zien broek der bij uut moet, hef e niet hielendal metkregen, maor wat moet dat moet. Op zien buuk lig e op de taofel.

'De spieren van de voeten komt vanuut de kneien,' zeg Suze as e heur der even laoter naor vrag. 'En die van de kneien komt vanuut de heupen,' zeg e.

Een beetie praot holdt e wel van, al wet e niet goed hoe as e met dit kleine wichtie an het woord blieven moet.

'De liezen,' zeg Suze, 'die knei-spieren gaot naor de liezen, niet naor de heupen.' Ze giet geliek met heur rechterhand deur heur kruus, wes hoe het bij heur zit. 'Drei je maor om,' zeg ze. Hij schöf op zien rug hen en weer en as e goed lig, volgt heur handen het pad dat ze net beschreven hef.

Jan kek omhoog naor de TL-buizen die in slagorde boven hum hangt en mieters fel in zien ogen schient. Hij knippert met de ogen. Suze zöt dat. Ze lat hum lös.

'Hier hej een bescharmdoekie.' Ze langt hum een zwarte haorband an. Hij knupt het katoen over zien ogen.

'Ontspannen, ontspannen en even nargens an denken. De spieren löslaoten.'

Jan lat zien spieren lös. Suze wref de zeerte van de enkels naor de kneien en wieder. Jan soest vot onder heur stevige handen. Hij probeert in gedachten het bield van de zwarte madonna met kind veur de giest te halen dat an de muur achter hum hangt. Vrömde plek veur zu'n vroom schilderij, denkt e. Het past niet hielendal tussen de affiches van blessures en sporters. Met zien ogen dichte onder de haorband dreumt e vot. Hij vuult de spanning uut zien enkel en zien bienen votzakken. Heurt maor krapan dat Suze zeg dat ze de verwarmingsband om zien gekneusde plek an leggen zal.

Suze dreit het locht uut. Jan gef gien aosem. Hij slap. Allent boven het schilderij met Maria en het kind brandt een lampie.

De enkelbanden zit lössies om Jan zien bienen. Om de bovenarms van heur gekneusde en slaopende Adonis leg ze een tweede set enkelbandties. Die bandage, dat had ze van Freddie leerd. Ze redt de panelen die langs de kant van de behandelkaomer staot om de taofel waor Jan op lig. De spiegels op de achterkant van de veurlichting over kneuzings, tennisarms en voetbalkneien wiest naor het bère. Deur een kier is nog net het schilderij te zien. Jan zöt niet dat e tientallen maolen wordt weerkaatst. Suze trekt an een touwgie en boven de bank schöf an het plafond een een spiegel veur de TL-buizen. Dan lat Suze heur witte jurkie zakken.

Ze pakt een scheer, holdt die even tussen heur naokte dijen en as het metaal op temperatuur is, knipt ze veurzichtig de ziedkanten van Jan zien onderboks deurmidden. Ze leg het textiel bezied, knipt een plukkie helmgras -ze kan het niet laoten- en trekt dan de enkelbandties om Jan zien arms en bienen wat strakker an.

Ze kek met roodanlopen gezicht in de spiegel, zöt hoe onder heur vingers honderden welpies in padvinders verandert.

Jan kreunt behaaglijk, dreumt bijkaans over vissen in het Willem Alexanderkanaol of in de Veenvaort, of over een bezuuk an de dierentuun in Emmen. Suze dreumt niet. Ze trekt met heur rechtervoet het keukentrappie onder het bère vot en klimt in veulvoud over Jan hen. De voeten an weerskanten van zien heupen, en boven zien opstandig periscoop lat ze heur veurzichtig zakken. Links, rechts, veur, achter, boven en beneden, ze kek heur ogen uut in de spiegels, vuult heur opstoten in de vaort der volken.

Jan dreumt niet van sliptongen bij Ameland, van hunebedden bij Borger, of van vlinders in een vlindertuun. Hij dreumt dat e in het Louvre löp, de spiegelzaal, Lodewijk XIV zöt e in vol ornaat en is dat Marie Antoinette? Een hemelbère vlög hum deur de tied. Hij is blind, maor niet benauwd. Dan lig e op een waterbère alles golft beneden en boven hum. Hij hef gien idee waor e henvlög, maor het stiet hum an.

Suze vuult zien handen om scholders, heur borsten. Dan maakt ze de enkelbandties lös, haalt het ooglappie vot en drukt heur mond op die van het ros onder heur tot e deur aosemnood wakker wordt. Jan is verdoofd, verdwaosd. Honderd maol zöt e Suze op hum hen en weer bewegen, honderd maol zöt e humzölf in heur verdwienen en teveurschien kommen tot e as Donar in het walhalla schöt. Dubbel loops.

SUZE

Dat kunstie met de spiegels, de massagebank en de enkelbandties had ze leerd van Freddie, ien van de docenten van de academie veur fysiotherapie. Ze was hum integen kommen in Achterste Erm waor e veurlichting geven had over HBO-opleidings. Suze had net het havo-diploma haald bij het Menso Alting in Hoogevène en wus nog niet wat ze wieder mus. Geliek was ze op Freddie vallen, en hij op heur. Dat e eigenlijk Arnold heette maor hum Freddie nuumde, had ze niet as arrogantie zien. Zölf weur ze Alfrieda nuumd, maor de overstap hen de academie was veur heur een mooie kans om heurzölf te updaten.

Het was liefde op het eerste gezicht. En in juli gung ze al met Freddie op vekantie hen Noord-Frankriek. Heur olden waren het der met iens. Ze had now ja een OV-kaort, een studiebeurs, een liening en de pil van de volksverzekering. Freddie had een goeie baan en gien AIDS en wat wul ie as olden nog meer, hadden ze tegen Alfrieda zegd.

In Compiège komt ze te laande. Freddie is mu van het fietsen en hef wat last van zoerbranden en van een blikgat. Hij wul rap hen bère. Suze hef wat ans in't zin.

In Hotel De Harlay slaopt ze. Uutzicht op de l'Oise en ankeken deur Jeanne d'Arc op peerd. Bloemegiesbehang op de muren en het plafond en of het niet genog is lelies-van-dalen, margrieten, irissen op de vloerbedekking en op de trap. Gien tulpen. Gien schilderij an de mure, allent een leeg haakie. Freddie giet in bère. Hef gien zin an een tandemrittie. Hij wul eerst anstarken.

Met hotelbar, stiet in de folder. Een opwaardeerde huuskamer, vindt Suze. In een hoekie zit een bejaord paar achter twee koffie en an de bar een Engelsman met zien vrouwe, of zien vriendin. Tomatensap en jus d'orange in de glassies. Die man hef Abraham nog niet zien, denkt Suze, maor zien gladde kop gef an dat e der niet zo wied af is. Een ronde kop, een klein brillegie, nee, knap is aans. Het geblokte jassie, de strop en het gebloemde hemd maakt een beetie goed, maor niet genog. Zien gezelschop zöt der wat fiever uut: blonde krullen, maor wieder vrouw-deursnee.

Een vrouw allent an de reize is niet gauw tevreden. Maor vanaovend holdt Freddie heur niet van aovonturen of. Ze moet heur allent vernuvern. Bacchus wacht buten op heur, heur op. Maor meer as van drank hef ze verlet van lekker eten.

An de ander kant van de l'Oise serveert ze in Le Bistro de Flandre tot krapan tien ure. Suze lat de waterzooi met knoflooksaus veur wat het is en nemp boeuf stroganoff, pommes parisiennes en gemengde slao met veul tomaten. Een halve liter wien. De ober vergist hum bij het ofreken. Suze wet niet of dat van heur ogen of van heur bloesie komp, maor het maakt heur niet uut.

Heur honger en dörst bint niet vot. Veur de leste goesting moet ze het bield van Jeanne d'Arc veurbij. Jeanne d'Arc, maagd van Orléans. Ze hef niet veul op met maagden. Het vlies, het gulden vlies döt heur altied meer an tarieven denken as an ieuwige ontholding en een plek naost de schepper. En de eersten in de liefde, die trökken uuteindelijk ok an het langste ende.

Vanneis de brug over en in bar 'Jeanne' lat Suze heur nog iene inschenken, en nog iene. De drank gef overmoed en zachte kramp in de mage, en benaom lager. Schuuns achter heur fluustert jongkerels in het Frans. Freddie lig vaste te slaopen.

Suze bestelt een witte wien en giet bij de open heerd zitten. Briede leren stoelen. As de jongkerels aal heur kant op kiekt, lat ze heur onderlip een eindtie zakken en stek ze heur tong tegen heur boventanden. Ik zal joe iens wat zien laoten, denkt ze bij heurzölf. In de wc döt ze heur slippie in een ofvalputie veur maondverband. Met fosforeserende lippenstift kleurt ze bij wat van nature ok al rood wordt. Breed hangt ze even later achterover in het leer, heur rok tot halfweg boven de kneien. Ogen wordt groter en locht op. Ze kreg een drankie anbeuden.

Francois döt in kunst. Handelt in kitsch, zien marktkraam is an de oever van de l'Oise. Of ze even kieken wul.

'Ik heb schiere portretten,' zeg e.

Suze holdt wel van kitsch. De ander jongens hebt het naokieken. Francois knipoogt oh la la. Het maakt Suze niet uut. As het maor niet op zien Frans giet, vanaovend niet. In de verbouwde container op de kade lig tussen schilderijen een matras. Die jongens komt hier vaker, denkt Suze. Zigeunerjongchie met traonen in de ogen, koeien van Karel Appel, een naomaak Louis Albert Roessingh, tiekeningss van Evert Musch en grote foto's van David Hamilton. Vrouwlu in de mist kiekt glaozig toe hoe as ze heur uutkleden lat.

Suze kan het niet laten. As Francois met zien hand heur heuvelruggie passeert lat ze heur water lopen. Francois raakt in alle staten, lat zien boks zakken en denkt niet an kunsties op zien Frans. Rechtuut, rechtin.

Hij hef maor een klein Bartje. En as e veuls te vrog zien brune bonen deponeert, wul ze hum het liefst een drei om zien oren geven. Kunstenmaker, clichémannegie.

Francois Praecox speult dommiet mooi weer bij zien kameraoden, denkt Suze, maor waor is mien gerief? Ze pakt hum bij zien padvindertie, maor het leven is der uut.

'Une peinture?' vrag e.

Suze nemp de zwarte madonna met kind, beschermvrouwe van vrouwlu in nood. In het hotel hangt ze het schilderij an het haakie. Freddie slap. Ze kröp naost hum. Valt onvoldaon in slaop. Om een uur of vier wordt ze wakker. Heur blaos speult op. In het donker zöch ze het pad hen de badkamer. De kranen van het bidet drukt heur in de rugge. Het porselein vuult kold an heur billen.

De drank is nog niet vot en Suzes wille gruit. Maor weerom in bère naost Freddie zakt heur ogen dichte. Dan kraakt in de kamer boven heur een bère. Kamer 204 mut dat weden, want dit is 104. Eerst een enkele maol, maor dan giet het tempo rap omhoog.

Liever in het bos, op het strand en as het niet anders kan in de achtertuun van de buren en as de nood hoge is, dan tegen alle regels op de achterbank

van de auto, of in een parkeergarage, maor niet in een bère dat gien geheim bewaoren kan, denkt Suze. Ze volgt de secondenwiezer die op het nachtkastie de tied votschöf. Drieëntwintig maol in vieftien seconden. Is dat een goed gemiddelde? Twee minuten giet het an. Dan is het even stille. Ze heurt een wc deurspulen.

Ze is deur de slaop hen. Vrag heur of, wel het weden zul. De olde mèensen, de Engelsman met zien sinasappelsap, of bint het ander? Hoe lekker vrijt het met een kale kop? Bint kerels zunder haor potenter as...? Ze wref met heur doem langs heur navel naor beneden, denkt an de lieflijke bewegings boven heur.

Vanneis kraakt het bère. Zölfde frequentie, wel allemachtig, denkt Suze. Ze gaot tweemaol achter menare, of is het in ienmaol niet lukt? Ze drukt op de schakelaar van het bedlampie. Het locht blef uut. Hotelkamer.

Dan giet ze het bère uut, schöf het gerdien een eindtie bezied. Dubbel glas holdt het lawaai van het verkeer buten, maor boven heur steunt een bère. Heur wille gruit.

Ze kröp op Freddie an, vuult zien warm en koortsig lief. Heur handen begunt bij zien scholderbladen, gaot hen beneden, weer omhoog, weer naor beneden. Heur linkerhand kröp over heur heide en gledt naor binnen as heur rechter wiesvinger in de chocolade-tunnel van Freddie verdwient. Binnen en buten en weer binnen. Freddie reageert niet. Allent zien aosem giet een beetie rapper. Dan dreit e hum in ienmaol om. Slat met zien berkestam tegen heur heup en vindt heur plaggenhuttie. Suze heurt het bère niet meer kraken, zöt de madonna niet meer reren. Heurt niet het langgerekte 'Wilmaaaa' uut de mond van Freddie as e an zien ende komp.

FREDDIE

Ien van de lekkerste dingen die der bestiet, vindt Freddie nog altied, is langzaam wakker worden uut een dreum en der dan in een roes achterkommen dat joen bijslaopie ongemarkt op joe scheuven is. Hij rekent dan even braoden edelhert met cantharellen en champignons en een halve HEMA-worst met mosterd niet met. Suze was daor een hiele goeie in west. In schoeven en braoden. Merakels jammer dat ze een jongere kerel tegenkommen is.

Al zowat een jaor lang mut e humzölf helpen. Boven de veertig wordt de markt aal nauwer. De vrouwlu die wel een kerel wult, hebt miestal nog kinder in huus en zuukt allent een surrogaot veur de ander die der van deur is. Liefst met auto, zodat ie de kinder hen de wettige va brengen kunt. Nee, dat huuft niet van hum. En ok betoalde liefde wul e niet meer. Die wichter en vrouwlu hebt teveul proefschriften lezen waor in stiet dat kerels veural veur de gesprekken komt. Daor kwam e nooit veur, maor tegen de tied dat e dat uutlegd had was zien vleis al weer wieke.

Hij bladert deur het katern boeken in NRC-Handelsblad. Beschouwings over de oorlog in veurmalig Nederlands-Indië en een biografie van Madame Tussaud. Altied verhalen over wat was.

Achterop de bladziede met ramsj-boeken de contactzukers. De vrouwlu onder kennismakings bint zien leeftied en hebt der een aordige cent veur over om een kerel op HBO-niveau te kriegen. Het wèensenpakket is der dan ok naor. Flink wat culturele bagage, wintersport en zomervekantie, wandeln, golven, zeilen, wien drinken en wieder moet ie een goed gesprek kunnen voeren en handig genog om de open heerd an te maken. Aj pech hebt moej zölf ok nog het kleedtie veur de heerd nao ofloop uutkloppen, denkt Freddie as e de vensterenvelop in de gleuf 'overige bestemmings' schöf.

Rapper as e dacht hef, valt een lichtrose couvert op zien deurmat. An het poststempel zöt e dat de tegenpartij uut Maarssen komp, of daor uut de buurt. Lastig met de trein en bus te kommen, maor as e de brief les, maakt hum dat niet meer uut. Het wicht bekent geliek dat ze vief jaor teveul opgeven hef in de advertentie. Ze hef liever een ervaren kerel as een broekie die het nog leren moet. En wat hum anstiet: ze hef een foto van heurzölf der bij daon. Briede mond, halflang krullerig haor, een beetie bolle wangen en een schier bovenlief. Ze liekt wel tien jaor jonger as ze is. Een routebeschrieving der bij. Ze woont stief achter de Roomse kerk.

'Maor ik bin al lang niet meer kerks. Ik zing allent nog in het koor,' schref ze. Freddie holdt wel van zukke frivole details. Hij giet zölf ok geern naor opera en operette. Neuriet geern met. Hij schref een kaortie weerom en döt die in de gefrankeerde envelop die Wilma metstuurd hef. Hij komp geern, maor wul as het niet teveul muite is, eerst wat meer weten over heur liefhebberijen, een beetie meer over heur. Dat haalt zien onzekerheid wat vot, schref e, want hij is nogal verlegen. En butendes, hij giet eerst nog een week op een schoelingscursus van de fysiotherapie.

Wilma hef eernsachtig interesse, liekt het hum toe, want drie dagen later lig der een brief van twee kanties. Wilma legt uut dat ze trouwd was met Koos, maor dat Koos het ongeluk met de ski-lift niet overleefd hef. Jaoren leden was dat al. Ze is Koos niet hielendal vergeten, schref ze, maor heur herinnerings an hum huuft een neie relaotie niet in de wege te staon. Ok niet te liggen. Financieel is ze onofhankelijk, maor dat had ok al in de advertentie staon. En dat Freddie fysiotherapeut is, dat vindt ze hiel mooi. Onder de HBO'ers hef ze die het liefste: kerels met harsens en golden handen.

Freddie hef der zin an. Al vindt e het een merakels ende lopen van het station naor achter de kerk in Maarssen. Andermaol toch maor de trein-taxi, denkt e bij humzölf. Het duurt even veur ze open döt. Freddie heurt blokhakken klossen op de plavuizen.

'Riek, maor gien geld veur kleedties,' denkt e.

Dan stiet ze veur hum. Een beetie groter as e dacht had. Ze kan hum recht in de ogen kieken, en dat döt ze ok. Het parelsnoer stiet wat truttig op het bloesie en het paorse hessie kleurt niet hielendal bij de donkerblauwe broek, maor wat wuj ok van een vrouw die as van operette holdt. Ie kunt niet alles hebben. Ze wul veul geven.

'Koffie slaot we over,' zeg Wilma. Freddie kreg der zin in.

'En kuj de heerd even anmaken?' vrag ze. 'Holt lig in de bijkeuken en anmaakblokkies vind ie op het aanrecht. Ik schenk intied een glas wien in, of hej liever wat starkers?'

As e met een arm vol berkebrokkies weerom komp, trekt Wilma de gerdienen dichte. Het bomenpatroon op het velours slöt naodloos an bij het bos op het behang. Op een glimmend wagentie staot, net as in Amerikaanse televisieseries, de drank, de blokkies kees, de stukkies dreuge worst en olieven met een rood wit blauw vlaggie.

Hars drupt uut het holt, gef blauwe vlammegies of. Ze luustert wat onwennig naor het knapperende vuur. Wilma begunt an heur tweede glas wien en Freddie schenkt humzölf nog ies bij.

'Hoe gung dat met dat ski-ongeluk,' vrag e. Wilma kreg een kleur. Blossies van de wien, denkt Freddie.

'Ie kent wel die open ski-liften, die tweezitters met een beugel der veur,' zeg Wilma. Ze nemp een slokkie Bordeaux.

'Mien Koos was nogal een hiet kereltie en het leek hum aordig om op viefhonderd meter heugte schommelend an zien gerief te kommen. Dat leek mij ok wel wat.' Typische veur een mislukte piloot. Freddie stelt hum veur hoe as glieden zunder ski's, maor met een lange lat, op die heugte en bij die temperatuur zunder brokken kunnen zul. Hij vuult an zien lief dat hum dat ok wel wat liekt. Maor Wilma legt uut, het kun niet. Heur Koos had een klap in de rugge kregen van de veiligheidstange die heur in het bakkie holden mus. Wilma was tien minuten later boven bij het restaurant ankommen. Koos was toen al beneden. Met die rechtstreekse ofdaling was Koos geliek boven bij Petrus uutkommen.

'En ieë?' vrag Freddie.

'Ik was weer hielendal ankleed toen ik boven ankwam,' zeg Wilma. Ze dreit met een dimmer het locht naor beneden. 'Vanof die tied kieze ik geern veur een wat langere weg om de hoogste top te bereiken,' zeg ze en dan giet ze wieder: 'Achter dat kamerscharm stiet een kapstok, daor kuj joen kleren kwiet. A'k van het huusie weerom komme tref ik joe geern op het schaop.' Ze wes naor het grauwwitte vel veur het berkevuurtie. 'Ik neme oe zoas ie bint en ik verwachte van oe niet aans.'

Met ien die wied onder nul ok skiën kan, mut het boven de twintig hielendal een feest worden, denkt Freddie. Hij aorzelt niet, denkt as e om hum henkek even an ieuwig zingende harfstbossen en hangt dan zien kleren over de stoel en an de kapstok.

'Ik kreeg ok een klap van die veiligheidsstang,' zeg Wilma as ze in Japanse kimono op Freddie anlöp. Zwarte lakschoenen klost zachties op het parket. 'Maor boven de kneien he'k daor gien last meer van. Doe joen ogen even dicht wuj? Ik heb een lekkere verrassing veur joe.'

Freddie lig op zien rug op het schaopevel, warmt zien ski-uutrusting an de gloed van berkenvuur en de hiete aosem van Wilma. Ze drokt hum diepe in de overjasse van de Texelaar. Freddie vuult puntige tepels over zien borst gaon, zien handen lat e naor zien diepst verlangst ofdalen. Wilma hef gien stimulans van neude. Heur smeltwater is wied boven nul. Freddie pruuft rooie Bordeaux en borrelneuties. Heur handen streelt zien heufd en dan umdeel naor rug en billen. Een eindtie wupt ze omhoog, gledt over de top van zien Jungfrau. Stoefsnei braandt hen buten.

Freddie komp bij, streelt borsten en billen, trekt Wilma over hum hen. Ze holdt hum niet tegen, schöf met heur natte lief aal wieder op zien mond en tong an. Hij pruuft bitterzuut smeltwater tussen de Edelweiss, zien handen streelt heur bienen, heur kneien en streelt dan onverwachte rondings.

'Daor klapte de veiligheidsbeugel net even te hard langs, lieverd.' zeg Wilma. Dan valt ze as een lawine over hum hen.

WILMA

Zo deud Koos dat ok, daor in die stoeltieslift. Wilma denkt weerom an Freddie en zet achter de pendule een streepie op het behang. De viefde al dit jaor. Heur psycholoog had heur een goeie raod geven. Vanneis beleven, aal weer vanneis beleven had Lammert zegd, dan verwark ie het verlies van Koos en van joen onderdanen het gauwst. Het had even duurd veur ze zo wied was en veur ze die kunstbienen vanneis goed onder de knei had. Het had ok even duurd veur ze bij Lammert te laande kommen was. Geestelijke zwakte had ze nooit zo kend. Veur en ok nao het ongeluk in de stoeltieslift had ze altied merakels goed weten wat as ze wol, en ze wol altied wel.

Met Anneke bijveurbield. Middelbare schoel, met wichter onder menare praoties verkopen over jongens die ze had hadden, hebben wollen, over de spellegies die ze speulden met de jonchies uut de eerste klas van de technische schoel. Ze wet het nog hiel goed. Die ankommende pubers mochten in die tied niet van het schoelplein of. Op een zunnige schoeldag loopt Wilma en Anneke langs het hek. Ien van die jongen holdt met bravour De Lach omhoog. Ze kent dat kappersblaadtie wel. Vrouwlu in badpakken, beetie bolle lieven, maor gien nadruk op poel van genot. In het kruus niet hoog opsneden, niet zo vuld. Zo dreug as de zakkies proemen bij Piet Prinsen in de etalage. Vlak, rond en gien haor, gien naodties te zien, niks wat denken deud an zuudvruchten en vruchtvleis.

'Zult we hum ies te pakken nemen?' zeg Anneke. Wilma hef gien stimulans van neud. Ze holdt wel van spellegies, ze wul niet veur niks huusdokter worden.

'Hej jong.' Ze zeg het zo vrundelijk as ze kan, met een zute ondertoon die as die stiekeme trekkerties nog niet kent as inleiding veur meer. De trilling in Wilma heur stem jag de hormoonspiegels van de lakenvlekkerties omhoog. Wilma vuult dat e geliek in heur net zwemmen zal, maor het bakvissie wet het nog niet.

'Hej ok een snee stoet veur mij? Ik heb mien sandwiches in huus liggen laoten. Der zat knakworst tussen.'

Vier, vief timmermansleerlingen drukt heur stoet met pindakees en hagelslag deur het hek. Gienien hef nog belangstelling veur De Lach, maor as Wilma en Anneke der op staot het blaadtie te wullen bekieken, schöf Gerrit het tiedschrift deur het hek. Zien kop kleurt ieniens mooier bij zien rossig haor. Ze geeft hum het blaadtie niet weerom, lacht om de plaaties en de grappies. Wilma zet heur voet op de rand van het hek. Heur rok schöf tot boven de knei. Ze zöt dat Gerrit de boodschap metkreg, maor niet wet wat e der met an moet.

As ze het blaadtie niet weerom geeft, zeg e dat het niet halen komp, maor nao schoeltied stiet e wel met zien fiets op de hoek van het Oeverse bossie te wachten. Wilma en Anneke kriegt der aal meer aordigheid an. Gerrit is een beetie benauwd, het is hum an te zien. Hij hef het blaadtie van zien bruur liend en moet het weerom doen, zeg e, anders was e niet kommen.

'Ik zal joe wat moois zien laoten,' zeg Wilma, 'kom maor ies met.' As een olde zus, of as een jonge moe troont ze het knaapie met, wieder het Oeverse bossie in tot bij het Oranjekanaol. Hij duurt niet goed, zo tussen beide wichter in, maor niks doen is ok maor niks, en ruzie met zien bruur wul e hielendal niet. Dat e zien schoenen of moet geven, giet hum moeilijk of, zöt Wilma, maor ze wul niet dat e der vandeur giet.

'Wat vind ie het mooiste plaatie?' vrag ze.

Gerrit, met aal meer moed, wet de bladziede vlot te vinden. Een jonge meid in een bikini-broekie en een blote rugge. Een tiekening.

'En dit?' Anneke tilt heur rok omhoog. Een schier beige onderbroekie, gladde bienen tot an het elastiek, met zwarte krullen onder de rand vot. Dan lat ze, veur Gerrit de rimpels in het kruus goed zien hef, heur textiel weer zakken.

'Nee, zitten blieven.' Anneke drukt Gerrit op het blad en mos onder de strubben umdeel. Dan lat Wilma heur rooie broekie zien, gien elastiek an de piepen.

Gerrit hef gien vriendinnegie, gien wichtie dat hum inleid hef in de anatomie van vrouwlu-ondergoed. Hij kent allent het Franse woord veur onderboks 'sous bon'. Dat hef e ok van zien bruur, net as De Lach. Wieder as grappies over prins Bernard die as het Julianakanaol tegenholden kun, is e nooit kommen. Over Maxima en de Veenvaort heur ie hum niet. Dat mus nog kommen.

'Now ieë.' Het is gien vraog, hij mut. Anneke helpt hum met de knopen.

'En wat hej daor verbörgen?' vrag Wilma. Heur handen kroept smu de weg van zien kneien hen zien kruus. Aal groter gruit wat e al lang niet meer verbargen kan. Dit is wat aans as 'Bartje meten' op verjaordagen as va en moe der even niet waren en de kwaojongen in de keuken de gulp lösknupten en de centimeterband langs het knaapie huulden.

Wilma knep zachties in het katoen. Vuult het hart van het kereltie in zien kruus kloppen. Een hart dat nog rapper klopt as Anneke vanneis heur rok omhoog döt, en gien katoen meer hef om zien te laoten.

Wilma schöf Gerrit zien boks wieder umdeel, legt zien ongeploegde es bloot. Ze denkt niet an huuswark maken, an ofwassen, of an bandenplakken, om uut te stellen wat ze niet tegenholden wul. An nuttige handwarken, an insteken, deurhaolen, of laoten gaon, an kruuststeek, patentsteek, daor denkt ze an, an borduren. Ze vuult het in heur onderlief.

'Dit heb ie vaste nog nooit in de boekies lezen,' zeg Wilma.

Gerrit zeg niks, hij is gien leesder, haolt diep aosem as Wilma heur over hum zakken lat, om zien Bartje brandt. Der is gien holden an. Hij hef niks in te brengen en witte wolkies komt stotend uut zien schörstienpiepie omhoog.

Wilma verget heurzölf as ze vuult dat der vanneis een paus keuzen is. Ze vuult maor net hoe as Anneke van achter met de hand tussen heur natte billen gledt. Aal wieder naor veuren, dieper de rondbargies langs. Zo hef ze dat nog niet had. Ze vuult heur Drentse Aa tussen de fiene vingers van Anneke deurstromen en verget het wierookvattie van Gerrit, die hum lösmaokt uut de post-maagdelijke omhelzing. Hij gebruukt de tiedelijke ofwezigheid van

Wilma en Anneke om zien schoenen an te trekken, zien blaadtie te pakken en der van deur te gaon.

'Nee,' had Anneke zegd, 'die kwaojong was zölfs niet blieven kieken hoe as ik joe inwijd heb in de begunseln van de wichter van het Oeversebos. Hij hef niet zien hoe as joen diepien overstroomde.'

De Griekse begunseln bint veur Wilma niet meer as een speulse variatie op lustige thema's. Aangenaom, maor ze redt liever met een kerel deur het bos. Koos was daorin een expert. Het meuk hum niet uut waor, altied in draf of in galop. Op het dak van V&D in stad, in de wachtkaomer van de tandarts, in het schoonmaakhok op paleis Soestdijk of in de machinekaomer van de veerboot hen Schiermonnikoog, overal en altied gaf e zien schimmel de sporen.

Dat ze now de bienen der of hef, dat plag heur. Aalgedurig last van fantoompien an voeten die allang begraven bint. Maor ok in heur blef de witte vloed spoken.

Lammert reud heur an om gebruuk te maoken van de invalidensexveurziening om weer tot leven te kommen. Hij kun wel regeln dat ze die wederopstanding van de volksverzekering vergoed kriegen zul.

'Hoe as dat dan gung, die kneussiessex?' had ze hum vraogd.

Lammert was niet te beroerd west om het een maol particulier veur te doen, zolang as het maor niet in zien behandelkaomer was. Daor kon e een bult gezeur met kriegen. In het Best Western Hotel in Oring vunden ze een plek in de bruidssuite. Met champagne rolde Lammert de stien vot en met zien mond en tong bleus e vanneis het leven in heur.

LAMMERT

De ien zul het ofwieking numen, de ander zul het een dure naam geven, een tiedschrift over het onderwarp uutgeven of een belangenvereniging oprichten en het zo een wetenschappelijke status geven. Dat was niks veur Lammert. Hij hef het niet van neud een rechtveerdiging veur zien aberraotie te vinden. Veur hum is het genog as e aalgedurig an zien gerief komp, as e geregeld de stop uut het bad trekken kan, as e iens in de week de klank van een gorgelend ofvoerputtie uut een diepe keel heurt, as e zien ontstopper vrijheid-in-beparkheid geven kan. Een dissertaotie huuft dan niet.

En dan nog, ondanks of juust deur die ofwieking hef e een glanzende loopbaan achter de rugge. Niet elke zeun van een zwienefokker wordt psycholoog. Niet elk komp op een zwaorbetaolde wieze makkelijk an zien gerief. De invalide medemèens, giestelijk of lichaomelijk in de knup, of van beidend wat, hij hef een oplössing. Dat e zien lief en zien ziel der roem bij hanteert, met lösse handen nippels, scharnieren en tandradties smu maakt, dat mag gien naom hebben. Dat döt e incognito.

Benaom bij Wilma had e humzölf niet onder controle holden kund. Met een vrouw zunder bienen bint ja ok hiel bezundere standties meugelijk. Lammert kreg geliek een doof gevuul onder zien kneien as e daor an weerum denkt. En een limtig gevuul een eindtie hoger. Nee, hij vindt het gien ofwieking, gien aberraotie.

Aberraotie: dat woord hef hum al van jongs of anspreuken. Hij wet nog goed hoe as e veur het eerst zölf skatologisch deskundig weur. Dat zien va was begund as zwienefokker -strontboer zeden de buren- en nao zien veertigste as campingholder in Geesbrug te lande kommen was; dat hef Lammert zien loopbaon slim beïnvloed.

Nao de havo zit e een jaor in Tilburg op de Vrijetiedsacademie. Het onderzuuk naor en de scriptie over sanitaire veurzienings op campings in Albanië is een keerpunt. Lammert stapt over naor het bedriefleven. Dat e scheikunde in zien vakkenpakket hef, komp goed uut. As vertegenwoordiger in chemische toiletten kan e de klanten goed bedienen. Dat e veul laoter psychologie zul gaon doen, wus e toen nog niet. Zien eerste slag slat e op de Recreana in de Prins Bernhardhoeve in Zuudlaren.

Jan Haan, die as in caravans döt, wul zien assortiment accessoires uutbreiden. Hij en ok Alie Haan ziet geliek wat in de plastic poepdeuzen. Lammert nemp de demonstraotiekoffer met de staocaravan in, trekt de gerdienties veur de raompies en klapt het taofeltie tegen de kant. Jan Haan licht een klant veur over ligstoelen en veurzettententententoonstellings. Alie lat heur deur Lammert veurlichten.

'Ik bin een beetie zwaor uutvallen,' zeg ze. Ze twiefelt der an of de plastic koffer wel stark genog veur heur is.

'Zit der ok een maximum gewicht an?' vrag ze.

Lammert wet niet wat ze bedoelt. Mient ze de massa van bezitter, of de

toekomstige inhold van de deus? Lammert treft het vaker dat mèensen gekke vraogen stelt as het over het overschot van brood en middagpot giet. Ze duurt de dinger nooit bij de name te numen. Alie hef ze groot genog. Heur maximum hef ze wel haald, denkt e. Heur peren mient e, maor dat zeg e niet. Hij kek op zien digitaol Zwitsers kwartshorlozie. Hoog tied. Zien grote wiezer hef het vief veur twaalf.

'Gewicht is onbeparkt,' zeg e, 'maor niet alle maoten bint leverbaor.'

As e zien bril ofzet, zöt e dat Alie een knipoog onderdrukt en heur lippen oflikt. Ze nemp de proef op de som en drokt de deus tegen de achterbank van de caravan. Heur voeten steunt wied uut menare tegen het taofeltie. Lammert waogt de sprong, of liever, de bowlinggreep. Met zien rechterhand, de doem omhoog pakt e Alie van achter onder heur Schotse roeten. Alie schrikt niet, drukt heur derrière hen achter. Asof ze der op wacht hef. Dat ze hum de gerdienties dicht hef hölpen schoeven is een goed veurtieken west.

'Ik zal oe even de maot nemen,' zeg Lammert. Zien wies-vinger en pink legt e an weerszieden van heur mossel. Met de ringvinger en de middelvinger opent e de kleppen van heur schelp. Zien doem maakt ruumte veur holdvast.

Alie steunt met heur handen op de deksel van de plastic deus. 'Niet in plassen' les ze op het etiket. Daor trekt ze heur weinig van an. Lammert vuult warm zoltwater langs zien pols stromen. Het stiet hum niet tegen, hij vindt het lekker zölfs. Water met natrium- en kaliumzolt op lichaomstemperatuur. Zien grote wiezer schöf naor drie veur twaalf.

'Maor goed daj gien slippie draagt,' zeg Lammert.

Zien vingers gluit in heur.

'Ik heb al wasgoed zat,' zeg Alie.

Alie hef het heufd der nog goed bij. As ze rechtop staon giet en heur en kwart slag omdreit, valt de deksel van de deus. Lammert moet krom staon om heur vast te kunnen holden. Hij vuult de olde rugpien opkommen, maor wordt genog ofleid deur een trekkend gevuul an zien overtoom. Dat hef e now altied, dat zien Bartje in de gulp van de onderboks klem komp te zitten. Maor hij hef een hekel an een te grote maot. Een strak slippie gef hum aalgedurig een angenaom gevuul onder het lopen. Net zuks as vrouwlu die de hiele dag met kuiers in het knikkerpottie rondloopt.

Alie hef gien weet van zien probleem. Ze lat zien hand niet lös, knep heur bienen en heur lippen stief tegen menare, asof zien vingers der of mut. Lammert worstelt met zien grieperties hen en weerom, verget zien opkommende reumatiek. Dan trekt Alie in ien raom de rits van Lammert zien spiekerboks naor beneden. Veerdig lat ze de knik uut zien obelisk springen en Bartje springt in de holding. Ze drukt heur doem op de natte knipoog van het ventie.

'Ie holdt ok niet van teveul wasgoed, zie ik,' zeg ze. Alie holdt niet van half wark en pakt Lammert zien wortel bij het loof an. Zachties ropt ze an zien roerstaaf. Ze strupt het lösse vellegie over het uuteinde asof ze zien stamper in krimpfolie verpakken wul. Met heur mossel zög ze de hand van Lammert aal vaster. Zien vingers speult met heur klepspier. Dan lat Alie hum lös. Een lude

souffle vaginales weerkaotst tegen de keukenkasties as Lammert zien hand weerom trekt. Geliek schöt zien folie weerom en maakt de stamper vrij veur het mortier dat Alie rose veur hum openholdt.

Om ien veur twaalf drokt Lammert de maximum massa achterover op het smalle bankie achterin de caravan. Alie's rugge knikt zachties, heur billen blieft boven de kunststofdeus steken. De Schotse roeten van heur rok wordt driehoekies, parallellogrammen, veerkanten en trapeziums en onder Lammert zien cilinder kreg heur weekdier alle vörms van een kegeldeursnede. De plastic deus kraakt asof der leven in zit. Lammert stek zien handen in de pot, knep in de Edammerties onder hum. Dan, as e zien accessoires samentrekken vuult, krult hum smeerkees tussen de vingers deur en Alie knort as een jong zwien as heur sluutspieren spant en löslaot.

Zeun van een zwienenfokker: trots op zien ofkomst.

ALIE

Alie holdt van heur Haantie, maor ok van ander gevogelte. Ze wul of en toe geern naost de nachtspiegel strulen, maor dat giet heur niet makkelk of. Ze hef heur figuur niet hielendal met. Ok de Weight Watchers kunt heur niet beneden de 180 pond kriegen. En die massa is nog niet iens het argste. Het mieste vet en vleis zit op de verkeerde plek.

Ze stiet veur de spiegel en giet met heur handen over heur holtwal. Tjaart, zoas Tjaart over heur borsten en heur bos streelde. Zoas blinden vulen kunt! Daor kan gien ziende tegenop. En benaom dat e heur niet geliek in de kiekerd had, anders was ze nooit met Tjaart in de D-Zug te lande kommen en benaom niet in het barghok van de steward.

An de reise hen heur zuster in Genève. Met de dagtrein, dat scheelt een bère en viefentwintig goelden. Tot Arnhem deelt ze de coupé met vier kerels. Vlak over de grub stapt de Holländer uut en kan ze op heur gemak Tjaart uut die Schweiz, met zien zunnebril op, bekieken. Rood haor, wat minder rood as de streepies op zien wit stokkie. Pas as e het dekseltie van zien horlozie lösdöt om te vulen hoe laat het is, hef Alie in de gaten dat de man tegenover heur niet zien kan.

'Half elf.' Het ontkomp heur. Blinden moej ja niet helpen bij dinger die ze zölf doen kunt. Tjaart vuult hum niet beledigd. Vrag naor heur bestemming.

'An joen stemme heur ik daj een mooie vrouw bint,' zeg e. 'Ie hebt een mooi lief, een mooie klankkast.'

Alie kek naor beneden, kan hum niet hielendal geliek geven, maor iene die as niet zien kan huuf ie ok niet weerspreken as dat joen eigen zölfvertrouwen umdeel haalt, denkt ze bij heurzölf.

'Ik bin gien Marilyn Monroe, meer Dolly Parton,' zeg ze. Ze kreg der een kleur van. Een kleur die dieper wordt as ze der an denkt dat Tjaart heur niet zien kan. Blinden zörgt bliekbaor veur openhartigheid.

'Ach,' zeg Tjaart, 'die zangeres ken ik ok allent van heuren zingen.' Dan legt e omstandig uut dat zien handen zien ogen bint en dat de hoesies van CD's now niet geliek de contouren van de artiesten verraodt.

'Veur oens soort mèensen is de wereld niet rond, maor plat.'

'En smaangs wat bobbelig,' zeg Alie. Ze mient een beetie zölfbeklag te heuren. Daor is ze slim gevulig veur. Ze giet naost Tjaart zitten en lat het landschop buten veur wat het is.

Medelieden is gien goeie raodgever, wet Alie, maor ze is now over de grèens en daor geldt andere maoten, heur maoten. En as ze veur heurzölf uutmaokt hef, dat het projectie is, gef ze heur geern over an heur diepere drievers. Tjaart zul heur op straot, as ze hum al vanneis tegenkomp, toch nooit herkennen. Ze pakt zien hand veurzichtig vast. Vuult zien vingertoppen.

'Die bint slim gevulig,' zeg e. 'Zunder muite kan ik naai-naolden en knopspelden uut menare zuken as het moet. En zunder mezölf te prikken.'

Dat klinkt Alie as muziek in de oren. Dat soort pinnegies is ze aal kwiet.

Tjaart zien vlugge handties hebt gien muite met de drukknoopies van heur witte bloesie. Alie heur wereld is bepaold niet plat.

'Veurzichtig met het kraagie,' zeg ze. Tjaart wet wat e döt. Kreg aal meer kiek op het holtvuur van Alie. Alie gluit op van zien veerdige handen, kreg andrang in heur lief en spinsels in heur kop. En as die Schaffnerinn kaorties zien wul, mut ze rap de knoopies van heur bloesie weer dichtdrukken.

'Dies ist niks,' zeg ze.

En Tjaart vindt het ok maor niks dat e de haokies van zien rits weer in mekaor haoken mut.

'Ik kan der gien knup meer in leggen,' zeg e. Alie hef al lang vuuld dat Tjaart zien veter in een schoenlepel veranderd is.

'Komm mit.' Alie holdt zien lepel vast en speult veur geleidehond. Ze verlegt heur grèenzen wieder over de grub. In het gangpad wacht ze geduldig tot het rooie lampie boven de deur op het balkon gruun is.

'Please relieve me,' zingt het deur heur kop as de rails onder heur langszoeft en een kolde wind vergeefs an heur haor trekt. De krullen blieft der in.

Tjaart hef hum vergist. As ze weer in het gangpad stiet zöt ze dat e het barghok van de steward binnengaon is, maor ze wul hum niet verbetern.

'Gut, gut,' zeg ze. Ze moet om heur uutspraok lachen. Dan drukt ze de schoefdeur dichte en trekt het gerdien veur het raampie. Buten zoeft de Rijn veurbij. Ze hef gien weet van de waterstanden bij Lobith of Schaffhausen, zölf stroomt ze bijkaans over. Op de tast zuukt ze dekens bij menare.

'Gut, gut.' Ze kan het niet laoten. Het is niet heur schuld dat in het Duuts de g en de k gelieke klinkt.

Tjaart is meraokel handig in het schemerduuster. En as de trein over een wissel redt, maokt e van de schokkies gebruuk om Alie in de wol te drukken.

'Dit mus mien Haan ok ies doen,' denkt ze bij heurzölf. Uut solidariteit met Tjaart döt ze heur ogen dichte. Tjaart warkt humzölf deur de ritsen, knoopies en riemen. Hij hef niet allent gevulige vingers, maor snuffelt met zien neus op de tast in Alie's steegie.

'Ende Sackgasse.' Alie kreg het zowat niet meer over heur lippen as Tjaart heur stoep schuiert. Zien snor schrobt as een bezzem-wagen met dreiende borstels heur hoekies sauber. Dan schöf e zien mond over heur rooie plein. Ze vuult hoe zien tong ok de leste druppels opzoegt. Zien handen klemt om heur ponden. En asof e de juuste toonladder op de mondharmonica niet vinden kan giet e in rap tempo hen en weerum tussen heur linker en rechter bigarreau. Wat een heerlijke straotmuzikant, denkt ze bij heurzölf.

'Sweet, sweet surrender,' speult deur Alie's heufd.

Vanneis gien liedtie van Dolly Parton, en as Tjaart geliek daorop zien banaan met lösse handen probeert te schillen, heurt ze de klanken van de banana boat song van Harry Belafonte.

'Six foot, seven foot, eight foot. Punch.'

Tjaart hef genog. Zien lengte is goed, maor zien dikte is nog beter. Alie klemt heur dijen tegen menare, knep zien pisang vaste en drukt hum stief

tegen heur robijnrooie knopspelde, die now meer van een kopspieker hef.

De cadans van trein past zuch an de handties van Tjaart an, of is het net aans om?

'Nicht hinauslehnen, Türe schließen,' klinkt het over het station.

Tjaart leunt niet naor buten. Alie holdt heur deure stief dichte. En as de trein vanneis vaort maakt nemp Tjaart het tempo over. Elke dwarsligger nemp e met.

'Nee, Tjaart is gien slaoper,' denkt ze.

TJAART

Nee, Tjaart is gien slaoper. Hij hef elke nacht an een paar uur rust genog om bij te kommen. Ogen open en rits lös, is zien motto. ‘s Nachts as e steward is in de slaoptrein van Genève hen Amsterdam en overdag weerom met de ogen lös achter zien zunnebril en de sleutel van het barghok veur de dekens in de buuts.

Vrouwlu die van huus bint, bint lösser in de bloes en benaom in de boks, dat hef e in de loop van de jaoren wel leerd. Hij is verslaofd an dit dubbel spoor, an stoomfluiten en an stootblokken. Gien dag hef e der spiet van dat e zien baan as verkoper in een klerenwinkel opzegd hef en tussen de rails te lande kommen is.

Tjaart heet hielendal gien Tjaart, hij is ok gien Zwitser, al hef e deur al die reizen een aordig accent ontwikkeld. Simon Petrus hef e de naam en hij komp van Elp. Simon Petrus en dan van Elp. Hij heurde der niet bij. Geliek toen e achttien was en zien eigen gang gaon kun is e in Westerbork op de bus stapt en hen Apeldoorn reisd, hen het boshuusie van zien tante Wilhelmina. Vot van bekrompen lu op de heide, maor ien herinnering is bleven.

Op een zaoterdagmiddag fietst e hen de Kibbelkoele. De zun schient, slim warm is het now ok niet. As e zien fiets tegen een boom zet en op zien handdoek onder een bossie liggen giet, verwacht e gien vrouwlu meer die as nog zwemmen gaot. Maor ie kunt nooit weten.

Net as e der genog van kreg en weer op huus an wul, komp een blond wichtie an lopen. Badtas in de hand. Simon kröp wat dieper vot. Ze zöt hum niet. Het is Aafke die as een klas hoger zit. Ien van de tien mooiste wichter op schoel, zo niet de mooiste, mient Simon.

Aafke spreidt de handdoek in het grös, trekt heur uut tot enkelt twee streepies katoen overblieft. Ze giet der bij liggen. Ze hef het net zo uutmikt dat ze het streepie zunlocht opvangt wat tussen de bomen deurschient. Simon hef uutzicht op heur voeten.

Toe maor wicht, denkt e bij humzölf as Aafke het bandtie om heur borsten lösmaakt en heur bienen een eindtie spreidt. Het uutzicht stiet hum an. Niet dat e daor veur kommen was, maor toch. Aafke waont heur ongezien. Uut een flessie drukt ze witte pasta en smeert dat over heur lichtbroene vel. Ze lig op heur rugge en giet met heur handen algedurig van heur buuk omhoog hen heur borsten. Heur tepels staot pront omhoog, kriegt een likkie crème extra, gruit van de uierzalve.

Simon gruit het zand onder hum in de muut. Hij gruit nog meer as Aafke heur warkterrein verlegt. Hiele klodders zunnebrandcrème stroomt over heur buuk en verandert in een deurzichtige eulielaagie as Aafke het uutstrek hen heur hemelriek. Simon blef niet achter. Dit is meer as een jongkerel verdragen kan. Hij nemp gien tied zien broekriem lös te maken, holdt zien buuk in en as e zien hand bij zien boks inschöf kan e geliek zien zunnebrandcrème uutsmeren.

Aafke hef meer tied van neud, nemp meer tied. As de zun opscheuven is en heur niet meer beschient, schöf ze een eindtie wieder op. Nog dichter hen

Simon. Ze wupt heur billen in de heugte en dan hef e uutzicht op heur hemelpoort. Aafke is an heur tweede fles crème toe. Simon volgt de bewegings van heur vingers as die heur wieke dielen aal rapper bereurt. Dan dreit ze heur met een slag om. Op heur buuk en borsten schöf ze op de handdoek hen en weer. Van heur linkerhand zöt Simon vier vingers, niet de nagels, allent het rinchie glimmend van eulie, nattigheid en zunlocht. Aafke trekt heur kneien op. Steunt op ien hand en op heur linkerscholder. Simon zöt heur bruunomrande rozet veur hum hen en weer gaon. Glimmend in de muut, hoogglans, asof het gaatie knipoogt 'kom now, kom now'. Hij nemp heur tempo over. En wat hum tussen de lakens nooit lukt is, speult e in het bos veur menare as Aafke in iens heur bienen strekt en languut op de handdoek veurover valt.

As e een half uur later naor de overkant van de plas zwemt, kreg e een rooie kop as e Aafke halfweg in het water tegenkomp. Ze steut hum an bij de schoelslag, maor hij zwemt deur.

Jaoren later komp e Aafke vanneis tegen. De schoeltied is e glad vergeten, op de hiete naojaorsdag in de Kibbelkoele nao. Simon zwemt tweemaol in de week. Woensdag in de naomiddag en op zundagmorgen. As e hum op een zundagmorgen ofspuult veur e in het diepe duukt, zöt e Aafke uut de vrouwlubadhokkies kommen. Net zo blond as toen, en een beetie meer borst en billen.

'Moi,' zeg e, 'niet hen de zundagsdienst?'

'Goh, da'k oe hier tegen kommen mut.'

Ze loopt hen het water waor miest vrouwlu baanties trekt. Het water is an de kolde kant, maor het roekt niet slim naor chloor. Aafke zet een zwembrillegie op.

'Tegen prikkelende ogen,' zeg ze. Simon knikt een maol. Vrag hoe vaak as ze hier zwemt en wat as ze tegenwoordigs döt en waor ze woont. Het interesseert hum niet zoveul. Hij denkt allent an die sabbath in oktober.

'Gaoj met hen de gliebaon?' vrag ze.

Heur brillegie schöf ze achter het katoen van heur broekie. Het liekt Simon maor niks, dat geglibber vindt e meer veur kinder, maor as Aafke hum ankek is e al deur de eerste bocht. Ze löp veur hum an de trap op en giet op het randtie van de geut zitten.

'Achter mij,' zeg ze, 'gaot we geliek.' Simon giet achter heur zitten en as Aafke heur an de beugels vastholdt en heur nog niet gaon lat, pakt hij heur vaste. Handen om heur heupen, heur billen tussen zien bienen. Hij gef een licht drukkie, dan lat ze lös. As ze op het water deur de koker naor beneden soest, leunt Aafke achteraover. Ze legt heur heufd op zien borst. Simon vuult heur rugge diepe in zien kruus. En veur e der weet van hef, schöf e met heur in het kinderbadtie. Net gien koppie onder in het warme water.

'Dat was lekker,' zeg ze, 'we doet het nog een maol.'

Vanneis schoeft ze hen onder. De derde maol zit Aafke achter hum. Beide handen om zien borstkas. Zien tepels tussen heur vingers. Ze knep der zachties in. En as ze het water in soest lat Aafke heur over Simon henvallen. Onder water strek ze langs zien zwemboks, knep in zien kruus.

'Nog een maol.' Simon hef der gien bezwaor tegen. En as Aafke veur hum de trap oplöp, drukt e even zien neus achter tegen heur bikini-broekie, druppen komt umdeel uut het smalle strookie. Aafke holdt heur pas een halve seconde in. Dan zit ze veur hum te wachten op zien ofzettie. In de tunnel pakt hij Aafke net zo vast as zij de veurige maol met hum deud en as ze in het water valt strek hij over heur hemelpoort. Met 28 graod Celsius is het ies hielendal breuken.

Onder de douche hef Simon gien oog meer veur de vrouwlu in badpakken met smalle streepies kunststof en diepe decolleté's. Hij hef allent oog veur Aafke die naor hum stiet te grijnzen en een dikke klodder douchecrème in heur hand spuit.

'Moej ok wat?'

Ze wacht niet op antwoord en trekt heur niks an van de ander lu die as onder de douche staot. Ze trekt rap zien zwemboks naor veuren en spuit hum het transparante gruun in zien kruus. Simon vuult de kleffe kolde klodder op zien boomstam. Hij lacht en denkt weerom an heur glimmende lief, an de natte dreum van tien jaor eerder in de Kibbelkoele. Now zo dichtbij.

As de badmeester de stoelen onder de zunnehemel recht zet en even niet kek, schöt e bij Aafke in het badhokkie.

'Ik zal joe even de rugge dreugwrieven,' zeg e.

Aafke dreit hum de rugge toe en giet schuuns op het bankie zitten. Veul ruumte is der niet. Simon maakt het haakie van het bovenstukkie lös. Dan dept e met badstof over heur rugge, lat zien handen over heur scholders naor heur borsten gaon. Heur tepels staot stief veuruut.

Dan overvalt hum sublimeerde driften van jaoren. Zien mijlpaol stek centimeters boven zien boks uut, hij gef zien verlangst de ruumte, drukt het elastiek van de boord onder zien ballen langs. Dan tilt e Aafke met zien rechterarm een endtie omhoog en schöf met zien linkerhand in heur broekie. Lat zien vingers verdwienen zoas ze dat in de bos veurdaon had. Met zien rechterhand streupt e zien eigen nylon wieder umdeel en dan drukt e Aafke heur slippie tot halverwege heur kneien. Wieder kan e niet bukken. Hij kreg kramp in zien bienen. Giet op het iekenholten plankie zitten en trekt Aafke over hum hen, zoas de Griekse schaopherders dat met de lammer en de euien deden toen ze het kapottie uutvunden in tied dat ze heur maonden lang allent in de bergen vernuvern mussen.

Aafke drukt heur voeten tegen het tussenschottie van het badhokkie. Heur broekie holdt heur bienen bij menare. Wied spreiden is der niet bij. Simon drukt eerst veurzichtig en dan aal wilder zien sleutel in het krappe slot. Aafke rekt achter heur en kreg zien kleerhaak te pakken. Ze trekt heur een eindtie op en lat heur weer zakken. Simon holdt met ien hand heur borsten vast, met de ander verkent e de contouren van heur poort. Aal rapper, aal rapper.

AAFKE

Zwemmen is gezond, ie blieft der smu bij en het gef zoveul andere meugelijkheden. Dat zeg Aafke as sport op verjaordagen op taofel komp naost de toasties en de augurken met ham der om hen. Ze vertelt dan van de schoonheid van lichaomen in minimaol textiel, van rustgevende bewegings, van prenatale gevulens. Want bint we oens leven niet allemaol zwemmend begund? Meestentieds wordt heur praot niet op pries steld, benaom niet deur vrouwlu, wel deur manlu die as al een paar op hebt. Ze döt der heur veurdeel met as het zo uutkomp, met de manlu.

Zo ienmaol in de maond blef nao het zwemmen wel de ien of ander kerel an heur hangen. Zoas met Simon Petrus in het badhokkie, dat was even een vluggertie tussen de deurties west, al hung hij meer an heur as zij an hum. Vrogger had ze die jong wel zitten zien, zien zitten, vun ze hum een kei van een vent, maor in die tied hij had daor zölf gien weet van had. Een gluurdertie en rusteloos trekkertie, dat was e vaste west. Hij was heur now niet tegenvallen: stief stram spuitertie.

Miestal nemp ze de kerels met hen buten het bad, hen een hotelkaomer of hen het huus van de jong zölf. Nooit nemp ze de kerels, of bij toeren de vrouwlu, met hen huus. Ze möchten ies weer kommen wullen. Veur heur wark en status kan ze al dat geloop om heur deur en bère niet hebben.

Aafke is gynaecoloog. Ze wet alles van eierstokken, baarmoeders, positiejurken, vagina's, venusheuvels, blaosontsteking, vochtofscheiding en schimmelinfecties; tuinieren in de vagina. Zölf hef ze veurige week net een joghurtkuur ofsleuten, en zo de zuurgraod twee ienheden naor beneden bracht om de witte vloed te keren. Ander stromen hebt heur veurkeur. Maor niet allent op medisch gebied wet ze alles van het onderlief. Op het ziekenhuus hef ze met succes der veur pleit dat ok de sociaole en de mechanische kant van het vrouwenlichaom an de orde komt, en dan benaom as het in interactie met het mannenlief is.

Aafke is op het UMCG veurzitter van de faculteitscommisie 'neiheistern'. Veur de maondelijkse vergadering giet ze miestentieds even zwemmen, dat verzet de gedachten en maakt het lief en de organen waor ze het dan het miest over hebt smu en deurtastend.

Tegenover heur zit Ole, een eerstejaors die ze net de veurige aovend inwijd hef in de geheimen van de obstetrie. Die jong wul ok gynaecoloog worden, maor kende zien interesse allent van plaaties en van videofilms. Een dwarsdeursnede van een onderlief in een handboek wund hum al op. Iene die mossels wel bij de visboer liggen zöt, maor ze niet eten duurt.

De vergadering hef het over de stried in de wetenschappelijke tiedschriften. Geleerden bint het niet iens over de bewegings van de struukroverties in de beursies van de jonkvrouwen. De plaaties in de boeken geeft te weinig kunde. Die bint maakt deur tekenaars die as der niet veur deurleerd hebt de binnenkant te schetsen. Ze hebt raoden naor wat ze niet zien kunt, wat ze bijkaans nooit vuuld heb, zoas Ole veur gisteraovend.

Dr. Naarding komp met een apparaot an. Een echograaf. Met die geluudboxen kunt ongeboren poppies in stereo bekeken worden, zunder dat het buideltie het heurt. Een klein lichaam in een groot lichaom kan zunder gevaor vanuut de brooduutgang ofluusterd worden, licht Naarding toe.

'Dat mut dus ok met de geslachtsorganen van man en vrouw kunnen,' zeg Aafke.

In commissies gebruukt ze bij veurkeur de wetenschappelijke terms veur het lustgerak.

De vergadering is het met heur iens, maor dan komp het. Wel wul op de onderzuukstaofel van de collegezaol? Bint der proefpersonen die as knienen in de dunen vrijwillig heur kunsties vertonen wult, ansleuten op elektroden, centimeterbanden en glazig bekeken deur ogen van deskundige lu?

Aafke zöt Ole aorzeln. Ze kek hum an en schudt zachties heur heufd hen en weer. As de vergadering der niet uutkomp hoe as ze vrijwilligers werven zult, hakt Aafke de knup deur.

'Kiek,' zeg ze, 'wij kunt vanzölf wel in Neistad of op de Wallen oenze vrijwilligers zuken, maor die mut we dan zwaor betaolen. Het liekt mij het beste dat we de proefdierties uut oens midden haalt.'

En as elk blef zwiegen.

'Volgens mij moet het niet zo moeilijk weden. Elk hef het ja wel ies daon en wat dan nog. We kent menare.'

Ole knikt, dan gledt zien hand onder taofel.

As gienien stiet te trappeln en Dr. Naarding naost heur wat hen en weerom schöf, zeg ze: 'Now, dan meld ik mezölf as eerste an. Morgen om tien uur.' 's Aovonds belt ze Erik. Hij is acteur en gef geregeld oefenlessen veur de politie. Hij speult dan fietser zunder achterlocht, verkrachter of incestpleger met bindingsangst en Reisefurcht.

'Disse praktijklessen moet e ok ankunnen, al is het wat aans as kruusverheur veur waj niet daon hebt,' zeg Aafke.

Om kwart veur tien stiet Erik met een badhanddoek en een pakkie condooms bij heur in de spreekkamer. Hij hef der zin in, zöt Aafke. Zij ok. In de kamer der naost brengt dokter Naarding de apparatuur in gereedheid. Ole legt deuzen kleenex klaor. Hij hef een rooie kop en een bobbel in zien witte naomaakverplegersbroek. Erik lig evenpies laoter op het ziekenhuusbère en lat hum deur Naarding een glanzende metalen cilinder inbrengen. Van achter. Draodties loopt vanuut de huls naor een computer.

'Niet schrikken,' zeg Naarding, 'Ik probeer even of de contacten goed bint.'

Hij drukt op een paar toetsen van het toetsenbord. Op het beeldscharm van de computer verschient grieze snei met naor het liekt een barkeboompie op een heuveltie.

'Dat heuveltie is joen blaos,' zeg dokter Naarding tegen Erik. De sonde registreert benaom vocht. En dat, dat is joen heertje.' As Aafke op het keukentrappie stapt en op het bère klimt verandert het barkeboompie van Erik in een beuk. Naarding zet de videorecorder an.

Aafke zöt veur heur in kleur wat as onder en in heur gebeurt. Ze hef der aordigheid an. Dit hef ze nog niet eerder daon en benaom omdat ze trots is op heur lief en heur uutrusting giet ze hielemaol op in het experiment.

'Aapie van mij,' fluustert ze tegen Erik onder heur. Op het scharm verandert gruun in rood en paors.

Ze steunt op handen en kneien en wacht geduldig tot Ole de cilinder met warme glycerine bij heur achteruutgang naor binnen schöf. De temperatuur löp op en op het beeldscharm wiest de patronen op een regenbui.

Erik hef gien hulp van neud. Zonder computersturing schöf e zien beukeboom het donkere bos in. Aafke heurt de takken ruisen, de vogelties kwettern as de holthakker zien zaagbok rechtoverend zet. Ze verget bijkaans dat ze an een proef metdöt. Lady Chatterley's lover kek niet op een boompie as zien trekzaag op spanning is.

Dr. Naarding regelt met de toetsen de scharpte van de beelden op het scharm. Ole holdt achter Aafke en Erik de draodties vaste. Dit is wat aans as heufdstuk drei uut Dr. Lasse Hessel's handboek veur optimaal vrijplezier.

'Joen blaos wordt indrukt,' zeg Naarding tegen Aafke. 'Wel vief centimeter.'

Hij holdt zien ogen niet van het scharm. Ole grep in zien kruus, verget dat e een katoenen boks an hef. Hij is in alle staoten bij de geboorte van wetenschappelijk neis

Aafke heurt de olde baos niet. Ze schöf op en neer langs Eriks' wortelstam. Ze vuult zien noesten langs heur G-plekkie. Wat maakt het heur uut of heur baarmoedermond of heur blaos indeukt of bereikt wordt, zolang as het maor met geneugten gepaard giet.

De vlekken op het beeldscharm wordt griezer en donkerder. De echograaf lat aal meer boventonen heuren, maor wordt overstemd deur de tonielspeuler en de vogelbek-kieker. Dan slaot de stoppen deur en verdwient op slag de donderbui van het scharm. De echosondes vliegt Ole as torpedo's om zien oren. Aafke verdwient tiedelijk in de elfde hemel. Ze hef een voetnoot toevoegd an de medische literatuur.

ERIK

De Drachtsters Boys wult geern de beste amateurclub in Fryslân weden. Erik wet der alles van. Hij hef zölf die ambitie bij zien elf vrouwlu anwakkerd. Niet dat e slim veul om sport gef, meer om vrouwlu. Hij wul zien famkes geern hogerop. Vanmiddag speult ze tegen de wichter van Broekster Boys. Dat bint pas gemiene vrouwlu, maor dat hebt ze metkregen van zien collega trainer. Hij mut niks hebben van Gé. Wel van heur sportief lief, maor niet van heur winnersmentaliteit.

In de kleedkamer van de openbaore mavo trekt de elf heur slippies en bloesies uut en de voetbalbroekies weer an. Het heurt niet, zo wet Erik, maor het is zo gruit in de jaoren dat e de wichter anvuurt as die heur nakend en halfnakend klaormaakt. Hij löp tussen de wichter deur, spant hier en daor een sportbeha en trekt een omslag van een broekspiepie recht. Ok op het veld maakt kleren de Boys.

De Broekster famkes staot klaor veur de oftrap. Geliek nao het fluitie begunt ze te trappen en te schoppen, asof der gien spelregels bestaot. De scheidsrechter is partijdig, da's dudelijk. De wichter uut Broek hebt zwartbroekie niks in de reken en as het rust is stiet Erik zien elftal met 5-0 achter.

Gé hef wichter en wedstried in heur hand. Tien minuten veur het einde van de wedstried kriegt de famkes van Erik nog een kans. Midveur Elma is dicht bij een treffer, maor schöt het leer in het vangnet van de 141,6 pond in de gaol. Erik vuult plaotsvervangende pien deur zien kruus trekken, as het leer met een klap op de middenstip van de keepster terecht komp.

Erik hef de grap der of. Met 9-0 bint zien lusten vot. Hij giet zölfs niet meer hen de douches om de rugge van de midveur te masseren. Hij giet op zien fiets an. Morgen moet e fris weden, om half negen wacht de baos. Dan mut e vanneis verdachte speulen op de politieschoel.

'Gaoj even met. Verdriet verdrinken?' dat is Gé.

Ze hef het niet kwaod met hum veur. Ze kan beter tegen heur winst as hij tegen zien verlies, zöt e. As e an het fietsenrek allent zien hangslot vindt, is e hielendal flauw en giet e met Gé met.

In Waldlân praot ze nao over wat der mis gaon is. Was het veld te hard deur dat nachtvorstie, of hef het opwarmen van de Drachtster Boys niet lang genog duurd? Nao twee Beerenburgies is Erik op temperatuur en gunt e Gé heur twee punten. Het wicht valt hum aal meer met, zeker naodat ze de drankies ofrekent. Zien praoties komt weerom. Hij hef der spiet van dat e zien famkes niet toespreuken hef in de douches.

'Dat kan nog wel,' zeg Gé, 'en butendes, ik mut toch nog naor de kleedkamers om of te sluten.' Maor as ze over het veld hen de kleedkamers loopt is het volk al vot. De netten hangt nog tussen de paolen. De ballenjong hef ze vergeten op te rumen.

'Help even met,' zeg Gé. Het iene net giet der makkelijk of, maor bij het andere doel blef het an de bovenlat haoken. Gé giet midden tussen de paolen

staon en volt heur handen. Ze kromt heur rug, zet de voeten een beetie van menare en knikt deur de kneien. Erik döt een schoen uut en stapt in heur opstappie. Hij kan krapan bij het net.

'Een stukkie,' röp e. Gé veert deur heur kneien en wupt Erik omhoog. Ze dribbelt korte passies hen en weer om in evenwicht te blieven. Erik vuult heur warmte tussen zien tienen. Dan döt e asof e valt en wref zien ballennettie in de krullen van Gé.

'Nog een maol.' Gé drukt hum andermaol omhoog. Bij de derde maol schöt het net lös en met het polyester valt e ondersteboven in natte zand veur de goal. Zien blauwe boks onder de modder. Hij scheldt asof de arbiter hum een rooie kaort geven hef.

'Ach zeur niet,' zeg Gé. 'Waor maak ie joe drok om.'

As ze de netten in de barging gooid hebt en de ballen in de hoek ligt, nemp ze hum met hen de douches.

'Bien onder de kraan,' zeg ze.

Het klinkt as een bevel. Ze wet wel van anpakken. De kleffe piep van de trainingsboks plakt an zien bien. Ze borstelt het nylon hen en weer asof ze alle dagen op de hand wast. Gé schatert. Ze blef lachen as Erik heur onder de warme douche drukt. Ze trekt hum met.

'Weet ie wat dit is?' Ze holdt ien hand met de vingers spreid veur heur neus. 'De helft van joenend,' zeg ze veur e antwoord geven kan. Ze pakt hum bij de lange vinger die in zien natte broek naor veuren stek. Meer as de helfte holdt ze vast. Het stiet hum an.

'Ik heb tussen de doelpaolen joen bovenlattie al vuuld,' zeg ze. Dan pakt ze zien nat ballennet in heur hand.

'Ien nul.' Hier hef e jaoren veur oefend, dreug veur zwommen. As Gé heur trainingsboks op de rooie tegelties achterlat en zien natte boks der achteran gooit, is de stand weer geliek. Erik speult met zien ien, met Gé heur nul. Zien lange vinger oefent ringsteken in heur kerstkransie.

Erik verget geliek de kunstgrepen die as e jaoren in onbenul veur dit ganzenrieden praktiseerd hef. Vergeten is e hoe as e bloedend hen de huusdokter mus toen e in uterste nood de fles met riestepap kapot slaon had om zien flessenlikker weerom te kriegen. Hij is glad vergeten dat e krapan twee week daornao in het Medisch Centrum Noord van de Philips stofzoegerslang bevrijd weur.

'Klaor?' had het verpleegstertie vraogd. 'Dan is het goed.'

Dat leed is leden. Onder de wildwaterval van de douche zakt e een eindtie deur de kneien. Gé slat heur bienen om zien heupen, heur voeten kruust menare achter zien bilnaod, zuukt steun an zien steertbottie. Op en neer giet ze asof ze dekens an't uutkloppen is, asof stof van jaoren uut de dekbedovertrekken moet. Erik holdt met muite zien evenwicht op de gladde vloer.

Erik kreg gien kans zien collectebus leeg te schudden. Gé veert omhoog en zweit in ien raom achtersteveuren. Dan tikt heur tepels tegen heur kneien as ze veurover bög. Erik denkt an karnemelksepap, an riestepap, an gort met proemen.

Litersflessen zuvelprodukten jaagt hum deur zien kop. Zien angst veur stofzoegerslangen, veur vernauwings, files, Reisefieber raakt e op slag kwiet. Voorwaarts, Voorwaarts. Het vlaggeschip drukt zien boegspriet hen veuren. Hij lat zien stoomfluit klinken.

Maor Gé is gien Armada, gien Rosenkreutzer, in Pearl Harbor giet ze niet zonder slag en stoot onder. Erik zinkt zowat. Zien periscoop wes hen de bodem van de douchecel, maor dan drukt Gé hum keer op keer met heur lief tegen de natte muur. Erik zien rug botst tegen de kraan en hiet water spuult over zien lustvleis. Dan bög e over Gé hen, schöf heur zachties op de vloer. Ze knep heur bienen dichter naor menare, holdt zien verschrompeld hoekvlaggie klem. Korte stooties, korte stooties. En met een leste harde slag haalt e een home-run.

Gé

Gé is vegetariër. Ze holdt wel van vlees, maor dan moet het leven der nog inzitten, vlees moet nog spieren weden. En Lukas zien vlees dat bestiet veural uut spieren. Lekkere spieren hef die jongen. Ze hef Lukas jaoren leden kennen leerd in een kibboets. Zien va was in een nederzetting op de verkeerde kant van de Jordaan een hof met olieven begund. Dat stun Lukas niet an. Het kostte Gé dan ok gien muite Lukas met te nemen hen Balk. Daor drieft ze met zien beidend een Braziliaans restaurant op een schiere plek in het centrum, vlak an het water.

Lukas kan goed koken en dat past merakel in een restaurant. Stoofschöttel van zeeboes is zien specialiteit. Daor komp bij dat niet allent zién liefde deur de maag giet, maor benaom die van Gé. En wat dieper as de maag. Gé lust der wel soep van. Bij hum is ze een vleeseter, van zien scholderlappies, achterhammen en mergpiepie parelt het zwiet heur vanzölf op de rugge, kreg heur stoofpottie het hiete.

Ze bint een daggie hen de dierentuun. Het is niet slim drok in Emmen. Veul bejaorden in de warme vlindertuun en een enkelt stellegie dat menare niet lös laoten kan in het duuster naost het rattenriool. Lukas stiet met Gé bij het apeneiland te kieken naor het rennen, vechten en speulen van boomklimmerties. Veul roze konten en kerelties met wapperende paorse sprieten.

'Die daor,' zeg Gé, 'die hef hum langer as ieë.' Ze lat hum vulen wat as ze mient.

'As ie nog meer van zukke praoties hebt, wordt mienend nooit weer zolang,' zeg Lukas.

'Maor ik heb hum wel dikker.' Hij grijnst der bij. Zien ogen kleurt langzaam zwarter.

Gé gef hum geliek. Al merkt ze wel dat het Lukas niks an stiet dat ze hum met een aap vergeliekt. Ach, het gef heur niks, ze hef het niet zo op de lengte van vleesboompies. Al denkt ze nog vaak met plezier weerom an heur uutstappie met Rouke hen Kopenhagen. Rouke met zien vuulspriet waor as een Shetland pony wies met weden zul.

Ze zucht een maol, leunt tegen Lukas zien rugge an en slat een arm om hum hen. Heur vrije hand verdwient in zien broeksbuuts zunder bodem.

'Vertel ies,' zeg ze, as ze Lukas over zien bovenbien strek. 'Zeg ies, as ik een week vot bin en ie bint allent in huus en in bère, doe ie dat dan ok zo?'

Onder de rand van zien slippie deur hef ze zien vlees te pakken. Ze knikt naor het aapie dat an de rand van het water met zien haorige vingers zien rose repelsteeltie beruurt. Het zwartkontaapie kek heur zunder schaomte an. Het maakt hum bliekbaor niet uut of de hiele wereld toekek hoe as e an zien gerief probeert te kommen. Zul vleesschoeven arfelijk weden, of is het anleerd? Veur Gé disse vraog an Lukas stellen kan, gef e antwoord op de veurige.

'Niet zo,' zeg Lukas, 'ik bin gien aap.'

Gé knep hum vlak onder de knop van zien bluiende tulp. Wieder giet ze

met heur hand, imiteert het aapie dat an de andere kant van het slootie dwarsfluit liekt te speulen.

'Wat ik lekker vind, dat weet ie wel,' zeg Lukas. 'Dat huuf ik joe niet te vertellen.'

Hij schöf zien hand tussen de sluting van heur jas deur. Maor as Gé andringt, zien kroonblad bereurt en ze de eerste druppel nektar over zien stamper uutsmeert, zeg e:

'Toen ie met Rouke in Kopenhagen waren, die excursie naor de Carlsberg brouwerij, bin ik een aovend op verjaordagfeestie west bij Jans en Vera Pol. Slim gezellig was het in het begun niet. Ik heb joe dat toen wel zegd, maor,' Lukas döt een passie naor achter en kreg vat op heur vaasie. 'Maor wat ik joe niet zegd heb. Vera vreug of ik nog koffie wol. Ze rekte mij de thermoskan an omdat ik wied vot zat. Toen ik de dop van de kan haalde sprung een rubber pikkie uut de hals hen veuren. Grappie van Mulder van het Zuderdiep. Elk maor lachen dat ik stief rose rubber onder de neus had. Toen ik de kan op taofel zette, speut der slagroom uut.'

Gé schatert het uut. Ze vuult dat heur crème de vingers van Lukas soepel maakt en redt gezellig tegen hum an.

'Mien onderboks weur te krap, daor in de kamer,' zeg Lukas. 'Ik gruide het elastiek veurbij en mus an het thermoskannegie van Vera denken. Hoe geern had ik daor mien doppie even opdreid. Ik had de slagroom zowat in de boks.' Daor is e now ok niet wied vanof, vuult Gé as ze de honing aal rapper stromen vuult over zien boeket.

Het aapie onder de boom trekt aal rapper. Een olde vrouw twee meter wiederop begunt met pinda's naor het diertie te gooien. De neuties valt in het water. Ze gooit ze niet wied genog en het aapie giet rustig deur met zien zölfhulp. Hij hef heur niet van neud. De senior, met het grieze permanent waor zestig-plussers patent op hebt, kreg een aal rooier gezicht.

Gé kleurt met heur met. Ze vuult heur vliegopening aal hieter worden. De bijen liekt in heur onderlief te zoemen, klaor veur het uutzwarmen. Lukas raakt de draod van zien verhaal kwiet as Gé in hetzölfde tempo as het aapie heur vingers over het toppie van zien slagroomspuit gaon lat. Lukas moet hum an het hek vastholden as e heur hand as een roomsoes volspuit.

Een moeder-aap met een krummeltie an heur borst komp op handen en voeten op de pinda's an. Ze jaagt het buideltie met zien gepelde mini-banaan op de loop. Met een takkie begunt moe de neuties uut het voele water te vissen.

'Wuj ok een pinda?' vrag Gé. Ze lat zien olieftak lös. Lukas komp weer bij, keert hum naor heur toe. Drukt heur stief tegen hum an en lat zien hand over heur zolt-zoete pinda gaon.

'As ik hum opeten mag,' zeg e. Achter heur schrouwt de baos van de apenrots as ze stief tegen menare an hen de kas gaot met cacteeën. De succulentia bint kunstig veranderd, veurzien van een rooie of gele partner. De mulatten onder de bloemen bluit boven stiekelhaor op de grune cactusstammen, maor Gé en Lukas hebt gien oog veur de plantenweelde.

'Hier hen,' zeg Gé. Ze schiet een dienstruumte in. De deur hebt ze krapan dichte of Lukas trekt veerdig de riem van heur rok lös. Gé wet de miest natuurlijke gang van zien ritssluting met heur ogen dichte. Heur woestijn bluit onder de rigor van Lukas zien vlees. Gé vuult vanneis het bewies van zien kunde op het gebied van genitaliën manipulatie. Ze vuult zien olieven tegen de binnenkant van heur bovenbienen.

Lukas hengst op en neer asof e nog een hiele plantage met boompies moet poten. Gé pakt hum achterlangs met beide handen bij zien billen, gledt deur zien vallei naor zien knikkerpottie. Lukas tilt zien voeten van de vloer. Gé holdt hum overènd, wupt hum op en deel, en as ze stief in zien strakke buidel knep, vuult ze miljoenen zaodties een zacht drukkie tegen heur zunnedauw geven. Heur bienen holdt het niet langer, met z'n beidend rolt ze onderstevoven tegen de zakken potgrond veur citrusboompies.

Eerst denkt Gé dat het applaus wat ze heurt in heur heufd zit. Ze heurt wel vaker muziek van Georg Philip Telemann en Tomaso Albinoni as Lukas heur de drömpel over drukt, maor as het klappen niet opholdt en ze om heur hen kek, zöt ze twee tuunlu an een kantinetaofeltie die net staon gaot en vol overgave de handen op menare slaot.

ROUKE

Rouke zit an een taofel an het raam in Het Langgraf, het verse gruuntenrestaurant van Jan Kremer in Midlaren. Rouke holdt van de horeca. Hij holdt van lekker eten en drinken. Zien hiele leven hef e dat doen kund. Hij is al vergeten hoeveul restaurants, bistro's, cafetaria's en mangerieën hij had hef.

Hij hef goed boerd. Het eerste jaor nao zien pensioen had e wat verleuren rondlopen, maor dat was anders worden vanof de tied dat e humzölf as horeca-adviseur vestigd hef. Het huuft niet veur de centen, daor hef e genog van, maor het is goed veur zien ego.

Aalgedurig giet e met vrouwlu van restauranteigenaars op stap. Reisies hen New York, Madrid, Diphoorn, Rio de Janeiro, Achterste Erm, Mombasa, Saratov, Peize, Lakselv, Dieverbrug of Dubrovnik. Kieken en pruven wat as de neiste ontwikkelings bint op eetgebied. Uutzuken of de ploegiezers in de restaurants van de muur mut en vervangen mut worden deur zweerden met sfeerverlichting, of dat de visnetten vanneis an het plafond heurt. Een bruun leven hef e. Alles wordt veur hum betaald en de cafébaozen laot heur vrouwlu zunder meer met hum metgaon. Wat kan een kerel van 79 veur ondeugd uuthalen? Niks toch.

Jan Kremer komp vanachter de tap met de fles jonge jenever an en schenkt nog ien bij.

'Hoe stiet het Rouke, nog op stap west de leste tied?'

Jan Kremer kent Rouke van vrogger. Rouke vertelt hum geern wat e onderweegs metmaakt.

'Veurige maond bin'k nog hen Kopenhagen west,' zeg Rouke.

'Met het vliegmachien. Een dierenliefhebster uut Balk wol hen de brouwerij van Carlsberg. Die heb ik heur zien laoten.'

Jan Kremer dringt niet an.

'Veur bij de ingang van de brouwerij staot an weerszieden twee stienen eulifanten.' Rouke nemp een slokkie van zien jonge.

'De stienen slurven rekt tot het voetpad an toe. Dat is min veur die biesten, alle Deense doggen die der langs komt, tilt de achterpoot daor op.'

Gé had hum zegd dat die rimpels op die slurfen heur argens an denken deuden, maor ze had het niet meer weten. Ze had der lang over naodacht, maor ze was der niet achterkommen.

'Ik zul het niet weten,' zee ik. Rouke lacht as e Jan Kremer dat vertelt. In de brouwerij hadden ze de kopern ketels, de gistbak, de spuulmachines veur de flessen en het ofdoppen van de export kwaliteit bier bekeken. Veural bij het inpakken van de kratten was der een bult lawaai.

'Ik mus Gé aal in het oor schrouwen,' zeg Rouke. 'Ze pakte mij bij mien middel vaste om steun te hebben op de trap. Dat opzettie heb ik gebruukt.' Rouke zien ogen begunt te glimmen. Jan Kremer kent dat wel. Hij wacht rustig of.

'Ik heb heur de ander maol da'k heur wat in het oor fluusterde der zachties

in beten. Ze was daor niet ongevulig veur.' Bij de wandeling deur het centrum had ze hum vastholden, hand in hand veurbij Hans Christian Andersen. Een paar Japanners hadden heur daor samen op de foto zet. 'Daddy and daughter,' zeden de wiezen uut het verre oosten. Hij had knikt. Om beurten mussen ze daornao met de kleine vrouwlu uut het morgenland op portret.

'Nee,' zeg Rouke tegen Jan die nog ies bijschenkt, 'die vrouwlu waren wel hiel arg an de kleine kant. En butendes, Gé had mij vaste.' Bij Hertz hadden ze een stationcar huurd. Ze waren met z'n beidend hen Helsingborg reden. In het restaurant op het station hadden ze uutgebreid zeebanket eten, nat maakt met akvavit en witte wien. Ze hadden een schier uutzicht op de veerboten hen Zweden. Gé was aal anhaliger worden.

'Ik heb heur toen een stukkie van de omgeving zien laoten.'

'Ie kunt mij nog meer vertellen,' zeg Jan Kremer. Ze zwiegt.

'Ie hebt geliek ,' zeg Rouke. 'Het weer weur aal beroerder en hoe kolder het buten weur, hoe warmer in de auto. Ik had de verwarming ok op voluut zet. Kuj begriepen.'

'We kwamen in Espergærde te laande. In een butenwiek stun een grote schoel. Op dit gymnasium hef Andersen zien opleiding had, zee ik tegen Gé. Ze geleufde mij niet, maor an het begun van de parkeerplaots stun een groot bord dat ze mist had. Daor ha'k dat op lezen. Ze vun mij geliek een erudiet.

Op de parkeerplaots leup een olde vrouw met een boodschappentas in de stromende regen. Ze zöch lege bierflessies bij menare veur het statiegeld. Toen we achteran parkeerden maakte ze net de tas leeg in een winkelkarregie en reed ze vot. Vaste op weg hen de slieter.'

Gé had Rouke verteld over heur liefde veur dieren. Ze had geern een hond had, zee ze, maor dat was bezwaorlijk met een restaurant. Aal dat beest bij de potten votholden. Veur liefhebberij huuld ze Groninger Meeuwen. Dat waren gespikkelde kippen een zeldzaom huusdierenras, had ze uutlegd.

'Net zo gespikkeld as joen bloesie? vreug ik heur. Ik had het bij het rechte ende.' Rouke hef plezier in het uutstel, maor Jan Kremer wordt niet echt ongeduldig.

'Ik heb ok een hobby, zeg ik tegen heur, ik hold ok van dieren. Ze kek mij ongeleuvig an. Op de achterbank kan ik joe dat uut de doeken doen. Daor vuulde ze wel veur. Ze klimt as eerste over de veurbank hen. Ik geef heur kippenhokkie een drukkie nao. Ze klapt de achterbank hen achter.

Ik laot mien broek zakken en as ze mien gespikkelde onderboks zöt, zeg ze: 'Ja, zo bint mien kippen en hanen in Balk ok, maor die zit achter gaas op een stokkie. '

Daor had ik even mooi geluk met, met mien stokkie achter heur kippen an. De wereld omkeerd. Gé die is wel wat wend, zeg ze, ze hef jaoren een Marokkaanse vrund had die heur aordig wat kunsties leerd hef. Die jonge was professor in de plantenkinematica. Ie begriept wel,' zeg Rouke tegen Jan Kremer, 'die Gé, dat is zo iene die eerst praoten moet veur ze de deur van de ren openzet. Daor heb ik wel ervaring met. Grietje was me der ok zo ien, die mus het zölfs

eerst opschrieven veur ik mien pen op much pakken. Maor even wieder over die Ahmed van Gé. Die professor was der van overtuugd dat planten gevulig bint veur zaken die as in de kamer gebeurt. Aj veul schrouwd, dan gruit de geraniums niet zo goed. Aj vrundelijk tegen de sanseveria praot dan blieft ze mooi gruun: uut dankbaarheid. In heur slaopkamer had Gé slaopkamergeluk. Ahmed had die plant met elektroden uutrust en an een meetapparaat vastmaakt. Elke maol as ze vreeën, mus e, geliek nao het water geven van Gé heur plantie, van bère of om de reactie van slaopkamergeluk te bekieken.'

Jan Kremer kek naor de planten in de vensterbank van het restaurant. Al jaoren leden hef e ze vervangen deur zieden exemplaren. Ze bint wat stoffig, maor toch kan e niet zeggen dat e veurnaomelijk bejaorden in zien zaak kreg.

'Ze wol der eerst niet an,' zeg Rouke, 'maor ze wus geliek wat ze eerder op de dag vergeten was. Ze wus weer waor die eulifanten heur an denken deuden toen ze mien slurf zag. Uutpraot, dan an het wark, zee ik tegen heur. Ze was het gelukkig met mij iens. Een beetie benauwd dat het niet passen zul. Maor ik lever maotwark vanzölf.'

Jan Kremer geleuft de helft van het nei-pottiesgrieks niet. Die Rouke hef maor een kleine neus en zowied as Jan naogaon kan, hebt kerels met een kleine neus ok maor een klein slurfie, maor die praoties heurt der bij, vind e.

'As de Grunneger Meeuwen, zeg ik tegen heur. Ze giet op heur kneien in de kofferbak en ik schoef achter heur. Tok, tok, tok. Aj het spel speult moej het ok goed doen,' zeg Rouke. 'Ze kreide het uut toen de vonk van mien vuurstien in het kruutvat terecht kwam en ik trompetterde as een jonge eulifant. Kerel nog an toe. Schenk nog ies een jonge in.'

GRIETJE

'Ik bin hier goed vertrouwd. Du hast gesodemieter, ik net.
Wel alle goden, du Sytske.
Dat Sytske dat metbrocht hef.
Ik mut der veur betaalje.
De domnee het nog zo zegd.
Het kan me niet scheelje wat de domnee der van zeg. Ik praot daor allent met Siep over.
Wel de rommel achterlaoten.
Ze hef het stiekem daon.
Ik zee nog tegen Sytske. Ik mut dat betaalje. Het kost mij wel tweehonderd gulden.'

Zul dit een goed begun weden veur een roman? vrag Grietje heur of. Ze hef in een café in Butenpost disse monoloog van een olde man opschreven. Ze wet niet waor hij het over had, maor die woordenstroom die as in een lus ronddreide in die man zien kop, dat vun ze mooi. Ze hef het verhaal achter op een bierviltie schreven. Maor is het de muite weerd het uut te warken?

Ze denkt der over nao. Wat zul die Sytske metbrocht hebben. Was het een ding, of was het bijkaans de syfilus waor de olde man zien verstand deur verleuren hef? Was het een nymfomaon, een hoereloper, een dominee?

Nee, het liekt heur maar niks.

Hoe zullen Drentse schrievers een erotisch verhaal begunnen, of ofmaken? Ze huuft niet over dat onderwarp nao te denken. Dit is het.

BART

Hilde zat op de deksel van de regenput. Ze rustte even uut. Het was slim warm in het stookhok. Ze had het vuur onder de kookpot hoog opstookt en het water was zowat an de kook. De veurraod boonties en wortelties in de weckflessen zul heur en heur Bart makkelk de winter deurhelpen.

Bart löp met de hond op de es. Hij kek tevreden over het land. De eerpel bint der uut, het koren lig in de bult en knolzaod is in de omploegde akker zeid. Het eerste gruun komp al boven.

Hektor, zien olde patrieshond, rent achter een haze heer. Bart lat hum lopen. Zu'n hond moet ok ies wat vertier hebben. Bart denkt an zien Hilde. Wat hef e het tröffen met dat wichtie, ze is een vrouw as gien ander. Jammer allent dat ze zu'n vervelende va had.

Anne de Vries woonde naost heur. Zien schoonva was schriever van beroep. En as Bart now wul weten wat as e vrogger daon hef, dan huuft e dat boek van zien schoonva maor open te slaon. De videobanden van de NCRV hef e op een kwaoie dag bij het klein chemisch ofval mieterd. En van zien levensdagen wul e gien brune bonen meer eten. Bidden döt e trouwens al lang niet meer.

Nee, hij löp niet echt te mostern as e de boerderij in het zicht kreg. Maor goed dat Hilde niet Rooms was. Vrouwlu van het holtie was het in de middeleieuwen deur de heilige Jeronimus verbeuden brune bonen te eten, as ze in het klooster wollen. De scheeties zulden de edele delen van de vrouwlu kieteln. "In partibus genitalibus titillationes producunt." Opwinding was allent veur manlu. Hilde had gien brune bonen, gien scheeties van neud om mal in de kop te worden. Bart was handdiger as die lozer windties.

'Hektor, braaf,' zeg e tegen de hond. Hektor wet wat zien baos bedoelt en blef achter Bart lopen. Veurzichtig löp Bart op de regenbak an. Hilde hef hum niet heurd ze schrikt pas as ze de natte lippen van Bart in heur nek vuult.

Veur ze in de bienen kommen kan, hef Bart heur van achter vast, bereurt heur volle boezem, bossem, zeg e vaak en Hilde bluit dan hielendal op. Nao het theekoppie en het plakkie krentestoet hef ze Bart het liefst op heur schörstienmantel.

'Nee, niet hier op de tocht,' zeg Hilde. Ze toogt Bart met hen het stookhok. Hektor wet zien plek. Hij giet op wacht in de deur liggen. De hond hijgt nog nao van het rennen over de es. Hektor bewaokt de klompen en de sokken en kek toe hoe as Hilde heur onder Bart in alle bochten wringt om heur niet te branden an de kookpot, maor met korte stoten drukt Bart heur aal wieder naor het vuur. 'Een, twee, drie in Godsnaom,' schrouwt Bart en dan lat e hum op de bossem zakken. Hektor begunt te blaffen.

'Rustig maor,' zeg Hilde. 'Af, af. Niet elk schot is een patries.'
Grietje leunt achterover van heur schrieftaofel vot. Nee, zeg ze tegen heurzölf, dit wordt niks. Wieder gaon met wecken, lösse weckringen en beugels. Hiet water en uutkookte rabarber. Zu'n verhaol wil ik niet ofmaken. Bijkaans wordt het wat met:

FROUKJE

De directrice van het kinderhuus in Ooststellingwerf kek hen buten. De wind weit deur de bomen. De maon schient veurzichtig langs de donkere wolken. Zul e nog kommen, vanaovend? Froukje is in stille verwachting. Heur Herman is trouwd, maor niet met heur. Dat spiet heur vanof de tied dat ze hum in de HEMA in Emmen tegen het lief lopen is. Die man hef alles wat ze begeert. Hij holdt van peerde, hef een schier huus an de Hunze, een riebewies, verdient in drei daogen genog om zeuven dagen in de week goed te kunnen leven en is niet te beroerd veur een goud gesprek. Niet dat ze zoveul te bepraoten hebt. Froukje is veural lieflijk insteld. Bij heur giet het genot boven het verstand.

De maon schöf achter een wolk. Ze döt de vitrage bezied. De kinder van het internaot ligt al een uur te slaopen. Beneden is alles rustig, buten krast een ienzaome vlaamse gaoi. Herman in de HEMA. Waor blief e now?

Froukje strek heur doem tegen heur gevulig diel en langzaom kröp het ziede van het nachthemd onder heur bewegings omhoog. De fiene stof schuurt over heur stoppelties. Herman vindt dat het lekkerst. Hij holdt niet van lang haor. Dat blef maor tussen de tanden steken.

Maonlocht valt deur het raom naor binnen, glinstert in Froukje dat het een lust hef. 'Ach Herman, ach Herman, was ie maor lös van't wief,' zucht ze. Froukje dreit heur om en schöf langzaom op de knop van de centrale verwarming. De ribbelrandties doet wat Herman veul beter kan, dan valt ze kreunend op het hoogpolige tapijt van heur directiekaomer. Buten krast vanneis de vlaamse gaai.

Grietje legt heur pen neer. Hoe maak ik dit spannend, vrag ze heur of. En is het almaol wel echt gebeurd? Was het gien oelegie of een bonte ekster die daor in de bos lawaoi maokte? Vanneis valt een prop papier in de prullenbak. Ze dreit een vel papier in heur Brother en begunt vanneis.

HANNAH

Hannah holdt niet van valse bescheidenheid. Ze mag dan niet op alle fronten succes hebben, maor wat heur gevuul veur eigenweerde anbelangt huuft ze niks meer te leren.

Hannah zit in textiel. Ze is ontwarpster en hef een eigen boutique in Onderdendam. In het Regthuis in Wirdum zit ze met Andreas achter twee koffie heur leste show te vieren. Meer om heur te jennen as dat e het echt mient zeg Andreas dat e lederhosen veur vrouwlu now niet echt schier vindt. Het vrouwelijke giet der wat of deur zun koe-vellegie. Hij hold meer van een schaopevacht.

'Ie moet niet zeuren,' zeg Hannah, 'ik vuul mij every inch a woman.' Ze komp net uut Amerikao waor ze in Hometown een lezing en een dia-show geven hef veur de derde generaotie emigreerde Stadjers.

Hannah kan Andreas soms niet uutstaon. Hij mut niet méér van zukke opmarkings maken, dan mut ze hum niet meer vanaovend. En eigenlijk mut ze hum wel, niet vanaovend, maor geliek nao het dessert en veur de cappucino.

Ze haolt heur de ingezonden brief in de Playgirl andermaol veur de giest die as ze in het vliegtuug lezen hef. Die Amerikaonen hebt het schier veur menare. Op de malste momenten en de miest onverwachte plekken laot ze heur remmen lös. Die twee dichters bijveurbield die an de reize hen Australië in het keukentie van het vliegtuug van twee poëten tiedelijk even ien literator meuken. Dat vun ze knap en opwindend.

Onder de gebakken eerpel en de gehaktbal met mosterdsaus dreumt ze vot, vuult niet dat Andreas onder taofel met zien blote voet heur lederhose binnengiet. Hannah dreumt van de brief van John Keynes uut Denver. Die kwaojong was goed uutrust. Had een jongkerel van twelve inch en de gemiddelde deursnee was drie inch. Ja met zo ien bin ie altied nummer ain. Al die inches, John uut Denver zul heur hielendal een vrouw maken, met elke inch van hum. Die open heerd, de blauwgele vlammen, die denkt ze der al bij as Andreas heur met zien tienen aal hoger sferen op lat zuken.

Grietje scheurt het vel onder de rol vot. Al dit gezeur over maoten en gewichten. Het giet lieken op de keuringsdienst van Waren en op veurschriften van het Nederlands Normalisatieinstituut. En juust bij platte verhalen moej gien maot haolden, vindt ze.

KLAAS

Het hiele huus is donker. Bij de buren brandt wel locht. An de stroomveurziening kan het niet liggen. Bijkaans bint de timmerman en de vrouwe met vakantie. Klaas is niet met vakantie. Hij lig al in bère. Schöf in zien dreum onrustig hen en weer, holdt zien pik met twee handen vast. Magda is met vakantie.

Klaas hef hum de hiele dag slim drok maakt. Elkenien mient dat e op woensdagmiddag zien leste boodschappen doen mut. Hebt mèensen dan niet in de smiezen dat een timmerman ok wel ies een vrije woensdagmiddag wul en butendes, de winkel is vanof twaalf ure dichte. Dan mut gieniene meer om spiekers of schroeven kommen. Maor asof de engel der met speult. Elke midweek is het raok. Onderwiezers mut dan neudig an het timmern en Klaas kan niet vot. Binnenkört maakt e een slot op de achterdeure, hef e humzölf beloofd.

Al dat gerèn en gevlieg, en de vrouwe die as neudig vot mus met de kinder en die as e tussendeur hen het station brengen mus en nog gauw hen de drogist mus veur aspirines en maondverband. Nee, over de kop warken, dat was zien diel. Een krudenbitter en in bère.

De vrogge nacht brengt Klaas niet wat as e der van verwacht. Niks hef e verwacht. Maor in zien dreum verandert de schaopen die as e an het tellen is in bokkies met dat ze over het hek springt. In een vertraogde opname zöt e een halve bok en een half schaop. En bij het volgende hek is het net weer aans um.

Hij zit op een dreimeul middenop de heide. Hekken gaot as de spielen van een wagenrad van hum vot. En dan keert de helft van de schaopen um en rent de ander in tegen. As Klaas een maol met de ogen knippert, verandert de schaopen in maagies en de bokken in kwaojongen. Ze rent menare in de muut. Ze bint nakend. En as e beter kek zöt e dat alle jongen met heur blanke sabel in de anslag heur rondties loopt. Van de maagies zöt e de blanke schede glimmen on het maonlocht. Dit is een dreum in zwart-wit en in rose.

Vanuut de verte komt het struukgewas dichterbij. De strubben loopt op onzichtbare pooties. De wortels steekt uut het grauwe zand omhoog. Ze maakt de kring aal kleiner, drieft de maagies en jongens dichter naor de drei-meul en naor Klaas. Ze moet op menare an.

Dan lig Klaas op zien rugge. Zien pik is de as van de dreimeul. Op peerden en in koetsen dreit de kwaojongen en maagies om hum hen. De strubben maakt de ruumte kleiner en kleiner. De as van de dreimeul gruit. De maon schient hel locht naor beneden en zet het feestterrein in rose gloed. Dan klinkt trompetgeschal en gekletter van sabels. De wind stek op, doeven vliegt omhoog en het wordt Klaas gruun en geel veur de ogen as e duzenden sabels in duzenden gevesten verdwienen heurt.

Kiek, denkt Grietje, elk wordt wakker uut zun dreum en hoe moet dat dan wieder? Ik kan ok niet elke mythe uut de Olde Laandschop nei leven in blaozen. Bijkans mut het verhaal platvloersers, dichterbij het huusholden blieven. Een dreum verzinnen, dat kan ja elk.

MEINE

De ofwas stiet nog op het aanrecht. Deur het open keukenraam zöt Meine een maagie het grindpadtie opkommen. Dat mut Mathilde weden. Hij heurt het an het zachte knispern van het grind. Mathilde is een lichtgewicht maagie. Hij hef heur in Wales veur het eerst van reserve brandstof veurzien. Dat was toen ze uutteld op de camping in Grandbedroch ankwam. Vanof die tied komp ze aalgedurig bijtanken.

'Moi,' zeg Mathilde, 'ik zie dat ie drok gangs bint met het huusholden. Za'k even methelpen?' Ze wacht het antwoord niet of, maor zet de koppies en schöttelties in de vaatwasser.

'Ik heb ok een nei woord vunden, een nei Drents woord.'

Meine is filoloog. Hij wet alles van neie woorden, en een beetie van olde.

'Laot ies heuren.'

Mathilde is beneid naor heur kunstenaor, maor Meine gef zien vondst niet gauw pries. Hij is meer een bieldend kunstenaor as iene van veul woorden. En daor komp bij dat e net op een cursus poëzie west hef. Daor hef e leerd daj met zo min meugelijk woorden zoveul meugelijk zeggen mut.

Hij stukt Mathilde uut waorum e niet veul zeggen kan. Mathilde holdt wel van disse taalspellegies.

'De zowat alderbeste gedichten gaot over de taol en de miest ultieme poëtica dat is een bundel met gedichten zunder woorden over andere dichtbundels. Zaand der over.'

Het Lied ohne Worte hef Mathilde wel ies zungen. Dat wet ze nog merakels goed, dat was op de camping in Grandbedroch. Met Meine in dat tweepersoonstentie. Asof het hiele Roder knapenkoor à capella zung.

'Kom maor ies met,' zeg Meine. Hij troont Mathilde met hen de heuischuur. Ze wet al wat kommen giet en trekt heur leerzen uut veur ze de hilde opklimt. Meine lat zien boks achter over het schot van de peerdebox. Hij nemp een pluk heui met hen boven. Heur arms uutstrekt, de bienen in spreidstand wacht ze hum op, op hum.

'En wat is dat neie woord?'

'Ik zal het joe uutbielden,' zeg Meine.

Hij gooit het heui op de cocosmat die over de planken van de zolder lig. Ze frosselt tot ze in de goeie stand op het heuibère terechtkomp.

'Neiheistern. Neiheistern,' dit is vrijen op zien Drèents.

As e een goeie drie kwartier laoter in de bienen giet hef e de kneien tot bloedens toe kapot van het schuren over de cocosmat.

Nee, dit is het ok niet, denkt Grietje. Een leesder wul geern wat meer details. Een verhaal zunder bielden, zunder woorden en al te veul suggestie, daor kan gienien met uut de voeten.

'En as die woorden, die boeken der niet bint, as der allent maor proemenkeuze in de boekwinkel stiet, as der allent maor verhaolen bint over brinken,

boerderijen, bejaordenhuzen en over de slag bij Ane. As oes volk gien weet hebben wul van stried zunder geweld, van hitte zunder vuur, van blussen zunder brand, van smullen zunder calorieën, dan moet ze dat ok zölf maor weten.'

Grietje gooit de prullenbak leeg in de open heerd. Dit wordt niks. In de golden gids speurt ze de nummers of.

'Is dit escort service? Ja, kuj mij Berend sturen. Ik heb verlet van een vluggertie. En kan het een beetie rap? En, eh. De herdershond moet e thuus laoten.'

Naoschrift

Elke overienkomst met J. B. Klönne, Dick Blancke, Lily Magnee, Miny Hofsteenge, Martha Veenstra, Bart Haddering, André Weitenberg, Lida Nescio, Ria Westerhuis, Agnes Jongerius, Peter Middendorp, Gerard Nijenhuis, Jan Veenstra, Hannie Diemer, Grietje IJken, Tonko Ufkes, Suze Sanders, Gé Smit, Freddie Kwint, Jannie Kuipers, Janny Alberts-Hofman, Jannie Karst, Jannie Kok, Jannie Boerema, Jan Germs, Jannie Bos, Jannie Brink, Janne Man, Aafje Rooduyt, Louis Albert Roessingh, Linus Voestbiel, Klaas Koops, Ruth Post, Henk Nijkeuter, Grietje Clewits, Lammert Braaksma, Lammert Huizing, Gerrit Kuipers, Jan Haan, Jan Kip, Jan Kuik, Jan Glas, Jan Poortman, Roel de Lange, Jans Pol, Luuk Hilbers, Anne de Vries, Lukas Jonker, Luuks Middel, Harm Boom, D.H. van der Scheer, Harry Peppelenbos, Roelof Sieben, Roelf Acht, Bonnie Veendorp, Gerriet Wilms, Johan Hidding, Bart de Vries, Alie Brals-Luinge, Meine Roswinkel, Tjaart Imbos, Dieuwke Winsemius, Abel Darwinkel, Jan Zantinge, Bernard Prins, Simon Petrus, Jo Bergmans-Beins, Harm Tiesing, Wilma Kluyvering, Delia Bremer, Reinder Robaord, Wilma Grooten, Harm Drent, Marga Kool, Marga Brink, Marga Zwiggelaar, Relus ter Beek, Jan Jantinus Uilenberg, Jans Polling, Zegeringh Hadders, Gijsje Gramsma, Harm Tiesing, Ie Zölf, Grietje IJken, Max Douwes, Bonnie Veendorp, Anne Doornbos, Jennie Lambers-Niers, Albert Metselaar, Johan Hidding, Martha Ledeng, Aafke Steenhuis, Henk Klompmaker, Bart van Oosteringh, Albert Haar, Ole Berserik, Jan Klok, Xanadu Ronveen, Jan Naarding, Albert Dening, Dokter Huusman, Erik Harteveld, Gerard Rolink, Henk & Hank Harms, Rouke Broersma, Ton Kolkman, Rieks Siebering, Ton Peters, Jan Harbers, A.L. Lesturgeon, John Vorenkamp, Beate Plenter, Gezienus Elting, Lukas Koops, Eite Brink, Gré Seidel-Broekhuizen, H.J. Stevens, Max Douwes, Klein Rieksie, Klaas Kleine, Kapitein Nemo, Marga Klompé,, Johan Bordewijk, Nicolette Leenstra, Herma Stroetinga, Egbert Hovenkamp I, II en IV, Wim Kok, Peter van der Velde, Relus ter Beek en Roel Reinties is puur toeval.
Gerard Stout (Erica, 1950) schrijft in het Drents en in het Nederlands. Hij werkte lange tijd in het onderwijs, maar dat is nu voorbij, oh, oh, oh en voorgoed voorbij.

Drents werk:
Voor zijn Drents werk ontving hij de SNS-bank literatuurprijs (1999) en voor zijn novelle *In Paradisum* (uitgave Het Drentse Boek) de Dagblad van het Noordenprijs (2008).

Oranjekanaol

1.

Mien eerste liek lag in het Oranjekanaol. Ik miende eerst dat het een sukerbiete was, al kun dat niet. Het was begun zummer, de bieten stunden op iene op het laand, drok gaangs suker te maken uut water en lucht. De campagne mus nog begunnen. Hommels en iemen waren gaangs met nektar en hunning. In het grös scheuten moezen vot. Kevers kuierden deur het zaand, waren gaangs met een knienekeutel. Met een stok drukte ik van de walkaant tegen de sukerbiete. Toen zag ik dat het een kop was. Een dikke kerelskop. Waor ik de stok prikte leut het vel lös, weur de schedel wit.

Ik lag op de kneien en beug naor het röttende liek. Ik reuk de voele locht en sleug met de lösse haand naor raozend drokke blauwzwarte vliegen. Ik drukte vanneis tegen het liek, ik was een kind van acht in korte boks en niet benauwd veur wat dan ok. De stok bleef in het oog steken. Ik leut de stok vallen. Het heufd dreide bij. Het water trök een halve cirkel om het heufd. De dooie leek een slok te nemen. Ik vuulde een lach op het gezicht.

'Dit pakt gieniend mij of. Dit is mien levend liek.'

Zunder woorden zung dit ieuwige gevuul mij in het lief.

De kale kop was gruun en donkerpaors. Boven mij kraste een krei. Ik zag de vale blokkiesbloes met de knopen lös, de buuk as driefballon boven de riem van de boks, nat en strak. De bienen staken onder eendenkroos en grune algen diepe het water in; ik zag de voeten niet. Het water was veuls te diepe veur de dooie man. De zun scheen, en over het zaandpad reed een boerenkar veurbij hen Zuud Barge, hen Omvlee, hen de meuln bijkaans.

'Vort peerd, vort peerd,' klunk het.

Onder op het jaagpad heurde ik de onzichtbaore boer en het onzichtbaore peerd veurbijgaon. Gieniend huufde mij hier te zien met mien ontdekking.

Ik gung tegen de hoge wiekswal liggen. Boven mij traoge passen van een peerd dat gien stap harder leup. Het slaon van de teugels op de peerderug. Dat was Horring, halfpeerdsboer. Hij dielde de Belg met Hoiting. De klakkende tong, het kletsen van de teugels; een ritueel om het peerd an te zetten, het ritueel om de tied veurbij te laoten gaon. Op huus an. Om het kwartier zee Horring; 'Vot peerd, vot peerd.' Dat mus zo weden.

Ik keek om mij hen en ik zöcht een aander stok om met in het stille liek te prikken. De takken van de brem waren te taoi en te kört. De opslag van ekkelbomen was niet groot genogt veur een zwiepstok. Ik vun gien stok. Achter oens huus gruide een vlier met vishengelstokken, maor ik was niet bij huus.

Ik lag an de kaant van het Oranjekanaol. Een vis maakte een kringe in het gladde water, bijkaans was het een waterschriever die de name van de dooie verklappen wol. Ik leut het liek drieven. Alles giet veurbij.

Ik weur een beetie benauwd. Mien wereld weur spannend en uutdagend.

Ik weur een groot jong, langzaom, met schokken. Ik speide veurzichtig in het water. Ik speide as kerels speien kunt.

Va en moe woonden in Westenesch, ze waren in goeie doen, net as aander lu in Westenesch, an de goeie kaant van de melkfabriek. Ienig kind. Ach wat mus ik op de boerderij met warkvolk en met drokte. Wat mus ik met jongvee, met loonwarkers en mei-meschienes, met eggen en ploegen. Ik had gien wille an holten krooien en de smalle plaank hen de mestbult. Ik had niks met landarbeiders en keukenmeiden. Een kind wul speulen en het eigen pad vinden. Een kind hef niet gedurig olden van neud. Ik niet. Een kind hef een aander wereld van neud. Der kwam een cultivator, het laand weur beschaofd.

Ik gung hen de legere schoel in Zuud Barge en zörgde veur low profile. Ik was de domste niet, dat huufde ik niet zien laoten. Elk met verstaand huuld de lippen op mekaar, in Zuud Barge, in Westenesch en in Emmen. Waor niet? Elk met verstaand wet dat de wereld onder het heideveld begunt. Groter was mien wereld niet. Dat muide mij. De wereld was mij te klein, ik mus de wereld groter maken as ik wat wol. Allennig, as ik dat kun.

Ik keek omhoog en zag wolken veurbijdrieven. Daor waren wolken veur, om veurbij te drieven. Ik wus niet wat meuglijk was an het Oranjekanaol.

Mien wereld was het Oranjekanaol. Het kanaol begunde achter Oranjedörp, bij de sluus, dat wus ik, dat had mien va zegd. Daor was ik nog nooit west. Oranjedörp was te wied vot. Te wied om te lopen en met de fietse duurde ik nog niet zo wied over het zaandpadtien. Mien vao zul dat wel goed vinden, mien moe niet. Mien paradies was het jaagpad onderlaangs het kanaol. De snee deur de Hondsrug, het littieken in het zaand was twintig meter breed bovenlangs en een meter of viefe diep van het zaandpad tot het water an toe. Onderan was een jaagpad met ruumte veur een peerd om de schepen deur het water te trekken. Zeldzaom was het as der een schip veurbij kwam. Zeldzaom as een peerd een schip met vlinten trök. Dat was in vrogger tied, veur ik bestun.

Hoogzummer bleef het water stille, enkel bereurd deur ofmeten wind die onderin de briede geul zeldzaom veur golfies zörgde. In de campagne kwam een schip met bieten of eerpel veurbij, meer niet. Gien schepen meer met kinderkoppies die ik kende van de straoten in Zuud Barge en Westenesch veur der klinkers op straot kwamen en teer. De boten kregen een motor, in het begun an de ziedkaante butenboord, een lange stange met een schroef an het ende. Dat much ik geern. Ik kun zien hoe as het warkte. De motor bovenop, de stange, de schakelkast, de hendels en bij toeren een glimp van de schroef die water tegen de kaant van het schip sleug. De schipper in de butenlocht. De haand omhoog, een körte groet. Een hond die hen en weer leup an bakboord of stuurboord. Niet meer blafte. Zwiegend verstaand, ik much dat geern. De locht van diesel en uutlaotgas. Laoter hadden schepen de moter onderin het schip. Een stuurhut met roer en met knoppen, met een antenne en lampen op het huusie. Wat de boot dreef, dat was onzichtbaor worden.

Ik lag in de wiekswal en ik herkende mij in die veraandering: het kind was gaangs vot te drieven.

2.

Nao schoeltied, veur het huuswark en veur het aovendeten, leup ik onderlaangs de wiekswal van Westenesch hen Zuud Barge; om de brug te zien. De weg naor de aander wereld. De witte betonnen brugge in de weg naor Erica. Vief, zes meter boven het smalle water. De mast mus omdeel as der een schip veurbijkwam. Nooit zag ik een boot met de mast overend. Ik was allent an het stille water.

Ik was dertien en ik gung hen schoel. In Emmen kreeg ik veur het eerst Nederlands, ik heurde van literatuur. Ik heurde van schrieverij. Niet alle boeken much ik lienen. Ik was te jong veur de wereld, dat muide mij. Ik wus van mien beparkings, ze maakten mij ongedurig. Panta rhei, maor het water in het Oranjekanaol stroomde krapan. De neie wereld had een begun maakt met herinrichting van wat met de schop en spierkracht uutgraven was. Gien verbetering zunder ofbraak van het olde.

Boven mij zungen merels, ze leuten zuch niet van de kaort brengen deur kreien en eksters in de ekkelbomen. In het rulle warme zaand scheuten mussen vot. Ze waren niet bange veur mij, die mussen, dat wus ik, ok al had ik met een windbuks een mus van het leven beroofd. Gien dier, gien meèns wet wat ie een aander meens veur leed andaon hebt, op het eerste gezicht. Bijkaans later ok niet. Dat is mien treust en mien gelok.

Wiederop an de aander kaant van het waoter, stief achter de brem die gruun en taai stille stun onder de late zun, twee fietsen met schoeltassen tegen het talud. Jongensfiets en wichtersfiets. Schoeltassen onder de snelbinders in lös verbaand. Jassen over het stuur. Schoeltassen met boeken over economie, staatsinrichting, sterrenkunde, over wiskunde en scheikunde, een tekenblok en een boekholdschrift. Een pennenzakkie en een flessie inkt, een potlood HB en B2, en een deusie kleurkriet, een plestieken puutie met wasco en een vergeten bruggie met appelstroop of bebogeen. Een kneusde appel bijkaans, vergeten op te eten omdat een aander een puutie chips uutdeelde. En an de overkaant, stief onder opslag van een berkenbossie twee kinder in het gele grös. De boks op de kneien, de rok omhoog.

Ik lag met de rugge tegen de wal. Ik keek. Ik weur warm in het hiele lief. Ik knupte de knopen van het blokkieshemd lös. Natuurkunde in het vrije veld. Een rooie mier zöcht een pad maank de haoren op mien börst. Ik drukte de doem op de mier. Biologie in het vrije veld. Gien beweging meer an de overkaant van het water. Twee eenden kreupen de wal op.

De boks omhoog, de rok omdeel. De jasse onder de snelbinder en met vereende krachten de fietsen tegen de helling omhoog. Wieder op pad hen Erica, schoeltied veurbij. Ik drukte vanneis een mieghommel de wereld of. Zo simpel is het levent.

De jongen uut de viefde klasse dreide hum omme. Ik ken hem wel. Katholiek was hij, het maagie ok. Bij paters en fraters op schoel. Hij keek naor de tasse, schief op de pakkiesdrager. Hij gnees, nee hij was niks vergeten, hij had niks verleuren. Ik weet niet of hij mij zag. Ik lag stille met mien warme lief tegen het warme zaand. Haand op de börst.

An de aander kaant van Westenesch lig de woonboot met vrouw Huuster. Ze is rooms. Elke maond bracht ik het kerkkraantie tot an de achterdeure van heur keukentie. Vrundelijk is ze. Netties antrokken. Schone. Ze döt wat ze doen mut as manlu langskomt veur gerief. Tegen betaoling is elk welkom. Ik kreeg een auwelkoekie veur het kraantie. Ik gao op huus an. Elke dag gruit de wereld in mij, gruit buten mij om, aal wieder.

3.

Bij Meppelink drinkt we thee. Een ober in een zwart pak. Een vlinderstrikkie. Rotanstoelen, taofelties met glaozen blad. Sukkelao bij de thee. Servettie op de kneien. Uutzicht op de brugge. Asfalt middenop en an weerskaanten een apart stuk veur fietsers. Kinder gaot hen Erica. Schoeltied is veurbij. De brugleunings gevlekt deur rooie menie. De meulen van Omvlee. Ik zie de wieken dreien, al staot ze stille in de zachte naojaorswind.

Zekers, het klimaat is veraanderd. Nixt blifft as 't is. Omvlee deugde in de oorlog, of juust niet. Ik weet het niet meer. Elk was geriffermeerd in Zuud Barge, en die niet geriffermeerd was, die geleufde niks. In Westenesch was gieniend geriffermeerd. Elk was in goeie doen.

Ze pakt mij bij de arm. De thee is kold. Ik reken of. An de aander kaant van het kanaol gliedt we veurzichtig het talud of. Gien meèns nemp het jaagpad onderlaangs. Een fazanthaan rent veur oens uut. Boven is een zaandpad en een fietspad met schelpen. Lu die gien bestemming hebt fietst over de hoge wal. Oranjedörp, Zuud Barge, Westenesch, 't Haantje, Schoonoord, hen het hart van Drenhe.

Ze slat de arm om mij hen. Ik vuul dat ze wat van mij wul. Ik weet niet of ik dat wel wul.

De bocht in het kanaol, de brem, de opslag van berken en van ekkelbomen, een beuk die veurzichtig en vergeefs prebeert vaste voet te kriegen in onvruchtbaor zaand. De nommedag is old. We rust in de bochte, omarmd deur de elleboog van de zaandwal.

Ze kreg een gevulde koek uut de jasbuuts. Ze langt mij de helfte an. Ik eet heur uut de haand. We praot van wolken en van luchten, van boeken, van literatuur. Van wat we lezen hebt en wat we niet meer weet van schoeltied en van kinderjaoren.

An oenze voeten volgt mieghummels menare in grillig pad. Een leger kös een aander speur. Ik trek mien bien niet vot. De mieghommels kruust mien pad. Ik vuul de kriebelpooties tussen de haoren op mien bien. Ik laot ze gaon. Met de ogen dichte zie ik de kronkels in mien harsens. Mien geestesoog kek alle kaanten op. Ze hef nog nooit, zeg ze. In het vrije veld, zeg ze.

Dit is mien kanaol, dit is vertrouwd terrein. De woonboot van vrouw Huuster is al jaoren vot. Ik breng gien kerkkraanties meer rond. In disse wereld weet ik van het levent, van de achterkaant. Ze hef weèns, zeg ze.

Ik bin de minste niet.

4.

De vrouwe holdt mij bij de haand.

'Kiek,' zeg ze.

Ze maakt de zin niet of. Ze lat mij lös en wes naor de aander kaant van het kanaol. Meer as twee meter is het niet, de overkaant. We staot op de vlonder die de neibouw van Emmen tot in het Oranjekanaol brengt. Tegen de walkaant van azobé en iekenholt dref een dooie eend. Op de kneien lig een kwaojong. Hij duurt. Met blote haand prebeert hij de eend te pakken. Kwalen en besmettings soest mij deur het heufd. De harsens laot mij plaaties zien van virus en bacterie, van al wat onzichtbaor in de wereld kröp.

'Vort peerd, vort peerd.'

Het jonchie komp in 't ende en krabt grös en zaand van de kneien. Hij heurt mij niet, hij heurt niet hoe ik zwiege. In mien heufd lat Horring de teugels zwiepen, ik heur het klakken van zien stem. Om mij hen is alles pais en vree met kinder in wandelwagens en moeders met slik in de karrebies.

An de aander kaant van de brugge, de plek van vrouw Huuster, lig een motorboot met schöttelantennes, te groot en te bried om hen Zuud Barge te varen. Neibouw zit bootslu in de wege tussen Schoonoord en Oranjedörp. Weerom hen Schoonoord, langs 't Haantie, een aander weg is niet meugelijk. Volg het speur weeromme tot ie niet wieder kunt in het verleden, gao dan veuruut.

'Kom.'

De vrouwe nemp mij de haand. Ze wes naor het zaandpad an de aander kaant van het kanaol.

Op de brugge laot ik heur lös, dat gung vanzölf. Der zat niks van ofscheid in, maor toch. Ik huuld heur niet meer vaste. Ze wandelt naor de oever an de aander kaant.

Met beide haanden pak ik de leuning stief vaste. Ik druk de buuk tegen de reling. De gesp van de boks krast tegen het iezer. Achter mij redt een wagen over de rammelende balken van de brugge. De auto toetert.

'An de kaant, an de kaant.'

Ik kiek niet omme. Een vlieg kröp mij over de haand. Ik slao niet.

Ik bin op speurtocht. Ik buug naor veuren en onder mij zie ik mien tegenbeeld. Kwaojong an de wiekswal, kwaojong met hengel en met stok, kwaojong met splinter in het oge, kwaojong met het gruun achter de ellebogen, kwaojong an de reize.

Bijkaans kun ie enkelt de hemel zien aj hen beneden kiekt. Ik laot een druppel spei in het waoter vallen. In de gruiende cirkels kiek ik deur het gat de wolken veurbij. In disse Styx, dit stille kanaol, zie ik de wereld veur de eerste keer. Mien blik treft die aander die hen boven kek. En veur e wenken kan, stek een takkie in het heufd onder mij. Ik kiek bezied. Ze komp bij mij staon. Met

de tong slikt ze mij zolt water uut de ogen. Ik lache. Ze strek mij over de gladde kop. Dit is van mij. Dit is mien levent.

'Kom. Kom, we gaot.'

De vrouwe nemp mij de haand. Ze wes naor het zaandpad an de aander kaant van het kanaol. Een meèns kek waor e nog niet is.

Verlaangst naor d' aander kaant.

We klost de brugge over. In het veurbijgaon trek ik een tak van een brem. De brem is taai en snedt mij in de vingers. Ik laot lös wat ik niet pakken kan.

We neemt het hoge pad met uutzicht op Slien en akkers met sukerbieten. Schuuns onder mij drieft eenden langs de walkaant. Ik krieg het warm. Ik knup een knoopie lös.

Inspireerd deur het project *Oranjekanaal* van 8 Drentse grafische vormgevers.

Gehaktdag

Bar hellig

De man die tegenover mij zitten gaon was, zag der niet biester gelukkig uut. Het blauwblokte hemd hung hum half over de boks hen. Haor donkerblond en in weken niet wast. Slim zunig met ziepe en shampoo was e west, as ik dat zo inschatte. Intied gungen zien ogen onderzukend rond in het café daor as wij beidend te laande kommen waren. Zul e, net as ik, ok deur de vrouw het huus uutzet weden, of was het wat aans wat hum pleug? Ik had al verscheiden glassies an Bacchus offerd en besleut hum recht op de man of te vraogen wat hum hier ebracht had.

'Bi'j slachtoffer worden van een therapeut, of bi'j deur joen vrouw an de kante zet; ie ziet der slim ongelukkig uut.'

'Nee man, bi'j wiezer, ik bin dood-gelukkig, dit is de mooiste tied van mien levent, ik bin vrij van alleman, gieniene die mij meer an de kop zeurt, gieniene die wat van mij wil, 't lek mij eerder toe dat ie problemen hebt, laow't daor ies over hebben. Heb ie gien zölfvertrouwen genog? Ie projecteert volgens mij oen problemen, veur de dag der met.'

Ik begun te lachen. Mèensen die mij dalijk deurhebt, daor kan ik met praoten. 'Over mien problemen wi'k 't now niet hebben,' zee ik, 'daorveur kom ik niet in de kroeg.'

'Geliek hej,' zee mien opponens, 'laow't over wat aans hebben. Bin ie schriever?'

'Kerel, daor wo'k kold van. Hoe raoj dat zo?'

'Dat vuul ik.'

't Wordt mij te veule en ik vraoge de vrouwe achter de tap of zij oens de glassies nog ies vol doen wul. Mien gesprekspartner drinkt zwartbaand whiskey, mij is de roodbaand al duur zat. As de vrouwe de glassies voldöt zie'k heur slaanke pokkel, de liedse börsies en even, hiel even vuul ik de lusten umhoog kommen. Dan neem ik een slok en wijd mij weer an de draank en 't gesprek. Nao nog een glas of wat en wat hen en weer gepraot, giet mij inienend een locht op. Ik wete wel of tegenover mij zit. Die stemme, dat gedrei mit woorden. Da'k dat niet eerder deurhad!

't Nuvere deerntien achter de tap meldt dat 't tied veur de leste ronde is. Ze komp de glassies nog ienmaol volmaken. Veurzichtig krummel ik in de bienen en zegge:

'Kom Wim mien jonge, 't laand wacht op oens.' Ik vuul in de buuts en laot mij de huussleutel deur de vingers glieden. Rita zal wel bar hellig wezen.

Us mem

Een buutenstaonder zul dèenken dat ze liefdesverdriet had, Anna. Ze keek treurig veur heur hen, fluusterde zo now en dan een woord, een zin. Schudde dan weer met de kop en nam een slok niet al te goedkope Schotse draank. Ze zat an taofel in heur gezellige ienpersoonswoning en dacht nao. 't Wol heur maar niet in't zin schieten!

Zonet had ze op de radio een liedtien eheurd daor as ze plezierige herinnerings an hebben mus. Mar wat waren dat veur herinnerings en an wie of wat? De titel van het liedtien en de name van de zanger wus ze niet meer. Een paar woorden: 'I love you, why did you have to leave me all alone, please come back and I'll be there.' Zo gung't ongeveer. Mar van wie was dat liedtien en honderd maol belangrieker nog: wat veur zute herinnerings zaten vaste an dat lied?

Anna schunk heurzölf nog iene in. De flesse was al zowat leeg en morgen mus ze toch hen de glascontainer. Uut de luudsprekerboxen klunk de zeverige stemme van Jan Veenstra. 'Zet een keerze veur 't glas vannacht, dan wee'k daj op mij wacht...' Anna begun te reren. Traonen leupen heur over de wangen. Het gedicht van de onbekende uut Oosterhesseln die heur votlopen kameraod anklaagt, heurt ze niet. Pas as Egbert Meijer met zien wat te hoge stemme begunt te zingen, komp ze vanneis tot verstand. Café Kurt Boshuus in Emmen; heur herinnerings kriegt vörm. Met Lies, heur vriendin uut Emmer Compas, dochter van een patatboer, was ze naor een countryaovend west. Ze kende de jonges van de band en omdat ze zölf aordig zingen kun, had ze die aovend ok een maol achter de karaoke-microfoon staon. Daor had ze dat liedtien zungen:'...Please come back en I'll be there.' Jelle was uut het niks teveurschien kommen. Hij had heur complimenties maakt. Heur prezen om heur zangkunst.

'Ie bint mien Dolly Parton,' had e zegd,' mien wicht van't plattelaand.'

Lies had het niet arg vunden om allent naor Emmer Compas weerum te fietsen. Jelle woonde op kamers en Anna was met hum metgaon. Ze wus nog de zute gevulens die ze had toen ze bij hum achter op het pakkiesdrager zat, slingernd deur de Wilhelminastraot.

Traonen springt heur vanneis in de ogen. Niet meer van geluk. Toen ze heur bloesie over de leuning van de stoel legd had, waren Jelle zien ogen iniens groter worden.

'Mien Dolly Parton,' had e zegd. 'Ie bint echt mien Dolly Parton.'

Ze was geliek weer votgaon. Heur bloes in het handtassie. Heur hello dollies onder de arms. Nooit weer een Fries as vrijer, nooit weer een vent die bij elk wicht an Us Mem denken moet.

Zudelijk type

'Familie van joen moe,' ze heurt het heur va nog zeggen.

'Familie van joen moe.' Een woonwagen met een Shetlandpony der veur was bij heur veur huus langs reden. Het biest was krapan stark genog west om de wagen deur het lösse zaand veuruut te kriegen. Een man met een vilten hoed en een roege baord trök het peerdtie an de leide. Op de bok had een vrouw zeten. Ze had een kopdoek om had en een lange rok tot over de schoenen. Een poppie op de arm.

As Hermien wol, dan kun ze de wagen en de mensen tot in de kleinste biezunderheid beschrieven. Ze had maar half begrepen wat heur va bedoeld had met 'familie van joen moe.' Het venien van die woorden was heur pas veul later dudelijk worden.

Hermien had een baan kregen op de ofdeling Culturele Minderheden op het gemeentehuus. Ienmaol in de week kwam daor een jonge vent van wat heur collega's 'een zudelijk type' nuumden, bij heur te praoten. Enrico was regisseur, of liever, hij wol regisseur worden, bij de film. Hij had geld te min. Hij wol der wel veur uut stelen om zien roeping te kunnen volgen, had e tegen Hermien zegd. Zo graag wol e bij de film. Hermien had hum wegwies maakt in het doolhof van subsidies veur allochtonen en veur de onDrèentsgekleurde medemens. Subsidie is ja niks aans as legitimeerd de buuts leeghalen van Drenthen. Gedipteerde Schaopen helpt met dat veur menare te boksen. Legitieme roof.

Aalgedurig was ze Enrico meer waarderen gaon. Ze kreeg een warm gevuul van zien deurzetterij. Die jonge wol wat met zien levent. En mit lieverlao markte ze dat ze begon uut te kieken naor de dag dat Enrico kwam. Ze kreeg ok deur dat ze veur hum meer heur beste dee as veur andere klanten. Mar ze kun der mit gieniene over praoten. Wie zul der ok wat van begriepen, van heur gevulens veur een zudelijk type.

Iene had het deur. Enrico. Hij vreug heur of ze een maol op 't kaamp kwam. Dan kun een burger as zij zien hoe of zij huusden in heur wagens. Ze had zegd dat ze dat geern wol. 'Zaoterdagaovend?' Hermien had gien nee zeggen duurd. Zien ogen.

't Was groot feest west op het kaamp. Veur heur? Enrico had gien antwoord geven op heur vraog. Een olde man meuk muziek en 't jongvolk daanste. Hermien kun eerst niet veule an mit die vrömde daansen, mar al gauw kreeg ze de slag te pakken. 't Leek wel of ze al ies eerder zo edaanst had, mar ze zul niet weten wanneer. Bijkaans in een veurmaolig levent, bijkaans in retrospectief in een toekomstig levent dat ze al leefd had. As achteruut leven meuglijk was in reïncarnaotie, dan mus veuruut leven ok meuglijk weden; het much van heur horoscoop. Hermien was nog aal maagd.

De frivole poesta-klaanken störven vot en zij zwierde allent met Enrico in de rondte. Onder de steerns, tussen de wagens. Laangs weegschaolen uut balans, langs gegrilde rammen, kreeften en vissen van de kraompies op de boerenmarkt. Een olde patrieshond jankte. Een haon kreide.

'Speul ie in mien film?' Enrico huufde niet op antwoord te wachten. Toen ze barre late in huus kwam en de grote Amerikaanse slee het tuunpad ofdreid was, zat heur va beneden in de kamer in het duuster op heur te wachten.

' 't Kaamp,' zee e, 'ie komt uut het kaamp? Ie hebt een vrijer uut het kaamp?'

Hij krummelde in het ende. Traonen leupen hum over de wangen en hij reerde: 'Doe mij dat niet an. Dat is, dat is familie van joen moe.'

Zwarte dingsdag

Dat ze zwart as roet was, was heur schuld niet. Alice. Heur va en moe waren ok zwart en die hadden de kleur ok niet uutzöcht. Mar dat ze met Harm trouwd was, daor was ze zölf bij west. Het speet heur nog alle dagen. In het begun had het zo mooi leken, een ofwasmachine, een magnetron, een keramische kookplaat en een blanke beukenholten keuken. Een stofzoeger van duzend watt in de meterkast en een warkster op woensdag. Lichtbrune kinder hadden ze kregen, twee. Dorothea en Amarylus. Allebei van een kleur waor as de buurvrouw twee week veur in de zun liggen mus. Niks stun heur geluk in de weg, leek het.

Der waren een paar maol klachten west van de directrice van de basisschoel dat witte kinder plaogd weuren, mar daor hadden heur Dorothea en Amarylus geen diel an had. Ze had keurige kinder die allent met zwarte en brune kinder speulden. Heur kleinties mussen zölf groot worden en dat lukte heur aordig. Tien jaor was ze gelukkig west met Harm.

En toen kwam, uut het niks, de eerste scheur. De eerste van een lange riege. Ze wet 't nog precies. Veer mei, dingsdag veer mei, een paar minuten nao achte. Nao vief jaor Afrika had Harm naor de familie ewild. Hij wol veur het eerst mit heur en de kiender pronken èn heur zien laoten waor hij as kiend espeuld had: bij de hunebedden, 't vennegien, 't huus van wedevrouw Bartelds en 't kaamp. Allemaol vrömde onveurstelbare zaken.

In de regentied waren ze votgaon uut Rwanda. Het was barre kold west toen ze in april in een klein zaanddörpien in het noordoosten van Pays-Bas ankwamen. Wat keken de mèensen vrömd op van de kiender, van de vrouwe van Harm Stok. Zölfs Harm zien volk keek de ogen uut, hadden ze al die foto's dan veur niks op-estuurd? Een dag of wat toerden ze mit zien veeren in de auto van Harm zien bruur deur het regenachtige laand van Harm zien jonkheid. En toen kwam veer mei. De hiele dag was der al een vrömde sfeer in huus en tegen de aovend weur het allent mar slimmer.

Alice was de es op egaone, mar een regenbuie dreef heur al gauw weer op huus an. Uut de varte was regenbui naoder kommen. Ze kwam de baanderdeure deur en heurde praoten. Harm zien va ging tegen zien zeune tekeer;'... zes miljoen...allemaole leugens... Botha... beter mit ofreken mutten....ie maakt oes te schaande mit zo'n zwarte...'

Alice stun ridder eslagen. Zo dachten ze over heur. Uut zo'n nöst kwam Harm. Gien dag langer wol ze hier blieven. Weerumme het de Hoedtoes en de Toettoes, weerumme hen de Zoeloes. Ze wus het wisse. Eigen volk zul heur warm opnemen, hiete bijkaans, maor niet zo kaold as de ThoesDrenten op de deurregen es. Ze gung hen de buren waor as heur Door en Amar speulden en zee dat ze pappe halen mussen.

'Wij gaot vut,' was het ienigste wat ze zee
'Mien va,' zee Harm later, in het vliegtuug boven Kigali, 'mien va....'
Toen kwam de tweide scheur.

Ozongat

Clara hef de tuunstoel hielemaol achterover zet. Ze lig languut op de rug en probeert zo gauw meugelijk donkerbruun te worden. Een olde blokte theedoek, netties opvolden, döt dienst as bovenstukkie en een handdoekie bedekt de andere lichaamsdelen die as niet verkleuren huuft. Clara is te goed opvoed om streeploos bruun te wullen worden, al twiefelt ze daor smaangs wel over. Veul meer hef ze een hekel an kerels met ogen op steelties, veural as die steelties over de schutting van de buren steekt.

Clara soest vot onder heur dreugdoekies. Heur gedachten zweeft vot naor de stelling van Pythagoras en naor de kwadratuur van de cirkel. Ze hef exact keuzen en dreumt now van driehoeken, meetkundige riegen en over parallele strepen die as menare in het oneindige kruust. An heur bint borduren, origami en romaanse bouwkunst niet besteed. Ze haoldt niet van cultuur en is bliede dat ze uut de kop uutreken kan hoeveul koppies en borden ze met vief theelepelties Dreft ofwassen kan.

Het is niet de buurman die over de schutting naor Clara stiet te kieken. De buurvrouw vernuvert heur mit de anblik van Clara's waarachtig mooie pokkel. Marie hef gien ogen op steelties. Ze wet ja wel hoe as vrouwlu der uut ziet. Marie stiet op een veilingkistie van coöperaotie *Oens Belang*. Ze was net an het mollebonen plukken toen ze een tuunstoel kraken heurde. Met een buusdoek veg ze heur kop of. Het is slim hiet.

Vanof heur kistie zöt ze hoe Clara heur mooie lief omdreit. Een jong achterlief wordt an de zun blootsteld. Een moedervlekkie net boven de linkerbil, wieder een geef geriffermeerd vellegie.

Marie kek zunder ofgunst. Zölf hef ze ok zo'n vel had, maor dan rooms. Ze hef dat vellegeie verknooid. Jaoren achter menare hen zuud Frankriek, naor een dörp stief bij Lourdes. Montenique was goedkoop, mar wieder een gat van niks. As de wiend uut de verkeerde hoek weide, stunk het ofgemieterd naor zwienemesterijen en naor zoere droeven. Deur die luchtvervuiling is heur vel antast.

Ze wet het zeker. Rimpels en rooie uutslag as der zunnestralen bijkomt. Clara wet niks van de miemerings van de buurvrouw. Ze dreumt over integralen, atmosfeer, de wet van Boyle, Gay Lussac [pV = nRT] en over het ozongat [O_3]. Niks over rood vel en zwerende moedervlekkies. Dan iniens gef ze een gil. Nakend rent ze deur de tuun. Ramen bij de buren gaot lös. Kerels lacht.

Die he'k in elk geval bescharmd tegen zunnebraand, zeg Marie tegen heurzölf as ze de kraan van de tuunsproeier weer dichtdreit. Alles döt Marie in eigen belang veur de anblik van een schier vrouwlu-lief. Ze lust der wal pot van.

Hollandse pot

Dat ze meer van vrouwlu hölden as van kerels kunden ze niet helpen. Trees en Tineke. Dat kwaamp heur beiden aans bezunder goed van pas vanof de tied dat ze menare tegen ekomen waren.

Trees had in heur levent weinig mit manlu te maken ehad. Heur moe was escheiden toen Trees vier jaor, drie maond, twee week, ien dag en een half uur aold was en heur zussien krek een kwartier in de wiege lag. Heur levenspartner Tineke had een heterogenere achtergrond. Tineke was tweimaol etrouwd ewest, beide maol mit een man. Heur eerste kerel had niet genog an heur allent ehad en nummer twee had heur al gauw het gevuul egeven dat ze teveul was. Gien liefde en gien warmte. Tineke was nog alle dagen bliede dat ze zomaar op een dag een reisien met de trein hen Zeeland emeuken had. Veurschot op de alimentaotie. Ze had tegen heur latere tweide ex ezegd, 'Ie redt oe wel. Der stiet mollebonensoep in de koelkast en de Beijing Chinees zit op de hoek. Mit 't bokbier hej oe aid al ered. Ik wete niet hoe lange a'k votblieve, mar dat mark ie vanzölf wel. Ajuus.' Al op weg hen het station had ze het gevuul had dat het wel een toertien duren kun veur ze der weer weden zul. Dat het meer as een maond worden zul, had ze niet vermoeden kund. Dat ze allent weerumme kwaamp um heur spullegies op te halen nog minder.

Mit de trein, busse en boot was ze in Terneuzen te laande komen. Daor had ze wel ies wat over lezen, en wat het 23 belangriekste was, het was een schier ende van huus. In Terneuzen lag Diphoorn wied achter de horizon. Toen ze een paar ure rond elopen had en een buie op de kop kreeg was ze café-restaurant *De Hollandse Pot* in egaone. Of heur brille beslagen was, of dat wat in toezel was, wet ze niet meer, mar toen ze de dreideur deur was lag ze in de arms van 't Zeeuws maagien dat daor serveerde. Het Zeeuws maagie was zwaor schaopen, niet as het maogere margarinemaagie, en veul voller as de Drèentse heideschaopen. Tineke had een zachte weldaodige landing emaokt. Veur tegen de schrik kreeg ze een borrel anbeuden. Drok was het niet en Trees kwam bij Tineke an taofel zitten. Buten regende het mar deur en 24 umdat de bediening hiel plezierig was bleef Tineke plakken.

De kleine donkere Zeeuwse was verguld mit het blonde huusvrouwgie uut Baggelhuzen uut Assen. Toen de leste klant vot was hung ze een bordtie an de deur dat deur familie-toestanden het restaurant dicht was. Ze nam Tineke met hen Hulst naor *De Kapoen* en nao de rooie wien, de boonties, de wortelties, de slaoties, de spinazie, de andijvie, de krielties, de aubergienties, de courgetties, de peulties, de sardienties, de augurkies, de veldslao, de komkommerties, de siiepelties, de mosselties, de zure zult, de oesterties en de dame blanche wussen ze het nao het aovendgebedtie wis en zeker: Wichties, daor gung het om. Kerels kwamen der bij heur nooit weer in.

Gehaktdag

Ze is een moordenaar, Ann. Ze wet het zeker. As dit een dreum is, is het een minne dreum, mar dat is het niet. Ze is klaor wakker. Jaoren achter menare hef ze het pistool hanteerd, het körte hakmes. Heur va had een slachterij in Westervoort. De Achterhokers huulden wel van een best stuk vleis. In de winkel hung een groot bord. 'Vlees is kracht', stun der op. Heur bruur had dat bredtie met vereende krachten an de mure timmerd. Het had hum een fataole snee in de middelvinger opleverd toen e daalvallen was.

Tweemaol in de week verse wos. As Beijing-Chinezen spraken ze dat uut. Wos, produkt van heur wark met het schietmasker en hakmes. Jacob zunder ien middelvinger hung de zwienen an de haken, brandde het haor der of en snee ze lös. Daor much Ann, met twee middelvingers, heur niet mit bemuien. Schieten, doodmaken en het bloed veur de bloedwos reuren zodat der gien kloeten in kwamen, dat was heur wark.

Minne streken had Jacob der op nao haolden. Ze stun veurover bukt over een kuup vers bloed. Tot de ellebogen in het warme rooie vocht. Ze kreeg der altied een kleur van. Jacob reup heur. Wat hij zee, wet ze niet meer. Toen ze goed en wel rechtop stun, vuulde ze een warme darm om heur hals slingern. Schrouwd en gierd had ze. Jacob had lacht, hard lacht. Dat minne zwien. 'Hier hej een kedogie om het weer goed te maken'. Twee koeieogen in een lucifarsdeusie. Min zwien.

As heur va vot was, haalde hij nog andere zaken uut. Zaken die aj in die tied nog zölf ofhandeln mussen. Of later, bij gelegenheid. Nog een gelok dat Jacob negen vingers had. Midden in de bos wacht ze op hum, hum op. Ze zal hum kriegen nao al die tied. Het hakmes hef ze stevig vast, ien hand in de buuts van de jekker. Jacob komp om disse tied van zien wark. Hij is gien slachter meer, stiet bij V&D achter de drup. As Jacob anfietsen komp, komp anfietsen, trekt ze het koetouw dat ze dwars over het padtie spannen hef strak an. Jacob rolt over het asfalt. Veur e in 't ende kommen kan zit Ann boven op hum.

'Wat veur dag is het vandage?' gilt ze. Jacob kreg gien tied meer om te antwoorden. As Ann een minuut of wat later met het karweigie klaor is, Jacob alle tien vingers kwiet en een snee in de hals, zit ze der tot de ellebogen weer onder.

Ritterkreutz

Dat e een Drent was kun e niet helpen, Harm. Zien moe kwam van Gieten en zien va van Gieterveen. Harm zölf weur -of all places- geboren in archaïsch Diphoorn, de moederschoot van alle Drenten. Niet bepaold een plek om hoge van op te geven.

Dat Harm *in der letzte Krieg* dienst nam bij de Schutzstaffel was zien eigen schuld. Zien va had hum nog zo ewaorschouwd. Harm wol niet aans. Zien beste kameraoden störven de heldendood veur 'Leider, Volk en Vaderland', mar dat was Harm zien schuld niet. Hij deed zien beste, bleef in leven en kreeg daorveur het Ritterkreutz.

Toen Nederland vanuut het oosten 'bevrijd' weur, was Harm krapan vieftien. Toen de oorlog veurbij was nog gien twintig. Ach wat giet de tied rap. 't Was een minne tied ewest, vlak nao '45. Intied dat hij 'oenze' belangen in het butenlaand verdedigde had elkenien in het verzet zeten. Dat wollen ze hum graag weten laoten. Harm leerde wat het betiekende allent te staon. Gelukkig kreeg hij al gauw kunde an een maagie dat al weer aordig in het haor zat.

Met Hilde bouwde hij an een toekomst. Over wat west was zwegen ze. Dat as Hilde op een foto in ien van de boeken van dr. Lou de Jong stun was al arg genog. Ze kochten een boerderijgie tussen Paterswolde en Pais, kregen twee kiender en huulden heur wied van ander lu. Harm gung ienmaol in de week klaverjassen en Hilde speulde zaoterdagklasse IV korfbal bij de vrouwlu. Daor bleef het bij. En op neijaorsvisite van de Nei Sliener Boerenbond zung Harm het Drentse Volkslied, elk deu dat en hij wol niet opvallen deur hum stille te haolden. Hilde kreeg kanker en vanneis een kale kop. De Nei Sliener Boerenbondplattelaandsvrouwlu collecteerden veur een zwarte pruuk. Dat was goedaordige naoberplicht vunden de vrouwlu.

Zien misstap leek vergeten. Tot op karstaovend zien dochter uut de disco in huus komp. Brigit was hardop uutschölden veur moffenmeid. Ze had niet weten wat de dronken jongkerels bedoeld hadden, zo arg was het toch niet dat ze op vakantie hen Oostenriek ewest was. Buten hadden een paar echte Drenten heur hardhandig dudelijk maakt wat ze bedoeld hadden. De kerels hadden heur de peerdesteert ofsneden. Harm kun het wicht niet treusten. Ze had hum ofwezen en alle leed was vanneis uut het oosten bovenkommen.

Onmacht overvuul hum. Hij gung hen de slaopkamer. Haalde zien Ritterkreutz uut het sigarendeusie dat onder een stapel lakens lag en spelde het op. Drie trekken van der Ritmeister sigare. Tussendeur zung hij het Horst Wesselliedtien.

Uut de warkkast pakte e het koetouw en veur e de ledder votschupte reup e veur het lest 'Verdampt noch mal.'

Negerzoen

'Of wul ie een negerzoen?' Onbelangrieke vraogen blieft joe een leven lang bij, denkt Teja bij heurzölf. Die zute negerzoen is ien van die onbenulligheden die as ze niet kwiet raken kan. Op de miest malle momenten moet ze an die zin denken, zweeft die woorden van heur moe weer deur heur kop.

Nooit had ze met een zwarte vrijd, met een blanke of brune ok nog niet. Ok niet met een Drent en ok niet met een schiere vent uut De Vaort, net over de grub van de Riest. Daor was ze met heur elf jaor nog te jong veur west, ze was gien seniorofiel. Ze had niks met manlu van krapan 60. Met heur moe was ze op een zaoterdagnommeddag hen Assen wezen winkeln. Kieken, maar niet kopen, want zo ruum hadden ze het niet in de knip had. Tegen de middag een kop koffie in de HEMA, wat der bij vanzölf. Appelgebak met slagroom.

Het had Teja lekker smaakt, wichies van heur aolder dachten in die tied nog niet an ofslanken. Boulimia en anorexia wassen nog niet uut-evunden. Bij de tweede kop koffie had ze der nog wel wat bij lust. 'Of wul ie een negerzoen?', had heur moe toen vraogd. Ze had de karbies op de stoel naost heur zet en de deus met negen Buys Negerzoenen der uut pakt.

Op hetzölfde moment kwam een donkerblauwe neger deur het klapdeurtie het restaurant binnen. Teja was schrökken. Zoveul negers zag ie in die tied niet in Assen 32 en zeker niet in de HEMA. Graag had ze heur tanden in zo'n chocoladebol zet, mar now durfde ze niet meer. Ze had een rooie kop kregen, daor in het restaurant van de HEMA.

Heur moe zat met de rugge naor de ingang. Ze had de man uut de tropen niet binnen kommen zien en was al gangs het folie om de deus vot te peutern. Teja vuulde heur aal ongemakkelijker en had zegd: 'Nee, laot mar zitten. Ik huuf niet meer.' Heur ogen had ze niet van de man die an het plestieken taofeltie naost heur zitten gaon was ofhaolden kund. Zul e over het hiele lief zwart weden? Zul zwart lief weden? Hij had nikkopt en vriendelijk naor heur lacht. Heur moe had gauw de deus met negerzoenen in de tas zakken laoten en was hen de WC gaon. Zwartekoffiedrinken was veurbij. Moe had het niet zo op zwarten, dat heur man rood haor had, was slim zat. Achternao vun moe het rooie haor van Harm arger as zien geriffermeerd verleden, maor alles wende, benaom as ie der gien andacht an gaven. Allent wat ie bekiekt is even belangriek, vun moe. Genogt over moe. Dit stukkie giet over Teja en de zwarte.

Teja's angst veur mensen met een aander kleur was mit de jaoren votzakt, mar vaak mus ze an die middag in Assen denken as der iene heur pad kruuste. Op een schoelfeestie had ze iens probeerd kontakt met een Surinamer te kriegen, mar Hendrik Goedkoop had heur ofwezen. Asof ze een klap in heur gezicht kreeg toe e zee dat e allent wat met jonges wol. Gleufdierties was e vies van. Het levent gung wieder. Teja scharrelde met Jozef van de broodfabriek,

maor veur ze Tom Poes pruven kun, was de verkering weer uut.. Een körte en stoenzige nacht van lange vingers was het ienige wat der in zeten had. Het was neie maon west.

'Komp der nog wat van?' Teja schrikt op uut heur dreumerij. De klant an de aander kant van de teunbank wul vier appelgebakkies en twee kwarkpunten in aparte deusies. De deus negerzoenen giet weerom in het rek naost de kassa.

'Nee,' zeg ze, ' as ik op de deus lees wat der allemaol inzit, veuls te kunstmaotig die negerzoenen, geef mij maar een Ollie B. Bommel van een warme bakker.'

Leider

Jochum kan der niks an doen dat e een PlattDuutser is. Zien va en moe waren het ok. Maar dat e met Ute trouwd is, dat is zien eigen schuld. Ach, hoe gung dat. Jochum is van 1940. Met 15 had e verkering. Ute was acht jaor aolder as hum, mar ze leek veul jonger. Echte Liebe. Ze is nog aal acht jaor dichter bij het pensioen as hum, mar het lek asof ze der met een jaor al an toe is. Volgens de statistieken overleeft ze hum ok nog. Leider. Het zit Jochum tegen vandaag. An het strand was e van zien plek votjaagd en bij de Schnellimbisz hadden een paar van die Holländer vervelende opmarkings maakt over nasi-scheiben. Het döt hum dan ok slim deugd as drie wichter uut die Heimat de tent naost zien kampeerwagen zet. Net as die wichter, zo zag Ute der ok uut toen hij heur kennen leerde. Vrouwlu die gevulig bint veur aandacht en niet geliek schrouwt aj ze zachties in de bilnaod kniept.

Beate, Gretchen en Monica laot het haonegedrag van Jochum met kleffe lust over heur hen gaon, as hij heur veur de barbecue neugt. Die Ute kek het vanuut de kampeerwagen eerst wat an, döt dan mit an. De veer vrouwlu laot Jochum lopen. Eerst mit bratwurst en bier, later mit schnapps en chips. Jochum haalt de kaorte van Verenigd Europa teveurschien. In tweiduuster lig e tussen Monica en Beate in op het Luftmatrass. Gretchen komp vanneis mit de fles langes. Jochum is hier gewesen, dort gewesen.

Hij is vanneis vieftien. Hier hef e zoveul drunken en daor nog meer. In Engeland is ewest. Daor is e wezen vissen en hier hef e snoekt. Wat bint de deerns daor lillik wit en wieder ok al niet knap. Nee, nargens vind ie ze zo schier as bei uns zu Hause. Hij kek even of Ute ok in de buurt is en zeg dan zachties tegen het main dat 't dichtste bij hum in de buurt zit:' So schön wie du,...' Beate lacht hum toe, bliede met het compliment. Jochum kan de haanden niet langer thuushaolden, mar zöt dan an de ogen van Ute dat ze hum deurhef. Waorum is zij met heur 55+ niet naor heur zuster in Oberammergau gaon, zoas ze eerst van plan was.

Een paar glazen later redt een lillijke glaanzende rooie open sportwagen tot veur de tente van de wichter. Drei jongkerel stapt uut, loopt op de maagies of, doet asof ze heur al langer kent en vraogt of ze mit gaot hen de disco, lekker rappen. Zunder aorzeling komt de vrouwlu in de bienen. Ze bedaankt Ute en benaom Jochum veur de gezellige aovend en bint binnen een minuut vot. Jochum sloekt wat vot mit een plumpe bier en schnapps. Dan word e iniens wild in de kop en wul e mit Ute de kampeerwagen in. As e de kleren uut hef en op de uutgeklapte bank lig, döt Ute de gerdienen dicht en trekt een deken over Jochum hen. Leider.

Lupus domesticus

Het is dat de snelbus van Emmen hen Grunning deur Gieten komp, aans hadden ze hum daor nooit zien, Quirijn. Een hekel had e an dat dörp, al wus e niet precies waor dat an lag. Bijkaans komp het van de pastorale gedichten van Gerard Nijenhuus, hij wus het niet. Hij had trouwens een hekel an alle zaanddörpen, mit ienigste uutzundering van Grunning. Mar goed. De bus stun in Gieten en het muide Quirijn slim dat hij nog niet votreed. De vertrektied was al twei minuten veurbij.

Vlak veur de bestuurder de deuren dicht doen wil, komp der een jonge vrouw anzetten. Ze trekt een hond mit heur mit. Een Dobermann pincher. Nao de teckel, de pekinees, de poedel, de Duutse en de Mechelse herder is dat de *lupus domesticus* waor Quirijn de mieste hekel an hef. De roodhaorige lat anderhalf kaortie ofstempeln. Hoeveul strippen veur een blaffer? Ze gaot achter de chauffeur zitten en vlak veur Quirijn. De Dobermann likt een maol over het glas. De roet beslat. Het vrouwgien kakelt an ienend deur over veiligheid, liefde en oprechter trouw te wereld ooit gevonden. De chauffeur nikkopt zo now en dan. Het mèense giet mar deur over heur stinkende viervoeter, die hum ies lekker achter de oren krabt.

Quirijn kreg de rottende staank van de hond in de neuze en dèenkt der stark an um een paar banken hen achtern te gaon, mar hij is te neisgierig naor de intimiteiten die de roodhaorige an de bestuurder vertelt. Hij blef zitten. Hektor kek hum zo now en dan verlekkerd an.

Hektor en zien partner woont dreihoog. Zij hef een balkon allent veur de hond. Een biest hef ruumte en beweging neudig, of niet soms. Daorom giet ze ok op allerhaande cursussen. Het dier hef liever hondebrokken as vleis. Mannen is 't biest niet gek op. Hef al vake klappen had veur 't in het asiel kwam. 't Was liefde op het eerste gezichte west, tussen Hektor en heur. Honden geeft zoveul liefde meneer, daor kan gien man tegenan. De chauffeur nikkopt niet meer, Bennie dèenkt an de vrouw, thuus op de baank. Zien Marga haoldt van geraniums, meer as van ficus benjamin.

Het hondenmèense markt het niet. De hond ondersteunt de woorden van zien vrouwgie deur het mèense aalgedurig langs de haorige bienen te likken en Quirijn vals an te kieken. Quirijn vuult het jachtmes dat hij veur zien veiligheid altied bij hum hef in de binnenbuze van zien jasse. Ie kunt ja nooit weten. As de bus Grunning in redt, bint allent Quirijn, het roodhaorige vrouwgien en Hektor nog passagier. Even nao het station drokt het mèense op het knoppien. De bus komp langzaam tot staon. Het museum in de zweikom stiet goldgeel te pronkjewailen. De eerste regels van het Grunnens laid soest Quirijn deur de kop. De vrouw stapt uut. En Quirijn ok. Hektor is al buten.

As de Dobermann nog even bij Quirijn staon blef en hum de tanden zien

lat, nemp Quirijn het zekere veur het onzekere. 'Safety first' denkt e en grep in de binnenbuze. De chauffeur en Quirijn bint het der over iens: 't was pure zölfverdediging.

De grote stad

22 meert 1989 giet Thomas Bernhard Swellengrubel, zoas e gewoon is, 's morgens betieds van huus. Hij löp hen 't station van de NS en wacht op de trein van 07.16 ure die hum hen zien wark brengen mut. Swellengrubel (TB veur intimi) warkt op een groot kantoor in het stadtien A. Hij is zowat de heugste van zien ofdieling. Al jaoren wacht e op promotie.

TB stiet op 't perron en hef't nog een paar minuten an tied. Hij kreg de kraante uut zien diplomatenkoffertien en les veur de tweide maol zien horoscoop: 'Vandaag moej joen zakelijke beslommerings vergeten. Maak een lange reise. Een exotisch mèens brengt joe geluk in de liefde.' As vanzölf bladert e deur naor de 06-nummers, mar die kunt hum mar maotig boeien. Dan komp de trein. Swellengrubel stapt in en löp naor de 2e klas niet roken. As hij de deur lösschöf zet hij dalijk een maagien, een jonge vrouwe zitten. Ze zit allent, les een boek en is lang de lillijkste niet. Mit heersersblik stelt TB vaste dat der nargens in de coupé meer plek is as tegenover heur. 'Is disse plek vrij?', vrag hij. 't Main kek op van 't boek, nikkopt en zeg: 'Zet U'.

Swellengrubel giet zitten en stelt intied dat hij de kraant uutvolt drei dingen vaste: 1) Zij is Vlaams, 2) Zij hef broene ogen, 3) Zij les 'Het verdriet van België'. Toevallig is TB gek op vrouwlu, Vlaandern, broene ogen en lezen. Hij begunt de bovenkaante van de kraant te lezen en dèenkt nao over een openingszin mit impact. Daor is hij niet stark in, wet hij uut ervaring. Was Gerard, zien kameraod, mar hier. Die zul wat zeggen over 't verdriet van Vlaandern of over 't bier van België. TB haalt diep aosem en slat een blad van de kraante umme.

Intied redt de trein deur het vrogger zo mooie laandschop, stopt hiel even in het veurmaolig dichters- en zuveldörp B. en giet dan in volle vaort deur naor A. In A. wacht TB zien wark. Vief dagen in de weke, vieftig weken in 't jaor. Vieftig jaor laank. Wat een levent. En dan een paar maol in de weke die zölfde grap van de chef: 'Zo, Swel, weer op jacht 't aovend?' Bah, bah en nog ies bah.

Swellengrubel stopt de kraante in zien koffertien, constateert dat het een schiere dag wordt en zeg tegen zien overbuurvrouw: 'Moet ie ok naor G.?' 't Is der uut veur e der arg in hef. 't Maagien kek op, leg't boek bezik en zeg :'Ja ik'. En zij vertelt hum van heur plannen. TB lustert, markt dat de trein stopt, mar blef zitten. Met dat conducteur fluit, wordt der op 't glas etikt en heurt hij:'Zo Swel, op jacht?'

Thomas Bernhard Swellengrubel (TB veur intimi) was in de wiere. Wat was het geval? Een dag of wat leden was hij op zien dagelijkse gaank hen zien wark in 't onneuzele stadtien A. in gesprek kommen mit een main. Een lang niet onaordig wichien van Vlaamse komof. Deur omstandigheden was het gesprek tot een plotseling ende kommen. TB kun hum daor nog ofgemieterd hellig

over maken en op zien tied zul e wraak nemen. Mar op het ogenblik had e wat aans an de kop. Dat maagien, dat spoekte hum gedurig deur de kop. Hij wus heur name niet, wus niet waor as zij precies woonde. Aj het goed naogungen dan wus hij nix. En toch kreeg hij warme gevulens as hij an heur dachte. En dèenken an heur dee hij de hiele dag deur. Wat mus hij doen? Hij kun hengaon en wachten tot hij heur weer in de trein tegenkwaamp. Dat was een meugelijkheid, mar een bar kleine. Hij kun hengaon en lopen rond in de grote stad daor as zij woonde. Een tweide meugelijkheid, mar ok niet zo'n bar grote.

Zo iniens, tussen de eerpels en de Domo-vla deur, wus hij 't. Hij gung een advertèensie zetten. Mar wat mus der in staon? TB pakte wat olde kraanten, snuide wat in de kleine bosschoppen en kwaamp nao een hiele zet tot het volgende resultaot:

Jij, Vlaamse, Verdriet van België, ik, diplomatenkoffer, krant. 22-03. 7.17-7.37 uur. Trein van R. naar G. Zou graag ons gesprek voortzetten.

Een dag of wat later keek TB in de trein bij de kleine advertèensies. En verduld. Ziende stun derin. Vanuut zien ooghoeken gleup hij over zien kraante um te zien of iene zien opwiending markte. Mar nee. Der was nix an de haand. Alle mitreizigers keken of ongeïnteresseerd veur heur uut of lazen in aandere kraanten.

Een zwaore tied kwam an veur TB Swellengrubel, kantorist en dartiger in zien naodagen. Benaom de tocht hen zien postvakkien was lange niet makkelijk de eerste tied. Mar wat der ok bij de post was, van heur kwaamp nix. Nao een weke gaf TB de moed op. En toen lag daor zo inienend een brief. Veur hum. Van heur. TB leup op een draffien hen boven, kreeg uut de koelkaste wat verstarkends an en snee de brief lös. Vief maol las hij de inhold. Toen kwaamp hij in de bienen. Leup hen 't glas en zag dat het veurjaor was. 'Een mooie tied', zee hij en hij gunk alvaste een stortbad nemen.

Een arg bedroefde jeugd

Dat e schriever was kun e niet helpen, Jans Pol.

Wat blinder! Ik kan 't niet helpen da'k schriever bin. Mien grootva was al gien haor beter. Hij schreef tonielstukken, gedichten en andere malligheid. Ie kent die tonielstukken wel. In de kraanten stiet dan in de regel een foto van een keuken mit steevast een taofel in de midden, zwilkien derover, een paar stoelen, opa löp op klompen. 'Uut het applaus nao ofloop bleek wel dat de ruum 100 aanwezigen heur goed vermaakt hadden. Veural opa Bartelds, speuld deur Herman Haar, kun terecht...' As ze maar lol hebt ze'k altied.

Jean Paul Sartre schreef ies: de hel dat bint de aandern. Dat is vanzölf zo. Daor kwam ik al rap achter. Mien jeugd was een hel. Mien volk scheidden een dag of wat nao mien geboorte. Mar hoe kört ik ze ok mien olders numen much: ik bin een wettig kiend. Mien va he'k nao zien scheiden nooit weer eziene, mit mien moe mus ik het doen tot mien veerde jaor an toe.

De dag dat zij mij veur de deure van de kleuterschoele ofzette was de leste keer da'k heur zag. Ik zie nog de Citroën DS, de snoek vutrieden, mit die lange kerel achter 't stuur. En wat hij zee was: 'Zo die biw kwiet Hille.' Dat vale lachien dat daorbij um zien mond speulde. Ik vertrouwde dat niks. En 't was veur mij dan ok gien verrassing da'k mit de juffrouw hen huus much. Zuks heurde bliekbaor zo. Butendes kwamen heur warktieden aordig overien mit mien tieden en dat wa'k wel aans ewend!

Ik mus bij juffrouw Kip in bedde slaopen en dat zinde mij mar half. Mar een dag of wat later much ik al hen een tehuus. Wa'k daor allemaole mit emeuken hebbe. A'k daor over begunne. Het lek mij in retrospectief ene legbatterij toe.

't Begunde al toen ik anbelde bij 't veurmalige klooster, dat in de oorlog dienst daon hadde as Buro van de SD. De deure gung lös en een man mit een potverdommegien veur, strenge kop derop zee: 'Zo bi'j der al?'. Hij zee't wat aans, mit een vrömde tongval, die -zo heurde ik later- Nederlaands enuumd weur. Mar wat wus ik daor op dat moment op de stoep van het veurmalige klooster van? Ik much der in komen, a'k beloofde da'k mij netties gedragen zul. 'Want', zo zee 't vlinderstrikkien, 'oen soort kenne wij hier wel'.

Mien soort kent ze hier wel, gung deur mien kleine harsenties. Mien soort kent ze hier wel. Wat betiekende dat in vrede? Achter mij sleug de deur in 't slöt. Veur mij lag een lange rechte gang, mien toekomst....

('t Is stoer dit allemaole zo op papier te zetten, mar 't locht wel op. 'k Dèenke da'k hier mit deur gao. Wij ziet vanzölf waoras 't vene opholdt.)

(onvoltooid wark uut voltooid verleden tied.)

Verhuzen

Buren en familie slaagt veul op menare. In de eerste plek kies ie ze zölf niet uut, in de tweide plek koj ze vake tegen en in de darde plek zit der vake niet zukke besten bij. Hiele volksstammen breurs wilt menare mit de mestvörke op de balg, en schoonzusters... Quillaume, mien buurman van de iene kaante, hef de leste paar jaor last van mien twintig jaor olde populieren. Ze zulden te dichte op zien laand staon. Da's mij persoonlijk niet zo op evallen.

Mien aandere buurman, Thomas (TBS veur intimi), is een aander treurig geval. Hij is op zien maniere van alle markten thuus en gef alleman geern deskundig advies over alles wat lös en vaste zit. Gevraogd, mar veural ongevraogd. 't Is dus niet zo vrömd dat Thomas barre populier is bij alleman.

Nog populierder mak Thomas hum deur een aander karaktertrekkien: hij nemp nooit zölf beslissings. Hij hef daor grote problemen mit; dat een aander beslist aid veur hum, zien vrouwe Irma, waor ik het bezunder met vienden kan, mar dat bezik, zien oldcollega's, zien buren, of zomar iene die toevallig in de buurte is.

En daor zit hum now juust het grote probleem mit Thomas. Waj hum ok adviseert, hoe aj hum de zaken ok uutlegt, wat veur muite aj ok doet um hum alles uut te stukken (en geleuf van mij mar dat hij niet veule boven de wenkbrauwen hef); as hij even later van ien of aandere wildvrömde malloot, of van Quillaume, wat aans heurt, dan döt e wat e het leste eheurd hef. Een paar dagen later komp e dan bij oe en vertelt e dat oen advies aordig was, mar dat e toch wat aans besleuten hef. Persoonlijk heb ik daor wat problemen mit en ik moet zeggen dat ik mien adviezen tegenwoordig bepark tot wat körte opmarkings die hiel algemien bint en die aj op veul manieren uutleggen kunt. Ie kunt der met doen wat ie wult.

Mar now was Thomas gisteraovend bij mij mit een groot probleem. Zien vrouwe was een paar dagen hen heur moe en now had hij nao edacht en was tot de conclusie kommen dat e verhuzen wol. Gien gezeur meer van overburen over mien poppels -Thomas is een achterhooker-, niet zoveul volk meer om de deure. Kortom; een nei begun, een neie omgeving, een groter huus en een rustiger buurt. Bargeloo leek hum wel wat. 'Ie bint de leste die a'k het vraoge,' zee hij mit een zölfkennis die mij zowat verdacht toeleek. Ik mus goed naodèenken, donders goed naodèenken. Mar binnen een minuut was ik der al uut.

'Muj doen, Thomas, muj doen.' Ik probeerde niet al te enthousiast te klinken. Een kwartier naotied kun ik hum het huus uutwarken en mien maatregels nemen gaon. Vanmörgen om half achte he'k de KPN ebeld mit de vraoge of ze mien (=Thomas zien) nummer onmiddelijk ofsluten wolden. Nao wat dreigementen van mien kaante is dat in örder ekomen. Een half ure was krapan genogt om Essent zo wied te kriegen om de ansluting van Thomas uut

de administraotie te kriegen. Daor kreg e nog veul wille van. Wieder zörg ik der veur dat der gien vrömd volk bij hum op 't heem komp. Een opmarking over een gevaorlijke besmettelijke ziekte, en dan miene ik niet aids of aander modieus ongemak, eerder onmin met de buren, is in de regel genog. En aans he'k Hektor, mien Vlaams herdertie, altied nog achter de haand. Morgenvrög komp de verhuuswagen. As het hiele gedoe bij Thomas veurbij is kan'k mij bemuien gaon met het blad van mien populaire populieren wat op Quillaume zien gröslaand valt.

An de reize

Veurig jaor in de harfstvekaansie kwamen wij, bij mij thuus, mit zien vieven bij menare: Anton, Harmjan, Edik, Gerhard en ikke. Wij hadden ofpraot um mit zien allen wat te gaon undernemen en zulden daor ies uutgebreid over praoten gaon. Mar eerst mus der van alles en nog wat bij epraot worden; over 't wark, de vekaansies, de algemiene toestand van lief en leden, de literatuur en vrugger. Allerhaande annekedotes over het gezaomelijk verleden kwamen op taofel en der weur hiel wat of elacht. En veur daw het in de gaten hadden, was het alweer pilstied en neug tied om over oenze gezaomelijke onderneming nao te dèenken. Wij bint denkers en minder bint wij doeners, maor dat had ie al in het snotneuzie.

Harmjan -altied hij- kwam mit het veurstel een voetreize te gaon maken. Wanneer en waorhen was van later zörg. Eerst mussen wij het der over iens worden of wij an de loop gungen. Edik zag as eerste bezwaoren, hij kun niet zo lange van huus. 't Zul vaste een drukke tied weden. Nee, hij wol hum nog niet vaste leggen. En ok nao het darde glas jus d'orange was e nog niet over te halen. Dat e benauwd was in donker duurde e niet te zeggen, en aj an de loop komt kan de zun wel iens ondergaon intied.

Anton had ok bezwaoren. Zo lange van huus, zo drok mit alles. Mar nao zeuven, acht glazen bier stun veur hum vaste dat e mitgung: die vrouwlu van hum ok, niks as ellende. De iene wol trouwen, de aander wol dat e van de draank ofbleef, de darde wol het allienrecht op zien lief. Nee, dan kun ie beter under vrienden weden. Hij gung mit. Waor wij ok hengungen, wij kunden op hum reken. Geliek daornao vuul e op de baank in slaop en kun e de rust inhaolen die de vrouwlu hum niet gund hadden. Even later gung Edik vut mit de mitdieling dat e nog wel bellen zul as e van gedachten veraanderde. Mit zien dreien: Harmjan, Gerhard en ikke besleuten we deur te zetten. De vraoge was now eerst; waor zuw hen? Bentheim leek oens wat te wied vut en, nao de podagristen en Rein van der Sleen, niet zo biester origineel, daor kwam bij dat het in Duutsland lag.

Gerhard wol wel hen de Negen Bargies, mar dat is mar anderhalf ure lopen bij mij weg. En toen kwam Harmjan met een flitsend idee. Umdat het al riekelijk late op de aovend was, besleuten wij de zaken wieder telefonisch en mit email of te handeln. Mit 't oge op het weer zulden wij wachten tot het veurjaor.

Pinksterzaoterdag um acht ure 's morgens stun Gerhard bij oens veur de deure. Ik kun mien ogen niet geleuven. Oranje ski-jack, grote brille en een rugzak daor as een slaopzak onderan bungelde. Hij gnees. 'Wat bi'j van plan?', vreug ik. 'Weej wel waor aw hengaot?' 'Zeker wel. Daorumme he'k ok zoveule mit esjouwd.'

Hij zette de rugzak op de keukentaofel, meuk hum handig lös en legde een lang ende touw, een soort tent-herings en een puntig hamertien op taofel. 'Dit bi'j altied neudig', zee e bescheiden. Ik dacht an mien olde rugzak en an de

olde bungalowtente en de barbecue die oens achternao bracht worden zulden.

'Kan'k mien schoenen in huus wel anholden?' vreug hij. Ik zag 't speur dat zien zwaore bargschoenen op oens neie parket achter elaoten hadden. Meer as een ure later kwam Harmjan anzetten. Gelukkig dreug hij gewone Adidas sportschoenen, een Tensonjack en een rugzakkien van een paar tienties van de HEMA. Ik huufde mij niet schamen.

Nao de koffie gungen wij op pad. Gerhard leup veurop mit de kaorte, Harmjan en ikke volgden. Tot Langelo kunden wij hum schier volgen, daornao leupen wij meer op oens gevuul. Gelukkig was Gerhard zo goed om zo nou en dan een kop soep -brune bonen- te nemen. Hij wachtte dan tot wij, aal muër, deelploft waren en stukte dan de route uut tot an't volgend café. 'Wij neemt de körtste route, dat lek mij beter', dacht hij mit oens mit. Gerhard huuld de pas der in. Hij zag net zoveul van de omgeving as een Japanner op deurreis in Europa. Wij volgden hum op ofstaand, deur Nörg, Zuudvelde, bij de Smildiger Vaort langes deur Bovensmilde, Smilde, Hiekersmilde, Hoogersmilde (a'k der gienien overslao). Der kwam gien ende an. Dieverbrug, Wittelte, Wittelterbrug! Daor stun oenze tente, mit de luchtbedden al op epompt. Het bier stun klaor en het vleis verbraandde al knap op de barbecue.

Wat hadden we een honger en een dörst en weinig aordigheid an de verhalen van Gerhard die underwegens tientallen patriezen, adders, ringslangen, kiekendieven, haviken, koolmezies, Barnevelders, pimpelmezies, bergeendties, eidereendties, putterties, boomkleverties, torteldoevies, holendoevies en slechtvalken zien had, waor wij geen weet van had hadden. Veur tien ure lagen wij al plat, en sleupen deur tot acht ure 's morgens, toen Gerhard oens de tente oetjeug. En wieder gung het weer, alsmaor bij die rötterige vaort langes: Uffelte, Haovelthe. Dat begun der op te lieken! Eerst Darp nog deur en toen zagen wij hum liggen: de Haoveltherbarg. 't Oranje ski-jack van Gerhard vertöl oens daw de goeie barg bij de kop hadden. Hij zweide naor oens. Een kwartier later gungen we mit zien dreien de hellings op. Gerhard veurop.

Veurdaw goed en wel wat heugte ewunnen hadden, kwamen wij bij 't dörp Haveltherbarg an. Toen wij de eerste huzen veurbij leupen, vuulde ik dat ze oens van achter de gerdienties bekeken. Harmjan reup: 'Anmaken'. Mar veurdaw de vaort der goed en wel in hadden, gungen de eerste deuren lös. Asof ze op oens wacht hadden kwamen de wereld Haveltherbargers op oens of. Een man of dartig om die rooi. Iene, het opperhoofd bliekbaor, schrouwde:

'Wat muj hier jongen. Ophoepeln. Demonstranten komt hier niet meer in. Vot, vot.'

Wij stunden tegenover een te grote overmacht en besleuten, Gerhard veurop, oens tactisch terug te trekken. De voestbielen en de speerpunten van Vermaning® bleven in de rugzak. An de voet van de Haoveltherbarg heurden wij nog het gebulder van de Haoveltherbargers. Wij keken menare an. Gienien wus wat te zeggen. Gerhard meuk zien rugzak lös en heul onderuut, votstopt achter de leptop, een klein onogelijk wit-rood vlaggien. Verdrietig plaantte hij hum in een mollebulte.

Vrouw allent

De hiele weke had Ingrid heur Henk over de vloere. Hij warkte in de weekends en een enkele maol op een woensdagaovend. In bère liggen en as e op was een beetie mooi lopen wezen. 's Nommeddags vief kilometer hardlopen veur de conditie en op koopaovend achter neie kleren an. Hij mus der ja altied knap opstaon. Zo gewoon even met de buurvrouw koffiedrinken en even klessebessen over de buurte was der veur Ingrid niet bij. Deurdeweeks wol Henk heur in huus hebben. Kleren wassen en strieken en tegen zes uur het eten klaor. Ingrid zeurde der niet over. Der stun veul tegenover. Ze zaten ruum in de centen en in de zomers, die vrogger gluniger waren, gungen ze altied zes week hen Srbrenica, Corinthe, Efese of nog wieder vot. Maar toch. Elk weekend allent.

Het is buten al donker as zaoterdagaovend om klokslag zeuven de bel giet. Ze hef heur mooi maakt. Dit is heur aovendtie uut. Het valt heur niet of. Hij hef een vlotte broek an met een lichte blazer. Niet te sportief, mar juust goed bij heur aolder. Ze huuft heur niet te schamen as ze met hum een duur restaurant binnen giet. En as ze samen om een uur of half elf weer in huus bint, lichtrozig van het eten, de wien en de koffie met Grand Marnier wet ze zeker dat ze een goeie keus daon hef. Heur Henk kan heur wat.

Francis zet een plaatie van James Grieve op, dreit de thermostaat omhoog en schenkt, veur het ofleren, een Baileys met ijs veur heur in, heur lievelingsdraankie en veur humzölf een roodband whiskey. De open heerd blef uut, maar het kleedtie der veur blef niet ongebruukt. Francis is bescheiden, koestert heur zoas ze dat van een echte man verwacht, niks overhaost. Rustig ligt ze in menaars arms op de zachte schaopevacht. Gien knoopies die lösropt, gien ritsen die kapottrökken wordt. Dit is de tenderness waor James het over hef, dit is de zachtheid en de romantiek uut de doktersromannegies. Zo wul ze het.

Francis is niet stark genog om heur de slaopkamer in te tillen, hij hef het met de rugge, mar wieder mankeert hum lichamelijk niks. Hij döt alle dagen an sport. Ingrid zwelgt der in. En as hij heur de volgende morgen thee met beschuut op bère brengt kan heur weekend niet meer kapot. Zo laoten verwennen, daor kan zölfs een schoonheidsbehandeling in een salon niet tegen op. De Beauty Sauna in Pais kan der niet an tippeln, daor is het nooit hiet genogt. As het vief veur negen is en de buren aanstalten maakt om naor de geriffermeerde kerke te gaon, trekt Francis zien pak weer an. De lange regenjas is een beetie kreukeld, kan een striekiezer gebruken. As ze hum uutlat gef hij heur bescheiden de nota. De credit card is genogt. As heur Henk tegen de aovend weer in huus komp is de roes van het weekend net uutwarkt. 'Hej het drok had?' vrag ze.

'Giet,' zeg e, 'ik heb mien best daon. 't Is moeilijk nao te gaon of de klandizie tevreden is. Mar, eh, wuj morgen even het striekiezer over mien lange jas haolden?'

Griz Nez

Heur Fraans was niet zo goed, Gerda heur Fraans. Toch schreef ze in op het reisie hen de Boullonnais. Stienen zuken in Noord Fraankriek, net as heur va vrugger edaone had. 't Strand mus daor vol liggen mit kalkstienen skeletten van dierties die al lange uut-estörven waren. Fossielen, aoldheden. Heur veurliefde veur aoldern had niks van doen met heur liefhebberij veur Globularia hemispherica of *Praeexogyra accuminata*, of hoe as ze wieder de name hadden.

De busreis was heur niet mit evallen. 't Duurde laank veur het gezelschöp ontdeuide. Pas nao de stop in Brugge (Minnewater, duvelties en koele krieken) kwamen de tongen lös. Iepern en de slachtvelden bij de IJzer reden ze lacherig veurbij. De dooien uut de Eerste Wereldoorlog leuten ze rusten. Op een terras hadden ze mosterdsoep besteld. Grappies over mosterdgas gungen der goed in. $Cl\text{-}CH_2CH_2\text{-}S\text{-}CH_2CH_2\text{-}Cl$. stun op de placemats. Gas met de locht van knoflook. Aj knoflook roekt bint vampiers wied vot en is oenzelieveheer hiel dichtebij. De gesprekken kwamen op verstiende slakkenhuzen en op verkalkte oesters, die bij duzenden an 't strand liggen zulden. Dooien van miljoenen jaoren eleden.

Pierre was ok zo'n stienenfreak. Piet hadde hij eigenlijk de name, bekende hij heur, mar Pierre klunk mooier vun e. Hij had Gerda zuut an ekeken toen e dat ezegd had, asof het een intieme bekentenis ewest was, mar zij had wel beter eweten. Pierre vertelde dat vaste an elke jongere vrouw daor as e in een café met an de praot kwaamp. 't Meuk heur niet uut, ze zul hum wel kriegen. De kust was steiler ewest as ze edacht had. Een lange trap mussen ze of veur ze op 't straand maank de kiezels stunnen. Alleman had stevels an en een rugzakkie op de nak. Gebeugen gungen ze in formatie deur 't nog kolde water. Asof ze op weg waren naor de krietrotsen an de aandere kaant van Het Kanaal.

Albion wachtte niet op heur. In 't scholle zolte water wachtten de andèenkens van miljoenen jaoren terugge op de warme handen van de fossielenzukers. En schuuns achter Gerda wachtten de glunige haanden van Pierre. Ze huufde zölfs niet umkieken um dat te vulen. *Thermophilis praecox*. Die aovend drunken ze in een stil kroegien, dat Pierre kende van eerdere reizen, Pernod.

'Kiek mar uut daj der niet te veul van drinkt, aans kriej een grieze neuze,' zee Pierre, die zölf lekker deurdrunk. Een fles of wat later stelde Pierre veur um hum Piet te numen en mit hen buten te gaon. 'Dan za'k oe de geheimen van de zee vertellen.' Gerda wus wal beter.

Ze hölden menare stief vaste toe ze over het steile padtien umdeel gungen. ' 't Wordt zo eb,' zee Piet, 'gaoj mit zwömmen?' Even later lagen ze in water dat bepaold nog niet aangenaom anvuulde.

'Niet doen, Piet!' reup Gerda. 'Niet doen, ie gaot veuls te wied!' Mar zoas

dat seins bij kerels giet: op een bepaold moment bint ze niet meer te holden. En Piet gung deur. Hij dee nog een paar slagen en was uut 't zicht. '

Waor blief ie now,' dacht Gerda dat hij reup. Ze bleef zwiegen. Tegen de zee praoten is veur dichters as Rieks Siebering, vund Gerda. Toen was der allent nog het geluud van golven die as breuken. Niet elke tunnel hef het ende in Engeland.

Gerda vuulde mit beide haanden de stevige kalkstienrotsen ($CaCO_3$) daor as ze op zat en wachtte rustig op de dingen die komen gungen.

Ofspraak

Vieftig jaor getrouwd, wie haalt dat tegenwoordig nog? Wie kreg Relus ter Beek nog over de vloere om een koppie thee met een negerzoen te serveren bij zun jubileum? Jan kek zien Alie stiekem an. Ze zit stillegies over een kruuswoordpuzzel bogen. 'Acht letters', zeg ze. 'Wat is een ander woord veur overienkomst?' Jan wet het wel, maar zeg niks. Hij wet al jaoren dat Alie zölf het juuste woord vinden wul.

Peter, Harm en hijzölf, kwaojongens waren ze west. Alledrie achttien jaor, alledrie nog gien verkering, maar wel veul praoties over vrouwlu, veural as ze hum weer flink raakt hadden. Op ien van die veule zaoterdagaovends in het café hadden ze met menare ofpraot. Wel as eerste trouwen zul, zul van de andern een wieg kriegen. Ofspraak was ofspraak. Jan was die overienkomst lang en bried vergeten toen e acht jaor later met Alie hen het gemientehuus gung. Maar halverwege de bruloftsaovend, nao de eerste drankies en veur de sneibalwals en de veugeltieswals an hadden ze hum der an herinnerd. De muziek vuul stille en achter de klapdeuren van de zaal kwam geschrouw en gekrijs vot. Toen had e nattigheid vuuld.

Peter en Harm dreugen een smeediezern wiegie naor binnen. De groot uutgevallen körf was bedekt met blauw en rose katoen. Het krijsen kwam van een speenvarken. Het zwientie was met een riem an het draodwark vastmaakt. Maar niet veur lang. Veur hij en Alie in de gaten hadden wat der allemaol gebeurde gleed het keugie over de dansvloer en onder de taofelties deur. Op zuuk naor een veilig verbarg. De muziek speulde 'Oh was ik maar nooit getrouwd'. Lacht hadden ze. Maar niet van harte. Deur de drank was het nog metvallen, maar toen e wied na middernacht bij zien Alie in bedde kreupen was, en ze veur de eerste maol de liefde bedreven, -zunder oefening, zunder handleiding en zunder veurbield, had e toch weten hoe e dat doen mus- had e aal an dat speenvarken denken moeten.

'Overienkomst', zee Alie. Nog ienmaol moet ze het zeggen veur hij heur het juuste woord geven zal. Hij huuft niet te helpen.

'Ofspraak, vanzölf, ofspraak'. Alie zet de letters in de hokkies.

'Ofspraak,' zeg ze. 'Heb ie nog an die ofspraak met de notaris dacht? '

Jan hef der an dacht. Morgen ligt de papieren klaor, dan onderschrieft ze het legaat en giet heur hiele bezit naor de wiekdierenbescherming, veur as ze beiden uut de tegenwoordige tied koomt.

Zwartwarker

Albert had het goed veur mekaar, zien leven was ien groot succes west. Hij was slaagd waor as andern mislukt waren. Zo keek e der zölf tegen an, tot veurige week an toe. Viefenvieftig was e now. Meer as dertig jaor had e veur de blanken warkt. Veur witte kolonialen uut Europa. Zwarte huusman veur onderwiezers, vrijwilligers, ienmaol veur een metwarker van de UNESCO en as leste was e kok, schoonmaker en wasvrouw van een landbouwveurlichter west. Dik betaald was e nooit west, maar hij wol niet klagen. Genog had e overhaolden om zien dochter, zien ienige Alice naor een blanke schoel te sturen. Ze had het wied schopt. Sinds drie jaor studeerde ze in Delft, dat had ze de leste maol schreven. Zölf kun e heur brieven niet lezen. Dat had e nooit leerd. Zien neef, die bij de gemiente warkte, las ze hum altied veur. Zien neef die as veurige maond deur een vrijwilliger doodreden was. Die landrovers, hij had ze nooit vertrouwd.

Een week nao de dood van zien brievenleesder had e vanneis bericht van Alice ekregen. Drie mooie zegels op een luchtpostenvelop. Veur zien neef gien tien andern. Niet elk kun ie vertrouwen met de brieven van joen kind. Toch had e weten wuld hoe as het met Alice gung, daor in Delft. Van nood had e zien warkgever vraogd om heur brief veur te lezen. Maurice had Albert vrumd ankeken. Hij had niet snapt dat zien kok, schoonmaker en bosschuppenhaler gien woord lezen kun. Maar hij had toestemd. Niks had Albert begrepen van wat as zien baos veurlas. Niks over schoel, niks over professors, niks over diploma's, waor as ze in veurige brieven altied over schreef. Al veur het tweede jaor warkte ze in de kassen, schreef ze, ze mus tomaten en komkommers plukken. Het was slim hiete, maar de baos vund dat zij as zwarte daor niet over klagen mus. Negers kunnen ja goed tegen warmte, of niet soms. Van betalen was heur baos ok niet goed. Een daalder in't uur en niet zeuren.

Albert had traonen in de ogen kregen. Had zien baos bedankt en was met het eten an de gang gaon. Maurice zul visite kriegen. Een ambassadeur en een paar vrouwlu kwamen op visite. Kippepooties, maiskolven, satésaus en wieder veul draank mus e klaor zetten.

Maurice zul zien gasten van de trein halen. Met een uur mus alles klaor staon. Het diner had niet klaor staon. Albert had humzölf trakteerd, veur de leste maol. Hoe as e thuus kommen was, wet e niet meer. Het kan hum ok niet meer schelen. De kok van de buren en een tuunman hadden hum dragen, zo doen was e west. Hij had nog in de keuken speid en de lege flessen hadden overal in de kamer legen. Nog een geluk dat ze hum de botten niet breuken hadden.

Had die koloniaal zien Alice maar niet zwart maken moeten. Had zien neef het leven maar niet laoten onder een landrover.

Dierenvriend

Bernard Prins was gek van dieren. Hij rekende dan veural met viervoeters en vogels. Van vliegen, wespen, bijen, weidehommels en aardhommels mus e niks hebben. Hij had dan ok altied een vliegenmepper binnen handbereik. Die zoemers sleug e zonder pardon tegen de tegelties in de keuken en op het aanrecht naor het insectenwalhalla. Alle vliegen iendagsvliegen, zee e as e de resten met een stuk keukenrol votveegde. Een plakstrook had e niet in de kamer hangen, dat vund e marteln, en daor was e tegen. Van natuurfilms op de televisie kun e nooit genog kriegen. Antilopes, kangeroes, struusvogels, hij had ze allemaol even graag. Krachtige spierbundels, slanke lieven. Maar ok walvissen vun e prachtig. In het echt had e die beesten allent in de dierentuun zien, op walvissen nao vanzölf, maar dat had e goedmaakt met een bezuuk an het Dolfinarium in Harderwiek.

Het veurjaor was de beste tied veur Bernard Prins. As de koen en het jongvee, de peerden en de schaopen veur het eerst weer naor buten gungen, het gras in. Dat springen en darteln, daor kun e oprecht van genieten. De laompies en sikkies. Mooi spul. Hij zörgde der altied wel veur dat e een meter of wat van het hek ofbleef. Zien liefde veur dieren gung niet zo wied dat e der tussen staon wol. Zun dampend lief griezelde hum toe.

En de neisgierige koen met die natte snoeten, nee, op ofstand vun e het mooi, maar niet te dicht bij. En sund e lezen had wat as Griekse scheupers boven in de bergen met de euigies uuthaalden, wol e daor ok niet meer te dicht bij kommen. Vandaor dat die schaopen altied zo longernd keken naor bezukers. Now begreep e ok waordeur schaopedarm deur Fraansen gebruukt weur as kapottie. Ondanks humzölf vuulde hij kriebel in het kruus as een schaop hum de achterkaant toekeerde. Een French coat. was gien Franse geit, een fraans schaop kwam dichter in de buurte.

Het was weer zun dag west dat Bernard hum te buten gaon was an de dieren in de natuur. Hij trapte wat stiever tegen de wind op. Hij begun honger te kriegen. Nog even en hij was bij zien favoriete restaurant: Het Woeste Loo. Bij het slachthuus reed e wat kalmer an. Sneuf een maol 69 de bloedlocht op. Een hond blafte bij zien bienen. Bernard gaf een trap naor achter. Rötbiest! Toen e an taofel zat had e het zwiet nog op de kop staon. 'Ober, ober!', 'een steak van 500 gram, en doe der maar zwezerik bij. Ik bin gek op dieren.'

(Bernard Prins is gien verwiezing naor Prins Bernard. Bernard Prins leeft nog.)

Kruusweg

De verplegers uut Den Dolder hadden mal staon te kieken toen ze zien kamer leeg haald hadden. 'Veurzichtig der met,' had Koos zegd. Meer as tweehonderd kruusbeelden hungen in het kleine kamertie an de muren. De miesten hungen an een muurspiekertie, maar een stuk of wat, de grootsten, zaten vastschroefd. De verplegers haalden de kruzen van de kant en deuden ze met veul olde kranten der tussen in deuzen. In Wagenborgen zulden ze der wel een plek veur vinden.

Koos was niet kerks, hij kwam nooit in een kerke of in een moskee, zölfs met de karstdagen en de ramadan niet. Toen ze hum vreugen wat e now zo mooi an de kruusbeelden vund, zee e, 'hangen, het hangen. Die mannegies hangt der zo lössies bij.'

In Maastricht had e in een achterofstraotie tussen een café en een melkboer een winkel veur kerkspullen vunden. Kandelaars, keerzen, kelken en kleren veur pastoors en monniken zo as e die op zundag wel iens op de televisie zien had. Der had een wat zute locht hangen, waorvan e niet weten had of het van de olde vrouw of kwam die hum bediend had, of van deus met geparfumeerde waskeerzen. Zowat de hiele veurraod kruzen had e metneumen. Dertig groten en kleinen. Meer as een maondloon was e kwiet west, met een taxi had e humzölf hen het hotel rieden laoten.

In het gesticht kwamen de bielden in een barghok achter de cv-ketel terecht 'Oenze lieve heer op zolder,' had ien van de zusters zegd. Wagenborgen was dan wel gien gevangenis, maar veur de wissigheid, hij kun hum der ja an snieden, kreeg e de kruzen niet met hen zien kamer. Butendes, al die gaten in de muren, dat zul een boel wark oplevern as e der niet meer was en een ander in zien kamer wonen zul.

Koos in zien lange witte pij was al gauw de paus. De dokters leuten het maar zo. Slaopen, wandeln en handenarbeid, dat zul hum der wel weer bovenop helpen. De deur stun op een kier. Vanof de klink leup een geelwit koord strak omhoog. De verpleegster drukte de deur naor binnen. De scharnieren piepten niet. De tochtstrip veegde de vloer. Uut de luudspreker zung Randy Newman met donkerbrune stem 'Birmingham, Birmingham' en wieder met 'Lets drop the big one now.' en achter de deur hung Koos. De tienen net an de grond. Maot 42. Hiel ontspannen, poep in de boks en het kruus nat van het lieflijk vocht.

Champagne

'Zie ie mij zoas ik mezölf zie?' vreug Hanneke. Meindert zee niks. Zun vraog was bliekbaor te moeilijk om in ien maol te vatten. Bijkans deur de vief glazen bier en het discolawaai om de kop.

'Zeg het nog iens,' vreug e, 'moet ik joe zien zoas ie joezölf ziet?'

Hanneke wus niet meer hoe as ze het precies zegd had. Ok bij heur had Bacchus tiedelijk zien verwoestend wark an de geheugencellen daon. Ze had dat vaker as ze draank gebruukte. Over heur schoeltied en over heur verkerings kun ze tieden achter menare deurpraoten, ok met draank op, maar de draod van een eigentieds gesprek raakte ze gauw kwiet. Wat mus ze eigenlijks ok met Meindert. Praoten over de zin van het bestaon en de ieuwige tegenstellings tussen Sein und Nicht-sein. Zij had die existentialistische problemen al jaoren leden bezied scheuven. Heur eerste huwelijk was an dat soort vraogen kapot gaon.

Twee jaor was ze met Henk trouwd west toen ze vanachter de striekplank over de zin van het bestaon begunde te dreumen. Ze had der met Henk over praoten wuld, maor hij had gien aosem geven. 'Laot oens maar hen bère gaon, dan za'k joe de zin van het bestaon zien laoten, laoten zien,' had e zegd. Daor was ze op ofknapt. Kort daorop was ze verliefd worden op een getrouwde kerel. Berend was letterlijk uut de lucht kommen vallen. Op een zundagmiddag was ze op de fiets naor Eelde reden. Ze was der niet op uut west, maar der was parachuutspringen veur ien of ander feest. Nao ofloop van sprong was Berend met zien tas vol spullen naor de parkeerplaats lopen. Halverwege op het asfalt was hum de tas lösscheurd. Ze had hum hölpen de boel bij menare te zuken en zo had ze naost de after shave en de chefarine 4 (acetylsalicylzure) ok Berend inpakt. Iene die zien leven waogt deur uut een vliegmachien te springen, die mus op de heugte weden van het *Sein*. Dag en nacht hadden ze in bère sprungen en waren ze daalkommen tot het schoeren en schuren het butenste binnenste en vel naor de barrebiessies hölpen har. SM was een gelokkig keuze. Ze zul Henk bellen en hum geliek geven met heur Sein en Berend zien *Da Sein*, daor was ze niet kinderachtig met.

Haaien

‘Twee schipbreukelingen zwemt in de golf van Guinee. Zeg de ien tegen de ander: ‘Zit hier ook háái en?” Harm zien stem giet een octaaf omhoog as e dat leste woord uutsprek. Uutschrouwt zowat. Hij is de ienigste die lacht. Coby haoldt niet van zukke grappies, maar heur Harm kan der niet genog van kriegen. Toen ze Harm pas kende, gung ze der tegen in, wees ze hum terecht. Maar nao een gesprek met de huusdokter, een gedragstherapeut, ene pschycholoog, een pedagoog, een haptonoom, een mediator en een maatschappelijk warker, zo wied mus het kommen, had ze het opgeven om Harm te bekeren.

Nooit zeg ze meer tegen hum ‘Mond spulen met grune ziepe.’ *[grune ziepe: kaliumzolt van vetzuren, maak ie deur swienevet met as van berkebomen te koken.]* Vief jaor leden had het zo mooi leken. Ze had Harm leren kennen in Hoorn. Hij zat op een terrassie tegenover het stadhuis en zij was der veurbij wandeld. Ze had keken of der een plek vrij was en toen had hij vrundelijk knikt.

Lijzig, had ze bij heurzölf dacht, een lijzig type, ongevaorlijk. Zo was het ok west. Hij had heur vruchtensorbet en heur koffie –beide mit Sahne- betaald en samen waren ze naor de *Verdronken Schipper* gaon om een ofzakkertie te halen. Harm had over zien vriend verteld, zien makker en zij had hum over Truus, heur boezemvriendin in vertrouwen neumen. Asof ze menare al jaoren kenden Harm en zij. Ze hadden menare schreven, beld en aalgedurig waren ze vaker bij menare op visite west. Zij hen Hoorn en hij hen Emmen. Vier uur met de trein en soms met de bus over de ofsluutdiek. Hij was bij heur intrökken, waorum ok niet. Pas toen was e met zien dubbelzinnige grappies begund. Eerst de moppies van Max Tailleur, toen de grappies van de scheurkalender en daornao uut boekies met plaaties van vrouwlu met grote borsten, tieten, nuumde Harm ze. Ze walgde der van. Genog.

Uut de Ikea-keukenla pakt Coby het stierenballenfileermes en legt dat onder het kopkussen. Vanaovend zit der een haai in bère, wisse.

Hilde

't Main dat de Rembrandtbar uutkwaamp had meer edrunken as goed veur heur en Anton K. was. Anton K. lag nog op bedde, hij had nog gien weet van wat hum te wachten stun. Hij dreumde en dreide hum nog iens umme. Vleug deur de locht, de narms wied uut, steil tegen de wind op. Het had hum nooit metzeten, maor dit gung hum knap of. Toen weur e wakker deur een hels kabaal. Hilde had niet zitten dreumen op de barkruk. Daor kreeg ze in cafés nooit de tied veur. Altied kerels om heur hen die over de kleur van heur ogen begunden, net oj dat in een café nog zien kunden. Hilde warkte in het onderwies, dieltied invalkracht veur godsdienstlessen. Veur as der weer iene of eknapt was. Ze was goed in reparatielessen. De kiender op schoel kreupen veur heur. Ze had alles wat die kiender geern wollen. Macht en lösbandigheid.

Vrijheid veur het leven, dat straalde van heur of en dat vuulde ze ok zo. Asof ze oenzelievenheer zölf was. Vanzölf was ze daorumme in het onderwies te laande kommen. Het was altied zo mar weer vier uur of 't was gauw alweer vakaansie. En now was 't vakaansie. En vakaansie betiekende veul vrömd volk in de stad. Hilde dacht nao. Dat was stoer mit zoveule op. Blinder, dacht ze, blinder, ik mut op huus an. Daor he'k der nog iene liggen. En de wien mut vanneis waoter worden. Gisteraovend kwaamp ze hum tegen, tegen hum an. In cafè *De Nachtwacht*.

'Anton he'k de name,' zee hij, 'Anton Klokman.' Ze keek hum mit een half oge an en zee eerst niks. Weer zo iene, dacht ze, weer zo iene die dommies over de kleur van mien ogen begunt. Mar dat völ heur toe, dizzende was aans. 't Was een vrömde in Mokum. Dat zag ze vortdadelijk an zien oldmoedse goed en de lengte van zien rossig haor. Butendes heurde ze 't an zien accent. Noordelijk of oostelijk of zo, Bargeloo bijkaans. Hilde sneuf ies goed.

Nee, hij was gien boer.

Hij reuk niet naor ammoniak (NH_3), fresh up (CH_3CH_2OH) en grune ziepe. *[grune ziepe: kaliumzolt van vetzuren, maak ie deur swienevet met as van berkebomen te koken]* Reiziger bijkaans? Anton was manager van een Twèents textielbedrief, zo vertelde hij. Die jong döt in ondergoed, dacht Hilde.

Anton had een paar dagen verlof.

Mooie stad, vun e van Mokum, gien beroerd drinken. Later, veul later op de aovend, zee Anton: 'Drink ie der nog iene bij mij. Ik bedoele op mien kamer in 't Van Goghhotel? 'Kom maar mit hen mien kamer. Schiet op. Die is hier op de hoek.'

'Ik heb nog wel een flesse lös,' stelde Hilde veur.

Veur heur beidend was dat het makkelijkste. Toen Anton wakker weur deur het helse kabaal lag hij allent op bedde in de gastenkaomer van Hilde.. Zien *Wonderboy*ondergoed hung nog over de leuning van de stoel, de golden strings van Hilde

waren vot. Gevleugen, dacht e, gevleugen die floss-draodties. Anton keek um hum hen in de vrömde kamer. Toen heurde hij -wied vot- iene stennen.

Gauw trök hij zien boxershort an en keek um de hoek van de deur. Onderan een verrekte lange trappe lag een main. Slim stille in een bult onderan de trappe. Een main dat hij zo van ofstaand krapan herkende. Mar as dit Amsterdam was, dan was dat Hilde.

Jeanne d'Arc

Ik trek het laken vanneis over mij hen. De slaop mag now wel kommen.

Hotel *De Harlay* het het, ik dachte gisterovend toen ik ankwam eerst an de Davidsonmotor, maor die kwaliteit heurt dudelijk niet bij disse verbliefplaots in het Noord- Fraanse Compiègne. Uutzicht op de l'Oise en ankeken deur Jeanne d'Arc op peerd. Bloemegiesbehang op de muren en het plafond en of het niet genog is lelies-vandalen, margrieten, irissen, vergeetmenieties, helleborussen, hosta's, papapers, klaprozen, Deense klaprozen, pioenrozen tulpen, azalea's, digitalis, gerbera's en bluiende crambes op de vloerbedekking, op de trap. Gien sanseveria's. Ik waande mij in Albion toen ik het hotel binnengung. Bint dit de souveniers van de invasie van '44?

Met hotelbar stiet in de folder. Ik geve mij daor niet an over. Het is een opgewaardeerde huuskamer met in een hoekie een bejaord echtpaar achter twee kop koffie en an de bar een Engelsman met zien vrouwe, of zien vriendin. Tomatensap en jus d'orange as ik dat zo zie. Hij hef Abraham nog niet zien, maor zien gladde kop gef an dat e der niet zo wied af is. Een ronde kop, een klein brillegie, nee, knap is aans. Het jassie, de strop en het gebloemde hemd maakt een beetie goed, maor niet genog. Zien gezelschap zöt der wat fiever uut: blonde krullen, maor wieder vrouw-deursnee. Een man allent an de reize is gauw tevreden, maor Maria haoldt mij now van avonturen of. Ze wul hen bère, is mu. Ik moet mij allent vernuvern. Bacchus wacht buten op mij, mij op.

An de ander kaant van de l'Oise serveert ze in Le Bistro de Flandre tot krapan 10 ure. Ik neem gien waterzooi met knoflooksaus, maor geef mij over an boeuf stroganoff, pommes parisiennes en gemengde slaot met veul tomaten. Een halve liter wien. De ober vergist hum bij het ofreken. Het hef mij goed smaakt en ik betaal mien volle diel. Mien eerlijkheid wordt niet beloond met een ofzakkertie, zodat ik veur de leste goesting het bield van Jeanne d'Arc veurbij moet. Jeanne d'Arc, maagd van Orléans. Ik hebbe gien behoefte an een maagd. Het vlies, het gulden vlies deud mij altied meer an tarieven denken as an ieuwige ontholding en een plek naost de scheuper. En de eersten in de liefde, die trökken uuteindelijk toch ok an het körtste ende, of niet?

Vanneis de brug over en in de bar met heur naam laot ik mij iene inschenken, en nog iene. Maor de draank gef niet de moed waor ik op uut bin. Nao het eerste glassie de zachte kraamp in de mage, nao de tweede de praoties, maor de durf om achter de maagies, die schuuns achter mij in het Fraans zit te fluustern, an te gaon, die moed komp bijkaans pas nao het leste glas.

Om een uur of vier word ik wakker. De blaos speult op. Ik moet in de bienen. In het donker zuuk ik het pad hen de badkamer. Ongemakkelijk zit ik op het porselein. Kranen van het bidet drukt mij in de rugge. De draank is nog niet vot, maor mien wille gruit. De ogen zakt mij dichte, ik denke dat het

veurbijgiet. Dan kraakt in de kamer boven mij een bère. Kamer 204 mut dat weden, want dit is 104. Eerst een enkele maol, maor dan giet het tempo rap omhoog.

Liever in de bos, op het strand en as het niet anders kan in de achtertuun van de buren en as de nood hoge is, dan tegen alle regels op de achterbaank van de auto, of in een parkeergarage, maor niet in een bère dat gien geheim bewaoren kan. Ik volg de secondenwiezer die op het nachtkastie de tied votschöf. Dreientwintig maol in vieftien seconden. Is dat een goed gemiddelde? Twee minuten giet het an. De frequentie nemp toe, of lat de draank mij al rapper tellen? Dan is het even stille. Ik heur de wc deurspulen.

Ik bin deur de slaop hen. Vraog mij of wel het weden zul. De olde mèensen, de Engelsman met zien sinasappelsap, of bint het aander? Hoe lekker vrijt het met een kale kop? Bint kerels zunder haor potenter as...? Ik raak de dronkemanstheorieën niet kwiet.

Vanneis kraakt het bère boven mij. Zölfde frequentie, wel allemachtig. Kunt ze tweemaol achter menare, of is het in ienmaol niet lukt? Hoe vaak kuj 's nachts, of overdag? Ik druk op de schakelaar van het bedlampie. Het locht blef uut. Hotelkamer. Ik schoef het gerdien een eindtie bezied. Dubbel glas haoldt het lawaai van het verkeer buten, maor boven mij kraakt een bère. Mien wille gruit. Draank stimuleert drie dingen: de blaos, de moed en de 84 wille, maor geliek zörgt Bacchus der veur dat de lusten niet op örder te kriegen bint. Ik denk an disse Romeinse wiesheid. De blaos, dat klopte, de moed, dat gung niet op. De wille?

Ik drei mij bezied en schoef langzaam op Maria an, die allange gien maagd meer is. Ik vuul heur warme lief, allent heur aosemhaling giet een beetie rapper. Wieder gien geluud.

Paul Q

Heksen en spoken. Ja, ze bestaot. Ik heb het zölf mitmaakt. As ie kwam, ie was der maor zo, Paul Ku, dan rammelden de koppies en alles wat in het keukenkastie stun. Het diggelwark gun niet kapot, maor het was wel angstig. We mussen neie solters (zwienen) oflevern. Paul Ku kwam langs, keek in het zwienhok zunder dat we der weet van hadden. De aander mörgen waren alle zwienen dood. Zo gebeurde het vaker as iens. Ien maol bleef een zwien in leven. De veearts zee: 'Laot maor liggen.'. Zo hef het zwientie zes week legen. De veearts zee: 'Die man mag hier niet weer kommen'. Het zwientie vrat niet, hij lag maor te liggen. Zien vel weur net een schild, dreug en hard, maor het zwientie bleef in leven.

Op een dag kwam Paul Ku, zo nuumden ze die man, zo maor weer bij mie in de keuken en hij vreug: 'Hoe is 't met zwientie? Lauw even kieken,' zee Paul Ku, 'en neem maor een beetie vreten mit.' Dat deud ik en ik gooide wat melk in het zwienebakkie. En jao heur, daor kwam het zwientie en en leut het schild as een tweede huud achter zuk en vrat uut het zwienebakkie.

De overbuurman van Paul Ku was vake 's nachts niet in huus. De vrouw van de overbuurman weur bange. 's Aovends klopte der vake iene driemaol op de kelderdeur, as ze kieken gung, was der niks. Ienmaol was heur man in huus, en daor klopte het weer.

Ie gung kieken en zag een zwarte kat. Hij nam een bongel en sleug de kat. De aander mörgen lag Paul Ku zien vrouw mit een gebreuken bien in berre. Ik heb het zölf zien. Ik ventte met melk an de weg. Een aander maol weur in Bargeroosterveld een pastoor begraven, hij was dood. Gungen twee aander pastoors met de auto hen de begrafenis. Kommen ze op Emmerschans. Zeg de iene pastoor tegen de aaander: 'We komt ok veur het huus van Paul Ku langs. Het zal mie nei doen of der wat gebeurt.' Zie lachten beide. En jao heur; een klapbaand. Zie waren net het huus van Paul Ku veurbij. Ze mussen lopend hen de begrafenis. 87 Ik fietste vaak zölf deur Emmen. Fietste Paul Ku mie vaok veurbie. Hij zee dan: 'Nou gaot we trouwen.' Twintig jaor laoter heurde ik dat Paul Ku niet fietsen kun.

Ie ziet: spoken en geesten bestaot. En wat belangrieker is: ie bestaot.

Literatuur

Dat e een hartzeerkwaol had, dat kun e niet helpen, Marinus. En ok de aander ongemakken an de nieren, de lymfevaoten, de twaalfvingerige darm en de wervels in het diel van de rugge waor de rugge gien rugge meer heet, dat was niet zien schuld. Maleur an het lief hef met genen van doen, met mankeerde chromosonen. Dat vun Marinus. Hij maakte hum gien zörgen over het voertuug van zien glasheldere geest. Bij de geboorte had e van va en moe het lieflijke lief metkregen, en dat was gien peugeot of een renault quatre-cent-quatre west. Zien lichem leek eerder op een daewoo as op een volkswagen of een volvo. Butendes, Marinus was anarchist in lever en lymfevaoten, en in de loop van de jaoren was ok het anarchisme sleets raokt.

De boudoir-linksigheid van de jaoren zeuventig had de diesel-motor ruild veur gas, en met lu die nog bij Gasselt tegen opslag van kernofval protesteerd hadden, was Marinus schier op weg om de energie uut atoomsplitsing te haolen. De wereld was niet meer hetzölfde as zestig jaor leden. Lenin was dood, Stalin was dood, Relus ter Beek leefde nog, Mohammed B. leefde nog, Sjors Bos leefde nog, Van Gogh (de varver) was allange dood, Chroetsjev had schoen allang under de taofel opbörgen en Gorbatsjov had gieniend meer in de reken; de keukensocialist drunk elkenien onder taofel.

Dichterbij was Joop den Uyl op het juuste moment vertrökken, ok met maleur an de opel kadet, an de ontsteking benaom. Joop kreeg te vrog gebrek an bougie-vonkies, en had de opkomst en ondergang van Kok en Melkert niet overleefd. Bos, ach Woutertje Pieterse, daor had Marinus het niet op begrepen. Het anarchisme bestun niet meer in de grote wereld. Madrid 0/0, Londen 9/7, New York 9/11, Nei Amsterdam 12/12 en Diphoorn 25/03. Vlekkies op de globe. Speldepunt in het heelal. De teloorgang van het anarchisme had hum een tiedtie speten, maor nao een brain drain op de divan Siegmund Fruidt was e de ondergang van dat gleuf rap vergeten.

De kleine wereld, en dan zunder Relus ter Beek, daor had Marinus meer wille van en die kleine wereld kun e handiger berekken now zien lichem – met veul plestiek in de pokkel- op een trabant te lieken begunde. Marinus gebruukte veul benzine veur weinig kilometer, maor daor jeukte hum de pokkel niet meer van. Hij huufde niet wied vot. De caravan had een vaste plek in de dunen. De zee was altied dichtebij. Het nakende straand was zien genot.

Wat Marinus wel hulpen kun, dat was de potentie. Het had hum nooit mankeerd an driften onder de gordel, benaom onder de gordel van smaragd, van diamant, van amethist en o-paol van aander flonkerstienen die hij zo goed kende van de ieuwige Friezin: Mata Hari.

Maria te Selle was zien idool as het op het vleselijke ankwam. Haorig mattie, zee Marinus, maor ok zunder haor kwam hij makkelk over de drömpel, ok as

hij humzölf een driftig pienter pookie van een oftands Daffie vuulde.

Economen hadden het over de schaopcirkel. As schaopvleis an de pries was, kwamen der meer schaopfokkers. De pries van schaopribbegies zakte in mekaar en de scheupers kwamen zölf op de ledder van het faillissement terechte. Schaopvleis was der genogt en de pries van spare ribs gung naor beneden. De schaopcirkel van Marinus was de literatuur. Ienmaol in de maond *Zinnen op 't Zwilk*. Verhaolen, gedichten en zang en muziek veur rollaotor-anarchisten die stuk veur stuk meer van moespot huulden as van kantongerechten met foe jong hai, babi ketjap en tjap tjoi. Zölfrijzend waren die bijienkomsten op zundagnommeddag, nao een maond abstinentie het heugtepunt in de cyclus. Marinus en Josephia prissenteerden veur de gasten hedendaogse cultuur en animeerden het volk as veurspel op de nommedag. De plaogerijen van wespen ofvangen, de naomaok rebullie tussen hum en heur, de malligheid achter de microfoon; het was enkelt veurspel veur het nommedagprogramma veur heur beidend. Ze waren beidend lay down comedians. Benaom laoter op de dag gung Marinus der geern bij liggen om het lief te laoten staon.

Een maond rust veur de dunne aoders en de onwillige lever. Ienmaol in de maond kwam daor veraandering in. Gien stil genot op de vlakte met een varsie. Ienmaol in de maond maakte Marinus hum gien zörgen over de nieren, hij zul ze pruven; die van Josephine en van humzölf.

Vanof het plafond nam de verbörgen digitale videocamera de letterkuundige prissentaotie op tot het bakkie karne-melksepap an toe. As het volk vot was dreiden ze de dvd of in de trekkershut achter het literaire café. En veur de eerste volksdichter an het woord was, was Josephine uut de kleren en huulp ze Marinus uut de dreum van tamme varsies en opsleuten hartzeertochten. 'Eindelijk,' zee ze, 'eindelijk komp 't Drèentse volk meer an de weet over oen erotische strapatsen.' Ze drokte Marinus strak tegen de matras. Marinus lag op de rugge, en stun as een waore kerel fier overènd. 'Jammer dat ze daorveur 't boekien van Jans Pol lezen mut.'

Josephine luut gien grös gruien over de jongkerel op leeftied. 'Oh paol,' stende ze. Marinus stende tot in de varte de harmonie veurbij gung. Josephine gung verdan.

'Een boekien dat niet uut egeven wordt bij oen trouwe uutgeverije.' 'Gao deur, hichtte Marinus. 'Gao deur.' Hij keek met halflösse ogen hen Josephine. Gehakt, half-om-half, gung hum deur de harsens en benaom deur het lief. 'gao deur, dan kom ik……..'

Binnen gung Marinus tekeer as in een vrij vers over de ieuwige zee. 'Ah met ist…. Ah met ist zo wied.' Buten gung de Riest tekeer as in een ieuwig sonnet over de vrije zee. En bij Lukas Jonker an de Vaort was het schoemgebak in de anbieding.

(Ie vergist oe, nee, die bint het niet. Niks is waor. Der stiet gien trekkershut an de Riest.)

Oog omhoog

Schieten is lieden, en dat e schutter was, dat kun e niet helpen. Sebastian. Schieten had e in Assen leerd op de Johannes Postkazerne. Met een kalashnikov en met een uzi. In Afghanistan op geheime missie had e met veul wille verscheiden rebellen deur de kneien scheuten. Zo nuumden ze dat. Deur de kneien schieten was een humane wieze om aander lu veur ieuwig het lopen of te leren. Ze hadden het ofkeken van de IRA, die waren daor specialist in west: kneischiefschieten. De iene veur katholieken, de aander veur moslims.

Elke schutter mus alle dagen wel een maol schieten, om de kuunst bij te haolden, dat was geliek an bakkers, slagers, leraoren, predikanten, hoeren en hoerenlopers. Ie mussen het vak bijhaolden om goed te blieven. Niet elke dag was der een Taliban of een Al Quaidastrieder in de buurt om op te oefen. Schaopen, die waren der zat. En schaopen hadden vier poten, en vier kneien, dat scheelde de helfte an schieven per stuk. Met het vredesleger zag ie nog iens wat van de wereld, de generaol had geliek had. In de bargen, tussen winter en zummer in toen de schaopen lammer de wereld inwörpen, had e daor Zeynab tröffen, of beter: Zeynab had hum tröffen, niet in de kneien, niet tussen de ogen, maor benaom in het kruus, al zee Sebastian dat ze hum in het hart tröffen had, as der naor vraogd weur. Der weur nooit naor vraogd. Drenten vraogd niet naor driften en naor liefde.

Daor tussen de bargen, de bargen van heur minne laand met rebellen achter elke stroek, had e de uzi met de loop in het rulle zaand steuken. Ja wisse, hij had op de lentezachte bodem an de kneien vuuld wat het betiekende: het waore vrijen vuul ie an de kneien. Hij weur op slag ervaorings-deskundige en begreep iniens waorveur schapen deur de veurpoten zakt as een ram met een rooie halsbaand om een eui van achter penetreert. Hij had hum vuuld as de herder maank Griekse bargen, as in het verhaol van Daphne en Chloë. Zo makkelijk en angenaom was e niet van Zeynab ofkommen. Ze had der wel pap van lust, maor dat vleisrantsoen was rap op west met de straolen van de ondergaonde zun op de billen.

Omnipotent, dat was Sebastian niet. Sebastian had kört in de rats zeten, hij had een kuch de ruumte geven en van veraldereerdheid met de uzi een blik brune bonen lösmaakt. Zien overgaove was heur overwinning. Zeynab kwam met hen Diphoorn. Zeynab wus genogt van schaopen, genogt van hongerige wolven om Sebastian het levent op de sangen heide angenaom te maken. De taol was een barrière, maor veur de fokkerij van windhonden was dat gien bezwaor. Stekken (ongeslachtelijk) en veurtplanten (geslachtelijk) kan zunder taol. Zeynab kwam met. Verbliefsvergunning, daor deud de minister niet moeilijk over. Zun Afghaanse moslima was goed tegen het Johannes Post war stress syndroom. De dagen en de nachten gungen veurbij. Daor bint dagen en nachten veur, om

veurbij te gaon. Sebastian en Zeynab kuierden met de schaopen en windhonden over de heide en deuden wat aold-geheime commando's en aold-herderinnegies zoal doet. Dag en nacht an de loop en ienmaol in de week schaopenogen op het menu; dat vun Zeynab zo gezellig an taofel. Sebastian kreeg aal meer hekel an die schöttel met schaopenogen, hij had liever eerpel met diepe ogen, dat vuulde vertrouwder. Zeynab kreeg verlaangst naor de bargen, en naor het aol volk in Afghanistan. Het aovontuur leek veurbij.

Op Eelde stunden ze op de thuusvlucht te wachten. Zeynab hen huus en Sebastian hen Heimat Diphoorn. Het mus zo weden, geern wat hun angung. Now de koegel deur de kark en de moskee was wat ofscheid anbelangde, mus het ok weden. In de buuts had e een Browning .12, genogt koegels veur vier schaopen. Met de revolver kun e twee kneien in ien maol uutschakeln. Sebastian was der zat van. Zat van het rustige bestaon in Diphoorn. Zat van Zeynab die van een lammegie in een aolde eui veraanderd was. Zoas de aold Emmertaler uutdrukking was: beauty is in the eye of the bewatcher, zo was zien blik veraanderd. Sebastian zag Zeynab deur het oog van een schaop en ze begunde aal meer op een geit te lieken, en daor wol e niet langer veur op de kneien. De vlucht was vertraogd. Het zul nog een uur duren veur de boeing laanden zul, nog aanderhalf veur de vlucht hen het oosten. En een uur laoter, Sebastian vuulde de revolver in de buuts braanden, vanneis een uur uutstel. Hij weur het zat. Zeynab vot, of ik vot, scheut hum gedurig deur de harsens. Het ieuwige Drèentse dilemma: *to bèh or not to bèh*. Schaop of gien schaop te weden. Zeynab zat op de holten baank tegen de karbies met handbagage. Nee, niet met heur weerom hen de Heimat. Sebastian had pech.

Zeynab had pech. De vlucht weur oflast. Elk kun op huus an. Vanof now was Onan Air verantwoordelijk veur wat kommen zul.

Zeynab en Sebastian kuierden zwiegend de hal uut hen de parkeerplaots. Sebastian haalde de revolver uut de 97 binnenbuuts en scheuf de veiligheidpal bezied. Het iezer vulde gloeiend an. *It 's now or never*, scheut hum zangerig deur de kop. Ien van beidend mus deur het oog van de naold. Hij haolde de haan over.

As

As
As ik
As ik weer
As ik weer mit
As ik weer mit oe
As ik weer mit oe praoten
As ik weer mit oe praoten kun
Dan
Dan zul
Dan zul alles
Dan zul alles hiel
Dan zul alles hiel aans
Dan zul alles hiel aans wezen
Mar
Mar as
Mar as is
Mar as is verbraande
Mar as is verbraande törf
En
En ie
En ie bint
En ie bint nooit
En ie bint nooit zo
En ie bint nooit zo braanderig
En ie bint nooit zo braanderig ewest

Roodkokers

Zie'k warme paren
op mien Atag® gasfornuus staon,
dan dèenk ik an dat maagien uut Haren
dat daor zo vake –withiete- hef estaon.
Oh, Marie, wat waren ie mooi
aj lillijk op mij waren:
wel duzend maol, zo um die rooi,
mar 't mooiste die maol, mit die angebakte paren!

Et(h)er

Alle dagen
wil ie
eerpels, gruunte, vleis
En in ’t weekend
‘tzölfde
mar dan mit eis
Oh, a’k van oe of bin
eet ik allent
japans, chinees, maleis
[ether: diethyl-ether: CH_3CH_2-O-CH_2CH_3]

Verbeterde drok.

Alles in disse bundel is even waor.
Elke geliekenis giet maank.
De actoren hebt niks met bestaonde lu van doen.
De plaaties hebt niks met de verhaolen van doen.
De woorden en zinnen hebt gien moraal.
De chemische formules klopt met ofspraken.
De namen bint gien namen van bekende Drèentse schrievers.
Disse verhaolen hebt niks met Drèents van doen.
Disse verhaolen bint een spel met taol.
Disse verhaolen neugt tot eruditie.
Wij Jans Pol bint de schrievers.
Wij Jans Pol haoldt niet van beledigings.
Wij Jans Pol haoldt van oens eigen humor.
Wij Jans Pol bint beneid naor oen humor.
Wij Jans Pol haoldt van het lieflijke.
Wij Jans Pol haoldt niet van het platte.
Wij Jans Pol haoldt niet van gemieg.
Wij Jan Pol haoldt van het leven veur de dood.
Wij Jans Pol bint uut op ter Verpoozing
De leesder is merakel vrij.
Wij Jans Pol neemt geen verantwoorden veur wat ie wieder vertelt over disse bundel.
Wij Jans Pol, hoopt dat ie duzend van disse boeken bestelt.
Jans Pol is een dubbel-alter-ego van **Martin G. Koster** en Gerard Stout.
Ankie Mensen tiekent veur Paul Q.

Matglaozen dreum

Seltsam im Nebel zu wandern
keiner sieht den andern
jeder is allein

H. Hesse

Ich liebe dich, was gehts dich an

J.W. von Goethe

1

Ze hebt ze niet allemaol op een riege. Niet dat ze gek bint, maor der zit hier en daor draodties lös. Anna, maor ok de kinder neemt het leven veul te makkelk op. Ze doet asof der gien morgen bestiet en asof we niet met z'n allen der veur zörgen mut dat het bestaon niet verwaoter tot slaopen, eten, praoten en starven zunder daj der wat toe daon hebt. Smaangs liekt ze wel schoelkinder. Het is vanzölf makkelk om op de familie te moppern, ik doe dat ok niet geern, maor now ik der de tied veur heb, laot ik dat geworden. De therapeut zee ok dat dat goed veur mij is: geworden laoten. Ik weet wel hoe dat mut.

Ik haold van Anna en van de kinder. As dat niet zo was dan was ik al bij heur votgaon, daor bin ik hiel deurtastend in en de beide wichter bint het huus al uut, over heur heb ik toch niks meer te zeggen.

'Wuj thee?' vrag ze.

Ik bin van de koffie of, benaom as Anna in huus is. Mien mage verdrag bij toeren gien koffie meer.

'Doe maor.'

Ik schoef het ronde rotantaofeltie een eindtie naor veuren en maak plek op de glasplaot. Anna hef de deuren van de serre op een kier zet. Frisse, een beetie kaolde locht strek net boven mien sokken langs mien bienen. Witte bienen zunder haor, melkflessen zee ik vrogger tegen de bienen van mien va, en now he'k ze zölf. Dommiet komp de zun om de hoek van het huus. Ik zie de schaduw van de regenpiep en van de bruidssluier die der langs kröp al op het gras en de tegels. De zun raakt net an de keulse pot waor nog dooie geraniums uut hangt. Een merel trekt een pier uut de grond en tript wieder met natte pooties. Hij mut hier in de buurt een nöst hebben, ik zie hum elke morgen.

Anna zet de verse pot thee en een glas naost mij neer. Ze hef een frisse uutkiek. Ze wordt aold, maor hef nog jaoren tegoed. Ik zie dat an heur. Van mezölf duur ik dat niet hardop dèenken. Ik weet het niet, zeker niet now ik met verlof thuus blieven moet. Ik vuul da'k mien beste jaoren had heb.

Het hiete water in de glaozen pot naost mij wordt aal donkerder, niet egaol. Donkerbrune slierten trekt vanof het theezakkie naor de raand. Ze krult onveurspelbaor naor boven, bezied en naor beneden. In het begun dat ik hier zat, kun ik mien haanden niet bij mij haolden, ik schudde gedurig an de theepot, maor het huulp niks. Het hiete water leut zuch niet deur mij bereuren, pas as ik de deksel der of haalde en het zakkie rondzweide weur de kleur egaol. Ik laot dat now. Ik kan now wachten tot Anna bij mij komp zitten, het zakkie uut de pot haalt en mij inschenkt.

Ze hef de kraant uut de brievenbus haald en gef hum an mij. Ik kiek op de veurkaant, maor lees niks en leg de kraant op het kruus dat onder het taofelblad de poten bij mekaar haoldt.

'Die merel was der al weer,' zeg ik.

Anna pakt de deksel van de pot, kek even hen de tuun en beweg het theezakkie een maol op en neer. Ik zie de merel onder een struuk zitten. Anna hef hum niet zien.

'Kent e joe al?'

Ze verwacht gien antwoord. Dan zet ze het kleffe zakkie op een schöttel en schenkt mij in. Ze knep in de halve citroen, ik zie hoe het zoere vocht de donkerbrune kleur vothaalt. De thee kleurt lichter, het is of der met een mes in het water steuken wordt, asof der een snee in een lichaam gruit, asof kaold staol aal dieper in het vlees deurdringt.

Anna kent mij een beetie na krapan drieentwintig jaor. De merel is der vanneis en wupt een stap wieder. Ik moet het gras straks meien. De vogel trekt het koppie in de nek, kek rond, we beweegt niet, hij zöt oens niet en trekt vanneis een pier uut de eerde. Ik kiek met Anna.

'Knap,' zeg ze, 'knap van zun vogel. Ie zullen dat niet kunnen.'

'Nee, dat is te moeilijk veur mij.'

Het is te vrog om te strieden. Ik wul niet heuren wat te moeilijk veur mij is. Ik wul heuren wat ik wel kan, maor dat zeg ze niet.

'Straks, as de dauw vot is, zal ik het gras meien,' zeg ik. 'Het is nog niet slim lang, maor het kan wel. Het is dan net asof de zummer dichterbij komp.

Ie mut de grasmeier dan wel sliepen laoten.'

Ik had heur niet vraogd om een antwoord. Ik duur heur niet te vraogen om maor te zwiegen.

Anna schöf de serredeuren wieder lös.

'Lekker vind ik dat,' zeg ze. 'Ie haoldt wel van kaolde.'

Ik wul niet zeggen dat het mij te fris is.

Ik warm mien haanden an de thee in het glas. Der komp een beetie stoom of, ik blaos.

De tuun is niet slim groot, vieftien meter breed, een beetie breder as het huus en een meter of twintig diep. An de iene kaant een schutting van roege ieken planken die neudig varfd worden mut. De onderste bint al haalf verrot. An de aander kaant stiet een riege coniferen. Ik heb ze veurig naojaor poot, de helfte is doodgaon en stiet bruun en geel te wachten tot ik ze der uuttrek. Ik wacht tot ok de leste boompies het opgeeft. Dan maak ik ok daor een schutting van iekenholt. Op de scheiding an achterkaant stiet een riegie berberus en stukkie van een haagbeuk. De eerste grune blaadties zit der an te kommen, lichtgruun en geliek al een beetie bruun met geel der deur. Achter de heeg, waor ik now nog deur kieken kan, lig een sloot waor zowat nooit water in stiet. Een eindtie links van het midden zit een gat in de heeg, de hond van de buren komp daor gedurig deur. In de sloot gruit gras dat lang en dreug wordt in de zummer en dat kwaojongen geern in braand steekt. Dan komp een stukkie onlaand en een boerenpad dat naor het Meppelink bossie toe giet en ophaoldt bij de snelweg, dan komp het zwarte laand van Kamps. Veurig jaor gruiden daor eerpel, dit jaor zal dat wel weer koren worden, of mais.

Anna pakt de kraant. Ze zeg niks en bladert. Ik vind het best. Ik haold der van as ze bij mij zit en niks zeg, 's morgens vrog huuft ze nog niet veul te zeggen.

'De examens van de mavo wordt aanpast,' zeg ze.

Ze kek op van de kraant.

'Oh.'

Ik bin iniens weerom van het bouwlaand achter de heeg waor ik luup te dreumen en vogels vot zag schieten in de struken. Ik ruuk gien grond en bos meer, maor thee uut het glas dat ik mien haand haold.

'Oh.'

Ik aorzel, weet nog niet of ik wel over schoel praoten wul. Dan zeg ik: 'Wat gaot ze doen? Ofschaffen?'

'Laot maor, het is niks bezunders.'

Ze slat een bladziede om, legt dan de kraant op de tegels van de serre en schenkt vanneis thee in.

'Wuj weer citroen der in?'

Ze knep, druppen spat op de glasplaot en op het kleedtie. Anna giet hen de keuken en haalt een schötteldoek. Ze nemp de halve citroen en het bolle natte theezakkie met. Ik heur water in de geutstien stromen, even, en dan de deur van de keukenkast open en dicht gaon. Anna komp weer bij mij zitten. Ze zet het schaaltie met meelkoekies en een openvolden pakkie botter tussen oens in. Ik eet niet veur de middag. Ik lust niks. Ik wul niet teveul an schoel denken. De mooie dingen bin'k kwiet. Ze bint vot. Ik schraap een meelkoekie langs de botter en leg een tweide der tegen an.

'Joen vervanger kun zo wieder gaon,' zee Posthuma toen e nao twee week bij mij op visite kwam.

Posthuma is collega Duuts.

'Joen boek lag nog open op de taofel. Ie waren in de negentiende eeuw bleven, zee Tineke.'

Tineke Feldmann had mien lessen overneumen, van de ien op de aander dag. Ze gef Duuts en hef ok een bevoegdheid Nederlands, maor bekwaom is ze niet, dat weet ik zeker.

In havo-4 las ik een gedicht veur van Piet Paaltjes, ik zee dat die man niet zo heette, dat dat een schoelnaam was van Haverschmidt, François Haverschmidt uut Leeuwarden. Ien van de jongen achter in de klasse lachte hardop. Toen gung der wat kapot in mij. Ik weet nog niet wat het was. Ien van de jongen zee wat over paolties, het mag ok wat aans west weden. Gelukkig was ik de klasse uut veur mij de traonen uut de ogen leupen. Posthuma was de ienige die in de lerarenkamer zat. Hij had mij verbaosd ankeken en vraogd wat met mij was. Dat was de eerste maol dat een collega mij vreug hoe het met mij was. Nao viefebtwintig dienstjaoren.

'Min,' had ik zegd. 'Min, ik gao hen huus.'

Posthuma had mij metnemen wuld hen de rector, maor ik had mien jas pakt en was hen huus lopen. Ik mus niks van Mulder hebben. Ik wol niet dat e

met mij metleup. Zo wied is de schoel niet van mien huus. Anna had der al van weten. Mulder had beld. Hij belde vanneis toen ik in de kamer zat te zwiegen en te jaanken. Ik wus niet meer waor ik mien schoeltas hen zet had. Ik zee dat ik der niks meer met te maken wol hebben, met de schoel niet, en dat e op mus hangen omdat ik aans. Mien stem was ofknepen en ik had de hoorn neerlegd. Anna had mien fiets ophaold uut de fietsenstalling van schoel. Ik had der niet weer hen wuld.

Die eerste weken dat ik van schoel votbleef bint vot. Ik kan ze niet weerom vinden, het is asof der een zwart gat in mien geheugen zit. Maor hiel langzaam komt der stukkies weerom, het is as met herinnerings uut mien kindertied. Ik weet nog fragmenten, kapstokken van gebeurtenissen die laoter veurboden bleken van wat mij te wachten stun. Smaangs plaogt mij die halve herinnerings, dan wul ik weten wat an die kapstok hung.

Ik was een kwaojong. Mien bruur gung het huus uut hen een kostschoel en mien slaopkamer, die ik tot dan met mien bruur deelde, weur verbouwd. Der kwam een douche. Mij weur niks vraogd. Laot ik een jaor of twaalf west weden, de tied dat ik mien lief begunde te ontdekken. Iniens had ik een halve slaopkamer zunder privacy. Elk die hen de douche wol mus deur mien slaopkamer. Mien zusters waren aolder as ik en gungen later hen bère. Ze deuden stillegies as ze in heur ondergoed langs mien bère hen het badkamertie leupen. Ik huuld mien ogen dichte, maor as ze deur het halfduuster weerom kwamen, en de condens heur naokwam uut de douche omdat ze het raampie niet löszetten om de kaolde van de nacht, en dachten dat ik sleup, dan keek ik smaangs naor heur frisse lieven, zag ik tussen mien wimperhaoren heur gladde witte slippies en pronte börsties. Kleuren kun ik niet zien in het halfdook, maor ik wus dat tepels roze weden mussen, ik zag in de schemer de roze tepelties van mien zusters. Ik vuulde dat in mien jongenslief.

Die herinnerings plaogt mij niet, ik denk daor met plezier an weerum, smaangs met wellust, asof daor mien driften ontwikkeld bint, asof de börsties van mien zusters, die nog net niet an verkering toe waren, en nog gien weet hadden van gedachten en wèensen van jongkerels, de basis legd hebt veur mien erotische gevulens.

Halve herinnerings, die plaogt mij, het bint fragmenten van beelden die mij deur de kop soest as ik naor het natte lichtgrune gras kiek, as ik zie hoe struken langzaam in het blad komt. Ik soes dan vot en verlies mij in dreumen, dan weet ik smaangs niet meer wat echt is en wat ik maakt heb.

De spiegel in de badkamer weur met vier haakies op zien plek haolden. Twee an de bovenkaant en twee an de onderkaant. Ik kun de spiegel bezied schoeven as ik de bovenste haakies naor achter drukte. Achter de spiegel was een kleine ruumte tussen het holten raamwark dat tegen de muur timmerd was. An een spiekertie dat in het holt stak, hung een stukkie bindtouw aan een lussie. Ik weet dat zeker. Het zal een centimeter of dertig lang west weden, en an dat stroppie dat tot achter de marmern plaat van de wastaofel rekte, hung, ja wat hung an dat stroppie? Ik weet het niet meer. Het is vot uut mien herinnering.

Elke aovend scheuf ik de spiegel bezied om te kieken, ja om wat? Het is vot. Ik weet het niet meer. Bijkaans was het een notitieboekie, een tiedschrift met plaaties met naakte vrouwlu, ik kan van alles verzinnen, maor alles wat ik bij langs west bin, past niet in die momenten van verleurenheid, van gaangs weden met mezölf, van onverwarkt verleden, want dat waren toen die momenten, ik kan der niet meer ankommen. Het was asof de wereld even niet bestun. Ik was drok met mezölf, benauwd om betrapt te worden, maor tegeliek was het een spannend gevuul, minstens zo opwindend as de rose tepels uut de wolk van waterdruppelties laoter op de aovend.

Het is vot. Ik weet het niet meer. Deur een beslagen glas kiek ik weerom naor de kwaojong die ik was.

'Doe joen schoenen maor an,' zeg Anna, 'dan loopt we naor het Meppelink bossie op en neer.'

Ik stao op en schoef mien grieze sloffen onder de stoel. Ik wul niet met heur vot, maor ik weet dat ik mij beter vuul as ik het wel doe. De thee is kaold. Ik neem nog een meelkoekie met botter. Anna schöf de serredeuren dichte en döt ze op slot, dan löp ze hen de schuur, de kraant nemp ze met, die giet in de deus met aold papier. Ik vind het wel goed, ik huuf niet te weten wat der om mij hen gebeurt.

2

Vanuut mien warkkamer heb ik hetzölfde uutzicht as uut de serre, allent kiek ik now overal over hen. Ik zie hoe de regen tegen het glaozen ofdak omhoog sputtert en dan de geut inlöp. An de raanden bint de dakplaten gruun uutslagen van algen. De ofdichting lat lös, ik moet met de kitspuit in de weer, maor ik kom der niet an toe.

'Hoe liekt het,' zee Anna, 'hej gien zin om weer iens te dichten?'

Ze wol mij gaangs hebben, het steurde heur dat ik veur mij uut zat te kieken en niks zat te doen. Ze zag dat ik niet dreumde. Ze zag dat ik mezölf an het ofbreken was. Ze kent mij langer as vandage, maor ze kent mij niet, ze wet niet wat mij deur de kop speult. Ik laot heur niet overal inkieken.

'Of kuj der niet tegen?'

Ik vuulde venienigheid in mien woorden deurklinken. Ze kun der even niet tegen, ik zag het an heur gezicht, an heur optrokken scholders en an heur heufd dat een eindtie naor veuren hung. Ze rende mij even te rap deur de kamer en de keuken.

'Het valt mij niet altied met, dat mag ie rustig weten. Veur joe moe'k vake op mien tienen lopen. Ik doe het geern, want ik weet dat het wel weer goed met je komp, maor het valt mij vandage niet met. Dat hej goed begrepen.' Ze wet wat ze weerd is. Ik heurde het. Ik heurde warme traonen achter heur woorden en was hen boven gaon. Maor ik heurde meer as warme traonen, ik heurde in mien heufd een emmer die met zwaore tikken langzaom voldruppelde.

Ik zit achter mien bureau. Beneden heur ik de stofzoeger raozen. In mien kop keer ik de rollen om. Now bin ik begeleider, now heb ik het stuur in haanden en help ik heur. Anna is mien zieke, ze is mien overspannen vrouw. Ik mut der veur zörgen dat ze weer tot verstaand komp. Het is makkelk, ik huuf allent buten heur gezicht te blieven, dat is genog.

Mien bureau zöt der nog net zo uut as een maond leden. Ik heb der niks an daon. Schoelwark lig nog net zo as ik het votlegd heb. Het lig mij niet in de wege. Ik steur mij niet an de leraorenagenda, niet an de schoelboeken, niet an het schrift waor ik aantekenings in maakte van vergaderings. Die boeken en schriften bint abstracte illustraoties veur mij. Ze bint zunder betiekenis, ik kan der alles in zien wat ik der in zien wul, en now ik met een briefie van de dokter in huus bin, now zie ik der niks meer in, niet meer as rechthoeken, veerkaanten en blokken in egaol grieze en primaire kleuren. Ik zie gien ofbraok of ontreddering op mien bureau. Het döt mij niks, die zichtbaore herinnerings an schoel. Ik heb ofscheid neumen en vandage weet ik dat ik nooit weerom gao, wat ik morgen dèenk, dat zie ik morgen weer. Ik weet dat dan de jaank naor collega's en kinder, naor het holdvast van de schoeluren mij overvallen kan.

'En schrief ie zölf ok, gedichten bijkaans?'

Dat was ien van de eerste vraogen van Anna, toen ik heur kennen leerde. Een leraar Nederlands die mus ja dichten of schrieven en niet allent vertellen wat aander schreven hadden. Ik had het wel iens probeerd, maor het was der bij bleven. Taolkunde lag mij in die tied meer as letterkunde. Ik wol mij niet op het pad van de muze begeven, of was het dat ik niet duurde? Grammatica en syntaxis, daor kun ik met overweg, dat was rechttoe rechtan en ik vun dat best. Aander schrievers hadden meer te vertellen, dat leut ik geern an ze over.

'Tegen het ende van het jaor, dan dicht ik wel ies,' had ik zegd.

Ik wol heur niet teleurstellen, benaom omdat ik wel wat in heur zag.

'Maor dat is meer riemelarij.'

Het was veur heur gien belemmering om met mij deur te gaon. Ze bleef.

'Lukt het wat?'

Ik had heur de trap op heuren kommen en een schriefblok midden op het bureaublad scheuven. De bladziede is nog wit, op de lichtblauwe streepies nao.

'Ik zie daj niet veul inspiraotie hebt.'

Ze nemp mien rol over. Ik bin vanneis de underdog die ze niet op een riege hef, ik vuul dat an heur. Ik ken heur lang genog. Ik geef mij der an over en met dat ik dat doe, heb ik het gevuul dat ik de touwgies vanneis in haanden neem. Ik bin de baos over heur, ok al bin ik degiene die met humzölf in de knup zit en die het spoor even biester is. Zolang as ik de zieke speul heb ik heur, waor ik heur hebben wul.

'Lies hef beld.'

Heur stem klinkt kaold. Ik had de telefoon niet heurd.

'Ze vrag of we komt.'

Anna leg heur hand op mien scholder, ien haand. Ik schoef de stoel niet achteruut, ik laot heur niet bij mij op de kneien zitten, zoas ik deud veur ik van schoel votbleef, zoas ik vrogger deud, veul vrogger.

Ik vuul hoe spieren in mien nek strakker wordt en hoe onder in mien rug een zeerte bovenkomp. Ik ken die zeerte wel. Zwiet plakt onder mien arms, ik mut vot, iniens.

'Gao maor allent,' zeg ik. 'Ik denk da'k...'

Ik wul zeggen da'k hen bère wul, da'k slaopen wul en vergeten wul da'k der bin. Ik huuf het niet te zeggen.

'Ik gao allent,' zeg Anna.

'Ie huuft niet met, maor ie kroept niet in bère, niet zolange ik bij joe in de buurt bin.'

Het is de verpleegster die ik heur, de heufdzuster. Ze giet niet geliek vot, ze draolt, pakt het boekie met gedichten dat ik een jaor of wat leden maakte, niet meer as fotokopieën met een mooi kaftie der om en een witte spiraal deur de rugge, tussen de boeken vot. Ze bladert der even in. Ik wacht tot ze zeggen zal: 'Kiek maor ie kunt wel dichten, probeer het iens vanneis, bijkaans helpt het joe joen gedachten op een riege te kriegen.'

Ik wacht, maor ze zeg niks. Ze drukt het niet weer tussen de boeken, maor leg het bundeltie een plaank hoger plat op aander boeken, ze kek mij stoens an.

'Ik zie joe vanaovend,' zeg ze en trekt de deur van de warkkamer achter heur dichte.

Nog even raost de stofzoeger. Dan heur ik hoe deuren open en dicht gaot en hoe ze de auto start en votredt. Ik zet de gedichten weerom op de plek.

Kamps komp mij met de trekker achterop. Hij stopt en döt het raampie van de cabine lös. De diesel bromt zachties en achter an de hef schommelt de cultivator zachties krakend hen en weer.

'Gruizaom weer,' zeg Kamps en leunt met ien arm naor buten.

Ik ken hum wel, ik heb zien kinder in de klasse had. Toen Lies en Martha nog in huus waren, speulden ze met zien zeunties en haalde ik heui en stro veur de knienen bij hum van de boerderij. Ik gao veur het grote wiel staon, an de baanden zit zwarte eerde en een enkel restie grauw stro van veurig jaor. Van de hiete uutlaot stoomt regenwaoter in grieze wolkies die rap verdwient. De motorkap trilt zachties. Ik leg mien haand der op.

'Het wark zit der op?'

Ik schrouw een beetie boven het lawaai van de motor. Kamps lat de cultivator zakken. De pennen kroept een eindtie in de eerde, asof ze vastigheid zuukt. Kamps zet de motor uut.

'Het zit der op,' zeg e. 'Ik gao op huus an. De vrouw wacht op mij.'

'Da's mooi,' zeg ik.

We praot over het laand, de eerpel die krapan een week in de kaolde grond zit en bijkaans begunt te kiemen as de temperatuur wat hoger wordt. We praot over veurjaorsregen en over de priezen van pootgoed en zaod. Hij vrag niet hoe het met mij giet. Dommiet as e in huus komp zal zien klompen bij de achterdeur laoten staon en tegen Geesie zeggen: 'Ik zag Stevens op de es. Hij zag der goed uut en was goed te passe, maor wat die man daor in de regen deud?' En zien vrouw zal zeggen: 'Die man zal wel niet veur niks bij huus weden, zo is Stevens niet.' Dan zal Kamps hen de schuur gaon, zien overall uuttrekken en an een haok hangen, dan giet e op sokken hen de woonkamer en slap een half uur op de leren baank, of op de vloer veur de radiator van de centrale verwarming, tot Geesie zeg dat het genog west hef, dan stuurt ze hum hen de douche en begunt ze met eten koken.

Ik zie hum veur mij, intied da'k met hum praot zie ik hoe as Jan Kamps het volgende uur van de dag vörm gef. Singelier: ie weet dag noch uur, schöt deur mij hen, en het ienige wat ik doe is veur aander lu het leven uutstippeln. Veurspellen zunder koffiedik of glaozen bol in de buurt, met allent mien kop der bij. Ik kiek goed uut mien ogen.

'De vrouw hef de thee klaor,' zeg Kamps. 'En doe de groeten in huus.'

Ik doe een stap achteruut. Het kleppie op de piep giet open, der komp een blauwe walm uut de uutlaot, dan enkelt kleurloze gassen, hiete locht blas de regen integen. Kamps schöf het raampie dicht, langzaam lat de cultivator de eerde lös. Kamps kek niet achterom, zöt niet hoe zwart zaand van de cultivatorpennen valt.

Anna zit now bij Lies. Ze praot over mij. Ik weet het zeker. Lies en Martha waren niet schrökken toen ze heurden da'k in huus bleef. Ze hadden heur va al vaker waorschowd, zeden ze, maor ik had nooit luusterd. Een typische schoelmeester was ik. Het was leedvermaok en voldoening van het eigen geliek dat ze pruufd hadden. Lies meer nog as Martha. Anna had heur ofremd.

'Ie hebt geliek,' had ze zegd, 'maor ie huuft der niet zo triomfantelijk met om te springen.'

Ik had zwegen toen ze dat zegd had. Het deud mij goed dat ze mij overènde haolden wol, maor ik had Anna heur va in heur woorden deurklinken heurd.

De dominee, de man met het glaozen oog. Mien schoonva die niet bliede met mij was. Ik kun ja gien Latijn, ik had ja gien klassieke scholing had met mien MO-akte veur een taal die elk al praoten kun. Bijkaans was het de spanning die Anna heur va elke zaoterdag vuulde as e met de preek veur de dag des Heren gaangs was, die hum agressief maokte, maor dat zag ik toen niet. Ik had mij terugtrokken op een eilaand as we bij hum op visite kwamen, een eilaand dat de leste jaoren dat e nog leefde, aal kleiner worden was.

Mien schoonva stotterde, deur de week, niet as e zundags op de preekstoel stun, niet as e Gods woord verkondigde. Hij geleufde in wat de biebel te vertellen had, maor in de familie was e nao jaoren de ienige die daor holdvast vun. Zien dochters kun e niet overtugen, ien nao de aander kwamen ze niet meer in de kerk, ze luusterden niet meer naor zien vermanings en zien opwekkings. Hij kwam allent, mien schoonmoe gung dood. Toen zakte het locht in zien linkeroog, het was kanker. Een half jaor duurde het, toen stun e vanneis op de kansel. Hij dreug veur het eerst een bril en aalgedurig kwam e niet uut zien woorden. Zien vertrouwen in de Heer had een knauw kregen. Anna gung toen geregeld naor hum luustern. Ze gung allent naor de dienst, niet met hum naor huus as het kerkvolk vot was. Anna geleufde hum niet. Ik gung nooit met heur met. Zien dood was een bevrijding. Boven de rouwkaort leut Anna drukken: Al wat mèenselijk is, is deur de Here geven.

Ik loop tot het ende van het boerenpad. Bij de holtwal zie ik een grote fazanthaan rechtop tussen de struken staon. Hij zöt mij, löp niet vot, maor pronkt met zien kleuren. As ik dichterbij kom, schöt e de strubben in. Dan zie ik ok de grauwe hen die met korte passies achter hum an giet.

Het water sopt in mien schoenen, mien voeten bint driefnat, maor ik heb het niet kaold, het water döt mij niks. As ik naor beneden kiek, de natte zwarte broekspiepen met de moddervegen en daoronder het doffe brunen leer van wat mien glanzende schoelschoenen waren, zie, dan is het, asof het de bienen en voeten van een aander bint, asof niet ik het bin die in de veurjaorsregen een wandeling maakt.

Ik wus niet dat het aans kun. Ik keek veural naor wa'k om mij hen zag. In dat eerdse landschap zag ik mezölf as een radertie van het gehiel. Zo stun het ja ok in de boeken, en niet allent in de boeken van maatschappijleer daor as ik op disse schoel ooit met begund was. Ik was een tandwiel, een as, een ventiel, een zoeger of een cilinder van een grote motor. Zo had ik dat zölf op schoel al

leerd bij de godsdienstlessen; dienstbaor onderdiel van de schepping, zölfs as ik in een waopenfabriek warken zul, en handgranaten met kruut en scharven vullen mus. Waopens om de eer en alles wat het leven de muite weerd maokte te verdedigen. Zölf heurde ik daor niet bij, ik was makkelk te vervangen as het mus, een raodertie.

Smaangs leek het asof het mus, dan zat zaand in het loopwark, dan weur het vekaansie en kwam alles even stille te liggen. Dat heette dan terugtrekken om daornao wieder te kunnen springen, maor gedurig weur dat enkelt terugtrekken.

Wat kende ik Anna now? Vanzölf we hadden verkering en het was niet veur niks dat we bij mekaar bleven. Ik vuul op de locht van heur lief, op het milde zwieten as we bij mekaar waren. Bijkaans was het een locht die argens in mien kindertied samengaon was met onbevangenheid, met gelok, of hoe dat ok de name hebben much. Een locht die in de literatuur benaom an cederholten sigarendeuzen toeschreven wordt en an schemerige veurkamers met aolde mèensen die hun leste dagen in gelukzaligheid deurbrengt, met aalgedurig oppassende en beminnelijke kleinkinder om heur hen.

Mien grootaolden heb ik niet kend. Ze waren al uut de tied veur ik weet had van de dood. Ik weet allent waor heur huus stun, de boerderij van de aolden van mien va, vlak achter Gieten, op de raand van de Hondsrug met uutzicht op de Hunze. Ik ken het rijgieshuus an het water, stief tegen het spoor in Sneek van de pake en beppe van Anna, grootaolden die ik nooit zien had, die ik allent van de foto's kende.

Anna had bijkaans de locht die heurde bij de vertrouwdheid van de pronkkamer in de boerderij, of van de keuken van de pastorie in Sneek toen ik heur veur het eerst zag. Ik weet het niet meer, zoas veul dingen uut die jaoren vot bint.

As ik Anna's locht reuk, dan kun ze me alles laoten doen. We deuden dat niet, we deuden niet alles wat kund had. Tussen dreum en daod stunden bezwaoren in de weg die we wel zagen, maor waor we de haanden niet achter kriegen konden. Ik verzun dat der meer weden wus, en Anna dacht der net zo over, maor we wussen niet hoe we dat konden benumen, niet hoe we dat konden vulen.

Gedurig komt kleine eindties touw teveurschien, maor ik kan ze niet duden, ze bint nog niet lang genog om der een draod van te knuppen, maor ze gruit.

Eerst kwam Lies en twee jaor later was Martha der. We hadden nog even wachten wuld, maor Anna was zo maor weer zwanger. We zagen mekaar in de aovend en de nacht, Anna deud het huusholden. Zij kende de kinder, ik niet. Anna wus niet wat in mij spookte, ik wus het bijkaans zölf niet, ik was in de aovenduren gaangs met mien MO-A, veur de toekomst van de kinder. Toen ik mien akte haald had, vreug ze of ik me wol laoten steriliseren. We vreeën weer vaker as iens in de weke, dat jaor.

Ik loop weerom langs het kanaal. Bij de sluus, die allang niet meer bruukt

wordt, der komp gien boot meer langs, gao ik op een stien zitten bij de visplek veur invaliden. Wiederop is een opstapplek veur kano's. Hier leupen we met de wandelwagen langs, hier plukten de kinder bloemen uut de barm, maor waorom weet ik dat allent nog van foto's en zit het niet meer in mien kop?

Het is zowat dreug. In de sluus vloeit kringen in mekaar over van de leste dikke druppen die het ende van de regen ankondigt. Het water kek mij zwart en duuster an. De blauwzwarte wolken gliedt diepe vot tegen de bakstienen van de sluusmuur, de grieze betonnen balken en de zwarte deuren van de sluus. Tussen de naod van de deuren stroomt water naor beneden. In een hoek lig een plastic zak van een warenhuus en dref een blikkie tussen kroos en leliebladen. Een eend hapt in het voele water. Ik moet hier vot.

3

Anna is overdag hen heur wark. Ze is directeur van de VVV. Niet dat dat zoveul veurstelt, maor het verdient goed en ze hef der aordigheid an. Ik bemui me der niet zoveul met. As der een folder maakt moet worden, dan lees ik de teksten wel iens deur op goed taolgebruuk, maor dat komp aal minder veur. Ze hef mij aal minder van neud.

Anna had mij nooit vraogd teksten te bekieken. Toen ze der net warkte had ze een pak papier in de kamer slingern laoten, ik zag dat der een beschrieving van een hunebed bij zat. Het mus een brochure worden met een stuk of wat foto's en een kaortie der bij zodat toeristen rechtstreeks naor de attracties toe rieden kunnen, zag ik. Veur de algemiene ontwikkeling stun der een verhaoltie in over oenze veuraolden die langzaom van verzaomelaors en jaogers met het boerenbedrief begund waren. Der was een verhaaltie over het roege laand in die jaoren veur het begun van oenze jaortelling en over het laandschop zoas dat der now uutzag. In ien oogopslag had ik een paar taolfouten zien en ik had mij niet stille haolden. Toen ze 's aovends weerom kwam had ik een neie tekst schreven, veur de aordigheid om heur een plezier te doen. Het vuul niet zo.

'Blief bij joen eigen winkel,' had ze zegd. 'Ik geef toch ok gien commentaar op joen schoelwark. Blief van mij of.'

Veur heur was ik een betweter en een stuurder, een schoelmeester. Ik wol de wereld naor mien haand zetten, zee ze. Anna vun mij een regelaor op de eerste rang. Die woordenwisseling duurde niet langer as een minuut of vief, korter bijkaans. Ik vun het goed en zöch mien plek achter mien bureau. Het was goed. Ik begunde an een sonnet.

De aander week, het mag ok langer west weden, maor in mien beleving van die tied volgden de gebeurtenissen mekaor rap op, vreug ze mij hoe ik tegen verhuzing van de VVV ankeek. Anna wus dat de gruuntewinkel naost de kerke der met ophaolden zul. Ze vun dat een ideale stee veur het toeristenkantoor. Der was meer ruumte veur een balie en het lag midden in het centrum. Achter de winkels was een grote parkeerplaots en het was ok nog dichter bij oens huus. Dat leste telde vanzölf niet, maor was wel mooi metneumen.

Ik heurde in heur woorden een adviesanvraog veur het college van burgemeester en wetholders. In gedachten schreef ik een nota, een subsidieverzuuk en een begeleidende brief. De aannemer kun van mij een warktekening verwachten en boven de zaok van vrouw Arling had ik al een directiekaomer inricht met crèmekleurige wollen vloerbedekking, met vitrage in petrol en abstracte schilderkuunst an de witte muren. Zo rap gung dat. Het gung Anna te rap. Dat was heur vraog niet west. Ze had allent zeggen wult dat ze over een nei VVV-kantoor naodacht, wieder niet. Ik zette mezölf butenspel, maor wus niet dat ik dat deud.

Een jaor laoter had ze een directiekaomer met een groot wit bureau en een plastiek naost de witte telefoon, op de vloer lag beige nylon tapijt. Deur de vitrage hen kun ze de klok van de kerktoren zien en had ze uutzicht op het terras van het restaurant. Ze leut mij heur neie warkplek zien en trok laden en kasten open, alles much ik zien. Ik gung even op een hoge kruk achter de balie zitten en bladerde deur folders van hotels en pretparken. Ik smoesde en lachte met de wichter in uniform en kocht ansichten met hunebedden en boerderijen.

Asof ik bij mezölf op visite was, zo vuulde dat. Ik was bliede veur Anna, maor de locht was niet helder. De vochtigheid was an de hoge kaant, zul Hadders zegd hebben. Hij gaf toen net natuur- en scheikunde bij mij op schoel. Zo vuulde dat. De lochtvochtigheid was an de hoge kaant in dat VVV-kantoor, dat buten de zun scheen en het terras an de overkaant van de straot vol zat, veraanderde daor niks an.

Anna leup mooi te weden die dag, ze had neie kleren kocht veur de gelegenheid, neie kleren die ik prezen had, niet uutbundig, maor met maote. Ze was overal waor ik niet was. Het was heur neie zaok. Op de receptie drunk ik meer as goed was. Ik had spiet van de grote bos bloemen die in huus op Anna te wachten stun, de bos met het kaortie der an: veur de neie start op het neie kantoor. Ik bleef an de bar hangen, Anna gung as eerste hen huus.

Ze had jaankt, zag ik, toen ik in huus kwam. Allent de schemerlaamp in de hoek van de kamer en de laamp onder het keukenkastie braandde nog. Ze was net gaangs om hen bère te gaon. De bloemen stunden wieduut op een vaas op de taofel in de veurkamer, met gele linten der deur maor zunder kaortie. We preuten nog even, zeden dat het een mooie dag west was en een gezellige aovend, dat het mooi was dat Lies en Martha ok west waren, al was het dan maor even. Der was al veul verkocht, die eerste dag. Anna zee dat ze met mij vrijen wol, die nacht, maor toen ik uut de douche kwam, de draanklocht probeerd had vot te spulen, de roezige smaak uut mien mond poetst had en bij heur in bère stapte, sleup ze. Ik maokte heur niet wakker. Ik weur nuchter in mien kop en heurde elk half uur de klok beneden in de kaomer slaon. Een paar maol gung ik hen de wc, maor dat huulp niet om in slaop te kommen.

Achterof was dat het begun van wat een natuurlijke loop van het levent worden gung. Van Anna heur levent en dat van mij, maor ik zag allent heur levent.

Ik zag gien verschil maank praoties en vraogen. Dat ze gewoon heur verhaol vertellen wol, wieder niet, dat drung niet tot mij deur. Alles wat Anna zee, waren veur mij vraogen om raod. Ik luusterde, maor haalde mien geliek as het een beetie wol, en het wol. As ik te wied gung, zee ze dat ik een schoelmeester was en dat ze dat now wel wus. Dan zweeg ik vanneis en gung ik hen boven hen mien gedichten. Anna las ze niet meer, ik leut heur ze niet meer lezen.

De gedichten die ik schreef leut ik an Hadders lezen. Dat was vanzölf zo kommen. In de leraorenkaomer zat ik in een tussenuur an een sonnet te strepen. Het gedicht huuld mij gaangs, ik vuulde een drang om het of te maken,

maor ik kun de goeie woorden niet vinden. In de les had ik mien kop ok al niet bij de grammatica had. Ik mus en wol het sonnet tot een einde brengen. De kinder weuren ongedurig, maor ik leut ze gaon. Ik had belangrieker zaoken an de kop: mien sonnet. Hadders leup achter mij laangs en keek over mien scholder naor de strepen en krassen. Hij kwam zowat nooit in de leraorenkaomer. Zien vaste plek was het kabinet.

'Wat hej om haands,' vreug e. 'Is dit vrije expressie?'

Met beide haanden naost mekaar leunde hij op de taofel en las de regels die der stunden. Zunder muite zee e de riemwoorden die me op de tong lagen, maor die ik niet te pakken kriegen kun. Het was een halve nederlaog dat ik mien meerdere erkennen mus in een wetenschapper, maor tegeliek was ik bliede dat het gedicht of was.

Ik leup met hum met hen het kabinet. Hij mus nog spullen klaorzetten veur de volgende les, maor hij wol intied wel over poëzie praoten, as ik dat ok wol.

De ruumte tussen het natuurkunde- en scheikundelokaol, achter het gymnastieklokaol, had ik nog nooit betreden. Ik had het niet zo op rattenkruut, strychnine, of met radio-actieve stoffen, mien eerste associaties met scheikunde en natuurkunde. Hadders wees mij de potties toen ik hum der naor vreug. Benauwdigheid kwam beetie bij beetie bij mij binnen toen ik die witte weduwenpoeiers van dichtbij zag.

In glaansende lichtbrune kasten met grote glaozen in de schoefdeuren stun apparatuur waor ik de betekenis zölfs niet van vermoedde. In een hoek hungen rooie en zwarte snoeren in een rek. Boven op de kast met wat bijkaans meters waren veur elektrische stroom, stun een grote glaozen bol met een klein meulentie der in met wieken van aluminium folie.

'Dat zie ie niet alle dagen,' zee Hadders. 'Dit bint now mien geheimen. Ik zal joe niet alles verklappen.'

Van een haak pakte een groezelig witte jasse en trok die an. De knopen leut e lös. Uut een kast pakte hij bekerglaozen en spatels en schepte met een grote lepel helderblauwe kristallen in een kolf met een nauwe hals. Zien haand had e as een trechter om de opening. Korrels vulen op de taofel en op de vloer. Met de mouw van zien jasse veegde e de warktaofel schoon en met zien schoen scheuf de resten over de tegels onder de baank.

'Dit is kopersulfaat,' zee e. 'Hier maak ik een oplossing van. Wij hebt overal oplossings veur.'

Hij gnees en schudde de kristallen die op zien haand lagen in de kolf. Toen streek e de spatel of an een tip van zien witte jasse, schroefde de deksel op de brune pot en zette de pot weerom in de kast. Onder de kraan leut e de kolf veur de helft met water vollopen. De vloeistof kreeg een helder blauwe kleur die aal dieper weur. Hadders zwenkte de kolf om. Van ofstaand leek het of transparante worms deur het helder blauwe water zwömmen. Hadders zette de kolf op het warkblad. De vloeistof dreide nog even deur. Middenin onder het kolkie dat langzaom vottrök en een gladde spiegel achterleut, lag een bultie blauwe kristallen, een bultie dat gedurig kleiner weur.

'Dit heurt eigenlijk niet zo,' zee e, 'ik moet hier destilleerd water veur gebruken, maor dat moet ik apart bestellen en het is an de pries. Dat daor,' hij wees naor de kraan, 'is veur niks, nou ja zowat dan. De kinder weet niet dat ik de zaak bedriege. Ik laot ze heur geleuf. Ie vertelt het niet wieder, daor vertrouw ik op.'

Iniens waren we saomenzweerders tegen de aander. We dielden een geheim in het kabinet. Dit was het begun van meer, vuulde ik. Ik vuulde mij as een kwaojong die met zien kameraod vuurtie stookt in een slootwal.

Onder uut een kast haalde Hadders een schoenendeus teveurschien met kopern plaaties met een steel der an en zwarte staafies, met een draod an het kopern doppie soldeerd, zoas ik die uut batterijen kende.

'We gaot straks koper maken uut een kopersulfaatoplossing,' zee Hadders. 'Dat heet elektrolyse, dat weet ie zeker nog wel van joen schoeltied? Of bi'j dat alweer vergeten?'

Ik zweeg. In dit kabinet was der maor ien die wus hoe de wereld in mekaar zat, maor ien die de geheimen van de materie deurgronden kun.

Tegen de achterwaand van het kabinet stun een rume tweezitsbaank. Der achter hung een periodiek systeem van de elementen tegen de muur. Het was een Duutse uutgave. Ik gung op de baank zitten en keek hoe Hadders de spullen klaorzette op een karregie.

'We hebt nog wel even tied,' zee e. 'Ie hebt zeker wel zin an een bak koffie.'

Hij wachtte mien antwoord niet of. In de zuurkast die een deurkiek gaf op het praktikumlokaol stun een koffiezetter. Uut de chemicaliënkaste haalde Hadders koffie. Hij pakte filters uut een la en tussen flessen met peroxide, zuren, basen en aander vloeistoffen in de koelkast haalde een klein flessie melk. Op de tegels in de zuurkast stun een deus sukerklonties. Hadders spuulde twee bekerglaozen om en zette die klaor.

'Ik haold wel van poëzie,' zee e, 'maor zölf waog ik mij niet an de muze.'

Hiet water leup deur het bruunpapieren filter. De locht gung deur de ofzoeging van de zuurkast hen buten, maor toch reuk ik het aroma, allent al deur het gebroes van het hiete water in het apparaot. Hadders kwam naost mij op de baank zitten. Ik vuulde mij een eindtie omhoog gaon. Hij huufde mij niet te zien om te kunnen praoten.

'Vasalis lees ik wel en ok gedichten van Kopland.'

Hij stun op en boven van een plank waor ik allent handboeken en catalogi van chemicaliën vermoed had, pakte e een dikke pocket.

'Kiek,' zee e. 'Hier bin'k now met gaangs. Ik vind het niet makkelk, maor dat huuft poëzie ok niet te weden.'

Hij gaf me een bundel van Tomas Tranströmer, een Zweed die ik niet kende. Ik bladerde deur stads- en natuurgedichten en vuulde een verleuren ondertoon maank de regels. Hadders schonk mij koffie in. Ik wol zwarte koffie, benauwd as ik was veur de melk en suker uut de chemicaliënkasten. De suker die Hadders naost de potties weerom zet had. Hij ruurde met een spatel deur zien bekerglas. De koffie was mij te stark, maor ik drunk. Ik gaf hum het boek weerom.

'Die gedichten laot zien hoe as ie tegen het leven an kieken kunt.'

Hadders huuld zien ellebogen op zien kneien en sleug het boek open. De bienen had e een eindtie uut mekaar. Hij zat gebeugen, maor niet in mekaar kreupen, hij huufde hum niet te verstoppen, leek het.

'Weet ie,' zee e, en hij keek mij an. 'Ie bint mij vertrouwd zoas ie daor zit. Der zit meer in oe as ie dèenkt. Ik bin beneid wanneer dat naor buten komp.'

Ik keek hum niet begriepend an, zag zien donkere brune ogen waor diepte en warmte uutstraolde. Zien wenkbrauwen krulden zwaor naor veuren. Hij zul gien ordeproblemen in de klas hebben.

'Ik wul mien verhaol wel iens vertellen,' zee e, 'maor now is daor de tied niet veur. Ik bin beneid naor joe, joen aander kaant.'

Toen gung de bel. Hij schunk mij nog een koffie in en leut mij achter in het kabinet. Kinder kwamen schrouwend het lokaal binnen. As een va zag ik Hadders elk zien plek wiezen. Toen deelde hij de spullen uut en schreef op het bord wat ze doen mussen. Ik kon niet zien wat e op het grune bord schreef, het was geheimtaol veur mij, een wereld in formules en vergeliekings. Ik zat met de dichtbundel in mien haand en wus even niet meer waor ik was. Hadders had een snaor in mij raokt, maor ik kende klaank niet die der of komen was. Ik kende die muziek niet. Die tonen, die melodie had ik niet eerder heurd, ok niet as Anna op de piano speulde. In het kabinet had ik het begun van een ontdekking daon. Het was een vonkie dat wieder smeulde, de gloed van vuur was mij nog vrömd. Ik gung naor mien klas en zette de kinder an het wark. Het sonnet bleef in mien binnenbuuts, hiel aander muziek zat iniens in mien lief.

4

Anna is met Lies hen Martha. Martha woont in Goes. Anna en Lies blieft een week vot. Moe en dochter an de reize, dat zee ik zo, het vuul verkeerd. Ik kreeg de wind van veuren. Dat ik met ziekteverlof was, wol niet zeggen dat ik mij overal cynisch over uutlaoten kun, vunnen ze. Anna, maor ok de kinder, ok al waren ze dan het huus uut, hadden recht op een eigen levent. As iene hum niet goed vuulde huufden aander daor niet onder te lieden. Ik was schrökken van zoveul geweld. Ik wus niet waor ik dat an verdiend had, maor ik maokte het allent maor arger deur dat hardop te zeggen.

We jaankten laoter op de aovend en zeden dat het niet zo mus, maor dat we gien aander wieze wussen. We vreeën niet, dat deuden we al een tied niet meer. Anna pakte heur tasse en legde papieren bij mekaar. Ze wol in Zeelaand ok bij een paor VVV's langs, dan kun ze de reiskosten declareren. Veur ze hen bère gung, nam ze twee glaozen port. Ik drunk deur tot ik niet meer van de wereld was en op de baanke in slaop vuul. De aander morgen reed Anna met een grelle kop en wallen onder de ogen naor Grunning om Lies op te halen. Ze kwamen niet weer langs om moi te zeggen. Ze reden wel over Drachten hen het zuden.

'Ie redt oe wel,' zee ze en trök de deur dichte.

Ik red mij wel.

Anna belt uut een motel in Breda dat ze een goeie reize hebt, dat het heur spiet dat ze zo votkommen is, veur heur, maor ok veur mij. Ze had mij geern in een aander stemming achterlaoten, maor ze wul der wieder gien last meer van hebben. Ze zal me een aordigheid metnemen uut Goes. Ik zeg dat het goed is, dat het beter met mij giet. Lies komp ok nog an de telefoon.

'Ie bint wel een lieve va,' zeg ze.

Ik weet niet of ik heur moet geleuven.

As ik der over naodèenk, nam ze mij niet serieus. Ze hef gien boodschap an de stried maank Anna en mij. Ik mag heur wel, ik heb heur liever as Martha, al zal ik dan niet gauw hardop zeggen.

Wanneer was het dat Anna mij veur het lest een lieve man nuumde? De hoorn lig op de telefoon. Ik zul het heur niet vraogen, now niet, niet meer. Het is de vraog die de therapeut mij stelde.

'Wanneer heb ie Anna veur het lest een lieve vrouw nuumd, wanneer heb ie veur het lest zegd dat ie van heur haoldt?'

Ik kun het heur niet zeggen en ik wus niet of ik mij daor veur schamen zul of niet. De therapeut vreug der niet op deur. Ik mus daor de kommende weken maor iens over naodèenken, as ik dat wol. Ik begreep die vraog toen niet, wus niet waor ik over naodèenken zul.

Veraanderde der wat tussen Anna en mij, toen Martha as eerste uut huus

gung en naor Goes verhuusde? Ik weet het niet meer, maor now ik allent in huus bin en gien muziek en gien lawaai om mij hen heur, komt die vraog vanneis boven.

Anna gung op cursus, hoogde heur baan op tot vier dagen in de week en was aalgedurig vot. Had ik mij daorveur laoten steriliseren? Ik zörgde veur Lies, was in huus as ze van schoel kwam, ik bracht heur hen de disco in Assen en Zuudlaoren en haalde heur laat weer op. Het gung vanzölf. Nooit dacht ik an vraogen zoas de therapeut die mij laoter stellen zul. Of ik nog wel van Anna huuld? Wat ik met mezölf wol? Zolang as ik die vraogen niet stelde, huufde ik gien antwoord te geven.

Ik gung hen de dominee, hen Anna heur va toen e in het ziekenhuus lag om daor zien oog kwiet te raken. Allent vlak nao de operatie was Anna met west.

'Ik heb ofscheid van hum neumen,' had ze zegd. 'Ik wul niet teveul an hum herinnerd worden.'

Maor ze gung laoter wel elke zundag hen zien diensten. Ik zee der wat van, maor ze wol mij der niet over heuren. Ik wus wat ze miende met 'Ik wul niet teveul an hum herinnerd worden.' Wat ze van hum metkregen had, was in de jaoren votzakt, maor gedurig weer bovenkommen. Het bère op de zolder waor ik bij toeren slaop, heb ik an mien schoonva te danken, zeg ik wel iens tegen mezölf. Ik ken de naoden in het plafond van de zolderkaomer, weet waor de spinnen teveurschien kroept en weer verbarg zuukt.

Anna belt andermaol as ze bij Martha bint. In Zeelaand schient de zun. Ze bint goed ankommen, ze gaot in bad en dan gaot ze met z'n drieën uut eten in Middelburg. Ze zeg dat ik het der maor van nemen mut. Ik kook niet, ik haal van de Chinees.

Op de televisie is een programma over incest. Vrouwlu bint in beeld, ze zegt dat heur va heur niet of blieven kun. Ze nuumt gien details. Ik wacht op de details, die wul ik heuren, maor ze gaot niet wieder as abstracte verhalen over emotionele schade, blokkades, kapotte jeugd en kapotte huwelijken. Ik weet niet waorom ik de details wul weten, maor ik wul ze weten.

Ik kiek naor een nachtfilm met veul geweld en sex en as ik in slaop probeer te kommen, blief ik wakker en drei ik in oens bère hen en weerom. Ik gao der uut, drink een glas melk en slik een slaoppil. Ik word wel suffig, maor blief wakker. Draank helpt bijkaans om te vergeten. Ik drink tot de flessies uut de koelkast leeg bint. Dan gao ik hen het bère op zolder. Even nao acht uur word ik wakker. Ik gao der af, kleed mij an en was mij niet. Mien kop is zwaor en ik bin traog. Ik zet het koffieapparaot an en as ik weerom kom van de bakker eet ik de luxe broodties achter mekaar op. Het maagie in de winkel was weer ongesteld. Ze had vanneis dat zweertie an d'r kin. Ze krabt daor ienmaol in de drei, veer week. Ik weet dat, Anna had dat ok. Ik drink koffie as Anna der niet is.

Vandage kek mij lang in de muut. Ik weet niet hoe ik de dag deur mut. Het schriefblok lig nog net zo op mien bureau as een week leden. Ik huuf gien gedicht te schrieven. Ik haal mij spoken in de kop over Anna. Wat döt ze wat ik niet weet? Ze was niet in dat televisieprogramma.

Ik wandel andermaol het dörp in. Ik huuf gien boodschappen, maor ik wul niet in huus zitten. In de neibouw zit mèensen in de tuun achter spierwitte plastic taofels. Ze drinkt koffie. Ze kent mij wel en steekt de haand op. Ze neugt mij niet. Het is niet genog om heur kinder in de klas te hebben, niet genog veur koffievisite. Reuvers van de bank, die in het huus achter de aolde melkfabriek woont, varft het kezien van de veurdeur. Ik loop rap deur. Ik ken hum wel, maor now wul ik niet praoten.

Bij Bieze drink ik een glas bier op het terras en dèenk nao over de dominee, over zien spraokgebrek, zien oog dat e missen mus en over Anna. De therapeut kwam niet wieder as mien veurdeur.

As ik in huus bin weet ik wat woorden weerd bin, ik zie mezölf as een raozende tekeer gaon, ik weet wat ik doe, maor ik kan mezölf niet tegenhaolden. Ik haal de boekenkaste in de kamer leeg en breng de boeken in stapelties naor de zolder. De bovenste plaanken het eerst, de Konsalik-reeks, de Witte Raven, de doktersromans van Anna, dan de Arendsoog, de Karl Mays, de boeken van Bas Banning. Het stof vlög deur de kamer. Mien conditie is niet slim goed, ik krieg het benauwd, maor as het drie uur is he'k de helfte op zolder staon. Vestdijk, Carmiggelt, Hermans, Möring, Hemmerechts, De Moor, De Wispelaere, Reve, ik wul ze niet meer veur de griep, ik wul ze niet meer zien.

As ik wakker word en een stieve nek heb van het liggen op de baank, is het tien uur west. In het locht van de straotlanteern zie ik de kale rekken van de boekenkast en de stapelties die der veur staot. Ik zet de televisie an en kiek naor een oflevering van een soapserie. As ik de zenders bij laangs knip zie ik hoe een vrouw met hangborsten heur heufd tussen de bienen van een man op en deel beweg. Ik trek mien jas an en gao hen buten.

Het is een heldere nacht zunder maon. Ik kroep deur het gat in de haagbeuk. In het duuster weet ik de weg deur de velden, achterlangs. Het is stille, hiel stille. Ik lig op mien rug in de barm van de laandweg, de kaolde trekt deur mij hen. De stieve en stramme rug die ik morgen hebben zal haoldt mij now niet tegen. Hoog boven mij knippert een locht, dat mut een vliegmachine weden. Ik heur mien moe het liedtie zingen: daor boven in de..., daor gungen we met een.. Ze zweide dan met heur arm om de locht an te geven, dan kwam de zucht. Het was een zeppelin, een lochtschip da'k nog nooit zien had.

In de kaolde van de nacht krieg ik mien verstaand weerum, of dat echt zo is, dat weet ik niet, maor ik vuul het in elk geval zo. Onder de sterren schöt Hadders mij deur de kop. Moet het leven zo weden as het is, moet de dagen zo gaon as ze gaot? Ik vreug het hum. Hij begreep mien vraog eerst niet, leek het. Ik kun hum mien verwarring niet dudelijk maken. 'Stevens,' zee Hadders veur e hen de klas met kinder gung, 'Stevens smaangs liekt het asof joen dagen al teld bint, asof van de eerste tot de leste minuut vastlig wat aj dèenken en doen zult. Bijkaans is dat zo, maor ik geleuf meer daj joen wereld gedurig een beetie veurbereidt. Wat ie vandaag doet, dat krieg ie over een jaor of eerder, of laoter weerum. Het is as met de schoelkinder. Wat ie ze geeft, dat geeft ze joe weerum. Maor ie hebt geliek, het liekt asof het over joe hen komp, asof der een

grote bedoeling in de locht zweeft en ie der niet toe doet. Dat liekt zo, ik geleuf het, maor zeker weten doe'k het niet.'

Hadders had de deur van zien lokaal dichte daon en had mij allent laoten met die woorden. Even was de deur weer open gaon en had e met een lach op zien gezicht zegd: 'Die vrachtwagens bij joe deur de straot, die riedt daor niet met een veuropgezet doel, maor as ie niet uutkiekt, dan vertel ie het niet nao. Ie kunt uutkieken. Weet ie dat?'

Verdwaosd was ik hen mien klasse gaon, dat weet ik nog en ik had gedichten veurlezen an de kinder. Ik was dat niet van plan west veur dat uur.

Ik strek mien kaolde bienen en wiedbeens pis ik op de zwarte akker van Jan Kamps waor het eerste gruun van de bieten zichtbaor wordt. Ik schrouw as een wolf tegen de sterren, uut de verte heur ik een vage echo, wieder niks, dan blaft een hond tweemaol.

Anna belt anderdaags, of het goed met mij giet vrag ze. Ik zeg dat het goed met mij giet. Ik zoeg stof van de plaanken en bin drok gaangs de boeken vanneis in de boekenkaste te zetten.

5

'Ie zit aal maor wat veur joe uut te kieken,' zee ze. 'Gao iens vot. Frisse locht helpt joe bijkaans.'

Ik zit in de eerste trein hen het zuden. In het oosten kleurt de zun, die nog achter de bomen zit, de locht oranjegeel. Hoge wolken hebt donkergrieze en blauwzwarte raanden. Anna zee dat ik maor iens vot mus, het huus uut. Ik warkte heur op de zenen.

'Waor bemui ie joe met,' had ik zegd. 'As ik vot wul, dan gao ik wel vot.'

Ik had traonen in de ogen kregen. Anna had heur arm om mien scholder slagen. Der gleed gien warmte deur heur haand. Het tieken was dudelijk. Ik mus vot, ze wol mij kwiet. De maatschappelijk warker had het ok al iens zegd, elk had het mij al zegd. Der uut, vot, niet in huus blieven, fietsen, wandeln, zwemmen, ach wat al niet. Niks wol ik mij van aander lu antrekken, maor ik vuulde mij even niet stark genog. Bijkaans was het wiederop beter, uut het zicht van elkenien.

Achter Beilen bin'k de kwaoiigheid, die vanmörgen vanneis bovenkwam, zowat kwiet. Twee nachten en een dag was ik in toezel en vuulde ik mij teveul. Anna belde met Lies en zee - ik was het der nog niet met iens - dat ik een paar dagen votgaon zul, hen het zuden, morgenvrog met de vrogste trein. Dat ze al een kaortie veur me kocht had. Lies heurde het eerder as ik.

Op het perron stun een jongen uut vwo-5 te wachten. Ik herkende hum, een zittenbliever met verstaand, iene die liever de bloemen buten zette as an het wark te gaon. Hij kun het best, maor hij wol niet. Hij had liever verkering as een diploma, zee e toen we daor over an de praot kwamen. Of ik ok een gedicht veur zien vriendin schrieven kun, een liefdesgedicht. Dat was veurig jaor toen e de viefde klasse veur de eerste maol deud. Ik mag hum niet. In die tied schreef ik niet.

Hij mus naor de kaderkeuring in Hollandse Rading, gewoon soldaot leek hum niks, hij had de keuring zölf anvraogd. Bijkaans zul e van schoel gaon, hij had de aolder der veur. Ik had gien idee waor Hollandse Rading lag en geleufde hum maor half. Hij legde mij uut wat e op die keuring doen mus. Dat had niet huufd, ik wol enkelt in de kraant van gister kieken, ik wol liefst zunder gedachten naor buten staren, en dreumen over dauw in weilaanden en over vogels die in bossies schoelt, hoog op een tak, maor hij leut mij niet. Ik duurde hum niet of te wiezen.

Tot Hoogeveen had e schief in de baank zeten en over het gangpad hen met mij praot, toen was e tegenover mij kommen zitten in de zowat lege trein. Ik kreeg zien verhaolen van feestvieren en vrouwlu. In Zwolle vreug ik hum zien mond te haolden. Hij vun maor gek dat ik hum vreug te zwiegen, ik kun het an zien gezicht zien, maor het deud mij niks meer. Ik dreef vot over de IJs-

sel, deur de oefenterreinen van 't Harde en langs zaandverstoevings veur Harderwiek. Mien heufd weur leeg. Ik miste Putten en de aander stations waor we niet stopten. Niet lange. Veur Amersfoort kwamen we vanneis an de praot. We bleven lange op het station van Nijkerk staon. De deuren van de trein bleven dichte. Lu op het perron, die op de stoptrein wachtten, muchen niet naor binnen. Wiederop was een obstakel op het spoor, zee de conductrice deur de intercom.

Die was der betied bij, scheut deur mij hen. Zo vrog al. Ik had wel iens an een trein dacht. Maor in een tiedstip had ik mij nog nooit verdiept. Der bint vast statistieken over maakt, vrog in de morgen, 's nachts as het volle maon is of in de naomiddag aj in gedachten op huus anriedt en dan iniens besluut de motor van de auto of te laoten slaon tussen spoorbomen, op het leste moment, zodat ie niet meer uutstappen kunt, aj dat nog zullen wullen. Maor ie weet dan dat ie niet meer wult.

Vlak veur station Amersfoort-Schothorst lag een auto op de kaant naost het spoor. Kerels in witte jassen dreugen een brancard met een lief, in gries katoen en gruun nylon inpakt, het talud van een viaduct omhoog. Het was dreug en helder buten. Der weur veul zwegen in de trein.

Tot Rotterdam keek ik uut het raam. Ik maakte een verhaal van die man of vrouw op de brancard, zo vrog in de morgen zul het wel een man west weden. As ik an die dooie dèenk dan mut het een man weden die de leste rit vlak veur Amersfoort volbracht hef, dan mut het een man weden die duzend mèensen een half uur ophaolden hef an weerskaanten van Amersfoort-Schothorst.

Bijkaans was het een ongeluk. Bijkaans was e uutkeken op de hoge mais die bruun en geel stiet te weden langs de kaant van de snelweg. Smaangs is der niet veul veur neudig. Ik zal niet weten wat die man of vrouw uut de auto leut slingern en al hielendal waor zien hartstocht was blieven steken. Morgen lees ik gien kraanten. Vlaamse bijkaans, maor zowied komp die dooie niet. Met een paor uur bin'k in Leuven. Ik bin daor eerder met Anna west.

'Tot Brussel nog twee stilstanden,' zeg de conducteur, in Mechelen en Donk.'

Dan riedt we weer.

Café Amadée in de ziedstraot achter de markt is der nog. De barman is een aander as toen, hij les Het Laatste Nieuws. Het is of e mij niet hef kommen heurd, asof het hum niet uutmaakt of der volk in zien café zit of niet. Hij luustert naor muziek, Mozart, les wieder en schenkt mij pas, as ik hum vraog. Hij zöt mij wel, maor zien donkergrune ogen hebt genog van de wereld zien, liekt het.

Op de brune holten baank langs de muur leunt een vrouw van begun twintig met heur ellebogen op de stamtaofel. Ik schoef naost heur. Ze knikt even. Ze hef lichtblauwe ogen en lang kastanjebruun haor. Ze drag een zwarte blouse, de bovenste knopen hef ze lös. Ik kiek naor binnen en zie vel dat lichter bruun is as in heur gezicht. Gien glimp van heur kleine borsten. Ok zunder dichte knopen valt de stof van heur blouse tegen heur lief. Moedervlekkies vermoed ik in het halfduuster en roze tepels in een zwarte beha.

Ze drag een zwarte spiekerboks, het kan ok flanel weden, dat kan'k niet zien. Ik vuul veurzichtig as ik verzitten gao. Ze vuult zachte. Ze bladert in een klein rood boekie. Het bint gedichten die ze net van een kunstenaor kocht hef.

'Ik bin schriever,' had de jongkerel zegd.

'Ie kunt mien wark inkieken en as het joe anstiet veur vieftig frank haolden.'

Die literator kwam geliek nao de Zuudamerikaon die rozen probeerde te verkopen. Ze kocht gien roos. Ik ok niet. Ze kocht het boekie met gedichten.

Waor in aander cafés de starke draank binnen griepofstaand stiet, hangt boven de bar een iezern rek met grune planten. In twee stoffige bierflessies steekt stekkies van de chlorofylles. Even dreit het maagie heur heufd naor mij. Dan nemp ze een slokkie van de rooie wien die veur heur stiet en slat ze een bladziede van het boekie om. Ik vuul iniens waorom Anna mij vot hebben wol, waorom ze mij de deur uut wol. Ik vuul het, maor kan het niet benumen.

'Hej zin om te praoten?' vraog ik an de vrouw naost mij.

'As je een aordige man bint.'

'Dat dacht ik wel,' zeg ik. Ik haal een glas rooie wien.

'Veuls te duur om in een café uut te schenken,' zeg de man achter de toog, as ik hum vraog of het goeie wien is.

Hij lat mij de fles zien. Het is Chileense wien. De barkeeper pakt zien kraant en giet wieder met de achterkaant. Ik bin locht.

'Ik bin an de reize,' zeg ik tegen heur.

'Dat had ik al dacht, ik had joe hier nog niet eerder zien.'

We proost.

'Ik was hier eerder met Anna,' zeg ik tegen heur, 'Anna wol niet met. Ze vun dat ik der even uut mus.'

Met dat ik dat zeg, vuul ik dat ik op het verkeerde pad bin. Waorom mus ik heur geliek van Anna vertellen? Ik gooi mien glaozen in. Maor de vrouw naost mij wordt der niet aans van.

'Anna is joen vriendin?' vrag ze.

'Ik bin met heur trouwd.'

Ze zweg. Ze vrag niet hoe lang, ze vrag niet of we kinder hebt, ze kek mij an. Ik ken die blauwe ogen en die kastanjebrune lokken, ik heb ze eerder zien. Ze hef net zukke hoge jukbienen, net zo'n spitse kinne, net zun gezicht. Ze liekt mij vertrouwd. Nee, mien dochter kun ze nooit weden, niet met zun kleur haor. Ik wul niet weten op wie ze liekt.

'De trein had vertraoging, der lag een auto naost het spoor en op een brancard weur een dooie naor de ambulance dragen. Het was vlak veur Antwerpen.'

Ik weet niet waorom ik de dood dichterbij lieg.

'Ik heb nog nooit een dooie zien,' zeg ze, 'maor ik bin der niet benauwd veur. Een dooie poes, die he'k wel zien. Het was mien eigen. Het beest was aold en mu en an het achterlief verlamd. Mien moe wol der niet met hen de dierenarts. Ik bin toen zölf gaon. In een schoenendeus he'k de poes met weerom neumen. Ik vun het een mooi gezicht, maor van een liek, een echte dooie, dat weet ik niet. Wanneer zag ie joen eerste dooie?'

Ik zwieg. We luustert naor pianomuziek.

'Dit is de Marcia alla Turca,' zeg ze.

Meer volk komp het café in, buten wordt het dokig. Achter de toog zie ik in die kast de Van Dale in drie delen. Der stiet gien starke draank, gien whisky, jenever of likeur achter de tap, nog aal niet. Ok toen ik hier met Anna was, stun dat woordenboek daor in de kast. 'Veur as we iens twist over de betiekenis van een woord,' had de baos van Amadée toen zegd, 'of as we niet weet hoe we het schrieven mut.'

Onder de trap, an het ende van de bar, stiet een trommelwasmachine, zie ik as ik vanneis wien haal, die stun der toen nog niet.

'Anna is een lieve vrouw,' zeg ik.

Die woorden ontsnapt mij en ik weet dat dit een min verhaol wordt. Het maagie naost mij kek mij bliede an. Ze hef zwiegen leerd, zo jong as ze is, en as een aander zweg, dan mut ik praoten. Niet allent omdat ze zweg.

'Anna vree met een aander kerel,' zeg ik, 'dat komt vaker veur, dat getrouwde vrouwlu met een aander kerel vrijt.'

Ik wacht even.

'Ik wus het niet, ik wus niet dat ze dat deed. Maor ze deed het.'

Ik pak mien riebewies uut de binnenbuuts van mien jassie. Achter de girocheques haal ik een foto van Anna vot. Kreukt an de raanden, een beetie bruun van het zwiet. Ik was met Anna in een museum. Fotograferen was verbeuden, maor ik knipte heur naost een schilderij toen der wieder gienien in de zaol was. Der hung een doek met een lichtbeugen zwartgrieze veeg over een wit veld. Wieder niet. Anna lacht en heur ogen straolt zachtheid en warmte uut. Het is een aolde foto.

'Dit is ze.'

Ik geef heur in het halfdook de foto. Ze haoldt hum onder het locht van het schemerlaampie achter oens.

'Zwart-wit.'

Met heur wiesvinger volgt ze de contouren van Anna heur haor, asof ze het vuulen kan. Ik neem een slok.

'Ie hebt een schiere vrouw trouwd,' zeg ze.

Ik knik. Alles waj vastlegt op een foto dat bi'j kwiet, dèenk ik. Herinnerings gaot vot aj ze vast wult haolden. Alles wat niet in een album of plakboek zit, dat is der nog. Het weten kuj bewaoren op papier of in een souvenir, maor gevuul dat zit allent in de kop en dieper in het lief. Hoe meer ie probeert ze vast te haolden hoe meer ie ze kwiet raokt. Warme, maor ok kaolde gevulens. Het benauwt mij. Alles waj vasthaoldt gledt vot. Ik kan het levent nog niet löslaoten.

'Ja, zwart-wit.'

Ik was een week met kinder van schoel naor Berlijn toen het begunde. Ik dacht dat het toen begunde, maor laoter zag ik dat het al veul langer in de locht hung. Ik wol niet met naor het butenlaand, maor collega's dachten der ok zo over. Elk was al te vaak met west met kwaojongen, met wichter die heurzölf en

heur lieven an het ontdekken waren. De kinder meugen kiezen. Mulder was nog maor een half jaor directeur, aanders had e dat vanzölf niet verzunnen. Feldmann was ok met. Ze probeerde mij in te palmen, Tineke Feldmann. Ik wol dat niet, maor toen ik veul laoter van Anna heurde en van Jan, had ik daor spiet van.

'Het was de pianostemmer,' zeg ik tegen Irma. 'Jan, de pianostemmer.'

Die man die kun schier speulen. Nao die week in oens bère, in mien bère, bleef e vaker langskommen as tweemaol in een jaor.

'Anna vuul veur zien muziek.'

Irma mut der om lachen. Ze pakt mij even bij mien arm, ik duur het flanel van heur boks niet vanneis an te raoken.

'Ik speul ok piano,' zeg ze.

Ik lach veurzichtig met heur met.

'Dit is een fluitconcert van Mozart, andante K315. Ken ie dat?'

Ik weet niet veul van muziek. Jaoren dreide ik, as ik allent in huus was, nooit een plaat en zeker gien klassiek. Elke maol as ik Anna speulen heurde, mus ik an die pianostemmer denken.

'Drie jaor duurde het veur ik het wus en toen ik het wus, was het veurbij. Jan was niet het eerste liek dat ik zag, hij was de eerste dooie die mij bevreur. Een vriend van Anna, maor ok vrienden gaot dood.'

Anna veraanderde nao de dood van Jan. Het was of hij heur in levent haolden had, of hij heur de kracht geven had om bij mij te blieven.

Irma was hen een cabaretveurstelling west in een klein theater twee straot wieder.

'Die kunstenaor had het maor over twee dingen,' zeg ze. 'Starven en neuken. Wieder niet. En elkenien lachte, asof ze niet benauwd waren.'

'Bijkaans lach ie niet meer as ie die angst veurbij bint, as starven joe niet meer benauwd maakt,' zeg ik.

Zul ik met de vrouw naost mij kunnen vrijen, en dan lachen? vreug ik mij of. Bin ik die angst veurbij en kan ik doodstil naost heur op bère liggen?

Op mien kamer in het hotel lees ik de gedichten uut het boekie van de ankommende schriever dat ze mij gaf. Het is een bundeltie drukt in eigen beheer, dat is nog veul zegd veur twaalf gedichten die fotokopieerd bint en met een nietie deur de rug bij mekaar haolden wordt. Ik lees ze, maor ze dringt niet tot mij deur. Veur in het boekie hef ze schreven: veur Hendrik. Wieder stiet der niks. Der stiet gien naam in het bundeltie, niet van de dichter, niet van heur. As ik beter kiek, zie ik dat der een bladziede uutscheurd is. Onder het nietie zit lösse snippers en as ik het wieder uutbuug valt een bladziede op de vloer.

'Ik heb een aander,' zee Anna.

Het was hier in Leuven dat ze mij dat zee. Het was de derde of vierde maol dat ze veur heur wark hen België mus en dat ik met much. We keken vanof een terras naor Fons, een kopern beeldtie naost een oversteekplaots op een briede vlochtheuvel. De jongen geut uut een kan aalgedurig water in zien harsens

en las een boek. Het weide een beetie, water sputterde over de raand van zien open kop en leup over zien ogen en neus hen onder. Anna vun mij op dat beeldtie lieken, ik was een boekenwurm die zien verstaand nog iens zul verlezen. Ze prikte met heur vörk in warme appeltaart met slagroom. Ik pruufde het huusgebak, der zat vanille deur. Met heur vörk schepte ze slagroom op mien koffie en reurde.

'Ik wul now dat ie het weet,' zee ze, 'now dat e dood is.'

Anna vertelde van Jan en van hartstochten en dat het heur veur mij muide, maor dat het zo gaon was. Ze had het niet tegenhaolden kund, bijkaans wel as ze wuld had, maor ze wol niet. Toen niet. De foto in mien binnenbuuts zag der opiens hiel aans uut. Die nacht vreeën we in het krappe hotelbère waor ik now vanneis op lig. In maonden hadden we dat niet daon.

Ze beloofde mij beterschap, het had niet huufd. Pas toen der jaoren over hen gaon waren en Lies en Martha oens niet meer in beslag namen, vreeën we vanneis as in het begun, as veur de tied dat Jan kwam om de piano te stemmen, as die iene keer, acht jaor leden in dit hotel in Leuven. Zowat.

Irma wol niet met hen mien hotel. Ik vreug heur niet. Ze las me zachties een gedichtie veur over geurige bloemen. Toen gung ze vot. Ik drunk nog twee glaozen wien en was der niet zeker van dat ik met een jonge vrouw had zitten praoten, een vrouw met blauwe ogen en kastanjebruun haor.

Het is wied nao twaalf uur. Ik heur regen tegen de roeten, een half uur leden was het nog een heldere nacht. Ik duur niet hen huus te bellen, zo late, maor vrogger op de aovend had ik het ok niet duurd. Ik zuuk het gedichtie dat Irma nao het fluitconcert veurdreug over de rozen, maor vind het niet. Ik kiek naor de foto van Anna, maor ik zie allent zwartgrieze strepen op het witte doek.

De tied is vannacht een uur weerom zet. Ik krieg dat pas deur as ik op het station stao. Mien horloge is kapot. Het löp nog wel, maor giet dan weer te gauw en dan weer te traog. Ik heb gien weet meer van mien eigen tied. Allent deur het begun van de winter heb ik ontbijt had, vanmörgen. Ik was net beneden veurdat het maagie de taofels in de ontbijtzaol ofruumde.

'Hebt u gedaan,' vreug ze.

Paniek overvuul mij. Het was drie uur, laoter bijkaans. Ik schrouw in een dreum. Anna stiet op een keukenstoel, ze lacht mij uut. Heur va kröp in zwarte toga over de vloer. De witte sjaal slep over het parket. Hij hef twee glaozen ogen, die as robijnen fonkelt. Anna hef een geel kinderrokkie met plooien an. Het weit aal omhoog, ik vuul gien wind, maor in die dreum weit heur rokkie omhoog. Ik zie een gladde witte onderboks met kanten raandties. Anna is een maagie, maor ze hef een aold gezicht, ze haoldt heur iene bien omhoog, drukt heur onderlief naor veuren, naor de blinde man die veur heur kröp en zien haanden naor heur uutstek. Ze klimt op taofel, maakt de gesp lös, stapt uut het rokkie en gooit het de locht in. Het vlög hoger en hoger, het komt niet daal, het verdwient. Anna lacht. Ze trekt an een touwgie met een lussie heur blouse lös en lat heur kleine kinderbörsties zien. Dan hurkt ze op taofel veur heur va. Ze

haoldt heur doemen achter de raand van heur glaanzend witte broekie. Het is heur va, hij kreg mien gezicht, ik kroep in zwarte toga over de holten keukenvloer, de witte sleep tussen mien bienen. Ze lacht met iens op heur gezicht, dan kleurt heur slippie rood as de dominee hum an heur vergrep. Ik schrouw.

De serveerster vrag vanneis 'Hebt u gedaan?' Ze wacht tot ik antwoord. Ik schenk mij koffie in, kiek naor heur vraogende ogen.

'Ja,' zeg ik, 'dank u.'

Ik had slaopen en dreumd. Ik had daon.

6

Wiederop wordt neie huzen bouwd, stief tegen de holtwal an. Met een jaor bint de bomen kapt en hebt ze plek maakt veur garages en opritten. De achteruutgang is niet tegen te haolden, net zo min as de veuruutgang. As ik in de serre zit met de deuren op een glief, heur ik de vrachtwagens over de Esweg gaon en dan met onderdrukt gebrom van een motor die meer toeren maakt, deur de modder het bouwterrein oprieden. De okergele takel kan ik net niet zien vanof hier, maor ik gao vaak hen kieken. Met de haanden in de buuts zie ik van ofstaand hoe het wark gruit, hoe kerels met gele helms op en zwaore schoenen an, betonbakken leegschraapt en hoe muren op de plek takeld wordt. Dan verbaos ik mij over het puun, de planken en aander rommel op de zwarte eerde die dommiet een tuun en een gazon wordt. Komp dat ooit goed?

De langzame grui van huzen, van straoten, van alles wat deur mèensen bouwd en maakt is lat mij bij toeren dreumen. Ik schaam mij der niet veur, gieniend wet het, maor as ik het mezölf toestao, en dat doe ik vaker as ik weten wul, dan verplaots ik mij in het leven van kleinigheden as een schroef of een kraanleertie. Wie hef het uutsneden, waor is het van maakt, wie hef het inpakt, verkocht, wie hef het in de kraan zet en wie dreit het in de loop van jaoren stukken tot der een nei leertie de gedurige stroom en het toerloze druppen stoppen mut?

Benaom as ik op aander plekken bin, wied vot van huus, dan krieg ik dat gevuul zunder da'k het tegenhaolden kan. Ik zul het ok niet tegenhaolden wullen. Mien ogen registreert en ik vuul dat levens investeerd bint in dakgeuten, in kelderraampies en in kerktorens, maor ok in kleinigheden, ok in die iene spieker die half uut een balk stek, waor een rafelig touw loos in de ruumte hangt. Van wie was die? Wie was die man of vrouw die die spieker in dat holt sleug, duzend jaor leden? Wie schilderde dat jaortal boven die kerkdeur, de naam op dat huus? Welke boer, welke kweker overleeft in een neie tulp of in nei ras van eerpel of sukerbieten?

Bij een uutgever van broddelwark he'k een kleine dichtbundel drukken laoten. Het was gien jeugdzunde, toen niet. Ik was eernsachtig en geleufde in de diepere betiekenis en de weerde van de gedichten. De tied dat ik der met spiet op weeromkeek is allang veurbij. Spiet lig achter mij, niet altied, maor ik geef mij aal minder over an weerumkieken in neerslachtigheid. De dood lig veur mij, dat is al arg genog.

Het boekie met de riemelarijgies mag de naam dichtbundel, zoas op het omslag stiet, zowat niet hebben. Het waren maor vieftig boekies, die ik met neijaor verstuurde in stee van kaorten, maor het hef wel een isbn-nummer en in de Keuninklijke Bibliotheek in Den Haag stiet ien exemplaor op de plank. Ik bin der een jaor laoter wezen kieken en ik vun mien naom daor in het

computerbestand. Mien hek veur een weilaand, mien speur in het zaand, mien spieker in het holt, mien touw.

Vlak veur Emmen stun an de straot naor Kleindiek an de linkerkaant van de straot jaorenlang een hunebed stief naost het woonwagenkamp. Het was gien echt graf. Het waren stienen die bij het laand anmaken teveurschien kommen waren. Het hunebed was miniatuur, had gien historische weerde, het was zo maor wat, het was tiedverdrief van grondwarkers die zowat met het wark klaor waren. Now is het vot, now stiet der een echt kunstwark, strak en stief in roodbruun iezer. Het laandschap wordt der met deur vormd. De woonwagens staot in een riege, de autowrakken ligt achter een heeg van populieren. In de folders en de toelichtings die op het gemeentehuus en in de musea te koop bint, stiet een verhaal over het strakke contrast met het laand, met de locht, een herinnering an vrogger, een bewustmaking van het now. Roest op overhellend iezer as symbool veur wat oens te wachten stiet. En over honderd jaor vindt milieuonderzukers een roodbrune kring in het zaand, een ofdruk van oenze tied, net as lieken bij toeren een ofdruk achterlaoten hebt in de eerde.

Achter in de tuun van mien va en moe lag een tip laand, het was van gieniend leek het, twintig veerkaante meter in een driehoek tussen de tuunties van oens en van de buren. Braandnekkels gruiden der, braandnekkels met witte bloempies en gemiene stiekels. De grond was vergeven van de wortels. Ik greuf een gat in het zwarte zaand en stak de wortels van de braandnekkels deur. Eerst de zwarte eerde, maor nao een schop diep was daor de oerlaog, van wat ik now weet dat iezer was, roodbruun iezer, roest in het zaand. Met een hamer sleug ik een gat in die laog. Dieper mus ik, uut het zicht van elkenien. Onder de laog braandnekkelwortels en onder de oerlaog was geel zaand, hard en koel, maor niet zo hard as het iezer. Ik greuf een tunnel.

De tunnel was bijkaans ien, twee meter lang en slim krap. Het was een grot met bedompte, maor lekkere locht. Ik drukte mien arm met de zere plekken van de braandnekkels tegen het klamme zaand. Tussen de lichtbrune en zwarte strepen in de geelbrune waand van de tunnel kraste ik met een spieker figuren in het zaand, toen gooide ik het gat weer dicht. Ik was uutspeuld, ik had mien tiekens achterlaoten. Dit was genog. Dit zul laoter ontdekt worden, volgend jaor al hoopte ik, hier zul een verhaal van kommen, net as van de grotschilderings in Spanje en in de Sahara. Wetenschappers zullen zuk ofvraogen wat die lijnen te betieken hadden. Ik wus het wel, maor ik zul het niet zeggen. Ik zul het verhaal uutknippen en bewaoren en der of en toe naor kieken.

Ik wus hoe dat vulen mus, een jaor eerder ha'k achter de schuur een skelet opgraven. Ribben, botten van bienen en een ruggegraot. Dit mus een mèens west weden. Ik was niet benauwd, maor neisgierig en op de holten tuunbaank gruide een geraomte, maor de kop kun ik niet vinden, die was der niet. Die was ritueel offerd, daor was zoere wien uut drunken, of bier, wus ik, der waren gien haanden, gien voeten. Het was een zwien dat doodgaon was, een jong zwien, zee mien moe. Het was een mèens. Ik wus het zeker.

Dat Anna vot giet. Het giet mij te gauw. Ik heb dat niet verdiend, en zij ok niet, maor het komp, ik vuul dat in mien buuk.

Ik schoef de deuren van de serre wieder lös, ik krieg het warm. Dommiet schient de naojaorszun naor binnen. Dauwdruppen hangt nog an het gras. Het kost mij aal minder muite te blieven zitten, de onrust in mij zakt of, staodig. Ik huuf niet meer vot. Allent zitten, dat komp mij nog het beste uut. Een late liester wupt tussen de struken, die giet straks vot en ankommend jaor is hij der weer. Anna komp niet weer as ze vot giet. Ze is al vot. Smaangs dèenk ik dat ze dood is, dat zul makkelk veur mij weden en veur heur bijkaans.

Ik vuul mij helder, verbeeld mij da'k de dreumen in mien kop op een riege heb. Dat is wel iens aans. Ik verbeeld mij wel iens vaker wat.

Ofscheid en dood komt altied te gauw, benaom as het een aander is. Benaom as het een ende is van een verleuren stried, dan is het te vrog. Ofscheid kan net as doodgaon een overwinning weden, een triomf. De tied is goed west, de tied was slim verkeerd, maor dan is der de triomf, niet van het opgeven, maor van de overgave. Anna hef heur niet opgeven, ze gaf heur over in triomf. As ze der de tied veur had hef, een klap kan gauw gaon, te krap weden veur die weerumblik, as ze oens boek, heur boek nog ienmaol deurbladerd hef veur ze het dichtsleug, dan was het de muite weerd zul ze zien. En ik, zul ik ok de muite weerd west weden? Ik vraog het mij of.

Ik blief steken in de tied. Het muit mij om mezölf zo te zien. Ik zie mezölf niet allent as toeschouwer, maor ok as speuler. Had ik niet zo veul keken, maor dichterbij mezölf staon, dan had ik het bijkaans ankommen vuuld, mien lief had het dan al vuuld veur ik het weten wol, maor ik keek. Ik keek benaom. Hadders had mij dat nog niet ofleerd.

Met de jaoren weur ik aal lichter, slanker, en ik leut twee gaaties in mien broekriem maken. Ik kun geliek naor het leste gaatie. Mager nuumde Anna mij. Ik vuulde mij goed. Het gung vanzölf, niet hielendal, mien lief vertaolde wat mien harsens nog niet wussen, leut zien wat zuch al vastzet had in mien ziel. Het gruide met dat ik niet meer op de weegschaol staon gung.

Het gruide niet allent in mien lief. Ik lees de gedichten die ik een jaor, twee jaor leden schreef, de korte verhaolen. En ok as ik ze niet lees, dan weet ik wat ik schreven heb. Elke regel drag het ofscheid in zuch, al liekt het net asof het aansom is. Het bint verhalen over triomftochten, over succes en overgave. Dat soort verhalen bint het veur wie de woorden in de zinnen les, veur wie verget wat der maank regels stiet.

Komp het deur die woorden, die verhalen met de dubbele laog, die, ok as ze goed ofloopt of as het een anekdote met een lochtige pointe is, verraodt wat in de ziel te vinden is? Ik lees ze weerom, ik zie het aandere verhaol wat ik niet weten wol toen ik het schreef. Ik lees wat ik niet schreef, en toen niet schrieven kun, maor wat in mij zung en aal nog zingt.

Now ik dit zo bedèenk, weet ik niet of ik met mien verhalen mien leven stuur. Is alles wat ik doe en laot, is dat veurbestemd en speul ik de rol die mij is toebedeeld vol overgave, omdat ik toch niet aans kan? Een rol waor ik mij bij

toeren tegen verzet, maor ok dat is dan het spel wat ik speulen mut. Ik speulde dat niet allent, maor dat is gien echte treust.

Toen ik in de aovendopleiding mien akte haalde, was der dat maagie met rood haor, Hester. Ik vun heur niet aantrekkelijk. Deur heur kleren hen zag ik heur botten, heur skelet, ik zag te weinig vlees en bloed, gien haanden en voeten, en wieder had ik Anna bij mij in huus, wat mus ik?

In de pauze van de lessen preut ik vake met Hester. Ze geleufde in astrologie en een beetie an waorzeggerij. Ze maakte horoscopen en as der volle maon was, gung ze nooit hen buten. Vrouwlu waren volgens heur dan vruchtbaorder en mannen waren geiler as bij neie maon.

'Wetenschappers geleuft,' zee ik tegen heur, 'en geleuvigen weet het zeker.'

Ze lachte der wat om. Ze wus zeker dat in de sterren stun hoe het leven gaon zul, ze wus zeker dat de planeten en de sterrebeelden van de dierenriem bepaolden waor as we uutkwamen. Ik geleufde heur niet, daor was ik zeker van, maor ik huuld heur niet tegen om mien horoscoop te schrieven. Ik gaf heur mien geboortedaotem. Het uur dat verzun ik der bij. Ik wus het niet, ik weet het nog niet. Het was in de vrogge morgen van een deurdeweekse dag, meer weet ik niet van mien begun.

Die aander week bleef ik nao de literatuurlessen met heur nao. We drunken een glaasie fris in een café, we preuten over modernisme en over dada. We zeden mekaar dat het een feest was om over taol te praoten en boeken te lezen, dat een week makkelijker weur deur de literatuurlessen op disse aovend. Ze gaf mij mien levensloop. Een baan in het butenlaand, een vrouw met rood haor. Ze schreef niet; lang rood haor, der stun niet blauwe ogen en een scharpe kin. Ze miende niet heurzölf.

Twee bladzieden gaf ze mij, in schier handschrift over lichtblauwe streepies over wie ik was en hoe ik leven zul. Ik deud asof het veurspellings waren veur in de roddelbladen, maor het zaod was zeit, de kiem begunde te gruien. Ik leefde naor die veurspellings die zuch in mien achterkop vast zet hadden. Nooit dacht ik an die horoscoop, die in het plakboek in een deus op zolder kommen was.

Het is windstil. Ik heur de takel ielig piepen en zie dan tegen de harfstblauwe locht de punt van de kraan de bovenhoek van het serreglas binnendreien. De kabels zie ik niet en achter de coniferen bedèenk ik een tussenmuur an een stalen haok, een raamkezien, een krooie met cement tussen hemel en eerde, bouwstienen veur een onderkommen van aander lu, van een man, een vrouw, van twee mannen, twee vrouwlu, van aander lu die daor heur leven zuukt, van heur kinder. Ik zie aolde mannen naor het wark kieken, ze hebt de haanden in de buutsen. Straks slat een timmerman een spieker in een hanebalk en schroeft een loodgieter een spiegel boven een wastaofel.

Dat Anna votgaon zul, dat stun niet in die veurspellings, daor kwam gien astroloog an te pas. Dat lot, daor bin ik al te vake an herinnerd om der nog benauwd veur te weden, zag ik vake veur mij langs gaon. Dat ze votgaon zul, dat wus ik niet, dat stun niet in de sterren die deur Hester bekeken waren. Daor stun

niet dat ze kommen zul. Dat stun niet in zwarte inkt op dat schriefblokvellegie, dat stun in de gedichten en verhalen die ik zölf schreef, maor ik zag het niet.

Verklaort dat de oplochting die ik vuulde, vlak naodat Anna vot was? De druk was van mien ogen van de ien op de aander minuut. Bij Bieze bestelde ik het dagmenu. Ik at mien bord tot op de leste eerpel leeg. Het was gien eten om troost te vinden, het was voldoening, asof mien lief in stille triomf zee: het is volbracht. Ik gaf mezölf weer toe dat het beter was zo, asof ik vanof dat moment de draod weer vastpakte en strakker op het pad leup dat veur mij bedoeld is. Ik was der naost gaon lopen, niet hielendal, maor ik was te wied votraakt van mien weg. Die aovend speide ik.

Boven in die deus op zolder lig de beschrieving uut de sterren in algemiene uutdrukkings, in woorden waor ik alle kaanten met op kan. Ik laot ze in de deus, in de plakboeken die herinnerings uut mien heufd vot laot zakken. Ik huuf niet te lezen dat ik morgen post krieg, of vandage, ik huuf niet te lezen dat ik disse maond een spannende ontmoeting hebben zal met een vrouw met lang rood haor en blauwe ogen en een spitse kin, of dat ik naor het butenlaand reizen zal. Ik bin net in Vlaandern west, dat stiet vast beschreven, ik schrief het zölf op.

Het muit mij om niet in veurbestemming te geleuven. Ik geleuf der niet in, maor ik bin der niet zo wisse van.

Een half uur leden heurde ik de brievenbus. Ik huuf niet te weten wat het neis is. Het hef lang duurd. Ik was twee maond in huus, twee maond vot van schoel. Ik kreeg een gesprek met personeelszaken, met een onbekende vrouw van het gemeentehuus. De bos bloemen van viefentwintig gulden, die elk standaard volgens reuster van schoel kreg, lag al te rotten tussen koffiefilters en gruunteresten. Wat ik van zins was en of ik over dingen naodacht had, vreug ze. Dat had ik. Ik wol weer an het wark. Ze vreug wat ik wol doen. Ik vertelde verhalen over lessen, over grammatica en over kinder veur het examen en neie romans en aalgedurig heurde ik mezölf votdrieven in een uutwaaierende delta van woorden, ien grote brij. Ik zag dat ze der veur deurleerd had. Ze vreug niks en zat te wachten op mien traonen. Die wol ik wel, maor niet veur heur. Ik gunde die vrouw in die spreekkaomer mien traonen niet, disse stried, die zul ik strieden, maor niet op het kantoor in het gemeentehuus.

'Ik maak wel een schema,' zee ik, 'ik maak wel een programma veur de kommende maonden. Nao neijaor weer begunnen, mischien veur halve dagen, dat liekt mij wel wat.'

Dat was nog zowat drie maond wieder. Het leek heur ok wel wat.

'Hoe was het,' vreug Anna, 'hoe was het?'

Ze speulde piano en ik zee niks.

Een half uur later was ze met koffie bij mij kommen. Ik zat achter mien bureau en probeerde een sonnet te schrieven over teleurstellings die ik in mij vuulde, over onmacht en over stark weden. Toen ik heur de trap op kommen heurde, dreide ik het papier om en trok ik strepen van boven naor beneden en overdwars.

'Ik maak een schema,' zee ik. 'As het wul, dan begun ik in januari weer te warken.'

Ze bleef bij mij zitten en zee niks. Ze keek langs de lesboeken in de kast, naor de romans, de encyclopedie, de brievenstander met de blauwe belastingenveloppen en ansichtkaorten met groeten van collega's. Niet ien met beterschap der op. Ik kun iens denken dat ik ziek was.

Ik bin niet ziek, ik bin allent maor mu.

Ik had niet ien gedicht schreven toen ze een uur laoter vanneis boven kwam, zölfs gien begun van een gedicht, gien begun van een schema. Ik had het papier niet meer anraakt. Anna bracht mij een bonbon, wikkelde het rooie halfdeurzichtige papiertie der of en stopte het snoepie tussen mien lippen. Ik jaankte. Anna zee niks, ze leut mij allent. Mien mond weur aal dreuger. Beneden heurde ik hoe ze piano speulde, traog en droevig. Mien traonen waren over. Ik gung met mien tong langs mien lippen.

Ik doe de ofwas, het stelt niks veur, een paar koppies, een paar glaozen met witte vegen van melk an de raand, wat bestek en een bordtie met krummels. Ik wring de schötteldoek uut en veeg de vensterbaank in de kamer schoon. Der ligt kleine dooie muggen. Het water en het schoem in de geutstien neemt de zwarte punties met naor beneden. Het leste ofwaswaoter aorzelt veur het votlöp. De zwanehals onder het aanrecht sloekt een leste maol, dan is het stille.

Ik zet koffie, de tweede maol vanmorgen. Ik heb gien nocht aan koffie, het is vergif, mien darms laot dat geliek weten as ze mij nao twee slokken hen de wc jaagt. As het apparaot begunt te prutteln en ik brood smeer, twee met honing, dan komt de traonen die ik vot wul haolden. Ik bin allent, ik vuul het an mien strakke onderlip. Ik jaank in de keuken. Brieven ligt achter de veurdeur in de gang op de mat, ik laot ze liggen. De stekker van de telefoon hangt an het snoer over het bloementaofeltie. Zo vuult dood in mien ziel, zo word ik ofsneden, dit is het begun. Ik vuul gien oplochting meer, der is gien triomflied in mien heufd. Ik weet niet meer welk lied ik om zeuven uur onder de douche stun te zingen.

De honing löp van de snee stoet over de broodplank. Ik vold de snee dubbel, veeg de honing van de plank. Ik vuul de druk op mien ogen gruien, maor nog geef ik mij der niet an over, niet langer as ien traon. Dan hoelt het lochtalarm, het is de eerste maondag van de maond.

Ik zie een man in een keuken staon, op sokken in grieze sloffen, een natte geblokte dreugdoek over zien scholders, een rooie trui, een blauw hemd met de bovenste twee knopen lös. Hij gooit de koffiepot leeg in de geutstien. Ik heur hoe zien schrouwen langzaam overgiet in zachties zingen. Hij zingt, kek tussen de lamellen van de luxaflex deur naor buten, maor hij zöt niks, ik weet dat. Het trillen van zien haanden wordt langzaam minder, een mes valt op de grond. Hij lat het liggen. Dan giet e hen boven, trekt een deur achter hum dicht. De deur blef op een kier. Hij zöch pen en papier. Hij streept en krast, zöch woorden veur een gedicht. Hij vindt ze niet. Dan zakt zien heufd naor

veuren op het bureaublad, de stoel schöf een eindtie naor achter, een haand rust tegen de lamp, de aander op zien schoot. Tussen woorden en halve zinnen op het schriefblok löp inkt vot, vlekt deur de bladzieden hen. Een leven wordt onzichtbaor. Ik zie hoe e in slaop valt, verkleumt, wakker schrikt en zachties wieder zingt. Ik heur de melodie, verstao de woorden niet. Zien onderlip trekt vanneis weer strak.

7

'Vreselijk,' zeg ze. 'Ik vind het vreselijk. Ik kan der niks an doen.'

Ik geleuf Anna. Ze kan der niks an doen.

'Mien gevuul, diep in mij zeg dat het zo mut. Ik mut het zo, der is gien aander weg.'

Ik zie honderd aander wegen, maor ik wul der maor ien. Anna zöt honderd aander wegen, zij kös.

Ik leg de hoorn neer. Dit was het leste gesprek tussen heur en mij. Het is now echt oflopen. Het was een lange aanloop veur de sprong in het duuster. Ik sprung, Anna sprung, maor we kwamen elk an een aander kaant.

'Jan huulp mij om mien arfenis kwiet te raken,' had ze zegd dat weekend in het hotel in Leuven, hoe lang is het leden, twee jaor en drie maond, waor ze mij vertelde van heur hartstochten veur de pianostemmer die toen vief week dood was.

We hadden een goedkoop arrangement veur twee personen in dat universiteitsstadtie. Elkenien sprak Vlaams, gien taolproblemen. We kunden elk verstaon, we huufden gien Frans te praoten.

Anna vertelde heur verhaol. Hoe ze vier jaor eerder, in de week dat ik met de schoelkinder op kamp was, met Jan op de piano speuld had. Hij wus nog een tweedehands, een Bechstein, had e zegd, maor heur piano, een aolde Zimmermann van heur va, was ok een goeie. De muziek had Anna lös maakt, niet de eerste maol, maor gedurig was het gruit. De klaanken uut Jan zien haanden hadden gevuul in heur boven haald, gevuul dat ze bij mij niet de vrije loop had kunnen laoten. As ze het weten had, dan had ze het probeerd, zee ze, maor ze wus niet van die gevulens die diepe in heur zaten. Niet dat het mien schuld was dat die klaanken niet deur mij bovenkommen waren, ze wol het niet over schuld hebben.

'Schuld heurt in de kerk en daor moet we het maor laoten,' zee ze. 'Daor is vergiffenis, maor meer nog vergif. Ie raokt schuld nooit kwiet zolang as ie het hen de kerk brengt. Schuld raak ie kwiet as ie het lös laot.'

Ze kun het weten. Ze kende de preken van heur va op zundag-middag.

Vanneis vertelde ze van heur kindertied, ik kende heur verhaal, ze vertelde van fietsen naor schoel, van an de kaant blieven bij daansles, van leraoren die heur niet ofbleven, die grèenzen overgungen, grèenzen die ze niet kun benumen, toen niet, grèenzen die ze aal wieder legde om elkenien buten te haolden.

We lagen naost mekaar op het krappe hotelbère, ik vuulde de warmte van heur lief, maor niet méér as de warmte van heur lief. Niet meer de overgave van even eerder, van passie in een aander laand, in een aander bère, niet meer die passie van een nei begun. Der klunk gien muziek. Ik zweeg, het was ien van de eerste maolen dat ik zweeg en niet zee dat het niet zo arg was, as ze zegd

had, dat het wel metvuul en dat ze flink weden mus. Ik zee dat niet, maor der klunk nog aal gien muziek.

Heur verstaand, dat was goed, daor kun ze met uut de voeten, zee ze, wetenschap en feiten gaven heur vastigheid, diploma's lagen in de kast, maor gienien die der naor vreug. Gienien die vreug en elk gung over heur grèenzen. Het much gien naam hebben.

Anna had verkering kregen, benaom met jongens die met een arfenis op heur ofkwamen, een arfenis van schuld en boete, jongkerels met hoge muren om zuch hen, daor bleef ze maonden bij. Niks as veurzichtige zoenen in het duuster en zwieterige haanden op heur rug, niet wieder. Ze wus ze van heur of te haolden. Het waren jongens die ze kwiet wol, maor ze duurde gien nee te zeggen, ze wus niet, dat ze nee had kunnen zeggen. De jaoren kreupen wieder, jongkerels wussen nao twee week wat ze wollen en wat ze niet kriegen zullen. Ze vuulden de grèenzen die Anna trokken had, de kaolde van heur lief. Een dominees dochter, die zul wel weten hoe het was, daor was gien gesprek met meugelijk, niet as ze niet wol, en Anna leut an elk vulen dat ze niet wol.

'Ik wus niet dat ik dat deed,' zee ze. 'Waor, echt waor niet, ik wus niet dat ik dat deed. Ik kende die aander kaant van mij niet.'

Het deud mij zeer, vanneis deud het mij zeer, daor in dat hotel in Leuven dat zo te heuren. Jaoren waren we bij mekaar. Jaoren deelden we Lies en Martha die met een jaor of wat het huus uutgaon zullen. Ik kun niet bij heur kommen. Toen niet. Ik wul niet denken an die jaoren daorveur.

Ik meende da'k mien grèenzen en mien meugelijkheden kende toen ik bij heur kwam. Ik meende da'k mezölf in de haand had, en dat had ik ok. Ik had mien grèenzen, ze lagen op een aander plek as die van Anna, ze lagen der, ik kun ze goed beschrieven, meende ik. Deur heur verhalen weur ik starker, mien grèenzen weuren hoger. De grote kaders zag ik aal dudelijker, gaf ik aal dudelijker vörm. Ik zee Anna hoe ik het zag en hoe het kun, smaangs zee ik hoe het mus. De ofstaand gruide. Tot Jan.

Anna vertelde van de gezichten van heur va. Heur va die heur in de warre bracht had.

'Op zundagmorgen wandelde hij met mien moe deur het dörp en in de naomiddag preekte hij over respect en liefde veur mekaar en veur de Heer. Ik heurde mien va uut Prediker citeren: Genietsje fan it libben my de frou dysto leafhast alle dagen fan dyn neatich libben dat God ûnder de sinne jout. Zaoterdags was e niet te gebruken, dan mus e de preek schrieven, dan mus elk bij hum votblieven. Hij zat dan in de veurkamer achter vitrage met uutzicht op de kerkdeur,' zee Anna.

'Ik durfde daor niet meer te kommen, niet nao die keren dat e mij daor vraogd had. Op zaoterdag bleef ik van huus vot.'

Ik kende heur woorden, disse zinnen had ik vake heurd, ik schrok niet meer.

'Ik vuul wat ie zeggen wult, ie huuft het niet te zeggen,' zee ik.

Ze zweeg. Had ik heur laoten praoten, denk ik now, maor now is now en wat toen was, dat is veurbij.

Op schoel vertel ik kinder van de allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emoties. Ze begriept mij niet, maor schrouwt as ik zeg dat de rest van het uur vrij is, dat ze naor huus gaon mucht. En as ik geliek daornao zeg dat dat niet zo is, dat ze blieven moet, dan goelt ze vanneis.

'Kiek,' zeg ik, 'now hebt jullie tweemaol in ien minuut laoten zien wat ie vuult, wat woorden met je doet en hoe je dat kunt laoten zien.'

As Anna van Jan vertelt, van zien muziek, van zien pianospel, van zien woorden en zien zwiegen en as ze zeg dat ze met hum vrijen en zingen kun zunder dat heur va metkeek, zunder dat ze de haanden van heur va an heur lief vuulde, dan heb ik gien weet van expressie, dan zie ik in de verste verte gien grèens die ik oversteken kan. Dan vuul ik mij achter prikkeldraod onder hoogspanning. Ik blief van Anna of, van heur gevuul, ze lat mij der niet ankommen. Ik word niet kwaod, vuul gien verdriet, ik heb mien verstaand op een riege en zeg dat het goed is, dat ze dat zo bij hum vuulde, dat het goed is, dat ze mij zeg wat in heur omgung toen ze bij Jan was, toen ze met hum vree.

In de kraant lees ik over massagraven die in Polen vunden bint. Duzenden mèensen weuren daor doodscheuten op de raand van een gat midden in een bos. Honderden tegelieks. Dan gung der ongebluste kalk over. Schrouwden ze, denk ik bij mezölf, schrouwden ze veur ze vermoord weuren? En elk die schrouwde kreeg as eerste de koegel. Wie zweeg leefde langer. En de beulen, de moordenaars, zwegen ze, of schrouwden ze onder het schieten?

Ik zat op de Grote Markt in Leuven op een terras en wachtte op de ober. Anna kocht souvenirs veur Martha en Lies. Een man van boven de zestig zat an een taofel wiederop en preut an ien raom deur. Hij was dronken, leek het, bijkaans was e dement. Veur hum stun een halfvol glas, de bovenkaant was wit van schoem dat tegen de binnenkaant patronen vörmde as van Brugse kaant. Met een stok in de haand probeerde e de twee treden van de stoep op te gaon, toen bedacht e hum, drunk zien glas leeg en gung naor een taofel wiederop. Een maagie zat bij heur va op schoot.

'Alles zit in de genen,' zee de aolde man tegen het wichtie.

Hij zette de doem van zien vrije haand achter de revers van zien jassie.

'Alles zit in joen chromosomen, joen neus, joen haor, joen ogen, alles zit in de genen.'

Hij tikte met zien stok tegen een stoel. Het wichtie keek verschrikt, maor was niet benauwd bij heur va op schoot. Toen leup de man praotend wieder, hij had zien verhaol nog lang niet of. Hij trok een nat speur over het trottoir. Ik heurde hum roepen 'de genen, de genen, daor zit het in.'

'Mendel had het goed zien,' zee ik tegen Anna, toen ik later op de aovend naost heur lag. 'Hij kende gien genen, maor hij wus van overerving van doperwten en van brune, witte en gespikkelde kippen. Toen e een patroon ontdekte, leug e de getallen bij mekaar. Hij huufde gien bloempies meer te tellen. Hij wus de antwoorden. Hij verzun zien geliek.'

'Mendel was een monnik,' zee Anna.

Ik zweeg.

'Now ken ik mien arfenis,' zee ze. 'Ie hebt der toe daon, deur joe weet ik wie ik now bin, een stukkie heb ie der toe daon. Mien va hef der toe daon. Hij sleut een diel van mien genen op, maakte dat ik daor niet an duurde kommen. Het hef lange duurd veur ik die schuld in de veurkamer van de pastorie achterlaoten kun. Daor was muziek veur neudig, daor had ik Jan veur neudig.'

Ik heurde ofscheid in heur stem, het timbre weur leger, de klaank was der uut. In het duuster van de kamer dreide ik mien heufd bij en keek ik naor de vitrage die zachties beweug op de locht die deur de kier naor binnen weide. Anna had vraogd of het raam een eindtie lös much, ze had mij even eerder vraogd. Ik vuulde heur haand op mien borst, ze streek met heur vingers deur mien haor, vuulde mien buuk die wel wat dunner weden much, toen.

'Maor ik haold van joe,' zee ze.

Ik heurde de lift op de verdieping stoppen en de deur lös gaon. Koffers op wielties krasten over de gang. Mien traonen börg ik op. Ik stapte het bère uut, drukte het raam dichte en kwam weer naost heur liggen. Ze was vot, zo dichte as ze bij me was, ze was vot.

Ik dacht an Darwin. Hij had het goed bekeken. Genotype en fenotype en alle combinaties van die beidend. De beparkings bint an weerskaanten. We hebt mekaar niks te verwieten. Ik gung op het aandere bère liggen en vuul in slaop.

We zullen vief dagen in Leuven blieven, maor we gungen eerder vot. In een konditorei drunken we een leste kop koffie. Wiederop zat een vrouw achter een groot glas bier. Allent. Het was elf uur in de morgen. Met heur wiesvinger gung ze over de raand van de kelk, der was allent plafondmuziek. We namen de trein vlak nao de middag, naor huus. We waren uutpraot.

Twee maond nao dat weekend kwam de Bechstein. Het was een arfenis van Jan veur Anna. Ik huulp met de piano op stee te zetten, zee dat ze gelok had met zun mooi instrument en kocht keerzen veur de kandelaars die an weerskanten in het zwarte glimmende holt schroefd waren. Anna was der bliede met, en omdat ze der bliede met was, was ik het ok. Der kwam een aander stemmer. Ik gung vot as hij kwam. Ik stelde gien vraogen, begunde an een sonnet dat later in Maatstaf kommen zul. Het was ienmaol. Ik schreef nog wel, maor stuurde niet meer op. Ik had bewezen da'k het kun, ik stun in de inholdsopgave van een literair tiedschrift. As het mus, dan zul ik dichter kunnen weden. Ik wol niet. Toen niet. Ik sleup in het logeerbère.

Elk die van Jan wus, zee dat ik bij Anna vot gaon mus. Ik luusterde niet naor aander lu, deur al het geschrouw om mij hen heurde ik mezölf niet meer. En elk jaor leut ik kinder in de klas vulen wat dat was: allerindividueelste emoties.

Ik loop langs de neibouw. Zowat alle huzen bint onder de pannen. In een container zie ik dakramen die nog monteerd worden mut. Een bouwvakker met een gele helm op döt het hek op slot. Met een dikke maond bint disse huzen bewoond, dan zie ik mèensen in kamers en tunen, dan zie ik begunners. Ik bin niet ofgunstig. Ik loop de es op en neer, zie hoe de wind het blad an de bomen omkeert en weer gaon lat. De onderkaant schient zulver, de bovenkaant kleurt veurzichtig rood en bruun maank het gruun. Het spel giet deur.

De tied die was der veur neudig, tied om bij mekaar te kommen en uut te vinden dat het water te diepe was. Dat Lies en Martha niet genog waren om de brug in staand te haolden. As ik in het kale lege huus kom, waor de aolde piano nog in de garage stiet en de zwarte met de keerzen vot is, schoef ik de post an de kaant. Ik huuf gien bericht van wie dan ok. Ik trek de stekker van de telefoon uut het contact. Laot mij allent. Anna huuft mij niet meer te bellen. Ik neem niet meer op.

8

De bedriefsmaatschappelijk warkster stuurde een brief, ze had probeerd mij te bellen. Ze kun mij niet bereiken, schreef ze. Dat klopt. Ik heb de telefoon niet weer ansleuten. As Anna mij niet heuren wul, dan wul ik heur ok niet an de telefoon. Ik weet dat het kinderachtig is, maor ik huuf gien verantwoording of te leggen, an wie dan ok, niet meer. Het gef mij rust as ik mij onbereikbaor weet, gien schoel, gien Martha en Lies, gien Anna. Gien Anna.

Ik jaag aal minder, ik huuf niks meer. Ik bin an mezölf overleverd, dat stiet mij an. Aander lu huuft mij niet meer te zeggen dat ik onder de mèensen mut. Ik deud niet aans en wat is der van worden? Ik wul zien hoe dit uutpakt. Wie mij zien wul moet maor kommen. Ze meugt der muite veur doen. Ik wul weten da'k de muite weerd bin.

'Ie bint de muite weerd,' zee Anna.

'Denk om joezölf.'

Ik dacht om mezölf. Denken deud ik benaom. Ze miende wat ze zee, dat geleuf ik wel, maor het klunk hiel aans as de woorden van Hadders op die tweezitsbaank in het scheikundekabinet.

Bij toeren zie ik mezölf deur het huus lopen. Dan kiek ik hoe Hendrik deur de lege en kale kamers struunt. Dan zie ik hoe Hendrik löp, een beetie veurover met smaangs een wilde blik in zien ogen, langzaam giet e dan de trap op, de haand an de leuning die een beetie löszit, dan warpt e een blik in de logeerkamer waor de kasten vot bint en kleren en boeken nog in stapels op de vloer ligt. Dan zie ik hoe Hendrik naor het behang kek, naor de lochte plek waor een reproduktie hung: Remorque sur la Seine. Het was een sleepboot in pasteltinten, bijkaans van Monet of een andere Fraanse impressionist. Remorque brengt Hendrik nog aal in verband met mokken en met dwarsliggen. Anna hef het schilderij met die boot metneumen. De striekplank hef ze laoten staon. Anna hef een neie kocht, maor Hendrik hef nog niet streken. Dat hef e nooit huufd en een striekiezer moet e nog kopen.

In de slaopkamer stiet het logeerbère. Ienpersoons. Dat is nog groot zat. Hij hef al vake op dat bère slaopen, ok toen Anna der nog was. Nao die pianostemmer was het bère niet meer van hum en van Anna, het bère was allent van heur worden. Hij mut neudig de lakens verschonen, zöt e, maor zolang as der allent op lig hef e gien haost.

Allent zien warkkamer is nog hetzölfde as in de tied dat Anna der was. Hij is an neie vloerbedekking toe, de bureaustoel hef de nylon draoden deursleten, lösse slierten haokt achter de poten en het hardboard wordt zichtbaor. Op de bovenste plank van de boekenkast, een beetie uut het zicht, stiet een foto van Anna. Veurige maond hef e die neumen. Ze drunken veur de leste maol samen koffie in een restaurant en het fotorollegie mus vol. Anna kek hum recht an. Ze

wus wat ze wol. Ze wol vot. Ze zee dat ok en een paar dagen laoter was ze vertrokken. Hendrik schöf de foto een eindtie naor achter, maor Anna blef hum ankieken. Dood was ze veur hum, en as ze belde was het asof ze uut de hemel of liever nog uut de hel met hum praotte. Hendrik bleef vriendelijk.

De kamer beneden is ien grote ruumte. De helfte van de meubels hef Anna metneumen, alle planten bint vot, op een sanseveria nao die verdreugd in de vensterbaank stiet. Hendrik hef gien gevuul veur planten. Hendrik hef zat an wat overbleven is. Hij huuft niet meer. Op de vloer stiet een vaas met goldsbloemen, ze bint verdreugd, maor hij wul ze nog niet votgooien. Het was de bos die ze veur hum kocht had, hij kreeg ze toen de verhuuswagen votreed. In de vensterbaank lig een catalogus van Ikea. Hij hef der een maol in bladerd om een boekenkast uut te zuken, maor der stiet niks veur hum in.

'Neem nog maor een paor maond,' zee de bedriefsarts, 'we ziet nao de veurjaorsvakantie wel weer.'

Ik zul een plan maken om veur halve dagen te begunnen, in januari, de derde klassen, dat leek mij wel wat, zee ik. Maor hij gaf gien aosem.

Hij zee: 'Doe maor, maak maar een schema, laot maor zien waj zoal doen wult.' Het was een herhaoling van zetten in die spreekkaomer, een wisseling van gedachten die nargens uut kommen zul. Ik heurde het an en wachtte tot de tied om was. De dokter deud niet aans. Now ik in huus bin, weet ik dat ik hielendal niks doen wul, niet veur schoel, aanders niet. Die dokter wus dat al veur ik bij hum op kantoor kwam. Het is een rouwproces, een langzaom ofscheid nemen. Doktersbezuuk heurt tot het ritueel om het leven de plek te geven waor het heurt. Elk gesprek is een ofscheid waor het verstaand veuruut löp op het gevuul. Alles liekt mij overbeudig, teveul en zunder doel. Ik moet iniens denken aan de veurige schoel, de huusholdschoel, waor ik vief uur had in de tweede klas. Ik was een invaller en een begunneling, wat wus ik van jonge meiden, van wat maagies deur het heufd gung?

Twee kinder van een jaor of veertien kwamen bij mij in de lerarenkaomer.

'De wc,' zeden ze, 'de wc.'

'Jullie kunt al aordig met twee woorden praoten,' grapte Van der Voort. Hij gaf Engels. Ik gung met de wichter met.

De deur van de wc stun open. Van onder tot boven was het hokkie onder de stront smeerd, vegen op de tegels, de deur, de pot. Het wichtie mus op de bril staon hebben om overal bij te kunnen. Het stonk niet recht, de stront was zowat dreug, ik reuk niks, ik zag de ofdrukken van haanden en parallelle speuren van vingers deur de bruungele drek op de butenkaant van de pot. De pot was leeg en schoon, ze had deurspuuld.

'Haal even een emmer en borstel bij de concierge,' zee ik tegen de wichter. 'Twee emmers en twee borstels, en ok een dweil as e hef.'

Ze gungen vot. Ik jaankte zowat. Ik wus niet wie het daon had, maor dat schoelkind mus het wied vot haald hebben, mus wied hen weden. Toen de wichter met schoonmaakspullen kwamen had ik mien zakdoek weer in de buuts.

Met z'n drieën, de kinder en ik, maakten we de boel schoon veur de aander leerlingen het zien hadden. Nao de pauze gungen de praoties rond en de aander week zat der ien minder in mien klasse. Nooit heb ik het maagie beld, nooit bin ik der hen west.

Ik zul het hiele huus der onder wullen speien. Maor ik huuf niet te speien, ik kots niet naor buten. Ik drink niet meer, ik blief van het bier of, de draankflesse blef in de kelderkast. Wat komp wul ik ok metmaken, wul ik ok vulen.

In een telefooncel bel ik naor de maatschappelijk warkster. Ik maak een ofspraak. Dan gao ik weer op huus an. Ik word kwaod en grel en ik moet mij bedappern aans zuk stroeken uut het plantsoen trekken en roeten van winkels an diggels gooien.

'Nee, je huuft nog lang niet weer an het wark,' zeg ik tegen mezölf. 'Hendrik vergeet het maor. Ie hebt verlof.'

Ik loop twee straoten te wied, ren over het trekpad langs het kanaal en gao dan met strakke pas op huus an. Ik heb het zwiet op de rugge en mien kop stiet op knappen. Ik heur een hoge fluittoon tussen mien oren, een sirene die niet votgiet as ik mij vasthaold an een lanteernpaol en tot rust probeer te kommen. Mien ogen raost in de kassen. Ik vuul de spieren op mien rug verkrampen. Ik vluuk en schop een stien in een puttie langs de straot. Ik mis.

Op de oprit stiet een auto. Ik moet naodenken wie dat weden kan, het is Anna niet, ik weet niet wie het weden kan. Wie zul mij hebben moeten? Of is het controle van de ziektewet? Opdondern kunt ze, allemaol.

Lies zit de kamer. Now weet ik het weer, dat is heur auto buten op het pad. Zo vaak komp ze niet. Ze kwam niet toen Anna votgung, ze kwam niet toen de verhuuswagen spullen vothaalde. Ze belde niet. Lies woont allent, ze hef het altied drok, dat zeg ze, maor ik weet het niet. Ze kan me van alles zeggen.

'Moi,' zeg ze.

'Moi.'

Ik loop in ien raom deur naor de keuken. Ik wul heur niet vraogen wat ze mut, wat ze hier döt. Dan zie ik dat de koffie zowat klaor is. Ik zet melk op het aanrecht, haal suker uut het keukenkastie. Mien zörgen bint van mij, het bint mien problemen, niet die van Lies, zeg ik tegen mezölf, niet die van heur. Gedraag joe, zeg ik, maor ik weet niet of ik mezölf wel verstao, de fluittoon in mien kop wordt aal scharper.

'Ie bint wat over de toeren, geleuf ik,' zeg Lies.

Ik doe gien muite mien kwaoiigheid te verbargen. Ik bin bliede dat ze dat zeg.

'Ie zegt het,' zeg ik en schenk melk in de koppies. Ik begun te janken en haold de traonen dan weer in.

'Zwart graag,' zeg Lies.

Ik schenk de melk weerom in het pak en mot het aanrecht der onder. As ik het plassie melk op vegen wul, zwei ik het pak ondersteboven. Ik laot het leegstromen in de geutstien, het broest. Verstiend zie ik de melk votlopen. Ik doe niks. Lies blef zitten, ze kek allent.

'Godverdomme.'

Het ontkomp mij.

'Dat weur tied,' zeg Lies. 'Dat mag ik geern heuren.'

Ze stiet in de deur naor de kamer. Ze hef traonen in heur ogen. Heur stem knep in mekaar.

'Dat weur tied,' zeg ze vanneis, dan rolt traonen over heur wangen.

Ik aorzel, wul me inhaolden, maor dan jaank ik met heur met, goelend. De koppies valt bijkaans uut mien haanden, spatten gaot over mien boks as ik ze op het aanrecht weerom zet. Lies haoldt mij tegen as ik met de schöttedoek de vloer ofvegen wul, ze legt heur arm om mien middel. Ik druk heur tegen mij an.

'Dat was een minne streek van mien moe,' zeg ze.

Ik wul gien kwaod woord van Anna heuren. Mien strot zit dichte ik kan niet praoten.

Het verstaand komp weerom, maor het kost mij muite het vast te haolden. Zo mut aolde mèensen tegen vergeten strieden, denk ik, maor dat is vast aans. Bijkaans begunt gek worden op disse manier. Ik weet het niet.

Ik laot Lies moppern. Ze zeg dat ik geliek heb om allent te blieven wonen, dat ik geliek heb niet achter Anna an te gaon.

'Ie hebt joen best daon, dat hef genog west. Ik heb wel zien hoe aj met mekaar omgungen. Ik wol mij der niet met bemuien. Het was het leven van joe en van heur, daor kun ik niet tussen kommen.'

Ze veg traonen van heur wangen.

'Ie hebt geliek Lies,' zeg ik, 'maor laot we vergeten wat west hef. Ik wul het der niet aal over hebben.'

Ik kiek strak en droevig in heur ogen. Het is ien en al water en rooie raanden wat ik vuul en zie.

'Ie mut even rusten,' zeg Lies. 'Kom, kom met.'

Ze trekt mij met de trap op. Ik verzet mij niet. Ze haoldt de leuning veurzichtig vaste, ze wet nog dat de schroeven löszit. In de slaopkamer kek ze naor de ravage van gebreuken levens, dan slat ze de dekens terugge en zet mij op mien bère. Ik laot mij deur heur helpen as ik mien jassie uuttrek. Ze drukt mij op het kussen en döt mij de schoenen uut.

Lies zit naost mij. Ze hef een glas water haald en veg met de natte tip van een handdoek zwiet van mien veurheufd. Het soezen in de kop zakt langzaom of. Het matras bög deur in de midden. Ik slao mien haand om heur middel. Dan zie ik Hendrik op het bère liggen en kiek ik hoe hij zien dochter naost hum trekt. Ik gruw van die man op dat bère. Ik word misselijk van die kerel, die ik van binnen en van buten ken. Ik spei op die aolde man die de muite weerd weden wul.

Lies treust heur va, ze streelt zien heufd en drukt zien ogen dichte. Languut lig ze naost hum. Ik zie hoe Hendrik met zien vrije haand de broekriem lösdöt en dan diepe zucht. Zien iene arm naost zien lief, de aander om de scholders van Lies. Hij wul slaopen, zeg e met benauwde stem. Zien voeten steekt over

het voetenende. Dan dreit e naor de vrouw die naost hum lig, de vrouw die hum treust. Het bère kraakt.

Hendrik beweg even niet, hij wacht tot Lies zien traonen votveegd hef en zien heufd vanneis in het kussen drokt. Hendrik wul overènd.

'Rustig va,' zeg ze.

Hendrik heurt het niet, achter zien oogleden rolt en dreit zien ogen wild hen en weer. Zien kop kookt en het fluiten begunt vanneis. Hij trilt over zien hiele lief. Lies streelt hum, probeert hum kalm te kriegen. Ze fluustert tegen hum, ik kan niet goed verstaon wat ze zeg.

'Rustig maor va,' heur ik uut de verte.

Dan dreit Hendrik hum bij. Hij grep Lies met ien haand bij heur scholder, de aander haand stek e onder heur rug en drukt heur lief onder hum. Zwaor lat Hendrik hum op zien dochter zakken. Hij trekt heur trui bezied en knep in heur borsten, hij smokt heur in heur hals en zög zwiet van heur scholders. Lies schrouwt niet. Ze wacht even en as Hendrik zien aandacht even verslapt en hij zien haand onder heur rug vottrekt om zien boks lös te knuppen, vecht ze weerom. Heur va drukt zien bien tussen heur dijen, trekt heur rok omhoog. Zien haand grep waor ze die as leste wul. Dan trekt Lies in ien raom heur bien omhoog. Ze bet heur va in zien oor. Hendrik valt bezied naost het bère en lig languut op de grond. Het zwiet stiet hum op zien kop. Ienmaol döt e zien ogen lös, dan wet e wat e daon hef. Hij dreit zien ogen naor boven, het witte van het oog komp rooddeuraoderd naor veuren. Dan valt e slap.

Lies zit boven op hum en slat Hendrik met platte haand kort en hard in zien gezicht. Ze trekt heur trui en rok rechte.

'Bi'j hielemaol besodemieterd, godvergiemme.'

Heur stem klinkt zangerig, maor beslist. Ze kek grèl en tegeliek mild uut heur ogen. Hendrik zöt het niet. Hij is uutteld.

Ik kiek niet langer toe. Ik vuul hoe ik mien broek volscheten heb. Ik vuul mien dochter op mien lege lief, ik vuul hoe alles jaankt in mij. Het ende mut nabij weden.

Lies stiet op. Ze schopt mij in mien zied, niet hard. Het is een leste waorschouwing. Ik heur hoe ze in de badkamer de wasbak vol lopen lat. Ze komp met een natte handdoek weerom, maakt mien gezicht nat en kaold en knupt mien hemd lös. As een kind brengt ze mij in de douche. Ik zit op de tegels, ze trekt mij de broek uut. Ze zeg niks en zet de hiete kraan van de douche lös.

'Hier, now red ie joezölf maor wieder. Doe kalm an. Ie bint een klootzak, maar ik mag joe wel. Ie blieft mij of, weet ie dat.'

Ze trekt de deure dichte. Ik heur heur de trap of gaon.

Ik gao onder de douche, was mij, stao te trillen op mien bienen. Ik zie mien schamel lief, ik schaam mij, maor dat helpt mij niet. Ik wol de put op zien diepste zien. Ik was der niet wied of. Ik was een dominee op zundagmorgen die in de karke vluukte. Ik heur mien schoonva preken: Dit is it slimste by al wat der ûnder de sinne bart, dat itselde lot elkenien treft. Dêrom is it hert fan 'e minsken fol kwea en se hawwe har libben lang dwaasheid yn it hert en dan stjerre se.

Lies hef schone kleren klaorlegd op de overloop. As ik beneden kom is ze der niet meer. De bos met rotte bloemen hef ze votgooid en op het aanrecht stiet een deus met twee puddingbroodties. Ik trek de stekker van de telefoon der vanneis uut, dan jaank ik, jaank ik. Doodgaon much ik, malloot die a'k bin.

9

Het is vier week leden dat Anna mij veur de leste maol belde. Ik weet waor ze woont, ik ken heur adres en telefoonnummer, maor ik verdom het om heur te bellen. De telefoon heb ik niet langer in het aanrechtkastie staon, dat niet. Ik gao niet langer hen de telefooncel bij het postkantoor as ik bellen mut. Aander lu kunt mij weer bellen, as ze wult, maor ik praot zowat met gienien. Ik dèenk da'k mij een antwoordapparaot anschaf.

Hoe as het wieder mus, daor ha'k mij de kop over breuken, hoe as het wieder mus: een va die hum an zien dochter vergrep. Ach was het wel zo arg, was het meer as een jeugdzonde, een dagelijkse zonde die met vergiffenis en een goeie daod tot het verleden heuren kan?

Lies kwam een paar dagen nao mien uutglieder vanneis. Ik stun veur het raam in de kamer naor buten te kieken en leut veurzichtig tot mij deurdringen hoe met de tied het gras in de veurtuun aal grauwer weur en hoe onkruud doodgung tussen de struken en de pioenrozen die in zummer nog zo schier bluiden. Ik wus zowat niet dat der een tuun was, dit jaor, ik wus bijkaans niet dat vogels zingen kunnen. Ik heurde ze allent as ik niet opsleuten was in mien heufd. Blad van de populieren uut de tuun van de buren weide bij mij het grös op en bleef plakken. De esdoorn op de scheiding weur aal bruner en de kleuren kregen de helderheid uut vakantiefolders, de zun was der niet langer om tinten te verbleken. Ik zag dat toen ik naor buten keek en dreumde tot ik Lies heur auto de oprit oprieden zag.

Het gung iniens, ik huuld het niet tegen. De spieren in mien bienen verstrakten, ik stun stief rechtop. Mien heufd recht op mien nek, mien ogen stief in de kop. Ik mus zitten gaon om niet om te vallen, maor ik verzette mij. Ik bleef staon met trillende kneien. Zo rap zul ik mij niet overgeven.

Lies dreug een strakke leren boks, heur leren jassie met brede goldkleurige rits hung wied open, heur witte blouse bolde naor veuren over de zwarte brede riem met golden gesp. De bovenste knoopies van heur blouse had ze lös. Ik zag heur borsten, en ik keek. Met een klap sleug ze het portier van de auto dichte. Het was asof ik een klap veur de kop kreeg. Op hoge hakken heurde ik heur kommen over de betonvloer in de garage en over het parket in de gang.

'Moi,' zee ze.

Ik heurde agressie die mij wakker meuk, ik meende da'k klaor was om heur aanval op te vangen, ik meende da'k niet benauwd was.

'Moi,' zee ze vanneis. 'Kuj niks zeggen?'

Ik sloekte en streek met mien haand langs mien keel, asof ik de prop vot drukken kun, asof ik het dreuge leer in mien hals met ien veeg smu maoken kun.

'Moi.'

Ze was stark, ze duurde in heur strakke gevechtspak. Ik was benauwd dat ze aangifte doen zul.

'Ie begunt wel een beetie te malen,' zee ze toen ik heur dat zee, 'heb ie nog niet in de gaten dat der wat met joe loos is? Wat bin ie ok een aolde kerel an het worden, een aolde dove stiefkop.'

Ze wachtte mien reactie niet of, gung hen de keuken, zette een glas water in de magnetron en pakte een theezakkie uut het keukenkastie. Ze vreug niks en keek mij mosterig en zwart an.

'Ie bint een klootzak,' zee ze.

Ze stun met de rugge naor mij toedreid. Ik keek naor heur bienen die lang en slank onder het jassie votsteuken. Ze stun schief op de schoenen met de hoge naaldhakkies, over de hak van de linker schoen leup een diepe kras.

'Weet ie dat wel, ie bint een klootzak.'

Ik was vot, ik was nargens, mien strot weur aal nauwer, ik kreeg gien locht meer, maor ik wol niet stikken. Ze dreide heur naor mij toe. Ik keek heur veurbij en zag deur het keukenraom twee vogels veurbijvliegen, de ien nao de aander. Bijkaans waren het zwaluwen, ik kon dat niet zo rap zien.

'Zo, dat mus ik even kwiet,' zee Lies. 'Dat mus der even uut.'

De magnetron piepte. Lies haalde het glas met het dampende water der uut, leut het zakkie in het hiete water zakken en trok het op en neer.

'En dat is de leste maol west dat ie mij zo raakt hebt. Weet dat. Heur ie mij?'

Het water in het glas kleurde lichtbruun, ik reuk de locht van appel en van mango. Ik had heur heurd, ik zee niks weerom. Nao wat ik daon had, leek zwiegen mij het beste. De beelden van die naomiddag kun ik toch al niet kwietraoken, ze spookten mij gedurig deur de kop. En wat mij muit, het is niet enkel haot wat ik in mezölf vuul as ik weerom zie hoe Hendrik zien dochter streelde, hoe hij, tegen heur wille, heur lief onder zuch drukte, hoe hij met grote haanden heur rug, heur borsten vuulde, zien mond in heur nek drukte en heur in de hals zeug.

Het waren wellust en ongeremde driften daor op dat ienpersoonsbère met de voele lakens, daor in de slaopkaomer die Hendrik jaoren vergeefs met Anna deeld had. Het waren driften van een wilde die uut zien hol kommen was, die hum niet langer opsleuten vuulde in de regels van wat heurde en benaom van wat niet much. Vanneis raak ik opwonden as ik in mien kop de beelden zie van Hendrik, die met zien haand langs zwart nylon de eigenste stee van zien dochter bereurt.

Lies snedt met een schilmessie een pak biscuits lös en legt koekies op een schöttel. Ik kan mezölf der niet om haoten. Ik geef mezölf toe dat ik opwonden raak deur heur lief, dat is in de jaoren niet aans worden. Dat was al zo toen ze nog een kind was en bij mij in bad lag en onschuldig en onwetend met mij speulde. Dat was al zo toen ze in het badschoem reurde en mij kraaiend vun. Ze wet het niet meer, ik had mezölf in de haand, mien verstaand wun betied van mien driften. Lies gung met Anna in bad, niet meer met mij.

Ik wol Lies niet van Anna vertellen. Lies wus het vaste van de dominee en

zien dochter. Waorom zul ik de jonkheid van heur moe en de zundagmorgens van mien schoonva as excuus gebruken om mien instincten goed te praoten? Instincten die met mien schoonva op de loop gaon waren toen Anna een kind was, maor die het net zo goed op mij veurzien hebt, omdat ze diepe bij mij heurt. Ik kan ontkennen wat ik wul, maor ze bint der.

In de jaoren gruide in mij verzet tegen misbruuk van leed dat aander lu andaon is. Ik kun het niet benumen, hogere gevulens waren het bijkaans die nog gien naam hadden en nog niet van mezölf waren, maor ik wol niet langer onrecht dat Anna of aander mij andaon hadden as schoelplek veur mezölf gebruken.

Het weur langzaom tied, vun ik, dat ik genog had an mien eigen verdriet, ok al wol ik dat niet hielendal. Hoe makkelk is het om het leed van aander te draogen en daor bezit van te nemen om het eigen gevuul onder te laoten sneien. De ieuwige ofhankelijkheid van de treurige buien van Anna die een slaaf van mij maokten en as ze vanneis der boven op was, dan dreiden we de rollen om. Dan zat ik in de put en kun ze om mij gien kaant op. Dan leut ik heur vergaderings ofzeggen, benauwd as ze was dat ik mij wat andoen zul. Ik wol dat niet langer. Gienien zul mij meer vastbinden op zien verdriet, en ok niet op mien eigen. Ik had genog an mezölf. Ik had bij vlagen een heldere kop, vun ik, die tweede maol dat Lies kwam om me op het speur te haolden.

'Laot ik het niet zien,' zee Lies. 'Ie gaot niet zitten grienen, ie sluut joezölf niet of van de wereld, niet van mij, niet van Martha en Anna. Ie huuft gien dikke kameraod met oens worden, dat zeg ik niet.'

An heur gezicht zag ik dat ze dat niet wol, dikke kameraod. Ze had heur eigen leven, recht en strak in heur leren pak, zoas ze veur het aanrecht stun. Ze gung niet zitten.

Het duurde veur ze mij an het janken kreeg, maor de muur die ik al om mij hen metseld had zakte langzaam in mekaar. In de weken dat Anna vot was had de cement gien tied had om dreug en hard te worden.

Ik keek Lies an. Zag rooie raanden om heur ogen. Ze zette heur bril of, maor streek niet langs heur gezicht, der waren gien traonen en ok laoter kwamen die niet. Ze was wied vot van mij en tegeliek bij mij. Ik ken dat gevuul. Zo gung dat jaoren met Anna en het is nog niet veurbij. Ik ken het nog. Het medelieden is niet over.

Het was matglas waor ik deur keek. Ik leut Anna deur matglas naor mij kieken en leut heur geleuven dat het mien ziel was die ze zag. Ze geleufde mij, jaoren. Ik geleufde dat ze genog had an het beeld dat ik van mezölf maakt had. Het muit mij, ik vuul vanneis hoe mien mage samentrekt, hoe ik gien eten wul, hoe ik met hongerig lief lochtig in de kop word en mij zörgen maok over het gehalte an suker in mien bloed en mien onregelmaotige polsslag, hoe mien gedachten ofdwaalt naor aoderlaotings die verlichting geven mut. De iene uutvlocht nao de aander bedèenk ik, maor weet niet waor ik veur votloop. En as ik veur het raam stao, naor het harfstblad kiek van de klimop die bruunrood kleurt langs de tuundeur en omhoogklimt naor het raam van de slaopkamer,

dan weet ik niet hoe mien verstaand een stee kan vinden veur de traonen die me langs de wangen loopt, as een blad, zunder dat ik der een reden veur zie, naor beneden valt, zwaor van harfst en kaold regenwater.

Het matglas an de aander kaant van mien ziel, de kaant die gien uutzicht gef op mien kinder, niet op Anna en niet op schoel en stad, die kaant waor het laand niet te vinden is, waor de zee niet ieuwig hen en weer schöf over het zaand, an die kaant daor zie ik in dokig locht grieszwarte omtrekken van wat ik niet zien wul. Het zicht is troebel en ondudelijk as ik Hendrik Stevens probeer te vinden. Ik wul die man zien monnebak ofpakken, maor weet niet waor ik begunnen mut. Het matglas is nog te dik en wordt bij toeren ondeurzichtig, zoas de melk die uutwaaiert in thee het zicht op de bodem votnemp. Achter het strakke een beetie verweerde vel van mien kop zit bijkaans allent een kale schedel. Dat maakt me benauwd. Ik bin wel neisgierig, maor ik bin ok slim benauwd.

Lies maakte thee veur mij. Ik had heur niet vraogd, ze had mij wachten laoten, maor ik vreug heur niet. Ik streed een stille stried, maor had niks wunnen toen ze het glas veur mij hen zette. Ik bleef van de koekies of.

'Kom met,' zee ze, 'We gaot boodschappen doen. Ie gaot boodschappen doen en ik gao met je met.'

Ik zweeg naost heur in de auto. Ik huufde heur niet an te kieken, woorden drukten naor veuren. Ik mus wat zeggen.

'Het spiet me,' zee ik.

Ik kreeg de woorden met muite naor buten. Ik jaankte en toen ik niet ophuuld met goelen stopte Lies op een parkeerplaots. Ze stapte uut, trok de deur open en greep mij bij mien arm.

'Klootzak,' zee ze. 'Ie bint een klootzak, ik heb het joe al zegd. Heur ie mij? Haold op.'

In de barm speide ik. Gruungele kots gleed van het asfalt op het zwarte zaand. Ik vuulde de eerde onder mij votglieden, maor Lies huuld mij vaste.

'Dat weur tied,' zee ze.

Uut het handschoenenkastie pakte ze een doek en drukte mij die in de haand. Ik veegde mien lippen of en reuk autowas en eulie. Ik kreup weer naost heur in de auto. Niet dat ik alles kwiet was wat mij bedrukte, maor ik vuulde mij beter.

Bij de winkels leut ze mij in de auto zitten. Ik dreide het raampie half lös en keek over de motorkap naor lu die auto's volpakten. Ik kocht een kraant, gung weerom hen de auto, maor las niks as de koppen op het veurblad. De wereld kwam mij absurd veur. Ik raakte in toezel over de bedoeling van de schepper met dit ondermaonse. Kleuren, geuren, locht, wind, water, zaand, het plastic en de varf an de auto, het asfalt op de parkeerplaots. Ik nam het waor, ik zag het en in mien kop weur het registreerd as deur een camera. Het kwam der terechte as muziek op een cd, as tekst op een diskette. Onleesbaor veur wie met ogen kek, onleesbaor veur wie enkelt zien wul. Ik wol een bedoeling uut de beelden halen, een zin veur mien bestaon, maor ik kun het niet. Ik zag enkelt

het trapgat naor de zolder, de oranje nylon sleepkabel van de auto die daor an een haak hung, die deur Anna achterlaoten was. Ik zag een strop an een balk.

Kaolde wind blas naor binnen en ik jaank geluudloos veur mij hen. Dan vlocht ik in de letters van de kraant en wacht op Lies. Ik zie heur ankommen met het wagentie met boodschappen en stap uut. Ik wol dat ze tegen me zeggen zul 'maor ie bint toch mien va,' maor ze zeg het niet.

Lies schöf het winkelwagentie met boodschappen naost de auto, maakt de kofferdeksel open en pakt de deuzen met blikgruunte, holdbare melk en aander eten over. Met een kort gebaor stuurt ze mij de auto in. Ik huuf niet te helpen, ik huuf heur niet op het pad te kommen. Ze brengt het wagentie weerom naor de stalling, vuult andermaol an de kofferdeksel en red mij zunder wat te zeggen hen huus. Daor dreit ze de auto achtersteveuren de oprit op.

'Schiet op,' zeg ze. Ze döt de kofferdeksel lös. Ik zet de boodschappen veur in de garage. Lies wacht in de auto. Ze giet niet met hen binnen.

'Moi,' zeg ze en slat het portier dichte.

Ze kek niet om en zöt niet hoe ik mien haand opsteek as ze votred.

10

De bedriefsarts en de directeur hebt mij vanneis laoten praoten. Ik had ze wel deur.

'Stevens,' zee de directeur, 'Stevens, bijkaans kuj een veurstel maken waor in stiet waj wult gaon doen na de paosen. Dan kunt we daor over praoten en as het een beetie wul, dan staoj vanneis op het lesreuster.'

Ik kun an zien ogen zien dat e der niks van meende, maor ik speulde het spel met. Die dokter zit ok in het complot. Die wul mij ok niet weer an het wark hebben.

'Hoe liekt het,' vreug e, 'zult we over een maond spiekers met koppen slaon?'

Ze gaven me een haand. De haand van Mulder was slim klef. De bedriefsarts kneep nog even nao. Dat döt e bij elk.

Twee maol vier uur in de derde klassen en dan nog een paor taakuren tot de zummer an toe, dat liekt me wel wat om met te begunnen. Van de examenklassen blief ik of. Dat moet Feldmann maor ofmaken. Ik wul wel iens zien wat ze der van terechtbrengt. As ik dommiet weer begun, haold ik mij niet langer an het boek, die methode wol ik toch al kwiet. Kinder moet meer van literatuur weten, spelling giet dan in ien muite deur.

'Fietsen,' zee Lies tegen mij. Ik mus van heur gaon fietsen om mien gedachten te verzetten. Ik doe dat, maor mien gedachten schoeft niet op. As ik weerom bin, vuul ik mij in mien kop niet lichter, veul zwaorder bij toeren, benaom as ik bij personeelszaken west bin. Ik ried naor Gieten en gao bij Braams hen binnen. De wiede hal gef wat aristocratisch an het hotel. Op de ien of aander wieze herinnert de tegels in de gang en het brune holt an de wanden mij der an da'k nooit doctorandus worden bin. Het kun niet in de aovenduren en der was gien tied en geld veur vrije studiejaoren, maor toch.

In de serre zit Hadders an een taofel achter een glas wien. Hij kek naor buten en liekt in gedachten. Op schoel is hij gedurig in zien lokaal of in het kabinet en as e daor niet is, dan is e vot. Now weet ik waor e bij tieden uuthangt. Ik had al dacht dat e een bourgondiër was. Hadders komp van de marine en hef nooit een bevoegdheid haald. Ik groet hum.

'An de reize?' vrag e.

Hij stek zien haand op en neugt mij bij hum an taofel.

'Ik fiets therapeutisch,' zeg ik.

Bij toeren bin ik al wend an rechtuut zeggen wat der met mij an de haand is. Miestentieds vraogt mèensen der niet op deur. Ze ziet het bijkaans as een grap, of ze weet niet wat ze der met an mut. Over zeerte praot lu niet makkelk, ze ontkent het om liefsten. Mien zeerte liekt smaangs wel een klocht, maor diepe in mij vuul ik dat niet zo. Vake weet ik niet hoe ik dat vule, dan stop ik het maor vot, of gao ik hen bère.

Ik gao bij Hadders zitten. Hij leunt achterover op zien stoel, hij hef een buukie. Hij stek zien haand op naor een ober en bestelt een fles rooie wien. Op taofel staot twee glaozen. Ien is leeg met een rood vlekkie boven de steel, het glas veur Hadders is halfvol.

'Ie lust wel wien, of niet?'

Hij wacht niet op mien antwoord.

'En ieë?' vraog ik, ik wul niet over mezölf praoten, 'wat doe ie hier, ok an de reize?'

'Ik zal eerlijk met joe weden,' zeg e. 'We kent mekaar ja een beetie.'

Dan schöf e zien stoel naor veuren en zit e klem tussen de taofel en de stoel. Hij trekt het kleedtie dat op taofel lig strak naor beneden.

'Ik was hier op uutneudiging van een vrouw.'

Hij wacht mien reactie of. Hadders wet bijkaans dat Anna vot is. Ik heb het nooit zegd, op schoel weet ze het niet, bijkaans hef het heurd. Ik vraog hum niet.

'Ze schreef mij dat ze mij geern zien wol. Dat is now gebeurd.'

Hij vertelt van de huwelijksadvertentie waor e op schreven hef. Hij kent het circuit, zeg e. An de manier van schrieven van de brieven kan e zien wie as der achter zit.

'Het bint aal dezölfden, het is een kleine kring,' zeg e, 'maor ik speul het spel met. Het is goed veur een gezellige middag. Ik kan zo gien ondeugd uuthalen.'

Zien ogen verraodt dat e enkelt met ondeugd gaangs is.

Hadders is even boven de vieftig, schat ik. Hij is aolder as ik bin. Hij nipt an zien glas, ik kan zien dat e vake in deftig gezelschap uut eten en drinken west hef. De ober brengt de fles en trekt de kurk uut de hals.

'Het is goed,' zeg Hadders, 'ik heb al pruufd.'

Hadders rekt naor achter en pakt een glas van een aander taofel. De ober schenkt bij en zet de fles tussen oens in. Ik drei mien glas om het pootie in het rond. De wien liekt op de plek te blieven. In het glas dref een stukkie kurk, precies in de midden. As ik het glas schief haold, schöf de kurk naor de kaant.

'Zie'j dat,' zeg ik, 'zie'j dat?'

Ik haold het glas recht en weer schief. Het lichtbrune drievertie schöf vanneis naor de raand, dan blef het an het glas plakken.

'Dat is logisch,' zeg Hadders. 'Dat mut zo aans krieg ie de kurk in de mond aj het glas leegdrinkt.' Hij gniest, dan zeg e: 'Dat komp deur de traogheid van de wien, of de snelheid van het glas, net hoe aj het zien wult. Dat is now natuurkunde.'

Ik weet niet hoe ik het zien wul, ik bin mien verbaozing nog niet veurbij. Wat Hadders hiel gewoon vindt, wat e bliekbaor van kindsaf al weten hef, is veur mij nei. Mus ik zo aold worden om zukswat ienvoldigs veur het eerst te zien. Hadders gef natuurkunde en hij hef varen, dat gef hum een veursprong, maor toch vuul ik mij een beetie bedreugen. Ik heb nooit goed uut mien doppen keken, dat gevuul komp bij mij boven. Dat kindergevuul van onderzuuk en verbaozing braandt in mij. Aalgedurig kom ik het in de muut, aal vaker.

As Hadders mij in raodsels kieken zöt, zeg e: 'Ach Stevens, het hiele bestaon is niet aans as dat stukkie kurk in joen glas wien, en in dat van mij vanzölf. Ik drief bijkaans een beetie dieper,' hij legt een haand op zien buuk, 'maor ik weet de wet van Archimedes dan ok goed te gebruken,' schatert e deur de zaol.

Hij drinkt zien glas leeg, der blef gien kurk en gien droesem in achter. Dun löp even later een streepie rooie wien naor de bodem van zien glas. Met mien wiesvinger veeg ik het stukkie kurk uut mien glas en wrief het tussen mien vingers dreug.

'In dat stukkie kurk zit miljarden moleculen.'

Hadders stek zien haand uut en ik geef hum het korreltie.

'Weet ie wat dat bint? Moleculen?'

Ik zeg dat ik daor wel een idee van heb, dat moleculen uut atomen bestaot.

'Ok goed, en atomen, weet ie wat dat veur dingen bint?'

Ik word onderwörpen an een kruusverheur, Hadders kreg beet, ik vuul het. Zo döt e dat in zien lessen vaste ok.

'Ondeelbaor kleine deelties die nog de eigenschappen hebt...' dan weet ik het niet meer, 'maor ik weet wel wat atomen bint,' zeg ik. 'Ik heb der wel een idee van. Bollegies.'

'Dan weet ie meer as ik.'

Hadders kek mij an. Een lichte triomf lig om zien lippen. Dit hef e vaker verteld, hij kan zien toespraok ofmaken, ik moet luustern, en overal waor ik in een val trappen kan, trap ik in. Ik geef mij der an over.

'Ik weet niet wat een atoom is,' dan wacht e even. 'Ik weet niet wat een atoom is.'

Ik zwieg, ik zul moeten tegensputtern, dat e as fysicus, as natuurkundige, as wetenschapper zul moeten weten hoe een atoom der uutzöt. Maor ik doe het niet. Ok zunder tegenspraok vertelt Hadders zien verhaol. Ik zie dat e gruit onder mien zwiegende en aorzelende blik.

'Ik zal joe vertellen hoe een atoom der uutzöt, en hoe miljarden atomen samen dit stukkie kurk maakt en het drieven laot. Hoe nuum ie dat? Metaforen? Hoe heet dat in de literatuur? Dat moet ie weten Stevens.'

Ik knik.

Hij schenk humzölf bij en zeg dat ik drinken mut. De fles mut leeg. Buten begunt het te schemern, een vrachtwagen dendert veurbij. Ik heb gien drokte. Der zit gieniend op mij te wachten.

'Daor, op joen stoel, daor zat een vrouw van veertig. Ze zee dat ze aold was en ze was aold omdat ze het zee. Ik had heur vunden deur een advertentie uut de kraant, ik doe dat geregeld sund Eva der niet meer is.'

Dan verget Hadders zien metafoor en vertelt van de jaoren met Eva. Het was blinde hartstocht west die hum bij heur bracht had, dat had e altied dacht. Zo had e dat vuuld. Bij heur had e hum niet meer allent vuult, nooit. Dan zöt e dat e ofgledt naor bekentenissen die e niet doen wul.

'Kiek,' zeg e. 'Ik weet niet hoe een atoom der uutzöt, dat is het verschil met alfa's, die weet met taol um te gaon, die kunt tot op de letter beschrieven wat

ze ziet en vuult, met beta's is dat aans. Ik weet niet hoe as een atoom der uutzöt, het maakt mij ok niet uut. Het is as met de ether die maank Eva en mij was, veul ruumte, veul leegte die vuld weur deur, ja wat za'k zeggen, ether dan maor. Het was een gevuul maank oens beidend dat ik niet duden kan, ok now niet, now ze al vief jaor dood is.'

Hadders zeg het asof ze der nog is, asof ze pas gister begraven is.

'In een atoom hej een kern, en wieder is het veural veul niks, ruumte, leegte, en het veurdeul van ruumte en leegte is daj dat zölf in kunt vullen, daor kuj zölf een verhaal bij verzinnen. Kiek, dat is zoas ik het leven zie. Veul niks, met ontzettend veul meugelijkheden, daorom schrief ik ienmaol in de maond, ienmaol in de zes week op een huwelijksadvertentie. Dan heb ik ienmaol in de zoveul tied een gezellige dag in de leegte van de dagen. Zeg now zölf, wat betiekent schoel now nog veur joe. Joen vrouw is der van deur toch, of heb ik dat niet goed metkregen? Wat blef der dan over?'

Hij gef geliek het antwoord, ik zie de leraor in hum bovenkommen. 'Een rume stee,' zeg e, 'een plek om op te vullen. Ruumte.'

Zien ogen liekt waterig in het locht van de keers die op taofel te flakkern stiet. Ik knik.

Ik zeg hum dat ik dat goed metkregen heb, dat ik zien metaforen begriepen kan, maor ik bin der niet aal bij al luusteraor, ik neem niet alle woorden meer in mij op. Aalgedurig vuul ik in mij de butenstaonder die naor verhaolen van aander luustert, ik laot de lading van de woorden niet in mij deurdringen en ik weet niet hoe dat komp. Hendrik Stevens kreg kopzeerte, vuul ik. Zien kop is gien atoom meer, het löp langzaom vol, stroomt over as dat beeldtie in Leuven.

Hadders vrag of ik zin heb om te blieven eten. Hij wacht mien antwoord niet of en pakt de menukaort van het taofeltie naost oens. De ober stek de keerzen op de taofels an, legt servetties recht en slat met zien haand krummels van kleedties, krummels die der niet ligt. Ik zeg dat ik gien honger heb, gien trek, dat ik niet veul meer eet. Dat ik nog wel een glas wien met hum drinken wul. Hadders schenkt de leste wien uut de fles, der blef een troebel speur an de binnenkaant van de grune fles, dan zet e de fles naost hum op de tegels van de serrevloer en bestelt een neie.

'Maor Eva had een aander,' zeg Hadders. 'Ik dacht dat ze veur mij allent was, maor dat was niet zo, ze was ok van een aander. Ik zie hum nog wel iens, die man, maor ik praot niet met hum.'

Ik wul vot. Ik heb gien zin an praoties over vrouwlu die mannen bedriegt, die gevulens ondergraaft, ik kan der niet meer tegen. De toeschouwer in mij hef genog zien.

Ik zie hoe Hendrik Stevens zien glas leegdrinkt en Hadders de haand schudt. Ik vuul hoe Hadders de haand van Hendrik stief vastknep en zeg: 'Starkte der met. Ik zie joe wel iens.'

Hadders schöf zien stoel een eindtie achteruut, hij haoldt de voeten wied uut mekaar, en zet hum of op de brune plavuizen. De poten van zien stoel krast over de tegels.

'Maor het is joen buuk, joen buuk, die joe vertelt waj vuult, het is niet joen kop, aj dat maor weet. Gebruuk de leegte en de ruumte, gebruuk de ruumte,' röp e mij nao as ik al bij de deur naor de gang stao.

Hadders is dronken, dèenkt Hendrik Stevens. Hij betaalt de ober de helfte van de fles wien, dan giet e naor buten. Het locht van zien fiets döt het niet. In het donker fietst e naor Börger. Ik zie hum rieden. Een auto redt hum zowat ondersteboven, maor Hendrik zag het raandtie van de dood niet langs hum hen gaon. Ik zweefde achter hum, leut hum deur de nacht hen huus trappen, en as e raakt was, dan was ik bij hum bleven.

Pas as Hendrik in huus is, de verwarming hoger zet hef en verdwaosd in de leunstoel veur hum uut zit te kieken besluut ik om weer bij hum te kommen. Dan kroep ik langzaom zien ziel weer in. Ik heb merakel kopzeerte, maor ik wul gien aspirine en ok gien borrel. Ik doe de serredeuren lös en gao naor buten. Boven mij zie ik steerns. Zo groot is dus een atoom, zo zöt een atoom der uut, dèenk ik, zo leeg en zo groots. Ik heb muite die ruumte te vullen. De wereld is smaangs te groot veur mij, ik mut hum kleiner maken. Ik weet niet of Stevens dat wel kan.

11

'Is liefde een wilsbeschikking?' dat vrag de ik in Het Grote Verlangen van Marcel Möring hum of. Ik blader deur romans die in mien boekenkast veur het griepen ligt. As ik op schoel vanneis an de slag wul, dan moet ik weten waor ik over praot. Academicus word ik der niet deur, maor ik zal weten da'k hetzölfde niveau heb as Le Poole die heur missives altied met drs ondertiekent. Liefde kuj leren en ofleren stiet in dat boek. Ik geleuf der niks van. Vergeten bijkaans, of votstoppen, maor ofleren niet.

Het was in Gasselt bij een demonstratie tegen de opslag van radioactief ofval in de zoltkoepels. Welk jaor het was, weet ik niet meer. Het was schier weer, hiete zölfs. Der waren meer as duzend jonge en aolde mèensen in de weer tegen de plannen van energiebedrieven en politici. Anna leup ok met, maor ze vuulde heur niet zo goed, ze was liever in huus bleven. Het was bijkaans de eerste miskraom die der an zat te kommen, al weet ik ok dat niet meer.

Bij toeren schaom ik mij daor wel veur. Nooit heb ik mien tiedsbesef vastmaakt an geboortes, an mazeln, an pokkenprikken van Martha en Lies, of an de eerste tandties van de kinder en ok niet an de miskraomen van Anna. Anna bleef achter op het sportveld en wachtte op een handdoek naost de tas met de regenjas en de krentebollen op mij en op Lucy en Martin die ok metleupen tegen vermotting van de eerde.

Ik had mien gedachten der niet bij. Metlopen in demonstraties was niks veur mij, maor op de ien of aander wieze was ik der toch in terechtkommen. Ik vuulde mij oplaoten en bekeken, pas laoter leerde ik naor het volk an de kaant van de weg te kieken as naor apen die bezuuk kregen. De mèensen, die in tuunstoelen vanof het plattie achter het gemeide gazon met de tuunsproeier an, tussen coniferen deur naor de optocht keken, waren getemde en gekooide wildebeesten in een dierentuun. Ik weur pas laoter een kieker en vuulde mij dan rustig as lu naor mij keken. Ik zag ze wel, maor leut mezölf niet zien. Allent veur de kinder in de schoelklas had ik gien last van mien remmings en leut ik mien fratsen de vrije loop.

Het was warm, ik vuulde mij op een onbestemde wieze ongemakkelk in die traoge optocht en leut Lucy en Martin veur mij uutlopen. Zij kenden mekaar nog niet zolange en hadden genog an mekaar. Praoten huufde ik niet met zoveul volk om mij hen en metzingen deud ik ok niet. Ik was bliede da'k allent was maank het volk dat in uutlaoten, mild opstaandige stemming een ienheid probeerde te weden.

Op een bospad achter de kwartiesberg van Drouwenerzaand, stief bij de pompen van de waterwinning, stoekte de stoet aalgedurig. De weilanden wiederop, honderden meters boven de ondereerdse zoltbargen, leupen vol. Ik heurde actievoerders deur de luudsprekers protesteren tegen alles wat de re-

gering van plan was met de bodem onder oens. Het waren flarden van zinnen en slogans, aalgedurig antwoordden de demonstranten op het veld met koorzang. Der klunk muziek van gitaren en een zangeres die een Engels protestlied zung. Niet ien lied kun ze tot het ende uutzingen.

Waren het driekeunings? Nee, dat waren het niet. Het waren twee mannen en een vrouw op een heuveltie een meter of dertig links van mij, een golgotha zunder kruzen. Een vrouw in de midden en an weerszieden een moordenaar, een goeie en een slechte, zo leek het. Ik keek bezied, het kan niet langer duurd hebben as een diel van een seconde, even langer bijkaans. Ik was veur een ogenblik vastvreuren op het rulle zaand van het bospad. Ik was even de zoltpilaar uut de biebel, enkelt en allent omdat ik omkeken had naor drie mèensen op die calvarieberg in Gasselt. Die vrouw. Ik weet niet wat ze met mij deud. Ik zag zölfs niet hoe ze der uutzag, of wie ze was. Ik weet niet wat veur kleren ze dreug, het zal een spiekerboks west weden met een trui bijkaans, of een lochtige blouse. Ik weet het niet, want ik zag allent heur ogen. Beter nog, ik vuulde allent heur blik in mien lief, asof ik deur een magnetisch veld leup, het magisch veld van die vrouw.

Anna wachtte tegen een holtwal bij het sportveld, duzend mannen en vrouwen leupen veur en achter mij, ik weur metneumen in de stroom, en toch stun ik stille, iniens. Ik weet niet wat mij overkwam. Ik wol naor heur toe, bijkaans wenkte ze mij. Ze zweide, dat weet ik, bijkaans reup ze mij en vreug ze of ik met heur met gaon wol. Ze deed het niet, ik was gaon, had de woestijn verlaoten, as ze het vraogd had. Een engel die boven an de hemelpoort stun te wenken in golden locht.

Dat beeld, die vrouw met twee wachters naost heur, ik bin het nooit weer kwietraokt. Jaoren laoter bin ik der nog iens hen kieken west. Met muite vun ik het bospad, een hond blafte wild en woest vanachter een hek. Der was allent leegte en een beetie benauwdigheid in de locht. Ik kun het heuveltie niet vinden. De herinnering kwam niet vanneis in mij boven. Ik vuulde gien uutstraoling, gien magnetisch veld, daor in dat bossie. Maor toch, gedurig komp dat gevuul weerom, benaom now Anna vot is, vuul ik het vaker in mij soezen. Dat magische, dat ongriepbaore, die uutstraling van die onbekende vrouw. En Marcel Möring zeg dat liefde een wilsbeschikking is. Ik geleuf der niks van.

Het stiet me niks an dat Anna vot is. Mien gevuul veur heur was echt, dat weet ik zeker, dat geleuf ik. Dat die vrouw daor in het bos in Gasselt mij ankeken hef, veraanderde niks an mien gevuul veur Anna, die speit had en in slaop vallen was tegen de holtwal, maor de verschiening daor in het bos leut mij wel twiefeln an wat ik met mien ogen zien kun. Der was bijkaans meer onder de laogen die ik waornam, laogen die ik ofsleut en waor ik niet an raken wol. Maor ik wus niet wat dat meer weden, die diepere laog, inholden zul. Hadders raakte dat an, in het kabinet, toen e vreug naor wat der in mij zat en ok in Leuven bij de muziek van Mozart, bij Irma die naost mij zweeg, mij bij mien arm pakte en rooie wien met mij drunk, vuulde ik die magische uutstraoling. Zij raokten an wat in mij verbörgen leek.

Anna is vot. Ik huuf gien aander lu om mij hen. Maor ik doe niks aans as wachten op een ansichtkaort of een telefoontie van Anna. Berichten die niet komt, en as ze komt, wul ik ze niet.

Dan komp Martha binnen. Lies hef heur een sleutel van de veurdeur stuurd sund ik in toezel was, die maol met Lies. Ze wult zeker weden dat ze het huus ik kommen kunt, ik dèenk dat het is om mij van het touw in het trapgat lös te kunnen maken. De kinder dèenkt wisse dat ik mij een maol verdoe, maor zowied is het nog niet. Ik hoop nog aal dat Anna een maol weerom komp, ik bin nog te neisgierig naor die vrouw uut Gasselt, uut Leuven.

As Martha in de kamer zit en wacht tot ik thee zet, vuul ik hoe ik naor Hendrik Stevens stao te kieken. Ik loop achter hum an. Hij pakt koppies uut de keukenkasties, frosselt onhaandig met de koektrommel die e niet lös kriegen kan en döt een neie plastic puut in de pedaolemmer. De volle zet e der naost. Dan schenkt e thee in. Hij verget de koekies die op een schaoltie op het aanrecht ligt. Ik zie wat Hendrik döt en heur wat e tegen zien dochter zeg. Hij vrag Martha naor de reize, naor het weer in Zeelaand, naor de verkeersdrokte bij Tilburg en Breda. Ik speur de gedachten die in zien kop rondgaot.

Stevens dèenkt an de liefde die e Martha geven hef, vrag hum of of het genog was. Hij vrag hum of hoe hij het duurd hef kinder in de wereld te zetten, dan flitst deur zien kop het ienpersoonsbère in zien slaopkamer, de zolder en het trapgat, het mes in de keukenla. Hij kek bezied naor het aquarium in de hoek naost de televisie en zöt zwarte vissen stille in het water hangen, hij zöt de bekkies die open en dicht gaot en an het glas zoegt. De vissen mut neudig voer hebben, de bak mut schoon maokt worden.

'Mooi daj iens komt.' zeg heur va.

Hendrik wol dat Martha votgung, hij geleuft niet dat ze veur hum komp, ze komp veur heur eigen gevuul, dat ze der gien last van hef as heur va hum verhangt, dat ze dan tegen aander lu zeggen kan dat ze op visite west hef en probeerd hef hum zien spinsels uut de kop te praoten.

'Lies zee dat het niet zo merakel met joe giet. Ik wol.'

Hendrik heurt niet meer wat Martha zeg. Hij schenkt vanneis thee, de koppies waren nog niet leeg, en dref met zien gedachten vot. Hij löp op het pad langs Kamps zien bietenveld en wul naor het bossie van Meppelink, op zuuk naor de fazanthaan die e daor maonden leden zag. Hij zöt de diepe speuren van de rooimachine, het gekneusde bietenblad dat onder de raden van de trekker half in de eerde drukt is. Hij kek naor een enkele biet die middendeur reden is en de glazig witgrauwe binnenkaant zien lat. Stevens stapt over de rillen. Kaold en voel water löp over de raand van zien nette schoenen, maor hij vuult dat niet. Hij pakt de sukerbiet en brek der een stuk of. Hij pruuft het zoerigzute sap en speit het zaand uut dat e in zien mond kreg. Dan gooit e de brok vot. Het stuk blef in de modder steken, een beetie water spat omhoog.

'Heur ie mij wel?' vrag Martha.

Stevens probeert een dichtregel te vinden veur die biet met het ofropte loof, die verfrosseld op het laand achterbleven is, die het suker rottend kwietraakt

in het zwarte kaolde water en nooit het leven van een kind, een vrouw rieker en zuter maken zal. Hij is der niet.

'Martha, geleuf ie in de wilsbeschikking van de liefde?' heur ik mezölf zeggen.

Ze zet heur thee neer en kek mij an.

'De wilsbeschikking van wat?'

Ze had heur gedachten bij hiel aander zaoken, liekt het, maor ik wul het weten.

'Van de liefde,' zeg ik. 'Geleuf ie dat liefde te sturen is, of dèenk ie dat het joe overkomp?'

'Va, wat is dat veur een vraog?'

Ze giet zitten, slat heur linkerbien over heur rechterknei, leg heur handen op de leunings van de stoel en zeg: 'Ienmaol, maor ienmaol kuj echt van iene haolden, aj dat weten wult, dan is het op. Alles en ieder die dan komp, die mut het met minder doen, zo zie ik het. Maor de eerste waor ie met trouwt, of waor ie verliefd op wordt, die kreg niet altied de grootste hartstocht die ie te geven hebt. Het kan best weden dat ie laoter ien tegenkomt die veul meer liefde van joe kreg as de vrouw met wie ie trouwt, of de man.'

Ze wacht even, lat mij naodèenken.

'Het kan ok weden, daj, al waj hadden, al geven hebt an die iene die ie nooit kregen hebt,' zeg ze, 'die allent in joen kop rondsoest en die ie groot maakt hebt in joen platonische projecties.'

Ze zweg.

'Ie hebt der over naodacht,' zeg ik.

'Ik heb der over naodacht,' zeg ze. 'Het is dat ie der naor vraogt. Ik zeg het joe om joe te laoten weten dat ik niet van plan bin joen vergissings te herhaolen. Mien moe was niet joen grote liefde, ok al wuj mij dat, wuj oens dat laoten geleuven.'

Ik vuul mij anvallen en oplocht tegeliek. Martha zeg wat in mij spookt, maor waor ik gien greep op kriegen kun. Ze zeg wat ik niet heuren wol, maor ik weet niet waorom ik gien antwoorden op die vraogen verlang.

'Ie loopt der veur vot,' zeg ze. 'En zolang ie dat doen blieft, blief ie vot van joen gevuul. Ie moet hetzölf weten. Ik bin gien zieleknieper, ik neem joe niet onder behandeling en ie blieft mij of. Ik huuf de arfenis van joe en van joen Anna, of wie dat aans ok weden mag, die huuf ik niet.'

Stevens komp vanneis in mij boven. Ik laot hum kommen, uut zölfbescharming en omdat ik mu word. Hendrik zit in een hoek en wet niet hoe e hum der uut redden mut. Hij kröp vot. Ik speur zien gedachten. Hij pakt de draod op en probeert het gedicht dat e in zien kop had over de sukerbiet op het kale natte veld vanneis in zien heufd te halen.

Martha zöt heur va op de loop gaon.

'Ik gao hen Lies, daor blief ik vannacht, morgen gao'k weer hen huus,' zeg ze. 'Aj mij van neud hebt, dan bel ie maor.'

Ze stapt op en zet de koppies op het aanrecht. As ze heur jas van de keukenstoel pakt hef, bedèenkt ze heur. Ze leg de jas weerom over de leuning van

een stoel en zunder wat te zeggen, -heur ogen zegt meer as ze kwiet wul-, giet ze weerom in de keuken. Ze bargt de koekies op, döt de ofwas en ruumt de keuken op. Ik zit in de serre en kiek, ik verruur me niet. Ik vuul kramp in mien bienen. As ik zul gaon staon zul ik omvallen, ik weet het zeker.

As Martha de veurdeur achter heur dichttrekt is Stevens vanneis drok an het dichten. Hij probeert een sonnet over een kapotte en verlaoten sukerbiet op de es, over een fazanthaan die een grieze hen achternao löp, maor heur niet vangen kan. Op het grös trekt de liester een pier uut de grond.

12

Het liekt der op dat de grote reddingoperatie begund is. Elkenien mient heur met mij te moeten bemuien. De buurvrouw zette vrijdag de vuilnisbak bij de weg. Der zat zowat niks in, het had best een week wachten kund, ok wel veertien dagen. Van schoel kreeg ik vanneis een bos bloemen. Dat stiet zo in het personeelsplan, weet ik. Met ruum een maond krieg ik een fruitmand, as ik dan nog niet weer an het wark bin. Die fruitmand die krieg ik nog wel. Ik gao niet weer an het wark, ze kunt mij wel vergeten, maor dat zeg ik nog niet.

Anna kwam iniens langs. Gister. Ze was zeker deur Martha beld, of deur Lies. Ze had een bos zunnebloemen bij heur, van die kleinen die speciaal veur vazen kweekt wordt. Ik haold der niet van, ze had dat kunnen weten. Bijkaans deud ze het met opzet, ik vertrouw heur niet hielendal. Die bloemen doet mij an ziekenhuzen dèenken en an dood, het bint bloemen zunder hart, ze bint mij te genetisch. Ik vind ze net zo arg as biologisch ofbreekbaor plastic en kuunstnieren. Uutvindings die de mèens gien recht doet, die de ieuwigheid ontkent.

Ik was zenuwachtig toen ik heur kommen zag. Eerst wol ik heur niet in mien huus laoten, maor ze was al binnen veur ik heur tegenhaolden kun. Ik nam mij veur niet met heur met te gaon, ze zul niet bij mij binnendringen, niet meer. As ze mij hebben wol, dan mus ze mij levent nemen. Ik zul dan wel zien wat der van kwam.

Anna zee niet wat ik doen en laoten mus, laoter niet meer, ze leut mij mien gang gaon. Ze gaf mij ruumte om een eigen pad te zuken. Dat was op het lest. Ik wus vake niet waor ik gaon mus, en waor ik uutkommen zul, maor ze was bij mij in de buurt, ok as ik straolbezeupen mien traonen kun laoten gaon. Vaker as iens dacht ik dat zij in Gasselt op die heuvel stun te zweien, dat die openbaoring een verlaote dreum was die mij dichterbij heur had moeten brengen. Maor gister kun ik dat niet meer, ik wol mij niet an heur geven. Ik wol mien eigen leven sturen, naor beneden. Ik wol overal ofscheid van nemen, votgaon zunder om te kieken naor dingen die niet meer belangriek waren.

'Ie moet niet votzakken,' zee ze, 'dat bin ie niet weerd.'

Ik heurde heur maor half. Ik kun der niet tegen dat ze mij zee wat ik wel of niet doen mus. As ik der veur keus, of as het in mij zat om vot te zakken en de Styx over te steken, dan was dat van mij. Het was an mij om uut te zuken of an de aander kaant van die rivier die vrouw te vinden was die ik op die heuvel zien had. Bijkaans was het niet een vrouw die ik zöcht, maor wol ik weten wie die man was die deur dat diepe zwarte water zwemmen wol. Springen was veur mien gevuul de ienige manier om dat uut te zuken, ik wol de kaans da'k verzoepen zul niet uut de wege gaon.

'Ie doet het niet,' zee Anna.

Ze gung naost mij op de baank zitten. Ik keek strak veur mij uut. In mien bienen vuulde ik vanneis mien spieren verstrammen. Mien börst trök in mekaar. Ik prees mien hart as dat der met ophaolden wol. Ik probeerde het gesprek op heur te kriegen, vreug hoe het met heur gung, now ze allent was, en hoe as dat vuulde, maor ze leut heur niet verleiden.

'Dat döt der even niet toe,' zee ze. 'Ik wul weten hoe diepe as ie zakt bint in joen verdriet. Ik wul niet dat ie dieper zakt. Het hef genog west.'

Ik zee niet dat ze weerom kommen mus. Ik was heur kwiet, ik was heur al eerder kwietraakt an die pianostemmer en wat ik ok doen zul, ze zul niet weeromkommen. Ze was niet langer die vrouw uut Gasselt. Ik keek deur de lamellen naor buten, het regende niet, maor ik wol dat het regende en in mien heufd heurde ik het tegen de glaozen slaon. Ik heurde onweer zunder dat de locht verlocht weur deur de bliksem.

'Ie bint de muite weerd,' zee Anna. 'Ie hebt veul in oe dat der nog uut moet kommen.'

Ik heurde heur wel, maor heur woorden klonken niet as treust, ik heurde Hadders niet in heur deurklinken. Anna huuld mij vaste, sleug een arm om mij hen, maor ik bevreur, mien haanden weuren kaolder en kaolder.

Stevens op de baank, ik zag Stevens op de baank die treust weur deur een vrouw die hum niet raken kun. Hij wol niet. Ik zee tegen hum: veuruut, kom op, toe maor, laot je maor metnemen, verleurenheid is een doodlopende weg, die huuf ie niet te gaon.

Stevens luusterde niet, ik zag zien heufd bezied dreien, van Anna vot. Hij verlangde naor die onderkaant van het bestaon, dat te vulen, dat vun e een waor gevuul, die pien in de donkerte, diepe in de dodenvaort.

'Laot ik het niet zien,' zee Anna. 'Ik ken joe wel een beetie, ik ken joe wel, laot ik het niet zien, begeer joen ondergang niet.'

Anna huuld heur arm om zien rugge, heur vrije haand lag op Hendrik zien bien.

'Het valt me niet met,' zee Stevens.

Ik vuulde hoe as e de woorden uut zien keel perste. Dan zuchtte e diep, de eerste woorden waren der uut, der kun vanneis, langzaom, langzaom, locht in zien longen. Anna kuste hum in zien nek, streelde zien wangen en trok hum naor heur toen. Ze vuulde minder kaold as toe ze kwam. Toen leut hij heur geworden en legde zien heufd op heur schoot. Hij kende heur locht, hij kende heur vertrouwde locht, de locht van vrogger, van kinderjaoren. Toen gaf e hum over. Ik kreup vanneis in Stevens zien lief en schopte de toeschouwer in hum der uut.

Ik leut me deur Anna treusten, ik wus dat het vergeefs was, maor het maokte me niet uut. We gleden van de baank, ik zöcht heur warme lief, ze huuld mij niet tegen. Ik heurde allent de echo van mien schrouw.

13

Het moet een vergissing weden. Bij de post is een uutneudiging veur een feestelijke diploma-uutreiking. Vief collega's van schoel hebt twee jaor een cursus volgt om leerlingen die problemen hebt, beter op te kunnen vangen. Vief collega's kriegt een diploma en laoter in het jaor zult der wisse taakuren veur heur beschikbaor kommen. Schoelkinder wordt in de watten legd, wat de aolden liggen laot, mut deur schoel oppakt worden, maor an het personeel wordt niet dacht. Elke die overspannen in huus is, ik duur het now hardop zeggen, ik gao toch niet weerom hen schoel, moet humzölf maor redden. Gieniend die daor ok maor een spiertie aandacht veur hef, niet aans as elke zes week een bericht van personeelszaken omdat het op het programma stiet. Gieniend hef mij beld.

De kaort is dubbelvolden. In twee kleuren is het vignet van de schoel ofdrukt, een diepien dat donkerblauw deur het grune Hunzedal stroomt. De Delta, heet de schoel. Het zul ok niet zo weden. Bried uutwaaiern en elkenien zwemmen laoten, zo zie ik dat, met kaans op verzoepen. An de binnenkaant staot onder mekaar de namen van de vief collega's die een diploma kriegt. We wordt in de vergaderzaol van hotel Bieze verwacht, niet in de kantine op schoel, zeker om het ontspannen te haolden. De leerlingen huuft niet te weten dat der over heur ruggen hen feest vierd wordt. Veur zukke dingen is der is geld zat.

Buten heur ik een luudspreker deur de locht tettern, der zal toch gien lichtweek of zo wat weden? As ik veur het raam staon gao en de straot uutkiek, ik blief achter vitrage, lu huuft mij hier niet te zien, zie ik de chemocar veur de deur stoppen. Blauwe zwaluwen vliegt over de witte ziedkaant van de container die op de laadbak van de vrachtwagen stiet. Inzameling probleemstoffen, stiet in zwart op de raand van de witte bak. Mien batterijen bint leeg, maor ik geef ze niet met. Jantina löp met de grune plastic box naor de wagen. De chauffeur komp achter het stuur vot, en giet op de buurvrouw an. Hij hef een braandende sigaret tussen zien lippen. Het döt mij niks dat die man rookt. Ik wacht met smart op de ontploffing van het gif. De klap kan mij niet hard genog weden, maor de klap komp niet. Ik word niet kwaod meer, dat is wel iens aans west. Ik weur hellig in de kop as Anna een sigaret anstak, en toen Lies ok nog met roken begunde had ik het niet meer. Het kostte mij muite van heur of te blieven.

'Waor bemui ie joe met,' zee Anna. 'Het bint mien longen en ik betaal ze zölf.'

Ik had daor gien verweer tegen, maor ik kun der niet over as ze rookten waor ik bij was. Ik gung vot, de kamer uut naor buten om of te koelen en kwam een half uur later met een zwart gezicht weer binnen, dan steuf ik naor mien

warkkaomer en zat ik uut het raam te kieken. Ik vluukte tegen mezölf over zoveul energieverspilling, maor ik wus der gien weg met. Now weet ik dat het Pavlov was. Een verweer tegen wat vrogger gevaor betiekende, verweer dat insleten was en bleef toen het gevaor al vot was. Het was veur mij hetzölfde as een kind dat in mekaar kröp as het een snoepie kreg, omdat zutigheid de treust was nao een slaonde ruzie van de aolden. Het hiele huus op de kop, stoelen die deur de kamer vleugen, geschrouw, deuren die met een klap dichte gungen as emoties niet meer onder controle holden weuren en dan een zak met chips of een haandvol drup. Conditionering heet dat. Now ik dat weet, kan ik der een weg met vinden, met sigaretten en sigaren.

De chauffeur knipt de milieubox lös, hij pakt lege varfbussen en een deurzichtige flesse der uut, dat zal verdunner weden, en schudt dan batterijen in een grote gele emmer. Hij schöf de emmer in de container en döt de roldeur dichte. Jantina prat even met hum. Ze kreg de box weerom, kek der nog even in en giet dan op huus an. De chauffeur schrouwt vanneis deur de luudspreker. Ik heur hum nog as e an het ende van de straot de bocht omgiet.

Een lege asbak was al genog, een halfvolle ok. Mien moe zette de asbak in de vensterbaank, of gooide de iene sigarepeuk vot in de ofvalemmer in de keuken, spuulde de asbak om, veegde het porselein dreug en zette de schone asbak weerom op taofel. Dat was genog, dan kwamen onderdrukte gevulens boven. Niet dat der geliek scholden weur, nee, het was diffuse en vuulbaore agressie die deur de kaomer trok, dikker as de rook van de sigaren die mien va de ien nao de aander opstak.

Het gung niet over. Waor rook was, daor kwam vuur, wus ik, al was het smaangs pas nao dagen. Het duurde jaoren veur ik mien aandacht verplaotsen kun naor de kleur van de rook, naor het blauwe kringeltie dat even boven de hiete punt van de sigaar griezer weur. Hadders had mij daor een maol op wezen, dat dat fascinerend was, zoveul veraanderings in zo weinig ruumte.

'Dat is now het mooie van natuurwetenschappen,' zee e. 'Veraanderings die om joe hen zien kunt, maor waor bijkaans gienien naor kek. Zukke dingen, die kunt mij uren bezighaolden. Ik verbaos mij over de veulheid der dingen om mij hen.'

Hadders rookte zölf niet, maor wees naor de sigaar van Mulder die in de leraorenkaomer op de raand van de asbak lag te smeulen.

'Die bewegings in de locht, probeer dat maor iens in formules te beschrieven, dat zal joe niet metvallen.'

Hij zweide met zien arm. De blauwgrieze walm schrök, dunne slierten beugen om en vervleugen in een brede paddestoel veur ze oplosten. Mulder pakte zien sigaar, keek even bezied en bleus toen een kring in de locht, een kring die van blauw langzaom gries weur en in het niks vervleug.

'Ik moet uutkieken, of ik word lyrisch,' zee Hadders.

Hij zweide nog ienmaol naor de smook, toen was e opstaon, had zien tas pakt en was naor het kabinet gaon. Hij had mij in verbaozing achterlaoten.

Toen drung tot mij deur dat ik aans naor de dingen kieken kun, der was meer as ien kaant an de wereld om mij hen. Ik verbaosde mij over mezölf:

as het over een kort verhaol gung, of over een gedicht, dan had ik gien muite om de diepere laogen te zien, en meer nog te vulen. As ik een sonnet hardop las van Peter Visser, of een vrij gedicht van die Grunneger dominees zeun, over verlangen naor het ende, maor dan verpakt in heimwee en liefde veur het laand en veur zien va die allang dood was, maor die e nog niet achter hum laoten had, dan kun ik jaanken bij de tweede strofe. Ik vuulde mien eigen verlaotenheid in zun gedicht, maor as het om de wereld om mij hen gung kun ik dat niet, veul minder kun ik dat.

Hadders leut mij aans naor de wereld om mij hen kieken. Ok daor verbaosde ik mij over, een wetenschapper met gevuul veur de wereld, dat had ik niet veur meugelijk haolden, niet zo. Aalgedurig vunden meer dingen een plek en gruide mien verbaozing. Ik zee het hum niet, maor as Anna een sigaret opstak weur ik niet zo hellig meer. Ze gung minder roken.

Anna stiet in een huus-an-huusblad. Ze hef een delegaotie van B&W rondleid in het VVV-kantoor, stiet der. Langs hunebedden en aander plekken van cultuurhistorische weerde is een neie route uutzet, die hebt ze veur een diel fietst. Der stiet een foto bij, de burgemeester lat de routekaort zien. Hij hef de bienen an weerskaanten van de fiets. Anna stiet niet op de foto.

Ik vuul dat ik gek in de kop word en ik kan het niet tegenhaolden. Alles wa'k leerd heb is in ien raom vot. Verbaozing komp niet meer bij mij binnen. Ik zie Hendrik Stevens achter de vitrage staon. Hij jaankt. De bienen trilt hum, hij strek met zien wiesvinger over de raand van de witte sierpot met de sanseveria veur hum in de vensterbaank. Zien haand schöt uut, zien vingers woelt in het smalle strookie dreuge eerde in de pot. Dan giet zien haand omhoog en omdeel langs de geelgrune vrouwentongen. Hij zöt en vuult niks meer, dan dreit e hum om en steut zien bien an het taofeltie dat op dezölfde plek stiet as altied. Hij raokt in toezel. Ik leid Hendrik Stevens naor de serre an de achterkaant van het huus. Daor legt e de kraant op de stapel kraanten van de leste weken, die nooit lösvolden bint. Hij vuult in de buuts van zien jassie en vindt vanneis de uutneudiging veur de diploma-uutreiking. Hij scheurt het papier deurmidden, dan valt e in slaop.

Ik bin te laat. De uutreiking is begund. Veur in het zaaltie stiet Mulder achter een microfoon. Links van hum zit de collega's, die een diploma kriegt, op een riege. Ze hebt een net pak an, op Wiggers nao, die drag altied een trui en spiekerboks. Sietske de Vries hef een nei mantelpakkie. Het stiet heur wel, maor now weet ik zeker dat ik heur niet moet. Ze is mij te netties met heur korte haor en heur donkere bril, en tuttig is ze ok. Ze kreg een getuugschrift, maor ik zul me niet geern deur heur laoten helpen. Tineke Feldmann stiet naost Wiggers. Ze hef heur leren rokkie an en de witte blouse met het kaanten kraagie. Een anjer op heur borst en een lichtbruun hessie, dat zal wel suède weden. Ze oogt net zo groot as Wiggers, maor dat komp deur heur schoenen met naoldhakken. As de nood an de man komp, dan zul ik heur bellen, maor niet om te kommen praoten.

Achter mij komp een ober binnen met een emmer met bossen gele chrysanten. Hij löp tussen het volk deur naor veuren en zet de emmer naost de microfoon. Mulder sprek deur asof e niks zöt. Rechts staot de draankies en de borrelhappies klaor. Mulder hef het over het belang van de leerling en de goeie naam van de schoel en dat de aolden weten moet dat we goed veur heur kinder zörgt, op schoel. Hij hoopt dat de journalist dat op zal schrieven.

'Het is een moeilijke tied, der komt veul veraanderings op de jeugd of. De schoel hef een taak, een roeping, zul ik het numen wullen.'

Uut de luudsprekers klinkt gepiep.

'Roeping,' zeg e aandermaol.

Dan wacht Mulder even. Hij kan het wel, alle clichés achter mekaar op zalvende toon.

'En met oenze gezamelijk inspanning,' giet e wieder, 'en benaom van de collega's hier rechts van mij die now diplomeerd bint in de zorgverbrieding, kunt wij daor een kleine, maor wezenlijke bijdrage levern an de begeleiding van jonge mèensen op weg hen de volwassenheid.'

Mulder knippert niet ienmaol met de ogen as e dat zeg. Elk klapt, ik haold mien haanden in de buuts. Dan zie ik dat Hadders stief veur mij stiet. Ik doe een stap naor veuren en raak hum even an.

'Moi,' zeg ik zachties.

'Moi. Ie ok hier?'

Ik knik en zwieg wieder.

Mulder reikt de diploma's uut. Hij gef elk een bos chrysanen en kust Sietske de Vries op beide wangen, Tineke Feldmann haoldt de directeur op ofstaand. De trut van tekenen en handvaardigheid komp met rooie rozen in cellofaan andragen. Dan dringt elkenien naor de draankies. Ik neem een glas jus d'orange en een stukkie dreuge worst. Collega's groet mij, maor blieft bij mij vot. Ze praot niet met mij. Hadders bin ik kwiet raokt. Hij zoent Feldmann zie ik. Hadders haoldt heur stief vast, hij wel, en feliciteert heur. Ik drink rap mien glas leeg en gao vot. Het is asof ik op de verkeerde bruloft binnenlopen bin, asof ik niet tot de geneudigden heur en niet verwacht wordt op het feest van de gelukkigen. Ik gao vot.

Op de parkeerplaots zie ik Voortman uut zien auto stappen. Jas lös, hemd boven de broek en in dagen niet wassen, die man komp altied te late, op schoel ok al. Ik loop gauw deur. Ik huuf gienien meer om mij hen. Tussen de straotklinkers ligt glassplinters in de zun te glinstern. Het is gien glas, weet ik, het bint resten van een veurroet van een auto, maor ze glaanst as glas in de zun. Hadders zee mij dat het plastic is en gien glas. Ik geleuf hum. Bij de bushalte kiekt mèensen mij zwiegend nao. Ze kunt doodvallen.

In de vijver bij het centrum lig een winkelwagentie veur zowat de helfte onder water. Het lig op de kaant, de achterwielen en de rooie drukstang steekt boven het water. Ik loop naor de raand van de vijver, as ik rek kan ik der net niet bij. Het maakt mij grèl in de kop. Ik trek mien overjas uut en leg die op een struuk, nog aal kan ik der niet bij. Ik heb gien belang bij natte voeten, mien

schoenen wu'k geern schoon haolden, ik heb ze nog niet zolange. Onder een struuk vind ik een tak. De ziedtakken trek ik der of. Het uuteinde steek ik tussen de spielen van het bakkie. De tak is net lang zat, maor bög deur as ik hum omhoogtrek. Twee kwaojongen kiekt hoe ik gaangs bin met het winkelwagentie. Eerst haoldt ze de haanden in de buuts, ik lach een maol vrundelijk, dan gaot ze ok op zuuk naor een stok.

Ik krieg het niet veur mekaar. De tak is te dun en schöt aal lös as ik hum naor mij toe trek. De jongen hebt een stok vunden, maor helpt mij niet. Het karregie zit vast en zeker een hiel end in de modder. Ik mopper niet langer op de vandalen die het in de vijver gooit hebt, dat is over. Langzaom krieg ik beweging in het karregie, maor ik geef het op. Dit is niks. Ik gooi de stok wied in het water en glied zowat uut. Ik kan me net betied vallen laoten om niet in het water te kommen. De jongen lacht mij uut en gaot op huus an. Ze groet mij niet, ze kiekt mij vrumd an.

In de winkel van Mensing koop ik een kraant. Ik heur nog net hoe as vrouw Mensing bij een vertegenwoordiger een neie veurraod kaorten bestelt.

'Twintig met oprechte deelneming,' zeg ze. 'Maak der maor dertig van, en een beetie met verschillende plaaties, kan dat?'

Het antwoord wacht ik niet of. In de kraant staot twee bladzieden met dooien, maor het kan mij niks schelen. Ik slao de kraant dichte.

14

Zo wied is het dus met mij kommen. Ik zit an de taofel in de keuken, het zwilk is bezeid met zegelties, met bonnen van de koffie en de thee, spaarzegels veur zwaor verzilverde theelepelties in twee uutvoerings. Ien set met ronde steelties, een aander met een platte steelties en meulenties an het einde. Ik vun de puut met bonnen in een keukenkastie. Koffiebonnen en honderden, bijkaans duzend koopzegels van Albert Heijn. Ze bint van Anna, maor die kreg ze niet meer. Ik plak ze zölf op.

Veur mij op taofel stiet een beker koffie met veul melk der in. Het wordt kaold, ik drink niet, ik geef mezölf de tied niet om de koffie rustig te drinken, straks neem ik wat starkers, as ik de moed heb. De jaoren bint vot. De jaoren met Anna bint vot.

Ik heb rend en vleugen. Twee kinder groot bracht, een huus bouwen laoten, twee aktes haold in de aovenduren, een paor jaor in het bestuur van het bejaordenhuus zeten, ik bin met schoelkinder metwest hen Parijs, hen Praag en naor Berlijn toen de mure der nog stun. Ik heb een sonnet schreven en bin bijzet in de literatuur. Anna deud de tuun, het grondwark leut ze an mij over, maor de rest hef zij daon. Anna deud de was. Ik zeug het stof.

Ik striek de zegels over de plakstift. We hebt vreeën, vake, hoe vake? Vreeën om te vergeten om even van de wereld te weden. Vake genog. Proefwarken heb ik maakt, ok vake. As ik ze bij mekaar optel he'k bijkaans viefduzend kinder veurbij zien gaon in mien klassen. Maor ik tel niet en ik maok gien rekensommen. Ik bin Hadders niet. Ik huuf gien exacte bepaoling van mien plek.

De kraan boven de geutstien drupt, niet veul, een beetie. Gedurig valt een drup op het metaal. Ik kan niet zien hoe as de drup uut mekaar spat as ik mij omdreien zul, daorveur zit ik te wied vot, maor ik heb beelden in mien heufd van die spatters die alle kaanten opvliegt en op het glimmend aluminium, of wat het dan ok weden mag in die geutstien, een chaotisch patroon achterlaot van kleine druppen zunder verbaand.

Een druppel die uut mekaar spat zöt der uut as een krater met op de raanden haoren as wimpers. Ik zag zun foto, die in minder as een tienduzendste seconde maakt moet weden, in een tiedschrift staon. Tien, twintig maol vergroot en in kleur. Het leek op een zeeanemoon, of een kwal die deurzichtig en kleurloos in de diepzee beweug. Ik weur der wieke van. Hadders hef geliek. Dichtbij huuf ie maor om joe hen te kieken. Geluk is niet aaltied wied vot. Het drupt achter mij uut de kraan. As ik opkiek zie ik een druppel gruien. Ik doe mien ogen dichte, wacht en heur de korte kaolde spat. Ik mut muite doen om niet te jaanken. Ik vraog mij of waorum ik muite doe, maor ik jaank niet.

Ik las De donkere kamer van Damocles. Hoe aold zul ik west weden, een jaor of achttien? Ik weet niet meer of ik Hermans veur de liest las of omdat

een aander zegd had dat boek iens te proberen. Het was mien eerste echte boek, nao Varen en Vechten van K. Norel, nao Bob Evers, Bas Banning en Karl May. Van die boeken wus ik hoe ze ofleupen, kende ik het ende veur ik der an begund was. Dat was dreumen in een vertrouwde wereld, een wereld waor ik een vermoeden van had, maor die te wied vot was om met an te kunnen doen. In die boeken kun ik bootie varen en in een bos slaopen zunder dat mij wat overkwam, kun ik vechten en jagen zunder raakt te worden. Ik wus zeker dat ik het der levent of brengen zul.

In Hermans' zien boek was het oorlog. Ik mus op mien tienen lopen en begreep niet half wat der an de haand was. Osewoudt, die kwam der in veur, maor niet allent Osewoudt, der was ok een aander, maor was dat wel een aander? Osewoudt en die aander, van wie ik de naam niet meer weet en zölfs niet meer weet of e wel een naam had, maakten mij benauwd, maor ik duurde het boek niet vot te leggen. Ik wol weten wie die aander was, maor toen ik het boek uut had, wus ik het nog niet. Het zaod van de twiefel was in mij ontkiemd.

Het boek hef een zwart kaft. Ik weet precies waor het boven in de kast stiet. Het hef een vaste plek, ok al stiet het niet aal op dezölfde plaank. Het hef een plek in mien heufd. Wie was Osewoudt? Ik had het boek uut en was in de war, niet geliek, het duurde even. Het duurde tot ik het verhaal vergeten was. Ik weet allent nog dat het over de oorlog giet, wieder niet, dat is veur een leraor Nederlands eigenlijk niet genog, maor ik wul de mythe die ik der zölf om hen maokt heb niet ofbreken. Het raodsel moet blieven. Now vuul ik waor dat raodsel op an giet.

Ik zie Osewoudt an de keukentaofel zitten. Hij plakt krudenierszegels in een spaarboekie en telt hoeveul lepelties hij der veur halen kan as de kaort vol is. Hij plakt zegels veur lepelties met meulenties. Het is Hendrik Stevens die dat döt, het is Osewoudt. Die aander stiet achter hum en kek, zöt hoe hij de bonnegies over de plakstift trekt en ze zo recht as e kan in de vakkies plakt, maor ze komt schief op de bladziede. Stevens zien ogen bint fixeerd op het bonboekie, wieder zöt e niks. Ik wach tot het puntie van zien tong tussen zien lippen verschient. Ik wachte, maor het komp niet.

Stevens hef een schier leven had. Nao dat boek van Hermans bleef e lezen. Hij las boeken en maokte der uuttreksels van. De uuttreksel gungen over de inhold, de feiten. Bij de didactiek van het lesgeven in de aovendcursus veur de MO-akte kreeg e neie woorden anreikt. Dat was cognitief wat e met die boeken daon had, wus e toen. Weten waor het over gung en in eigen woorden naovertellen. Stevens kun dat wel, hij had de mond op de juuste stee.

In eigen woorden kan e naovertellen hoe e Anna tegenkwam en hoe hij het bère met heur deelde en laoter meer. Het huus, de tuun, de zaoterdagmiddagen in de stad en de aovenden op visite of in de schouwburg. Stevens kan dat naovertellen, de beelden komt makkelk in hum boven. Hij plakt krudenierszegels in een boekie, het boekie is zowat vol. Ik zie dat e hum begunt te argern dat e niet meer lege boekies hef om wieder in te kunnen plakken.

Die incest, dat was ok cognitief. Anna kun der over praoten, en Hendrik

die preut met. Hij las boeken over het onderwerp, over de wieze om het te verwarken en over de veurs en de tegens. As volk op visite kwam dat der met op de heugte was, dan duurde het tot nao middernacht, dan kwam de dominee op de proppen, dan zeurden lösse haanden van die prediker op sabbath, de zundagmorgens, de diensten op de middag, de kindertied van Anna en van aander, die ok groot worden waren met het leven van heur va en moe, dan dreven de verhaolen van de jeugd deur de rokerige kamer.

Hendrik had zien exposé, zien verklaorings en zien cognitieve verhaolen die bol stunden van kwaoiigheid en begrip. Het hung der maor vanof, elke versie kun e zunder mankeren over zien lippen kriegen, en as der stevig rookt weur, deur Anna en deur de aander visite, dan was het kwaoiigheid die boven kwam en leut e de versie met begrip in zien kop. Hendrik streed op twee fronten, op zien minst. In zien kop was het aal oorlog, maor hij wus niet an welk front e vöcht. Hij kende de soldaot in hum niet.

Hendrik hef de boekies zowat vol. Hij kan wel zes zwaorverzilverde lepelties ofhaolen bij de heufdkassa in de supermarkt. Hij hef ze niet van neud. In de la ligt acht theelepels met een golden glaans die e van zien moe kregen hef toen e veertig weur. Hij hef ze nooit bruukt. Hendrik kek deur het serreglas naor buten. Hij zöt de populieren stief achter op de scheiding tussen Kamps zien laand en zien eigen tuun. Twee spreeuwen wupt van de ien naor de aander tak. Ze hebt het drok, pikt insekten van het blad. In de midden van de kruin is het blad vot, an de raanden kleurt de bomen nog gruun, matgruun en tussen de midden en het matgrune blad loopt kleuren over van paors naor bruun en geel. Een blad valt omdeel.

'Affectief, affectief,' zeg ik tegen Hendrik, maor hij heurt mij niet.

'Dat aander woord was affectief, naost cognitief is der ok affectief.'

Hendrik leerde de betiekenis van affectief zoas e aander woorden leerd had. Hij zöcht de betiekenis in de Van Dale en leut die in hum rondzingen. Affectief kreeg een plek bij: arm om de scholder, een aai over de kop, een tikkie tegen de kont, een streel over de wang met de butenkaant van de haand. Affectief was veur aander.

Hendrik leg de scheer vot en veg de raandties die e van de koffiebonnen knipt hef bij mekaar op de hoek van de taofel. Een paor snippers valt op de grond. Hij lat ze liggen. De volle bonboekies legt e op het aanrecht, dan giet e naost zien sloffen staon en zet ze onderin de keukenkast naost de tupperware kommen. Hij trekt zien schoenen an, het heufd hef e veurover beugen, zien bewegings bint traog, niet veurzichtig, maor veural traog. Met de schötteldoek veg e de opdreugde modder van zien schoenen, trekt ze an en trekt de veters strak an. Hij zet de voeten om beurten op de zitting van de keukenstoel. Nog ienmaol veg e met de doek over de neuzen van de schoenen. In de woonkamer pakt e zien colbert die over de leuning van de bank lig. Dan löp e weerom hen de keuken en stek de zegelboekies in de buuts van het jassie. Uut de garage pakt de nylon boodschappentas en giet hen buten. Het is dreug, maor de locht zit griesblauw dicht en het is eigenlijk te kaold om allent in colbertjassie buten te lopen. Hendrik vuult gien kaolde.

In de kaortenwinkel koch e drie kraanten. Op vrijdag koch e altied drie kraanten. De veurbladen haalt e buten de winkel van de kraant en lat die achter in een prullebak. Hij koch de kraanten om de cultuurbijlagen. Hij wul weten wat der in de theaters en de bioscopen is, hij koch de kraanten veur de boekbesprekings en de interviews met schrievers en kunstenaors. Het wereldneis hef e achter hum laoten. Sund Anna vot is hef e het wereldneis achter hum laoten.

Bij Bieze bestelt e een kraantiespot met koffie en giet e an de leestaofel zitten. De ober kent hum wel, maakt een praotie en zeg dat e der goed uutzöt. Hendrik geleuft der niks van. Hij les een verhaal over hedendaogse bouwkunst in Spanje en over Moorse invloeden op de inrichting van Roomse kerken. Een schriever die 70 worden is vertelt zien leste verhaol.

'Lees mien verhaolen en gedichten maor,' zeg de aolde man.

'Ik heb niet meer te vertellen as wat daor stiet.'

De vragensteller wul de invloed weten van stille liefdes en van hartstochten op de heufdpersonen en op de intriges in de boeken. Of de romans autobiografisch bint, wul e weten. De schriever gef gien antwoord. Het hele leven is autobiografisch, dèenkt Hendrik. Wat zul het aans weden mutten? Hij dreit de bladziede om en begunt an een beschouwing over opera's in Wenen. Ok dat huuft e niet te onthaolden, vindt e, daorom kan e het rustig lezen.

Hij vuult pien in zien onderrugge en löp hen en weer hen de wc om de spieren even aanders te belasten, smaangs giet de pien dan vot, vake niet. In de wc luustert e naor pianomuziek, dan giet e weer hen de leestaofel, der zit spatten op zien boks. Ofleiding wul ok wel iens helpen, maor hij zöt om hum hen gien ofleiding, niet aans as de cultuurbijlage van de kraant die veur hum lig.

15

Hendrik Stevens hef een zunnebril kocht, een polaroid veur vierendertig viefennegentig. Zunnebrillen waren in de aanbieding bij de drogist. Hendrik kreeg der een plastic hoesie bij, dat hef e buten geliek votgooid. De bril huuld e op, al scheen de zun ok niet, het locht buten deud hum zeer an ogen. Hij mus zien ogen aal wieder dichtkniepen, dat had e al weken zo. Jammer da'k dat niet eerder weten heb, dèenkt e, wat is dat jammer, wat is dit een lekker en zacht gevuul an de ogen.

Buten zet e de bril of en bekek het montuur. Ovaolronde glaozen met een goldkleurig raand der om en twee zwarte streepies an weerskaanten. Hiel dunne pooties en zwart plastic an de stukken die achter de oren valt. Hendrik zet de bril weer op. Hij is der veurzichtig met, hij wet dat het dunne iezer makkelijk knikken kan. Hij löp met zien neie bril as een kind dat neie schoenen kregen hef. Zo vuult e hum ok.

Toen e vanmörgen opstun zee e tegen humzölf: Hendrik, jongen, maok der een mooie dag van. Doe dat. Hij had een bordeauxrood slippie antrokken en gien hemd onder zien lichtblauwe overhemd an daon, dat zul der enkelt deurschienen. Hij had een hekel an ondergoed dat an de butenkaant zichtbaor is, bij manlu in elk geval. Uut de kast op de logeerkamer had e zien donkerblauwe pak teveurschien haald.

'Waorom ok niet,' had Hendrik hardop zegd en hij had het pak van de kleerhanger pakt en een paar witte draodties der ofplukt.

Elke dag kun een feestdag weden, vun e, vandage ok. Hij had der een rooie stropdas bij om daon. Onderan de strik stun in gold borduurd: Tweede Kamer. Hij had de strik in Den Haag kocht toen e de neibouw van de Tweede Kamer bekeken had. Een rondleiding had e daornao niet meer huufd. Op de televisie kun e wel zien hoe het gebouw der an de binnenkaant uutzag, vun e. Metpraoten had e ofleerd. Hij was toen op een terrassie zitten gaon en had hum witbier brengen laoten, vief bijkaans, dat wet e niet meer, maor hij huuft alles niet te onthaolden, vindt e.

Hendrik giet in de hal veur de spiegel staon en bekek humzölf. Hij is wel een knappe kerel, vind e. De brune schoenen onder het blauwe pak past niet hielendal, maor de zwarten die onder zien bère staot knelt een beetie. Die zit niet goed genog om een einde met te wandeln en dat giet e doen. Hij knupt de onderste knoop van het jassie dicht. Zo mut het, dèenkt e, niks gien papieren, gien riebewies, gien cheques, gien foto's in de binnenbuutsen, dan blef het pak mooi strak van veuren. Hij trekt de strik recht en maakt het knoopie van de boord dat lösscheut vanneis vaste. Dan trekt e an het smalle eind van de strik. Ik mus eigenlijk een dasspeld hebben, zeg e in humzölf. Die mus ik eigenlijk nog hebben. Dan haalt e de borstel die op het bakkie onder de spiegel lig deur

zien haor. Het is niet veul haor, maor genog. Hij drukt zien borst veuruut. Zo duurt e wel de straot op.

De achterdeur dreit e op slot en hij legt de sleutel onder de bloempot die naost het holthok stiet. Het gras in de tuun is hoog en nat. Het zaand tussen de struken is nog lang niet dreug, het plakt an zien schoenen. Hendrik nemp zien pad tussen de rododendron en de coniferen deur. Hij drukt struken bezied en stapt veurzichtig op de wal van de sloot die zien tuun van Kamps zien laand scheidt. Stiekels van de berberus trekt an de broekspiepen van zien zundagse pak, maor Hendrik merkt het niet. Hij fluit en klimt an de aander kaant van de sloot weer omhoog. Der stun een beetie water in, gien tied veur vuurtiestoken, maor ok niet veur 's nachts in bère pissen.

Drie schuintamboers, fluit e en hij zet de pas der in. Het laand is leeg en wieds, der is gien mèens te zien. Wiederop zöt Hendrik het verkeer van Zuudlaoren hen Emmen over de snelweg. De wind zit in de goeie hoek, hij heurt de auto's niet. Smaangs tilt e zien zunnebril een eindtie omhoog en kek e onder de glaozen laangs. Benaom de wolken liekt mooier deur de bril. Hadders had hum wel iens uutlegd hoe as dat warkte met die polaroid glaozen, maor dat is e vergeten. Hadders had twee brillen haaks achter mekaar legd, Hendrik wus nog dat die glaozen dwars op mekaar slim donker worden waren, maor het verhaol dat der bij heurde had e niet snapt. Hadders had de glaozen dreid, ze waren lochter worden.

'Een alfa huuft niet alles te begriepen,' had Hadders zegd.

'Alfa's hebt meer gevuul as verstaand,' had Hendrik antwoord.

As e daor vanneis an dèenkt vuult e hum ongemakkelijk. Hij had toen wieder zwegen, wet e nog en was even laoter votgaon. Hadders had met die twee brillen speuld, een kind in het kabinet.

Geliek dat e die gedachten votschöf, zöch e een aander liedtie om te fluiten. Anna had daor zun hekel an had. Op vakaanties as ze een wandeling maakten, dan fleut e uren achter mekaar hetzölfde liedtie. Twee ogen zo blauw, bijveurbeeld en geliek begunt Hendrik te fluiten: twee ogen zo blauw. Het is de ienige regel van het liedtie die e kent, hij fluit het an ien raom deur. Het verveelt hum niet. Anna had blauwe ogen.

An het pad zöt Hendrik dat Kamps wel een week niet op het laand west hef. De rillen bint niet scharp meer. Hij zöt waor de baanden van de trekker langs gaon bint, maor der staot gien kloeties meer op scharp. Hendrik schopt tegen een ril. Het zaand brokkelt uut mekaar en valt in het water in het speur. In een bocht stiet merakel veul water tussen de rillen. Hier hef Kamps een scharpe bocht neumen met de trekker, hier ligt veul rillen naost mekaar. Kamps reed met dubbele wielen an weerskaanten van de trekker. Hendrik trekt met de hak van zien schoen een geut dwars deur de rillen. Het water dat helder stil stun in de speuren wordt troebel en stroomt achter Hendrik zien schoen an, een bietenblad dref met en blef achter een takkie haken. Met de tien van de schoen maakt hij het geutie wieder en dieper.

Het stroompie komp maor traog op gang. Dat snap ik niet, dèenkt Hendrik,

dat begriep ik niet. Zo gauw as der een heugteverschil is, mut dat waoter toch stromen gaon? Het liekt hum asof der een traogheid in het waoter zit. Hoe langer het waoter stil stun op het bospad, hoe meer het an die plek hecht was, zo liekt het hum, dat zal het weden. Hendrik trekt meer geuties deur de rillen en kek hoe het griestroebele water een speur naor de sloot zöch. Hij zöt hoe de eerde onder het stroompie polijst wordt. Wat ik verrinneweerd heb, maokt de natuur weer goed, zeg e zachties, as e de zwarte, gele en brune streepies onder het water teveurschien kommen zöt. Dan giet e der bij op de hurken zitten en trekt met een takkie dwarse strepen deur de stroompies. Het is asof e contact met het water hef, asof het niet enkelt deur het laand stroomt hen de sloot naost hum, maor asof het bij zien haanden naor binnen giet en zien hiele lief vult.

Hendrik giet op de kneien in het zaand liggen en steunt met de ellebogen naost het stroompie dat aal langzaomer stroomt. Het water is zowat tussen de rillen vot. Zien strik hangt in de modder beneden hum, maor Hendrik zöt het niet. Hij fluit een aander lied. Eerst wet e allent de melodie, dan vindt e de woorden die der bij heurt: Mädel aus dem schwarzem Wald, du süße,... dan wet e de woorden niet meer. Hij haoldt zien lippen tegen het kaolde voele water en vuult het stromen, dan fluit e de melodie gewoon wieder, as e de pas der vanneis in hef. De argste modder klopt e van de kneien van zien broek en van de ellebogen van zien jassie. Het zaand muit hum niet. As het dreug is, klop ik het der zo vanof, dèenkt e.

Het pad löp now parallel met de snelweg die een paar honderd meter wiederop lig. Hendrik begunt de vrachtwagens te tellen die richting Zuudlaoren riedt, veur elke wagen die de aander kaant opredt trekt e der weer ien of. Hoger as vief komp e niet. Hij fluit: don't know where I'm going, don't know when I'll be back again. Hij hef de kop in de nek en vuult hum goed, hij vuult hum merakel. Dan heurt e de sirene van een ambulance. Hij blef staon en kek deur de zunnebril naor de ziekenwagen die op de snelweg een vrachtauto inhaalt.

Ienmaol hef e metreden in een ziekenwagen. An de teller kun e zien dat het slim hard gung, maor veur het gevuul was dat niet zo. Cognitief gung het hard, affectief was dat aans, dèenkt e. Hij gooit het takkie vot dat e vanof de bocht met de watervallegies metneumen hef en löp deur. Hij giet op huus an. Die zunnebril maokt dat het veur hum wel een uur eerder duuster is. Tegen de aovendzun daanst muggen boven een struuk.

Hendrik hangt zien pak op een haakie in de logeerkamer. Morgen is het zaand opdreugd, dan borstel ik het der of, dèenkt e. Hij kleed hum uut, blef in zien bordeauxrooie slippie veur de spiegel staon in de badkamer. Hij kan zien lief tot zien navel zien as e dichtbij staon giet. Hij vuult de kaolde witte raand van de wastaofel tegen zien lief. Dan zet e de zunnebril of en kek humzölf diep an. Hij hef grune ogen, een beetie, maor meer bruun der in. En een zwarte vlek middenin, een grote ronde zwarte vlek in elk oog waor e hum in herkent. De rooie aoderties die e zag vlak naodat Anna vot was, bint der niet meer. De druk op de ogen is vot. In de zwarte vlekkies zöt e humzölf. Osewoudt, dèenkt e, of was het die aander?

Hendrik trekt de spiegel bezied over de haakies. Het glas krast over het metaol. De muur achter de spiegel is roeg, der zit een spinneweb, wieder is der niks te zien. Hendrik zöt de helfte van zien gezicht.

'Morgen slao ik een spieker in het holt,' zeg Hendrik hardop tegen humzölf, 'dan hang ik der een touw an, dan hang ik een sonnet an een strop achter de spiegel.'

Hij schöf de spiegel weer op stee en dreit de kraan van de douche lös. Het water spattert op de vloer veur de douchecabine, maor Hendrik trekt de deur niet dicht. Hij haoldt van de stoom, van de hiete stoom in de badkamer. Dan stapt e onder de hiete straol. Hij vuult een tinteling deur zien lief. De spieren in zien nek verstrakt even, dan ontspant e hum en dreit e eerst zien rug en dan zien borst naor het water. Hij haoldt zien kop achterover. Hiet water stroomt in zien mond, dan lat e het traog weer tussen zien lippen votbroezen. Lekker vindt e het niet.

As e hielendal warm is trekt e zien deurwiekte slippie uut.

'Ach jong,' zeg e, tilt zien ventie even op en lat het dat weer lös.

'Ach jong,' zeg e weer.

Uut de plastic fles drukt e een dikke klodder doucheschoem in zien haand, dan trekt e de deur van de cabine dicht.

16

De cursusleidster stiet bij de zieddeur van de bibliotheek te wachten. Elk die zien auto op de parkeerplaots zet, stuurt ze vot. Het is late op de aovend, maor regels bint regels. Hier mag now niet parkeerd worden. Ik zet mien fiets met het hangslot an het rek vast en laot mij naor binnen sturen.

'De derde verdieping, met de lift omhoog,' zeg ze, 'en dan links, rechts en vanneis links.'

Heur gezicht bevalt me niet, mien eerste indruk is niet de beste. Ik wul niet teveul op heur gezicht of gaon. Ik kom veur een inleiding in de kuunstgeschiedenis. Ik zuuk orde in de chaos. Een vaste aovend naor wat een begun van een vaste plek, een holdvast, weden kan. Ik wul niet langer votzakken in het duuster, niet in onmogelijk geluk, niet in onbereikbaore vrouwlu.

In de bibliotheek raok ik het pad kwiet. Der bint teveul vertrekken, zaolties, deuren en gangen. Het lig niet allent an mij. In de uutlienofdieling, in de zachte glaans van de noodverlichting en de straotlanteerns kom ik een jonge vrouw in de muut, ze is ok op zuuk naor het lokaal waor kuunst uutlegd worden zal. We maakt kennis met mekaar.

'Ik heet Bea,' zeg ze. 'Van Beatrice, niet van Beatrix.'

Ze lacht veurzichtig, ik zie hoe heur huud lichtbruun kleurt in het halfdook. We staot naost de avonturenromans, de jongensboeken. Ik zie Varen en Vechten van K. Norel op de plaank staon.

We gaot op zuuk naor het leslokaol.

Vrouw Corbier legt de huusregels uut en slat het eerste half uur stuk met de verkoop van lesmateriaal en met heur eigen huushaolden. Heur moe is veurige weke störven, zeg ze, daorom gung de eerste les niet deur. Ze hef een papegaai, twee katten en een hond, en ok nog een man in huus. We weet nog niks van kuunst.

'En dan is het now koffiepauze.'

Ze zet de projectietaofel klaor en zöch een deus met dia's uut een koffer. Ze mist een verlengsnoer, prat half tegen heurzölf en half tegen oens en giet op zuuk naor de concierge. Ik kiek om mij hen. We bint met zowat twintig, een paar koppels as ik dat zo zien kan, maor meest mèensen die allent kommen bint. An verhaolen van aander he'k gien zin, ik kom veur cultuur, maor niet veur de cultuur van mislukte dia-veurstellings en van droeve huushaoldens. Ik kom niet veur leed van aander lu. Ik wul niet hebben dat ze mij raakt.

Het locht giet uut, we ziet kleurenplaaties van ruïnes uut Griekenlaand en van pyramides uut Egypte. Vrouw Corbier vertelt over sprookies en mythologie en over de weerde van de aoldheid veur de moderne tied. Ze vertelt hoe lu de zunnegod anbaden en hoe arbeiders geliek met de mummie van de farao bijzet weuren in het graf. Leventig. Het is een chaos. Ik verzoep in begrippen,

het giet me te gauw. Ik dreum van Irma, van Anna, van Lies, van vrouwlu met rood haor en blauwe ogen. Zul ik met die vrouwlu in een sarcofaag liggen wullen? vraog ik mij of. Bijkaans bin ik liever allent, ok as ik dood bin.

In het halfduuster van het locht van de diaprojector bekiek ik Bea die naost me zit. Ze hef gien rood haor, het is donkerblond en in een knoetie samenknupt met een haorband der om. Een haorband met bloemegies. Ze hef gien oorbellen in, gien gaaties in de oren. Op het scherm verschient andermaol een pyramide en dan een tiekening van het gangenstelsel. We ziet sarcofagen met koninginnen op golden deksels.

'Mummies bint in de middeleeuwen in Europa vermalen en verkocht as medicien tegen pest, pokken en aander kwalen. In Amerika bint ze ooit opstookt in stoomlocomotieven,' zeg vrouw Corbier.

De trots van heur boekenkast klinkt in heur stem. Dan is het vanneis pauze.

Bea hef donkerbrune ogen, ik zie dat ze contactlenzen hef, hiele dunne. Ik schenk heur koffie uut een thermoskanne die veur oens op taofel stiet, ze wul der geern melk in, gien suker.

'Ik bin predikant,' zeg ze, 'dominee.'

Ik vreug niet wat veur wark ze deud, ze zeg het. Ze vrag niet naor mij.

'Ik bin warkloos, en op zuuk naor een karke.'

Dat ik hier op disse plek een dominee treffen mut, net ofstudeerd, zunder rood haor en zunder blauwe ogen. Ze is gien Irma, gien Anna, niet ien van die aander. Bea hef een grieze flanellen broek an met lichtbrune en grune blokken. Ik kiek naor heur platte buuk. Heur blouse bolt een eindje over de raand van heur boks. Kleine borsten hef ze. Zul ik die kussen wullen? giet deur mij hen, zul ik heur borsten, heur platte buuk, heur dijen, heur navel kussen wullen? Zul ze een lelie veur me weden kunnen, zo uut het veld?

Bea vertelt van karken in de Achterhook waor ze as invalkracht op de kansel staon hef, dat het lastig is om in een ziekenhuus as pastor an de slag te kommen, dat preken zoveul voldoening gef. Ik heur alles wat ze zeg, het dringt diepe in mij deur. Ik vuul verwarring in mien lief. De dia's bin'k vergeten en de chaos in mij wordt aal dieper.

Ik vergeet wat veur blouse ze an hef, ik weet de roodrose pukkels op heur gezicht, heur smalle lange hals en de enkele grieze haoren in heur knoetie. Ik ken heur naakte lief, de plooien boven heur buuk, de tepels die naor veuren steekt, een beetie bezied, het donkere haor met een enkele grieze. Ik weet heur billen, heur rug, ik zul heur buuk kussen, as ze dat wol, en heur mond.

'Die plaaties deuden mij an Mexico dèenken,' zeg ze. 'An de tempels van de Maya's en Azteken.'

Ze is der in de zummer drie week west. Hef het speur van Cortez volgd. Met eigen ogen wol ze zien hoe het christendom daor bevrijding bracht hef.

'Dat was hiel wreed,' zeg ze. 'Die religie was hiel wreed.'

Ze bedoelt niet heur geleuf, ze hef het over de Maya's en Azteken, over Montezuma, die over zien volk heerste veur de Europeanen as goden en verlossers binnenhaald weuren.

'Daor in die vallei was een tempel veur de zunnegod, minstens zo groot as die pyramide van Cheops en met dezölfde vörm, briede trappen van veer kaanten hen boven en beelden van mythische beesten langs de kaant van de treden. Ze deden mij an leeuwen denken, maor dat waren ze vanzölf niet. In Midden-Amerika leeft gien leeuwen.'

Bea wacht even, dan zeg ze: 'Het waren vaak beesten met de kop van vogels, haviken en adelaors. De robijnen ogen van die goden fonkelden in de zun, dat weet ik nog, het benauwde mij zölfs.'

Ze kek of ik wel luuster. Ik luuster, dan giet ze wieder.

'Op de rug van die dieren was een grote kom uutspaard. Het waren offerblokken,' zee ze. 'Iens in de paor jaor mussen de goden gunstig stemd worden. Dan weuren duzenden mèensen naor de top van de pyramide ontbeuden. Bovenan stunden priesters met een mes. Elk wachtte op zien beurt. En levent weur het hart van jongkerels en maagies uut de borst sneden. Het mus nog kloppen op de offerschaol, dan pas was het offer goed genog veur de goden.'

Ze pakt mij bij mien arm. Zo arg was dat, as wol ze zeggen, zo arg was dat.

Het locht giet weer uut en we kriegt meer plaaties van stieren, van leeuwen met mannenkoppen en van tekenings uut de pyramiden. Ik dèenk an het warme bloed dat uut de harten klopte in de offerschaol, over de offerandes die op hun beurt wachtten en bliede waren dat ze hen de goden gaon zullen. Gien angst en gien benauwdigheid.

Bea kek aandachtig naor het scharm, dan dreit heur heufd bezied, asof ze vuult dat ik naor heur kiek. Ik weet niet wat ik zeggen moet, weet niet hoe ze mij ankek en ik weet niet wat die ogen mij vertellen wul. Ik zie niet wat ze veur heur haolden wult. Dan kek ze weer naor Egyptische kuunst en plaaties van woestijnen.

Het liekt mij wel wat om as offerande de trap te beklimmen, ankeken deur ogen van robijn en smaragd van de goden naost de trap, ogen die schittern in de middagzun en mij verdoven. Godenspijs liekt mij beter as een priester met een mes te weden. Ik leg het heufd in de nek, steek de borst veuruut en geef mien hart an mien god om zo geluk veur het hiele volk of te dwingen en veur mezölf. Martelaor liekt me zo gek nog niet. Een zachte dood en niet zun wrede as de martelaren an de kruzen van het christendom. Bea naost mij zul daor vast aans tegen ankieken, maor ik vraog heur niet. Bijkaans hef Bea liever het mes in heur haand, as een neie Abraham, en wul ze liever mien bloed over heur witte blouse vulen, daor op die offerplek, as zölf heur leven te geven.

Een zachte plof klinkt en het is op slag duuster in het zaoltie. Van buten komp een glief geel locht van een straotlanteern naor binnen. Vrouw Corbier stommelt naor de deur en drukt de tl-verlichting an.

'Ik bin bang dat de laamp kapot is,' zeg ze. 'Excuses, ik kiek even of der een neie is.' Ze is vot veur goed en wel tot oens deurdrungen is wat der gebeurd is.

'Niet dat missionarissen en zendelingen daor zoveul goed daon hebt,' Bea pakt de draod vanneis op. Ze is nog niet uutverteld. 'Maor ze hebt wel die mas-

sale mèensenoffers ofschaft. Ien man is dood gaon veur elk, zeden de paters, aander huufden niet meer te boeten. Dat was bevrijding.'

Ik wul zeggen dat der deur die zendelingen, deur Spanjaarden en Portugezen die het waore geleuf bracht hebt, niet veul Maya's en Azteken over bint, maor ik zwieg. Uutroeid worden deur de wereldse machten, of starven veur een hoger doel, starven omdat de wereld te groot is, ik wus wel wat ik kiezen zul.

Vrouw Corbier zeg dat der gien neie laamp is, dat we aander week wieder gaon zult. Dat het heur spiet dat, geliek nao de dood van heur moe, de start van de cursus niet vlekkeloos gaon is. We gaot vot.

Ik zörg der veur dat ik met Bea in de lift stao. In de spiegel tegen de achterwaand zie ik heur rug, heur haor in het knoetie, de baand met witte madelieven en rooie rozen. We kiekt mekaar an zoas lu mekaar in een lift ankiekt, maor aans. Ik laot heur veurgaon as de deur lösschöf. Dan zeg ze, as we de gangen deurloopt op weg hen buten:

'As ik wark krieg, en ik dèenk dat ik zo een maol wark heb, dan kom ik niet weer. Dan maak ik de cursus niet of.'

Ik vreug heur niks, ze zeg het. Ik wul vraogen waor ze woont, maor ik duur niet. Ik bin bange dat ik, as tegen heur praot, zeggen zal dat ik heur lelie plukken wul.

17

De goeien gaot altied het eerste, dat scheut mij deur de kop toen ik de kaort uut de envelop haalde. Waorum Hadders al an de beurt weden mus? Ik stelde die vraog, maor wus geliek dat ik mij die vraog niet huufde te stellen, der zul gien antwoord weden. Hadders was 52 worden, vief jaor was e weduwnaor van Eva Deutz. Die vief jaor had e goed besteed, die jaoren daorveur ok. Now ik in de hoek van de kamer zit, votkreupen achter de overgerdienen die ik een halve meter dichtscheuven heb tegen inkiek deur Jantina en aander, dringt langzaom tot mij deur hoeveul ik met die man praot heb. Dat e mij meer wiesheid bijbracht hef as veul aander, bijkaans wel meer as Anna.

In de schaduw lig achter op het grös nog riep. Het hef vannacht veur de eerste maol vreuren. Ik zag hoe de zun schitterde op het ies, het gras stun strak onder de vorst. In gedachten leup ik over de lichtbevreuren eerde en leut ik mien voetspeuren achter. Ik wus dat die speuren een paor uur laoter votweden zullen, maor toch. De zun die op het iens schittert haalt geliek de glaans weer vot. Der is nog een klein hoekie over, dat duurt nog even.

Der stiet gien telefoonnummer op de kaort. Hij had gien kinder. Het adres op de kaort liekt mij van de begrafenisonderneming, die zit ok in die straot. Niks: rust zacht of: wij gedèenkt Henk Hadders in gebed. Niks. Hij was niet kerks, Bea huuft hier niet an te pas kommen. Hadders geleufde in de wetenschap en in het leven, en now e der niet meer is, kan ik hum niet meer vraogen wat veur hum het zwaorste weug.

Mannen hebt een bult an aander mannen, meer nog as an vrouwlu, dèenk ik vake. Ik zul die stelling wel anduren, maor now weet ik der gien argumenten veur. Der bint vast sociologen of antropologen die verklaorings andraagt over jagers en vissers, van met mekaar, met kerels, strunen over de heide. Heide en bossen die in die beschouwings altied savannes en steppes weden mut.

Wat joe diepe raakt kan nooit van dichtbij kommen, liekt het. Driefveren van mèensen hebt stille en diepe gronden, wied vot en niet makkelk an te raken, maor as het zo west hef, dan had ik met Hadders jagen en vissen kund, dan was ik met hum achter vrouwlu angaon. We hadden samen aander kerels verslagen en met mekaar de overwinning vierd en uut schedels drunken, veur we in een grot of hut, het bloed nog an de haanden, de nacht deeld hadden met de vrouwlu van oenze slachtoffers.

Hadders legde mij uut hoe een atoom in mekaar zat, en toen ik in huus was, wus ik hoe ik in mien levent gedurig om de brij hendreide. Hij had het niet iens over mien levent had, hij had het over atomen had en even over de vrouw die op de advertentie reageerde, met wie hij een glassie wien drunk. Heur glas had nog op de taofel staon in dat restaurant in Gieten.

'Ie wult toch niet uut het glas van een onbekende taart drinken,' had e zegd.

Hij had der bij lacht, van het taofeltie wiederop had e een schoon glas pakt en toen met zien haand op taofel slagen. Zien ogen hadden glömmen. Hij had gien kwaod in zin, zien hiele lief zee dat e gien kwaod in zin had. Woorden klunken uut zien mond niet as een belediging, nooit as een vernedering, ok niet as zien taol wat roeger was as ik wend was. Alles wat e zee was gien literatuur, maor die man had in zien moleculen niet allent vrouwlu, maor zien hiele levent een plek geven. Hij speulde met glaozen van een zunnebril asof het nao een zunsverduustering nooit weer locht worden zul en dat e zeker disse proef nog uut mus voeren veur het aovend was. Hef e weten dat zien tied der zowat opzat toen e mij stief de haand drukte, die leste maol in Gieten?

Hadders hef Rome zien, hij leut mij even metkieken. Een beetie weet ik welke kaort ik gebruken moet om dat pad te vinden. Ik weet niet of ik hum nao kan gaon. Ik weet niet hoe stark mien ziel is.

Ik bel de concierge van de schoel om te weten wat der gebeurd is. Hoe het kommen is. Het was een hartaanval. Hadders was in het harnas störven, in het kabinet tussen het natuurkunde- en het scheikundelokaal. Hij was met een proef gaangs west, zeg de concierge. Feldmann hef hum vunden. Het had ok niet zo zullen weden.

'Dit is misschien niet de tied,' zeg de concierge, 'maor ie wussen toch wel van Hadders en?....'

Ik huuf niks meer te weten. Laot mij maor raoden hoe as een mèensenleven in mekaar stek. Praoties van een concierge heb ik daor niet bij van neud, zeker niet as stoffelijke resten nog boven de eerde staot. Godvergiemme wat een schoel. De oftakeling van lichaom en giest is begund, van een ziel die ok om mij geven hef, van de haand die mij vasthuuld, even stiever en langer as ik toen wuld had. Ik heb veul boeken lezen over doodgaon, niet van Kübler-Ross, die fasen van heur die doet mij niks, die ken ik ok van mien schoelloopbaon. Opstand, verdriet, gewenning en dan ofstaand. Het zul mij wat.

Ik las boeken over de biologie van het starven, pathologische en anatomische boeken van Zeldenrust, ik knipte artikels uut de kraant over zeelu die in een heringnet boven water kwamen, van wie niet dudelijk was of het een man of een vrouw was, niet dudelijk hoe lang het liek al in het water legen had, van wie niet zeker was dat de dooie vief maond, of nog langer leden, de leste aosem uutblaozen had.

Die paor woorden van de concierge, die achterklap, ze breekt mien wereld of. Ik wul het as leugens zien, en het bint ok leugens veur mij. Zo waor as ik ze hebben wul.

'Ie wordt bedaankt,' zeg ik en ik leg de hoorn neer.

Hendrik giet op de loop. Ik zie hum deur de kamer rennen. Hij giet hen de serre pakt de stapel kraanten die daor lig en bladert der as een gek deur. Dan scheurt e een foto uut een bladziede. De eerste scheuren gaot goed, ze gaot met het papier met, dan scheurt e dwars op de bladziede. De scheur giet as een bliksemschicht deur de foto.

Hendrik kreg een wilde blik in de kop, hij maakt snippers van het papier en

giet op zuuk naor een aander foto. Hij scheurt vanneis, dan zie ik hoe hij hum bedèenkt, hij haalt een scheer uut de keukenla en knipt wied om de foto hen. Hij liekt niet te zien niet wat der op het plaatie stiet. Het is een vrouw met rood haor die naost een kist stiet te jaanken. In de kist lig een man in uniform met medailles op zien jak en een pet op.

Vief minuten laoter lig de hiele serre onder de kraanten. Hendrik Stevens houwt met de scheer in het rond. Pas as bloed hum langs de haanden lekt en an het kraantepapier plakt, wordt e rustiger. Ik krieg vanneis bezit van hum. Ik pak hum bij de oren en zet Hendrik in de rotanstoel in de serre.

'Rustig maor,' zeg ik, 'rustig maor, Hadders is vot, maor ie bint der nog.'

Ik laot hum de scheer op het aanrecht leggen. Ik zie hoe e naor het broodmes kek, maor hij blef der of. Ik stuur hum weerom naor de serre. De riep is vot, het grös is nat en zöt der droevig uut.

Ik heur Hendrik in mien kop. Hij zeg dat e Rome zien hef, dat Hadders, en dat het genog west hef...

Ik laot hum uutpraoten. Zien praoten is as bidden van de rozenkraans. Vieftig maol een 'onze vader' op de kneien op de cocosmatten en vief maol een 'wees gegroet'. Elke dag as de r in de maond was.

Mien va bad veur tot e in slaop sukkelde en mien moe het van hum overnam. Murmeln tot de woorden de betiekenis verleuren en der allent de cadans overbleef, de cadans van 'Gij zijt gezegend onder de vrouwen,' die as het trillen van een mantra de giest in slaop bracht, die alle kwaod terugbracht tot wat het weden mus, rust en aanvaarding van de tiedelijkheid van wat der is. As het rozenhoedtie over was, dan was het duuster, dan kun het locht op en keek ik verdwaosd de kamer in. Ik begreep niet dat de wereld deurgaon was, het was toch de bedoeling west om uut te stappen? Of had ik mij vergist.

Ik had mij vergist. Dat bidden was niet veur kinder. Kinder hadden gien weet van ofscheid nemen, wel veur even, as het een schoelreize was naor Duutslaand, maor zolang as het maor niet veur altied was. Kinder weet niet van dood, van de dood van een poes bijkaans, wieder niet. Toen de tiedelijkheid van het bestaon tot mij deurdrung was mien kindsheid vot, maor toen weur der niet meer in de aovendschemering beden, toen gung ik niet meer op de kneien, keek ik niet meer uut de donkere kaomer naor het vliegtuug, naor de dubbele condensstrepen die bij toeren geeloranje in de locht hungen as der nachtvorst veurspeld was.

Ik pak een grote glaozen kelk uut de servieskast, ien met een golden raand en schenk mezölf een glas bier in, het eerste in maonden, het eerste sund Anna vot is. Ik proost op Hadders, dat het hum goed gaon mag. Ik weet dat het hum goed giet en het tweede glas proost ik op mezölf, ik wèens dat het mij goed gaon mag, maor as ik het glas an mien lippen zet, weet ik niet zo zeker of me dat wel lukt. Ik was op weg mij te offern en bloed plakt mij nog an de haanden. Traonen gruit in mien ogen en ik vecht der niet langer tegen.

Ik wul Anna bellen en zeggen dat Hadders dood is. Ze hef vaste gien kaort kregen, ze kent hum niet, niet aans as van de enkele maol dat ik wat van hum

zee. De leste jaoren deed ik dat niet meer. Ik zee niks meer tegen Anna en zij zee niks meer tegen mij. Niet over schoel, niet over aander zaoken. Ik zee niks meer wat de muite weerd was van het wieder vertellen. Maor now wul ik het heur zeggen, bijkaans allent om heur stem even te heuren en met heur een rozenhoedtie te bidden, op de kneien en nog ienmaol verleuren raoken, of met oens beidend een lied te fluiten, een lied over ienzaomheid en verlangen. Ik doe het niet. As ik heur bellen zul, zul ik niet aans zeggen as dat Hadders met Feldmann in het kabinet vree. Dan zul ik zeggen dat e now dood is, dat e mij te vlug of was.

Alles wat Hadders dacht hef, wat e leerd hef is now vot. De moleculen in zien heufd laot lös wat ze bewaard hebt, niet allent het cognitieve, ok het affectieve is vot. Maor daor huuf ie niet dood veur te gaon, giet deur mij hen. Mien herinnerings an wat west hef bint mager. Veul weet ik niet meer, het mieste wat gebeurd is, weet ik niet meer, het liekt opgaon in een groter geheugen waor ik maor spaorzaom an kommen kan.

Ik weet wat Anna vertelde over heur kindertied, over heur va en moe, over de eerste jaoren dat we bij mekaar waren. Maor veul is vot. Dan zee Anna dat we met z'n beidend in Scheveningen west waren, en een weekend in Antwerpen, of dat we op een verjaordagsfeestie aolde buren tegenkommen waren, buren die now in Wijhe woont, of in Olst. Ik wus dat dan niet meer. Ik wus niet meer welke films we samen bekeken hadden en welke veurstellings in de schouwburg we met z'n beidend zagen. Dat stuk van mien heufd zat bij mij dichte. Het was as een trechter waor veul in kon, maor niks weer uut. Ik had het niet metmaakt.

Hendrik Stevens was der bij west, op die feesties, in die vekaanties, in die theaters. Hij stiet op de foto's die in die tied maakt bint. Bewiezen in zwart-wit en in kleur, maor ik ken hum niet as ik der naor kiek. Op de achterkaant is smaangs met potlood schreven in welk jaor het was en wie der nog meer op te zien bint, maor het zeg mij niks. Toch weet ik dat mij niks an de kop mankeert, niet zoveul as Hadders. Veurzichtig laot ik toe dat ik bij leven smaangs dood west bin. Het is of ik achtersteveuren leef. Dan zie ik dat Eva Deutz en Tineke Feldmann veur Hadders ien en dezölfde waren. Ik praot met hum. Hij schöf het loekie bezied en vanachter het raompie van zien kist heur hoe e zeg:

'Stevens, Stevens mien jong, alle vrouwlu hebt rood haor en blauwe ogen, neem dat maor van mij an.'

Dan schöf e het loekie dichte.

Met mien buusdoek veeg ik het bloed van de haanden van Hendrik Stevens. Ik geleuf niet langer dat tied alle wonden heelt, ik geleuf daor niks van. Maor ik weet het medicien binnen haandbereik, as het neudig is. Ik weet het kabinet op schoel, waor Hadders mij de potties wees waor ik benauwd veur was. Ik weet het trapgat en de lus achter de spiegel, maor ik weet ok dat der een vrouw met lang rood haor en blauwe ogen op mij wacht, een vrouw die bijkaans een psalm met mij zingen wul, of een hooglied.

Liek in ‘t veen

Moord

Het duurde evies veur het eerste volk kwamen sund ik het bordtie 'Lammie Oldenhuus, prive detective' naost de deur op de kalkstienen pui schroefd had. Ik had ok niet aans verwacht. Veur een stad, of is het nog aal een dörp, as Emmen is zo'n beroep ongewoon. Wie zul hier now een privé speurder van neud weden? Maor as ik der niet van overtuugd west was, dat ik het brood met dit vak verdienen kun, was ik der vanzölf nooit an begund.

De eerste die anbelde was de veurzitter van de oldernbond 't Wieze Volk. Hij wol dat de gemeente meer wark maakte van het onderhold an de huusies in Angelsen; alles mus bij het olde blieven. Twee kop koffie en een snee bitterkoek met halvarine waren genog om hum op het goeie pad te zetten. Hij wol betalen, ok al zee ik dat een eerste consult gratis was. Die rieksdaalder en een gratis abonnement op het wiekkraantie waren de eerste verdienste, al was het niet het soort wark wat mij veur ogen stun.

Het is een minne dag vandage, gien volk, gien klant heb ik zien. Net as ik over de Vosbargen dreum en in het keukentie tegenover de trap een fles Gewürtztraminer spätlese uut de koelkast halen wul, giet de bel. Het is zowat vief uur en zo laat verwacht ik gien klanten meer. Ik druk op het knoppie naost de microfoon en vraog wel veur de deur stiet.

'Vrouw Schutrups,' klinkt het uut de luudspreker. Het geluud is iel en krakerig, maor dat huuft niet an de vrouw beneden te liggen. Ik had een duurdere installaotie kopen mutten, maor de arbeidsveurziening veur neie starters, die de inrichting van het kantoor metbetaald hef, was niet slim scheutig met geld. Ik druk de rooie vierkaante knop diep naor beneden en laot pas weer lös as ik de deur dicht slaon heur. Veur ze boven is, gooi ik de peuk uut de asbak en haal ik de kam deur het haor. Het valt mij net niet op de scholders. Een lösse grieze haor pik ik van de mouw.

De fresia's op het bureau kleurt goed bij het geelgeblokte hessie dat de vrouw tegenover mij an hef. Ze is eind dertig, schat ik, evies jonger as ikzölf. Ze is netties antrokken, drag een lochtblauwe, maor niet te lochte, driekwart rok met Schotse roeten. Een egaol okergele bloes valt net over de smalle donkerblauwe riem. Ik roek een scharpe, wat zoerige locht, die ik niet thuusbrengen kan.

Veur ze op de stoel an de aander kaant van het bureau zitten giet, maakt ze heur met een krachtige stem veur de tweede maol bekend.

'Fien Schutrups.' De stem klinkt net zo zölfverzekerd as de haanddruk vuult. Kerels steek ik niet gauw een haand toe, maor bij vrouwlu slao ik dat zowat nooit over. Ik vuul de stevige haanddruk en zie het gezicht dat kracht uutstraolt, maor ik merk tegelieks dat ze heur niet hielendal op heur gemak vuult. Ze schudt het heufd as ik heur een pakkie sigaretten veurhold. Ze rookt niet, ze zeg dat ze niet verslaofd is.

Het rechterbien slat ze omzichtig over de linkerknei, dan trekt ze de rok strak. Spitse kneien vermoed ik, knokig bijkaans. Rechtop zit ze veur mij, de rug tegen de leuning van de stoel.

'Ie mut mij helpen,' zeg ze en strek met de rechterhaand het haor achter het oor laangs. Het valt weerom tegen de wang met zachte blossies.

Ik zeg niks, laot de haanden stil veur mij op de plestieken onderlegger, polyvinylchloride, op het bureau liggen. Ik dwing mezölf om niet met de vulpen, die binnen bereik lig, te gaon speulen. Ik kiek heur an. Mooie ogen hef ze, ze doet mij an een Drèentse dichteres dèenken, of een dichter, maor de name schöt mij even niet in 't zin.

'Bijkaans heb ie het in de kraant lezen,' aorzelt ze,' veurige maond is Herman Brinks vermoord. Wurgd met een gries telefoonsnoer.'

De mond verkrampt as ze dat uutsprek. Het liekt asof de rooie kleur op de lippen bleker wordt.

Ik had het bericht in een laandelijke kraant lezen en in die week lösse nummers van regionale dagbladen kocht. Een moord komp hier niet elke week veur. De pers was der boven op sprungen, benaom de Drentse Courant had het neis wied uutspunnen, asof het ze speet dat ze het zölf niet daon hadden. Radio Drenthe had der op zundagmörgen in het literaire programma zowat een heurspel van maakt, asof ze reuken hadden dat der een kaans was op echte schrieverij, literatuur as van Graham Greene of Malcolm Lowry, met bijkaans de jenever van Charles Bukowski en de achterdocht van Emely Brönneger. Ik knik om vrouw Schutrups weten te laoten dat het mij niet ontkommen is.

'In het Veenmuseum, in een bouwput hebt ze hum vunden.'

Ze hef muite met het verhaol, het is heur an te zien. Het was ok gien plezierig veurval west. Herman Brinks was vermoord met een gries telefoonsnoer, wurgd, het heufd zowat van het lief of, had Maondblad Drenthe schreven. De hoorn had nog an het snoer zeten, over de kleur van het snoer hadden ze niks zegd, maor alles van de rafelige raand as van een wit kaanten bloesie mit sangen raanden, bij verlet an literair wark.

'De daoder is niet vunden,' zeg ze.

Dan zet ze de bienen naost mekaar en pakt een wit draodtie van de rok.

Ik wus dat. Ondanks inspannings van meer as vieftien plietsies en een stuk of wat rechercheurs uut Assen was der gien speur van de daoder.

'Wat heb ie met disse zaak te maken?' vraog ik.

Ze sloekt een maol en de hals begunt in vlekken langzaom rooier te worden tot in het bloesie. Ik mag dat wel.

'Herman was mien kameraod,' zeg ze.

Uut het tassie haalt ze een pakkie papieren zakdoekies teveurschien. Menthol parfumeerd, uut de Spar, zie ik. Ze spaart vaste zegelties veur schötteldoeken. As ze de traonen votveg, zie ik dat ze gien make up op hef. De kleur op het gezicht is heur eigen. Een beetie bolle wangen, gien löshangende oorlellegies, die ik slim lillijk vind, en haor in laogies knipt. Onderan de kin zie ik blonde haorties, het begun van een baord, bijkaans het begun van de overgaang, hor-

monen. Ze trekt ze vaste geregeld uut. Ik ken dat wel. Mien wenkbrauwen wult niet om liek wat dat angiet. As ik ze niet bijwark krieg ik een deurgaonde zwarte streep boven de ogen laangs. Ze hef gien oorhangerties maor wel een grote speld die het bloesie dichtholdt. Liedse börsties. Goed kieken, veur een detectieve is alles even belangriek.

'Wat kan ik veur je doen?'

Ze knipt het tassie dicht en zet het op het bureau. De rok strek ze vanneis glad over de bienen, weer liekt ze een draodtie vot te pakken. Knokig grieze kneien, beetie rooms, tiekent in de stof. Ze hef smaak van kleren kiezen.

'Vind de moordenaar,' zeg ze.

En dan met kwaoiigheid in de stem die niet ienmaol overslat.

'De plietsie hef gien mankracht genog, dat zegt ze, of ze zuukt niet hard genog. De eerste weken wel vanzölf, maor as het neie der of is, dan blef het liggen en zuukt ze aal minder, en laoter komp het as een onoplösbare zaak in een lade te laande. Ik heb het vanmörgen naovraogd, der is nog maor iene die het in de gaten holdt en der achteran jaagt.'

Met een wat bittere klank in de stem nuumt ze de reden waorum ik het bureau opend heb. Bezunigings bij de plietsie maakt het gat in de markt waor ik mien stoet met verdienen wul. Dit liekt gien makkelijke zaak en een bult wark, en wel een mooie kans om naam te maken.

'Viefduzend gulden veurof,' zeg ik, 'en wieder elke dag zeuvenhonderdvieftig plus onkosten, ex.'

Ze knippert niet ienmaol met de ogen.

'Akkoord,' zeg ze.

Ze kek mij niet meer an. De ogen, een beetie rood an de raandties, bint richt op de zeefdruk van Ger Siks schuuns achter mij. Aj goed kiekt kuj der een bolle in ontdekken, al doet de felle kleuren niet geliek an vee en gröslaand dèenken.

'Vind ie het mooi?' vraog ik.

'Het liekt wat op wark van Toon Wegner, maor toch hef het een hiel aander karakter. Nee, toch niet,' ze aorzelt evies, 'dat wark is een beetie achterhold. Het is niet hielemaol mien smaak, en veur een kantoor van een vrouw zul ik niet gauw zun portret uutzuken.'

We praot wat deur over wat typisch mannelijk en typisch vrouwelijk in kuunst weden zul. Ze hef verstaand van schrieverij en van varverij, maor ze hef meer op met eerdewark, zeg ze. Van Drielst en Roessingh vun ze wel mooi, en Heyting, maor daor is niet veul van overbleven. Ik maak een ofspraak om binnenkört bij heur laangs te kommen. Ze zal alles wat met Herman Brinks van doen hef en wat van belang weden kan, bij mekaar zuken.

Het is nao half zeuven as ze vot giet. Ik doe de rooie pumps in de tas, masseer de wreef van de voeten, striek der wat baby-eulie op en trek een paar makkelijke schoenen an. Intied dat ik de jas antrek schenk ik een glas half vol wien. Kold tintelt de draank op de tong. De smaak is gauw vot as ik op de trap twee blokkies jonge Edammer in de mond stop. Het eten slao ik over vana-

ovend. Om kwart over zeuven komp Peter bij mij. We gaot hen de Muzeval, het Volk van Grada speult een stuk van Miny Hofsteenge. Niet dat ik zo warm loop veur amateurteniel, maor der is disse maond wieder niks bezonders en de uutneudiging van Peter kan ik onmeugelijk nog wieder uutstellen. Ik doe gauw wat bosschuppen en de DABO-EDS busse vaart mij hen huus.

Telefoon

Ik schenk een glas karnemelk in en laot de veurige aovend laangs mij hen gaon. Het tenielstuk was betied oflopen, om kwart nao tien gung het doek veur de leste maol lös en dicht. Der was niet veul volk op Zörgen en Bliedschop ofkommen en zowat gienien bleef in de theaterbar hangen, komp bijkaans deur Verlof A. Ik bin met Peter, of mut ik zeggen, Peter is met mij, Emmen in west. Eerst naor een bar in de Heufdstraot. We dronken daor een paar martini's, maor het wuur der aal voller en lawaaiïger. Op het lest was allent de muziek nog te heuren, met mekaar praoten was bijkaans onmeuglijk. Now was dat niet arg, naopraoten over het tenielstuk was niet neudig. De speulers stunden in lange zwarte pakken en kleden met mekaar te praoten over het heuilaand en hokken. Niet ienmaol weur ik in een dreum metsleept, of raakt deur de zörgen op het teniel. Zwakkies in ien woord, geef mij maor beroeps van de Grunneger Sproak, en as het niet aans kan 't Aol Volk.

Bij Grimme an de Markt was het weer te rustig. Toen ik daor van het huusie kwam zag ik op de deur van de telefooncel een sticker van de PTT. Een leven kan an een telefoondraodtie hangen, verrop het niet. Der stun ien te bellen, het rooie lampie boven de deur was an, het snoer was zwart.

Peter prebeerde humzölf bij mij in huus te neugen. Hij is een aordige vent, aans was ik niet met hum uut west vanzölf, maor wij past niet recht bij mekaar. Hij wet dat ok wel, maor nog niet zo zeker as ik dat weet. Met zien ien meter viefenningtig is e een stuk langer as ik. Hiel kört bin ik niet, maor viefentwintig centimeter valt wel op aj naost mekaar ligt. Maor ik blief every inch a woman.

Veur de leste borrels bin ik met hum naor zien huus gaon; sund e bij het DLG vot is, huuft e niet meer vrog opstaon. Met veul draank in de kop wuur e aal driester, maor ok as e anscheuten is blef e aordig. Hiel onschuldig, maor o zo deurzichtig, die kerels as ze hum flink raakt hebt. Hij wol van alles, maor om twee uur he'k toch het eigen bère opzöcht. Ik weet dat manlu met een dronken kop ok nog kunt waor ze man veur bint, maor allent daorveur bin ik gien vrouw. Ik wul veur bliedschop zörgen, en dat veur langer as tweemaol drie kwartier met een pauze van een half uur. Ik wul mezölf niet tekört doen, want ik wete: ik bin goed in bère, al zeg ik dat vanzölf nooit hardop.

Miestentieds eet ik 's mörgens niet, maor omdat het eten der gisteraovend bij in scheuten is, maak ik mij twee bruggies. Op elk twee plak zoerige Roodkerker kees, een bladtie slao, stukkies tomaat en schijfies komkommer. Onder het eten lees ik in de Drentse Courant van vandage het neis van gistern. In Ruslaand wordt vöchten, Relus ter Beek hef een nei gevechtspak kocht en giet binnenkört hen kieken. Margreet de Boer blef in Drenthe wonen en kreg een groter auto. In Ethiopië starft ze van honger en dörst. Ik schenk mij een tweede glas karnemelk in.

Gedurig koop ik een lös nummer van de streekkraanten. Op de streekpagina's vind ik niks over Herman Brinks. Wel een bericht over het Veenmuseum in Barger-Compas. Meer bezukers as veurig jaor om disse tied, maor niet meer opbrengst. Nao mensen uut de buurt komt aal meer toeristen met dagtochten uut de rest van het laand. Duutsers ontdekt de turf, al hebt ze vlak over de grub zölf genog veen. Deur de neie aanwinsten veur de tentoonstelling is de vleugel die der pas leden bijbouwd is, al weer te klein. Dat zul ik ok zeggen as ik directeur was. Een archieffoto lat de bouwput zien. An aktuele plaaties hef disse kraant een hekel, liekt het. Ik knip het stukkie uut en schrief de daotum der op. De Drèentse Schrieverskring hef een Hollaander as veurzitter keuzen, ze ziet dat as bewies van veuruutgaang. Ik slao de bladziede om. Luitjens mag weer in Westerbörk wonen, maor kreg zien Nederlanderschap niet weerom en ok gien jachtvergunning. De winterhulp an de Russen van een jaor of wat leden was oplichterij. In het Drents Museum komt petretten van schrievers te hangen, de jongste generaotie, almaol older as ik bin; dooie schrieverskring, schöt mij deur het heufd.

Uut het colofon haal ik het telefoonnummer en bel de kraant. Zaokelijke gesprekken doe ik zoveul meugelijk vanof kantoor, maor uutzunderings mut der weden. Nao driemaol deurverbinden heb ik het juuste wicht te pakken. Ze zal veur mij alle berichten bij mekaar zuken die over de moord in de kraant staon hebt. Dan bel ik het Neisblad, de Telegraaf, het Roder Journaal, de Volkskraant en NRC/Handelsblad met dezölfde vraog.

Tegen half elf fiets ik laangs het kantoor. Allent reclame bij de post en een ansicht van Anton uut Spanje. Hij blef mij achtervolgen. Nao de scheiding heb ik hum dudelijk maakt dat ik hum niet meer huuf, toen niet en dommiet ok niet. De scharpste kaanties bint der wat vanof, maor de argernis over zien achtervolgingsdrang is niet hielendal vot. 't Is dat ik twee kinder van hum heb, aans had ik hum niet weer zien wuld. De fiets haak ik an de trapleuning vast, de rem is stukkend, ik mut hen Halfords toe.

Het vekaantiekaortie van Anton prik ik naost de deur. Het Spaans op de veurkaant kan ik niet goed ontciefern, maor an het plaatie te oordielen betekent het zowat as 'wie hum de billen braandt, mut op de blaoren zitten.' Anton is op het naoktstraand, zo te zien. Ik zie allent de telefooncel die in een hoekie tiekend is. De dikke wichter met grote börsten en het ielige rood verbraand kereltie derbij interesseert mij niet. As ik de kaort goed bekiek, weet ik vanneis hiel zeker dat ik geliek had om bij hum vot te gaon. Ik vule mij nog vake asof ik mezölf bij de bok daon heb, as ik an Anton dèenke.

Onderweegs hen het postkantoor bedèenk ik dat ik vast deurstuurd wordt naor de telefoonwinkel. Net as het is. Achter de teunbaank stiet een jonge vent. Hij hef een lochtblauw hemd an. In de donkere stropdas is in gold een posthoorntje stikt. Hoorndrager, dèenk ik, maor daor is e nog te jong veur, liekt mij, maor een schier lief hef e wel. Hij kek vrömd op as ik hum vraog hoe stark een telefoonsnoer is en hoe stevig as het an het apparaat vast zit. As ik hum een poosie recht an kieken blief, verschöt e langzaom van kleur en neugt e mij met

hen achter. De alle deuren-gaot veur mij lös bloese heb ik niet iens an.

Hij trekt het jassie uut en as een kwaojong ropt hij an een telefoonsnoer. Dan schöt de draod van het toestel lös.

'Om een weddenschap,' zeg ik as e vrag waorum ik dat weten wol.

Wieder vrag e niks. Ik wus niet dat mien ogen zo stark waren. Ik mut uutkieken. Grote zwietplekken hef e onder de arms.

Bij Grimme neem ik een broodtie gezond. Het is drok in het café, de markt is net veurbij. Kooplu praot nao over de haandel van die mörgen en neemt een ofzakkertie veur ze op huus angaot. De kezeboer knikt naor mij. Dat krieg ie aj aal aander soorten koopt. Ik knik weerom, maor niet zo hartelijk dat e bij mij an taofel zitten komp.

Op de stamtaofel ligt de leesportefeuille met dagbladen en literaire bladen. Ik zie het stuklezen nummer van Eroetiek, drie jaor leden en nog aal rechtovereind. De provincie kreg meer zeggenschap, lees ik, maor niet over milieu, energie en herindieling. In Langel giet gas de grond in. Drentenieren stiet in de neie druk van de Van Dale, net as Drententen en drentementen, now drentdementen nog, dèenk ik.

Veenmuseum

De Volkskraant en NRC hebt vlot reageerd. As ik om half tien op het kantoor kom, ligt der al brieven van disse kraanten bij de zaoterdagpost. De lochtblauwe envelop laot ik dicht. Het Riek mut maor op de centen wachten.

De Volkskraant stuurt drie berichties, van de NRC krieg ik ien. Ik lees allent de koppen en steek ze bij mekaar in ien envelop en doe ze in het tassie. Tied om ze te lezen is der nog genog. Nooit te hard lopen in zukke zaken. Een moord komp altied te peerd en het recht mut altied lopend wieder, of hoe was het ok al weer? Ik zal Peter ies vraogen, hij wet wat van spreekwoorden.

In een koffieshop lees ik de Volkskraant, het is wat an de dokige kaant, der hangt een scharpe locht die ik niet recht ken. Het is niet drok in de zaak, maor ik mut lang wachten veur der iene bij mij komp. De wichter drinkt zölf nog koffie. In ien slag slao ik de kraant binnenste buten en lees ik Dag in Dag uut. 'Elke kraant hef wel wat van een old wief,' zee mien va vrogger al. As ik zukke berichten lees, geleuf ik het.

Ik wol op de fiets hen Barger-Compas, maor as ik buten kom, zie ik dat de locht betrekt. Op straot loopt vrouwlu met paraplu's, die hebt vaste naor de berichten luusterd. Ik zet de fiets veur het postkantoor in het rek en loop hen de bushalte bij het gemientehuus. Nog gien tien minuten later stap ik in de bus die over Compas naor Zwartemeer giet. Ik heb gien strippen genog en koop een dagkaort. Goedkoop is het niet, maor as ik wul kan ik der vandage ok nog met hen Rotterdam. Die twee strookies karton geeft mij een groot gevuul van vrijheid.

Het is nog vrog en zo te roeken komp de bus net uut de garage. Ik haal de berichten uut het tassie. 'Man vermoord in Emmen,' dat is NRC. 'De heer H. Brinks (42) uut Emmen is gister dood antröffen in een bouwput in het Veenmuseum in Barger-Compascuum. Het slachtoffer is deur wurging om het leven bracht. Een rechercheteam van de gemeenteplietsie uut Emmen en Assen is met een onderzuuk gaangs. Speuren van de daoder(s) en motieven veur de moord ontbreekt, De Volkskraant schreef: 'Man smoord met telefoonsnoer'. Ze kunt het niet laoten details te geven die functieloos bint, as het maor lekker is. Ik barg de papieren op en kiek uut het raam.

Emmererfscheidenveen bint we zowat veurbij. Ik bin bliede da'k niet op de fiets gaon bin. Het schöt lekker op, de bus huuft nargens stoppen. De locht betrekt en der verschient sputters op het glas, die uutloopt in schieve rillerige strepen op de roeten. Tussen Emmer en Barger-Compas stiet om het aander huus een bordtie 'eerpel' of 'bonen te koop'. Bronnen van zwart geld veur armlastige Drenten, dèenk ik, armlastig geld veur zwarte Drenten heur ik Peter zeggen. De riemelaor, hiel schier. De chauffeur jakkert as een lös hoes deur de dag. Bij café Boerlaand giet e hard op de rem staon en stap ik uut. Het leste

stuk naor het Veenmuseum moe'k lopen. Met de bus over Nei Dort had ik veur de ingang uutstappen kund. De locht trekt lös en ik heb tied zat. Op de weeromreize stap ik daor wel in.

Veur de heufdingang stiet een bus uut Breda. Lu bint neisgierig naor de vracht turf waor heur stad met overrompeld is. Houdoe, lig me veur op de tong, maor ik zwieg en gniffel wat in mezölf.

Ik pak een 'veenkraant' uut het bakkie en zuuk een plekkie in restaurant Nijenrode. Op de plattegrond in het kraantie zuuk ik de neibouw. Het olde dörp, de trekschuit, het smalspoor deur het hoogveen, de tentoonstellingsruumte en de plannen veur de uutbreidings, alles stiet der in.

De ober hef een zwart pak an en een wit hemd met een vlinderstrikkie. Zo heurt het, ik hold der van as ie in een restaurant het idee kriegt daj van huus bint. Hij aait een patrieshond over de kop en lat het biest an de vingers likken. Ik neem gien gebak. De tonic is lauw, niet alles kan kosher weden.

Ze bint vast allemaol deur de plietsie ondervraogd, veur zowied het gien vekaantiewarkers bint. Toch kan ien van de metwarkers de daoder weden, al zul ik as moordenaar niet gauw een liek op het wark achterlaoten. Dat is net zo gevaorlijk as vrijerij op het wark, daor krieg ie ok spiet van. Ik kan daor van metpraoten, maor ik mut der niet teveul an dèenken, dan word ik nog grèl in de kop, met Sjors in de doka van het plietsiebureau, een minne tied was dat, en dan duurt die halfwassen kerel humzölf ok nog karaktervastheid en trouw toe te schrieven. Veur de tweede maol had ik mezölf bij de bok daon. Ik gao hen buten; locht.

Vlak bij de sluus en de ophaalbrug die hen nargenshuzen leidt, bint ze an het bouwen. De fundering is klaor, ankommende week kunt ze met de muren gaangs. Daor, achter het scharpzaand en de cementmeule mut Herman Brinks legen hebben. Vanof disse plek kuj allent de achterkaant van de tentoonstellingsruumte en het ziedraam van het souvenirwinkeltie zien. Het uutzicht naor de straot wordt vothold deur het veentreintie dat net an komp rieden. Achter mij strekt bouwlaand en veen zuch uut. De flats van Emmen kan ik nog net zien.

Ik klop het zaand uut de schoenen en gao in de achterste waogen van het treintie zitten. Het duurt wel een kwartier veur we vertrekt. Op het lest stapt een man van begun veertig bij mij in het waogentie. Hij valt zowat um as de trein optrekt. Ik hold hum tegen en pak hum stief bij de bovenarm, wat langer as neudig is. Het is een schiere slanke man.

Hij giet tegenover mij zitten en net as e wat zeggen wul, blaost deur de luudspreker boven oens een stoomfluit vanof een cassettebaandtie. De captain en zien stewardess heet oens welkom an boord. As het wicht uutpraot liekt te weden, komp nao vanneis een fluittoon hetzölfde verhaol in het Engels en het Duuts. Ik wacht een toer op een verhaal in het Japans.

De man tegenover mij luustert andachtig. Hij hef een vlot jassie an en een geblokte broek. Hij kun Amerikaan weden, maor dan zul e niet zo andachtig naor de details luustern, dèenk ik. De bovenste knoopies van zien hemd hef

e lös. Zwarte krullen kiekt der boven uut. De volle lippen liekt mij te neugen. Nee hij is gien Amerikaan. Veul haor boven op zien heufd hef e niet. De oren bint vrij. Een knappe kop die wat veurover op de scholders hangt, zien ogen ligt mij wat te diep in de kassen. Bijkaans hef e de verrekieker die om zien nek hangt der te vaak en te stief tegen an-edrukt.

Uut zien borstzakkie stek een kleurig doekie. Ik herken de kleuren van de Noorse vlagge en de man is mij geliek een stuk aordiger, al heb ik ok niks tegen manlu uut aander laanden mit zu'n lief en zukke lippen. Het treintie knarst over een bruggie en we riedt het hoogveen op.

'High moors,' röp de man van het cassettebaandtie.

'Hoch Fehn,' zeg een vrouw hum nao.

De Noor zet de kieker tegen de ogen, meer om humzölf een holding te geven, liekt mij, as om wat wiederop an bezunders te zien weden zul, dichterbij te halen. Hij wul wel een praotie maken met de vrouw die hum zo te bekieken zit, zie ik, maor hij wet niet hoe as e begunnen mut. Ik vuul zien stried en besluut om hum over de drömpel te helpen. Hij liekt mij aordig genog om een gezellige nommedag met te hebben en veur as langs de muren d'aovend slöp.

As e de kieker zakken lat en mij ankek zeg ik:

'Hei på deg. Liker du det har?'

Mien mooiste lach gledt op hum an.

'Dere snakker norsk?'

Ik wus dat e dat vraogen zul, aans had ik hum bijkaans niet begrepen. Mien Noors is niet zo goed. Tweemaol bin ik in zien laand op vekaantie west. Ienmaol met een busreis hen de Noordkaap, op die reis heb ik allent met laandgenoten en met Engelsen praot. De tweede maol, met Marchien in een tentie, vlak nao de scheiding, he'k dat weer goed maakt. Hiel wat Noors hebt we schrouwd, praot en fluusterd. In Raster las ik pasleden Drèentse vertaolings van Noorse poëzie, dat komp now goed van pas.

'Liten norsk,' zeg ik, 'menn jeg verstao deg bra.'

Hij döt de kieker in de sporttasse die naost hum stiet. Much e al een koele Nordmann weden, dan heb ik hum now deui. As het turftreintie stopt om de reizigers de kaans te geven om met de trekschuit wieder te gaon, helpt hij mij met uutstappen. Het ofstappie is maor klein, maor ik laot dit geern geworden. Ik laot zien haand niet weer lös as wij op het holten perron staot. We gaot niet in de boot, met zien beidend loopt we het leste stuk deur het hoogveen naor de uutgang. De zun zak achter Emmen langzaom vot, de regen hef niet deurzet. De locht varft roodoranje en sang. Dat komp deur lochtversmering schref Paul J. Crutzen in Weer en Klimaat. Blauw locht wordt aal arger verstrooid en aal meer rood blef over. Hiel mooi is dat. Toch niet veur niks da'k die lessen over atmosfeer in veraandering an de Drenthe Academie volgd hebbe. In Norge hebt ze ok törf, zeg e, ik geleuf hum graag, ik kniep hum zachties in de haand en lach tegen mien aanwinst. Ik huuf hum niet meer veurlichten, dat vuul ik.

In de zwarte Saab riedt we richting Emmen. Svein wordt zwiegzamer as we het Oosterseveld veurbij bint. Ik zie hum broeden. As e maor niet dèenkt dat

e zo van mij ofkomp. Kinderachtig weden kan altied nog, dat he'k achter mij laoten. As ik weet wat ik wul, dan doe ik dat ok.

'Smorgåsbord i hotellet?' vraog ik.

Hij liekt mij oplucht en prat honderduut as we de parkeerplaats bij Ten Cate opriedt.

Piepenlegger

De waorheid liegen, zo nuum ik dat. Ik heb niet veur niks op de middelbaore meissies-schoel zeten, de vaderlaandse dichters hold ik hoog. Perk, Cats, Bernlef, Nijenhuus, Heyting, Roswinkel, Peters. Vanmörgen vreug Svein wat ik veur de kost deed. Hij is civiel ingenieur en had studeerd an de universiteit van Oslo, Blindern, zee Svein. Hij warkt veur een firma die in sanitair en verwarmings haandelt. Een reurleggerfirma in Porsgrunn in Zuud-Noorwegen. Ik wus wat een reurlegger was, Marchien is loodgieter en zij had in oenze vekaantie alle uuthangborden en neonlochten met die woorden hardop veurlezen.

'Blinder, du er et fint reurlegger,' zeg ik tegen Svein.

Hij kreg een rooie kop, zukke complimenten is e bliekbaor niet wend. Dan zeg e dat e niet meer met bouwtiekenings gaangs is, maor bij de verkoop warkt.

Ik vertel hum dat ik een privé speurder bin. Hij geleuft mij niet.

'Ik zit achter een moordenaar an,' zeg ik.

As e mij niet begrep, pak ik hum stief om zien nek en druk zien adamsappel naor binnen.

'Wurger,' zeg ik.

Hij kreg het benauwd. Ik laot hum lös. Een leven kan an een gries draodtie hangen, wul ik hum zeggen, maor zowied giet mien taolenkennis niet.

'Blinder, det går ikke an,' hoest e.

As bewies van mien kunnen, onderzuuk ik hum vanneis, van boven hen beneden en weerom. Ik bin goed in bère. Dan vraog ik hum het diploma van civiel ingenieur waor te maken. De thee stiet kold op de gang as we van bère komt.

'Det var bra,' zeg e.

Zowat een uur glied ik allent in het tweepersoonsbad vot in een matglaozen dreum veur ik mij antrek en weer van de wereld bin. Badzolt en schoem in het hiete water, hiel wat aans as met negenzestig-kruden-shampoo onder een douche die op de keukengeiser ansleuten is. As ik schoon goed an had kunnen trekken, was het herboren gevuul compleet west.

Svein wul per se met mij hen Orvelte. Hij hef in een folder van de VVV over het museumdörp lezen. Van mij huuft het bezuuk niet, maor een eindtie in zien Saab toeren liekt mij wel wat. Geern had ik een stukkie reden, maor hij wul mij niet achter het stuur. De auto is van de zaak en allent in de verzekering as hij stuurt. Ik laot het maor zo, as ik wul, praot ik hum wel om. Kerels krieg ie zo plat, ze bint wat dat angiet net katties die ie onder de kin kietelt, ze bluit dan zo maor. Hij hef een hutte an een fjord, zeg e.

Vanzölf hebt ze in Norge ok zukke museumdörpen met slagboom en betaalhokkies. Ik herinner hum der an dat het Nederlaanders west bint die de

stavkerken ontwörpen hebt. Dat de Noren der op ansichtkaorten met pronken kunt, komp allent omdat zij zuniger op de arfenis bint as wij. Vanneis geleuft hij me niet.

'Maor as dat zo is, dan bof ie met joen hunebedden,' lacht e.

In een atelier van een kuunstschilder kiekt we naor schilderijen, ik leun stief tegen hum an, de arm om zien middel. Svein is een warme kerel. Ik koop hum een boek met Drenthe in olde ansichten. Achterholde kuunst in Orvelte, vindt e, is deur aander al vaker en mooier daon. Edvard Munch mient e en Emile Nolde. Hij duurt wel. Ik geef hum geliek.

Tegen drie uur laot ik mij bij kantoor ofzetten. Svein kek slim op as hij het bordtie naost de deur zöt. Hij wul met hen binnen, maor dat hold ik of.

'Fint Reurlegger av meg,' zeg ik veur ik de Saab allent laot.

Ik striek hum veur een leste maol over zien heufd en lief en doe dan het portier dichte.

'Vi ses igjen,' dan kus ik hum een leste maol deur het open raampie. Bijkaans in zien huttie an het fjord.

Ik heur hum de straot tot de bocht an toe in de eerste versnelling rieden.

Het uurtie op de baank hef mij goed daon. Ik wrief mij de ogen uut, zet water op veur Earl Grey-thee en blader de Drentse Courant deur. Gezeur over kwaojongen die wiekswallen in braand steekt en over kinder die cola blikkies in de bos achterlaot. De wetholder van cultuur is op bezuuk west in het woonwagenkamp en hef toezeggings daon, waor e weer makkelijk onderuut kan. Een foto stiet der bij. Hij giet binnenkört naor een voetbalwedstried van WKE kieken. Ik leg de kraant vot om niet misselk te worden.

As ik mij een glas thee inschenk, giet de telefoon. Beate.

'Waor was ie?' vrag ze, 'ik prebeer joe al twee dagen te pakken te kriegen, maor ie bint aal vot.'

Beate is meer een mamme's poppie as heur zuster Coby. Ze woont al vief jaor in Grunning, speult bij de Grunneger Sproak, maor belt nog minstens twee maol in de week op. Allent as ze verkering hef is dat wat minder.

'An 't wark,' zeg ik. 'Der mut ok nog wat verdiend worden. Hej wat bezunders dan, daj zo achter mij anzit?'

Ze wul 'gewoon' evies praoten. Nee, ze hef niks bezunders. Een lange boks en een trui hef ze kocht. We praot as twee jonge meiden over de tertiaire struktuur van eiwitten in wol en de polymeren in acryl, over bonte en vale kleuren in de was en over holo-enzymen die bij elke temperatuur het wark doet. Het bint net vrouwlu, zeg Beate, warkt ok bij elke temperatuur. We lacht met mekaar. Ze komp de eerste weken niet naor Emmen, ze hef het te drok, belt wel een maol weer.

'Dan vertel ik joe wat neis,' zeg ze en leg de hoorn neer.

Dat huuft niet meer. Ze huuft allent maor te zeggen wie de verkering is. As moe en as detective, in die volgorde, heb ik allang in de gaten dat ze een reurlegger vunden hef.

Op Duutslaand kiek ik naor een oflevering van Tatort: Leich im Park. Nooit gien lu die een lange kolde nacht veur niks in een portiekie te wachten staot. Nao een kwartier is mij dudelijk hoe as het aflöp. Ik geef de narcissen water en gao hen bère. De lakens vuult klammer an as gisternacht en het duurt lang veur ik in slaop val. Ruum nao middernacht redt achter mien ogen een zwarte glimmende Saab met stereo en een holten dashboard mien dreum binnen. Ik trap het gas diep in en stoef over sangen heide en laangs duustere vliegdennen. Links en rechts van mij porfieren hunebedden, Zeiss verrekiekers, roodgrune sporttassen, stavkirken, porseleinen pisbakken en wc potten as kilometerpaolties.

Knoopie

De wekkerradio speult Egbert Meijersmuziek, Drèentse salsa. Ik drei me nog een maol om en wacht op het neis van zeuven uur. Niks bezunders in de wereld, want as ik een kwartier later het trainingspak antrek, weet ik al niet meer wat der zegd is. Intied da'k de veters vastknup drink ik twee glazen water. De huussleutel leg ik onder de rubbern mat veur de deur en dan loop ik de vief trappen naor beneden. Op de tweede verdieping komp condens, water in de waterfase, zo nuumt Crutzen dat, uut een raampie. Op de begane grond is alles in diepe rust, daor woont invaliden en olden. Die heur ie niet veur negen uur, al zit ze al vanof vief uur as papagaaien hen buten te kieken.

Tot de bosraand wandel ik in kuier-tempo. Bij het begun van het Van Rooyenpad versnel ik. De spieren bint nog stief van het liggen en van de slaop. Nao goed honderd meter heb ik het ritme te pakken. Ik stem mien aosem of op de cadans van de stappen. Het eerste stuk van het pad löp deur bos, wiederop giet het laangs de bosraand. Een olde man in een gevechtspak komp mij in de muut en groet mij. Ik ken hum wel, maor zeg niks weerom. Rechts het zaandpad met karrespeuren. Eerpel zit nog gruun in het loof, evies wieder is een kampie doodspeuten. Ik roek verrotting. Wiederop raost verkeer van Emmen hen Gieten uut boven het geschrouw van witte kakatoes. Wat hebt die biesten mij te zeggen? Bij de weg van Vaalt naor Klijndiek keer ik om. Ik loop hetzölfde stuk in een hoger tempo, zo blief ik fietsers veur die in Emmen naor schoel gaot. Veur Jeruzalem begunt, slao ik linksof en loop laangs de Wolfsbergen. Twee kerels bint op de begraofplaots gaangs een gat te graoven. Ze kiekt mij nao totdat ik rechtsof slao, op huus an. Min word ik van dat geloer. Ik trek de blauwe deux pieces an, met een witte bloesie der onder. Lochtgrieze kousen en de zwarte schoenen met de golden strikkies der op. Bordeauxrood slippie, ie kunt nooit weten. Het liekt degelijk, maor dat mut ok. As ik mezölf in de spiegel bekiek vuul ik me net een receptioniste bij de Gasunie op jacht naor de onderdirecteur van personielszaken, of van veurlichting.

Achter de balie van het kantoor an de Slienerstraot zit een jonge plietsie. Hij hef wat van het beeld dat buten veur het gebouw stiet, rond, kold en bonkig, een halfwas bolle. Het is hum an te zien dat baliewark hum niet anstiet en dan is de week nog maor net begund. Hij drukt drie maol nummers veur e contact kreg.

'Vrouw Oldenhuus an de balie,' röp e in de hoorn asof der gien microfoon in zit.

'Der komp geliek ien,' zeg e tegen mij as e de hoorn neerlegt. 'Gao maor zitten.'

Ik blief staon. As ik achter de glaozen klapdeuren Ronald ankommen zie, groet ik de plietsie achter de teunbaank en loop de rechercheur integen.

'Moi vrouw Oldenhuus,' hij stek zien haand wied naor veuren en lacht.

'Rechercheur Winderloop, het is mij een genoegen,' zeg ik, 'maor Ronald wat word ie gries!'

Ronald strek met de linkerhaand het haor hen achter en naor beneden.

'Dat is het ienige verval an mij, wieder giet het mij naor den vleze,' zeg e.

Ik druk met de haand zachties op de sluting van de riem die zien boks vastholdt. Zeker een jaor heb ik hum niet zien. Nao de scheiding, ach hoe lang leden al, mus ik wat. Ik wol niet de hiele dag in huus zitten wachten tot de kinder uut schoel kwamen. Nao wat gezuuk kwam ik bij de parkeerplietsie terecht. Ronald was mien chef en instructeur. We kunden het goed met mekaar vinden, al vun ik hum bij toeren wat an de arrogante kaant. Hij zee dat ik wieder gaon mus, dat ik meer kun as bonnegies uutschrieven. Dat wol ik ok wel, maor pas toen de kinder het huus uut waren, kreeg ik de kaans.

Vier jaor he'k toen op het bureau warkt, niet as plietsie, maor as secretaresse op de recherche. Ik was te old om nog hen de plietsieschoel te gaon, maor tussen de bedrieven deur he'k hiel wat opsteuken van de kneepies van het speurwark. Een half jaor naodat de computers kwamen, bin'k votgaon en veur mezölf begund. De hiele dag achter een bieldscharm, dat leek me niks.

Op zien kamer stiet eenzölfde zithoek as veur in de hal. Hij wes naor de baank met canvasbekleding, maor ik zit liever bij het bureau. Ronald giet der achter zitten. Ik vermoed een fles Beerenburg in de la, en een kistie sigaren met de Indiëlocht van cedrol.

'Dat is evies leden,' zeg e.

'Aj der niet warkt, is het een goed tieken aj niet vaak op een plietsiebureau komt,' zeg ik.

Ronald gef mij geliek en zunder te vraogen wat ik wul belt e naor de kantine en bestelt e koffie met koek.

'Waor kan ik joe met helpen?'

De ofmeten stem is e nog niet kwiet. Hij legt de onderarms op het bureau dat vol met papier lig. Op een taofeltie der achter stiet een monitor met een toetsenbord der veur. Ik zie an het beeld dat gruun oplocht, dat der een doopceel opstiet. Van wie kan ik niet lezen, de letters bint te klein en ik zit te schief veur het toestel.

'Ik bin op zuuk naor de moordenaar van Herman Brinks,' zeg ik.

'Ik dacht dat dat oens wark was.'

Ronald leg een stapel papier van de iene hoek van het bureau hen de aander.

'De familie vindt dat der niet genog an daon wordt. Ze hebt mij huurd om de daoder op te sporen. Bijkaans kun ie mij wat inlichtings verschaffen. Wat ie al vonden hebt, huuf ik ja niet vanneis uut te zuken.'

'Het hiele leven bestiet uut alles vanneis uutzuken,' zeg Ronald die merakel veul lezen hef.

'Het stiet elkenien vrij om inlichtings in te winnen,' zeg ik, 'en hier bij joe leek mij een hiel geschikte plek.'

Ronald volt de haanden en dreit de doemen om mekaar, eerst langzaom,

dan aal sneller. Ik dèenk an het riempie 'oh lief heertje ik ben niet dom, ik kan ook wel aansom,' en drei de doemen om mekaar hen tegen de klok in. Zunder dat ik het wul schöt Anneke Mensen mij deur het heufd, ik weet niet waorom; begrafenissen, dichtbundels, dat mut het weden.

'Kiek,' zeg e en holdt de haanden stil, 'de recherche vertelt vanzölf niet wat ze vunden hef om op die manier de daoder ontsnappen te laoten of om zo een aander met de eer van de opsporing strieken te laoten. En dan in omkeerde volgorde vanzölf. Zo warkt dat niet.'

'Ik had niet aans verwacht,' zeg ik, 'zo heurt het ok. Ik bin de gevulige plekken van de plietsie nog niet vergeten.'

Een plietsie wul ok geern met een gedèenkstien bedacht worden, net as Drèentse dichters. Ronald dreit hum bij en drukt een stuk of wat toetsen in. Het beeld op het scharm begunt te rollen. As het vanneis stil stiet, flikkert een aander doopceel op. Naam en adres linksboven, geboortedaotum rechts, daoronder ruumte en dan een verhaol. Met een druk op een knop schöf het beeld wieder naor boven en komp meer tekst. Het is een lang verhaol. As Ronald zöt dat ik metkiek, dreit e de monitor een eindtie linksom.

'Spiet me,' zeg e en lat het beeld vanneis rollen.

Brinks, Herman stiet bovenan, al kan ik dat niet zien. Het apparaat is nog hetzölfde as dat van twee jaor leden. De instructies veur gebruuk ligt mij nog vaag bij.

Nao een kort tikkie op de deur kek een jonge plietsie naor binnen. As e mij zöt komp e aorzelnd het kantoor in.

'Moi Lammie,' zeg e, 'of ken ie mij niet meer?'

Ik huuf niet naodèenken, en word half hellig in de kop as ik zie dat het Sjors Gerbrands is: de plietsiefotograaf. 'Of ken ie mij niet meer?' De leste die mij die vraog stellen mag.

'Mag ik steuren? Ik doe het al,' zeg e, en kek geliek van mij vot.

'Woj evies met mij naor de ofdrukken kieken. Ze ligt nog in de spuulbak, ik wul geern weten of ik de goeien ofdrukt heb.'

Ronald komp achter het bureau vot en giet Sjors Gerbrands nao die niet wet hoe rap as e votkommen mut. De scheitert. Zolange is het now al leden en nog aal zöt e mij niet. Een half jaor he'k een verholding met hum had, en meer as een relaotie zölfs. We zagen mekaar elke weke wel een maol in de doka en nao warktied smaangs in de bossies of een zaandverstoeving. Daor he'k goeie herinnerings an. Hij niet, liekt het. Zien vaste vriendin wus der van, dat kun het niet weden. Ik was mezölf te stom of vanzölf, maor de liefde was mij pas recht over toen ik hum met zien maagie een nommedag in het winkelcentrum lopen zag, arm in arm. Die mörgen had Sjors mij nog in de doka neugd. Ze hadden mij zien, ik dreug mien bontjasse met hoge krage, ik weet het nog wel, maor ze dachten dat ik heur niet zien had. Ze vluchtten met heur beidend de fietsenwinkel van Halfords in, maor waren der binnen vief minuten weer uut. Ik koch bij Ten Napel een broodtie gezond en zag ze veurbijgaon, de billen stief tegen mekaar. Sjors en Geertien, arm in arm, och Here, geniet van het

bestaon. Ik mus zo lachen da'k geliek hen de Spar mus veur inlegkruusies. Ik had mezölf aandermaol bij de bok daon.

'Niks metnemen,' zeg Ronald tegen mij en giet met Sjors, die kek asof hum een zweerd boven het heufd hangt, hen de donkere kamer an het ende van de gang.

Ik druk de deur dicht. Bin nog half met de gedachten bij Sjors en Geertien, bij Sjors die in de donkere kaomer foto's van oens beidend ofdrukt hef. Ik heb hum de aander weke op kantoor alle hoeken van de kamer zien laoten en vraogd hoe as de neie fietse reed. Uut liefde veur mij was e met Geertien de fietsenwinkel ingaon, zee e. Dan huufde ik niet te zien hoe gelukkig hij de weken daornao met Geertien was. Ik bin nog grammietig a'k der an weeromme dèenk. Weken achternao was Sjors Scheitleers slim aordig, hij zweide aal naor mij, maor ik zag hum niet meer. Uut helligheid he'k hum een paor maol beld, maor ik kreeg aal Geertien an de telefoondraod. Ophangen.

Op het scharm lees ik het begun van het proces verbaal:

'Het slachtoffer hef volgens de patholoog anatoom niet meer as twee dagen in de veenput legen. De humuszuren en hydrochinonen hebt in die korte tied zowat niet op het lichaam inwarken kund. Op wat blauwe plekken op het linker schienbien nao, bint gien andere verwondings aanwezig as een verrinneweerde strot. Het slachtoffer is deur stikken dood kommen.'

Meer tekst stiet niet op het scharm. Ik heur gien deuren slaon en gien geluud op de gang. Ik drok een toets in en haal de rest van de tekst in beeld. In de bouwput bint 'sleutels, een zakmes, schroevies en bouties vunden en een knoopie met een deursnee van 12 millimeter, vaalwit tot geel, met vier gaaties. Ien en aander ofkomstig uut de buuts van de dooie,' lees ik.

As ik ien an de klink heur, tik ik gauw een toets in, zodat de olde tekst der vanneis veur stiet. Rap gao ik weerom naor mien stoel. De deur giet niet lös. Vanneis gemorrel an de klink. Ik doe lös en een wichtie van nog gien twintig komp binnen. Op een dienblad hef ze twee koppies koffie, een kannegie melk en een schötteltie met twee plak koek.

'Vers,' zeg ze, 'daorom duurde het wat langer.'

Ze zakt deur de kneien as ze het blad op het taofeltie zet. Ik wul wedden dat ze krom staon giet as ze jonge plietsies koffie brengt, en olde dienders bijkaans die tegen de midlife-crisis anhangt en as Romeinse gladiatoren nog aal verlaangst hebt naor vrouwlu van wie elke maond de katties vanneis bluit. De zwarte netkousen en de hoge hakken komt veul beter uut as kerels in de buurt bint. Het maagie holdt de kneien bij mekaar, kek me half frech en half verlegen an asof ze wet dat ik heur gedachten raoden kan. Vrouwlu hebt niet allemaol dezölfde verlangens, maor diels wel. Daor wul ik gerust weet van hebben, niet dat ik aal wat met dat verlaangst doe, dat is een aander verhaol.

De plak koek plakt mij nog half an het gaogel as Ronald weerom komp. Hij giet bij mij an het salontaofeltie zitten.

'Veur joe,' zeg e, 'maor e...'

Hij gef mij twee kleurenfoto's en holdt de wiesvinger recht veur de lippen.

Ik knik en bekiek de foto's. Ien zul geschikt weden as ansicht. Het treintie en de souvenirwinkel staot der op. Het was mooi weer die maandag. Zo op het eerste gezicht gien bezunder plaatie.

'Grappie,' zeg Ronald.

'Het was bepold gien feestelijk starfgeval,' zeg ik.

Hij lacht as ik hum vraogend ankiek. De tweede foto lat de bouwput zien, zoas die der twee maond leden uutzag. De cementbak stun der al, die is nog net zichtbaor. De bult scharpzand was toen een stuk hoger as oflopen zaoterdag. Onder in de put kleurt de veenlaogen blauwzwart, bovenin bint veural roodbrune tinten van iezer(II)oxide zichtbaor. Een jassie en een deel van het heufd steekt uut boven water onderin de put. Brinks had een T-shirt an, as ik dat zo kan bekieken, maor recht goed zie ik het niet.

'Oh, is Wanda al west,' zeg Ronald en schöf het koppie op mij an.

Hij kek wat droevig, liekt mij.

'Een metselaar zag hum drieven, net veur ze zand veur de fundering der in gooien wollen. Langer as een weekend hef e niet in de humuszuren en de hydrochinonen legen.'

Ronald gef toe dat het onderzuuk niet arg opschöt.

'Dood spoor,' zeg e, 'maor dat gef even niet. Het boek over de moord wordt aal maor dikker en ik hold van dikke boeken. Alles komt op de pooties te laande, net as de mieste letters.'

Ik weet dat e niet van schreefloze letters holdt, die zweeft hum teveul.

'De onderliggende struktuur is bijkaans merakel ingewikkeld,' zeg e, 'dat gef niet, as het an het oppervlak maor dudelijk is, maor dat is het ok niet.'

Meer wul e niet kwiet. Ik drink de kolde koffie en bedaank hum veur de foto's.

'As ik meer weet, laot ik het joe heuren,' zeg ik veur ik de deur achter mij dichttrek.

De balie plietsie stiet met Wanda te praoten, hij zöt me niet votgaon. Het maagie hef ien voet uut de schoen. An het strakke rokkie te zien hef ze niet allent de schoen uut.

De winkels bint net lös as ik de rondweg oversteek. Bij de Spar haal ik een pak maondverbaand, tegen veur as de katties bluit, een deusie aspirines en een pot augurken, zunder zegelties. Ankommende week mut ik ongesteld worden. Het zit der an te kommen, ik vuul het an scheuten in de buuk en het lösse taandvleis. Op straot mu'k nog aal lachen, in de Spar zag ik hoe een neger een deusie schoensmeer zöch, maor niet kiezen kun tussen zwaart en bruun. Bin ik een racist? vreug ik mij of. Bij toeren vaste wel, maor miestentieds niet.

Onderweegs koop ik twee kadetties en een krentebol en neem ze met hen kantoor. Ik breek het pak halfvolle melk an en beleg de broodties met camembert, dan bel ik Fien Schutrups en zeg dat de ofspraak veur morgennommedag deurgiet. Ze zal spullen klaorleggen. Een dudelijk antwoord geef ik niet as ze vrag of ik al wat vunden heb.

In huus zet ik de verwarming hoog. Ik maak een paprika witlofsalade met

zure room, sinaasappelvörrelties en een scheut dreuge sherry, kerrie riest en saté uut de gril. Bulgaarse yoghurt met perziken uut blik as ofsluting. Nao het journaal bel ik Coby en eet intied de pot augurken leeg. Ze belt nooit uut heurzölf. Het giet goed met heur. Ze woont al twee jaor met een vriendin. Wat mij angiet mag ze Annie rustig metnemen as ze een weekend komp, maor zölf vuult ze heur der niet makkelijk bij. Het lukt mij niet heur de veuroordielen uut het heufd te praoten. Der bint ok Drentse potten, gienien die der hier nog over valt, die tied is west. Coby blef liever met Annie in Nunspeet.

As ze mij vrag hoe het met mien liefdesleven stiet, wul ik heur van de Noor met de verrekieker en de zulvern stem vertellen, maor ik hold mij in. Moeder en dochter verschilt niet zoveul van mekaar, dèenk ik veur ik tegen twaalf uur tussen de lakens kruup en Eroetiek op bladziede 19 opslao.

Aasgieren

Het weerbericht veurspelde gisteraovend aans, mooi weer zul het worden, met zun, maor daor is nog niks van te zien. As ik om half negen naor kantoor fiets, regent het zachties. De locht is vlakgries dichttrökken, wat zeurt Crutzen in zien Weer en Klimaat over hieter weer deur freonen in de ozonlaog! Ien van de cursisten an de Drenthe Academie zee dat freonen vrunden waren, wat hebt we lacht, maor dat was ok gien echte Drèent.

Ik lees de kraante artikeln vanneis en maak een liest van de feiten. Het liek van Herman Brinks is op een maandagmörgen vunden in een bouwput van het Veenmuseum. Hij har een snoer van een telefoon strak om de nek. Twee of drie dagen hef e daor legen in de humuszuren en de hydrochinonen. Ik vul de liest an met gegevens die ik op het plietsiebureau achterhold heb en bekiek de foto's aandachtig. Niks bezunders valt der an te ontdekken. De foto met het treintie en de winkel zet ik veur mij op het bureau, de aander schoef ik in de bovenste la.

Vlak nao negen uur heur ik de klep van de brievenbus omhooggaon en niet naor beneden vallen. Twee tiedschriften en vier brieven zit klem tussen de haoren van de tochtstrip. De Drentse Courant stuurt een dik pak. Ik begun met de brief van het Neisblad, die is een stuk dunner. Vier artikeln hef disse kraant over de moord ofdrukt, tweemaol met een foto. Ronald Winderloop locht het onderzuuk toe. Op een foto wes e naor de bouwput, maor in het verhaol is niks te lezen over moeren, schroevies, knoopie en zakmes. De grootte van het rechercheteam en de conserverende warking van humuszuren en hydrochinonen in veenwater hebt zien aandacht. Over de moord word ik niet wiezer. Op de wetenschapspagina stiet een verhaol over veenlieken en rigor mortis. Dat een liek een permanente erectie hef, is een groot leugen, schref de kraant. De redakteur citeert een wetenscheuper die dat in Eroetiek schreven hef. Slap gelul, aans kan'k niet zeggen, dat is het ienige wat der niet in stiet, zölfbevlekking van alle kaanten.

As ik lees dat Herman Brinks streektaolcolumnist was veur de DGP en in die functie veur de Drentse bladen van de kraant schreef, laot ik het Neisblad rusten en snied ik de envelop van de Drentse Courant lös. Drèentse Schrieverij heb ik altied overslagen.

Met berichten over de moord stuurt de kraant ok de leste vier bijdragen van zien haand. Brinks schreef ienmaol in de veertien dagen. Van alles hef e bij de kop had, as ik op de koppen afgao. Gasopslag, niks boven Assen de kop der of, milieu, foute en goeie Drenten, de dooie schrieverskring, draank en vrouwlu. Ienmaol is een pasfoto naost de tekst ofdrukt. Veul haor had e niet, een rond gezicht en een snorregie. Hij knep wat met de ogen, zo te zien was e an een bril toe, maor dat kan best gezichtsbedrog weden, de kopie is an de donkere

kaant. Het wicht van de kraant hef zölfs de overliedensadvertentie metstuurd 'deur een misdrief omkommen, oenze metwarker H. Brinks. De redactie en de directie bint met de gedachten bij de naobestaonden.' Een apart redaktioneel stukkie is der niet bij.

Veur ik wieder lees, zet ik het koffiezetapparaat an. As de stoom, water in de gasfase, goed en wel teveurschien komt en de eerste geuren over het kantoor verspreidt, bekiek ik de aander post. Van het GAK is der een verhaol over verzekerings en premies. Ik kruus geliek wat antwoorden an op het enquete-formulier en lik de envelop dicht, een postzegel is gelukkig niet neudig.

De Drentse Courant gef het meeste neis over Herman Brinks. Brinks hef een tied warkt op het gemeentehuus in Slien, maor is deur bezunigings het wark daor kwietraakt. Meer as twee jaor schreef e stukkies veur de kraant over over taal, politiek, geleuf en Drentse oorlogsgeschiedenis. Trouwd was e niet, schreef Riekus Ladenjager, maor hij lat wel een paar goeie vrunden achter. Waor ken ik die Riekus van? Het schöt mij niet in 't zin. Fien Schutrups wordt niet nuumd.

Het Neisblad lat de directeur van het Veenmuseum an het woord. Leeuwenhart hef het over de slechte omheining van het museumdörp en over de diefstal van bouwmateriaal, gien woord over de dooie. Veurige week bint der nog een cementmeul en drie krooien vothaald, zeg e, nee, gien boekenkrooien, maor kuupkrooien veur de bouw. Iene hadden ze weerom vunden, in een wiek, de aander waren nog vot. De baand van de krooie was leksteuken. Het zul wel verropperij van de jeugd weden. Elk kun zo het terrein op, as e dat wol. Dudelijk is dat ze meer geld van neud hadden veur vredings Een brief veur de gemeente lag al klaor.

Leeuwenhart hef het ok al over humuszuren en hydrochinonen in het veen, hij wul niks zeggen over de moord en de aantallen bezukers; aasgieren wult zu'n put altied met eigen ogen zien. Leeuwenhart stiet op de foto op zowat dezölfde plek as Winderloop in de Drentse Courant. Leeuwenhart wiest niet naor de put achter de zandbult, hij hef een haand in de buuts.

Het gesprek met Fien zal meer anwiezings geven mutten. Ik maak een liest met vraogen en barg die op in het tassie. Ik gebruuk zukke liesten nooit, maor ik mut ze wel bij mij hebben.

Bij het postkantoor doe ik de brief van het GAK op de bus en haal ik tweehonderd gulden uut de muur. Goed twaalf uur bin'k in huus. Ik maak een kop keuninginne-soep warm en neem twee volkoren crackers met Turkse fèta. De jurk wissel ik om veur de lochtgrune kniebroek en het moesgrieze hessie met de leren baandties op de rug. De varkensleren stevels kleurt der niet echt goed bij, maor ze loopt wel makkelk. Veur de wissigheid neem ik een paraplu met en om kwart over ien loop ik deur de bos richting Emmerholt.

Schoelleed

Fien woont in Emmerschans in een vrijstaond huus, net tegen het Emmerholt an. Een schutting met een deur der in zit tussen het huus met een garage. As ik het grindpad, dat mij an cremaoties dèenken döt, oploop, komp ze mij in de muut. Ze hef een schipperstrui an en een spiekerboks die net nei is. De piepen hef ze bij de zwarte rieleerzen in. We gaot achterom.

De garage stek wieder de tuun in as ik vanof de weg zien kun. In een grö-slaandtie, omzeumd deur haagbeuk en schrikdraod dat nog nei liekt, löp een peerd. Een merrie van een jaor of vier. Now weet ik waor de zoerige locht votkomp, die Fien bij heur dreug toen ze op het kantoor was.

'Dit is Fenna,' zeg ze en ze wes naor het peerd.

'Eigenlijk heb ik gien ruumte genog veur heur, maor elke dag riedt we samen deur de bos, dan komt we beiden an oenze trekken. Een peerdetand en de vrouwenhaand staot hier niet stil.'

Dan weet ik ieniens weer waor ik Riekus Ladenjager van ken. Van het peerdrieden bij hum op de hilde. Dat ik dat vergeten kun, hij was toen wel an zien trekken kommen, maor ik niet, dat was het vaste. Waor ie gien woord van hebben wult, dat vergeet ie rap. En zo mut het ok.

Fenna löp drok in de weer, het heufd aalgedurig achterover, op hoge bienen over het kuierpadtie laangs het draod. Ik hold niet van peerde en blief uut de buurt. Ze doet mij an de bloedvin op mien bil dèenken die bij mij deurbrak toen ik in de dierentuun op een ezel rieden mus, omdat dat zo mooi was. Dat kinderleed blef me nog aal naolopen.

Deur de keuken, die schier an kaant is met een glummende geutstien, komt we in de woonkamer. De eettaofel lig vol met kraanten en boeken. In de vensterbaanken staot vazen en schaolen in aparte modellen.

'Zuuk maor een stoel op,' zeg Fien en wes naor de zithoek bij het raam an de veurkaant.

Ik gao op ien van de griesblauwe leren stoelen zitten. Tussen de driezitsbaank en de stoelen stiet een rechthoekige taofel, het is een dikke glasplaot op een metalen frame, der onder stiet een grote porseleinen fruitschaol op de vloer. Een Kaaps viooltie stiet op de taofel naost een glazuurd asbakkie met op de bodem: Grüße aus Mönchen Gladbach. Het stiet mij tegen; ik bin niet zo Duuts-minded. Der onder lig een smal borduurd kleedtie. De kamer is sober inricht, zowat gien kamerplanten en an de witte muren hangt enkelt een paar schilderijen met spotties der boven. Modern wark, stileerde peerde, as ik het goed zie, maor de wilde kleuren kunt net zo goed wat aans veurstellen; Orvelter kuunst, priezensweerd.

In een hoek votdrukt achter de eettaofel stiet een boekenkast tegen de muur met op ien van de planken een kleine televisie. Een encyclopedie ontbrek, wel

staot veul boeken van een boekenklub op een riege op de bovenste plaank. Of het de Konsalik reeks is, of de Witte Ravenserie, kan ik vanof hier niet zien; Feest in de Pastorie, lees ik.

's Nommedags drink ik altied limoenthee,' zeg Fien as ze met de pot in de iene en het lochtie in de andere haand binnenkomp.

'Of woj liever koffie?'

'Thee is best,' zeg ik.

Uut een dressoir haalt ze twee glaozen. Koekies serveert ze niet.

'En?' vrag ze.

'Zo rap giet dat niet,' zeg ik,' ik bin nog gaangs met het bij mekaar zuken van anwiezings.'

'Hoe lang ken ie Herman al,' met dat ik dat vraog zie ik zien foto naost de televisie staon, zunder snor.

Fien schenkt thee, kek met mij met naor de foto en giet dan tegenover mij op de baank zitten.

'Zowat vief jaor.'

De stem klinkt koel. Ik vuul mij onmakkelk. Blef dit van liefde over, nao zoveul tied? vraog ik mij of. Zölfs over Anton met zien slimme ansichtkaorten zul ik met meer warmte praten, al wul ik niks meer met hum.

'Wij hebt mekaar kennen leerd in de manege in Gasselt. Herman warkte in de keuken van het Drouwenerzand. Nao warktied, of as het niet drok was in het restaurant, kwam e vaak bij de peerde kieken. Nee, hij was gien kok. Hij hef een poosie in Slien op het gemeentehuus warkt, maor deur bezunigings is e daor votkommen. En deur zien opmarkings over Naarding, dat ok. Herman mus hum met alle foute Drenten gaangs holden, vun e. Ik heb hum vake waorschowd. Dat Luitjens een jachtvergunning had, maakte Herman niks uut.'

Ze wacht evies, maor dan lat ze die ziedstraot liggen.

'Van alles hef e daon. Keukenhulp in het Drouwenerzand was maor ien van de baanties die e anpakt hef, met de haanden bezig weden, dat lag hum wel. De peerdestal achter de garage hebt we zölf neerzet, daor is gien timmerman of zwartwarker an te pas kommen.'

Fien vertelt over de eerste jaoren met Herman. Veul romantiek en gelok. Later was dat wat minder worden. Herman had of en toe een aander had en zij had der zölf ok een half jaor een kameraod op nao holden, maor die woonde wiederop het laand in en ze zag die minnaor niet geregeld. Nao de dood van Herman was ze allent, en dat wol ze eerst maor zo holden. Ze gung het laand niet meer in. As uut een driehoek of vierkaant ien ziede vot valt, hold ie gien cirkel over, zeg ze. Het is asof ik Peter dichten heur.

Ze vertelt het asof ze het repeteerd hef, asof ze wet dat alles even belangriek is. Aal meer namen nuumt ze. As het een moord uut jaloezie of liefdesverdriet west hef, bint der veul die de versmoring op het geweten hebben kunt, maor ik krieg het gevuul dat ze niet alles zeg. Ik weet niet welke vraogen ik stellen mut om mien onvrede vot te haolen. Wat kommen mut, dat komp wel, dat he'k met de tied leerd. Ik wacht.

Nao het tweede glas thee verhuust we naor de eettaofel.

'Ik heb wat plakboeken en kraanten bij mekaar zöcht,' zeg ze en slat een multobaand lös.

Herman as een klein jonggie dat gruit met elke bladziede die omslagen wordt. Zwart wit foto's met kartelraandties. Met het tweede boek begunt zien schoeltied, christelijk lyceum hef e daon. Een foto van het personiel van de schoel, as leden van een nei kamnet op de trappen veur de ingang. Van een stuk of wat bint de heufden deurstreept.

'Die bint al dood,' zeg Fien as ze mij kieken zöt.

'Dit was de examenklas. Herman stiet hier.'

Ze wes een jongen an in een net pak, links veuran. Hij hef meer haor as op de kraante-foto, maor eilaandties begunt al zichtbaar te worden. Naost de foto stiet een tiekening met figuren met nummers der in. De nummers wiest naor namen op de bladziede der tegenover, waor het reuster van de mondelinge examens inplakt is. Negen nummers, een kleine klas.

'Een maond veur e...' Ze aorzelt.

'In april hef e nog een reünie van schoel had,' zeg ze.

'Herman wol eerst niet hen, zien lyceumtied waren niet zien gelukkigste jaoren. Met een stuk of wat van de schoel hef e lang overhoop legen. Hij is wel hen het schoelfeest gaon.'

Fien blaodert deur. Smaangs mist der een jaor, dan weer hef e vanneis elk sukerzakkie en toegaangskaortie inplakt. Zien eerste columns hef e verknipt, zodat ze op ien bladziede pasten.

'De kraanten met zien latere stukkies bint ok nog wel argens,' zeg ze, 'ik wul ze wel opzuken as ie ze gebruken kunt. Maor dat kan wel evies duren. Ik kom der disse week niet an toe.'

Ze schenkt vanneis thee en blas het lochtie uut.

'Doe maor,' zeg ik.

'Ik dèenk niet dat ik ze geliek neudig heb, maor ie kunt nooit weten.'

'Dat was een inzonden stuk deur de schrieverij van Herman,' zeg ze as ik vraog wie Denise Jalving is.

'Niet slim vaak reageerde der iene op zien columns, allent as het over eroetiek gun, en over schijnhelligheid, wat veule, zo niet alles mit menare te maken hef. Herman hef een paar van die reacties uutknipt en bewaord. Zölf heb ik niet alles lezen wat e schreef. Een abonnement op de Drentse Courant heb ik niet en Herman nam ze niet altied met. Nee, hij woonde niet bij mij, niet aalgedurig. Hij had een kamer in de Emmermeer, daor was e zowat de helft van de tied. Zien spullen heb ik hier naor toe haald nao...'

Ze hef water in de ogen en löp naor de keuken. Ik heur de witte rol die naost de geiser hangt, rondgaon en dan klinkt zachties scheurend papier.

'Zien moe vund dat ik het meeste recht op zien spullen had,' zeg ze as ze vanneis bij mij an taofel zit.

As leste zie ik de uutneudiging veur de reünie. Daorachter zit nog vief lege bladzieden. Achter het hoesie in het omslag van de plestieken map zit lösse

knipsels, een column en een ingezonden stuk van Lily Schoonderwille uut Börger. Der Unvollendete is niet van Schubert, schref Lily, en had ok niks met klaorkommen te maken, en butendes, klaorkommen is gien goed Drèents. Dudelijk een richtingenstried veur intimi, liekt mij. (Eroetiek bladziede 5) -viefde maol!-

Fien vertelt over de jeugd van Herman, over een bruur van Herman die humzölf in goeie Noorddrèentse traditie in de haonebalken verdaon had, en over ruzie met zien moe over verkering, kerkgang, samenwonen, illegaol vrijen en andere zaken waor as zien generatie en olden problemen over meuken. Dat e zoveul agressie en wraokzucht van de eigen familie metkregen had, had Herman veul plaogd. Daor was e niet recht met klaorkommen. Ik mut gniezen achter de buusdoek.

'Herman had maor een stuk of wat kameraoden, maor vijanden kan ik gienien bedèenken, gien vijanden die zo wied gaon wollen dat ze hum van kaant maken wollen.'

Het is de eerste maol dat Fien Schutrups zien dood zo nuumt sund ze bij mij op kantoor west hef. Ze vertelt hiel zaokelijk hoe as ze het bericht kreeg. Ze had hum nog niet mist. Hij was wel vaker een paar dagen achter mekaar vot. Keer op keer was ze ondervraogd deur de recherche en de pers had heur lastig vallen tot nao de begrafenis.

'Ik bin nog niet op de Wolfsbergen west,' zeg ze zowat zunder emotie.

'Dood is dood, maor ik wul wel weten wie mij dit andaon hef. Now moej votgaon,' zeg ze, 'ik wul met Fenna de bos in.'

Klasgenoten

Ik loop hetzölfde rondtie as oflopen maandag. In een hoek van een doodspeuten perceel is een boer bezig eerpel te rooien. As e mij ankommen zöt, giet e achterover op de klompen zitten. Hij zeg niks, dreit het heufd as ik veurbij ren. Ik groet hum niet en kiek recht veur mij uut. Krab wieder waor het joe niet jokt, dèenk ik en ik mut geliek een beetie om mezölf lachen.

Gister he'k de hiele dag in bère legen. De ongesteldheid brak iniens deur en aspirines hölpen niks, pas tegen de aovond zakte de pien of. De leste lamlendigheid laot ik now op het asfalt van het pad achter. Het tandvleis snitjert niet meer en ik loop weer in de pas met wat mij ontglipt was.

Ruum veur ik bij de Wolfsbergen bin gao'k kalmer an lopen. De hartslag is vanneis normaal as ik het hek lösdruk en de begraafplaots op loop. Waor maandag kerels nog een gat greuven, lig now ien die mij veurgaon is, onder een verhoogde rechthoek van geel bruun zand dat al langzaom dreugt. Op een wit nylon lint stiet tussen twee zwarte strepen 'Rust zacht lieve mama'. Een rij wieder glimt marmer en graniet met inscripties en letters en ciefers van koper. Petrologen huuft het laand niet uut om de verschillende stiensoorten kennen te leren. Kwarts, veldspaat en biotiet, die drie vergeet ik niet.

Een glimmende plaot balmoral red dekt Herman Brinks of. Allent naam en jaortallen ligt in koper op het Zweeds graniet verduurzaomd.

'Archeologen uut de ankommende eeuw bint een veenliek mislopen', dèenk ik zowat hardop. Van Brinks blef allent een zeefdruk over, net as van die andere duzenden die hier langzaom dreugt, verstieft, röt en oplöst in de zaandgrond.

Weerom in huus blief ik lang onder de douche staon. Op pad huuf ik niet, der is genog kantoorwark te doen. Ik trek een vale spiekerboks an en een slobbertrui. Bij Stoker koop ik een appelgebakkie en twee puddingbroodties veur tussen de middag. Achter het bureau schoef ik de papieren an de kaant en maak ik een liest van de dingen die ik doen gao.

Ik blader deur het plakboek van Brinks. De leerlingen uut de examenklas intrigeert mij. Ik neem de liest van kandidaten veur de mondelinge examens over. Gerda Bakker, Johan Hemel, Greetje Misker, Adri Pruis, Theo Luchies, Minie Kocks, Jeannet van der Zee, Piet Zorgvlied en Herman Brinks. Vier wichter, vrouwlu now en vief kerels, viere.

De rector van het christelijk lyceum wul de adressen, 'veur zowied ik ze nog vinden kan,' niet geven. 'Elk hef recht op privacy. Ik ken oe niet. Ik kan oe niet helpen. Het beste.' Het gemeentehuus huuf ik niet te preberen, socialisten en liberaolen bint smaangs nog starker in de leer.

An Bakker huuf ik niet begunnen, daor bint teveul van. Ik prebeer Hemel. In het telefoonboek staot zes. Ik pak de bovenste. Gienien nemp op. De tweede is raak.

'Janna Hemel', een oldere vrouw zo te heuren.

'Met Gerda Bakker,' lieg ik.

'Vrouw Hemel, ik bin op zuuk naor Johan Hemel, een vroggere klasgenoot van mij van het christelijk lyceum. Weet ie ok waor ik hum vinden kan?'

Zwiet brek mij uut. Wat mut ik zeggen as e dommiet an de telefoon komp?

'Dat wordt moeilijk,' zeg de vrouw an het andere eind van de lijn.

'Johan was mien zeun. Hij is al vier jaor dood. Verongelukt.'

Ik zeg dat mij dat spiet en maak zo gauw as ik netties vind een einde an het gesprek. Ik slao mezölf veur de kop om mien amateurisme.

Achter Johan Hemel zet ik een kruus. Der zit niks aans op as deurgaon. Ik maak verse koffie en begun vanneis. Nao drie kwartier bellen heb ik Piet Zorgvlied uut Ter Apel an de lijn. Ik zeg dat ik journalist ben bij de GPD en dat ik een achtergrondverhaol veurbereid over de moord op Herman Brinks, en omdat hij een klasgenoot van Herman was...

Zorgvlied zeg dat e niet veul tied hef. Telefonisch wul e wel wat inlichtings geven, as ik maor beloof zien naam niet te numen in het artikel. Hij hef een zaak in kinderspeulgoed en kan negatieve reclame niet gebruken.

As we uutpraot bint, weet ik een beetie meer. Zorgvlied was allent 's nommedags op de reünie west. Hij had niet met Herman Brinks praot, wel met een paar aander klasgenoten. Met Herman had e wel opschieten kund, niet dat ze kameraoden west waren, maor veul kameraoden had Herman volgens hum ok niet had op schoel. Deur de aparte dèenkbeelden, die Herman zölf veuruutstrevend nuumde, isoleerde hij hum een beetie. Sommigen waren zölfs hiel venienig op Herman west. Namen wol e niet numen in dit verbaand. Dat het zaakie stunk, daor was e zeker van, maor ok daor wol e wieder niks van zeggen.

Wel wol e zeggen waor as ik de andere klasgenoten vinden kon. Gerda Bakker, die lange met donker haor, had e niet zien op de reünie. Hij wus ok niet waor ze now woonde. Luchies had theologie studeerd in Amsterdam en was domnee argens in Noord-Hollaand, miende Zorgvlied te weten, maor zeker was e daor niet van. Zorgvlied had hum niet zien, maor bijkaans was Luchies allent 's aovends op het schoelfeest west. Adri Pruis had een café in Erica en Greetje Misker woonde in Koevern. Greetje was volgens Zorgvlied een olde vlam van Herman, maor zeker weten deud e dat ok niet. Minie Kocks, daor wus e wieder niks van en om Jeannet van der Zee was e met een boog hen lopen. Hij zag heur so wie so nogal iens. Ze woonde in Roswinkel en dat was ja niet zo wied van Ter Apel, Troapel, had e knauwd. Bij Jeannet waren volgens hum een paar draodties lösraokt.

'Ie begriept mij wel zekers', zee e.

Wieder wol e niks over de hiele zaak kwiet. De va van Jeannet was trouwd west met de burgemeester van Zuud-Barge, zee e, hij was een baantie as inspecteur van het veurtgezet onderwies mislopen deur geknooi met melkquota. De warrigheid zat in de familie. Over Jeannet wol e niks meer zeggen. Ik mus maor bij aander wieder vraogen.

'Begriep wel dat de hiele zaak stinkt, stinkt as broene bonen,' zee veur e nao een 'goudgaon' de verbinding verbrak.

Ik schrief de gegevens achter de namen en schoef de papieren van mij of. Veur now is het genog. In het keukentie schenk ik mij een glas halfvolle melk en maak het warm in de magnetron; 1000 Watt. Ik eet de twee puddingbroodties op. Buten schient de zun. Ik laot het wark veur wat het is en loop het dörp in. In een kledingzaak pas ik een bontjas, maor met een spiekerboks an is het slecht kleren kopen. Ik bepark mij tot kieken. De argernis van de verkoopster döt mij niks. Kledingwinkels bint een speultuun veur mij.

Het wichtie achter de balie in de bibliotheek kek mij vrömd an as ik vraog naor de Drentse Couranten van het leste halfjaor.

'Dat is een hiele stapel,' zeg ze.

As ik aandring mag ik met hen het magazien. Ik doe de jas uut en begun bij de nummers van januari. De bijdragen van Brinks stunden op vrijdag in de kraant. De bibliotheek giet sluten as ik de leste fotokopie uut het apparaat pak. Op de woensdag naodat e vunden was, stiet een kort redactioneel kommentaar op bladziede drie. Ik zie het op de valreep. Ik heb gien dubbeltie meer veur nog een kopie en scheur het stukkie uut de kraant en laot het in de tas glieden.

De plestieken puut met kopieën zet ik bij het kantoor op de trap achter de veurdeur. Ik wandel naor de Weiert en zuuk in de pizzeria een plek an 't raam. De Santa Lucia en de gemengde slao met extra olieven laot ik mij goed smaken. De rooie wien is wat fruitig, maor helpt goed om het wark te vergeten. Wieder as televisiekieken kom ik niet as ik in huus bin. In de ruilrubriek wordt tien jaorgangen van Oeze Volk omwisseld veur een swienerollaode. Ik neem de telefoon niet op as die om half elf giet. Ik trek de stekker uut het kontakt en kroep in bère.

Vruchten

'Gisteraovend heb ik prebeerd joe thuus te bereiken, maor ie namen niet op. Het was ok al nao half elf dat ik belde.'

Fien Schutrups belt mij as ik goed en wel achter het bureau zit.

'De kraanten heb ik veur joe bij mekaar zöcht. Za'k ze kommen brengen, of kom ie ze halen?'

Ik vuul dat het heur muite kost het zaokelijk over de dood van Herman te hebben. Nao wat hen en weer gepraot zeg ze dat ze het pakkie bij mij in de bus stoppen zal. Ze giet morgen een lang weekend vot. Veur ze op de trein stapt zal ze het laangs brengen.

'Wieder nog neis?' vraog ik veur zij die vraog stellen kan.

'Een rechercheur van het plietsiebureau is gister bij mij west. Hij had heurd dat ie veur mij an het wark waren. Het was dezölfde die as op de foto in de kraant stun, toen...'

'Ronald Winderloop,' zeg ik, 'is een olde kunde van mij. Hej hum nog wat zegd?'

Ze hef hum niks zegd wat e nog niet wus. Het kun mien speurwark in de war sturen, had ze dacht, as der nog een aander achter hetzölfde angung. Ik heb heur bedaankt, op heldere mensen moej zunig weden. Ik kiek naor de stapel kopieën op het bureau. Dat wark in de bibliotheek had ik mij besparen kund. Ik neem de artikeln en de reakties der op deur. De liest met namen wordt langer. Zo kom ik der nooit achter wel as de strop antrökken hef. De liest mut korter worden. Wat Fien verzweg, ik weet het niet, maor ik vuul dat der wat niet deugt.

Ik bel naor de Drentse Courant en vraog naor de redakteur varia. Riekus Ladenjager gef mij uutsluutsel.

'Al die schrievers van inzonden stukkies,' zeg e ,'bint vaak ien en dezölfde persoon. Ze gebruukt geregeld andere namen om niet teveul op te vallen. As ie het mij vraogt is het allemaol onschuldig gemieg in de marge. Bij toeren deud Brinks zölf ok met an om aander te stangen. Hij schreef tegen humzölf.'

Ik geleuf Ladenjager eerst niet, maor as e uutlegt dat Jannes Pol en E. Zewüster allang dood en begraven bint en dat die echt gien brieven meer sturen kunt over oorlog en verzet of over hash en pornografie, bin ik overtuugd en streep ik die namen weer vot. Het wordt mij dudelijk wat de dooie schrieverskring veur een verieniging was.

'Het stinkt naor grauwe arften,' zeg Ladenjager, 'ruur der niet teveul in.'

Dan groet e mij beleefd en hangt op, hij kent mij bijkaans niet meer. Elk schient te weten hoe het zit, maor gieniend zeg wat.

Tegen twaalf uur bel ik Peter. An zien stem heur ik dat e net uut bère komp. Hij is een nachtmens sund e niet meer in verzekerings döt. Ik vraog of e vana-

ovend met uut eten giet. Het stiet hum an. We spreekt of om mekaar om half zeuven bij Ten Cate in Noord-Barge te treffen. Ik gao geern naor plekken waor ik goeie herinnerings an heb.

De dooien en de levenden laot ik veur now rusten. Ik gao op huus an, eet twee snee stoet met chamois douce en neem een bakkie boerenyoghurt met zute muesli nao. Ik bin gien biologisch dynamische eter, maor muesli vind ik bij tieden smakelijk. As ik krapan tien minuten op bère lig, giet de telefoon. 'Zorgvlied uut Troapel. Ik heb noavraog doan,' zeg e, 'Minie Kocks woonde vrogger in Oring, maor warkt now argens in Tromsø in Noorwegen. Gerda Bakker is emigreerd noar Nei-Zeelaand, wuj het adres?'

Ik schrief het adres op de achterkaant van een envelop en beloof mezölf dat ik het niet kwiet raoken zal. Die Kocks zit wat wied van mien Svein of. As het mut kan ik hum nog altied uut Porsgrunn wieder naor het noorden sturen. In de zwarte Saab.

'Ik wul der nait veul meer van zeggen,' de stem van Zorgvlied kreg een wat donkerbruun timbre, 'maor lu die een ankommend journalistie om ziep brengt, kent vast gien medelieden met vrouwlu die heur der met bemuit. Dat wu'k moar zegd hebben. Goudgoan.'

Het nommedagduttie kan ik wel vergeten. Ik vraog mij of wat as Zorgvlied bedoelt. Waor wul e mij veur waorschowen? Zit der meer achter as wat keutelgeschrief over Drenten in de puberteit, over halfwossen ontwikkelings in d'Olde Laandschop? Wordt het tied dat ik mij een Smith en een Wesson anschaf?

Ik gao onder de douche, ziep mij lekker in en dreug mij of met een haanddoek die ik veurof over de radiator legd heb. Ik vind het wassen en poedeln niet zo aangenaom as aans. De woorden van Piet Zorgvlied hebt mij onrustig maakt, maor bijkaans is dat wel een goeie manier om wat meer op te schieten.

Om kwart veur zeuven stap ik bij Ten Cate binnen. Peter is der al, al een half uur wed ik, as het gien drie kwartier is. Hij komp altied te vrog en ik hold der van om hum wachten te laoten. Hij hef al pils op, bijkaans wel twee. Ik bestel een rooie port en Peter schaokelt over op een dreuge sherry. Pils nemp de smaak van het eten vot, vindt e, en hij is vast van plan wat lekkers uut te zuken.

Drie jaor ken ik hum now. Vaak tröf ik hum in de Muzeval. Daor woont e vlak in de buurt, vund ik later uut. Een paar maol kregen we toevallig plekken in de zaol naost mekaar. Toen dat een derde maol gebeurde, hebt we de aovend nao de veurstelling wat langer maakt.

'Hej het drok?' vrag Peter as ik an de Hollaandse garnalencocktail begun.

'Hoezo?'

'Ie bint niet met joen gedachten bij mij. Eerst het wark en dan de vrijer, of niet smaangs?'

Hij trekt een briede grijns. Ik vuul dat e de voet onder de stoel vothaalt en in mien richting stuurt.

'Over dat leste hebt wij het nog wel iens,' zeg ik.

'Ie hebt geliek, ik zit met de gedachten bij het wark. Ien liek, veul kandidaten veur de moordenaarsrol, kleine waorschowings en niet veul anknopings. Dat is het in het kört.'

Peter prebeert met een vörkie de ananasschijf in stukkies te drukken. Hij zeg niks. In het begun dat we mekaar kenden steuk e geregeld de gek met mien vak. Hij geleufde niet dat een vrouw abstract en analytisch dèenken kun. Maor naodat ik in een vastleupen huwelijk aantoond had dat niet de man, maor de vrouw de wederhelft bedreug, was e bekeerd. Geliek was e met een veurstel kommen veur een landelijke, as het niet aans kun een Drèentse minnaars- en minnaressendag, onder het motto: een man en vrouw kent de pries van een taofel en bère. Ienmaol in 't jaor zul elk met het bedrog opholden en de rugge recht holden veur de eigenste daoden. Ik had hum veursteld om dat op ien april gebeuren te laoten. Dat was genog west om op aander onderwarpen over te stappen. Bij toeren is die jong niet te holden. Dat stiet mij ok wel an in Peter.

We bestelt tegen de regels in een grote fles Riesling spätlese bij de biefstuk en de cordon bleu. Ik vertel Peter hoe wied as de oplossing nog vot is.

Peter las de stukkies van Herman Brinks in de kraant geregeld. Hij was der niet biester kapot van west. Een klein schrievertie die prebeerde groot te worden, maor het niet in hum had. Niet alle bomen huuft heur tot een bos te reken, had Peter toen zegd.

'Deur de dood is hum gelokkig veul bespaord bleven,' lacht Peter en lat hum deur de ober bijschenken.

Ik hold wel van disse humor.

'Bijkaans zat e wel achter wat groots an, kinderporno, drugs, ofpersing, oorlogmisdaodigers, schaopendiefstal, wie zal het zeggen? Maor bijkaans is het ok gewoon liefdesverdriet west van de ien of aander, of een lustmoordenaar die hum zo maor iene uutzöcht hef.'

En nao de leste slok uut het glas zeg Peter:

'Waor ie het minst op verdacht bint, dat gebeurt om miesten.'

De fles is zowat leeg. Ik heur het an de theorieën die Peter van de aander kaant van de taofel naor veuren brengt.

'Bijkaans hef die Fien het zölf wel daon. Wat was joen opdracht, zuken of vinden? Aj gien daoder vindt giet ze altied vrijuut en huuft ze niet meer benauwd weden veur ontdekking van de crime passionelle. Die Herman gung wel iens met een ander, of niet smaangs? As zij hum now iens helemaol veur heur allent wol? Bijkaans was ze zat van de Luctor In Amor.'

Ik heur dat Peter zien stille verlaangst op Fien projecteert. Ik heur zien verlaangst naor een nommedag brummels zuken met Sophia Loren.

'Maak je bord leeg,' zeg ik.

We eet het toetie en praot over jaloezie, minnaars en minnaressen, verdriet, wraak en over lustmoorden. Ik hap intied gemengd ies met bosbessen, brummels, frambozen, zwarte kersen en donkerrooie morellen. Peter zoegt an zien poire belle Helèna. Zien schoenen staot al een tied onder mien stoel. Peter wiebelt met de voeten mien onderdanen zachties hen en weer. Ik heb alles nog an.

'Hej genog had?' vraog ik mien taofelgenoot en verklein de spleetbreedte van de ogen.

Tussen de lippen laat ik een zwarte kers hen en weer gaon.

'Een klein gaatie is nog over,' zeg e, en wes naor beneden.

Ik spei de pit in het glas.

'In huus he'k nog vruchten,' zeg ik, 'maor gien ies.'

Drugs

Peter is te lang veur het bère. Gelukkig hef e in zien slaop de bienen niet optrökken. Hij zul mij tegen de kolde butenmuur drukt hebben. Ik stap over hum hen en raak met mien dreuge lippen zien heufd an. Hij döt asof e slap. De aosem die ik vannacht nog lekker roeken vun, komp now met een zoere lucht hen buten; ethanal, CH3CHO. Zo roekt leste aosem, aj niet smoord bint.

Nakend en fris kom ik onder de douche vot. Ik laot mij geern an hum zien en stap de slaopkamer in. Peter lig op de rug en snitjert naor het plafond.

'Ie mut de spinnegies uut de lamp halen.'

Hij wes naor de grauwgele bol boven hum. Dan stek e de haand onder het laken.

'Zo gauw as het veurjaor wordt, eerder niet. Der uut.'

Ik wacht tot e zeggen zal da'k mooi bin, da'k schiere börsten en billen heb, dat het met de grieze haoren toevalt, maor hij zweg en kek naor zien voeten die over de bèreplaank steekt. Ik trek het laken bezied. Hij gnes.

'Gien sprake van, gien dèenken an, der uut. Wij gaot op onderzuuk.'

Veur e zeuren kan, heb ik een zwart slippie en zwarte beha met rouches an en bin'k de slaopkamer uut. Ik zet water op veur thee en smeer een paar broodties. Het bère kraakt. Ik heur dat e hum ofspeult, en zuuk op het gemak uut wat ik an trekken zal.

De buren van Fien kunt oens niet zien as we ienmaol de schutting deur bint. Fenna hinnikt en komt de stal uut as ze volk heurt, de peerdestal die deur Herman Brinks tegen de garage anbouwd is. De voegen bint niet ofwarkt.

'Ik vuul me net een inbreker,' fluustert Peter.

Het spiet me al dat ik hum metneumen heb. Wat kunt kerels toch ok kinder weden.

'Wat zeg ie as der iene komp vraogen wat we hier uutvreet?'

'Liegen of de waorheid spreken, ien van beide, of alletwee. Het hangt der vanof wel as de vraog stelt.'

Ik heur da'k zölfverzekerd klink.

De zieddeur van de garage is lös. An haken an de zolderbalken hangt een race fiets. De baanden bint uutdreugd en hebt kleine barsties. Op een kezien ligt ventielen in een jampotdeksel. Naost de deur naor de stal is een warkbaank timmerd, een stofzoeger, deels uut mekaar, stiet der op. Schroevies en moerties ligt overal. Onder de baank steekt tussen olde kraanten, plaankies en ongeregelde rommel blauwe, brune en zwarte elektriciteitskabels uut platte vierkaante deuzen. Nargens een telefoon zunder snoer. De auto stiet stief tegen de ziedmuur. Fien is met de fiets hen het station, liekt het. Ik kan der niet laangs, kan niet zien wat in kasties en op schappen lig. Ik gao hen buten.

We loopt over het grösveldtie om het huus hen. Buten, veur elkenien zichtbaor, begunt Peter hum vanneis slim onmakkelijk te vulen. Ik zie het an zien gezicht. Ik trek mij der niks van an en kiek naor binnen deur het ziedraam. In de veurkamer staot de asbak en het Kaaps viooltie nog op dezölfde plek op de glasplaat, de fruitschaol der onder. Grüße aus Mönchen Gladbach, weet ik nog. Wat ik hier precies dacht te ontdekken, weet ik niet. Peter is allang bliede as ik veurstel vot te gaon.

Op de Boslaan kreg Peter zien spraok weerom.

'Bi'j wat wiezer worden?' vrag e.

'Der was genog snoer om de hiele examenklas op te hangen,' zeg ik.

'Het is me in elk geval wel dudelijk waor as de schroevies en moerties die Brinks in zien buuts had votkwamen. Daor huuft we niet over piekern.'

Of Fien wel of niet op de liest van verdachten heurt, weet ik niet. Ik dèenk haost van niet. Eerst za'k de aander uut de examenklas, die nog niet bij Johan in de hemel bint, wieder bekieken. Het is passie west, de moord gung niet om geld, dat geleuf ik.

We loopt weerom laangs het kantoor. Peter is zoveul beweging niet wend en zakt onderuut in een stoel, hij klaagt en zeurt over de spieren in de bienen en zucht geregeld diepe. Manlu!

Ik neem de post deur. Reclamefolders en een aanmaning van de fiscus.

Jeannet van der Zee uut Roswinkel bliekt in huus te weden, al duurt het lang veur ze de telefoon aannemp. Ze aorzelt veur ze der in toestemt met mij over Herman Brinks te praoten. Ik dring an en uuteindelijk giet ze akkoord met ankommende dinsdag.

'Moej iens kieken,' zeg Peter.

Hij zit in de plakboeken van Herman Brinks te bladern.

'Moej iens kieken. Had ie dat zien?'

Hij trekt knipsels uut een plestieken hoesie en spreidt ze op het taofeltie uut. Gien twee, maor drie artikeln. Tussen de bladen zat een derde kraante artikel.

'Dit is niet van humzölf,' zeg Peter.

'Dit hef Brinks niet schreven.'

Een kort stukkie over hash haandel in Emmen, over een koffie bar waor dat spul verkocht wordt. We haalt de andere hoesies leeg. Meer verhalen over hash, over drugs, over spuiten en over de invoer deur plietsie uut Duutslaand. Over plietsie die aal achter netten vist en dealers die vrijuut gaot. Een golden greep? Een kleine journalist die groot worden wol en in het Veenmuseum bijzet weur. Gung het zo?

We viert disse ontdekking bij Homan met twee glassies sherry, elk. Peter wul geliek op de daoder of, maor ok hij wet niet waor hen. Ik maak hum dudelijk dat we now een nei anknopingspunt hebt, maor dat we niks overhaost doen mut. Het stiet hum niet an, net zo min as dat e niet met mij met mag. Ien nacht in de week een kerel in bère is mij genog, al hold ik mij niet hiel strikt an die regel. Het hangt der vanof wel as veur de deur stiet. Svein uut Porsgrunn zul ik niet votsturen, as e anbelde.

In huus luuster ik naor klassieke verzuukplaten, een Eva Beins uut Börger vrag om Morgenblätter van Strauss. Ik schenk mezölf een kop Earl Grey in en dèenk nao over drugs en Herman Brinks. Binnenkört maor iens met Ronald Winderloop smoezen, bijkaans kan die mij wiezer maken. Zoveul weet ik ok niet van drugs, allent dat het hemels weden kan en daj der slim beroerd van worden kunt en dat het spul nogal an de pries is. Winderloop wet bijkaans ok niet veul van geestverrumende middels. Zedenmisdrieven hebt zien speciaole belangstelling. 'Die Drenten bin't zo incesterig, zo zwaor en treurig. Kiek maor naor de Drèentse schrieverij. Een gelukkige Drent hef nog nooit een boek schreven,' dat zee e ieder maol as der weer een potloodventer op het veurblad van het Neisblad uutmeten weur. Hij gniffelde der aal wat bij. Hij huufde zien geliek niet meer haolen met drie volle ladenkasten poppenspeulers in het archief.

Net as ik de zinnen verzetten wul met Hoss is Dood van Erik Harteveld, om tegelieks de Drèentse schrieverij waor Brinks het gedurig over had een beetie kennen te leren, giet de telefoon.

'Moi, ik bin der weer.'

Op Anton zat ik echt niet te wachten, zeker niet op zaoterdagaovend. Ik hoop niet dat e in de buurt is, aans moe'k zien verhalen over Spanje ok nog heuren.

'Hej het kaortie kregen?' vrag e.

Ik weet gelieks weer waorom ik bij hum votgaon bin. Kerels bint smaangs net kleine kinder. Toen Beate en Coby nog in huus waren vun ik dat niet zo arg, maor toen die op heurzölf wonen gungen, wol ik niet met mien derde kind zitten blieven.

'Veurige week he'k joen post al had,' zeg ik en om niet vervelend te doen, 'mien Spaans is niet zo goed. Wat stun op de kaort?'

Hij wet het niet meer. Had ok zoveul kaorten votstuurd, wel zeuven. De Boléro klimt aal hoger op. Veur een Harrie Slot, vrijwilliger bij de vrijwilligersvacaturebaank, uut Assen. Ik zet de radio een beetie harder.

Met Anton giet het goed. Hij hef niks opdaon in Spanje.

'Nee, gien AIDS heur, ik kiek wel uut.'

De scheitert. Tweemaol diarree had e had, olief-eulie. Net as ik dèenk dat e uutpraot is vrag e:

'Hej morgen ok wat?'

'Hoezo?'

'Aans wo'k bij je op visite kommen. Niet dat ik wat bezunders heb, maor ik dacht zo; we hebt mekaar al drie maond niet zien...'

Ik bin allang bliede dat e niet vanuut de cel op de hoek belt en stem toe op veurwaarde dat e gien vekaantiefoto's metnemp en dat we een eind lopen gaot.

'Der is ien an de deur,' zeg ik. 'Ik zie joe morgen.'

Ik leg op en laot de leste minuten van Ravel deur de kamer schallen, een beetie spiet komp al boven.

Veenliek

'We gaot hen Assen, hen het Drents museum,' zee ik toen Anton goed en wel binnen was.

As de bus de Boslaan opdreit richting Emmer-Compas en Roswinkel dèenk ik weerom an eergister. Ik bin op weg hen Jeannet van der Zee.

Het regende dat het geut toen Anton zundagnommedag bij mij veur de deur stun om een eindtie te kuiern. Ik vuulde der niks veur de hiele nommeddag tegenover hum in mien eigen huus te zitten. Hij wol eerst niet met, maor daor trök ik mij niks van an. Zien zwaormoedige verhaolen die vanzölf kommen zulden, die kende ik al, ik ken mien klassiekers.

Het was Anton achterof metvallen. Hij was nog nooit in een museum west en begreep niet wat de verzameling inktpotties, braandweerhelms en doevenhokken daor mussen. En dat der ok nog volk op ofkwam, benaom op de schrieverspetretten, dat begreep e hielendal niet. Bij de schilderijen waren we dan ok vlot uutkeken.

Achter de receptie in het museum waren in zaalties voestbielen, stienen messen, krabbers en sieraoden uutstald. An 't ende van de gang lagen veenlieken. Twee volwassen mèensen uut Weering, een wichtie uut Yde.

'Dat blef van joen jongkerel over,' zee ik tegen Anton.

Ik had al lang zien dat e aal naor dat korte brune draodtie te kieken stun en ik was het gezeur zat over de vrouwlu op het naaktstraand in Spanje. Die kerels die zo op het lieflijke fixeerd bint, ik mag ze niet. Anton vun mien opmarking niet grappig en leup geliek deur naor een bak met kopern (Cu) speldties en riemen. Ik vuulde mij der hiel goed bij en mus an Seamus Heaney dèenken, die ik allent in vertaoling van Martin Koster ken, een Veendrèent volgens zien Zölfpetret mit Sparzegelties, een waore veendrent, die Ier.

Bij de lieken bleef ik langer staon. Onder een jutezak lag het wichtie van een jaor of twaalf uut Yde. Zowat tweeduzend jaor leden smoord en in het veen smeten. Een offer veur de goden. De botten en het vlees verteerd en oplöst in het zoere water, allent van vel, haor en schedel was wat overbleven in de humuszuren en de hydrochinonen. Ze was der in de jaoren niet mooier op worden. Op een kleurenfoto kun ik zien hoe ze der uutzien had. Ok disse dooie kreeg nao tweeduzend jaor gien rust. Ze had een hoog veurheufd, net as Herman Brinks, met nakende plekken an weerskaanten. Herman Brinks was niet offerd an de goden. Zien vel zul de ieuwigheid niet zien.

Met Anton he'k in Brinkzicht eten, gehakt, patat en broene bonen op een plate-service. Hij wol mij naor huus brengen, maor ik bin met de bus weerom gaon. Ik ken hum veuls te goed, hij is mij slim vertrouwd, maor ik verlang niet meer naor hum. Maor ik mut veurzichtig weden, ik ken mezölf een beetie en de hormonen bint me smaangs de baos en niet allent a'k ongesteld worden mut.

Geliek buten Emmer-Compas slat de bus linksof.

'De eerste bushalte nao het bord Roswinkel uutstappen, de weg oversteken, een eindtie het dörp inlopen en dan de eerste straot links het negende huus,' had Jeannet van der Zee zegd.

Ik bin de ienige die uutstapt. Roswinkel is uutstorven op dinsdagnommedag.

'Jeannet van der Zee,' zeg ze met de BEO-stem die ik al van de telefoon en de kakatoes in het Valtherbos ken.

Kört donker krulhaor tot vlak boven de ogen kamd, wat langer as op de klassefoto van jaoren heer. Zulverkleurige oorbellegies met klemmen om de oorlellen, gien gaaties in de oren. Ze is zwaor uutvallen, een stevige vrouw, Anton zul van heur zeggen: die hef een dik bos sprokkelholt veur de baander, de braand der in. Dat ik nao al die jaoren die praoties van hum nog zo dichtbij heb, ik wol da'k ze kwiet was.

De bloemegiesjurk zunder ceintuur valt recht naor beneden en hangt as een zak om heur lief. Vrouw Van der Zee is vaste niet zwanger.

'Veul tied heb ik niet,' zeg ze, 'om half vief mut ik in Troapel weden veur een bijienkomst.'

'Zal ik dan maor geliek van wal steken,' zeg ik as ze Thai-thee met koekies -gien Maria-kaakies, die bint van de aander karke- op taofel zet en naost mij op de baank zitten giet.

'Ie zaten bij Herman Brinks in de klas, op het christelijk lyceum.'

'Daor weet ik niet zoveul meer van,' zeg ze veur ik een vraog stellen kun. 'Maor waorum vraog ie mij over die jong?'

Ze zeg het op een toon die mij wantrouwig maakt.

'Herman zien moe is nog aal van de kaort. Ze hef het gevuul dat ze heur zeun te weinig kend hef. Dat gevuul van vervrömding is starker worden nao zien dood.'

Ik wacht kört en zeg dan: 'Dat wul ze now inhalen. Ze kan heur kind niet zo gaon laoten.' Dat is het veurdiel van wat older weden, liegen giet mij makkelijk of, ok zunder crème en make up verkoop ik de grootste leugens veur waor en aansum. Veur de telefoon had ik heur hetzölfde verhaol al daon. Ze wet niet aans as dat ik een nichte van Herman bin die veur de zielerust van zien moe naogiet hoe as Herman leefd hef.

'Zien moe hoopt dat ze een paar kameraoden van Herman vindt die wat goeds over hum zeggen wult,' zeg ik.

'Herman Brinks,' ze sprek zien naam hard en kort uut, 'kan best een aordige vent west weden, maor hij lag mij niet. Ik mus niet veul van hum hebben. Op het gristelijk lyceum niet en laoter met zien geschrief in de kraant ok niet. Zo as hij elkenien beledigde, dat stun mij niks an. En as het humor was, dan was het mien humor niet.'

Ik kiek Jeannet van der Zee an en zwieg.

'Ik bid dat e in de heerlijkheid, in dulci jubilo, opneumen is, maor ik heb zo mien twiefels.'

Jeannet van der Zee schreef wel ies een stuk naor de kraant, maor de kraant nam dat miestens niet op, en as ze het wel plaotsten, dan veraanderden ze der stukken in of leuten dingen vot. Nee, de leste tied had ze niet meer reageerd. Ze had een kameraod die had het heur ofraoden. Daor kwam bij dat in die tied heur opa deur de Here roepen was. Jeannnet had methölpen om nao zien leste reize en thuuskomst het aardse paradies leeg te halen.

Onder het tweede bakkie thee vertelt ze van heur opa, over de antieke kasten in zien huus, de iemenkörven van roggestro in de tuun, het gerak in de schuur. Niks hef ze van hum holden op een klok, een gezangenboek, een staotenbiebel en wat lange hemden nao.

'Van die geelgrauwe,' zeg ze, 'die bint hiel goed as nachthemd.'

Ze kreg een kleur asof ze wat intiems vertelt. Ik had ze al an de waslien hangen zien toen ik anbelde. De korte mouwen raakten zowat de heeg van de buren.

Nee, over Herman Brinks wet ze wieder niks te zeggen, ze hef hum wel zien, spreuken zölfs bij de reünie. Met heur kameraod had ze met Herman praoten wuld over zien kwetsende stukkies, zoas die jong over jachtopzieners en albinozen schreef, maor Herman had gien aosem geven. Bijkaans was dat schoelfeest ok niet de miest geschikte tied west om daor over te praoten. Jeannet van der Zee begunt heur op te winden. Van heur word ik niet wiezer. Al meer wordt mij dudelk wat as Piet Zorgvlied uut Ter Apel bedoelde met 'der zit een draodtie bij heur lös'.

Ze vrag of ik nog thee wul. As ze inschenkt zeg ik:

'Bi'j wel ies in 't Olde Compas west?'

'Turf he'k vrogger genog zien,' zeg ze snibbig, 'mien grootva had zölf een stuk veen an de Limietweg. En die huusies die as in het museum staot, die kuj an de Kamerling Onneswiek bekieken zunder der veur te betaolen. Veur olde smidsen en bakkerijen huuf ik niet hen het Veenmuseum.'

Ik drink het glas leeg en braand zowat de mond. Al mut ik een half uur op de bus wachten, alles doe'k liever as nog langer bij disse gifpuut an taofel zitten.

'Ik zal veur Brinks bidden,' zeg ze 'en groet zien moe van mij, ok al ken ik heur niet. En hoe is het met de kakatoes?'

Ik zeg niks meer en gao vot. Buten kiek ik nog een maol om en zie hoe een hemd in de struken waaid is. Veur ik bij de krusing bin redt de bus veurbij. Ik vluuk. Dat wordt kleumen, maor ik heb het now nog hiete.

Domnee

Tied veur de zeuven kilometer lopen had ik vanmörgen niet. Nao een slechte nacht -wakker had ik vrouw Van der Zee bij de kop, en in slaop dreumde ik aal aover wekkers die niet ofleupen en treinen die zunder mij votgungen- stun ik om half zeuven onder de douche. Echt wakker weur ik ok niet van de koffie, die ik tegen de gewoonte in maakt had.

Gisteraovend, net weerom uut Roswinkel, kun ik nog een ofspraok maken met Theo Luchies, domnee uut Huzen. Hij had wel tied veur mij, maor dan mus ik geliek kommen. Om elf uur in Het Gooi weden.

'Tot ien uur heb ik an tied,' zee e, 'dan heb ik een begraffenis.'

Veurbij Ommen kruust de trein de Regge en trekt Sallaand laangs mij hen. Het gelieknaomige gedicht van Tonnegie Kolkman schöt mij in't zin.

meeuwen
vliegt hoge
boven harfstig laand

john deere
meit mais
veur de superheffing

ik lig
op mien rugge
bij de regge

de meeuwen
en de mais
zij hebt een doel

mar wat doe ik hier
op mien rugge
bij de regge?

En as ik het zachties veur mij uut zeg, begun ik te twiefeln an wie het schreven hef. Was dat wel Kolkman? Wel het ok was, achter Dalfsen gruit de mais tot grote heugtes. Een paar lösbroken koeien ligt de eerste kolven te herkauwen. -Crutzen schref dat de koeien bij mekaar 15% van alle methaan (CH_4) in de locht snitjert, deur dat broeikasgas zul het klimaat warmer worden. Ik moet het nog vulen.- Boeren klaogt over zunige opbrengsten en over teveul melk en ik vraog mij of wat as ik op weg hen Het Gooi mut. Zit ik wel op het goeie

speur? Dweel ik deur dook? Was het wel zun goed idee om de schoelklas as verdacht te beschouwen, of hef Fien meer op het geweten as ze zien lat. Ze is me een beetie te ofstandelijk en te glad. Ik mut heur toch ies vraogen waor ze het weekend west hef.

Tussen twee maisvelden schöf een zandverstoeving met wat vliegdennen veurbij. Ach wat mut dat met mooi weer een schier plekkie weden om in de open locht te vrijen. Maor veur ik over Svein dreumen kan, neemt we een wissel en riedt we achter de trein uut Grunning op Zwolle an. Met Peter he'k meer kaans daor iens in de verstoevings te neiheistern. Kan'k hum geliek iens vraogen hoe as dat now echt zat met dat zwarte poppie dat iniens bij zien zuster in de wiege lag. Was dat echt een speuling van de natuur, of had zien zuster ok in de natuur speuld? Een kwartier laoter zit ik in een blauw-witte KLM-trein en vergeet ik alles. De trein uut Amersfoort komp net binnen. Veul volk zit der niet in. Is dat Fien daor in de eerste klas op het speur naost mij?

Tied om beter te kieken heb ik niet. We riedt vot. De domnee wacht. Tot Harderwiek prebeer ik me veur te stellen da'k op reis bin naor een verre plek, naor een vekaantiebestemming. Het lukt niet, om beurten speult Jeannet van der Zee, Theo Luchies en Fien Schutrups mij deur het heufd. Pas as ik an Svein en an de naojaorszun op het warme zaand in de zandverstoeving en het ozongat dèenk, klaort de hersens op en raak ik de zwaore gedachten kwiet, en een neger in stee van een Nordmann, of Riekus met scharp zaand tussen de billen, an de achterkaante van de zee en dan krek doen asof het zummer is? Nee, Riekus zul niet klaor met mij weden.

De klok wes twintig veur tien as ik op het perron in Hilversum stao. De bus van Centraal Nederlaand giet aover twintig minuten. Ik heb tied zat, maor ik neem toch een taxi. Het stiet de chauffeur an dat ik een bestemming opgeef wieder as het gemeentehuus of een televisiestudio. Hij is in Diever geboren, zeg e, as e heurt dat ik uut Emmen kom. We bint zowat familie as e mij in het centrum van Huzen ofzet.

In 'Dicks Corner' neem ik een broodtie tartaar en een glas lapsang soushongthee. An de muur hangt een bordtie 'verboden eigen eten te bruken'. Ik pak een pepermunt uut de jasbuuts en vergeet vief minuten waor ik veur kommen bin.

'Tweehonderd meter veurbij de Spar, een eindtie van de klinkerstraot stiet de kerk. De pastorie vind ie der naost,' had Luchies zegd.

Gemeentewarkers spuit gif op het voetpad tegen gruun wat ankommend jaor weer gruien wul, maor op veurhaand smoord wordt. Een rossige kerel met het hemd halflös speult met het beschermkappie dat an een elastiek om de hals bungelt.

'Vlakbij,' zeg e en wes met zien vrije haand naor de overkaant van de straot.

Hij kek me niet an, dèenkt bijkaans dat ik de ogen in de bloese heb, of in de boks. Ik loop een blokkie om.

Eben Haëzer stiet in zachtrossige zandstien boven de kerkdeur. Ik onthold die woorden, in huus za'k opzuken wat ze betiekent, of as ik gien praot met

Luchies holden kan, vraog ik hum der naor. Het pleintie veur de kerk is gruun van grös en mos. Een beetie gif zul hier gien kwaod kunnen.

'Ik bin een man van de klok,' zeg Luchies en trekt de deur naor de keuken dicht.

Het soezen van water in de stortbak stopt as ik veur hum an de kamer in gao. Waor het huusie is, weet ik in elk geval.

In de vensterbaank staot vrouwentongen, vetplanten en cactussen, in een hoek op een rond bloementaofeltie hangt een chlorofyllus donkergruun naor beneden. Ok met brune punten net as bij mij in huus.

'Gao zitten.'

De domnee wes mij een plek op de baank in de hoek.

De wollen deken met rooie blokkies leg ik wieder over de leuning veur ik zitten gao. Der hangt een muffe locht in de kamer, asof der nooit een raam löszet wordt. Bijkaans bint het de citroengeraniums die de zute locht van geraniol en limoneen ofgeeft.

'Ie wollen over Herman Brinks praoten,' zeg Luchies en kek op het horlozie, 'mag ik weten wat ie daor met veur hebt?'

Hij kek mij deurdringend an. Vanof de kansel mut zien mooie brune ogen tot op de achterste baanken zichtbaor weden. Het is kwart over elf. Grote zwarte pupillen hef e.

'Ik bin privé-detective, domnee,' zeg ik.

'Ie meugt wel Theo zeggen,' zeg e met een inholden glumlach asof e god zölf is.

Disse man geleuft gien smoesies. Veur mij blef e domnee Luchies.

'Familie hef mij huurd om uut te zuken wel Herman Brinks van het leven beroofd hef.'

'Oh. Ie bint dus gien familie van de overledene?'

Ienmaol knippert e met de ogen. Zien heufd een beetie schuuns bezied. Ok disse man is veur mij en mien zusters verleuren, volledig toewijd an de Here, liefzeerte heb ik daor niet van.

'Nee gien familie, detective.'

De wagen met het zwarte vaantie an de antenne stiet veur de kerk as ik om ien uur buten stao. Vier kop koffie en twee gevulde koeken rieker. In de Spar koop ik een warme worst met extra veul mosterd. Sudderlappies bint in de reklame, maor ik heb het niet op dat veurverpakte vleis in polystyreen bakkies op inlegkruusies. Ik dèenk an Svein en an de zandverstoeving bij de Regge tussen de mais en an Riekus met zien twee vrouwlu. Ik zul daor niet met kwartetten kunnen, trio-uutbetaling viend ik al niks. Ik bin bliede da'k vanneis tussen vrömden stao.

Theo Luchies, 42, nao het christelijk lyceum naor de VU in Amsterdam, ofstudeerd op het mannitolgehalte van de Manna Esche uut het Olde Testament, volgens eigen zeggen. Eben Haëzer betiekent 'wieder hef de Here oens niet hölpen'. Mij ok niet.

Herman Brinks was volgens Luchies aans as andere manlu. Hij zee niet 'van

de andere kaant', maor 'aans'. Of e zölf 'gewoon' is, he'k hum niet vraogd, dat huufde niet. De gevuul onder het middenrif lat me bij vrouwlu wel iens in de steek, maor bij kerels, bij echte manlu nooit.

Luchies had op de reünie 's nommedags met Herman praot, 's aovends was e met een vriendin uut west. Hij lachte toen e dat zee, asof e mien gedachten een aander kaant op sturen wol. Het was de eerste maol in jaoren dat e Herman spreuken had. Het geleuf was gien onderwarp van gesprek west, hij wus ja hoe as Herman daor over dacht en schreef. Een kennis van hum die bij Emmen in de buurt woonde, had hum wel iens stukkies uut de kraant stuurd. Nee, waardering en begrip had e veur Brinks niet opbrengen kund. Tolerantie, veuruut, dat zee de karke ok ja, maor daor bleef het bij.

De telefoon was gaon. Ik gung hen het huusie. Achter de keukendeure heurde ik dielen van het gesprek. Het was een lang verhaol over betaling van karkdiensten en levering van zarkstienen en over de leste bestemming van de bloemen en de kraansen. Toen ik de Sphinx-wc deurspuulde was het gesprek vlot oflopen.

Bezunderheden had Luchies nargens van geven. Wie zien vriendin was, of e nog vake contact had met Jeannet, met Minie, met Greetje, met Gerda, met Fien bijkaans? As e al verslag hef met die vrouwlu, bint ze veur hum minder belangriek as Sunterklaos en de Here, die beiden staot bij hum op de kalender in de wc, wieder zag ik hier en daor wat sterregies bij daotums, die ik overschreven heb, al weet ik nog niet wat ik der met mut.

Vanof het postkantoor bel ik naor Nunspeet. Coby is in huus. Ik mag wel laangs kommen, maor niet te lang. Ze mut vanaovend nog vot. Veur de Spar, extra zegelties op negerzoenen, wacht ik op de bus die me weerom naor het station brengen mut. Nargens gruit hier roet tussen de tegels, het interbellum is veurbij, de katties bluit allang niet meer.

Vraogen

Onder het lopen kroept langzaom vraogen laangs de rug omhoog. Ik dèenk aal meer an wark dat op mij wacht en vergeet te kieken naor de harfstkleuren van het Valtherbos. As ik op het vaste keerpunt bin, weet ik zölfs niet of de eerpel van de akker an de bosraand rooid bint of niet. Ik speul het niet veur mekaar de zörgen vot te lopen, de kakatoes he'k niet zien.

De treinreis van gister. Zat Fien Schutrups now wel of niet in de trein die uut Amersfoort Zwolle binnenreed, zöt Theo Luchies de wichter die bij hum en bij Herman Brinks in de klas zaten now wel of niet meer? Hef domnee Luchies verslag met Jeannet van der Zee? As dat leste zo is, dan mut ik uutkieken, dan wet het wicht uut Roswinkel dat ik tegen heur niet de hiele waorheid spreuken heb. Die domnee is dan ok op de heugte. Het mannitol in het pakkie kauwgummie, is dat zute infiltraotie van Jehova's, en weet ze wel dat het net as sorbitol een poly-alcohol is waor ie van an de scheiterij raken kunt? Bint het verjaordagen, die sterregies op de kalender, en van wie dan? Ik mut uutkieken.

En dan Coby. Ik heb heur vanzölf niet zegd waor ik met gaangs bin, kinder huuft niet alles te weten, maor toen ik zee dat ik veur zaken in Huzen west was, zee ze dat heur vriendin vlakbij de karke woond had. Coby wus ok wat Eben Haëzer betiekende, met die kennis kun ik niet meer pronken. En kerken in dat dörp die waren veural veul dichte, zee Coby, mèensen geleufden het wel. In Het Gooi geleufden ze veural in de Mammon. Van een bolwark van geleuvigen was het een centrum van goddelozen en van geld worden. De olden van heur Hannie konden daor nog hiel dramatisch over vertellen. Ik heurde wel dat der nog veul kinderleed bij Truus zat dat nog niet ofsleuten was. Greshoff zee het al, dat weet ik nog van de MMS; der is een lang levent veur neudig om de gevolgen van de opvoeding hielendal te boven te kommen. Zo is het.

Ik gao harder lopen en richt mij op de aosem. De börsten wupt op en deel, ik heb de sport-beha vergeten an te trekken. Liever had ik disse geschenken van de natuur wat kleiner had. Dommiet nao het lopen vuul ik ze nog. Ze bint niet ontworpen veur zoveul beweging, zee Peter de leste maol dat e bij mij sleup.

Goed en wel op kantoor komp Peter laangs. Ik heb het eigenlijk te drok, maor omdat ik gien begun vinden kan laot ik hum der in.

'Ik bin ondeugend west,' zeg e. Hij grijnst der bij. Zo slim kan het niet weden. Arger as een parkeerboete of een rol pepermunt uut de Spar achteroverdrukt kan het niet weden.

'Ik heb detective speuld,' zeg e, 'ik bin veur joe op pad west. Niet kwaod worden.'

Hij zöt mien bestraffende blik bovenkommen. As ik kwaod word, dan bin ik een minne.

'Biecht op,' zeg ik, 'wat hej daon?'

'Gister bin'k een eindtie wezen fietsen en toen ik in Erica te laande kwam dacht ik; kom laot ik ies bij Adri Pruis an gaon. Dat is het café bij de brug. Bijkaans kom ik wat nuttigs te weten.'

Ik krieg het benauwd, mut der niet an dèenken wat Peter in zien dommigheid hielendal overhoop en in de war stuurd hebben kan. Wark van weken bedarfd bijkaans.

'Wees maor niet benauwd. Der is niks slims gebeurd. Ik bin veurzichtig west.'

Ik geleuf hum maor half. Ik weet hoe e deurdraoven kan.

'Pruis is een aordige praotiesmaker, zeker veur een cafébaos. Hij miende mij nog te kennen. Toen ik hum zag wus ik het ok wel weer. Ik heb nog een tiedtie met hum in een judovereniging zeten. Twee week.'

Peter zweg. Hij is nog een kind, ik zie het, net as alle manlu die gedurig nietvolwassen worden wult en aal as Little Joe kojboj loopt te speulen en andacht van heur moeders zuukt.

'Now, schiet op,' zeg ik.

Ongedurigheid en kwaodheid komp in mij boven.

'Bin ie nog wiezer worden over Brinks, of heb ie het allent over judo had? Zwarte baand whisky zekers.'

'Kalm an, rustig maor. Ja ok draank, Trappist, triple, Duvel, Mort Subite, bijkaans vier. Toen ik over schoeltied begunde, zee Pruis dat ze van zien lyceumklas veurige week een bijienkomst had hadden. Dat deuden ze ienmaol in 't jaor, al zu'n twintig jaor. De examenklas was maor een klein klassie west, dan kun dat ja, zu'n hechte vrundenklub. Ik vreug hum van welk jaor die examenklas was. En tussen neus en lippen deur vreug ik of Brinks ok in die klas zat. Pruis vuulde hum wat onmakkelk bij die vraog, dat zag ik wel. Ik heb der maor rap over hen praot. Maor Brinks heurde der niet meer bij, zoveul was mij wel dudelijk. En het waren ok niet allent meer klasgenoten in die klub.'

'En wieder? Wat zee Pruis der wieder van?'

'Ik begunde nog over de veurige cafébaos die in een bovenkaomertie ooit van het leven beroofd was. Die was ok wurgd, zee ik.'

'Nee,' had Pruis zegd,' die hef humzölf ophungen; olde Drèentse gewoonte. Dat was hier zowat rechtboven. Liek boven de telefoon.'

Veur ik kwaod worden kan zeg Peter:

'En drie dagen nao de begraffenis kreeg zien vrouw een bos bloemen en een bedaankbriefie veur de goeie ofwikkeling. Hij zul het nooit weer doen.'

Peter zöt hoe ik mal in het heufd word.

'Ik gao wel. En ie mut niet miegen, allent in de Haarlemmermeer hangt meer lu in de haonebalken as in de kop van Drenthe.'

De brievenbus klepperde. Peter mient zeker dat e wat goed maken mut. Ruren in andermans zaken, in mien affairs.

Bij de post is een brief uut Noorwegen, uut Porsgrunn.

'Of heb ie ok al internationale contacten?'

Peter kreg het woord groter.

'Alle dagen,' zeg ik en om te bewiezen dat ik van een butenlaandse brief niet van streek raok, laot ik de envelop dicht zitten.

Ik sorteer de rest van de post. Svein laot ik in het haandtassie glieden. Ik bin wel beneid of e mij bijkaans in zien hytte neugt. Samen van het fjord genieten, liekt mij wel wat.

'Wel allemachtig,' roep ik. 'Moej dit iens lezen!'

Fien Schutrups schref een briefie met het verzuuk het onderzuuk te stoppen. Het grep heur meer an as ze dacht had. Ze wul het heufdstuk ofsluten. Ze schref nog net niet: zaand der over. Het geld f 10.000,= hef ze overmaakt op mien SNS-baankrekening.

'Zie ie now wel,' zeg Peter. 'Ik had het joe wel zegd. Ze hef het zölf daon en kreg het benauwd.'

Ik weet niet wat ik doen mut. Deurgaon of stoppen? Om de zinnen te verzetten fiets ik een half uur laoter met Peter richting Duutse grub. Ik zeg hum niks, maor ik wul toch nog iens bij Fien Schutrups kieken. Peter vertelt het iene verhaol nao het ander. Hij zöt bliekbaor dat ik ofleiding van neud heb. Hij kletst over vuurtiestoken, tegen schrikdraod pissen, vrundenkluppies, padvinderij, daansles en over zien militaire dienst, hoe rap as e uut de kazerne kommen was deur hum drie week an te stellen. Dat leste kan ik mij hiel goed veurstellen.

In Emmerschans fietst we langzaom het huus van Fien Schutrups veurbij. De garagedeur stiet lös. De auto is vot.

'Wacht evies,' zeg ik tegen Peter. Ik pak de folder van de Spar uut de fietstas en loop op het huus an. As al ien mij zöt dan breng ik post. Ik loop de garage in. De stofzoeger stiet nog op de warkbaank. De race-fiets hangt nog op dezölfde plek an de balken. Der is niks veraanderd. Tegen de muur staot in een antieke kast achter glaozen deurties een paar blikken grauwe arften en varfbussen met doevengrieze latex en ligt rollen plestieken puten van old polyetheen. An een rekkie hangt tuungerak en onderste boven een olde turfschop. De knop is van de steel.

Ik gooi de folder met aanbiedings in de brievenbus. Extra zegelties bij de ondermelk, disse week.

'Nee, niks bezunders,' zeg ik tegen Peter.

We riedt deur naor het Oosterseveld. In café de Splitting hold ik het niet langer. Ik bestel een portie saté en een gehakbal met veul mosterd en tomatenketchup. Het kan mij niet langer schelen. Dit wordt niks, niks met het onderzuuk en niks met de lijn. Maor ik heb niks meer te verliezen. Ik gao deur. Peter döt met an. Hij kent die buien van mij en is geliek solidair. Hij zeurt niet, maor drinkt stevig met.

Gelukkig hebt we wind met as we weerom riedt. Met een lös gevuul in het lief neem ik Peter met hen huus. Ik zet de verwarming op de hoogste staand, drei de kraan van de radiator in de slaopkamer lös en zet de elektrische deken op drie. Peter wul wel. Hij kent mien stemmings en hij wet wat ik lekker vind.

Tussen de lakens en miest der boven zwiet we de calorieën der uut. De eerste maol wul ik altied rap, dan kan het mij niet gauw genog gaon. Peter is daor de goeie partner bij. Dan wul e maor ien ding. Hij holdt het miest van recht op en neer.

Nao de eerste oefenings lig ik in zien arms, rust ik uut.

'As met maor gien zwart poppie wordt,' zeg ik.

De argste spanning is vot. Ik soes een beetie vot, dreum al over het vervolg.

'En die brief uut Noorwegen, waor was die van?'

Peter is niet slim neisgierig, maor wul geern alles weten.

'Krieg mij de tas ies an.'

Peter haandt mij het tassie. Met de kam snied ik de envelop lös. Der zit een ansicht in met een stavkerk der op. Hilsen fra Lom. Svein döt mij de hartelijke groeten en hoopt dat e mij nog iens zal zien, schref e. En as andèenken hef e een foto van humzölf metstuurd. Kalende kop, gien bril op, een briede lach achter het zwarte snorregie. Het haor löp deur, weet ik, zoas ik dat zien en vuuld had in hotel Ten Cate. Svein hef op de foto een Noors vest an, versierde zulvern gespen en bonte kleuren. Maor dat bloesie past der niet bij. Het is gien bloesie. Het is een hemd zie ik.

'Wie is dat,' vrag Peter die net van het huusie weerom komp en vanneis bij mij in bère schöt.

'Is dat een wiede minnaar?'

'As der al iene wied is, dan bin ik dat.'

Het ontkomp mij veur ik het in de gaten heb. Onder het matras he'k Eroetiek liggen en daor vernuver ik mij gedurig met. Bladziede 19 bovenan ken ik uut het heufd: Met de ringvinger en de middelvinger opent e de kleppen van heur schelp. Zien doem maakt ruumte veur holdvast. Veur Peter is het de goeie toon die as de goeie muziek maakt. Zien haand gledt naor beneden, streelt mien buuk, verdwient, de schelp, de mossel, het fjord. Het wachten is op zien Brent Spar. Ach, ok banale spellegies bint an mij besteed.

Ik dèenk nog an die foto. Het haandwark van Peter en de foto haalt piepenlegger Svein vanneis in mij boven, maor ik kan mij der nog niet hielendal an overgeven. Die foto, wat is mij zo bekend op die foto?

Peter is mien neie zaokelijkheid zat. Hij overrompelt mij.

'Vot der met,' zeg e.

Hij pakt mij de foto of en zet Svein op het nachtkastie schuuns tegen de wekkerradio an. De stavkerk uut Lom der naost gledt op de vloer.

'Laot liggen,' zeg ik, 'an het wark.'

Peter dreit hum om, giet op de rug op de matras liggen en tilt mij boven hum. Zo heb ik het geern, expressionisme in monochroom: ik bin niet benauwd veur rood wit en blauw. Ok niet veur oranje.

'Rieden! En in galop geern.'

Evies dèenk ik aan Fien die met Fenna deur de Emmerdennen draaft, an Riekus op de hilde. Veur Peter klinkt de woorden as een bevel, maor veur mij is het een uutneudiging tot het ridderspel. Peter is de draak, ik bin Sint

Jorien. Hij verwarmt mij met zien hiete aosem, ik blus het vuur. Ach Sjors, waorumme mus ie bij Geertien blieven, waorumme vluchtten ie die fietsenwinkel in, waorumme zagen ie gien locht in die doka en weuren allent de foto's ontwikkeld?

As ik languut op Peter lig, verbunden in meer as vrundschap, en de ogen lös doe, zie ik hoe Svein mij toelacht vanof het nachtkastie. Zien blauwe diepe ogen, zien snor knipt zodat de gulle mond dudelijk te zien, zowat te vulen is, het borsthaor van onder het hemd.

Dan weet ik het. Ik schiet omhoog. Peter schrikt onder mij wakker, schöt uut mij lös, hij is zu'n plotselinge scheiding niet wend.

'Ik heb het. Eureka.'

Ik spring uut bère, bel Winderloop op het plietsiebureau en trek mij an.

Knoopie

'Ik wul wel dat ie vaker zu'n moord oplost,' zeg Peter, 'maor hoe kreeg ie zo iniens het locht? Ik begriep der niks van. Op het iene moment ligt wij veur de iene helft dronken van de poly alcohol en veur de andere helft dronken van mekaar in het hemelbère en dan bin ie op slag nuchter deur de foto van een ienmaolige minnaor, een piepenlegger veur een hutte nog wel.'

Peter hef geliek; ik bin hum uutleg schuldig. Ik hold der niet van het minnespel van het ien op het aander moment of te sluten. Veur mij is minnekozen meer as de ritsslutings lös en dichte doen, meer as de knoop deur het knoopsgat, meer as een boorplatform in een fjord parkeren. Ik begriep ok wel dat Peter niet anvuulde waorom ik zo vlot hen Winderloop mus.

Twee dagen zaten tussen die brief met foto en ansichtkaort uut Porsgrunn en het hoofdartikel in de Drentse Courant. Foto van Winderloop in het Veenmuseum met een tevreden uutkiek asof e net Pekingeend eten hef. Koppen in de kraant: Moord oplost, drugsbende oprold. Riekus Ladenjager hef vrij aordig weergeven wat as der gebeurd is. Hij schreef:

Deur een gezamenlijke actie van de gemienteplietsie van Emmen en de corpsen uut Assen, Utrecht, Diphoorn en Ter Apel is een laandelijk netwark van drugshaandelaren oprold. De moord op oenze metwarker Herman Brinks is daormet oplöst.

De moord op journalist en columnist Herman Brinks bliekt een ofrekening te weden van een drugsmafia die in de gaoten kreeg dat Brinks heur op het speur was. De mafia bestun uut een vroggere vrundenklub van het christelijk lyceum uut Emmen.

De leiders van de bende waren J. van der Z. uut Roswinkel en T. L. uut Huzen, die hum veur domnee uutgaf. Onder het mom van evangelisaotie reisden beiden het hiele laand deur. L. reed geregeld met een liekauto naor Rotterdam om hash en cocaïne op te halen. In een leegstaonde kerk in Huzen in Noord-Hollaand werden de drugs vanneis verpakt in rouwkransen en begrafenisbloemstukken. De vaste ofnemers kregen wekelijks hun bloemstukkies met linties anleverd. Ok in de grafkraans op het graf van Herman Brinks bint achterof speuren van drugs vunden.

Wiederop in het stuk wordt Ronald Winderloop prezen veur het speurwark en wordt de humuszuren en de hydrochinonen vanneis nuumd en now al veur de viefde maol in dit verhaol; een beetie leesder verget dit van zien leven niet weer. 'Wat onder water zit mag merakel ingewikkeld weden,' wordt e citeerd,' as het an het oppervlak maor wel helder is.' Hij zeg dat het een dik boek wor-

den is en dat alles op de pooties stiet. Ik word niet nuumd. Het leek mij het beste om der buten te blieven. De arms van de witte dood bint mij smaangs net evies te lang.

'Maor hoe zag ie dat der niet ien daoder was, maor dat der een hiele bende an het wark was?'

Peter is niet gauw tevreden. Hij wul ok geern een zwart poppie.

We zit in Börger bij Bieze in de serre en laot oens de gestoofde vis met een fantasie van peterselie en remoulade met verse salie lekker smaken. De ober brengt vanneis ravioli, gestoofde broccoli en een grote eerpel in zulverpapier met smolten roombotter.

'Kiek zeg ik. Laot mij eerlijk weden. Ik wus ok niet waor ik begunnen mus, maor vanof het begun heb ik de ogen lösholden. Kieken, kieken en nog iens kieken. Het toeval, en ieë, hebt mij wel een beetie hölpen.'

Ik zie dat Peter bliede is met zien aandiel. Hij doopt de roze zalm in het sausie en nemp in ienmaol een grote hap. Met de mond dicht eten, dat kan e wel.

'Ik had het gevuul dat Fien Schutrups niet hielendal eerlijk was. Ze huuld heurzölf in, ze zee niet alles wat ze wus en toen ze veurige weke zee dat ik het onderzuuk maor stoppen mus, gruide mien achterdocht tot metershoge hokken törf. Iene die eerst een flinke stuver der veur over hef om een moord op te lössen en daor laoter spiet van kreg, omdat ze het al 'verwarkt' hef en allent onrustig wordt van gewroet in het verleden. Nee, dat zat me niet lekker.'

De ober schenkt mien glas en dat van Peter bij en vrag of het smaakt. Ik knik.

'Op de mestbult bij Fien had ik bloemstukken liggen zien. Ik dacht dat die van de begrafenis overbleven waren. Maor het is slim ongebrukelijk dat de familie die kransen metnemp. Toen Theo Luchies dat lange telefoongesprek over rouwkransen en zerken had en ik niks aans had te doen as wachten en de verjaordagkalender overschrieven, toen gungen al kleine goddelijke lochties braanden. Dat mos en grune aanslag op het kerkplein was ok mal vanzölf. Een beetie kerkgang op zundag, en de gifspuit is niet neudig.'

Peter verget zowat te eten.

'Ie zuukt alles wel wied vot,' zeg e.

'Miest is 't ok de wiesheid van achterof. De antieke kast, het törfschoppie in de garage, de kraantenknipsels in het plakboek van Brinks.'

'Wat ik niet begriep,' zeg Peter, 'waorom zul Schutrups opdracht geven om die moord op te lossen. Der was ja alle kaans dat ze der zölf ok bij snapt worden zul. En dat is ja ok gebeurd.'

'Vrouwlu gebruukt niet altied het verstaand. Dat het milieu ofrekend had met Herman Brinks, dat was heur te wied gaon. Toen weur de emotie heur de baos. En toen het verstaand weerom kwam, was het te late.'

Peter knikt as ik dat zeg. Mooi dat e mij snapt. Ik huuf hum niet te zeggen dat dit verhaol slim kort deur de bocht is, dat hef Riekus Ladenjager mij al inwreven. Ik hold nog even vol:

'Manlu gebruukt de harsens trouwens ok vake niet. Die Luchies gung ok het

avontuur an deur over de poly-alcoholen in plaanties uut de Biebel te vertellen, -ik wus daj daor van an de scheiterij raakt, net as van proemen en broene bonen, het Drèntse manna, Drèentse angst-, deur mij in huus te haolen waor de locht van drugs in de gerdienen zat. Fien Schutrups was gek op Herman Brinks, maor benaom ok gek op de pecunia die met de drugs binnenkwamen. Ze kun niet kiezen en zolang as ze beidend, manna en adonis, hebben kun, gung het goed. Dat Herman hum met de drugshaandel bemuien gung dat is vaste niet heur idee west. Bijkaans wol e Fien uut de haandel haolen en net as aander lu gewoon vadertie en moedertie speulen, maor Here Luchies en Maagd van der Zee zagen Herman as een gevaor.'

Peter stek mij een mootie zalm toe an de vörk. Ik neem een klein stukkie.

'En die telefoondraod?' vrag e.

'Luchies had een draogbare telefoon, zunder snoer vanzölf. Niet dat de draod waor Brinks met smoord is van het toestel komp dat e votdaon hef. Dat weet ik niet. Wel hef Luchies bekend dat e Brinks in de karke om zeep hölpen hef. Rond de haonebalken van de kansel hadden ze vöchten. Dat verklaort die blauwe plek an het bien van Brinks.

Met de liekwagen, tussen de puuties drugs, hebt ze het dooie lief van Brinks naor het Veenmuseum bracht. In de bouwput tussen...'

'Ja dat van die humuszuren en hydrochinonen weet wij now wel,' onderbrek Peter mij.

'zul gienien hum weervinden,' maak ik mien zin of.

'Het toetie en de fles wult we geern op de kamer,' zeg ik as de ober de borden vothaalt.

Peter stelt gien vraogen. Hij is wel wat wend.

'En dat Jeannet van der Zee der met van doen had,' zeg ik as ik de rok zakken laot en de bloese over het heufd schoef.

'Dat was niet zo moeilijk op het ende. Op de examenliesten stunden ok de geboortedaotums. Niet ien van de sterregies stun op de goeie plek op de kalender van Luchies. Het wicht was op eerste kerstdag geboren. De 'domnee' op sunterklaos.'

Uut het tweepersoon bère, met uutzicht op de Börger karke schenkt we oens nog ies in. De dame blanche laot we veur wat die is as Peter bij mij in bère schöt. Nee, dat booreilaand heurt niet in de Atlantische Oceaan, wis niet. Ik vuul mij wis gien kraantiespot.

'Maor die Svein, die Noor, wat hef die met die moord te maken?'

Peter kan het niet laoten. Hij wul zien rivalen van haver tot gort kennen.

'Niks, 'zeg ik, 'en alles. Die Nordmann met zien blinderse bul had een schiere snor en nog mooier borsthaor. Hij was hiel goed veurlicht, dat ok.'

Ik aai Peter over de hals, vuul de slagaoders kloppen, en gao dan met de vingers kriebelend deur zien borsthaor naor beneden.

'Ie hebt hier twee knoopies,' ik biet hum zachties in de vergeefse tepels, 'die had Svein vanzölf ok. Maor wat hij niet had toen ik hum tröf, maor later wel op die foto, dat gaf mij de anwiezing om de feiten op een riege te kriegen. Op het

petret dat hij stuurde dreug Svein een hemd met een grieswit knoopie met vier gaaties. Zu'n hemd met knoopies hung ok an de waslien bij Jeannet van der Zee en zu'n knoopie lag in de veenput naost Herman Brinks en toen ik bij je in bère lag en die foto zag, vuul iniens die knoop in het knoopsgat. Maor laot we het niet langer over knoopies hebben, ik wul een ende an dit verhaol en met joe veur de Tweede Ronde hiel lichtvoetig en poetisch kort deur de bochte.'

'Komp der nog een ende an disse egotripperij? De bongelderij begunt mij aal meer tegen te staon. Hej now alle Drèentse schrievers wel ehad?' vrag Peter.

Ik heur dat e grammietig begunt te worden.

'Een stuk of wat minder as in Eroetiek,' zeg ik, 'maar meer as zat. En now ieë, maor dèenk der umme: gien zölfbevlekking blinder.'

Wanda

1

'Dit was Solveigs sang uut Peer Gynt, een opera van Edvard Grieg uut het kaolde Noorwegen. Het is dertien minuten veur vier. Aj wakker ligt, hoop ik daj joe ontspant. Aj an het wark bint, goeie arbeid.' Ik druk de wekkerradio uut. Zo vrog in de morgen wul ik gien klaaglied heuren, dommiet gien neis over onmacht, woede, moord en doodslag of over oorlog, gien muziek over wachten, hartstocht en verlaangst. Ik huuf gien woorden over onvervulde dreumen. Ik prebeer rust te vinden in een levent dat mij gedurig op de nak zit.

Deur de rolgerdienen valt locht van de straotlanteern roezig naor binnen. Het is stil buten, doodstil, der bint nog gien veugels te heuren. De sopraan haalde mij met het lied van Peer Gynt uut de dreum. Waor bin ik, wie bin ik? Het valt mij nog aal niet met, dreum en warkelijkheid uut mekaar te haolden.

Langzaom kom ik bij mezölf weerom, asof ik mien eigen lief verovern mut. Ik lig in bère onder het schuunse dak van de zolderkamer, de dekens hangt half op de vloer. Ik wrief over de kaolde scholder en rek mij uut. Onderin de rugge vuul ik stramme spieren. Naost mij staot verhuusdeuzen, een taofeltie met een bèrelamp, een stoel met het ondergoed en hemd der over. De boks is op de vloer gleden en lig in een bult over de schoenen.

A'k mij uutrek kan ik de dichtbundels van Tranströmer, Marsman en Nolens pakken. Ze ligt lösvolden op de donkerrooie holten vloer, de kaften naor boven, de ruggen wied uutmekaar beugen. Ik weet niet meer wat ik gisteraovend as leste las. Ik pak het boek dat het dichtste bij lig en lees de bladziede die lösslagen lig. De rugge van het boek is te wied uutbeugen en deurknikt. Iniens wakker herken ik mezölf niet, schref Tranströmer. Klaor wakker, maor het helpt niks.

Ik heb een madeliefie over het gedicht plakt. De raanden van het bloempie bint bliekrose uutdreugd, het gele hart is flets worden. Ik haold van dit gedicht, van dit bloempie. Meer as vier jaor gaf het mij treust. Ik leg de bundel vot: now niet, het is te vrog veur poëzie, te vrog om in toezel te raken.

Onder de kussen stek een schriefblok vot en ik zie zwartgrieze inktvlekken op het laken. Ik vind de dop, leg de pen in de bundel en slao het boek dichte. De leste gedachten van gisternacht wul ik niet meer weten, maor ik raak niet kwiet wat mij in de dreum gaangs huuld. Was het de gevangenis, was het een nachtelijke hemel met grauwgrieze condensstrepen, was het een mes in bloedend vlees, waren het braandende steden en vluchtende lu, of was het niet meer as een dreum met bielden die mekaar raozend as dia's op een scharm opvolgden? Waren het de vieftien seconden in de hel van vergetelheid, waor de Zweed van dichtte, was het de hel die ik onder de steel van het madeliefie verstopt heb?

Alles in het levent hef zien pries. Het huus was niet goedkoop, de pries was

hoog, maor ik wol hier vanneis wonen. Noordvelde was niet de miest veur de haand liggende stee om vanneis neer te strieken, maor het mus. Berooid en van leger wal omhoog. Een nei begun kan ok in dit dörp, tussen lu die ik niet ken , onder een neie hemel. Dat had ik mij dacht, maor het is niet allent het verstaand dat mij hier nao vier jaor van ofzondering stuurt.

Noordvelde lig an het spoor. Elk uur stopt de trein der vier maol. Tweemaol op weg hen Leeuwarden en tweemaol op weg hen Grunning. De treinen kruust mekaar hier. De vrogste treinen kan ik heuren as een zacht gebrom uut de verte, as de wind uut het noordwesten komp. Vrog in de mörgen gaot scholieren en forenzen tegelieks vot en in de loop van de nommedag kompt ze in groepies weerom, dan zie ik met de regelmaot van een half uur jonges en wichter, drok an 't woord, veurbijrieden met een koffertie of een schoeltas achter op de fiets. Buten de spits stopt de treinen vake zunder dat der iene instapt of uutstapt. Wie niet in Noordvelde weden huuft, is dan al vot.

De heufdstraot löp parallel an het spoor. Het stationsgebouw is jaoren leden sloopt. Ik ken het allent van een foto uut het gedenkboek dat ik op het gemientehuus kreeg toen ik mij as inwoner inschrieven leut. Op het perron staot gien hekkies meer, zoas op de foto, en ok de wachtkamer tweede klasse is vot. Der stiet een stempelautomaat en een wachthuusie, met jonge meiden die achter plexiglas reclame maakt veur make up en aander die oproept om veilig te vrijen, of aans het minnen te laoten. Kaorties veur de trein kuj bij een automaat kopen. Naost de fietsenstalling herinnert allent een bakstienen muurtie met een plaquette an het aolde gebouw. Een collega leut naost het spoor het leven in Noordvelde. Dat was 1943. Het grauwbruun brons is met rooie menie beklad west, vanof de schroeven löp een lochtgruun speur naor omdeel.

Een ziedstraot, met poppels an ien kaant, giet van het station hen het centrum. Het mag bijkaans niet de name hebben; drie straoten in zowat een rechthoekige driehoek. In de rechte hoek een supermarkt, een kapper, een café, een drogist en een bakker. Wiederop een cafetaria, een bloemenwinkel en hotel Boelens met ien ster en een zaal veur bruloften en partijen. Overdag gien mèens op straot. Een enkele melkkar, de postbode, een be- stelwagen van een postorderbedrief en op vaste tieden aolders die kinder hen schoel brengt en ophaalt.

'Ik woon twee maond in het huus dat zowat halverwege an de lange kaant van de driehoek stiet. Mien huus is niet slim groot. Het is een hokkerige burgerwoning met kleine kamers van vlak veur de oorlog. In het achterhuus hef een aannemer een muur votbreuken. Ik wul niet alles bij hetzölfde laoten. De fiets en de motor kunt now makkelijk binnen staon. As ik tied heb, maak ik een zolder boven de balken, maor eerst komp de verbouwing van het veur-huus.

Vanuut de kamer kiek ik tussen huzen an de aander kaant van de straot deur, en as der gien coniferen tussen staon hadden, had ik uutzicht had op de parkeerplaots van het gemientehuus. Vanuut het dakraam van de slaopkamer

kan ik zien of de kamers an de achterkaant van het hotel verhuurd bint, dan bint de gerdienen in de nommedag lös en 's aovends dichte. Miestentieds bint ze de hiele dag dichte.

De achtertuun löp uut op een briede sloot, daorachter ligt gruunlaanden en even wieder een plas waor vrogger ooit veen uutgraven is, met achter bossies en struken een eendenkoel. Ik bin der nog niet west. Ik heurde de eenden.

De warkkamer an de veurkaant, waor computer, encyclopedie en woordenboeken een plek kriegt, mut eerst klaor. De rest kan wachten. De muurvarf is krapan dreug. De locht van latex maakt mij lochtig in het heufd, maor ik heb gien geduld. De boekenplanken mut vaste, het briede bureau mut tegen de muur. Het is al te lang leden da'k in vrijheid schrieven kun, de gedachten in alle rust de vrije loop geven kun. Het papier wacht op mij.

Maor achter het schriefblok speul ik enkelt met een paperclip. Uut het iezer buug ik een haakie, krab over het holt, trek as een croupier gum en potloodslieper op mij an. Ik schoef het raam dichte om de kaolde tocht buten te haolden, maor doe het vanneis lös om de varflocht kwiet te raken. De vitrage die de wereld buten haoldt, maor mij genog zicht gef, wappert hen en weer. Het is kaold in de kamer en schrieven giet niet as mij aander dingen deur de kop spookt.

Ik had de wekker zet om vrog an de slag te gaon met het vertaalwark. Ik vertaal poëzie en proza en in opdracht schrief ik korte verhalen en tonielstukken. Smaangs schrief ik revues veur dorpsverenigings en veur bedrieven. Riek word ik niet van het vertaalwark, daorum schrief ik boeken veur schoelen en verienigings en redigeer ik jaorverslagen of maak ik teksten veur folders. Een bank hef net een jubileumboek uutgeven dat ik veur ze schreven heb. Vieftig jaor, dan huufde de oorlog der niet bij.

Ik wark om liefsten in de nacht of vrogge morgen. Meestal bin ik daorum betied van bère, maor vanmörgen weur ik deur de muziek van de wekker verrast. Even was ik mezölf kwiet. Bijkaans bint het de veraanderings die dit huus in mij teweegbrengt, een mengeling van neie gevulens en van aolde zeerte die me dreumen laot en mij in de warre brengt. Het huus wordt me al wel vertrouwder, maor het is nog niet hielendal van mezölf, het is niet meer as het was, ik mut vanneis an de ruumte wennen. Het huus, de tuun, het laandschop, het dörp, ze kriegt nog alle dagen een aander vörm en gruit met de veraanderings in mien kop met, veraanderings die ik gedurig vuul sund ik hier woon.

Het was zummer. Met een gids van een makelaar fietste ik deur dörpen en laangs streekies op zuuk naor een huus. Vake kwam ik niet wieder as een picknickplaots, een bossie an een laandweg, een streekie van een huus of viefe, een boerderij an het ende van een laon, of bleef ik steken bij een meertie in een gruunlaand. Der is niet veul neudig om mij ofstappen en votdreumen te laoten. In de barm, of languut tegen een holtwal las ik gedichten, at ik een snee stoet en sleup ik, tot ik deur de kaolde van de aovend wakker weur.

Met elke dag dat ik rondreed kreeg het laandschop een diepere laoding.

Een meertie weur een meer, veraanderde in een zee en der was niet veul veur neudig of ik stak een oceaan over. Een windvlaag weur makkelk een orkaan en maakte golven op een plas. Een bladtie op het water was een schip in nood, stroogies weuren drenkelings die veur het leven vöchten, maor toch verzeupen. Het vennegie kolkte, weur blauw en gruun en rood en stun in braand. In mien heufd was een vlinder van een moerbeiblad votvleugen, en die vleugelslag zörgde veur störm in de locht om mij hen.

Onderweegs verleur ik zo mezölf in bespiegelings, in reizen, in mèensen die ik nooit tegenkommen was, in mèensen die ik nooit zien had, maor die ik wel kende. As ik dan wakker weur uut een dagdreum mus ik vanneis wennen an de kleur en de locht van grös, an röttend blad en de kriebeling van heui, dan schrök ik van een liefheersbeestie dat mij over de arm leup of van een vlieg die mij om de kop vleug. Dat he'k now nog, in het schuurtie, de warkkamer, en op onverwachte plekken overvalt me vake de toezel, dan drief ik deur het minste vot met chaos in de kop. Mien wereld kreg dan eindeloze ofmetings waor verbielding en warkelijkheid, wat now is en vrogger was, in mekaar overloopt. Gevulens gaot dan met mij an de loop en het verstaand haoldt dat niet gedurig bij.

As ik stevig deurloop bin ik in krapan een kwartier van het station in huus. Miestal gao'k niet deur de heufdstraot, maor loop ik laangs het voetpad dat een eindtie geliek op giet met het spoor en dan naor het zuden bög deur het parkie. Vanof het bruggie over de sloot is de eendenkoel te zien die wiederop half votstopt lig achter berkebomen en struken. As ik deur het park loop, kom ik zowat tegenover hotel Boelens uut, dan is het nog driehonderd meter laangs de klinkerstraot tot an de raand van het dörp. Vake neem ik, as ik late bin, de plaank die een eindtie wiederop over de sloot lig en die deurbög en ribbels in het water maakt as ik der midden op stao. Het leste stuk loop ik deur het gröslaand. Ik klim over het hek en kom dan in de achtertuun.

Zo nei as het laandschop was, het was mij op de ien of aander wieze ok vertrouwd. Maor het gröslaand, de bossen, de es, de holtwallen deuden me niet an mien jeugd dèenken, benaom niet. Het waren gien herinnerings van jongensdreumen, ze waren gien uutstelde openbaoring van mien kindertied. Ik vuulde de wereld as nei, as een liefde op het eerste gezicht, asof ik, lopend, of onderweegs op fiets, op zuuk naor een vaste stee, de indrukken veur de eerste maol in mij toeleut, asof der gien verleden en gien vrogger west was. Het kan weden da'k mezölf veur de gek haold, maor ik weet niet aans.

Kwam het deur die jaoren van opsluting en van allenig weden? Ik vreug het me niet of. Ik vreug niet waor de indrukken vot kwamen. Locht was fris en nei, en zo was het. Ik keus het huusie an de raand van Noordvelde, an de uutvalsweg hen het zuden. Het was asof het huus mij toelachte en mij geern binnen leut, zo vuulde ik dat, asof we mekaar al jaoren kenden.

De wekkerradio begunt vanneis te speulen. Ik heb nog aal gien zin in stried, verkeersdrokte, moord of politiek en zet de radio vanneis uut. Ik schoef het raam lös en laot kaolde locht binnen. De rolgerdienen wappert tegen het

kezien en het glas dat beslagen is, wordt vanof de raanden langzaom helder. Onder de douche word ik pas echt wakker. Ik wissel van hiet naor kaold en vanneis naor hiet.

As ik de lakens, die de meubels in de kamer tegen varfspatten bescharmden, vothaal, zie ik buten vrouw Kornelis het pad anvegen. De eerste maol dat ik het neie huus in gung, was ze achter het raam staon bleven. Vanuut, wat ik now weet dat heur verbouwde keuken is, nam ze mij op, huuld ze mij in de gaten. Ik groette heur halfslachtig. Ik wol niet weten laoten da'k heur zien had, maor ok weer wel. Die eerste maol wa'k te drok met de neie start. Dit was mien huus, het nei begun. Dit was van mij. Het was niet langer zo dat ander lu mien dagelijkse gang bepaolen zullen. Vrij zul ik vanof now weden.

Toen ik nao de eerste rondgang zakken met ofval buten zette, stun ze iniens achter mij in de keuken. Zestig, zumtig, tachtig? Ik kun heur gien aolder geven. Klein, maor ok niet slim klein, gries haor, maor niet zo blauwgries as ander vrouwlu van heur aolder. Ze had een rood vest an met allent de onderste knope dichte. Der onder dreug ze een grösgrune rok. Op de witte blouse had ze een zulvern speld, een bloem leek het, een anjer bijkaans.

'Ik kom kieken of ik wat veur joe doen kan,' zee ze.

Fiene grieze krullen met resties van wat ik dacht dat een roodbrune kleurspuling weden zul, leuten de ranke nek vrij. Ze dreug gien sjaaltie. Het zul heur wel staon hebben. De lippen had ze een beetie bijkleurd, leek het, maor dat kun ok ge-zichtsbedrog weden in het scharpe locht van de keukenlamp. Ik had een maol knikt. Ze had niet veul kleur op het gezicht.

'Ik zag joe hier, ie bint vaste de neie bewoner. Moi.'

De slanke haanden huuld ze achter de zwarte riem om heur rok, het vest krulde een eindtie bezied. De doemen vunden mekaar op de zulverkleurige sluting. Ik had sloffen verwacht, maor ze dreug zwarte schoenen met zwarte strikkies en lochtgrieze nylonkousen.

Ik vuulde warmte en tegelieks ofstaand in heur stem. Was het verlaangst naor neie vrundschap en tegelieks weten dat aolderdom neie baanden strakker knellen lat? Vuulde ik aorzelings in de stem, in de haolding van de buurvrouw, of projecteerde ik mien eigen wantrouwen op vrouw Kornelis? Ok now weet ik dat nog niet.

Nao de verhuzing naor Noordvelde bint de kleuren van de zummer niet vot, niet nao ien maond, niet nao twee maond. As ze mij ontkomt, dan sluut ik ze buten. Dan wul ik ze even niet zien, dan wul ik niet overstroomd worden deur de veulheid van wat op mij ofkomp. As de indrukken te veul begunt te worden, laot ik het vertaalwark liggen en begun ik vanneis met de ontdekkingstocht, dan ried ik een eind op de motor en verlies ik mij in dreumen an een holtwal. Ik wul, zolang as het kan, allent kieken en niks missen van de butenwereld. Achter elke horizon vermoed ik nog aal een aander laand, raod ik bossen, bergen, zee en locht. Een wereld nog zunder mèensen, ik zie allent mezölf, aander lu zie ik nog niet. Ze komt uut de verte naoder, maor ik laot ze wied vot, zolang as mij dat lukt. De kring die ik om mij hen trökken heb, is mij

miestentieds groot zat. Nao de jaoren van bezinning heb ik nog geen nocht an een uutdijend heelal, al dringt zuch dat aal meer op. Pas as ik der niet meer onderuut kan, geef ik mij over an wat de warkelijkheid te weden liekt.

'Vrouw Kornelis,' zee ze.

We preuten even en ze was vot gaon. Aanderdaags neugde ze mij. Ik gao op theevisite.

'Vrouw Kornelis,' zeg ze vanneis, asof ze vergeten is dat ze heur al veursteld hef, asof ze vergeten is dat ik heur al ken.

Ze stek de haand met dubbel gold an de ringvinger naor mij uut, veur de eerste maol. Ze hef een warme haand en ogen die diepte zien hebt en warmte uutstraolt.

In de keuken stiet een ronde keukentaofel met vier stoelen met biezen zittings. De vette gele raanden an de kussenties verraodt de jaoren. Een lösraakt strookie is vastzet met zwart gaoren. Op de bossem stiet in de midden een witte porseleinen klok, op de uuteinden rust twee witte porseleinen honden. Spaniels met golden snoeten en golden raandties an de oren. Op een stoofie ligt een advertentieblad en kleurenfolders. Met een paar week is het kerst. Vrouw Kornelis schenkt thee.

Zwiegen is genog om heur praoten te laoten. Ze vertelt hoe ze in dit dörp groot worden is, dat ze in zaal Boelens daansen leerde. Ze vertelt hoe ze in het koffiehuus bij het station Abe kennen leerde. Hij warkte bij het spoor. Ze wes naor het portret op het theekastie. Een man van begun twintig in uniform, veur wat iens het station was, blas op een fluit en haoldt het spiegelei omhoog. Klaor veur vertrek, liekt het, maor der is gien trein te zien.

'De oorlog,' zeg ze.

Ik kiek heur an, ze zweg even en zeg dan:

'We waren net trouwd.'

Ik zie de plaquette bij de stempelautomaat: Veur hen die vielen veur het vaderlaand, Abe Kornelis. Drie regels in het gedenkboek. De schriever had hum inhaolden. In het boek gien woord van trots en dankbaarheid, de oorlog is in dit dörp bijzet in een halve bladziede en een kleine bruungele foto.

'Lu hebt gien geheugen,' zeg ze.

Ze drinkt veurzichtig, asof ze bang is de mond te braanden an de lauwe thee.

'De aolden hebt wel een geheugen, maor ie heurt ze der niet over. Ze wult der niet meer van weten, van toen.'

Ze vertelt van het verraod, van de laandwacht die wiederop achter de bomen stun toen de Duutsers veur Abe kwamen.

'De jeugd ok. Die wet van niks. Ze vindt alles goed.'

Ze wes op de kraant die op taofel lig. Jongern steekt een huus van asielzukers in braand, stiet boven een foto. Ze zeg daj oppassen moet. Dat de aolde generaties, dat het verleden nog deur de koppen van de kwaojongen bentert, niet zoas in Ruslaand of as op de Balkan vanzölf, maor toch.

'Niet elk . . .,' heur ik.

Ze aorzelt. Dan zweg ze, asof ze veur een drömpel stiet die ze niet over gaon wul, asof ze al meer zegd hef as ze wol.

'Abe komp niet weerom, ik blief allent,' zeg ze.

Dan schenkt ze vanneis thee. Ik zie gien traonen. Het waxinelochtie maakt een zwarte vlek op de onderkaant van de glaozen pot. Vrouw Kornelis strek met de haand boven de ogen laangs. Het is asof ze heur der veur schaomt as ze zeg dat ze nao al die jaoren nog aaid met de bus hen Grunning giet om niet an de stee an het spoor veurbij te huven waor het leste schot veur Abe klunk. Ze had dit niet zeggen wuld, maor ze mus het, ik zie het. Dan wul ze weten wie ik bin en waor ik votkom. Ze vrag het asof mien verleden belangriek weden kun, asof ze mij niet genog kent.

'Ofkeurd,' zeg ik, en 'ik kom van het zaand.'

Het is heur genog. Ze vrag of ik suker in de thee wul. Ik zeg vanneis dat ik liever zunder heb, dat ik niet zute bin. Ze haoldt mij het schaaltie met maalkoekies veur. As ze weer zit, stipt ze het koekie in de thee. De donkerbrune helft brek of en gledt traog in het koppie.

Naost Abe stiet op het theekastie een fletse kleurenfoto. Ik aorzel en vuul muite in mij, maor ik vraog toch naor de vrouw op de foto. Vrouw Kornelis stiet op en pakt het liestie met het portret. Op de foto zit een vrouw van zowat midden veertig naost vrouw Kornelis. Ze zit an een taofel in een cafetaria.

'Dat is Elly,' zeg ze.

Ze stek de rest van het deurwiekte koekie in de mond en rolt de lippen even over mekaar.

'Dat is Elly, we zaten in de Hema.'

Ze pakt het fotoliestie en veg met de mouw van heur vest onzichtbaor stof van het glas. Het is asof we in een tenielstuk speult, maor oenze rollen nog niet goed kent. Ze gef mij de foto. Elly hef halflang blond haor en een fien gezicht. Ze kek ofstandelijk naor de fotograaf, asof ze met tegenzin op portret zet is. Ik geef het liestie weerom. Vrouw Kornelis zet het theekoppie op taofel en bög het steuntie van de liest wied naor achter, dan zet ze de foto weer naost Abe. Ze kek mij an asof ze spiet hef dat ze mij neugd hef. De melancholieke blik verdwient uut heur ogen en ik zie hoe heur gezicht verstrakt. Ik gao in de bienen en zeg dat ik op huus an moet. Ze löp met mij met tot de achterdeur. Dan, asof ze heurzölf heurt, zeg ze dat ze bliede is dat der now iene naost heur woont. Niet dat ik op heur passen moet, vanzölf niet, maor as der wat is. Het huus had lang genog leegstaon. Zij zal ok geern een maol op de kinder passen, zeg ze, as het zowied is. Ik heur de zeerte van een kinderloze vrouw, van heur anneumen kind, van de vrogge dood van Abe. Het doek van het toniel giet dichte.

'Ach dat kan nog kommen,' zeg ze, as ik zeg da'k allent woon, as ik zeg dat ik gien vrouw heb, gien kind, dat ik de aolder der niet meer veur heb.

'Ie bint nog jong.'

Zowat net zo aold as Elly, dèenk ik, evies aolder as de vrouw op de kleurenfoto. As ik votgao liekt het asof vrouw Kornelis kleiner worden is.

De eerste dagen nao die kennismaking blef ze bij mij uut de buurt. Ik zie heur zitten in de veurkamer, niet te dichte bij het glas. De televisie stiet de hiele dag an as een excuus om naor buten te kieken zunder dat ze heur begluurd vuult. Ik haold ofstaand die eerste maonden. De bekentenissen die ze daon hef over Abe, over de stiefdochter, de familie, de kinder die ze niet kreeg, ik laot heur der met zitten, zoas ie der met zitten kunt, aj as een leegstromend meer jeugdzondes en kwaoie gedachten an een onbekende opbiecht die ie de dagen daornao vreest weer te zien. Ofstaand wol ik haolden, een beetie ofstaand, in het begun.

De leste weken zwei ik weer as ik votgao en weeromkom. Ik heb vrouw Kornelis de sleutel van de achterdeur geven om de timmerman en de stoffeerder binnen te laoten. Ik drink vanneis thee bij heur. Ze zweg, vertelt dan van schilder Bruuns die naor het ziekenhuus mut veur een operatie. Dat die man kanker hef en dat zien zeun niet omliek wul. Van Elly vertelt ze niet. Ze vrag niet naor de jaoren die achter mij ligt, ze vrag niet wat ik doe.

2

Het halogeenlocht van de bureaulamp maakt de warkplek kleiner, de gaskachel raost en langzaam wordt het warmer in de kamer. De butenwereld is wied vot. Het is vief uur in de mörgen. Thee stiet kaold te worden in de vensterbaank. In een dreum sleug de onrust toe. Het waren herinnerings die mij pleugen, het bère onder het schuunse dak weur aal groter, ik raakte het pad kwiet, begunde te dolen en vun nargens haoldvast. In de dreum mus ik een gedicht schrieven. De regels zweefden deur de kamer, zowat onzichtbaor as slierten rook. Ik kun de woorden niet te pakken kriegen, der waren gien stoelen, gien kasten en bloemen, gien schilderijen, der was enkelt een lege taofel in de midden van een wieder lege kamer.

De locht in de kamer weur gedurig dunner, het vertrek veraanderde in een kooi en in het gruiende lochtledige kreeg ik het aal benauwder. Ik ropte de tralies veur het raampie bezied om vot te kommen, maor met dat ik ze vothaalde, gruiden der aal neie stangen. Ik sleug om mij hen, maor raakte niks. Langzaam drung tot mij deur da'k met mezölf an het vechten was, dat ik dreumde.

Ik zag mezölf naakt op het bère in gevecht om mien lief weerom te kriegen, ik wol schreien, maor der waren gien traonen. Traog frosselde ik mezölf weerom in mien lief, uut de dreum vanneis de kamer en het bère in. Mien vel was dreuge, nakend en kaold. Ik trök de dekens over mij hen en vuul vanneis in slaop.

As ik achteroverleun, buten het bereik van het lamplocht, zie ik achter vitrage en halfbeslagen glas een witte waas over het grauwgrune grös. Het hef vreuren, veur het eerst dit naojaor. Het dunne ies glaanst dofgries in het locht van de maon die an kracht verlös. Ik heur braandgaanzen die wacht tot ze in het veurjaor hen het noorden kunt. Het giet sneien vandage. Ik vuul het an de knei. Ik vuul het an de meniscus die zien plek niet vinden kan en tegen een zenuw drukt. Het wordt wit, maor het is nog gries buten.

Gries, gries as het grey uut het gedicht van Louis MacNeice waor ik mij al een paar dagen gaangs met haold en een vertaling veur zuuk. As ik woorden die in dreumen deur een lege kamer zweeft niet vangen kan, as ik de woorden veur de gedichten die mij deur de kop soest niet vind, niet as ik slaop en niet as ik wakker bin, dan lien ik wa'k bruken kan van een aander.

If black were truly black not grey, schref MacNeice.

Hoe zwart zul dat zwart weden moeten, hoe gries is zwart as zwart niet pikzwart is?

Het gedicht stiet mij an, ik mag disse dichter wel. Niet het zwart of het wit waor e het over hef, niet het zuvere wit van de snei die vandage vallen giet, niet het zwart van het roet dat in mien heufd rondspookt, dat kleuren verduustert

en de tong vastpikt an het gaogel en me woorden ofpakt. Het bint de grieze tinten die e met zien poëzie in mij naor boven haalt. Het gries, zo zwak en dof as de tiedelijke riep op het veld buten in het zachte maonlocht. Het tiedelijk gries da'k in duzend tinten overal tegenkom as kleuren mij in de kop verzoept, dan haold ik mij vaste an dat gries.

Ik laot mij weeromglieden in de dreum. Ik laot de stiefdochter van vrouw Kornelis in de lege kamer, in de kooi waor ik frossel om locht. As Elly der is drokt de leegte mij niet meer zo stief omdeel, as ze in de kamer is, krieg ik vanneis locht. In de dreum is ze een kind met donkerblonde krullen, met een toefie wit net boven het oor, bliekt in peroxide. Ze hef een vol gezicht en zachtrooie blossies op de wangen en helder blauwe ogen.

Dan loop ik met heur deur het park. We staot stille op het bruggie en hangt naost mekaar over de klamme holten leuning die gruun uutslagen is. Het wichtie kek naor blad dat op het water dref. Zwaore donkere druppen valt op oens an van kale bomen, die diepe beneden oens donker en sprieterig ofsteekt tegen de grauwe locht. Peerdeogen drieft zachties vot met de stroom en knapt wiederop geluudloos. Aal neie bellen gruit op het water.

'Kiek, kiek,' zeg ze, 'kiek.'

Ze gooit het takkie dat ze bij heur haolden had, dat laangs het pad op heur haandtie had liggen wachten en waor ze speuren met in de eerde trök, naor beneden. Vanuut de diepte valt een aander takkie omhoog. Ze raakt mekaar, hiel even, verdwient in mekaar en neemt mij met.

'Mooi pappe,' zeg ze, 'mooi.'

Het wichtie naost me kreit, lat me lös, rent naor de kaant van het water en komp weerom met een aander takkie. Heur gezicht verdwient in kringen die aal gruit, heur lach vlög vot in gries-zwarte golfies die glaanzend oplocht. As ik naost me kiek is ze vot. Druppen trekt matglas over het stroompie dat wiederop afbög en in het röttende en soppende bos verdwient.

'Elly, ze heette Elly,' zeg vrouw Kornelis, 'maor ze nuumde heurzölf Magda. Ik weet niet waorom ze de naam veraanderde. Ik duurde het heur niet vraogen, ik bleef Elly tegen heur zeggen, zolange ze bij mij was.'

Elly hef wel wat van vrouw Kornelis. Ze hebt beidend een rond, beetie ovaol gezicht. Beidend hebt ze een smalle, maor toch ok gulle mond. Op de foto op het theekastie hef Elly een lochtbrune kleur op het gezicht, bijkaans was ze net weerom van vekaantie, bijkaans komp de teint van het glas in de liest, of van het locht dat deur de glaozen bol van de lamp roezig geel de keuken in schient.

Elly drag op de foto een blauw jassie, een witte blouse met borduurde bloempies op de krage en een zulvern speld boven de knoop die de blouse dichtehaoldt. Ze kek recht in de camera. 'Ober wul ie oens even op de foto zetten?' Dat hef ze vaste vraogd. De ober knipt. Het rollegie is vol, dommiet giet ze hen V&D, lat de foto's ofdrukken, löp met heur stiefmoe een uur laangs winkels waor ze niks meer kopen wul, haalt de foto's, gef ien an vrouw Kornelis en giet dan vot. Ze zeg dat het gezellig was, veur ze op de bus stapt en een leste maol zweit, maor ze giet vot. Zo is het gaon, ik weet het.

Op de foto tilt vrouw Kornelis net een koppie op. De kin verdwient achter het porselein. Ze hef het heufd een eindtie naor veuren beugen en kek over de raand van het koppie naor de ober die de foto maakte. De onderkaant van de foto snedt het lief van Elly net boven de middel deur. De bovenkaant van een flessie met een zoegrietie is krapan zichtbaor.

Elly was met heur moe een dag uut, liekt het. Ze winkelt met heur beidend, praot en gaot weer op huus an. Elly hef de drei vunden, maor niet bij heur moe. Zo kek ze mij an vanof de foto. Zo wul ik het zien. Ze hef keuzes maakt, wat niet te veraandern is hef ze een stee geven in heur leven. Vrouw Kornelis is niet zo wied, die is nog op zuuk, die wul nog antwoorden op vraogen. Dat zie ik op de foto, dat zie ik an heur gezicht as ik heur ankiek.

Ik kende Elly niet. Ik kende Magda niet, ik ken heur van de foto op het theekastie. Ik kan enkelt raoden naor de veraandering van de naam.

Ik dreum van Magda. Ze is mij nao, ik ken heur verhaol, ik ken heur verleden.

We tröffen mekaar op het station. Ze stun veur mij in de riege veur het loket. Ik had haost, zoas ik altied haost had, en ik was net betied om de trein te halen. Ze scheut niet op, zöch in heur tassie en jasbuutsen. Ik weur ongedurig. Ze dreide heur om.

'Ik heb een gulden te min,' zee ze.

Ik gung met heur met.

If black were truly black not grey, dicht MacNeice. As zwart echt zwart was, pikzwart was en niet gries, niet grauw, maor zwart as roet.

Ik prebeer woorden te vinden die meer zegt as enkelt zwart en wit. Ik striek de haanden over het gezicht, het haor, het heufd, de hals. Gries, of is het toch zwart, of wit?

De dichter nemp mij met. Ik kan het niet laoten om met de woorden an de loop te gaon. Ze gaot met mij an de loop.

Ik schoef bij Magda an het taofeltie in het restaurant van de Hema. Ze zit schuuns tegenover mij. Ik zit op de plek van vrouw Kornelis. Op de stoel naost Magda stiet een tas met stoet en vleeswaren. Ze hef boekensteunen kocht en een lamp van 100 watt, zeg ze. Ik zie een deus tampons. Die nuumt ze niet. Wat kent we mekaar? Ze tast mij of met de ogen. Ik zwieg en laot de ogen vertellen wat ik zeggen wul. Ik weet niet of ze mij heurt.

'Nee, ik heb mien moe niet kend,' zeg ze.

Ze pakt het flessie frisdrinken.

'Mien va ok niet.'

Sinasappelsap kleurt het rietie donkerder en aorzelt even bij de ribbels in de knik veur het zunder geluud tussen de lippen verdwient. Dan lat de mond het rietie lös. Het puntie van de tong giet laangs de lippen.

'Het had wel kund, maor ik was te jong. As ik mij now herinner hoe ze waren, hoe ze mij vasthuulden, verzörgden, dan vertel ik wat ik heurde van aander die het mij later zegd hebt.'

Ze lat het restie sap in het flessie broezen.

De aolden reden zuch dood toen Magda vier was, net vier. Dat wet ze nog, ze kan de man in vliegeniersuniform nog veur de giest halen. De man die heur opbeurde en weer neerzette. De traonen, dat wet ze nog. Wieder niet. En toen begunde de tocht laangs tehuzen en pleeggezinnen. Vrouw Kornelis was de leste in de riege. Ningtien was Elly toen ze bij heur stiefmoe votgung. Zowat twintig toen ze as Magda op kamers in Assen wonen gung.

'Ik wol geern mèensen helpen,' zeg ze.

Elly nuumde heurzölf Magda. Ze weur verpleegster.

Ze kek mij an, aorzelt wieder te praoten. Waorom zul ze een onbekende in vertrouwen nemen?

It might provide some depth to pray, zeg de dichter. Ik zul op de kneien gaon. MacNeice wul mij bidden laoten. Ik wul niet bidden, ik zuuk de diepte tussen zwart en wit. Ik vuul de kneien van Magda onder het taofeltie, de smalle voeten tegen die van mij.

Magda lat mij niet toe. Ze hef het over de drokte op straot en over de kwaliteit van gebak, de pries van een kleurspuling. Ik zuuk krampachtig naor het gries tussen de woorden. Ik duur heur niet vraogen naor heur kinder, heur man, heur minnaars, heur ex, ik duur niet te vraogen naor heur wark en de inrichting van heur huus. Ik duur heur niet te vraogen naor verleuren dreumen. Ik duur heur niet vraogen met mij met te gaon. Ik wul dat ze met mij giet en bij mij blef. Altied.

De serveerster ruumt de taofel. Een maagie van nog gien twintig. Donkere ogen, een smal gezicht, een lange zwarte vlecht met rooie strik, een beetie verlegen. As ze heur over het taofeltie bög om het lege flessie en het koppie te pakken, zie ik de boord van het slippie deur de zwarte rok. Het slippie is niet groter as een mannenhaand, niet groter as mien haand. Ze is mien dochter niet. Ze lat heur niet uutkleden. Ze lat heur niet raken, zo jong as ze is. As ik wakker word, zit ik allent an de schrieftaofel in een lege kamer.

Zunlocht gledt deur het glas. Een auto redt veurbij. De zeun van Boelens löp in een draf. Hij mut de bus halen. De locht kleurt donkergries tot blauwzwart.

De warkkamer is op temperatuur. Ik luuster naor het neis van half acht. De files, de regen, de wind. Nao de reclame bin ik vergeten wat der in de wereld gebeurd is. Morgenblätter van Strauss.

Ik ruum de ofwas op, geef planten water, zoeg de kamer, de trap. As ik de douche schoonmaak heur ik mezölf fluiten. Buten is het locht, het sneit. Zo wit.

3

Hoe lang is het leden dat ik heur zag? Ik weet het niet. Ik zag Magda het pad opkommen. Ik herkende heur geliek, het blonde haor, het blauwe jassie van de foto op het theekastie. Ze leek wat langer as ik mij herinnerde. Ze keek niet naor mien huus, niet naor mij. Vanachter de jaloezie veur het keukenglas zag ik heur veurbijlopen hen vrouw Kornelis. Ze dreug een strakke zwarte boks, schoenen met platte hakken, het blauwe jassie. Ik doe de ogen dichte, ik zie heur vanneis. Ze hef een bordeauxrooie tas onder de arm. De riem hangt lös over de scholder. Een bos bloemen in de haand. Zachties tikt ze tegen het keukenglas en zweit even, de riem schöf van de scholder. Dan zie ik hoe vrouw Kornelis de keukendeur dichte-trekt. Ik laot de lamellen van de jaloezie lös. Het kind kreg gien zoen, kreg gien haand van heur stiefmoe. Magda lat zuch niet zoenen. Wanda lat heur niet op de mond kussen. Vrouw Kornelis kreg de bloemen an. Magda hangt het jassie an een haak op de deel. Ik ken het huus van vrouw Kornelis.

Ik ruum het bureau op. Maak neie stapels van aolde stapels. Prik gatties in brieven en aanmanings, ruum op wat te lang legen hef. Ik schrief een brief over een fietstocht die ik ankommend veurjaor maken wul, en over wat ik zien en doen wul. Het wordt een brief vol verlaangst met aal meer kwaoiigheid en onmacht. As ik de brief klaor heb en dichteplakt, haold ik hum veur mij uut. Ik lees het adres, dan laot ik de snippers over de vloer vallen. Ik heb gienien wat te zeggen.

As ik de ogen op de varte richt, zie ik Magda bij vrouw Kornelis in de veurkamer. De televisie is uut. Magda schenkt thee veur heur stiefmoe. Magda hef het iene bien over het aander. De tas hef ze op schoot, ze zöch tussen brieven, agenda, sleutels, crèmes, kam en borstel, bijkaans zöch ze een sigaret en een ansteker.

Gienien lat ze toe. Magda slöt heur of veur elk die heur te nao komp. De chrysanten ligt nog in het papier op het aanrecht. Ik doe de ogen dichte. As ik in de keuken stao, kan ik het pakpapier zien en de gele glaans van de bloemen tegen de witte keukentegelties. Ik drei de lamellen wieder dichte.

Ik zul der of blieven moeten, maor dan maak ik mezölf wies dat ik op Bukovski liek. Ien flessie bokbier, omdat het now de tied van het jaor is, omdat het der maar even is. Twee bint goed veur de fantasie, drie levert inspiraotie. Achter het bureau, het bierglas naost het schriefblok, prebeer ik een begun te vinden veur een tonielstuk dat ik veur de culturele raod schrieven mut. Het mag niet over verdriet en chaos gaon, het mut een vrolijk stuk worden met veul vaort. Elkenien mut zuch der in herkennen.

In een eerste schets zet ik een liekkist op het toniel. De deksel giet lös. De hoofdrolspeuler stiet op en trekt een mes uut zien börst, het bloed stroomt alle

kaanten op. Hij schrouwt en lacht met een witschilderd gezicht naor het volk. Ja, der is leven veur de dood, röp de opstandeling. Dan klinkt trompetgeschal, as in de Leonore-ouverture, en loopt manlu met zwarte pakken an en hoge zwarte cilinders op de kop veur de kist laangs. Onder de lange zwarte jassen hebt ze een clownspak an. Het bint vrouwlu. De toeschouwer in mij keurt dit begun of. Het mut een geboorte worden, een wedergeboorte mag, maor gien dood of opstanding uut de dood.

Ik trek de dop van het leste flessie uut het sixpack. Bukovski hef nog dörst, kaold bier drinkt e, zo uut de koelkast, maor der giet gien telefoon vanof het vliegveld. Ik bin Bukovski niet, der stiet gien vrouw op mij te wachten die met mij over poëzie en ander dingen praoten wul. Gien vrouw die aander dingen met mij wul.

Ik gao hen de keuken, druk een lamel omdeel. Magda döt an de aander kaant van het pad de gerdienen dichte. Ze hef mij vaste zien. Het maakt mij niks meer uut, het maakt mij niet uut of ze mij zien hef. Ik heb heur al vastpakt, ik smok heur al, ik maak de knopen van heur witte blouse lös en leg de zulvern speld bezied. Ik haold heur liedse börsties al in de haanden. Ik streel de rug, de hals, de billen, ik streel de buuk en leg heur veurzichtig op de keukenvloer. Ik vrij met heur in het volle locht van de tl-laamp. Ze haoldt van mij, ze lat mij wild en vurig bij heur binnen. Ik schrouw, ze lacht. Ik kus heur diepe.

De koelkast is leeg, uut de schuur haal ik vanneis een sixpack. Ik bin Bukovski, het bier is lauw. Ik leg de hoorn naost het toestel en heur de pieptoon die mij röp.

'Ik heb twee zakken veur joe kocht.'

Vrouw Kornelis stiet met twee plestieken puuties met bloembollen bij mij in de keuken.

'Het bint rooie en witte tulpen. De voetbal kwam der met laangs. Het is veur de neie kantine. Ik dacht zo. Ie doet wel met an.'

Ik kiek naor de vliezig brune bollen achter het grauwe deurzichtige plestiek. Ik zet de puten op het aanrecht. Zand knispert deur de gatties in de zak op het parket. Ik heb net zeugen. Oorlogsvoedsel, dèenk ik, breng hen de Balkan, die bollen, hen Afrika, schrouwt het in mij, Australië as het niet aans kan. Ik wul gaarkookte tulpebollen, soep van tulpebollen, ik vind alles lekker. Ik heb honger.

De dingen die veur me regeld wordt, die me stuurt, al die jaoren van dag tot dag dat aander uutmaakten wat ik doen en laoten mus. Ik kan der niet meer tegen, en ok niet tegen kleine gebeurtenissen die mien gedachten op een speur zet waor gien weerom bestiet, gebeurtenissen die een veurbode liekt van wat kommen giet, van wat me te wachten stiet, van wat ik niet wul. Smaangs raak ik de greep op het leven dan kwiet, het gledt me dan deur de haanden as het zaand uut de plestieken zakkies. Regelarij van aander vuul ik as onmacht en dat haolt woede in mij boven, daor heb ik al genog van had. Woede die makkelk overgiet in kaolde en gevaorlijke ofrekening. Ik ken dat bij mezölf.

Blief van mij of, raost mij deur de kop, blief van mij of. Ik bin gevaorlijk.

'Mooi,' zeg ik. 'Mooi. Ik zal zörgen dat ze de grond in komt. Ik zal ze ter eerde bestellen.'

Ik prebeer niet langer de argernis en woede in de stem vot te drukken, vrouw Kornelis mag het heuren. Ik haold niet van oplichters die nao het seizoen bloembollen an aolde vrouwlu verkoopt. Ik haold niet van oorlog en voetbal.

Vrouw Kornelis kek mij verbaosd an, ze liekt een beetie benauwd te weden. Dan kek ze naor de lege flessies in de deus veur het aanrecht, de flessies op de vloer veur het aanrecht waor Bukovski vief minuten leden heur stiefdochter beminde en gebruukte. Benaom beminde.

Ik zie wel daj kiekt, ik zie het wel, kiek rustig. Hier naaide ik heur. Hier beet ik in heur börsties, hier kneep ik in heur billen, hier leut ik mij met een schrouw van de wereld glieden. Hier lachte Magda mij integen. Ik pruufde mien vrouw hier veur het aanrecht. Oens aanrecht.

'En de visite, de visite is die al weer vot?' vraog ik.

Vrouw Kornelis kek mij vraogend an en zweg.

'Hoeveul krieg ie van mij vrouw Kornelis?'

Ik zie heur vanneis naor de lege flessies veur het keukenkastie kieken, asof ze telt en het statiegeld uutrekent.

Elly was al weer vot, ik weet het, ze mus de bus halen. Magda had een ofspraak in de stad. Vrouw Kornelis had nog vraogd of ze blieven wol, maor ze had niet wuld. Nee, ze had ok niet eten wuld, ok gien kip en patat van de cafetaria. Magda giet altied veur etenstied vot. Ja Magda is weer hen Grunning, heur ik. Wanda is votgaon zunder vrouw Kornelis te kussen.

De buurvrouw hef drokte om vot te kommen. Het wisselgeld zal ze morgen brengen, zeg ze as ze de klink vasthaoldt.

'Goed, goed, het is niet meer fout, het is goed,' zeg ik en laot heur gaon.

De bollen kiekt mij an, lacht mij uut. Ik vluuk tegen de aolde vrouw die halfweg heur en mien huus stiekem omkek. Waor bemuit dat mèens heur met? Kan ik niet zölf besluten of ik tulpen wul? Waorum mut dit miegerige dörp, dit volk mij sturen? Wat zuuk ik hier in dit gat van bemuizucht, van achterklap, van stilstaand, van ofdwongen vrede die ik rust nuum?

Ik trek een puut kapot en vuul bloed in de slaopen bonken. Bollen rolt over de keukenvloer. Ik griep een haandvol en smiet ze op het aanrecht. Met het broodmes slao ik ze in stukken, snippers valt op de vloer. Ik kruup op de kneien deur de keuken, hak in flinters wat mij veur het mes komp, dan stroomt warm bloed mij over de haanden.

Godverdomme! Ik wul gien gele, gien rooie tulpen! Geef mij zwarte of witte, zwarte en witte in een kraans of een kruus.

In de tweede zak zit bollen veur rooien. De foto op het etiket is scheurd. Ik haal de schop uut het rek in de schuur, trek leerzen an, spit veur het huus in het dooie grös een glief en graaf de tulpen in de eerde, diepe. As ze volgend jaor bluit zöt elkenien een rood V-tieken in het gruun. De snipperbollen met het bloed der an begraaf ik der bij.

Ik ried deur de polder. Tussen matgrune eerpelvelden ligt akkers met tulpen. Rooie, witte, blauwe strepen op het laand. Daor, achter die boerderij, daor bij die windkering van iepen, stortte in '44 een Mosquito neer, waor now laand is, boorde zuch het vliegmachien in de bodem van het Iesselmeer. John Howard zeug het voele water in de longen en speug het uut. Hij zwöm en klöm an laand. Zien kameraod verzeup. Elk jaor zag ik die akker met tulpen in donkerrood en wit, een esdoornblad in een wit veld. Ik leut ze Magda zien. Ze keek niet. Ik kende die boer die onderdukers huulp.

'Malligheid,' zee de dokter, 'maor ie huuft niet benauwd te worden. Het giet weer over, net as de puberteit veurbij giet, maor toch kuj daor meraokel last van hebben. Het is een samenspel van gevulens en gedachten. Net as kinder in ien nacht smaangs ien of twee centimeter gruit, zo giet dat ok met gevuul, benaom as ie veul metmaakt hebt. Ie raakt dan even het grip kwiet. Het komp vanzölf weerom. Nao zun nacht bi'j ok in joen gevuul een eindtie gruid. Een nei hemd zit ok niet in ien maol goed, nao een maol wassen vuul ie joe der miestentieds beter in. Dan heb ie met een jaor schiere herinnerings an dat hemd, dan weet ie feesties daj het antrökken en dèenk ie an vekaanties toen ie het dreugen, maor daor lig ie miestentieds niet wakker van. Ie geeft die herinnerings een plek aj het hemd wassen en streken in de kast legt. Prebeer dat ok met aander dingen die ie metmaakt, geef ze een stee. De gevulens bint der. Het is de muite weerd het te preberen. Ie huuft niet meer van het leven te maken as het is. Wat het is, dat is miestentieds meer as zat.'

Die beelden en woorden komt weerom as ik de eerde en het grös anstamp. Ik zie mezölf aandermaol as een wilde met het mes in de aanslag over de keukenvloer kroepen, as een infanteriesoldaot die de vijand in humzölf de baos prebeert te blieven.

Duzend indrukken kreg een mèens elke dag te verwarken. Hoeveul zie ik daorvan, hoeveul laot ik binnen. Een fractie, maor as ik de ogen lös doe en kiek, zie ik duzend dingen die vecht om een plek in het heufd, die der in wult en een stee zuukt, maor ik wul ze niet allemaol toelaoten. Ze bint teveul.

En dan die iene, die twee, drie indrukken, die het leven stuurt. Aj kiekt met de ogen lös, kreg alles een aandere betiekenis. Ik prebeer wat ik zien heb, te begraoven, te verzoepen in het Iesselmeer. De beelden bluit aal vanneis as ik de ogen lösdoe. De eerde, de locht, het water, ze wordt vuur as ik kiek. Ok as ik met de ogen dichte om mij hen kiek.

Twee mèensen die zuch doodriedt in de mist, een grieze vlek achterlaot in het heufd van een kind en in een lege kamer hangt een schilderij met grieze strepen. Een aolde boer poot met rooie en witte tulpen een Canadese vlagge in zien laand. Een vrouw verlös een kind en veraandert de naam, een man vecht, zöch een uutweg in geweld, ontkomp uut een kooi en gedurig breekt dieken deur en overstroomt de eerde.

'Ze had een misse,' zee mien moe.

Ik wus niet wat een misse was, maor ik vuulde de lading in de stem, die ondertoon van 'dat huuf ie niet weten, jong'.

Marktkraom, viskraom, uutkraomen. Hoe komp het dat die misse mij tot hier in de tuun van dit huus achternao löp? Hoe komp het dat een ongeboren kind mien leven kleurt tussen zwart en wit en een V-tieken in mij bovenhaalt, waor ik mij omringd vuul deur nederlaogen. Kieken, luustern, vulen, zwelgen, vliegen en verzoepen, benaom verzoepen en vliegen.

'Welk boek hef de mieste indruk op joe maakt?'

'Wat is joe het mieste bijbleven?'

De eerste literatuurles, begun van een riege vraogen zunder ende.

'Welk boek is joe het mieste bijbleven?'

De vrouw achter de divan stelde dezölfde vraog.

'Ie mut wel gek weden aj leest.'

Ik begunde te geleuven dat ik gek was. Aal meer gung ik schrieven.

Bij vrouw Kornelis braandt allent in de keuken een lamp. In de veurkamer flikkert de televisie. Ik veeg het zaand van de leerzen en zet ze in de schuur. Op sokken loop ik in het tweeduuster over het pad van vrouw Kornelis naor de straot en over het eigen pad weerom. Met kaolde voeten heb ik het pad van Magda kruust, vandage. Met kaolde voeten.

In de keuken veeg ik het zaand van de vloer en poets de bloedvlekken vot. Ik wis sporen uut van wa'k niet meer weten wul. Ik steek de rechterhaand omhoog, spreid de wies- en middelvinger en slao het heufd in de nek. Gien daank John Howard. Dat ie oen boordschutter niet redden kunden, dat was niet joen schuld. Een oorlog kent allent verliezers, allent slachtoffers.

Ik trek de gerdienen van de slaopkamer dichte, laot het locht uut. Wied nao middernacht schrik ik wakker uut een dreum. Elly, Magda, Wanda?

Ik doe het locht an, vuul kaold zwiet op het veurheufd. In de slaopkamer staot twee stoelen, een kast en een taofeltie. Het schilderij met de grieze vegen op het witte doek hangt een beetie schief.

4

De vertalings bint of. Ik heb de uutgever beld dat de diskette onderweegs is. De teksten bint klaor, de redaktie kan an het wark. Nog ienmaol controle van de drukproeven, dan krieg ik het geld en kan ik an de volgende bundel begunnen.

Ik vraog vrouw Kornelis op visite. Ik ken wieder gien mèens in dit dörp. Ik huuf ok gien mèens te kennen. Vrouw Kornelis en heur stiefdochter, dat is genog. Vrouw Kornelis zit wat onwennig bij mij an taofel, ik vuul het an heur. Ze prat rap en wisselt gedurig van onderwarp en heur ogen, die aans de rust uutstraolt van een leven dat plek kregen hef, gaot gedurig hen en weer. Ze hef gien warkie metneumen, maor de haanden beweegt ze asof ze an het breien is. Vrouw Kornelis vindt het gebak teveul. Ze stek met het vörkie in de harde körst, een stukkie van de taort gledt van het schötteltie en valt op de vloer. Ze maakt de vinger nat en dept de krummels.

Ik vertel van gedichten die ik vertaald heb, dat het over zwart en wit en over gries giet, over gevangenschap en over meer. Ik zeg dat het boek met en paar maond in de winkel lig, dat ik heur een bundel metbrengen zal, as ze der aordigheid an hef. Ze wet niet hielendal wat ze met mij anmoet. Ze les gedichten uut dooienadvertenties, daor hef ze paar mooien van uutknipt, en af toe les ze riempies op scheurkalenders. Wieder döt ze niet an poëzie, ok niet met sunterklaos, dat is west. Ze zeg niet dat ze bij toeren schreit as ze die regels in de familieberichten zöt, maor ik zie dat ze dat döt. Ik zie het an heur, want ik wul het an heur zien.

Dan vertelt ze van Abe. Ze prat over hum as een vrouw over heur minnaar praot. Elk woord is genog om de aander teveurschien te halen. Vrouw Kornelis zeg dat het mooi is dat bij het station een plaquette stiet, maor dat het lang duurd hef veur het der stun. En dat de gemiente wel arg lang wark had de rooie varf der of te halen die der opsmeerd was.

Zij en Abe heurden der niet bij, niet echt, niet bij het dörp. Ze wet niet hoe het komp dat ze, nao zowat een hiel leven, in Noordvelde nog aal gien ingezetene is, nog aal bij de import heurt. Ze is veurzichtig, asof ze benauwd is dat ik heur vastzet op de dingen die ze zeggen zal.

'Mien zuster woonde hier,' zeg ze, 'Rika woonde in dit huus, met John. Ze woonden in joen huus. We woonden jaoren naost mekaar.'

Ik schenk vanneis thee en blaos het lichtie uut.

'We gungen niet met mekaar om. Daor stun een heg met coniferen, een hiele hoge.' Ze wes deur de keukendeur, die half lösstiet, naor het pad tussen heur en mien huus.

'Bijkaans kwam het deur de oorlog, ik weet het niet. Dat Abe mij in de oorlog ofpakt is en dat de Duutsers Rika heur Canadees bracht hebt, dat is het bijkaans.'

Vrouw Kornelis aorzelt, dept met de wiesvinger de leste krummels van het bordtie. Heur ogen kiekt bezied en liekt niet veul te zien.

'En toen we vanneis an mekaar te wennen begunden, toen was het te late. Toen kwam dat ongeluk. Toen waren ze vot. Iniens. Rika en John.'

De stried van twee zusters die jaoren om dezölfde man vöchten, vrouw Kornelis wun Abe, maor nao een paar jaor weur ze verliezer. Rika die de stried om Abe verleuren had, maor John wun en vanneis verleur.

Vrouw Kornelis lat heur verhaal veurzichtig bovenkommen, niet teveul iniens. De ogen blieft dreuge, maor ik weet zeker dat ze schreit en aal vanneis wul ze het verhaal vertellen. Ik ken het verhaol.

En as het even stil is en wat zegd is tiedelijk een plek kreg, heur ik:

'Kuj daor van leven, van die gedichten?'

Ik zeg dat ik van gedichten leve, maor dat dat niet met geld te maken hef, dat poëzie smaangs net zo belangriek is as locht, maor dat ik der wat inkommen angiet niet riek van word. Ik zeg dat ik nog wat spaarcenten heb en een uutkering.

'Ik bin veur een diel ofkeurd,' zeg ik.

'Een man allent hef niet zoveul van neud,' zeg ze.

Ze vrag niet wieder. Ze hef aow, zeg ze, en een klein oorlogspensioen. Op heur gezicht zie ik een lachie. Ik lees aander gedachten, gedachten die ze niet pries geven wul, nog niet, liekt het.

Magda, Elly, nee, die zie ik nooit meer, heur ik de ogen van vrouw Kornelis zeggen. Ze kek mij bijlaangs. Heur gezicht gef niks meer pries.

Vrouw Kornelis pakt het theekoppie, haoldt het in de haand en nipt even. Ze kröp vot achter de lauwe thee. Dan zet ze het koppie weer op taofel. Uut heur tassie haalt ze een foto teveurschien van een maagie van een jaor of tien. Een wichtie met een krullekop en een bril.

'Toen heette ze nog Elly,' zeg ze. 'Ze was elf, we waren in de dierentuun.'

Het was toen al meer as vieftien jaor leden dat Abe Kornelis veur de leste maol de rails zag, reken ik uut. Ik haold de foto vaste. Elly hef hoge schoenen an en witte kniekousen, ien is ofzakt. Het wichtie lacht tegen de fotograaf, maor niet van harte. Ik herken trekken van Magda van de foto op het theekastie. De neus, de ogen, de mond is wat guller op de kinderfoto. De bloem in heur haandtie is omdeel knikt.

'Het is net as met eigen kinder, ok al he'k die dan niet had. Maor van heuren zeggen, van zien. As ze aolder wordt, dan vliegt ze uut, dan bi'j ze kwiet. Benaom aj ze vasthaolden wult.'

Ze bargt de foto in het haandtassie.

'Elly is zowat acht jaor bij mij west. Maor ze nuumde mij nooit: mam,' zeg vrouw Kornelis.

Dan giet vrouw Kornelis op huus an. Ik doe de ofwas, maor kiek niet uut het keukenglas, ik wul niet weten wat ze in heur huus döt. Ik heb het kaold.

Op de raand van het zwömbad staot twee wichterties. Vietnameesies. Sprieterige kinder. De va en moe zwömt mij veurbij, wacht an de raand van het bad tot de kinder anlopen komt.

'Spring now maor, spring maor.'

De kinder wacht tot va nog een maol vrag. Dan springt ze zowat gelieks en komt vlak naost mij met natte zwarte haoren boven. Ze ziet me niet, dreit heur om en zwömt naor de man an de raand van het bad.

Ze komt hier vaak. Elke week as ik zwöm, bint ze der ok. En elke maol doet die wichterties mij an bootvluchtelingen dèenken, elke maol he'k weer die regel in de kop. 'Maor goed daj zwömmen leerd hebt.' Dan vuul ik een gemien lachie onder de huud laangs trekken, dan heb ik kwaoie gedachten over mèensen in doodsnood in een vissersboot, over zeerovers die uut bint op geld en gold, op vrouwlu. Dan weet ik in dat lauwe water niet meer wie ik bin. Bin ik een piloot die neerscheuten is en zien kameraod verzoepen lat om zölf te leven? Bin ik een vluchteling, bin ik de man in doodsnood, de man die in zien leste seconden met alle vrouwlu in de boot vrijen wul om te overleven? Of bin ik de zeerover die uut is op riekdom, die met blanke sabel op de manlu, vrouwlu ankomp, die moordt en verkracht en overleeft?

De maagies staot vanneis te rillen op de kaant.

'Toe maar, toe maar.'

Dan duukt ze gelieks van de plaank. De va en moe roept: 'Goed zo, goed zo.'

De koppies komt boven water. Zwarte oogies lacht. As zwart echt zwart is en niet gries.

Ik bin bliede met al dat water om mij hen, ik verlies de zwaorte van mien lief. Ik duuk en zwöm diepe onder water, vlak boven de bodem, naor de aander kaant. Ik heb nocht veur aosem en de oren soest as ik weer boven kom. De kinder bint vot.

De muziek haoldt op en het tl-locht giet an. De zwömtied is veurbij. Onder de warme douche spuul ik de chloorlocht van mij of. Naost mij stiet een jonggie. Hij is klein en niet stark genog om de knop veur warm water in te drukken.

'Kiek vent.'

As het warme water stopt, druk ik andermaol op de knop. Het ventie kek mij an, ik maak een glimlach op mien gezicht. Hij lat het warme water over hum hen gaon, heufd naor veuren, scholderties naor binnen keerd, de haanden tegen mekaar tussen de bienen. Ik ril in het kleedhokkie.

Wied nao middernacht word ik wakker. Ik gao hen de wc en haold mij vaste an de schoefdeur van de douche. Alcohol is lichter as water, as het niet zo merakel mengde met water, zul ik een plassie boven in heufd hebben. Laogenscheiding, fasenscheiding, waterscheiding, het zul zo kunnen, maor draank mengt in alle verholdings met water en met bloed. Wiengiest lost hersens niet op, het verstaand bijkaans, maor haalt gevuul verstarkt hen boven en lat het votzakken. Water klettert tegen het plestiek: is dit de bootvluchteling, de ka-

per, het jonggie onder de douche, de dichter, is dit een minnaar die stiet te pissen, de man die hum bezeup en speide, de wilde?

Magda, Magda, waorum waren ie niet in dat café?

Elke maol hetzölfde. Een boek is of, hoe kort het ok is. Bewies van verstuuren in de buuts, en dan is der leegte. Dan is de wereld zwart of wit, dan bint de kleuren en de griestinten vot, en is het bijkaans oorlog. Ik haal geld uut de muur, zuuk het café op. Vot met poëzie.

Ze liekt op Magda. Ik vraog heur de name niet, wat maakt dat uut, hoe as ie heet? Ze is op zuuk, ik zie het an de blik in de ogen, ogen die zuukt tussen oneindig en dichtebij. Ik wul mezölf niet toegeven da'k zöcht. Ik had dat ofleerd, die malligheid, dat dacht ik. Ik schoef op de kruk naost heur.

'Weet ie,' zeg ik, 'dat iesblokkies in cola sneller smelt as in whisky?'

'Daorom zie ik nooit iesblokkies uut de fles kommen as ik cola inschenk.'

Ze haoldt het glas omhoog en drinkt het leeg. Ze bestelt nog ien.

'Met rum en ies,' zeg ze tegen het maagie achter de bar.

'En ieë?'

Ze lacht, het mut op lachen lieken. Ik glui an de butenkaant.

Ze wet van stollen en van smelten, van warmte-overdracht en wat dat met oppervlakte en temperatuurverschil van doen hef. Ik praot met heur over onderkoeling en supergeleiding, over arfelijkheid en arfenis van het verleden. Ze stek de haand in de buuts van mien boks as we op heur huus angaot. Ik haold een haand vaste die aal warmer wordt.

De cola is op. Ies is der genog. We drinkt whisky, niet om de dörst, maor om het ies te breken veur we de kleren in de hoek gooit.

'Ik bin een vrouw van de wereld,' zeg ze.

Ik lig op het bère, het laken lössies over mij hen. Ik roek locht, diepe, zutige locht die ik jaoren niet in mij vuulde. Ik bekiek heur lief as ze traog de kleren uuttrekt. Ik prebeer de contouren van Magda te vinden in de lijn van heur dijen, heur heupen, heur buuk, in de omvang van heur börsten. Ze kek mij an met ienzaome blik. Ik bin een surrogaot, ik zie het, en zij?

'Ik bin een vrouw van de wereld,' zeg ze vanneis.

'Ik haold van rechtoe rechtan. Ie mut even naor mij luustern.'

Naakt zit ze op het krukkie veur de kaptaofel, allent een zwart slippie hef ze nog an. As ik de arm uutsteek, kan ik heur bien anraken. Ik haold de haanden op het laken. Ze haoldt het glas vaste en lat het leste slokkie whisky over de bodem van het glas golven. Ik zie een begun van kippevel op heur bovenbien. Boven het slippie tel ik drie rillen. Ze zit een beetie veurover. Het ies rammelt zachties in het glas. Ik wacht en zwieg.

In de spiegel zie ik een stukkie van heur rug, heur lösse haor valt brieduut over de scholders. Ik prebeer de vörm diepe in mij te griffen. Ik wul de vörm van de heupen, de börsten, de kleuren in het haor, de lijnen van de bienen metnemen, veur now en veur veul laoter. Ik wul bewaoren wat ik now heb veur de uren en de nachten dat de muren van de slaopkamer wit en kaal bint.

In de ogen zie ik een blik die der in het café nog niet was, toen we an de bar

over warmte en kaolde en over arfenis preuten. Ik vuul een blik die ik niet zag toen we met haanden in de buuts over straot leupen, op weg hen dit bère, toen we vergaten waor we waren en wussen wat we wollen.

'Ik bin een vrouw van de wereld,' zeg ze vanneis.

'Ik haold van rechttoe, rechtan, van eerlijkheid en recht deur zee. Ie mut even naor mij luustern.'

Ze verschöf de linkervoet, de rechter rust op de raand van het bère. Ik zie het kippevel an de binnenkaant van de dij, de glooiende verhoging achter de zwarte glaanzende stof van heur slippie, een paar haoren die laangs de raand van de piepen krult, griezen ok. Ze steunt met de elleboog op het kaptaofeltie en zet het glas tussen de wattenstokkies, zalven en tube tandpasta. Ze legt de haand op de buuk, die now glad en strak is. De roodlakte nagel van de pink schöf onder de elestieken raand van het zwart. De tepels wiest elk een eindtie bezied, ze liekt minder opricht as toen ik de sluting van de beha lösmaakte en de deukies van de gesp op de rug kuste. Ze liekt kleiner worden. De lach is van heur gezicht. Ik zie bladzieden uut een aander boek. Ik weet niet of ik dit boek wel lezen wul. Dit boek heb ik bijkaans al uut, ik neem een slok uut het glas dat naost het bère stiet. Ze bladert en ze les.

Ze zeg ze dat ze de pil niet gebruukt. Ze had een ontsteking an de baarmoederhals. Die is now veurbij, maor rust mut de leste wondties helen. Ze much de pil niet gebruken in die tied. Volgende maond begunt ze weer.

'As ik dat wul, as ik dat neudig vind,' zeg ze.

Heur vingers schoeft wieder in het slippie.

'Maor aj een kapottie hebt.'

Ik heb gien kapotties in de buuts. Meer as vier jaor heb ik al gien kapotties in de buuts.

'Ie vindt het niet arg?'

Ze vrag het asof we al jaoren vrijt. Ze nemp de leste slok uut het glas en zet het vot. Ik knik en slao het laken bezied. Ze komp op mij an, het bedlampie lat heur schaduw gruien. Ze komt tegen mij anliggen, ik vuul heur kaolde bienen, heur kaolde buuk. Ik vuul de rouches van de zwarte slippie as mien haand heur haand zöch.

'Vind ie mij een zeur?' vrag ze.

Ik steek het puntie van de tong in heur oor en aodem zachties uut. Dan zuuk ik heur mond, heur lippen, lat ze mij heur zuutzoere draanksmaak pruven.

'Ie bint gien zeur,' fluuster ik.

Ik weet het niet zeker. Ze gledt op mij. Heur bienen klemt mij vaste. Dan trekt ze een speur met de tong over mien börst en buuk, dan stulpt ze de lippen.

Ze drukt de dijen tussen mien kneien. Ik trek de bienen op en evies zie ik heur börsten in het schemerlocht tussen mien bienen. In 't tweeduuster zie ik op het nachtkastie een fotoliestie. Het steuntie stek omhoog. Mag ik niet zien met wie ze vrijt en slap? Dan dreit ze heur om en met ien haand trekt ze de zwarte stof vot van de glooiing die ik wus, zie ik het donker blonde kroeshaor met de griezen. Wied vot kreunt ze, knep me, zög me zachties, ik vuul heur

tong, de natte lippen. Dan klemt ze de lippen op mekaar, lat mij niet meer binnen.

Ik laot heur lippen lös, kus heur liedse börsties, trek natte strepen op heur buuk en steek de tong diep naor heur toe, neem tussen mien lippen wat heur vliegen lat. Dan pruuf ik geil en bloed, veur het eerst nao veul meer as vier jaor pruuf ik geil en bloed. Ik schrouw en zet de tanden in heur vlees. Ze karmt. Ik biet. Ze slat en speit mij in het gezicht wat ik heur gaf, wat ze nam. Ze vluukt.

Ik griep de kleren bij mekaar, veeg het gezicht of met de blouse en zunder woorden laot ik heur achter in het bère.

Buten schop ik een fiets ondersteboven, jaag een kat uut een struuk, schop naor een hond, his en gil en schrouw. In het bushokkie kots ik tegen het glas. Laot gienien mij te nao kommen. Het is oorlog in mij en ik bedapper mij om niet meer slachtoffers te maken, niet te moorden, te verkrachten, te vechten en te verroppen wat hiel weden kan. Ik schrei as ik deur het park het pad naor huus zuuk. Ie hebt het zölf wuld, ie hebt het wuld, soest mij deur de kop. Ik wol niet, maor ik was starker, ik pruufde zeewater, draank, geil, ik pruufde bloed. Zo klein as ik was, ik was starker.

Jaoren leden wus ik waor ze was. Ik wus dat ze een huus veur heurzölf had. Waorom tröf ik Magda toen niet? Ik wus dat ze zwöm. Ik kende heur al jaoren, maor tegelieks wus ik niks van heur. Die foto op het theekastie bij vrouw Kornelis, dat kinderportret uut het tassie van vrouw Kornelis. Ik lunchte toch met heur in de Hema, of was dat vrouw Kornelis? Dan word ik vanneis wakker. Verkleumd. Koffie en een aspirine helpt me weerom.

Bij de post lig een brief van de uutgever met een dichtbundel van Christine Lavant, of ik daor iens naor kieken wul. In de snei op het grös valt grauwe plekken. Zachties schrei ik. Vot blef Magda, vot blef het gedicht.

5

Op de eerste rij, op een plestieken terrasstoel, zit heur moe. Ik weet het. Ik ken heur niet, gienien hef het mij zegd, maor ik zie het. Ik zie het an heur kieken. Heur kind stiet veuran op het toniel van de feestzaal bij Boelens. De kneien van het wichtie trilt. Het is een moeilijk stuk, ien, twee noten van Mozart lat ze schieten. Dan lat ze de dwarsfluit zakken en kek ze de zaal in. De ogen van het wichtie zuukt en vindt heur moe. Applaus, maor ze heurt het niet, ze zöt allent heur moe die staon giet, daor op de eerste riege, een vrouw die weer even kind met heur dochter is.

Ik laot me metslepen in de wereld van dat wichtie in het gele rokkie, ik vuul hoe groot de wereld is, niet groter as wat tussen dat kind en heur moe bestiet en dat is alles wat evies belangriek is. Dit moment tussen toen en straks. Emoties die now bint, die het maagie met een jaor of twintig weeromvindt in een plakboek met het programmaboekie en bijkaans een kort berichtie uut een advertentieblad. Uutvoering van de muziekschoel in zaal Boelens, wieder niet, niet meer as een entreekaortie met een scheur der in, maor bijkaans kan ze dan het gevuul vanneis teveurschien halen.

'Dat was mooi,' zal ze zeggen, maor ze zal niet meer vulen hoe mooi dat was, dat kleine keerpunt, die eerste maol.

Die eerste maol dat Elly allent in de trein zat, die eerste reis hen tante Anna in Noordvelde, die reis naor vanneis een aander moe, nao al die va's en moe's van tehuzen en kinderbescharming.

In die trein had Elly gien weet van onmin tussen twee zusters en stried om manlu, Elly wus niet meer van de oorlog as aander kinder van heur aolder. Jaortallen, dooien in miljoenen en scha in miljarden, alles zee heur evenveul. D-day, de lochtlaanding bij Arnhem, de jeuden in Börk en het verzet en benaom het verraod in steden en op het plattelaand, de schilder in Noordvelde die achter de boom stun, ze had der gien weet van had toen ze hen tante Anna reisde. Op schoel had ze een warkstuk maakt over de hongerwinter. Ze had de helfte van het dagboek van Anne Frank lezen, toen was ze stopt met lezen en was ze zölf begund te schrieven over wat heur bereurde. De Canadese vlagge kun ze kleuren, die had ze zien op een laandkaort met reclame veur tandpasta. Die wereldkaort met vlaggies der op had achter in het lokaal hungen op de legere schoel.

De eerste ramp van Elly was de watersnood in Zeelaand, toen heurde ze verhaolen van verdrunken mèensen, verdrunken vee, van laand dat onder water kwam en mèensen die een nacht op het dak van heur huus zeten hadden veur ze red weuren en in roeibooties stappen kunden.

Der waren collectes in de kerken, ze had zulverpapier spaard veur negerkinderties in Afrika die honger hadden. Maor gien-ien die wat zegd had van die

Canadees die in zien Mosquito met de boordschutter in het Iesselmeer deuken was, zwömmen had, ofscheid van zien kameraod neumen had, aodemen bleef en onderdak vunden had bij heur grootva. Gieniend die heur zegd had van heur moe, van de stried tussen heur tante en heur moe. Elk had zwegen over het ongeluk van heur aolden. Elly had het dubbele graf naost de rustplek van oom Abe nooit zien veur ze bij vrouw Kornelis in huus kwam.

In die trein keek ze naor buten, ze wus dat ze haald worden zul, dat huuld heur gaangs. Elly zag gien peerde laangs het spoor, gien bos en gien gröslaand, gien huzen. Ze dreumde. En had ze keken, ze had het heuveltie, de koel waor oom Abe de leste minuten leefd had, niet zien kund, het heuveltie was ofgraven, de koel was dichte, de oorlog was nog gien jaor veurbij toen daor al zaand over gung en het dörp vergeten had wat der gebeurd was.

Die treinreis was bij Elly net zolang in het geheugen bleven as de vaders en de moeders uut de tehuzen, die heur verzörgden en de waorheid achterhuulden. Ze heurde het fluitie van de conducteur en op het perron stun tante Anna te wachten, in het zwart. 'Mooi daj der bint,' had tante Anna zegd. Dat wus ze nog.

Het wichtie met de dwarsfluit verget het volk, ze veg met de arm laangs het heufd, dreugt het mondstuk van de fluit an het gele rokkie. Dan tilt moe het kind van het podium. Ze verdwient achter in de zaal hen de bar veur frisdrinken.

De zaal is vol met aolders, met bruurs en zusters. Elk kent mekaar. Ik zie de middenstand, de postbode, de schilder die kanker hef. Vrouw Kornelis is der niet. Ik ken gienien. Randy Newman vult het geroezemoes van de pauze an met 'forgotten by many, remembered by few'.

Hoe komp het dat ik die woorden, as ik ze zölf zing altied in een aander volgorde zet. As vanzölf zing ik da'k deur een enkeling vergeten wordt, maor bij elkenien bekend blief, deur elkenien bemind. Ik gao hen de bar, ik wul draank, ik bin schriever en zuuk inspiraotie.

Ik heurde de muziek, het begun van de uutvoering. Ik dreumde vot, heurde zingen in mezölf, maor kun de melodie niet thuusbrengen. Vivaldi, Mozart, Schubert? Ik ken mien klassieken, maor ik wus het niet. De klaanken raakten niet an wat mij vertrouwd veurkwam. Bij Mozart was ik der weer. Bij dat maagie in het gele rokkie, het wichtie met die knikkende kneien, bij heur va die te late binnenkwam en niet heurde hoe zien kind speulde. Vanof dat moment vulde mien heufd zuch met bloemen, en veugels, met weerklaank.

'Maak maor niet teveul,' zeg ze.

'Ze vult hiel rap. Ie hebt zo genog.'

Ik maak beslag veur wafels. We bint met zien beidend, we bint het weekend met zien beidend, zoas we elk weekend, elke dag, elke nacht met zien beidend bint. Mozart klinkt op de achtergrond. De locht van wafels drukt de locht van de openheerd vot. De afzoegkap zög resties rook van het braandende holt de kamer in. Dan sist het beslag vanneis op het hiete iezer. Ik kniep de deksel stevig omdeel, wacht even en laot de druk van de stoom vot. Een grieze pluum

ontsnapt as ik het haandvat van het iezer löslaot. Ik kniep nog een maol, dan prik ik de vier harties met donkere bruungele raand an een vörk. Bijkaans deud ik een ei teveul in het beslag, of teveul suker.

'Wuj een warme wafel, met jam en slagroom?'

Ik vold twee harties tegen mekaar. Ze bladert in een fotoalbum. Een wichtie naost een veul te grote fiets, een pleister op de knei. Ik zet de wafels bij heur neer, raak even heur scholder. Andante K315.

Ik ken de foto's uut dat album. Een poppie met een rammelaor in te dikke kleren. Niet in kleur, een foto in zwart-wit met an de kartelraanden lochtbrune tinten. Zo begunt het leven van een kind. Een rammelaor en een borduurd buusdoekie. Ik weet de foto's wiederop van een wandelwagentie, van grootva en grootmoe die heur kleinkind vasthaoldt, van de zwarte wagen met glimmende bumpers, de deur halflös en een stevige man in uniform met ien voet op de treeplaank. Ik ken de foto van het wichtie in de dierentuun, het wichtie met de knikte bloem, de tulpen.

Ze nemp een wafel, likt slagroom van de lippen, haoldt het heufd een eindtie achterover as ze vanneis een hap nemp.

'Lekker,' zeg ze, 'ie mag me nog wel ien brengen. Neem ie zölf ok?'

Ik breng heur een wafel met slagroom, striek over het haor. Ik heur de dwarsfluit.

Het wafeliezer sist. Ik kniep vanneis. Het is asof woede en verdriet tussen het hiete iezer een uutweg zuukt in stoom en gas. Allent met zien beidend, altied.

Zo zag Elly der uut, ze was even Magda, daor op het toniel in het gele rokkie, ok zunder pleister op de knei. De foto van vrouw Kornelis, het wichtie op de foto in het haandtassie. Nee, niet alle wichter liekt op mekaar.

Ik dring naor de bar, zuuk het kind, zuuk heur moe. Ze is Magda niet, net zo min as heur kind Elly heet. De vrouw knikt naor mij as ik op heur an dring. De ogen zegt: kalm an, eerst mien kind, dan ik, dan ieë. Ik wacht. As ze in het gedrang een flessie bier an heur man geven wul, pak ik het an en rek het deur. Dan kan der een lachie of, dan zie ik even Magda.

As ik mien plek nao de pauze zuuk, blief ik achter de riem van een tas haken. Ik val zowat veurover. Bier schöt uut mien glas over een taofel hen. Een paar spatten treft de broek van de man die der achter zit, een paar spetten laandt op de rok van de vrouw naost hum.

'Spiet me,' zeg ik.

Het is asof ik een trekker van een geweer overhaald heb.

'Klootzak, kuj niet uutkieken. Sodemieter op.'

De vrouw veg de spatten met een buusdoek vot, kek mij grel an. Ik zie dat het de zeun van de schilder is. Ik zie dat ze bedèenkt dat het een neie rok is, of dat ze hum net wassen hef. De blikken van heur bescharmer, de schilder en heurzölf vindt mekaar. Het kruut is nog lang niet nat.

'Spiet me,' zeg ik.

'Sodemieter op. Wat mut ie hier!'

Ik gao vot, gao achter in de zaal staon. De muziek heur ik niet meer. Elke maol as der op het podium wisseld wordt, laot ik me bijschenken.

Mien dreumen gaot niet meer over grazige weiden, over bossen, over vrijen in de natuur, niet meer over zien zunder te kieken, niet meer over mezölf verliezen in muziek, niet meer over Magda. Ik bin een KNIL-soldaot met haandgranaoten in de gordel, de bajonet op het geweer, het mes bij de leerzen in. Veur mij lig een kampong in de dessa. Ik gooi witte fosfor op het dak, wacht tot de braand uutbrek. Ik lig op de rechterknei, de linker steunt het geweer. De deur van de hut giet lös. Ik vuur. Magda!

'Wat doej hier nog? Maak daj votkomt. Ie heurt hier niet.'

De zeun van de schilder hef zien gerief nog niet. Zien ogen schittert onder de korte zwarte stiekels. Ik zeg niks, drink zo rustig as ik kan een slok, en nog ien.

'Kom met, haold op. Ik wul gien argernis.'

Zien vriendin sleept hum de zaal uut.

'Ober.'

Ik bin niet bang. Ik bin niet bang, ok niet as ik ze buten een leste maol zie. As ik zie hoe de vent de haand omhoog stek met de middelvinger veuruut.

Vrouw Kornelis is nog op. Ze hef de gerdienen lös. De televisie stiet an. Ik sluup laangs het raam, zie op het theekastie de foto staon. Magda en vrouw Kornelis in de Hema.

In de warkkamer laot ik het locht uut, trek de vitrage bezied. Ik rek naor de krat onder de computertaofel. Ik trek een flessie lös en zet het an de lippen.

6

Dat ze knikt bint, kan mij niet schelen. Ze waren niet allent een bevrijdingstieken, ze waren ok een kruus, elke maol as ik in huus kwam. Het was een herinnering an John Howard die in '44 in het Iesselmeer deuk nao een treffer van een Duutser. John Howard die zien leven redde deur zien kameraod lös te laoten, allent wieder te zwömmen, deur het voele water uut te speien en onder te duken. Het V-tieken was een herinnering an de boer die jaor in jaor uut op de neie eerde een Canadese vlagge verbouwde in een bollenveld. Ik zul der vrede met hebben mutten, maor ik heb het niet.

Het V-tieken in het grös deud mij ok dèenken an bebloede haanden en keukenmessen.

De tulpen herinnert mij an vrouw Kornelis die heur met mien leven bemuit, bemuienis die nooit ophaoldt. Ze was niet bliede met het bevrijdingstieken in de tuun. Ik vuulde dat wel. Bijkaans wul ik niet dat heur stried ophaoldt. Vrouw Kornelis vun het spotten, ze vund dat het niet kun en niet much, maor het was mien tuun, zee ze, now wel. Ze wol daor niks van zeggen. Vrogger was west, zee ze, even weeromkieken much wel, maor het mus een maol ophaolden. Ik weet niet of ik ophaolden wul, ik weet niet of ik het kan. Twee dagen waren ze in blui, de tulpen, en now ligt ze ondersteboven.

'Het waren kwaojongen,' zeg vrouw Kornelis.

'Ze hebt de tulpen omtrapt.'

Ze nuumt gien namen. Ik vraog der niet naor. Ik weet wel wie het waren. Ik ken die jongen wel.

'De laandwachter, die kanker hef,' ze zeg het met een lochte triomf in de stem die ik niet eerder heurd heb, 'had in die tied narcissen in de tuun. In een kruus, een haokenkruus.'

Abe had daor nog om gniffeld. De haoken hadden de verkeerde kaant op wezen. Vrouw Kornelis lachte niet meer.

Ze had ok niet lacht toen heur zuster niet achter heur staon had, niet achter Abe. Anna had Abe uut het verzet praoten mutten, had Rika zegd, dat had Anna niet daon, Abe had zien eigen pad keuzen, de ondergrondse en dat had niks te maken had met een ofwezen liefde, niks met stried tussen zusters om ien en dezölfde man. Rika had Anna veur de voeten gooid dat ze schuld had dat Abe doodscheuten was.

Anna had Abe wunnen en heur zuster verleuren, zo was het gaon. Het was de onmin niet weerd west, der was allent meer ellende van kommen. En zowat elk die het angung is now dood. Vrouw Kornelis hef gien spiet, miestentieds niet.

'Kiek een beetie uut veur die lu,' zeg vrouw Kornelis.

Ze mient de schilder en zien zeun. De aander.

Ik knik, ik weet van het dörp met de roege resten van vrogger. Van opstaand in het veen, van stakende laandarbeiders, van rooie nösten, armoe, anarchisten en marechaussee te peerd.

'De agressie zit der nog in. Dit dörp is nog niet bevrijd.' Dan löp ze op huus an.

Ze hef geliek, uut dit volk is nooit poëzie of een schier verhaal kommen. Doodslag en diefstal, wieder komt ze hier niet. Der is iens in de twee jaor een dörpsrevue as uutlaotklep en saomenzang met de kerstdagen, maor de viering van de geboorte van het jeudenkind wordt in kracht ruum overtröffen deur het geweld van aoldejaorsnacht, as elk die hier niet heurt dat vulen mut.

Magda heurde hier niet, heur va heurde hier niet. Heur va kwam van wied over de plas en sprak de taol niet van veen en törf, niet van het zaand. Hij was de eerste met een wagen, dat deugde niet, een vrömde in het dörp, dat deugde niet.

Ik laot de tulpen liggen. Laot de wereld verrötten. Ik zuuk mien plek achter het bureau. Christine Lavant wacht op mij. Ze dicht over oorlog, verwoesting en opbouw. Het is gien makkelijke poëzie. De uutgever hef mij met wat moois opzadeld. Ik krieg extra betaald en het huuft niet volgende weke klaor te weden, schref e.

Die Närrin hockt im Knabenkraut, dicht ze in Die Stadt. In de woordenboeken zuuk ik het Knabenkraut, waor de vrouw in hurkt. Het is een orchidee, een weidebloem met langwarpige bladen. De plant hef rose bloemen in een dichte ronde tros. En onder de eerde gruit knollen, balvormige knollen, ballen as van een jongkerel. Een penisplant. Wat maak ik van het Knabenkraut? Hoe hurkt een vrouw, een heks, in 't Knabenkraut? Is het meer as standelkruud, dat ik in een plaantenboek vind?

Ik leg de bundel bezied. Ik mut de buurt, het dörp kwiet zien te raken, maor bijkaans mut ik meer nog Magda zien te winnen, heur een stee in mij geven, zölfs as ik heur niet meer bereiken kan. In een leven liekt niks onmeugelijk. Vrouw Kornelis leeft zowat een half mèensenleven met een dooie, met foto's op een theekastie, maor ze leeft.

Ik laot het gedicht veur wat het is en prebeer vanneis een begun te maken met het tonielstuk veur de culturele raod. Ik schrief een oorlogskind in het stuk, een Canadese vliegenier die neerscheuten wordt en in het Iesselmeer valt. Hij zwömt naor de wal met zien gewonde kameraod op de nek. Ze kriegt onderdak bij een boer en eet tulpensoep. John zingt een overwinningslied, maakt een V-tieken met de vingers. Rika gef hum roggebrood en brune bonen. Dan rent Rika vot en schreiend stiet ze tegen een boom leund. Ik zie lege kamers in de ogen van Rika, de kist met een Canadese vlagge der over, een lege wieg, een zussie van Magda, een kindtie in een wit klied. Ik zie mezölf in de ogen van Magda.

Buten toetert een auto met lange uuthaal. Ik zie een grote amerikaan de straot uutrieden. Een paar minuten later vanneis getoet en vanneis. Dan zie ik de korthaorige kop achter het stuur. Een haand met middelvinger recht omhoog. Ik doe de gerdienen niet dichte, blief zitten waor ik zit.

7

De baanden van de fiets bint lek. Een stukkie glas, een mes. Die scheur kwam niet vanzölf. Ik loop naor het station en neem de trein hen Grunning.

An de aander kaant van het gangpad zit drie jonge wichter. Rugzakken in het rek en een sporttas op de vloer, half onder de baank scheuven. Op de vrije plek naost het iene maagie lig een bos bloemen, rooie rozen veur moe, veur va, veur een bruur of zuster of veur een kameraod. Het maagie met de peerdesteert vecht tegen slaop. Ze vertelt van een kameraod die heur ofhaalde nao de nachtdienst in het ziekenhuus. Dat ze wieder niet slaopen had, de hiele dag niet. De ogen, de mond, de lippen die volle liekt, zegt meer nog as heur woorden. Ze gaapt een maol diepe en lacht dan, de haand even te late veur de mond. Ze legt de voeten op de baank tegenover heur, raakt evies de bos rozen. Het aander wichtie drukt een kraant onder heur zwarte leerzen.

De conducteur knipt de kaorties, kek naor de bienen, naor de voeten op de baank.

'Mooie bos,' zeg e.

Hij steelt een stukkie van het levent van die jonge vrouw. Ik vuul me medeplichtig.

'Veur mien moe. Omdat ze altied de kleren wast.'

De meiden schatert.

Ik kiek naor buten. Ik vuul vraogen, verwieten, ik vuul bliedschop de coupé binnenstromen. Ik vuul me leeglopen en langzaom vult de ruumte in mij zuch met neie indrukken. Het verleden lat mij even lös. Ik richt het huus, de kamer, mezölf vanneis in. Ik zie de meiden in het glas spiegeld, zo aold had ze weden kund, oens kind, zo jong nog.

Ik vergeet even de verwieten, de lekstoken baanden van de fiets, de gevulens over wat west hef en wat ik daon heb, over wat ik onvolmaokt achter mij laoten heb. In het gröslaand bluit peerdebloemen zunder patroon, zunder verwiezings, maor het is een chaos die gien verwarring in mij opröp, now niet. Zunder da'k der arg in heb gao ik het leste uutzicht van Abe Kornelis veurbij. Ik vergeet John Howard, vrouw Kornelis vergeet ik en ik vergeet Elly en Magda. Die foto-albums laot ik even dichte, ik graaf en zwöm niet meer, veur even bin ik gien schriever, gien vertaler, gien kieker en gien dichter meer. Ik bin veur evies gien echtgenoot, gien mankeerde vader en gien moordenaor. Evies lig naost drie wichter een bos rooie rozen mooi te weden an de aander kaant van het gangpad.

Ik wacht tot de meiden uutstapt en as ze naor het balkon loopt, gao ik dichte achter ze an en wacht tot de deuren van de trein lösgaot. Ik roek de locht van bloemen.

In de serre van het café vind ik een stee vlak an het glas. Buten paradeert

wichter met kerels die jassies lös draagt, die zuch niks antrekt van het frisse weer. De börst veuruut. Ik laot mij trappist brengen. Blader deur de bundel van Tranströmer, gedichten veur mèensen die de wereld as een gevangenis vuult, bij tieden dan, en die der niet an te ontsnappen weet. Het is poëzie waor warkelijkheid en illusie in mekaar overloopt. Elk veurwarp komp tot leven in de gedichten van die Zweed, alles lat mij dèenken an het tiedelijke van het bestaon en gef mij haoldvast in de onmeugelijke vergetelheid. Ik kiek naor buten, vergeet even wat in de bundel stiet en laot mij metslepen deur lange slanke bienen, deur schiere lieven, deur inholden geiligheid, deur dreumen en stille wèensen. Evies word ik niet herinnerd an de wereld van woede en geweld die zuch an mien binnenkaant ofspeult. Mooie vrouwlu zweeft veur mij laangs, niet allent veur héur plezier en gelok. Ze wult zien worden, ik kiek. Ik bin een riepe man die de dagen deurbrengt met poëzie en vrouwlu. Een man die frosselt om benaom de schoonheid van de butenwereld op zien netvlies te kriegen.

Een moeder met een kind an de haand en met een kind op komst, kek naor binnen, allent de bovenste knoop van de blauwe mantel hef ze dichte. Het neie leven vrag now al zien plek en lat zuch zien an elk die kek. As de moeder mien blik ontmoet, zie ik dat ze een beetie rooier wordt in het gezicht, ze löp deur, wat strakker as even leden.

Liekt ze op Magda, is het Magda? Ik begun te malen. In de wc leun ik veurover boven de pisbak, het heufd tegen de koele tegels. As ik de rits dichtetrek en votloop, vuul ik druppen op de haand en tegen het bovenbien. Ik mut uutkieken. Ik neem bier met van de bar.

Ze hef de jas lös en zit an mien taofeltie, de bienen een beetie uut mekaar, een haand op de buuk. De vingers hef ze spreid. Het kind zit naost heur, -het ruggie tegen de biezen leuning van de stoel- en kek mij verbaosd an, grote oogies en de lippen stief op mekaar. De bienties steekt recht veuruut, ze bint nog te kört om over de raand van de zitting naor beneden te knikken. De moeder bladert in de dichtbundel die ik op taofel liggen laoten had. Ik zie heur, laot heur lezen. Dit is van mij. Dit raak ik nooit meer kwiet. Magda.

Buten wordt het dampig, de koopaovend löp op het ende en ik zit hier met Magda. Ze drinkt sinasappelsap uut een hoog glas met een rietie.

'Ik weet niet meer hoe het zo kommen is,' zeg ik en zet het glas neer.

Schoem gledt laangs de butenkaant van de kelk omdeel. Ik zuuk een viltie, maor zie der giend.

Ze kek even op van het boek. Heur gezicht sprek mien taol niet, niet meer. Wat wul ze mij meer zeggen as: 'kom maor, mien jong, kom maor, kom maor bij mij aj treust en rust zuukt. Ik wacht op joe.'

Ze leg het boek vot, lat de haanden op de buuk rusten, op het kind dat ze vuult maor nog niet zien hef. Hoe kan ik heur vertellen dat ik niet kommen kan, dat ik geern wul, maor dat de weg der nog niet is.

'Het is niet dat ik . . .'

'Ie huuft joe niet goedpraoten. Het is goed zo as het is,' heur ik heur zeggen.

'Zo is het goed.'

Ze zög een maol an het rietie, gef het glas dan an het kind op de stoel naost heur. Met beide haandties omklemt het maagie het steile glas. Ze lat het restie sap borreln en lacht tegen mij. Ik leg de haand op de knei van de moeder, wacht op heur haand, maor die komp niet. Heur moe bescharmt het kind in heur. As ik de ogen lösdoe bint ze vot. Het glas met sap stiet leeg op het taofeltie. Vellegies van vruchtvleis pikt an de binnenkaant, het rietie hangt as een tulp naor beneden.

In Canada liekt in meert de winter veurbij. De deui begunt, snei en ies verdwient en grauwgruun en bruungeel komt grös en eerde teveurschien. Elk wacht op de bomen, de struken die uutlopen gaot. Met het kaolde smeltwater liekt nei leven binnen te stromen. Dan slat het weer om. De natuur liekt zuch te bedèenken. Twee week later is alles weer vergeefs. De winter slat vanneis het leven vot. De snei komp weerom en kaold water wordt weer ies. Asof het leven zeggen wul: verbeeld joe niks, ik krieg joe klein, niet iniens maor langzaaman. Ik heb de tied. Dan, as de kaolde vanneis komp, hangt de schuren en de bomen vol.

Magda stiet weer op het theekastie bij vrouw Kornelis, in het haandtassie haoldt het kind op de foto de knikte bloem vast en kek argwaonend naor de fotograaf. Het V-tieken in het grös is verrinneweerd. Magda lat mij in de steek, ze lat mij allent.

As ik de warmte niet kriegen kan van moeder en kind op straot, as Magda mij allent lat, hier allent met bier, geroezemoes, met lu die mij bij het taofeltie votkiekt, dan zuuk ik het eigen lot. Ik bin niet bang. Ik vind een uutweg veur mien kwaodheid, ik weet een weg veur mien onmacht. Ik weet dat ik gevaorlijk bin veur elk die niet mien pad volgen wul. Ik zweve en glied een aander wereld in.

Het wicht stiet op van heur lochtrose kussentie, ze wenkt mij. Wanda trekt het veuls te krappe blousie recht, verbargt de liedse börsten. Dan trekt ze de gerdienen dichte.

'Ik heb joe lang niet zien. Ik heb joe mist, lang leden daj bij mij kwamen,' zeg ze.

Ze haoldt met ien haand de glummend rooie kamerjasse dichte, ik zie het lochtbrune vel tussen de börsties, asof ze hen vekaantie west hef. Ik ken heur niet. Ik ken heur niet. Ze wes mij het smalle bère en de stoel waor ik de kleren kwiet kan.

'Ik mut eerst pissen,' zeg ik.

Ik weet niet wat ik bij heur wul. Zo wul ik niet bij heur kommen, maor mien driften bint starker as mien onmacht en kwaodheid. Nog wel.

'En wassen, denk ie der om. Goed wassen.'

Heur stem klinkt vertrouwd en haalt aolde zeerte in mij boven. Ik trek de boks over de schoenen uut. Pis. Spuul deur. Ik was mij met het kleffe washaandtie waor ander kerels mij met veurgaon bint. Ik heb verlaangst naor de locht

van wafels en naor fluitmuziek. Ik roek lysol as ik deurspuul en de stortbak soezend vol water löp.

Wanda wacht mij op. Ze hef de alarmknop binnen haandofstaand. Een haanddoek verbargt de kassa in de hoek.

'Schiet op, mien dichtertien, schiet op.'

En as ik zwiegend te kieken stao naor het gebruukte lief in de lösvallen kamerjasse, as ik de volden op heur buuk bekiek, heur börsten die duzend maol zunder liefde streeld bint, as ik de bovenbienen zie die eindigt in zwarte ruches van heur slippie, zeg ze:

'Ik heb een boek lezen.'

Ze haoldt de haand veur heur verleuren tederheid, veur heur kapitaol. Ze hef een boek lezen. Het zul me wat. Ik kom niet veur een boek Wanda, ik kom niet veur een literaire aovend, ik laot mij niet gebruken. Ik bin gien hoer in een zaol met vrouwlu.

'Oh, en waor gung het over?' zeg ik.

Ik heb heur neudig, ik duur de driften niet te volgen.

'Een man zunder eigenschappen. Musil hef het schreven. Robert Musil.'

Ik aorzel, prebeer te lezen wat heur ogen zegt, maor ik zie gien woorden, gien zinnen.

'Ik ken de titel, ik ken de naam. Ik ken zu'n man,' zeg ik. 'Musil. De man van elfduzend maol. Dat sprek joe zeker an.'

Ik vuul de sneer in mien stem en vuul bloed in het heufd omhoog kommen.

'Van elfduzend maol?' vrag ze.

Wanda leg de kamerjasse over de leuning van de stoel, en stapt uut het zwarte slippie. Ze slat het laken bezied en kek mij an, ze neugt mij.

'Musil neukte elke morgen, 31 jaor, elke morgen, elke morgen. En wie reken kan, die wet het totaal. En nao 31 jaor schreef Musil in zien dagboek. 'Vanmörgen gien c.' Dat was makkelijk tellen. Ik kwam niet wieder as streepies op het behang, net achter de bèreplaank. Maor ik sleup allent. Elfduzend maol. Ze kent mij. Ik huuf heur niks meer zeggen.

'Is dat alles?' vrag ze as ik heur zwiegend ankiek.

'Is dat alles? Ie hadden boekholder worden moeten, mien dichtertien. Kom hier, vergeet joen kop, denk an mij, vergeet joen kop, joen lief. Ie magt nog een maol, veur niks.'

Ze streelt mien heufd, mien börst, ze drukt de lippen op mien wang, maor ze zoent mij niet.

De aander morgen, as ik de gerdienen löstrek, zie ik dat de glaozen witvarfd bint. In spiegelbield zie ik wat de buurte van mij vindt, een enkeling is mij vergeten, in dit dörp wet elk nog mien naam.

8

Vier jaor veur doden van ex-vrouw, stiet in de krant. Bladziede zeuven, onderan. Het is een berichtie over ien kolom, meer niet.

Ik ruum de schuur op, haal een leste deus leeg en zet weckflessen op een plaank. Ik leg aolde kraanten op een stapel. Ik weet niet waorum ik de potten bewaar. Een man mut vier jaor zitten veur zien hartstocht. Vier jaor veroordeeld tot poëzie tussen vier muren. Zo aold was Elly toen heur va en moe der uut stapten, bevrijd weuren, thuuskwamen, geef het een naam. Vier jaor was Elly toen ze tot levenslang veroordield weur deur het te vrog geboren zussie, deur het dooie zussie. Vier jaor aold en dan levenslang veur doodslag, zunder daoder van de moord te weden. In de schuur hangt in de balken een touw, een ledder stiet tegen de achtermuur. Ik blief der vot. Ik schrouw: vier jaor was genog, vier jaor en tegelieks levenslang. Levenslang.

Die ruzie. Die misse, dat mes.

'Hij hef heur slagen en schopt. Ze was in de zeuvende maond. Oorlog, verraod, gevuul, woede en onmacht. Zien dooie boordschutter, de arfenis, het dörp, de dood.'

Kinder huuft niet alles weten. Elly huufde niet alles te weten. Wat bint woorden veur kinder? Aolden mut betied zwiegen. Der weur praot.

'Op de buuk, benaom de buuk. Gienien hef der wat van zegd, toen. Zukke dingen gebeurt. Mien zuster kun het niet an. Maor dat ze samen . . .'

Vrouw Kornelis zweg, dan zeg ze: 'Zij reed. Rika reed die aovend.'

Ik zet deuzen op een staopel, een zwaluw vlög de schuur uut. Ik stao naost Magda op de begraafplaots. De zarken staot schief, hier onder de bomen an de raand van de hof bint het kalkstien en het marmer gruun uutslagen. Een enkele stien drag een engelbieldtie. Een wit koppie met vleugelties der onder. Vergeten kinder rust hier zachte.

'Hier lig mien zussie,' zeg Magda.

'Mien tante hef me dat later zegd. Ik heb het heur vraogd, ik wol het weten.'

Der is gien naam, der lig enkeld een betonnen kruusie in het grös tussen twee kindergraven. Magda legde gien bloemen, ze schreide niet. Toen we van de dooienakker votgungen, leupen we niet laangs de familiegraven.

Ik pak een emmer en een veger en spuul de witkalk van de ramen en vergeet de woorden die der stunden. Wat zal ik mij drok maken om ander lu? Om lu die zoept en voetbalt, die met bloembollen de deure laangs vent, tulpen de grond uutropt, messen trekt, die nooit een boek leest, die varft, die heur achter bomen verkroept.

We kwamen niet in Amsterdam, die dag. We stapten van de iene in de aander trein, wisselden intercity's met boemeltreinen. We aten kroketten in een cafetaria, drunken martini's op een terras, we minnekoosden in een park

veur het oog van elkenien, we kwamen niet in Amsterdam, we waren overal en ‘s aovends vunden we oenszölf weerom in een dörp in de Achterhoek.

Het was een warme zummeraovend. Laangs maisvelden volgden we paolties met rooie schieve koppen, we leupen laangs koeien die zachties te zuchten lagen, we zweefden deur ekkelbossen en laangs oprielanen naor kastelen met beuken an weerskaanten. We vunden een stee op denne-naolden en heui, achter stroeken an een beekie waor schrieverties veur oens gedichten op water schreven. Magda vertelde van heur va, van John in zien Mosquito, van oorlog en van het wrak dat vunden weur toen de polder dreugvuul, van heur grootva die bollen teelde op het neie laand.

Vrouw Kornelis stiet achter het keukenglas, in de veurkamer flikkert de televisie. Ik zwei. Ze schoefelt hen achter. Langer as aans duurt het veur ze hen buten komp. An wie zien kaant stiet ze?

‘Ze waren dronken,’ zeg ze.

‘Ze schrouwden. Ie mut de politie waorschouwen. Ze hebt niks leerd.’

As messen scharp weden mut, dan zörg ik daor zölf veur. Ik huuf gienien te vraogen. Ik bin niet bang. Veur het dörp bin ik niet benauwd. Ik blief.

‘Ach kwaojongen moej maor reken,’ zeg ik.

‘Giet wel weer over.’

Ik weet dat het niet over giet.

Ik laot vrouw Kornelis allent. Lat ze mij allent?

Magda leut mij allent. Vot gung ze. Ik heurde niet meer bij heur, ze wol heur eigen pad. Ik weet het begun van het ende. Toen.

Ik loop hen achter, deur de tuun, over de plaank die over de sloot lig en deur het gruunlaand. Het grös is veurjaorsgruun, kil en nat. Kieviten zuukt een plek waor boeren dommiet beugels over zet om de eier, het jonge broed te bescharmen. Het is drassig om de eendenkoel. As ik op een röttende stam zitten gao en kaolde an de billen vuul, zwömt eenden in formatie naor de overkaant van het water. De mannegies veurop. Ik zie een armada uutvaren, klaor veur de aanval. Zo wied komp het niet. De veugels schrikt, neemt een aanloop en trappelt een speur in het stille donkere water, een V-tieken löp dood tegen de wal, dan dreit ze naor links over de struken. Ze neemt de vlucht hen het gröslaand.

In het aantiekenboekie schrief ik woorden die uutgruien mut tot een gedicht. Locht, water, eenden, gries, golfies . . . Hier rond de koel bint ze meer as woorden. Hier bint ze stienen veur poëzie, veur een kasteel in veurjaorslocht. Hier bluit het bestaon tussen zwart en wit. Ik zuuk orchideeën om mij hen. Zölfs varens, riet, toezebollen en distels bluit me hier in de muut.

Wat dref mij naor Magda, naor Wanda? Wat zuuk ik bij die foto op het theekastie van vrouw Kornelis, bij Wanda achter het glas? Wat zuuk ik hier bij de eendenkoel, midden in de wereld, van elkenien verlaoten? Ik ken die vrouwlu niet. Ik zuuk gien diepte bij heur. Zij prebeert mij te vangen, maor ik laot me niet. Wat weet ze van poëzie? Wat wet een vrouw van toeval en van poëzie, wat wet een hoer van leven?

Wanda leut mij geworden as ik bij heur nakend op een stoel stun en gedichten veurdreug. Ze klapte in de haanden as ik an Hollaand dacht en an riegen poppels, as ik uut onmacht alle wetten nuumde die tussen dreum en daod in de wege stunden. Ze klapte en lachte as ik uutschrouwde boven het lawaai van auto's die in eindeloze files deur de straot trökken, alle rooie lochten negeerden en wieder zöchten naor gruun. Wanda lachte en klapte, veur mij, veur mij allent. Ze was mien zaal vol publiek. Ze was mien moe as ik op het toniel K315 van Mozart fleut. Ze haalde mij frisdrinken van de bar.

De eenden komt weerom, laandt veur mij. Ze ziet me niet. Ik schrief op: laanding zunder fouten.

Ik vuul mij een zunneaanbidder die hum an de goden offert en hum verbraan den lat en as een phoenix opsteg uut een zwart gat, maor klam en kaold tot op de botten kom ik in huus.

Ik schunk mij een borrel, gung onder de hiete douche, deud de gerdienen van de warkkamer dichte. Ik schreef een brief an Elly, an Magda, an Wanda. Ik schreef een brief over eenden, over golven op het water, over grieze lochten, over nat en geurend grös, veugels die een nöst bouwt, een reiger die een kikker, een vis vangt en roerloos de wereld in kek. Ik schreef over braandgaanzen die hen het noorden vleugen en weeromkwamen, over de wind die treustend weien kun.

We sleupen in een dreuge sloot, heurden veldmoezen ritseln en takken kraken. We waren verkleumd de aander mörgen, dichte bij mekaar. Hoog in de bomen zungen veugels. Een boer reed met een trekker naor de koeien. De melkbussen rammelden in de achterlader. Hij zag oens op het bladbère an de raand van het bos en tilde de pet een eindtie op. We vreeën. We dachten niet an trouwen, we trouwden in de bos.

Ik vertelde van de puunzooi, van opstanding nao de oorlog, overwinning zunder bevrijding. Ik schreef over rooie rozen en over locht van röttende lieken, van hartstocht die gien pad vinden kun, van het gat dat aal groter weur tussen heur en mij, van dreug grös, van vrijen in het heui, van bloed, van aolden die kinder verlaot, van Magda die leeft, heur niet schoppen leut, van ofscheid uut onmacht, van Elly, van het kind. Ik schreef over heur va die de oorlog in het heufd haolden had, de dooie kinder, de graven. Ik wus niet van ophaolden. En toen ik stopte was de brief niet of, maor de hemel kleurde niet langer zwart. De locht weur duzend tinten gries. Ik schreef gien adres, vief jaar leden.

Vrouw Kornelis stiet niet langer an mien kaant. Toen ik de struken vanneis in de grond zette, water gaf, de eerde naost de brievenbus weer anstampte kwam ze niet kieken. Ze bleef naor de televisie staren, ze bleef naor de foto op het theekastie kieken. Ik geleuf niet dat die lu dronken waren. Ze waren nuchter, ze weet wat ze doet. Ze kent mij. Ik breng de manuscripten naor de kluis. Mien schoonmoe wul mij niet langer meer. Ik vuul het. Ze stiet niet langer naost mij. Vier jaor was heur niet lang genog. Heur leven is te kört veur wat ze metkreeg.

9

Ik loop hen de bushalte. Een moeder fietst veurbij.

'Pappa, pappa.'

Het wichtie achterop röp naor mij. Ze leunt schuuns uut het zittie en dreit het heufd naor achter. Ik zwei.

'Nee, dat is joen pappa niet.'

Nee, ik bin die pappa niet. Dat kind wet niet alles, de moe hef zwegen. Het maagie kreeg niet alles met van wat zegd weur. Dat kind wet niet van een misse, van ramen die met witkalk dichtesmeerd wordt, hef gien weet van eenden in de eendenkoel, gien weet van Greyness is all, gien weet van poëzie, van de grèens tussen niks en oneindig.

An die bosraand aten we de stoet die ze metneumen had. Bij de boer die oens groet had, haalden we warme melk. Hij was ok jong west, zee e. We wasten oens in het beekie, dreugden oenze lieven in de mörgenzun en speulden vanneis het spel.

We bleven kinder, ok toen we in het dörp wonen gungen. We varfden het huus, meuken een schiere tuun met een vijver, we richtten een baby-kamer in. We bleven kinder. Gienien die oens dit ofpakken kun, ok niet nao die misse.

Dat kind achter op de fiets wet niet van hakken in de wal, van votgaon en verleuren raken, van ofscheid van een dörp, van een vrouw, van vier jaor zitten veur hartstocht. Bijkaans is ze nog gien vier, dat kindtie achter op de fiets, met haandties vastklemd an de jas van heur moe. Dat wichtie stiet niet op de foto die vrouw Kornelis in heur tassie hef. Een kind kan niet alles weten.

Ze huuft niet te weten van ofscheid in eindeloze variaties, van leven in herhaoling, van oorlog en stried in het groot, maor benaom in het kleine. Dat maagie huuft niet te weten van een ankondigd, maor nooit ankommen kind. Het is een aander wichtie dat bij heur moe achter op de fiets zweit en lacht. Ik gao vot.

Bij het station leup ik rechtdeur, ik gung rechtsof het spoor over. De brief in de buuts. Het hek stun op een kier. De paden waren fris harkt. Bij het barghok veur schoppen, harken, touwen, balken en meimachien rustte een man. Hij maakte een hark an een steel vast. De hamer naost hum op de baank scheuf e een eindtie bezied. Ik gung zitten.

'Zuuk ie iene?'

We waren allent op de akker. Ik pakte de hamer en vuulde het kaolde iezer, gung met de vingers laangs het warme holt. Ik zee dat ik van de rust genieten kwam, van de veugels die zo mooi zungen. En toen de man naost mij zwiegen bleef, zee ik:

'Ik bin beneid of der bijkaans al ien lig met mien naam, of ien die op mien verjaordag dood gaon is. Vandage.'

'De aolde graoven bint daor,' de man naost mij wees naor het aander einde, naor het kapellegie dat tegen de hege anstun. Ik knikte.

'Daor kom ik te liggen,' zee e. 'De kelder lig der al. Het is een mooi plekkie, naost mien va en moe.'

Hij wees naor de midden waor witgries marmer en rood graniet omhoogstaken.

'Weet ie wel hoe rustig het weden kan om dood te weden?'

Hij wachtte het antwoord niet of.

'Aander lu harkt en spit dan wieder.'

En Abe Kornelis,' vreug ik.

'Waor lig Abe Kornelis, die van het spoor?'

Hij leup met mij met. Ik wus het graf met de rechterkaant nog vrij. Ik wus de tweepersoonsgraven. De ruumte der naost.

'Nee, ik heb nooit een aander wuld,' zee vrouw Kornelis.

'Ik rust dommiet naost Abe, naost Magda. Al mut ze der bijkaans nog wel even op wachten. Ik had Elly, nee, niet oenze Elly, joen Elly, joen Magda. Ik kun niet eerder vot. Abe wacht wel op mij.'

Toen zee ze, asof ze het vaak repeteerd had maor heur toch vergiste.

'Oenze Elly. Ze was oenze Elly, ok al hef Abe heur nooit kend. Ze was van oens. Van joe, ok, evies.'

Ze schreide. Ok nao meer as vieftig jaor, nao meer as vier jaor schreide ze om hartstocht, om Magda die Wanda worden was, om John en Rika en de dooie kinder, om de oorlog en om Abe die het niet red had.

Ik leup laangs de kindergraoven, zag dat het naamloze kruusie vot was. Het grös op die stee was net meid. Ik dreide me om, wol niet wieder kieken as ik zien kun, toen niet. Ik gung harder lopen, as ik de pas der in zette, kun ik de trein nog halen.

Een auto reed mij veurbij en toeterde. Het raampie gung omdeel. Ik verstun niet wat der schrouwd weur. Ik wus het. Ze kenden me, ze kenden mien schoonmoe, mien schoonva, ze kenden Wanda. In de trein sneed ik met het zakmes een haokenkruus in de plestieken zitting van de stoel.

Ik zag gien tiekens. Nao die misse bleef heur buuk glad en zunder rimpels. We vierden kerstmis met zien beidend, we gungen uut en kwamen in huus met zien beidend. Het gat weur langzaom groter, onzichtbaor gruide een gapende kloof die gedurig vuulbaorder weur. In de bos zagen we gien dreuge sloten meer, gien bère van bladen en heui. De veugels zwegen as we in de vrogge mörgen, as de slaop veurbij, was wakker lagen en het onzegbaore oens as een kooi omklemde. We zwegen as we hen buten gungen om aosem te kriegen.

'Ik krieg het benauwd a'k bij joe bin,' zee ze.

Dan gung Magda hen de eendenkoel. Der waren gien eenden meer die opvleugen, der waren gien V-tiekens in het voele water.

Ik schreef gedichten veur heur. Ze schreide in de slaop. Het weur aal kaolder in huus.

Wanda was an het wark. Het gerdien was dichte. Ze had gien tied.

Ik woon vanneis in oens huus, maor het dörp wet genog. Een man as ik huuft niet op mededogen reken, die kreg gien tweede kaans. Hartstocht is ienmaolig.

Ik leup de straot in en weer uut. Ik wachtte. In een café drunk ik een glas bier. De brief braandde mij in de binnenbuuts. Ik huuld de haanden in de buuts.

Toen was ze vrij. Ze leut me binnen, deud achter oens de deur op slot. Ze leut de gerdienen van de benedenkamer dichte. Het laampie in de vensterbaank bleef braanden.

'Kom,' zee ze. 'Kom.'

Asof ze op me wacht had.

Ik leup Wanda achternao de trap op. Ik kende heur bienen, heur heupen, heur lief. Ik kende de driezits in heur kamer. Het bloemegieskleed over heur taofel met het glaozen blad, de volle asbak. Ik kende de porseleinen honden op de bossem, de witte klok met golden raandties die der tussen stun. Wanda zee niks. Ze zette muziek an. Grieg. Lied veur Solveig. 'Bijkaans giet de winter veurbij en wordt het vanneis veurjaor.' De hoge stem.

Ze maakte toasties in de keuken. Ik heurde de verpakking lösglieden onder het mes. Ze kwam binnen met een dienblad. Twee glaozen rooie port.

'En feliciteerd. Ik heb der wel an dacht, maor gien kedo,' zee ze.

Toen ze mij aorzeln zag, zee ze:

'Nog hiel veul jaoren en dat ie joe vernuvert.'

'Ik heb joe een brief schreven,' zee ik.

Ze wachtte.

'Ik heb joe een brief schreven.'

'Ik heb joe een brief schreven.'

Ze nipte an heur glas, trök de rok over de kneien. Ik pruufde zolt op de tong.

'Lees iens veur,' zee ze.

Ik kun de brief niet veurlezen. Een schriever is gien veurlezer, een dichter wul in stilte lezen worden. Hoe kun ik veurlezen, het onzegbare zeggen? Nee. Ik had gien woorden meer, gien zinnen.

Kom bij me zitten Magda, ik vreug het niet. De driezits is te klein veur mij allent.

Hoe kun ik heur vraogen bij me te kommen? Hoe kun ik naor heur gaon? Hoe kun ik bij heur kommen?

'Is wat west is, west? Now? Altied?'

Ze is eernsachtig. Ze vuult wat ik wul. Ze vuult wat ik wul, beter as ikzölf.

'Joen zussie. En dat joen tante, en dat joen va. Vier jaor waren ie, ie kregen levenslang. Ik nam joe, leut joe allent. Waor bleef joen kind, oens kind, oenze dochter, joen man?'

Ze knikte, bleef in de stoel zitten.

'Kom met mij met. Kom met mij met, gao hier vot,' heurde ik mezölf zeggen. 'Dit leven is niks veur joe. Ie bint Magda, gien Wanda die van elkenien is. En disse maol... Altied? Is de oorlog dan nooit veurbij? Nooit?'

Wanda had mij van heur ofschud. Ik zag het an het gezicht, de ogen.

'Mien jong, mien dichter. Dit is mien wark, dit is mien vak, ik heur op disse plek. Dit is mien leven. Ie jaagt joe op, maor hier is gien plek veur joe, hier is gien plek veur het kind in joe. Hier vind ie gien vrede.'

Ik stun op, vuulde kaolde en hitte tegelieks in het lief. Ik leup hen de keuken en toen ik achter heur stun haalde ik het mes uut de buuts en knipte ik het lös.

De minnebrief

1

Het verleden stiet in deuzen. Het is een regel uut de kraant, die veur hum lig, en terecht, dèenkt Paul van Ommeren. Hij lat die woorden in hum deurklinken, fluustert ze zachties veur hum hen, dan kek e op van de kraant en lat de ogen over de hal van het museum gaon.

De hal met de balie, een meter of zeuven vanof de ingang, vergeliekt e vaak met een kruuspunt zunder verkeerslochten, een kruuspunt in de tied, zunder al teveul verkeer. Achter hum is de garderobe met de toiletten, naor links kan e deur de glaozen deuren, as in een kiekdeus, naor buten kieken. Over de raand van de balustrade, die het trappie naor de ingang ofscharmt van het voetpad, zöt e in het heden geregeld fietsers veurbijgaon. Ze kiekt zowat nooit naor binnen. Paul wet dat het glas vanof de butenkaant spiegelt, allent as de deur lösgiet kan een veurbijganger naor binnen kieken. Die mèensen ziet allent zuchzölf in de butenkaant en hebt deur de spiegeling gien weet van verleden dat in de zaolen uutstald is.

Smaangs holdt een voetganger de haand as de klep van een pet boven de ogen en kek met turende blik deur het glas. Paul negeert ze, veg met traoge haand de vetvlekken en ofdrukken van kinderhaanden naotied van de deur. De deur giet niet open, die lu duurt niet binnenkommen, liekt het. Asof een museum allent een plek is veur veurbije levens, asof de affiches naost de ingang niet dudelijk genog maakt dat een museum niet allent een plek is veur nostalgie. Het is gien plek veur ofronde levens die an knaapies hangt, as de antieke kostuums met motteballen in de buutsen. Benaom moderne bieldende kuunst zöt Paul as veurbode van de toekomst, een uting van wat kommen giet. Op zien plek in het museum zit e krek tussen wat west is en wat nog kommen giet, vindt e.

Recht tegenover de balie giet de gang an stijlkamers bijlaangs, die zien laot hoe in de veurige en het begun van disse eeuw borgen, stinzen en herenhuzen der uutzagen. In het souterrain is de collectie keramiek. De ronde poort met de roodstienen boog boven de treden, die onregelmaotig uutsleten bint, is an de lege kaant. Geregeld steut bezukers die te rap naor binnen wult het heufd.

Halverwege de gang dreit rechtsof een trap omhoog. Onderan kraakt een tree en wieder naor boven nog ien, maor met een aander klaank. Paul wet het verschil en heurt an het geluud hoe wied de bezukers op weg bint hen de eerste verdieping, waor schilderijen uut de achttiende en negentiende eeuw in de grote zaol en kleine zaol hangt.

Het is diels een permanente collectie, meestal hangt daor het hiele jaor dezölfde schilderijen, of en toe wordt der wat uutwisseld met aander musea. Paul kent de portretten en landschappen uut veurige eeuwen. Rechts van de balie is de grote zaol veur wisseltentoonstellings van benaom moderne kuunst, achter die zaol bint de kantoren van directeur en administratie.

Paul kent niet allent de kuunstwarken, ok elke naod in de holten vloeren, elke spieker, de lösse schilfers van de muurvarf kent e nao vief jaor. Hij wet wat der dommiet met de uutbreiding en de verbouwing overhoop giet.

'Vind ie dat ok mooi?'

Paul hef de man in het donkerblauwe pak met rooie das, de witte sokken, zwarte schoenen niet eerder in het museum zien. De man met de lange lochtgrieze regenmantel over de arm is gien vaste bezuker, het is iene an de reize, liekt het, ien die zo maor iens binnenlöp, bijkaans een kuunstliefhebber, die vandaag de drei niet vinden kun en veur de melancholie een uutweg zöch in schilderijen en keramiek.

Paul kent ze. Hij zöt ze geregeld, haanden in de buuts, een onbestemde, zukende blik in de ogen die niks liekt te zien en met weinig kleur in het gezicht. Ze loopt met straffe passies, zenuwachtig, maor ze weet niet waor ze benauwd veur bint, ze weet niet waordeur ze onrust in het lief vuult, of ze wult het niet weten.

Die lu dribbelt as de vrouw wieder bij hum in de straot, die e geregeld met de hond lopen zöt. Ze holdt de patrieshond an een oprolbaore riem, de haand lössies an het plastic haandvat, maor verdacht op onverwachte trekken. Het dier draolt en wacht, de hond wet dat e naor binnen mut as e poept hef. Het vrouwgie wacht tot de hond in de barm zitten giet en angstig de behoefte döt. Dan dreit ze het heufd bij. Ze hef de bienen slank en ielig, de kneien liekt een beetie naor binnen te dreien, asof ze heur inspant de sluutspieren dichte te holden. En dan, as het beest de drol in de barm achter laoten hef, verbaost Paul hum elke maol dat ok de vrouw anders lopen giet, opener, de rugge recht, de kneien een eindtie wieder van mekaar. Ze lat het touw wieder vieren en de hond draaft wied van heur vot.

De man die naor hotel an het spoor kek, stiet met de kneien naor mekaar, de rug hef e een beetie veurover beugen. Het schilderij van Hopper neugt niet om binnen te stappen. In de hitte van de zummer is het een kolde hotelkaomer. Tegen de muur stiet een roodbruun nachtkastie, van eenzölfde kleur as Paul op de zolder staon hef, der hangt een grote spiegel boven. Een vrouw van tegen de zestig zit in een stoel votdeuken, ze is niet in de spiegel te zien. Een oldere man in gries vest kek uut het raam, hij rookt een sigaret. Hij zöt der mager en ongezond uut. Paul zien va had ok zu'n kleine snor as die man, ok gries. Buten de hotelkaomer is niks te zien, een muur met een raam, een blinde muur, een stukkie spoor. Het is een hiete dag, maor het schilderij straalt kolde uut. Elk die naor het doek kek, wet dat e der niet bijheurt, elke toeschouwer kek, as in een spiegel, humzölf in de ogen as e dit schilderij zöt.

De man wacht niet op een antwoord. Hij strek met de haand laangs de kin en maakt de lippen nat met de tonge die evies een eindtie hen buten stek.

'Ik heb ien zeun. Hij studeerde in Grunning,' zeg e. 'Mien jongen deud ecomonie an de universiteit, hij hef het niet ofmaakt, maor ik bin slim groots op hum.'

As e dat zeg blef e met de haanden in de buutsen van het donkerblauwe

jassie naor Hopper kieken, asof hij zölf de man is, die vanuut de hotelkamer dreumerig naor buten kek, en net as die man de gedachten metgaon lat over het korte stukkie spoor dat nog te zien is en de onvervulbaore dreum van votgaon in zuch drag.

'Ik heb mien best veur hum daon,' zeg e, 'niet veur zien studie, maor om hum te kriegen.'

De ogen kiekt in de varte, liekt niks meer te zien.

'We waren vief jaor trouwd en der kwam gien kind. Ze wol geern een kind, ze vreug of het an heur lag dat ze niet zwanger weur. Ik wus dat het niet an heur lag. Ik had het uutzuken laoten. Mien zaod was niet slim stark. Dokters zeden dat de kaans niet merakel was dat ik va worden zul.'

De vrouw op het doek les een boek, of ze döt asof. Het haor hef ze slonzig om het heufd. Het is gien schiere vrouw, ze hef gien mooi gezicht, maor liekt karakter te hebben. De zummerjurk lat het lief zien, vol, stevig, de bienen een eindtie van mekaar, het boek op schoot, een buuk die, uutzakt onder de roze stof naor veuren stek. Ze hef niks van doen met de man op de uutkiek, dèenkt Paul. Hij hef gien kind van heur, wul gien kind van heur, ze is een vrömde, liekt het. Een vrömde met wie hij dommiet vrijen zal as e de sigaret op hef.

'Ze gaven mij pillen, maor zeden dat ze niet wussen of het helpen zul. Ik gung hen de hoeren. Ik wol bewiezen...'

De man maakt de zin niet of, dreit het heufd bij. De ogen glaanst, de dunne lippen bint vochtig, hij giet vanneis met de tong laangs de lippen. Paul knikt, zöt hoe de oliefgrune ogen donkerder kleurt en aal vochtiger wordt. Paul wet hoe opofferings een man tieken kunt, hoe diepe gevulens in een lief votstopt weden kunt, zunder dat ze anraakt wordt en in een braandende zeerte veraandert die smaangs pas nao jaoren een uutweg vindt, in een schilderij bijkaans as van Hopper. Verbörgen leed as van die man in de hotelkamer, die wezenloos het raam uutkek.

Smaangs geeft woorden een uutweg. Woorden die metgaot met een vrömde en toch in het eigen lief achterblieft, maor rondzingt met een aander klaank, omdat de zinnen dan butenlocht sneuven hebt en frisser worden bint. Ze geeft locht an gevulens, locht as het zunlocht op de ziedmuur van het hotel an het spoor. Buten is het hiet en dreug, de zun schient, der ligt rails, der is een spoor dat wieder giet, en hoop bijkaans, waor ofbraak en verval om de hoek liekt te liggen.

'Hij hef hum verdaon, mien zeun. Drugs, maor waorum hij dood wol, weet ik niet.' En na een körte pauze zeg de man: 'Bedaank.'

Dat joen olden uut de tied komt, dat weet ie. Daor heb ie vrede met, maor der bint weinig dingen zo arg as joen kind verliezen, wul Paul zeggen, maor hij zweg. De bezuker hef gien woorden van neud.

Zunder Paul an te kieken löp de man wieder hen de kleine zaal. Het is asof e allent was en gieniend spreuken hef. Schoenen maakt een piepend geluud op de plaanken, het is het leste wat Paul heurt van de man. Paul pakt de semafoon van de vloer en giet de aander kaant op. Kuunst, wet e, kuunst kan treust

geven, maor kuunst kan ok dodelijk weden. As mij dat gebeuren zul, dèenkt Paul, ik kun me wat andoen. Paul is niet trouwd, hij hef gien zeun.

Vanof de tweede verdieping giet een wenteltrap hen de zolder. Der hangt een nylon springtouw veur de trap met een bordtie der an: gien toegang. Tegen de ziedmuur braandt een gruun lichtbakkie met in witte letters nooduutgang. Gienien komp hier. Vanof het oranje koord is, aj naor veuren leunt, an het ende van de trap in het halfduuster een brune deur met zwarte strepen en een kleine gaten in de panelen te zien.

Op de zolder stiet een diel van de collectie doeken waor gien plek veur is in de zalen. Het bint niet allent schilderijen van mindere kwaliteit. Paul vindt dat der schier wark tussen stiet, kuunst dat een beter plek verdient as disse zolder, met het zunige locht dat deur het kleine dakraam binnenvalt. De kuunstwarken moet wachten op de neibouw. Ienmaol in de maond, smaangs vaker vindt Paul hier zien plek. Gieniend die hum hier wet, tussen hemel en eerde, stief onder de leien van het dak.

As e onder het dakraam stiet kan e de toren van de Jozefkerk zien en schuuns daorachter de grote rechthoekige deus van het kantoor van de levensverzekering. In de zomer blikkert de spiegelroeten van dat strakke gebouw het zunlocht diep naor binnen, dan wordt het uutzicht op de kerk vertroebeld en nemp de weerkaotsing van het locht alle andacht. Paul hef niet op moderne architectuur. Niet naost een kerk.

In de hoek van de zolder stiet een ieken keukentaofel met een kruus tussen de poten. Vaak hef e hum ofvraogd hoe die taofel hier, laangs de smalle trap hen boven, kommen is. Bijkaans stun die taofel hier veur de trap vanneis anbracht is, of is de taofel deur de nooddeur in de hoek, hen binnen bracht. Onder het taofelblad zit twee laden, beter, der is ruumte veur twee laden, ien la is vot, an de la die der nog is, zit een bronzen beugeltie met fiene krullen in het metaal. Het kun een beugel van een Jugendstiel kastie west weden. Paul hef het slot in de la maakt. Het sleuteltie lig in een briede naod tussen twee balken, vlak onder het dak.

Vanof de deur staot in holten rekken an de rechterkaant grote schilderijen ofdekt met lakens die ienmaol wit west bint en grauw uutslaot van jaoren stof. In kisten bint kleine doeken opbörgen, waor gien plek veur is in de vaste collectie. In de hoek achter de deur staot deuzen met borden, tegels, schöttels en Chinees porselein tussen Makkumer diggelgoed. Maank de deuzen en kratten staot bielden, vazen, sculpturen; der is veul modern wark, de veurige conservator was de tied veuruut, te wied, liekt het.

As het pauze is en Paul gien zin hef de stad in te gaon en niet met collega's in de kantine praoten wul, zörgt e der veur dat e ongemarkt hier terechtkomp. Dan zöch e een plek op ien van de keukenstoelen met geelbrune biezen zittings, die in een riegie tegen de rechte achterkaant van de zolder staot. Dan kek e in het halfduuster deur het pad tussen de deuzen, kratten en bielden naor de deur en dreumt e veur hum uut.

Hij heurt de klokken van de Jozefkerk. Nao het deuntie van het klokkenspel

komp ien heldere slag, wet e. Hij pakt de stoel bij de leuning uut de rieg en zet die achter de taofel. Paul döt een stap bezied en zunder dat e kek, strek e met de vingers deur de naod tussen de balken en schöf het sleuteltie van de la tussen doem en wiesvinger. Dan giet e achter de taofel zitten, lat de sleutel deur de vingers glieden en volgt met de nagel de baord van het sleuteltie.

Het is een kleine drietaand. De gedachten van Paul vervliegt, kriegt een lochtigheid die heurt bij diepe rust van zölfverzekerdheid. Dan dreit e hum een eindtie naor rechts, vuult laangs de veurkaant van de la en vindt boven het hengsel de smalle gleuf in het holt. Hij vuult de weerstand in de haand as e de sleutel langzaam dreit. As het slot lös is, lat e de sleutel niet in het slot, maor legt de sleutel op taofel. De la schöf langzaam lös, as e an het beugeltie trekt. Op de zolder hangt een vrömde rust, het is doodstil.

In het locht, dat deur het dakraam naor binnengledt, lig dof een klein mes. Het is een ontleedmessie. Paul hef het metneumen toen e verhuusde en op humzölf wonen gung. Het messie was van Irma. Ze was in die tied analist op het laboratorium van het ziekenhuus. Het scalpeermessie hef een lange steel, het is van roestvrij staol, het heft is zowat twintig centimeter, plat met drie parallelle groeven an weerskaanten van het heft. Onderan löp het smal toe, dan komp het snievlak, niet veul groter as de nagel van de doem, niet veul groter, wel veul slanker, het liekt op de nagel van een vrouwenhaand. Bijkaans duzenden maol is met dit scharpe staol in lichaomsdelen karfd, dèenkt Paul, duzend maol een stukkie uut een lever, uut nieren, uut weefsel van longen of hart sneden. Het mes is doopt in bloed. Irma hef hier met in leven sneden, het is ien van de weinige herinnerings die e van heur metneumen hef.

Paul holdt het mes in de rechterhaand en strek met de linkerdoem over het snievlak. Hiel zacht heurt e het schraopen over het vel, hij kek niet, maor staart deur de rechthoekige pilaar zunlocht in het stof van de zolder, naor de deur. De pilaar verdwient deur het dakraom as een wolk veurbijkomp. Het is asof het geliek kolder wordt in de zolderkamer.

2

De regen komp al een half uur in rechte striemen naor beneden, wiederop zöt Paul een boerenschuur. Hardlopen hef gien zin, hij is al driefnat, maor hij vuult gien kolde. Paul löp tussen kuiern en wandeln in. Hij vuult een strakke maor tegelieks aangenaome pien in de bienen. De schoenen maakt zoegende geluuden op het asfalt van het natte fietspad, waor het water niet langer intrekt en waor bij toeren plassen staot. Hij hef de scholders achteruut, de aosem giet vrij in en uut. Hij vuult hum locht in heufd en lief.

Paul had gien weerbericht lezen, hij had niet naor neisberichten luusterd. Niet dat de wereld hum niet interesseert. Paul luustert niet naor wereldleed omdat hij der niks an veraandern kan, net as an het weer van vandage. Hij wul wat e döt niet ofhangen laoten van wat de wereld hum dicteert. Der bint belangrieker zaken as regen, hoe kold hij der ok van worden zal. Hij wordt niet ziek van regen en kolde. Ziekte en ongemak zit bij hum in het heufd. Miestentieds wordt e niet ziek, as e maor betied naor het verstaand luustert. Aal meer volgt e het verstaand, ok as het gevuul nog niet zowied is. Niet dat e dat altied veur mekaar speult, maor hij lat hum, as het lukt, niet meer sturen deur oorlogsbodems, rampen, wat presidenten en aander lu, benaom aander lu, verzint en bijkaans uutvoert. Sund e wet dat e de kracht mist om alles wat hum in de muut komp naor de haand te zetten, begunt gelaotenheid hum langzaom eigen te worden.

Het is niet dat ik het Elisabeth niet zeggen wol, dèenkt Paul. Ik had meer zeggen kund, maor toen nog niet.

Gisternommeddag had Paul een gesprek met Elisabeth. Ze is gaangs met het personiel in de kunde te kommen. Ze had Paul op het kantoor neugd. Het kantoor van de conservator was niet slim groot, maor ruum zat veur een vergaodertaofel en een bureau. Achter de deur die op een kier staon had, had Paul even aorzeld. Een bordtie zee in rooie letters op een wit vlakkie: E. ten Hoopen, directeur/conservator. Paul had veurzichtig, maor stevig klopt. Hij had wacht tot hij heur stem heurd had. Deur de klop was de deur een eindtie wieder lös gaon. De vitrage veur het raam, dat een eindtie omhoog scheuven was en deur een donkerrooie bakstien op de plek holden weur, weide hen en weer. Het lochte gerdien bolde, weur plat en vuul tegen het glas weerom en weide vanneis naor boven. De klok van de Jozefkerk had twee maol slaon.

'Kom wieder,' had Elisabeth zegd.

Ze was achter het bureau votkommen en had het boek dat ze las, bijkaans was het een nota, Paul had dat niet zien kund, dichte slaon. Ze was zowat net zo groot as hum, maor slanker in de lochtgele rok met het jassie in dezölfde kleur. De knopen had ze lös. De blouse, zowat wit, was kreukt. Het kleurde goed bij het korte blonde haor. Een fiene neuze had ze en een brede mond met

smalle lippen. Het bureau was leeg, op het boek, de telefoon en de halogeenlamp nao.

'Wij hebt al kennismaakt,' had ze zegd.

Ze had de haand naor hum uutsteuken. Paul had de slanke, wat verweerde vingers in een flits zien, de haand met de wienvlek die boven de ringvinger begunde en tot de pink deurleup. Een vlek niet groter as een gulden. Hij had het lochtpaorse vel niet zien, had e dacht, as hum de zulvern ring met wat een roos weden kun, niet opvallen was.

'Van Ommeren,' had Paul hum veursteld.

Het was vanzölf gaon, dat e de naam zegd had. Ze hadden mekaar al eerder zien bij de installatie as neie directeur, maor dat was een ritueel waor elk in de massa verleuren raakt was, niet elk, maor Paul wel. Hij was toen betied votgaon. Elisabeth had glumlacht, wat aordige woorden zegd die e vergeten was en hum een stoel bij de vergadertaofel wezen.

Op de taofel stun een witte thermoskan met thee en twee koppies op schöttelties. Ze had thee schunken en vraogd of e suker gebruukte.

Elisabeth was an het eind van de taofel zitten gaon. Twee stoelen tussen hum en heur. Paul zag dat plukkies van het korte haor blondeerd waren, allent de punties.

Paul had gister beter zien, beter as bij de eerste kennismaking, drie week leden, dat ze loenst. Het linker oog van Elisabeth wes een beetie schuuns naor de neus. Met het rechter oog had ze hum ankeken. Het scheen heur niet te steuren dat ze hum met ien oog zag, maor ze had keken asof ze hum wennen laoten wol an het schieve oog.

'Ie warkt hier al vief jaor,' had ze zegd. Ze had wacht.

'Dat klopt.' Paul had in het koppie reurd en een slok van de thee neumen. Hij had gien drokte had veul te zeggen. Hij had kieken leerd, niet allent in de zaolen van het museum, niet allent naor de schilderijen, ok toen e nog veur de klasse stun, had e veul keken en zwegen. Hij had gien weet van de bezieling van de vrouw schuuns tegenover hum die hum kennen leren wol, benaom as metwarker om te heuren wat de achtergronden van hum waren. Het zul een eerste kennismaking worden as veurloop op loopbaonplanning en functioneringsgesprekken. Een gesprek wat een begun weden kun van een briedere inzetbaorheid in het museum, benaom nao de verbouwing en de neibouw, maor een gesprek nog zunder zwaorte van een beoordieling.

'Even meer as vief jaor wark ik hier,' had e zegd toen ze niet wieder vraogd had. Paul was op de hoede. Hij had op de vraogen wacht. Ze had een slok van de thee neumen. Ze had verteld.

Paul wet evies niet meer wat ze zegd had. Hij slat rechtof, bijlaangs een grote boerenschuur met een dak van blikken golfplaten met roestvlekken. De schuur hef an ien kaant een ziedwaand van plaanken. De achterkaant bestiet uut pakkies stro die tot de golfplaten rekt. Uut de geuties van het bruungrieze blik liekt het water draoden naor de eerde te trekken, draoden die met de wind metbuugt en in stukkies blaozen wordt, tot ze vanneis ien streep naor

het zaand vörmt en broesend een speur trekt. Der stiet een meimachine in de schuur en een boerenkar met een tas der op - bijkaans hef de boer het brood en koffiekan vergeten - en klein gerak, een heuihark en een drietand met een plaankie an de punten. Tegen een paol leunt, schiefzakt, een fiets. Het water löp Paul kold over de rug, hij zöch gien onderdak. Hij löp deur.

In de kleine zaal hung veurig jaor een schilderij van Ruysdael, een naturalist, stun in de catalogus. Het was een laandschap met een stroompie, een paar vrouwlu an het water, een boerenknecht met een briede holten heuihark op de nek. In de varte een toren en in stienrood en bruungeel omtrekken van huzen. Daor leek een dörp te weden. An de rechterkaant op het doek waren resten van een schuur te zien. De locht leek dreigend in de varte, maor dichterbij scheen nog de zun.

Dat schilderij had kinderjaoren en ontdekkingsreizen in hum bovenhaald. Hij wus niet hoe dat kwam. Sund e bij Irma vot was, stelde Paul humzölf aal minder vraogen. Maor wat Elisabeth met disse gedachten van kindertied en aovontuur van doen hef, wet e niet. Gedurig komt herinnerings in hum boven as een witgrieze waos boven gröslaand, as het water dat in het noodweer omhoogspat op het asfalt en een dunne witte deken liekt te maken.

Paul lat de schuur achter hum en slat linksof het zaandpad op. Wat zummers dreug en lös is en zachties omhoog stöf onder stappen, pikt grauw en gries an mekaar, het is deurwiekte grond die even het speur van de loop vastholdt, dan trekt de ofdruk van de zolen vot in het water. As op het straand, blieft gien getugen van de wandeling. De gang van Paul is net zo vluchtig as de gedachten.

Niet dat ik het niet wuld had, dèenkt e. Ik had in zu'n laandschap leven kund, met een vrouw an het riviertie in het grös liggen kund en nao de nommedagschoft en een korte slaop vanneis het laand op, het heui bij mekaar harken en in bulten zetten veur de regen kommen zul. Paul prebeert het pastorale verlangen dat e bij dat schilderij vuulde, boven te laoten kommen. Toen kende ik mien laandschap niet, zeg e in humzölf, en dat bevrömdt mij, want ik zat der middenin. Hoe was ik blind met beide ogen open?

Paul vuult hum een ziende die de wereld niet aans bekeek as met braille. Hij vuulde met de vingers, maor wus an de ronde gladde bulties en de vlakke stukken gien heugte, benaom gien diepte te geven. Ik was een vis in het water, zeg e zachties, gienien die hum heurt of het moet de schaopen al weden die driefnat bij mekaar staot en nargens op wacht. Paul is de ienige die luustert.

Ik zwöm in de zee, dèenkt e, bijkaans is zee te groot, laot het dat riviertie west weden dat Ruysdael schilderde, met riet in de bocht, met waterlelies en toezebollen en takken die tot in het water rekten, met de voeten van een boerenmeid die verkoeling zuukt. Bijkaans sabbelde ik een maol an de hakken, an de tienen van dat maagie en leut ze mij, een onschuldige vis, nog nooit deur een pier verlokt, nog nooit kennismaakt met een haak, nog nooit weeromgooid van het dreuge in het diepe, bijkaans leut ze mij de voeten kussen en lachte ze mij an, beweug ze veurzichtig de bienen in het traoge koele water. Ik

sabbelde an een voet van een boerenmeid, maor ik wus niet dat ik aosemde en zwöm. Ze leut mij geworden. Ze leut me zölfs niet schrikken, en ik zwöm wieder zunder dat ik heur vuuld had. Paul wet niet hoe het komp dat de boerenmeid het gezicht van Elisabeth kreg.

'Schilder ie zölf ok?' Elisabeth had Paul recht in de ogen keken, veur zowied as ze dat kun, toen ze dat vreug. Paul zag de zwarte glaanzende cirkels, klein, omringd deur blauwgrieze streepies, met in het wit een paor rooie aoderties. Die waren der veurige weke niet, wus e. De ramen weerspiegelden in heur ogen. Het is heur toegang tot de wereld, had de dreumer in hum dacht, een diel van heur wereld. Daor, achter op de rondings in heur ogen bint de kamers, de deuren die half openstaot in ofwachting van de kantinejuffrouw, die verse thee brengen zul. Daor was het affiche van het schilderij van Marc met de blauwe peerde dat in een liest naost de deur hangt, de vaze met witte chrysanten, met lelies en vetgrune ligustertakken, en wieder het heufd, de mond, maor benaom de ogen van Paul projecteerd. Het bield dat ze zag stun ondersteboven op het netvlies. De wereld op de kop. Bijkaans een weerspiegeling van de antwoorden die Paul deur het heufd gaon waren toen ze die vraog stelde. Schilder ie ok?

Paul kent die vraog in honderd varianten, maor disse komp het naoste bij, asof ze het weten had. Hij miende dat heur gezicht langzaom blossies op de wangen kreeg. Hij had warmte vuuld, warmte die hum streelde, maor tegelieks onwisse maakte. Paul had niet weten of hij heur dichterbij kommen laoten wol, of hij heur vertellen wol van zien schilderkuunst.

Maor hij had van zien varverij verteld, een beetie, over de tiekenings met kleurpotlood in de achtertuun, en van de pogings om in eulievarf een dreugboeket en een heiligenbieldtie, dat e van zien moe arf had, te schildern. Paul had zegd dat e een laandschop schilderd had met een foto uut een tiedschrift as veurbield. Maor wieder was e niet gaon. Hij had niet verteld van abstracte doeken en liefde veur het absurde. Hij had al veul zegd veur zien doen.

Paul was lange onzeker west over de varverij. Wat hij nao het herderslaandschop binnenin het heufd an bielden ontdekt had, verrast hum nog gedurig, hij is nog niet uutkeken op de wildernis, de roege natuur, de schoonheid van het veld, die mag een aander ok zien, maor in die tuun in het heufd, waor achter de ogen de wereld smaangs op de kop stiet, wul e elk niet binnenlaoten. Dat paradijs hef e op humzölf veroverd, het gung niet vanzölf en bij toeren wet e niet of e der uutjaagd worden zal. Een aander, ok Elisabeth die hum op de ien of aander manier in de hof prebeert te slupen, of die an het hek drukt of trekt, lat e daor niet makkelk binnen, niet iniens. Paul wet niet of e dat uutgestrekte gebied, dat e zölf nog niet kent, deur heur ontdekken laoten wul.

De vraog van Elisabeth kwam hum dichte bij de ziel, bijkaans te dichte. Het is een vraog die hum bij toeren de keel ofsnoert, die hum naor aosem snakken döt. Naor die kaant huuft e niet elkenien te laoten kieken, vindt e, ok Elisabeth niet. Hij vun dat e genog zegd had met zien beschrieving van de pastorale varverij en de stillevens.

Elisabeth had aorzeld, ze had zien hoe Paul zölfbewust het verhaol kort holden had, ze had vuuld dat ze op een terrein kommen was waor ze bijkaans niet toelaoten worden zul. Geern zul ze doeken van Paul iens bekieken. Ze had de vraog niet vanneis stellen duurd. Het had niet huufd. De kantinejuffrouw had met de elleboog de deur van het kantoor wieder lös drukt en het dienblad op de taofel zet. Ze had de vaze met bloemen bezied scheuven en schone koppies van het blad pakt.

'Laot maor,' had Elisabeth zegd, toen het wichtie de thee inschenken wol. 'Laot maor, we redt oens der wel met. Bedaankt.'

Het maagie had bij de deur nog een maol omkeken, asof ze ontholden wuld had hoe Paul schief an de taofel zat, het iene bien over de aander, de zwarte schoen tegen de witte poot van de taofel, een arm met de gladde mouw van het uniform op het blad met in de haand een potlood dat e gedurig dreide. Asof het maagie vuuld had dat der meer in de locht van de kaomer hangen had as een mèens zien kun.

De kleur op het gezicht van Elisabeth was niet vottrökken, eerder donkerder worden, maor dat kun ok weden van het locht, had Paul dacht. De schaduw van de laamp die boven de taofel hung, vuul over het hessie en de blouse. Het gezicht was uut het felle locht, dat naor boven temperd weur deur de perspexplaot der boven.

De stilte was gruid en had langzaom an zwaorte wunnen. Paul had hum der niet ongemakkelijk deur vuuld. Hij had zölfs van de spanning, die tussen hum en Elisabeth vuulbaor weur, geneuten. Bijkaans had Elisabeth zien hoe ok het gezicht van Paul een beetie veraanderd was, ze had het vaste zien, ze was wend om naor kuunst en naor portretten te kieken, ze kende de subtiele veraanderings, de nuances die verraodt wat een schilder zeggen wul. In het heufd van Paul was een portret te gruien begund.

'We gaot over op aander, op eerdser zaken.'

Elisabeth was staon gaon. Uut de la van een hangkast had ze een grote map van blauwmarmerd karton haald met rooie elastieken op de hoeken. Paul had keken hoe de dunne lange vingers de baandties lösmaakten. De wienvlek was donkerpaors.

'Kom maor iens an disse kaant van de taofel,' had ze zegd, 'dan zal ik joe wat zien laoten.'

Paul was naost heur staon gaon toen ze de tiekenings uut de map holde en openvolde. Ze was wied genog van hum votbleven om hum niet an te raken. Hij had gien poging daon die ofstaand kleiner te maken. Paul huufde met disse vrouw gien kinderdriften meer uut te leven, toen niet. Hij leerde schildern en tieken op de eigen wieze, daor huufde hij de haand, de arm, het lief van Elisabeth niet toevallig veur anraken. Op de tiekenings staot de plannen veur de neibouw en de vertimmering van het olde diel.

'Het bint veurlopige schetsen,' had Elisabeth zegd. 'Maor ie weet hoe het met veurlopige schetsen gaon kan.'

De paanden naost het museum waren al kocht, ze zullen ofbreuken worden

en plek maken veur de uutbreiding van het museum. De ofdieling moderne kuunst zul in het neie diel kommen. Zolange as de neibouw nog gaangs was, bleef het olde diel veur publiek open, bijkaans niet alle ofdielings, maor in elk geval de zaolen met schilderijen. Vanzölf kwamen der gien grote tentoonstellings meer. Uut de eigen collectie zul of en toe een expositie inricht worden. Elisabeth zee het niet met zoveul woorden, maor Paul had begrepen dat de tied tot de verbouwing overbrugd worden zul met wat der an kuunst veur de greep lag. Elisabeth had tiekenings van het olde gebouw teveurschien haald en zien laoten wuld wat der in het bestaonde diel veraandern giet as de neibouw klaor is.

'Het is kwart over drie,' had Paul zegd.

De wiezers van de klok versprungen tot ze niet meer recht achter mekaar stunden, ze vörmden vanneis twee steepies. Hij had deur het raam naor buten keken. De klok op de toren van de Jozef-kerk en het gebouw van de bank had e vanuut het kantoor niet zien kund. Elisabeth had de haanden van de tiekenings haold en had de potlood neerlegd waor ze dunne streepies met op de tiekenings zet had en op een schriefblok een paar trefwoorden noteerde.

'Om drie uur zul ik Meijer oflössen,' had e zegd.

'Ik moet now vot. Schilderijen bekieken en tiekenings,' had e grapt toen e bij de deur was.

Ze had knikt. 'Ik kom wel een maol met joe schilderijen bekieken,' had ze zegd toen Paul votlopen was.

Paul draaft in het veld. Bij het diepien trekt e de schoenen uut en stek de voeten in het water. Op de rugge lig e in het natte grös. Hij vuult gien nattigheid, hij vuult gien kolde, hij wacht op een voorntie om an de tienen te sabbeln.

3

Bedaankt, had Elisabeth op de tong braand, maor ze had de lippen op mekaar holden. Ze had ok niet recht weten waor ze hum veur bedanken wuld had. Ze was bliede dat e niet omkeken had toen Paul het kantoor uutgaon was. Mechanisch had ze de tiekenings opbörgen en in de la van het bureau scheuven. Ze had niet meer recht weten waorom ze hum de tiekenings zien laoten had, het was niet de bedoeling west om Paul allent uutleg te geven. Het hiele personiel zul inlicht worden, maor pas met een paar week. Ze hef der gien spiet van.

Paul van Ommeren die, met de scholders een eindtie naor veuren, net votgaon was en de deur op een glief staon laoten had. Elisabeth had hum niet in gedachten had. Ze had half dreumd zunder dat ze wus waor de dreum over gung.

Pas toen ze de deur van het kantoor dichtdaon had en de tiekenings van de architect uutstrekt op taofel liggen zien had, was Paul van Ommeren in de gedachten kommen. Elisabeth had de tiekenings van de neibouw precies laangs de naoden in mekaor te volden prebeerd. Het bestek van de architect had op een wegenkaort leken toen ze het teveurschien haald had, maor wat ze ok prebeerd had, het was gien harmonica toen ze de papieren in de dossiermappen stopte. Dit waren de plannen, het waren heur plannen. Ze was net op tied conservator worden. De gemeente had an neibouw dacht, maor der nog niet lang over dacht hoe as het neie gebouw der uut zien mus. Ze hadden op heur wacht, zee de commissie, op de neie conservator, om de gedachten over de neibouw te bepaolen. Bij de sollicitatie had ze niet zegd wat ze dacht had. De commissie had daor begrip veur had, het had met de deurslag geven om heur an te nemen.

Elisabeth had het blad met de koppies weerom op taofel zet en was naor de kast in de hoek van het kantoor lopen. Ze had aorzeld toen ze de slot van de kast lösdreide, maor ze had de la toch naor veuren trökken en tussen de mappen met gegevens van het personiel zöcht. Bij Ommeren, P. van, waren de vingers steken bleven. Viefenveertig, was Paul, had ze zien. Ien veurnaam had e, Paulus. Ze had naor het adres keken en de map weeromlegd, asof ze heur betrapt vuuld had. Ze had de la dichte scheuven en naor de witte muur achter de kast keken zunder wat te zien. Niet alles wol ze van die man weten. Bijkaans niks van wat in die map stun. Ze had het loch uutdaon en de koppies naor het keukentie bracht. Het aanrecht was leeg west en had dof glaansd, natte dreugdoeken met brune vlekken van theekoppies lagen over de radiator van de verwarming, de ofwaskwast hung aan een plestieken haakie en het reuk naor citroen. Ze had de koppies omspuuld.

'Morgen ben ik der weer,' had ze tegen Paul zegd, die achter de balie in een boek te lezen zat. Hij had knikt, meer niet.

Het slot van de brievenbus giet lastig lös. Elisabeth drukt met ien hand tegen het deurtie en dreit met de aander de sleutel om. Daor wul ze de woningbouwverieniging nog over bellen, net as over aander kleine ongemakken in het huus. Ze komp der niet toe, ze komp, as het om heurzölf giet, pas an besluten toe as het niet aans meer kan.

Ze nemp de kraanten en de post met hen boven. De stappen klinkt hol op de betonnen treden. Op de eerste verdieping dempt een kleedtie het geluud. De oldern die daor woont hebt van het plattie van het trappenhuus een verlengstuk van de hal maakt. Tegen de muur in de hoek stiet een kleine dekenkist met een borduurd kleed der over en een pot met een geranium, de bloem bluide met vaalrooie bloemen, maor enkelt lochtgruun en half verdreugd blad en stelen bint overbleven. Een geel blad lig met de steel omhoog naost de pot op het kleedtie. Elisabeth lat het liggen. Morgen is dat opruumd.

Bij de veurdeur klemt Elisabeth de post en de tas onder de arm en dreit de deur lös, dan vuult ze dat de kraant deurwiekt is. Die hef veur een diel naor buten steuken toen het tegen het ende van de nommedag te sneien begunde. Het tiedschrift over kuunst en cultuur, het directeurenmagazine en de ofschrieving van de baank bint dreug.

Het is lang leden dat Mathilde schreef, dèenkt Elisabeth, maor van de zuster uut Oegstgeest hef ze de leste tied niet meer heurd. Eigen schuld, ik moet zölf vaker schrieven, dèenkt Elisabeth. Ze wet dat ze niet schrieven zal, de nota's en de correspondentie van het museum bint heur meer as genog. Ze belt as het neudig is. Ze vindt het niet vake neudig.

Elisabeth hangt de lange rooie mantel op een hangertie en veg de snei, die zowat smölten is, van de jas. Het kolde water trekt tussen de korte haoren en kleurt de jas donkerder rood. De natte schoenen zet ze op een kraant onder de kapstok, ze trekt sloffen an dan dreit ze de thermostaat tot wied boven de twintig. Het wordt niet gauwer warm as het wiezertie op viefentwintig stiet, maor toch. Ze zet water op veur thee en bargt de bankofschrieving op. Evies zit ze met gestrekte bienen op de baank.

In de Grote Kerk speult het NNO. Mozart, Tsjaikovski en Mendelssohn staot op het programma. Het is gien lochte muziek, maor wat aans was der vanaovend niet. Ze hef drok had en vanaovend wul ze niet naodenken, allent votsoezen en met gieniend an de praot.

Met muite vindt ze een parkeerplek in de buurt van de kerk. Toch is het niet drok, minder as de helft van de stoelen bint bezet. Ze zöch een plek an de butenkaant van een riege, dan kan ze de bienen kwiet, maor meer nog gef het heur het gevuul vot te kunnen as ze dat wul. De kerkramen met kleurig glas in lood laot een beetie van het winteraovendlocht deur, het geroezemoes wordt minder. Ze mist de locht van walmende kerkkeerzen. Elisabeth verschöf de stoel over de zwartgrieze grafzark, namen bint niet meer te lezen.

Don Giovanni wordt lochtig speuld, maor het orkest liekt niet op dreef. De brille ontbrak, zul de aander dag in de kraant staon. Elisabeth lat heur niet metslepen, teveul gedachten soest her deur het heufd. As de dirigent nao het

eerste stuk vot giet en het applaus opholden is, zöt Elisabeth hoe an de aander kaant van de riege een vrouw een jongchie van een jaor of negen op een grote stoel zet. Het is de stoel van de pastoor, vlak naost het altaar. Het ventie zit as een paus, kan van zien plek het hiele orkest zien. Hij hef kort knipt haor, donkerblond tegen het zwarte an, met een toefie in de nek dat over de kraag van het jassie valt, een kind met stralend gezicht, dat bijkaans veur het eerst metgiet hen een concert. Vrouwlu kiekt mekaar an en naor het jongchie op de troon en knikt. Elisabeth kreg het warm.

Bij de eerste klaanken van de violen vuult Elisabeth water in de ogen kommen, ze wet niet waor die traonen votkomt. Dan hef ze heur weer onder controle, roekt ze de wrange locht van de man die naost heur zit en die de glaozen van de bril met de tip van het hemd schoonveg.

De neibouw, het ankooppbeleid, onderhandelings met de gemeente en inkrimping van het personiel speult heur deur het heufd. Het jongchie zit doodstille op de troon. Elisabeth schöf ongemakkelijk op de stoel met de biezen zitting en de steile rug hen en weer. De man naost heur snuit de neus en kek dan in de buusdoek. Ze wol dat het pauze was.

Tsjaikovski was een homo, maor om dat te verbargen trouwde hij met Antonina. Zien vrouw had hum niks te bieden en dreef hum zowat tot zölfmoord, les Elisabeth in het programmaboekie. Ze heurt de muziek niet meer. Tsjaikovski had het zwaore stuk, dat veur de pauze speuld weur, een jaor nao zien trouwen schreven.

Zowied was het met heur niet kommen. Anita, met wie ze dertien jaor samenwoonde, was gien leegheufd as de Antonina van de componist. Anita wus wat ze wol, ze was een keunigin en had overzicht as het jongchie op de troon naost het altaar. Anita wol het hiele leven bij Elisabeth blieven, veur warmte en verzörging, dat eerste had ze vake tegen Elisabeth zegd, het leste niet. Maor gedurig was het meer verzörging worden en minder warmte. Anita was zwiegzaomer worden, aal minder an te raken. Benaom toen Anita gien kind kreeg, was ze gedurig de eigen gang gaon en had ze heur minder van Elisabeth antrökken. Anita had een kind wuld, ze wol gien man, ze wol Elisabeth en een kind. Nao twee jaor ziekenhuus was dudelijk dat het niet lukken zul. Anita had verstopte eileiders. De kaans dat ze met kuunstgrepen zwanger worden zul, was slim klein. Dan maor gien kind, had Anita zegd, ze zul het gelok ok aans wel vinden, met Elisabeth bijkaans. Elisabeth wol niet zwanger worden, met Anita naost heur wol ze zölf gien kind.

'Ik heb gien zin an inseminatie zoas dat op de boerderij gebeurt,' had Elisabeth zegd. Het had plat klunken, Elisabeth had gien aander woorden weten, ze had niet weten wat heur diepe bereurd had. Vake had ze zien hoe de veearts in de stal gaangs west was met een bien an elk kaant van de grub. Ze wus dat het niet zo gung, maor zo vuulde ze dat, die bielden uut de stal zunder intimiteit kwamen bij heur boven as ze der an dacht.

Anita zöch nao die mislukkings warmte en aandacht niet meer allent bij Elisabeth. Anita vund het gelok bij een aander vrouw. Het duurde even veur

Elisabeth dat in de gaten kregen had. Elisabeth huuld van Anita. Benaom om de intimiteit en de veiligheid die Anita heur gaf, van de warmte van het schiere lief van Anita. Benaom toen ze pas bij mekaar waren en het lief nog raodsels veur heur had, geheimen die ze in de loop van de jaoren ontdekt had en waor ze van genieten leerd had. Nao de onderzuken, de mislukkings bij de bevruchting en de teleurstellings van gemis, waren die gevulens van gebörgenheid en overgaove op de achtergrond kommen. Veur Anita was het niet genog west, die had meer wuld, benaom toen uutkwam dat ze gien kind kriegen zul, gien eigen kind.

Toen Elisabeth heurd had van Rianne die tussen Anita en heur in kommen was, had ze begrepen wat ze al jaoren vuuld had, had ze begrepen waor die cadeaus veur west waren, die luxe kleren, de sieraoden, de ringen en de spelden, de weekeinden in een hotel in de Ardennen en de Eifel, uutstappies die Anita regelde om even vot te weden, om goed te maoken dat ze deur de week niet altied betied in huus was.

Rianne was der al drie jaor west, toen. Elisabeth had het vuuld, maor niet weten wuld. As ze weerom kek, komp kwaodheid boven en verdriet. Dan past de zwaorte van dit vioolconcert hielendal bij wat ze in heur boven kommen vuult. Dat jongchie op de troon, ze kreg een hekel an hum, ze kreg een hekel an de verhevenheid, an heurzölf, dat ze opkeek tegen Anita die iniens niet meer op de troon zat waor Elisabeth heur op zet had.

Nao de pauze zit het jongchie niet meer op de hoge stoel. Bijkaans wol e niet zo wied van zien moe zitten, zien moe die een plek een riege of wat naor achter vunden had. Elisabeth zöch het kind, maor vindt het niet. Achter heur ritselt een snoeppapiertie, as ze de ogen dichtdöt zöt ze grote gele rechthoeken met oranjerode raanden, zoas ze die uut de dreumen kent. De schrouwende kleuren, die achter mekaar in het heufd verschient, liekt niet op moderne kuunst, ze döt de ogen gauw weer lös, prebeert de muziek in het heufd te kriegen, maor het lukt heur niet. Ze wol dat ze in de pauze votgaon was.

Buten pikt natte drab an de schoenen en as ze wegredt en het gaspedaal te wied indrukt, gledt de auto een eindtie bezied. Het is stille in het trappenhuus van de flat. Het gele blad van de geranium is vot.

Ze is bliede dat ze thuus is en schenkt heur een glas wien in, giet op de baank zitten en bladert deur tiedschriften. Het is lekker warm, ze had de thermostaat niet leger zet. De bordeaux valt wat zoerig op de tong. Deur de vloer heurt ze de televisie van de benedenburen, wieder is het stil.

In het Museumbulletin stiet dat het museum bouwplannen hef, dat de plannen uutvoerd wordt, dat de bouw binnenkört begunt. Elisabeth les het artikel, een verhaol van zowat twee bladzieden met tiekenings en een foto van heur. Het raakt heur niet, now niet, ze les de woorden, maor wet niet waor het over giet. Ze zöt de violiste, de jonge Poolse met de zwarte peerdesteert en donkere wenkbrauwen, die een paor maol een valse noot heuren leut, ze zöt het jongchie op de grote troon. Het bulletin lat ze op de vloer glieden. Ze dèenkt an Tsjaikovski die de verkeerde keuze maakt had en de pries betaolde met

zwaore, maor schiere muziek. Elisabeth dreit heur bij en leg de bienen op de zitting van de baank. Loodzwaor vuult de bienen, loodzwaor.

De klok naost de deur naor het balkon tikt zachties. Het locht van de schemerlaamp verschöf gedurig met de keupern slinger achter het glas. Tussen twee rinkels van de telefoon begunt in de klok een tandwiel te dreien. Nog even dan slat de klok elf maol. Elisabeth aorzelt, dan nemp ze op. Het is Mathilde, an wie ze eerder op de aovend dacht. Mathilde wul weten hoe het met heur giet en ze hef een verhaol te vertellen. Ze hef het Museumbulletin lezen en de foto van Elisabeth zien.

'Ik heb maor ien zus die directeur van een museum is,' zeg Mathilde, 'daorom heb ik een abonnement.'

Elisabeth is overvallen, dan vertelt ze van de neibouw, van de plannen die zo goed as klaor bint, dat allent details nog veraandern zult, een groter raam op zolder en aander kleinigheden.

'As het klaor is, krieg ie een uutneudiging veur de opening,' zeg Elisabeth.

'En ieë?' vrag ze an Mathilde.

Mathilde hef deur een advertentie een man kennen leerd. Ze schref geregeld en wisselt de ien met de aander. Elisabeth wul gien details, maor Mathilde vertelt al van een strandwandeling in de regen met een onbekende, ze is de naam al weer kwiet. Hij was goed in bère, hij kun niet luustern, maor dat had ok niet huufd van Mathilde, dat aander daor was e prima in west. Elisabeth kek gedurig naor de klok die langzaom naor twaalf uur tikt.

Mathilde vertelt met een openheid die Elisabeth bij Anita kend had, maor die votraakt was. Ze vuult bij toeren jaloezie op de vrijheid, de veiligheid en de ruumte die heur zuster, die Mathilde liekt te vulen en die zunder aorzelings overal op ofgiet.

Elisabeth kent de verhaolen van minnaars veur ien nacht. Wat Mathilde döt moet zij weten, Elisabeth vindt het niks, veur heurzölf. Ze zweg, luustert half en bladert deur het tiedschrift dat op de vloer lig. Wat een aander döt, daor blef ze of.

'Now moej opholden,' zeg Elisabeth.

Ze wul niet langer alles heuren wat Mathilde an intimiteiten zeg. Elisabeth schrikt van heur woorden. Zo kent ze heurzölf niet.

'En hoe is het met joen liefde?' prebeert Mathilde.

Elisabeth zöt de kaans het gesprek te stoppen.

'Mien liefde hangt in het museum,' zeg ze, ze is snibbig. 'Die laot ik daor geern hangen. Ik wul die niet bij mij in huus.'

Elisabeth vuult evies zeerte van het ofscheid van Anita, van hartstocht die smoord weur deur Rianne. Elk had zegd dat het beter was, en tussen regels deur had ze te heuren kregen dat ze beter een man zuken kun om samen met te wonen, beter as met een vrouw. Ze kek naor de reproduktie van Mondriaan die achter de baank hangt met in de hoek van de liest een pasfoto van Anita.

'Mathilde, het is twaalf uur west,' zeg ze. 'Morgen moet ik betied van bère. Bedaankt veur joen telefoontie. We heurt van mekaar.'

Elisabeth leg de hoorn op het apparaot en schöf de telefoon van heur vot. Ze giet veur het raam staon. An de aander kaant van het kanaal trekt grieswitte banen over de snei in het locht van auto's die veurbijriedt. Wiederop wet ze een boerderij, die kan ze niet zien. De locht is dichttrokken, d'r schient gien maon. Ze vuult kolde over de rug die achter de bienen laangs tot an de voeten gledt. Elisabeth vuult water achter de ogen. De wien die nog in het glas stiet mikt ze in de geutstien. Ze lat een schemerlaampie braanden, as ze hen de badkamer löp, heurt ze de klok ienmaol slaon.

4

De leste slag van de zes slagen klinkt as Paul de kamer inlöp. Hij is laat weerom van het wark. Met Elisabeth had e in de nommedag overlegd over vitrinekasten. Bijkaans gaot ze met z'n beidend hen een leverancier om te kieken wat het beste past. Paul wordt gedurig meer deur Elisabeth bij de neie inrichting betrökken. Het giet vanzölf, liekt het. Elisabeth hef weet van de veuropleiding van Paul. Hij hef heur een beetie laoten zien van de kennis die e hef van kuunst en van regeln en organiseren. Niet dat e daor geliek promotie met maken wul. Paul wul suppoost blieven en hef gien ambitie hoger op te kommen, niet op het wark.

Op de vensterbaank stiet nog het wienglas met een donkere roodbrune vlek boven de steel. Op de vloer stiet de fles Bordeaux die e gister veur de helft leegmaakt hef. Kranten ligt slordig dichtvolden op een keukenstoel. Paul had ze gister hen de schuur brengen wuld toen de telefoon gaon was. Hij had weten dat het Irma was. Ze belde vaker tegen elf uur. Ze wus dat e dan in huus weden zul. Paul is zowat elke aovend in huus, het is Irma die gedurig op stap is. Ze had een neie vriend, de veerde of viefde al dit jaor. Ze dacht dat ze disse keer de waore tröffen had en ze gung bij hum wonen, bijkaans. Paul was de tel kwiet. Hij betaalt elke maond, daor zul e of weden zul as ze vanneis een vaste partner had, maor gedachten an verplichtings en an de toekomst van Irma holdt hum niet meer gaangs. Het bint feiten waor e de tied niet langer an vermotten wul.

Hij schenkt wien in. Paul hef de gedachten bij Elisabeth. Ze raakt snaoren in hum, maor hij wet niet of e dat wel wul. Toch lat e het geworden as ze hum om raod vrag bij de neibouw, toch giet e met heur hen leveranciers as ze het vraogen zul. Met de elleboog steut Paul de keukendeur lös, drinkt het glas leeg en zet de fles en het glas bij de ofwas op het aanrecht, dan löp e hen de schuur waor e de kranten in de deus mikt.

Paul prebeert Elisabeth veur de giest te haolen, het valt hum niet met. Wel het gezicht, daor hef e een veurstelling van, niet zoas ze vannommedag keek, dat bield kan e niet weerom halen, maor zoas ze op de foto in de kraant stiet, op de foto die maakt is toen ze net met het wark in het museum begund was. Die krantefoto, dat bevreuren ogenblik in zwartwit, die krappe tweehonderdvieftigste seconde van heur bestaon, die an de dakbalk in het atelier boven de schuur an een balk te vergelen hangt.

De strakke blik met een lachie op het ovaolronde gezicht dat ze in de plooi huuld, een holding veur een fotograaf die gien tied neumen hef tot ze der an toe was om op portret te kommen, toch lat de foto, veur wie kieken leerd hef, de zölfverzekerdheid zien die Paul overdag op heur gezicht zöt. Op de foto hef Elisabeth een haorbandtie in het lochtblonde haor, een kort lös toefie hangt tot vlak boven de rechter wenkbrauw. De lippen liekt smal op die foto, smaller as

Paul ze in gedachten hef, en de tanden bint op de krantefoto griezer en matter as in het echt. De ogen liekt beide recht naor veuren te kieken, maor Paul zöt toch dat het linkeroog licht ofdwaolt. Ze hef de ogen zowat dichte. Wat ze an had, kan e hum zowat niet meer veur de geest halen as e weerom giet hen de keuken. Ienvoldig, wet e, Elisabeth is meestal ienvoldig kleed, bijkaans is sober een beter woord, of stijlvol, dat komp deur de beparkings die ze heur op te leggen liekt.

Vrömd, dèenkt Paul, ik weet smaangs beter hoe as een figuur op een schilderij der uutzöt met kragen, jassen, blouses en sieraoden, as de vrolijke drinker van Frans Hals, of de schilderswedevrouw van Eise de Boer in de lange zwarte jurk, die in de grote zaol stief naost de deur hung tot modernisten daor de plek innamen, dat weet ik beter as hoe een vrouw die mij overdag in de muut komp heur kleedt. Elisabeth hef kleine börsten. Maor het is niet het eerste waor e naor kek as e een vrouw zöt. Paul kek eerst naor de ogen, hij prebeert humzölf te vinden in die spiegel op de wereld, dan pas kek e naor de mond, naor de vraogen en de antwoorden die de lippen priesgeven wult. De ogen en de mond van de aander bint het paspoort, daor zöch e bijkaans een toegangskaortie, een entreebewies.

Hij wacht tot hiet water van de geiser, dat van de zolder kommen mut, in de geutstien stroomt. Dan döt e het zwarte plastic doppie over het reuster van de ofvoer en knep e ziep in de bak. De grune lobbige klodder löst langzaom op en lat het waoter broezen. Paul lat de glaozen in het ofwaswater glieden, holdt de bössel der deur en spuult de ziep van de glaozen onder de hiete kraan nog veur de geutstien halfvol is. Ik zul verliefd op heur kunnen worden, dèenkt e, maor ik doe het niet, ik wul het niet.

Tweemaol is e verliefd west. Paul lat kold water over de haanden gaon. Hij hef de gevulens op stee, daor huuft een aander niet in ruren. Hij lat een aander der niet meer in ruren, ok Elisabeth niet. Gienien as het an hum lig.

Margaretha was de eerste liefde. Ze wus het niet. Hij duurde het heur niet zeggen. Smaangs mut e wat lachen om die kalverliefde die e laoter krek volgens het boekie oflegd leek te hebben. Het was een lineaire ontdekkingsreis west met maor ien speur. Hij was op zuuk west naor de zinnelijke liefde, maor hij had het toen niet weten. Hij was in de schoeltied gien meester worden van zien beparkings.

Margaretha zat bij hum in klasse. Tot de derde, toen gung Paul over en bleef Margaretha zitten. Ze raakte uut zicht bij de aardrijkskundelessen, waor e stief achter heur zeten had en gedurig een haor van heur vest plukt had, die e bewaorde en in de agenda plakte. Margaretha was in de veerde klasse uut zicht raakt bij wiskunde waor e drie jaor op de achterste baank an de aander kaant van het pad naost heur zeten had, ok bij de Duutse lessen waor e naost Margaretha zat en dichtriegels uut het heufd leerde om indruk op heur te maken tröf e heur niet meer, maor in de pauzes wus Paul heur nog aal te vinden en smaangs bleef e een uur op schoel rondhangen as e wus dat ze nog les had. Dan kun e in de garderobe en in het fietsenhok heur nog evies zien bij het votgaon.

Het was een ongerichte drift west, die met heur in het begun van het zinnelijke steken bleven was, aal een eindtie wieder, maor aal wieder dezölfde kaant op en nooit over de drömpel. Met Margaretha was het liefdesleven een Sackgasse west. Hij had nog grappies met heur maakt over dat woord, maor in die tied had e dat niet zo vuuld. Hij had heur gebaoren naodaon, de bewegings van heur heufd, heur lachie, de manier zoas Margaretha met de rechterhaand de linker mouw van de trui gedurig opstroopte en weer naor beneden trök. Hij kende heur, maor het was butenkaant west

Paul trekt de stop uut de ofvoer, het water stroomt langzaom vot. Elisabeth döt dat ok, Elisabeth die de mouw van de blouse tot halverwege de elleboog opstroopt en over het glas van golden klokkie veg, as ze vertelt. En dan met een traog gebaor de mouw weer naor de pols trekt en het knoopie van de manchet vastmaakt.

Op maandag zee Paul een paar woorden tegen Margaretha as ze tegelieks het scheikundelokaol in gungen. Aanderdaags vanneis en elke dag een maol vaker tot vrijdag an toe en nao het weekend begunde dat vanneis. Op daansavonds van schoel, die niet zo vaak waren, daanste e smaangs met heur, maor het bleef der vake bij. Paul duurde niet, aander jongens hadden meer lef. Maor as e an de kaant stun, en aander jongens met Margaretha op de daansvloer waren, dan zag e humzölf tegen heur andrukt, dan dreumde Paulus van heur haand vastholden in het duuster, van een zoen in het fietsenhok, van de warmte van heur lief in het doodlopende straotie achter schoel.

Ienmaol was dat echt west, maor hij wet now niet meer of het waorheid of een dreum west hef. Waor klasgenoten in het fietsenhok op stinkende en raozende brommers snoefden over de verkerings en de rechterhaand in een halve boge veur de boks huulden, huuld Paul hum op de achtergrond. Margaretha had hum nooit die tinteling in zien lief geven, niet as ze der bij was. Dat had e onder controle. As e over heur dreumde in stee huuswark te maken, dan, ja dan, dan haalde e bij toeren de buusdoek teveurschien, maor niet as e heur zag. Hij kan der now om lachen. Toen niet. Hij kun niet lachen om moed die niet wieder gaon was as het snieden van heur naam in de bast van de beukeboom naost de ingang van de begraofplaots.

Irma was niet de tweede liefde. Ze meuk gien hartstocht in hum lös, ok niet toen e met heur trouwde. De tweede was Lydiënne, maor an heur dèenkt e now niet. Paul hef Elisabeth veur ogen, zöt in gedachten hoe ze de mouw opstreupt as e het aanrecht dreug maakt. Ze liekt hum an te kieken, maor hij wet het niet zeker.

Paul lat de glaozen en de borden in het rek staon druppen. Hij hef gien zin an eten. Hij schenkt de leste wien uut de fles en bladert in een kuunstboek. Hij kent de ofbieldings en de woorden die der bij staot. Franz Marc, dikke blauwe peerde, Egon Schiele zwart naakt wichtie, vrouwelijk naakt in uutdagende pose die het lief zien lat, maor hum tegelieks op ofstaand holdt. Paul mag kieken, maor niet met an doen, de schilderings helpt hum niet het heufd leeg te kriegen.

Paul trekt de gerdienen dichte, schenkt de leste wien uut de flesse en döt alle lampen in de kamer an. De kamer wordt hum te groot. Hij döt het locht weer uut, op de schemerlaamp op de keukentaofel nao. Paul trekt de kleren uut en legt ze netties op een keukenstoel. De zwarte onderboks holdt e an. Uut het heufd les e hardop een gedicht.

Hij löp met de kop in de nek de kamer deur. De woorden voert hum uut het huus, haolt hum tussen de muren vot en brengt hum een aander ruumte in. Het is asof e in een aander tied en in een groter en lochter wereld terechtkomp. Hij komp in een wereld die hum niet benauwt.

Paul zet een keukenstoel in de midden van de kamer. Dan röp e hardop woorden en regels, herhaolt de leste zinnen van het gedicht dat e humzölf veurdreug. Veur de lege stoel met het grune kussentie, waor een knoop lös van lat en de vulling van schoemplestiek naor buten komp, blef e staon. Paul stek de rechterhaand hen veuren as een spreker die een verhaol vertellen giet. Veur hum in de stoel zit een kwaojong van een jaor of veertien, net weerom van schoel. De schoeltas stiet naost de stoel, de riempies zit nog vaste. De hoge veterschoenen die tot de zeum van de boksspiepen rekt, raakt mekaar, ien veter is lös, de aander hef twee lussen, het leer is strak om de enkels snoerd.

'Heur ie mij? Paulus heur ie mij?'

Hij zweit de arm een eindtie omhoog. De stem van Paul haalt uut, het zangerige is der of. Het is een schrouw met wanhoop en met ienzaomheid, met verlangst. Paul zöch holdvast, vrag hulp en röp om zien moe. Een jongchie dat om zien maagie röp, een jongchie dat in een doodlopende straot met de rug tegen de mure stiet en met de nagels in de voegen krast, een kind dat op zien wichtie wacht.

'Margaretha, Margaretha,...'

Traonen komt in de ogen van Paul, hij kreg het warm, het heufd wordt rood en gluit, het hemd pikt hum op de rugge en hij vuult hoe zwiet in stroompies onder de arms votlöp. Hij zöt het ventie met diepzwarte ogen, met angst in het heufd, met dunne smalle lippen die niks zeggen duurt. Hij zöt het smalle koppie dat votkroepen wul en de woorden binnenhaolt, Paul zöt het ventie dat zweg as bescharming tegen wat om hum hen gebeurt.

'Zeg mij waj metmaakt hebt, wat hej metmaakt op schoel, vandage? Hej met heur praot, hef ze joe zien, hef Margaretha joe zien en naor je lacht? Heb ie heur anraokt, hef ze joe anraokt?'

Een veurzichtig stroompie locht gledt over de lippen van het jongchie. Paulus kreg een beetie kleur, de wangen bolt en diepe vot is het begun van een lach in de ogen te zien, hiel diepe vot. Paul zöt humzölf teveurschien kommen op de keukenstoel. Dan klinkt een schaterlach deur de kamer. Paulus zweit met de arms, löp om de stoel hen, en lacht en lacht. Op de kneien valt e veur de stoel, het heufd op de zitting, de haanden om de leuning, dan schreit e zachties. Deur de traonen fluustert e: 'Paulus, Paulus, Paulus mien jong. Von was für Kobolden und Drachen hast du geträumt, das du so wild daher jagst? Paulus, Paulus, wees niet benauwd. Wees niet benauwd, dat maagie komt wel

bij joe, joen moe komp een maol, wees niet benauwd. Ie huuft het leven niet allent volbrengen.'

Paulus kröp weerom in het ventie, de ogen diepe votzakt. Paulus hef de natte rooie ogen dichte en giet weerom naor de wereld waor e votkwam. Paul zakt deur de kneien, het heufd op de stoel, de arms om het heufd, uut de mond drupt spei en maakt donkere plekken op het grune kussen. Plukkies schoemplestiek valt op de vloer.

5

De winterzun wordt aal starker, maor uut het oosten weit een kolde wind. In vievers en sloten gruit hiel langzaom ies vanof de raanden. Hij had hum verbaosd over de grillige vingers die vanof de kaant naor de midden van de viever kreupen. Iesbloemen die as haanden op weg waren naor het eendehokkie in de midden. Het water was zwart en donker, met korte golfies, asof die prebeerden, deur in beweging te blieven, de kolde te overwinnen. Water bevrös as een plat vlak, nooit as ribbels, hoe hard het ok weit, had e dacht, toen e tegen de wind in hen het museum fietste, maor zeker wus e dat niet. Paul had in herinnerings niet aans zien as vlak ies, maor toen e in de vrogge aovend weerom kommen was, had e zien dat het ies het eendehokkie veroverd had, in ribbels, bijkaans had e nooit goed leren kieken.

Pas nao twee uur kwam der volk op de tentoonstellings of. Speuren in het laand, een tentoonstelling over opgravings in de kleine zaol was der pas een weke. De vaste klaanten kwamen as eersten naor de leste wisseltentoonstelling veur de verbouwing begunnen zul. De vleugel achter de balie met de kleine zaol zul as eerste veur publiek dichtgaon. In de hal naor de kleine zaol hungen stillevens uut eigen collectie. Het was ofdekking van de waanden.

Tot de verbouwing zul d'r niks groots meer uutstald worden. Doeken met fruitschalen, met dooie eenden en fazanten hungen naost schilderijen die net zo goed abstract weden kunnen, maor die modern stilleven heetten. Op een enkel schilderij stun de jager der bij. Gien echt stilleven, maor wat slap en met de kop in een strop an de riem hung, was wel dood, al leek bloed nog rood van het doek te druppen.

Stilleven as diel van een groter schilderij, gruunte, appels, peren, meloenen in oranje en geel, flessen en vazen en een doek met een schedel en een inktpot met gaanzeveer. Het waren dielen van grotere warken die laoter een eigen leven leiden gungen, net as de bossen bloemen en boeketten, zo stun het op het uutlegbord dat half achter een gerdien hung, asof de samensteller zuch schaomde veur de korte teksten die in fotokopie an de muur plakt waren. Kuunstenaors varfden op de duur ok allent die dielen op een apart schilderij, veur versiering, aans niet.

Van de ruum twintig schilderijen, miest uut veurige ieuwen met een enkele moderne der tussen, die in de hal tegenover mekaor hungen, waren d'r maor drie bij die Paul de muite weerd vun. Een vaas met bloemen van Rachel Ruysch, een schaol met dooie vissen van Willem Kalf en appels en peren van Pyke Koch. Rose en witte rozen in een schemerlocht, ie kunden de haand van de vrouw die ze op de vaas zet had d'r in zien. Paul reuk de locht van de bloemen as e der laangs leup. De makrelen en de gefileerde schol zul e niet eten wullen, ze zagen d'r groezelig uut. Hij zag gien vliegen op het schilderij, maor ze had-

den d'r weden kund. De vis was niet fris meer. Paul deed niet de best die locht van bedarf in hum boven te halen.

Het was de dood die hum in dat stilleven antrök, de dood die e ok weerom zag in de schedel op het bureau naost de inktpot en de gaanzeveer, een eindtie wiederop, maor daor was het hum te dudelijk. Paul huuld niet van dat hiele directe. Dood benauwde hum niet. Hij keek altied naor een liek as het te pas kwam, hij heurde niet bij de lu die achterof staon blieft en allent het register tiekent en de naobestaonden de haand schudt. Paul much geern kieken hoe de dode rustte, dan keek e of de lippen goed vastplakt waren en of de oogleden dichte bleven.

In het Rieksmuseum gung e altied kieken naor de Anatomische les van Cornelis Tulp, het grauwgrieze liek met de buuk opensneden. Rembrandt leut een misdadiger van de binnenkaant zien. Het gaf Paul een apart soort lust waor e niet recht veur uut kommen wol, maor hij vuulde hum wel vertrouwd met de aander kaant van het bestaon.

Maor de schedel op het doek bij de deur naor de kleine zaol, in locht dat geel leek te weden, maor tegen het brune anzat, locht dat uut een onzichtbaor raam naor binnen leek te kommen was hum te nao, daor zag e gien mèens meer in, gien man of vrouw die gedachten en gevulens kend had. Paul vun de schedel as ien van de anonieme koppen die e inmetseld zien had in de catacomben in Rome, duzenden naomloze veurgangers, bijkaans martelaren of dieven, of gewone lu.

Paul huuld het miest van de appels en peren van Pyke Koch. De vruchten die riep liekt te weden, maor die dicht an verrötting toe bint, met op de achtergrond een laandschop dat niet geliek bij de vruchten heurt en ze uut het gewone doen haalt. De appels en peren ligt in helder en zacht zunlocht op een taofelblad. Het gewone wordt bezunder deur de blauwe locht en de wolken met witte raand. Het harfstige bos gef het bield een onwisse plek. De warkelijkheid kreg op dat beschilderde plaankie een benauwende betovering die het van een aander wereld maakt.

De moderne stillevens, kleine installaoties, van tuunslangen, plestieken tulpen, perspex met veul iezerdraod, die in de kleine zaol staon hadden, waren al vothaold en hadden plek maakt veur modellen van prehistorische boerderijen en van terpen die laog veur laog ofgraven waren. De expositie was leend van een museum uut Hamburg. Tied en geld om de bijschriften te vertaolen was der niet west.

Op de olde geschiedenis kwamen olders met kinder op of. Een vader legde zien zeuntie uut hoe een terp maakt is en dat laogen in de eerde vertelt hoeveul dorpen in de loop van de tied op die heuvel bouwd bint. Het kind luusterde even, maor wol wieder, d'r was nog meer te zien. Zoas Japanse kinder die onverstaonbaor commentaor gaven op wat ze zagen en naor mekaar keken; jongchies die geern praoten wollen met de aander kinder, maor niet duurden.

Paul had baliedienst had, maor was geregeld deur de gang met stillevens even hen de kleine zaol lopen, of hij had bladerd deur een zichtexemplaor van

een tentoonstelling. As de tentoonstellings west waren, nam e de boeken met hen huus. Hij vreug niet of het much, hij nam ze met. Schilderkuunst uut de negentiende eeuw was e in verdiept west.

Nao de thee was een een jongen van een jaor of twintig binnen-kommen. Een grune winterjas, had e an had, met een blauwe boks en een Amerikaanse pet op de rossige krullen. Paul had hum wel eerder zien, maor kende hum niet. De jongen leut de jaorkaort zien en had naor de verbouwing vraogd en hoe as dat met het personiel gung as het museum dicht was veur publiek. Langzaom had e een rooier gezicht kregen in de warmte van de hal.

'Dan wordt we zölf schilder,' had Paul zegd.

De jongen had lacht en naor de stillevens wezen die een eindtie wiederop hungen en vanof de balie te zien waren.

'Nee, niet zo, dat zul mooi weden, maor niet zo,' had Paul zegd Hij had zegd dat de suppoosten, in het half jaor dat publiek niet welkom was, klein onderholdswark doen zulden. Paul had verteld en praot, meer as e wend was. Maor onder de woorden had e vanneis dat wieke gevuul in hum boven kommen vuuld. Hij had in de woorden van die jongen vanneis Elisabeth heurd, die hum vreug 'schilder ie zölf ok?'

Hij had schreid an de binnenkaant, toen Elisabeth dat vreug en hij had niet weten wat der met hum gebeurde en toen die jongen hum vannommedag vanneis raakte met die vraog, vuulde e die reuring vanneis bovenkommen, hij wol dat niet.

Wieder as een cursus van de volksuniversiteit was e niet kommen. Twintig lessen veur begunners. Op dinsdagaovends modelschildern met pastelvarf op papier. Twaalf schilders achter een ezel, een naaktmodel op een stoel en een lerares die anwiezings gaf. Hij was balsturig west, had de lerares niet begrepen as ze het had over spanning en strakheid en avontuur in zien schilderwark en het gemis daoran. Benaom over het ontbreken van die dingen.

Het model had heur achter een smal gerdien uuttrökken, Paul had zien hoe ze de kousen uuttrökken had allent de voeten met de opkrulde kousen had e zien vanachter het gerdien en nakend op de stoel zitten gaon was. Elke vief minuten in een aander staand. Om de vaort der in te holden, had de lerares zegd, elk mus rap schildern en allent de eerste indrukken weergeven, gien details, veural gien details. Jullie moet kieken leren, had ze zegd, niet nao-dèenken.

Paul had gien details schildern kund. Toen het model uutdagender poses anneumen had en Paul de moedervlekkies tot hoog op de slanke bovenbienen teld had en in het heufd honderd maol uutvergroot, had Paul meer woorden as bielden in het heufd had. De uutdaging en de geilheid hadden allent in het lief zeten, niet in heur ogen, niet in heur mond, had Paul zien.

Het wark an het leste schilderij van die aovend much wat langer duren. De naakte vrouw bleef twintig minuten in dezölfde holding. De rechterarm achter het heufd, het lange blonde haor een eindtie optild. De linkerarm over het witte laken over de leuning van de stoel, achter heur rug. Elk had zicht op de zwarte punties van haor dat bijkaans een week leden onder de arm votscheerd

was. Het iene bien had ze over de armleuning van de stoel, de linkervoet op de vloer, de dijen wied van mekaar.

Openheid wol ze zien laoten, leek het, maor Paul had gien openheid vuuld, het was naaktloperij veur hum, as ze een man west was, was ze een potloodventer west. Paul wus hoe dat was, hij had die man vaak genog bij het spoor zien, van schoel hen huus mus e der veurbij, te vake. De eerste maol was e schrökken en rapper deurfietst. Hij had het niet zien wuld, hij had niet goed keken, dat had e niet duurd, laoter wel, maor het blieke onderlief had gien indruk bij hum achterlaoten. In huus had e der niks van zegd, hij had an zien Margaretha dacht en of hij humzölf zo an heur zien laoten wol. Dat had e wuld.

Het model had het lichaom, het naokte lief priesgeven, maor het blieke vel - ze was egaol rose as een zwien rose weden kan, gien scheiding te zien van een badpak dat zunlocht tegen holden had - was kold. Het naakte vel zee niet aans as: dit is mien lief. Het was een lief met een uutstraoling van minachting en arrogantie. Paul vuulde gien ziel in het lief van dat maagie, niet in de onderbuuk, die veur hum gien golden driehoek was. Paul vuulde gien ziel in de lietse börsten met tepels niet groter as het einde van zien pink.

Hij had die börsties met die van Margaretha vergeleken, niet met die van Lydiënne, niet met die van Irma, maor met die van Margaretha. Met de börsties van Margaretha die e nooit zien had, die e allent raoden kun an de sluting van de beha die e onder het vest zag as ze veur hum zat in de aardrijkskundeles, elke maandag. Ienmaol maor had e ze vuuld op een daansaovend toen in de kantine maor ien laamp meer braandde, niet met de haanden had e heur vuuld, met de börst had e tegen heur drukt, tegen de börsties, de haand op de sluting die e van aardrijkskunde kende, onder de traoge muziek, evies maor, toen e de buuk tegen die van Margaretha drukt had, hiel veurzichtig en veuls te kort.

De börsties van het model waren kleiner west as die van zien Pygmalion, maor Paul had ze groot en groots in wilde vegen op papier streken. Het had hum niet opwunden, netzomin was Paul niet opwunden raakt deur het ielig zwarte haor van de naakte vrouw, die, de bienen wied, vuulbaor de eigenste toegang verbörgen haol-den had, hoe zichtbaor ok. Hij had wuld dat e opwinding vuuld had bij het zien van dat rose in fel locht, ok dat had e op die cursus vulen wuld, zöcht, maor hij had niks vuuld wat in de buurt van lust kommen was.

Paul had de les daor leerd. In snelle strepen en vegen in blauw, geel en rood had e het lief van het model vörm geven. In vief minuten had e het schilderij op papier en had e de kwasten neerlegd, hij had keken, allent keken. Een blauw gezicht, blauwe börsten, een rooie streep waor e bij het maagie allent maor kolde vuuld had. Iniens was het spannend west, volgens de lerares, spannend. Veural daor. Nee, nooit zul e hen de hoeren, had e toen dacht, nooit vanneis hen hoeren die zunder gevuul het lief priesgeeft an elkenien die de knip trekt. Dat vun e niet spannend, toen niet, niet meer.

Nao die cursus had Paul jaoren niet meer varfd. Laoter had e een portret van Irma schilderd, omdat ze dat geern wol en koeien in gröslaand en in een slachthuus, vanneis in blauw en rood en gruun en geel, veural veul blauw.

Paul had de jongen een veurlichtingskraant met een schets van de verbouwing geven. De jongen was interesseerd west in wat der met de kuunst gebeuren zul. Paul was met hum hen buten deur de vrieskolde lopen en had hum zien laoten waor de neibouw kommen zul en waor het olde votbreuken worden zul as de vörst uut de grond was. Ze hadden praot over veurlichting an de buurt over verkeerslawaai, over ongemak, over publiek dat een half jaor niet kommen kun, personiel dat inpakken en varven mus, over schilders, over zilverpoetsen en neie doeken.

De jongen zul wel iens weer laangs kommen. Hij schilderde zölf ok, had e zegd, maor hij was nog maor net begund, gienien much het zien.

6

De kinder van de buren maakt een sneipop. In bonte, rooie, blauwe en gele jassies en boksen rent ze deur de tuun. Ze rolt de sneiballen aal groter. Grauwbrune speuren verschient op de eerde en as op het grösveld zowat allent vertrapte snei over is, rolt de kinder de bollen, met spieren grös, resties ekkelblad en verropte esdoornhaanden van de harfst der op, over het zwarte laand van de gruuntetuun. Der komt zwarte vlekken op de snei. Met muite stapelt de kinder de grote bollen op mekaar. Ze roept en rent, met gluiende gezichten vergeet ze de wereld, gaot ze op in het spel. Om de poppen, een man en een vrouw stief bij mekaar, bouwt ze een muur. As ze snei tekört komt, kiekt ze aorzelend naor het huus van Paul, prebeert ze hum achter het verlochte glas te vinden, dan liekt de kinderaangst vot te weden en rolt ze de snei uut de tuun van Paul. Een patroon van verropte spinnewebben blef achter op de eerde. Ze hebt Paul niet zien achter de vitrage, achter het glas van de warkkamer, ze liekt niet benauwd meer te weden en gaot op in het spel, in de kinderwarkelijkheid.

Paul zit achter het bureau. Het locht van de laamp weerkaost in witte vegen op het matte zwarte plestiek dat over het holten blad lig. Veur hum lig een schriefblok. Hij is gaangs Irma een brief te schrieven. Ruum drie jaor bint ze now bij mekaor vot, meer as duzend dagen, dèenkt Paul, in duzend dagen kan der veul gebeuren, wordt gedurig een aander mèens geboren, gedurig, de iene maol wat rapper as de aander, het liekt hum asof der een zachte drang achter zit, een geboortepien die niet van opholden wet, de iene maol wat starker as de aander, maor in hum altied vuulbaor, dag en nacht, benaom de nacht.

Bint der draoden uutlegd, deur wie of wat dan ok, waordeur gien aander uutkomst meuglijk was? Mus hij hier allent in dit huus, in disse kamer, achter dit bureau zitten net buten de kegel van het witgele locht van de laamp? Wat was oorzaak en wat gevolg? Paul wet het niet, hij wul die gedachten, die hum bij toeren bij de keel griept en de aosem ofkniept, kwiet en wul ze Irma schrieven.

Zowat vieftien jaor was ze der bij, maor ze hef het niet zien. Paul ok niet, in die tied, en ok daorveur hef e de jaoren niet zien, benaom niet vuuld dat e der was, dat e in leven was, het is asof e een doodgeboren poppie was, een kind dat der niet weden much en dat niet recht in leven bleven is, dat enkelt as vlees en bloed en botten in de wereld stun en leup en zat. Het is bij toeren of e Arnold in hum vuult, het poppie dat Irma en hum wieder leven laoten zul, maor dat niet wieder kwam as een dag en een nacht.

Paul wet niet hoe e de brief begunnen mut. Wul e Irma dit nog zeggen, disse pien, het verdriet en het gelok om de kinder die buten lacht en rent en speult en bij toeren van de kolde schreit en smaangs benauwd naor zien huus kiekt as ze snei vothaalt? Bint het gedachten die een plek kriegen mut deur ze op te

schrieven zunder ze vot te sturen? Dat e dreumd had dat zien zeun studeren zul en op kaomers wonen gung? Dat e geern zien had dat zien jongen daon had, wat e zölf niet ofmaakt had? Bijkaans mut e een schilderij varven en gien woorden preberen te vinden veur wat ongriepbaor liekt te weden. Paul vuult gien bielden in hum bovenkommen. Even wul e niet varven.

Bijkaans zal e Irma vertellen van de neibouw van het museum, dat de plannen goedkeurd bint en dat de uutvoering gaangs is. Hij kan schrieven dat e groots is op de veraanderings die deur hum in de tiekenings kommen bint, het bint maor kleine stukkies, wet e, en hij had der niet echt veur huven praoten, het was vanzölf-sprekend west. Aander hadden het over de kop zien, leek het, maor Elisabeth was der bliede met west, ze had hum prezen. Dat de zolderverdieping rumer lieken zul deur het raam dat e veursteld had, een raam op de plek boven het bureau met de la, de la met het slot, de la met het messie, het messie van Irma, heur ontleedmessie. Dat kun e Irma schrieven, en dat e wieder veursteld had de tussenwaanden een eindtie te verschoeven. Daor zul gien mèens met een jaor meer over praoten. Het huuft van hum ok niet, ok disse bijdraogen mucht wat hum angiet in de vergetelheid terechte kommen.

Paul heurt de wind veurzichtig en nog maor zachties deur de glief van het kezien zingen. Hij hef de ogen dichte, wet dat het dunne gerdien in kalme golfies hen en weer beweg op de kolde lochtstroom. Paul holdt van wind, hij holdt benaom van het geluud van de wind, van het zachte en dan weer harde fluiten. De wind nemp de gedachten met, maakt ruumte in het heufd en haalt neie bielden en zinnen teveurschien, een gedurige stroom van kleuren, vörms en woorden.

Paul dreumt in woorden, meer nog as in bielden, maor gedurig maakt woorden en zinnen plek veur vlakken, strepen, vegen in aal scharper kleuren, gedurig maakt laandschoppen, mèensen, plaanten en bloemen en donkere lochten, die e gedurig in woorden deur het heufd vuult gaon, plek veur abstracte bielden die e bij toeren in schilderijen van aander weerom vindt. Naturalisten maakt in zien heufd plek veur impressionisten, en meer en meer veur expressionisten en magisch realisten, de warkelijkheid die e met de ogen zöt, kreg staodigan aander kleuren en aander vörms.

Heur hoe de wind weit, wat mooi, heur hoe de wind weit, wat mooi, die zinnegies lat e metzingen met het geluud dat in de oren soest. Die woorden klinkt in het heufd as een gedicht, as het begun van een eindeloos gedicht, as een bont palet van kleuren, allent onderbreuken deur het regelmaotig kleppern van de kamerdeur.

Hier in huus is het een aander wind as op de zolder van het museum, een aander wind met een aander geluud as in de olde wat muffe locht in het verbarg achter het touwgie an het einde van de wenteltrap, een geluud dat onder dakleien tussen balken en beschot, tussen rekken en deuzen votzakt achter lawaai van vrachtauto's en stadsbussen die beneden deur de straot gaot, geluud dat verdwient achter het tingeln van het carillon dat elk kwartier klinkt. Dommiet is die muziek van de wind vot. Nao de verbouwing zal e dat geluud missen moeten.

De zolder wordt inricht as verzetsmuseum, daor komt uniforms en waopens die, toen Paul nog een kleuter was, bruukt bint deur de ondergrondse, daor komp een maquette van de schoelhut die in de bos achter de kerke verbarg gaf an onderdukers. Waor op de zolder de taofel stiet met het scalpeermessie van Irma in de la, komp een diel van het verheurlokaol, de martelkamer die de bezetter in de gevangenis had, met een naomaokgalg, een slag kleiner as de echte omdat de zolder, ok nao de verbouwing, niet hoog genog wordt. Wiederop bij de deur, waor de schilderijen in rekken te wachten staot tot ze in de neie ruumte weer de ofbieldings zien laot, komp plek veur wisseltentoonstellings over oorlogen die nog an de gang bint. Niet dat veur alle geweld een stee weden zal op die krappe zolder.

Paul hef niks op met de oorlog. Hij was een kind en kreeg niet met wat der speulde. Met lochtalarm bleef e in bère, zien va was groots dat de kinder niet naor beneden in de kelder kwamen as bommenwarpers overvleugen en lading vallen leuten. Twee straoten wieder braandden huzen of, waren dooien vallen, een speulkameraodtie was der niet meer. Paul had laoter in de resten van de huzen speuld, maor Paulus had het lochtalarm niet heurd, niet heurd dat de bommen vallen waren, toen niet, hij had slaopen as een kind slaopen kun. Mien kinder bint niet bang, had zien va zegd. De aander mörgen had e hum verraoden vuuld, een slachtoffer van de grootsigheid van zien va. Een bominslag op het huus had elkenien votmaakt, in bère of in de kamer, maor hij had bij zien va en moe weden wuld, ok toen de bommen deel kwamen, bij keers-locht, of in het duuster as bij onweer, hij had niet allent in bère liggen wuld, ok al was e toen deur alle lawaai henslaopen.

Met Elisabeth had e twee dagen leden de tiekenings van de zolder bekeken. Hij had zien hoe waanden vothaald worden zullen, hoe de balken die het dak dreugen verplaotst en verlengd worden zullen om meer ruumte te maken. De wenteltrap zul verdwienen. An de straotkaant komp een lift zodat ok lu in karregies en moeders met kleine kinder in wandelwagenties tot boven in het gebouw kommen kunt. Het was het bedil van Elisabeth west, die lift. De gemiente vund het te duur, maor Elisabeth had wunnen. Ze had kracht, vun Paul, kracht die ze smaangs zien leut. Elisabeth had Paul naor de oorlog vraogd, zien oorlog. Ze had vanneis de stee raakt, waor e niet met veur de dag kommen wol, maor tegelieks had e een spanning vuult die om ontlaoding vreug, een stille wèens om te zeggen hoe de oorlog in zien lief der uutzag en naotrilde. Asof e de onvrede, het verraod wat e vuuld had, of wat der van over was, vertellen wol, an heur zeggen wol. In zien heufd gungen schilderijen van Armando en Kiefer veurbij. Hij had ze votdrukt en vanneis naor de plattegrond van de zolder keken, hij had met potlood de veraanderings in lochtgries der in tiekend.

Elisabeth had de tiekening van de architect bijdreid en met een meetlat de ruumte meten veur de vitrinekasten met uniforms van SS, SD en Feldwebel. Of die ok an de aander kaant van de zaol staon kunden, zodat locht uut het vergrote dakraom naor binnen vallen kun. Ze hadden over de uniforms praot of het over antieke kostuums gung.

'Wus ie,' had Elisabeth iniens zegd, intied dat ze het meetlattie votlegde, 'dat in New York een wolkenkrabber bouwd is, zunder dat der ien wc in zat? De architect had het gewoon vergeten, gienien had het markt. Vrömd, vind ie niet? Vrömd dat de gewone dingen zo makkelijk over de kop keken wordt. Wat elkenien zien kan, bliekt smaangs een blinde vlek te weden veur wie het angiet.'

Ze had de tiekenings van heur votscheuven.

'Ach,' had ze zegd, 'ik kiek daor morgen wel wieder naor. Ik heb gien zin meer an dit gepuzzel. Het hef genog west veur vandage. In het echt zöt het der toch aans uut. We mut oens niet teveul met details gaangs holden. En bijkaans vergeet we wat elk zien kun.'

Paul had een vrömde vertrouwdheid in heur stem heurd. Elisabeth had thee schunken en was in ien van de leren stoelen zitten gaon. Ze had hum niet neugd bij heur te kommen zitten. Paul had niet weten wat e doen mus, bij heur zitten gaon, of votgaon.

Elisabeth had Paul met een vlak gezicht ankeken, een zakelijk gezicht met een onderstroom die Paul niet duden kund had. Paul had een glaans in de ogen zien, dat had e miend, maor hij had niet of weten het echt was, of het meer was as een glaans die bij dat verhaal uut Amerika heurde.

'Maor bijkaans is het niet waor,' had ze zegd, 'van die wc's in die wolkenkrabber.'

Paul was blieven staon.

'Kom der even bij zitten. Of mut ie vot?'

Paul had gien drokte had om vot te gaon, maor hij had hum verscheurd vuuld. Ze had naor de stoel naost heur wezen. Paul had de wienvlek op de haand vanneis in het oog had. Hij had humzölf thee schunken uut de thermoskanne en was bij heur zitten gaon.

'Ik geleuf dat verhaol niet, maor het zul waor weden kunnen. De grèens tussen waorheid en verbielding is niet altied even dudelijk. Daorom bint der musea, daorom is der kuunst, of niet soms?' had ze zegd. Elisabeth had hum vraogend ankeken. Paul had veurzichtig lacht, maor hij had niet antwoord.

Elisabeth had niet echt op een antwoord wacht, leek het, bijkaans was het zwiegen van Paul genog veur heur. Paul had de grèens tussen dreum en warkelijkheid een vraog veur laoter vunden, veur as e allent in huus was. De bedoeling van kuunst, hij wus het nog niet, bijkaans zul e dat nooit te weten kommen. Elisabeth had keken asof ze vot wol van de plek waor ze met Paul, deur de vraogen die ze steld had, naor toe dreef. Ze had in de thee ruurd, leek heur te verbargen achter het koppie dat ze in de haanden huuld, haanden op kneien die ze strak tegen mekaar huuld. De wienvlek leek donkerder te worden.

Ze zul de suggesties van Paul geliek de aander dag met de architect bespreken, had ze zegd. Vanmörgen vertelde Elisabeth dat de architect ok zien had dat op de zolder best een groter raam in het dak kommen kun en dat de tussenwaanden beter een eindtie bezied kunden. Het was niet nei veur hum west. 'Maor dat geleuf ik niet, dat zee e allent om het gezicht te redden,' had Elisabeth zegd.

Paul had de catalogus waor e in las dichte slagen en met de haanden een gebaor maakt wat in de buurt kwam van: nou ja, vot dan maor.

'Ontwarpers en aannemers vindt aander lu altied leken en betweters. Ze trekt ideeën van aander hiel makkelk naor zuchzölf.'

Elisabeth had Paul ankeken of ze meer zeggen wuld had, maor ze had zwegen en was met de kop koffie in de haand hen het kantoor gaon. Het had Paul leken of ze spiet van die leste woorden had. Hij had een spanning vuuld die e gien naam geven kund had, een spanning die e een dag eerder ok vuuld had, een spanning die schilderijen van Armando bij hum bovenhaalt.

Paul kek naor het vel papier veur hum, hij hef de helfte beschreven. Hij wet niet of e Irma meer schrieven zal. Hij wet dat Irma een aander man in huus hef, dat ze neie meubels kocht hef, dat ze bijkaans aander wark vunden hef en hij van de alimentatie of weden zal. Hij dèenkt dat ze hum vergeten is, maor hij wet het niet zeker. Ok bij heur leek het of de tied der klaor veur west was om vot te gaon, achterof. Ok Irma had oplochting en vrijheid vuuld, had ze zegd, niet de eerste weken, maor een paar maond naodat ze bij mekaar vot waren. Meer as een jaor naodat ze Arnold an de eerde weeromgeven hadden.

Paul schref over snei en de kinder die in de tuun naost het huus een muts op de sneipop te zetten prebeert en een sjaal om de dikke nek legt van de kolde man zunder bienen met enkelt sandalen an de voeten. De neus en de ogen bint van plestiek, gien winterwortel en brokkies antraciet om de man een gezicht te geven. De pop is groot. De kinder kunt der niet goed bij. Met een bessem drukt ze de muts recht, dan valt de kop op de grond. De kinder maakt vanneis een mèens. De iesvrouw naost hum staart van onder een grote hoed naor de overkaant van de straot. Kolde haanden, wet Paul, kolde haanden kreeg e van speulen in de snei. Hij had een hekel an haandschoenen die kold en nat weuren.

Dat het leven de loop nemp die het nemen mut. Achterof liekt dat het zo weden mus, maor dat liekt hum wiesheid van de geschiedenis, van historici die rooie draoden trekt laangs de loop van dingen, die terpen ofgraaft en in beerputten zuukt. Vanzölf, Amerika lag der al en der mus een Columbus kommen om het te ontdekken, vanneis te ontdekken. De tied was der riep veur, veur de vaort op Indië, veur de reizen om de Kaap, veur de tochten hen het noorden en veur de overwintering op Nova Zembla. Paul kent de uutleg van schoel. Hij zag de verhaolen vanneis in varf toen e gaangs kwam met kuunst, de doeken van driemasters, oostindiëvaarders, het beholden huus van Willem Barentz op de neie eerde. Hij zag de leren schoenen met iezern gespen van de opgravings uut de modder van Smeerenburg an de kust van Spitsbargen. Hij kent de riekdom die bij mekaar roofd is en waor Amsterdam de handelshuzen en de stadsgezichten an te daanken hef, de weelde van Hollandse kooplu die op de schilderijen uut de golden ieuw te zien is, hij hef ze zien en van dichtbij bekeken.

Daor wul e het met Irma over hebben, over toeval en gelok, en wat een mèens daoran veraandern kan, of juust niet, dat wul e heur vertellen, maor hij

schref vanneis een halve bladziede over snei, dan kan e niet wieder.

Het is asof e de woorden niet vinden kan, asof ze hum in de steek laot. De sneipoppen veur het huus van de buren lacht in het halfdook hum kold an. De kinder bint in huus. Paul zöt de slee die op de kaant op het grös lig, het iezer glimt in het locht van de lanteern an de straotraand, een slee die niet meer bruukt wordt now zowat alle snei bij mekaar rold is veur de sneipop en het muurtie der omhen. De slee blef liggen tot ien van de olden hum binnen haalt, of een jaankerig kind hen buten stuurt om het speulgoed op te rumen.

Hiel lang wus Paul al dat e bij Irma votgaon zul, hiel lang, dat zaod was al zeid. Het was as de kastanje, die meer as vieftien jaor de levenskracht holdt, en wacht had op de goeie temperatuur en nattigheid om wortel te schieten, de heugte in te gaon en de breedte. Zo vuult e dat. Maor dat schref e niet an Irma.

Paul zöt vanneis woorden veur hum, schref wieder over snei en kinder die hen huus gaon bint now het dokig is, Paul schref over snei die in leerzen gleden is en veur kolde en rimpelige voeten zörgt. Dan trekt e de overgerdienen dichte, lat een smalle glief open, zodat e fietsers en auto's veurbij zien gaon kan. Het geluud van de wind zakt vot tot een zacht raozen.

In de warkkaomer, met enkelt het bureaulocht verget Paul wat buten is en schref e over verbaozing en verwondering en over de kracht en energie die e in hum vuult sund e bij Irma vot is, over de warmte die hum bij toeren deur het lief stroomt en dat e zölf ok schildert, dat e veul wille hef an varven, dat e schrökken is wat bielden in hum lösmaakt, maor dat e hum daor langzaom an overgef, allerdeegs nog niet in vol vertrouwen, maor om grèenzen te verleggen en over muren hen te kieken, as de sneipoppen, die haand in haand staot, over het muurtie veur hum, een muurtie dat morgen of laoter, maor wisse, smelten zal en het laand open leggen zal, net as de muren om zien ziel bijkaans ook smelten zult, as de sneipop in hum zölf. Paul schref dat e niet wet waorum e Irma disse brief nog schref, nao zoveul jaor now e het gevuul hef smaangs wat in evenwicht te kommen. Hij schref dat e dat niet wet.

Vier bladzieden telt de brief, het haandschrift is aal groter worden, de woorden wiekt uut mekaar, neemt aal meer ruumte in, maor Paul zöt dat niet. Pas as e an de leste regels toe is, en zeggen wul dat het goed met hum giet, zöt e dat e niet Irma schreven hef, maor dat der Elisabeth op de leste regel stiet.

Het is stille op straot. Paul speurt deur de glief tussen de gerdienen, maor zöt niks in het duuster buten. Het is nao etenstied. Op de holten broodtrommel in de keuken ligt in een papieren puut twee koffiebroodties. Ze blieft wel een dag vers had het maagie in de bakkerswinkel zegd, ie huuft ze niet in de koelkast te leggen, beter van niet, daor wordt ze niet lekkerder op. Een koele plek. Ze ligt op de broodtrommel. Paul wet niet of e Elisabeth vraogen wul ze met hum op te eten. Hij wet het niet. De bureaustoel krast over de vloer. Uut de haanden zweeft de snippers van de brief naor beneden in de prullebak.

7

'Ie varft zölf ok, zie ik.'

De woorden van Elisabeth klinkt half as een vraog. De blik van heur blauwgrieze ogen en van de lochtgrune ogen van Paul treft mekaor evies. Heur linkeroog kek laangs hum hen, Paul is der nog niet an wend. Elisabeth stiet bij hum in de hal. Paul pakt de jas an. Even kek Elisabeth in de spiegel, lat de lippen over mekaor gaon asof ze de zachtrooie kleur egaol verdelen wul, dan strek ze het korte haor bezied. Het is een gebaor uut gewoonte. Heur ogen gaot de schilderijen bijlaangs die in het hallegie an de muur hangt. Een eulievarf van een datsja, een zomerhuusie in Polen dat deur een verre vriendin van Paul varfd is. Het is in bruun, rood, zwart en blauw neerzet en hier en daor met geelgrune vlekkies die zunnebloemen veurstellen mut, maor dat niet hielendal doet. Een berkeboom stiet met zulver stam te glinstern tegen een donkerbruun hekkie met scharpe punten. Het is varfd, zowat as een kind een kleurtiekening maken zul van een tuunhuusie onder een blauwe locht met witgrieze schaopewolkies, maor dan in kleuren die te somber bint veur een kind. Stief naost de datsja hangt een pen-tekening die Paul veurige zomer op een kuunstmarkt kocht hef, het is een knotwilg in de naodagen. Wieder hangt der foto's van vrogger in smalle liesten, in bruun en geel en twee eulievarven die Paul zölf schilderd hef.

Elisabeth hef die vraog eerder steld. Paul had toen gien antwoord geven. Het komp hum veur dat ze aal dezölfde vraog stelt, maor bijkaans is e der gevulig veur omdat die vraog bij hum het onder de huud braandt, omdat e zölf geern een antwoord op die vraog wul. Paul wet dat: ja, een te makkelk antwoord is.

Hij zöt de lege wienflessen op de onderste tree van de trap staon. Die hef e vergeten op te rumen. Hij had stofzeugen, glazen wassen en snei naost het huus votveegd. Niet omdat het om huus niet netties genog was, of dat het hum in de wege lag. De tied was Paul niet rap genog gaon. Het muit hum om aander volk in huus te laoten. Het muit hum dat lu die e niet goed kent, het schilderwark in de hal en kamer ziet. Het is veur hum een grèens die e niet deur elk oversteken laoten wul. Het is de raand van intimiteit die e nog dielen wul. In het atelier, op de hilde boven de garage, lat e gieniend toe, daor hangt wat aander lu niet zien huuft.

Het is de eerste maol dat Elisabeth komp. Paul vuult hum der niet makkelijk bij. Ze kan zien dat e schildert. Elisabeth had weten wuld, hoe het was om op een dörp te wonen, de flat waor ze woonde, was tiedelijk veur heur. Paul had niet weten of heur vraog echt was, of ze gien aander bedoelings had. Elisabeth had verteld van het uutzicht uut de flat, de dunne muren en de olde lu in het trappenhuus. Paul had zegd dat ze laangs kommen kun veur e der arg in had.

Hij pakt de lege flessen.

'Dit stiet zo rommelig,' zeg e. 'Ik breng ze nog even vot hen de schuur, gao maor vast wieder.'

Paul döt de deur naor de kamer lös en lat heur binnen. Hij löp weerom met de flessen. In de garage zucht e een maol diepe. Hij vuult de druk in het heufd langzaom votzakken. Hij wet niet wat der met hum an de haand is, een zwak vermoeden hef e, meer niet, maor hij wul dat niet onder woorden brengen. Hij wul niet heuren wat het lief hum zeg over de tweestried in het heufd.

Elisabeth zöt dat de lichtbrune keukenstoelen een eindtie bezied dreid bint, asof Paul de plek al angeven hef. Ze vuult een zachte maor zeurende pien net onder het middenrif. Het is onwennigheid, die ze zowat de baos is, maor ze zul niet geern zien dat lu van het museum heur hier zagen.

Elisabeth kek de kamer rond. Het is een huuskamer veur een man allent, gien bieldties en frutsels, zölfs gien bos bloemen op een vaze. In de servieskast, achter het glas van de deuren staot enkelt koppies, borden, een theepot en glazen veur bier en wien. Op raand van de eettaofel stiet een bronzen schemerlaamp met een veerkaante witte kap die net tegen de witte muur komp, van de twee laampies braandt der maor ien. An het aander ende op de taofel stiet een keramieken bield van een vrouw met een dikke buuk en een miniscuul koppie waor de bovenkaant van mist, de grieze rafels van het eerdewark laot een open schedel zien. Het is een vaas veur ien roos, bijkaans twee, maor der stiet gien bloem in. Elisabeth legt de bos witte chrysanten die ze metneumen hef, op de midden van de eettaofel.

An de aander kaant van de kamer stiet een blauwgrieze leren tweezitsbaank met kale plekken op de zitting stief tegen de waand en een stoel in dezölfde kleur. Een schemerlaamp stiet der tussen. Het parket veur de stoel is lochter as veur de baank. Een veerkaante grenen taofel is bezied in een hoek scheuven. Op het blad zöt ze kringen van koppies of van bloemenvazen. De vensterbaanken bint leeg, gien potplaanten, gien bieldties, gien souvenirs. De lamellen hangt as dunne tralies veur het glas.

In de loop nemp Paul de bloemen met van de taofel. Hij bedaankt heur, maor ze heurt zien mompeln vanuut de keuken zowat niet. De schoenen zoegt op het parket. Het is asof e niet zag dat Elisabeth in de kamer stiet en naor hum keek. De rugge van Paul löp een eindtie rond, dat was heur al opvallen, maor Paul löp krommer as ze dacht had. Bijkaans verbargt het uniformjassie in het museum meer as ze dacht.

De kraan boven het aanrecht giet open en dicht. Paul spuult de koffiepot en vult het apparaat. Keukenkasties gaot lös en dichte en vanneis lös en dichte. Paul röp vanuut de keuken dat ze het heur makkelijk maken mut. Dat der stoelen zat bint.

Elisabeth giet niet zitten. Ze stiet met de bienen een eindtie van mekaar, en de kneien zowat tegen de hiete radiator achter het glas en kek de tuun in. Ze wet niet dat dit de plek is waor Paul gedurig stiet te dreumen. Paul wacht in de keuken tot het water deur het filter met koffie lopen is. Hij zet koppies

klaor en legt koek op een schöttel. Waorum zee ik dat ze wel bij mij kommen much, om te zien hoe as het is om op een dörp te wonen? vrag e hum of. Hij bedèenkt antwoorden, maor wet geliek dat het juuste antwoord der niet bij is. Het is vrömd. Hij wet het antwoord en wet het ok niet. Hij geleuft zuchzölf niet. Hij raakt licht in toezel.

As e uut een flessie koffiemelk in een kannegie schenkt, knooit e melk over het aanrecht. De haand trilt een beetie, hij zöt het, maor kan der niks an doen. Hij bargt e het flessie vot in de koelkast en zet de koppies, de melk, de suker en de koek op een dienblad, dan drukt e met de voet de deur naor de kamer wieder lös.

Elisabeth stiet met de rug naor hum toe. In het glas zöt e onscharp de contouren en de veurkaant. Ze drag een leren hessie, donkergries, zowat zwart as het glimmende vest dat zien va dreug, met een riempie met zulverkleurig gesp op de rugge. De witte blouse kek net onder het vest uut en bolt over de briede zwarte riem die ze om hef. De piepen van de donkere flanellen boks komt net tot an de kapleerzies. De witte sokken liekt de voeten lös te maken van het lief, asof ze boven de vloer zweeft. Elisabeth dreit heur om.

'Ha, lekker,' zeg ze. Ze pakt de stoel die het dichtste bij heur stiet bij de leuning en giet an schuuns bij de taofel zitten.

Paul vuult hum net een kwajong die de verkering veur het eerst op visite kreg. Hij is het ofwend. Elisabeth dreit wieder naor de taofel. Paul giet naost heur zitten, dreumt veur hum uut. Hij is evies niet in de kamer, liekt het. Hij is niet wend an bezuuk. Sund hij hier woont komp zowat gien visite. Sund e bij Irma vot is, woont e allent. Dat wul e ok zo holden. Hij is benauwd worden veur aander bij hum in huus. Paul zet de koppies naost het dienblad. Het melkkannegie en de suker lat e op het blad staon en schöf het wieder de taofel op. Hij holdt Elisabeth koek veur. Ze bedaankt.

Het eerste jaor allent in huus was hum stoer vallen, maor as e visite kreeg, vuulde hum der vake niet beter bij. Wel as de lu der waren, maor niet as ze vot gungen. Dan kreeg verlaotenheid hum te pakken en kun e het verhaol niet ofmaoken. Benaom bij vrouwlu die hum het eerste jaor te vinden wussen. Ze leken hum op begrafenisondernemers die al met anbiedings van grafstienen kwamen as het liek nog niet kold was. Een man allent van zien older leek een antrekkelijke prooi veur vrouwlu die het leven vanneis richting geven wollen en die benaom veur een man, of veur een volwassen kind zörgen wollen in ruil veur een inkommen, wat veiligheid en een beetie warmte.

Paul was ze vlot zat west. Een enkel maol had e hum niet be-dapperd, dan was e metgaon in de rol van va en van verzörger, van kind, van luusteraor en minnaor met een scholder veur ien nacht. Smaangs veur een halve nacht as de paniek bij hum binnenkwam, as de vrouwlu vot mussen hen kleuters en schoelkinder die allent in het huus op moe wachtten. Hij wet hoe nao ofscheid gedurig vraogen en verlangens bij hum bovenkwamen, wèensen die dan gien vervulling in de muut zien kunden. Altied mussen ze vot, leek het. Altied waren ze onbereikbaor as e verlet van ze had. Hij had dat niet meer wuld, hij had

de hartstochten niet meer priesgeven wuld an wie veur ien nacht of korter laangs kwam. Ik gao nog liever hen de hoeren, had e tegen humzölf zegd, as dat ik met een zörgende vrouw, as dat ik met mien moe, hen bère gao. Driemaol was veur Paul scheepsrecht west, driemaol had hij hum vergist, de vierde vrouw had e bij de veurdeur votstuurd.

Nao die maonden had e gedurig elkenien votholden en gieniend meer toelaoten de diepere verlangens an te raken. Het had hum rust geven. Hij was niet meer midden in de nacht met wilde ogen en in de warre de weilaanden in rend om paniek kwiet te raoken. De telefoonbeantwoorder stun altied an, miestentieds nam e niet op. Hij belde niet weerom. Elk mus hum van de huud blieven. Hij had genog had an humzölf en dat was zo bleven. Paul vernuverde hum met kuunstboeken en schilderwark. Hij wordt zowat niet meer beld.

Elisabeth ruurt zachties in de koffie. Ze liekt te wachten tot Paul weerom is uut de dreumerij. Die stille man intrigeert heur, maor ze wet niet wat heur an hum boeit. Ze mist muziek op de achtergrond.

'Schier huus,' zeg ze. 'Schier inricht. Het is stille hier, rustig.' Ze knikt naor de schilderijen die in soorten en maoten an de muur hangt. Dit bint gien ankopen, zöt ze. Dit is wark van ien en dezölfde schilder, op een enkele nao bijkaans.

'Ie schildert, geleuf ik,' zeg ze vanneis. Ze zöt dat Paul in het gezicht een beetie rooier wordt, asof e hum der veur schaomt. Met de haanden maakt e bewegings die zegt; dat liekt der op, zeg ze:

'Mag ik der wat van zeggen? Wuj heuren wa'k der van vind?'

Paul wul niet heuren wat Elisabeth van de schilderijen vindt. Hij hef heur miening niet van neud. Hij wul heur niet in de riege van de vrouwlu die e nao ien nacht, of een halve, de deur uutzet hef. Hij had ze votjaogd. Ze waren stuk veur stuk verrukt west van de schilderkuunst. Dat was hum niet genog west. Ze waren hum te nao kommen. Ze hadden meer hebben wuld dan hij ze geven wol, of bijkaans veul minder as e ze geven kun.

Elisabeth kek de eulievarven bijlaangs. Paul zöt bij welke doeken, het bint miest canvaskartonnegies en een enkel triplexplaatie in liesten, heur blik steken blef. Paul zöt dat de ogen bij de schierste schilderijen hangen blieft.

'Laot maor,' zeg e. 'Laot maor. Now nog niet. Dat is niet goed veur mien ontwikkeling.'

Paul prebeert een lach op het gezicht kommen te laoten, maor het is gien echte. Hij vuult dat Elisabeth de onwissigheid speurt, hij verzet hum der tegen. As e de warme koffie in de mond vuult, het lobbige van de melk die e der teveul in daon hef, dan giet een rilling hum over het heufd. Paul begunt te zweven, hij raakt het contact met de stoel, de vloer kwiet, maor pakt e humzölf bij de scholders en evies laoter hef e humzölf vanneis onder contrôle. Het is een overwinning dat e Elisabeth niet meer zegd hef dan e zegd hef. De grèens die e veur humzölf vaststeld hef, lat e gieniend meer overgaon zunder dat e het wul, as e hum stark genog vuult. Hij gef Elisabeth gien toestemming. Hij lat heur buten, net as alle aander, veur de vastigheid holdt e elk buten.

Een vrouw mut meer in huus hebben om bij mij binnen te kommen, zeg e tegen humzölf. Irma heb ik binnenlaoten en nao Arnold, heb ik elk der uutzet, de dood zat mij nao Arnold te stief op de hakken, toen, mien bère blef veur mij allent. Ik eet gien genadebrood meer.

'Mien tuun giet tot an die sloot,' zeg Paul. Hij wul niet over de schilderijen praoten en wes naor buten.

'Die poppels heurt nog bij mien erf. Ze bint overjaorig, volgende week komt een klussiesman en haalt ze vot. Ik wul of van blad en dood holt dat gedurig daalvalt.'

Elisabeth giet weer op de plek achter het glas staon, waor ze eerder stun. Hielendal op heur gemak vuult ze heur niet, maor disse suppoost kreg heur niet waor hij heur bijkaans hebben wul. Ze vuult heur stark en zölfverzekerd, maor ze wet niet wat zuch achter de diepe grune ogen van die man ofspeult.

'Zult we het dörp verkennen? Buten wonen is aans as binnen zitten?' Der komp een lach op heur gezicht. Paul wet dat het huus gien striedperk meer is. Ze wul hum niet verovern, hij vuult hum langzaom ontspannen. As Elisabeth opstiet om de jas te halen, nemp ze de plak koek van het schötteltie. Hij helpt heur in de jas.

'Veur onderweegs,' zeg ze en lat de koek in de buuts glieden.

Achter de veurstoelen van de auto haalt Elisabeth grune rubber leerzen vot. Zunder tegen de muur van de hal te steunen trekt ze de zwartleren kapleerzies uut en zet ze onder de spiegel in de hal. In de spiegel zöt ze, hoe Paul kek hoe ze met de leerzen in de weer is. Heur witte sokken hebt grieszwarte zolen, bij de grote tien in de linker sok zit een gattie. Vanneis verschient een lachie op het gezicht as ze heur betrapt zöt. Acht jaor, dèenkt Paul, acht jaor older is ze as ik bin, hij had dat in de kraant lezen, maor ze nog smu.

Ze loopt de heufdstraot uut, slaot rechtsof over de brink. An de rieten daken van de boerderijen hangt ies bruun en geel te druppen. Een saksische boerderij, as op het schilderij van Jannie Jalving dat Paul op zolder staon hef, is met de achterkaant naor de brink keerd. Het schilderij is vlak en doods. Paul wul het niet meer zien, sund e de boerderijen hier in het echt bij de haand hef.

Elisabeth löp ruum een meter van hum of. Dat stiet Paul an. Hij holdt niet van vrouwlu die hum vastholden wult. Nog aal vuult Paul elke anraking as een stoot, as een inbreuk op zien terrein, nao Arnold, nao het poppie. Daor hef e met Irma vaak woorden om had, ze wol dat hij heur vasthuuld, maor hij gaf gien spier toe. Ofblieven mut ze hum, elk mut hum ofblieven. Jaloers had e in het zwembad keken hoe kerels van even in de twintig met mekaar an het ravotten waren. Mekaar anraakten, stompten en an de arms en bienen trökken. Dat had e wuld, anraken zunder dat der wat van hum vraogd weur, zunder dat op hum leund weur.

Elisabeth vertelt van de neibouw van het museum as ze huzen in anbouw bijlaangs loopt, dat ze bliede is dat gauw met de sloop en de bouw begonnen wordt. Dat ze bliede is dat Paul met heur de berekenings op een riege zet. Zölf is ze niet goed in reken, zeg ze, en dat een schoelloopbaon mooi metneumen is veur een metwarker van een museum. Ze zeg niet: veur een suppoost.

Paul wes op het laandschop in de snei, hij prat over verschillen met de roege natuur op Italiaonse en Griekse berglandschappen met ruïnes in vergeliek met de warken van de Haagse schoel en heide op de Veluwe. Paul kent die schilders, hij wet van kuunst en stijlen, van achtergronden. Dan heurt e humzölf praoten en vertellen. Hij vuult hum ontspannen in de winterlocht. Smaangs is het asof e allent löp en een monoloog tegen humzölf holdt. Dat e een beetie zweeft, dat gef hum niet, hier buten in de snei, in zien Arcadië, valt dat niet zo op. Hij hoopt dat Elisabeth het niet in de gaoten hef. Een beetie locht in het heufd stiet hum an.

As ze het leste stuk over de es op het huus an loopt, komp Elisabeth stief bij hum. Het pad wordt smaller en is deur trekkers stukken reden. In de smeltende snei is maor een smal pad begaonbaor bleven. Elisabeth raakt hum niet an. Ze wul niet. Paul aorzelt. As der een diepe gladde geul komp, stek e een haand uut, maor Elisabeth pakt de haand niet. Ze nemp de weg deur het diepe, de drab komp tot an de raand van de leers, maor ze holdt de voet dreug. Ze lacht beidend as ze zowat ondersteboven gledt.

'Ien glas wien,' zeg Elisabeth, 'dan gao ik vot.' Ze wref de haanden laangs mekaar en blas in de kolde vingers. Paul haalt een rooie Medoc uut de kast onder de trap en pakt glaozen. Met kille haanden snedt e het plestiek vot en trekt de kurk uut de hals. Het is stil, doodstil, even is het asof het klokken van de wien uut de fles het hiele huus vult, asof het geluud van de wien in de glaozen, golven in de branding heuren laot en de kamer in een zee veraandert. Dan heurt Paul de wind zachties om het huus.

'Ik hoop dat e op temperatuur is,' zeg Paul. Hij wol dat Elisabeth votgaon was, geliek toen ze bij huus kwamen, maor hij duurde dat niet zeggen. Hij vuult heur in hum binnendringen, hij kent de kleine gebaoren van haanden, de manier van lopen en praoten. Paul wul dat niet.

'Nee, gien tweede glas,' zeg Elisabeth, 'het kan glad weden. Ik mut uutkieken.'

Paul hef gien woorden meer en veur ze het vrag, haalt hij de jas van de kapstok. As e in de kamer komp kek ze naor een schilderij dat in een hoek hangt. Mort subite, zo nuumt hij dat schilderij, maor dat wet gieniend. Het liekt op een glas bier met veul schoem, maor het kan ok mist weden, iezige wolken boven een gletsjer. Hij was in Brugge west en had het schilderd toen e weerom kwam. Paul zet de lege glaozen op het aanrecht. Het huus is gien museum waor elk uutleg kreg. Hij vuult hum een douane die een grèens in de gaten holdt. Bij de deur zeg Elisabeth: 'Ik heb joe wat metneumen. Dit past bijkaans bij joen doeken.' Ze wes naor de schilderijen in het hallegie en naor de doeken die nog zichtbaor bint deur de kamerdeur die op een glief stiet. Paul holdt een medallion vaste van de heilige maagd met kind. Het is een schilderijgie op een schiefie bot van een koe of een zwien. Maria in het blauw met het poppie in het wit op schoot. Elisabeth had het van vakantie in Polen overholden. Het is een opwelling, zöt Paul, maor hij nemp het sieraod an. In zien heufd gruit de druk.

'Het past schier bij de schilderijen,' zeg e en stek het met een spelde in het behang naost de datsja.

Het is heur vaste ontkommen, dèenkt Paul as Elisabeth vot is, asof ze het niet recht daon had, as ze der over naodacht had. Paul drinkt de rest van de wien. Pas as de fles leeg is, zet e het glas van Elisabeth op het aanrecht. De druk in het heufd is niet minder worden. Hij hef het zwiet op de rugge en op het heufd. Paul bedappert hum. Pruuft niet an de raand van heur glas en giet niet met de vinger laangs de raand, hij lat het glas in de geutstien in het kolde ziepsop glieden. Hij brengt de lege fles hen de schuur. Kolde slat hum op het heufd. De locht is helder. Boven glaanst een halve maon met een wazige raand. Steerns bint zowat niet te zien. Onder de sloffen kraakt snei die vanneis bevreuren is. Paul schopt de sloffen uut, löp op sokken het weilaand in. Hij vuult gien kolde, trekt de trui uut, stroopt het hemd over het heufd en gooit het vot. De arms wied uut mekaar. Paul strompelt over het harde laand en schrouwt as een wolf tegen de maon. Wied vot heurt e het antwoord van zien maot.

8

Elisabeth holdt van stevig rieden. Vaort is een drang die diepe in heur zit, het gef heur een gevuul van macht, van kracht en levenslust, al zul dat racen net zo goed doodsverlangen weden kunnen, dèenkt ze smaangs. Ze reed veurzichtig bij Paul vot.

Was ze met Anita al iens over disse straot reden, of maakt het schilderij dat ze bij Paul zien had, dat ze an heur ex dèenken mut? Het schilderij van een blauwe straot met rooie bomen der naost met vegen bruun en geel der deur. De bomen hadden iele paorse takken met lochtblauw blad. Het schilderij kun een expressionistisch prebeersel weden, maor het kun net zo goed een oefening west weden van iene die net met varven was begund. Een prebeersel van een schilder die nog niet wet hoe de kleuren op het doek uutpakt en die zuch dan gaon lat in wilde strepen en kleuren die op het doek komt, omdat het schilderij toch al niet wordt wat het worden mus, niet meer liekt op wat de varver in het heufd had. De blauwe weg was in strakke lange banen schilderd, de varf in dikke laogen opbracht. De barms leken eerder vlekkerig as impressionisten dat deuden, elke grösspier anstipt in blauw en paors. Alle stijlen op een klein doek deur mekaar met de charme van een begunneling.

An weerskaanten van de weg staot eiken, te krap an de straot, het is een olde weg, de bomen bint van veur de oorlog, het grös der naost is zowat vot, de barm is zwart en gries, der staot plassen tussen de bomen, die schittert in het locht van de koplaampen as ze de bochten nemp en de bundels over de akkers zweit.

Het laand aan weerskaanten van de weg is leeg, een enkele bult vergeten stro en persvoer onder zwart plestiek. De zwarte eerde en de weilaanden bint veur een diel bedekt met snei die votdeuit in plassen die niet votzakken kunt in de bevreuren bodem. Ze kan het niet goed bekieken. Elisabeth hef alle aandacht neudig veur de weg en het verkeer, veur fietsers die zunder locht hen huus riedt.

Met Anita was ze hier west, ze hadden een toertocht maakt en waren van plan een rommelmarkt en een antiekbeurs te bezuken. Het was der niet van kommen. Elisabeth had vuuld dat der wat in de locht hung, ze had der gien naom veur weten, maor liever as de drokte van toeristen die langzaom laangs keerzenstaanders, diggelgoed en naomaakschilderijen leupen, wol ze hen de zaandverstoeving en laangs de Aa lopen. Anita gung met heur de ruumte op, de rust in. Maor wat tussen Anita en heur west was, had wat van de dreiging en de aangst zoas Elisabeth die vuuld had uut het schilderij van de blauwe weg tussen de rooie bomen met de harde paorse takken, naost de deur hen de keuken. Der hung een gevuul van inholden kwaoiigheid om dat schilderij, hoe min het wieder ok varfd was.

In Anloo had ze met Anita op een terras zeten. Ze hadden veul zwegen. Achterlaangs de kerk vunden ze het pad deur de weilaanden waor ze jaoren eerder geregeld kwamen. Hier achter een holtwal hadden ze in de zummerzun vreeën, veur ze bij mekaar woonden. Maor die zummernommedag was het pad krap genog west om achter mekaar te moeten lopen en mekaar niet an te huven kieken.

Anita die zwegen had, die niet zegd had, niet zeggen kun wat heur bijkaans bezwaorde en wat heur deur het heufd speulde. Elisabeth die vergeefs prebeerd had deur de glaozen stolp te breken, die over Anita hen te staon leek. Nog aal wet Elisabeth niet of Anita toen met het heufd bij Rianne was, of dat ze toezelde met de zin van het bestaon en de arfenis van de jeugd. Lief en leed, elk kreg het met, maor niet elk kreg het in de verholdings die e geern wul, had Elisabeth tegen Anita zegd, maor het had gien locht geven. Elisabeth had heur niet de locht geven kund die Anita bij Rianne te vinden leek.

Een motorrieder haalt Elisabeth uut de dreum. Ze mut remmen om gien ongeluk te kriegen. Anita onder een glaozen klok, en Paul die achter een glaozen ofscheiding naost heur leup, zoas e achter de balie in het museum achter een roetie zit. Is dat hetzölfde, vrag Elisabeth heur of. Ze wet niet wat ze met hum an mut, wat ze met hum wul.

Elisabeth was achterof bliede west dat ze niet zeggen huufde, of beter van Paul niet zeggen much, wat ze van de schilderijen vun. Ze had ze niet teld, maor in de herinnering bint het der bijkaans twintig, grote en kleine, prebeersels en schiere eulievarven, met en zunder liest. Alles deur mekaar, zunder verbaand, had heur op het eerste oog leken. Ze had vraogen wuld of de warken in volgorde van ontstaon an de waand hungen, ze had vraogen wuld hoe lang e met een schilderij gaangs was, waor e de inspiraotie votholde, waorum e zölfpetretten varfde. Ze had veul vraogen wuld.

Elisabeth was minder veurzichtig in de woorden worden, de overdreven angst die ze in de kindertied had, had ze ofleerd. Mèensen mussen heur nemen zo ze was. Ze duurde wel te vraogen wat ze weten wol. Maor ze kende de grèenzen en was bij toeren hiel veurzichtig. Ze wus niet waorum ze Paul die vraogen niet steld had, bijkaans waren het de ogen west die ofwerend heur in de muut keken hadden, bijkaans de gebaoren, de inholden gedragings, de gebeugen rugge die ofstaand leek te wullen en heur bij toeren veurkommen was as een stier klaor veur de aanval, maor meer nog as ofscharming tegen de wereld.

Elisabeth wus niet waorom ze Paul die vraogen niet steld had, ok niet now ze weeromdèenkt an de wandeling, de natte leerzen, het glaasie wien, an hoe Paul heur de jasse anrekt had en met een half gebaor zweid had toen ze achteruut de oprit naost het huus ofreed. Het leek een ofscheid veur altied, ze wus niet of ze aaid weeromkommen zul in dit verbouwde arbeidershuusie. Het had der met van doen, vun ze, dat ze an de grèens van intimiteit kommen was, an de raand van zien ziel en benaom omdat ze dat van heurzölf ok kende. Paul had heur in het huus laoten, zien schilderwark zien laoten, maor Elisabeth had meer zien as wat daor an de muren in het hallegie en de kamer hung. Ze had

locht pruufd en was neisgierig worden naor wat er meer te vinden was onder dat dak. Ze wol het atelier wel iens zien.

Alle parkeerplaotsen bij de flat bint bezet, ze zet de auto om de hoek van de straot en löp op huus an. Een man lat de hond uut en groet heur. Ze groet weerom, maor löp deur. Ze wul niet praoten. Ze rilt. Ze is niet warm van het iene glas wien dat ze bij Paul drunk. Ze had zin had an een snee stoet, maor ze had dat niet vraogd. Ze had hum niet het idee geven wuld dat ze geern bleven was en now ze het huus in giet wet ze niet of ze geern bleven was, ze is bliede dat ze in huus is. Ze heurt heurzölf een liedtie zingen as ze de deur van de flat lösdöt, van schrikt holdt ze op en lacht heurzölf integen as ze laangs de spiegel löp die naost de kapstok stiet.

De telefoonbeantwoorder knippert. Tweemaol is der beld, maor gienien hef een boodschap inspreuken. Elisabeth maakt een kop soep warm en smeert een snee stoet. Ze lat het bad vollopen. Het water is slim warm, ze vuult dat ze een rozig heufd hef en zwiet gledt naor beneden in het badwater. Het was kold in de auto. Ze prebeert te ontspannen in het badwater, zoas ze dat in het zwembad kan as ze ienmaol in de week baanties trekt, en zöch het liedtie dat ze neuriede toen ze de trap in de hal opleup.

Wat bracht mij der toe om hum te vraogen of ik laangs kommen much? vrag ze heur of. Ik woon hier toch goed, en argens aans in het ok niet as het weden mus. Wat dref mij naor een aander mèens? Op zuuk hen groot geluk dat niet bestiet?

Elisabeth wet dat ze Paul in de mond legd hef om heur te neugen. Ze had zien aorzeling vuuld. Het gepraot over de verbouwing, de neie inrichting van het museum, over kuunst en exposities. In wat der zegd weur tussen Paul en heur, vuulde Elisabeth een onderstroom, asof maank de woorden die ze tegen mekaar zeden een keukenmeiden-roman speulde, of een aander verhaol.

Ze prebeert gedachten uut het heufd te zetten. Dat ze met de gladde wegen goed in huus kommen is, dat die motorrieder toch inhalen mus op die weg met de ieken, dat het schilderij dat Paul van die straot varfd had - het was vaste die straot - bijkaans het noodlot uutbieldde en dat een leven bijkaans maor kort duurde, hoe lekker warm het water is en dat de schoem lekker roekt, dat klein geluk bestiet, dat leste prebeert ze het belangriekste te maken. Hoe warm en aangenaom. Ze lacht even as ze der an dèenkt dat ze zo tussen neus en lippen, achter op de es waor de wind recht in de gezicht weide, tegen Paul zegd had dat ze bijkaans het schieve oge recht zetten laoten zul. Dat ze hum dan recht in de ogen kieken kun. Hij had knipoogd, wat e zegd had, wus ze niet meer. Dan zakt de grootste spanning uut het heufd. Ze nemp een slokkie van de rooie port die in het glas naost het bad stiet. De flesse hef ze in de kamer staon laoten, ze kent heur zwakke kaanten. Ze soest zachties vot.

Anita had heur wakker maakt uut de kinderjaoren. Elisabeth was allent west, altied. Ze was het vierde kind, twee zusters en een bruur waren eerder en nao heur kwamen nog twee bruurties. Heur va en moe waren druk op de boerderij. Ze had heur olden niet kend, niet aans as verzörgers, ze waren niet

west wat ze now wet dat een va en moe ok weden kunt. Der mus warkt en verdiend worden. Veur vertier was gien tied, gien tied veur speulen, lezen en votgaon met de kinder, meer nog, het heurde niet bij leven dat lieden weden mus. Heur va zat in de gemeenteraod as vertegenwoordiger van de zwaoren en moe zörgde veur het huusholden, benaom zörgde ze der veur dat de jongens betied naor schoel vertrökken en nao schoeltied op de boerderij metwarken konden. Altied drok en anpassen.

Elisabeth was in het patroon metgruid. Ze wus niet aans, en as ze der veur zörgde dat heur diel in het huusholden daon weur, dan was der vrede en in huus. Elisabeth had heurzölf niet zien laoten, aal meer het gevuul onder een riek verstaand votstopt. Dat weur waardeerd. Benaom toen heur moe ziek weur. Heur moe had het verzwegen, niet over de kwaol an de börst praoten wuld, maor Elisabeth had het weten, de kinder hadden het vanof het begun weten en op het lest, toen de zwachtels elk uur verneid mussen worden, ze hadden het weten an de wrange locht van ontbinding die om heur moe hung. Heur moe die om beurten prezen was as starke vrouw en verguisd deur lu met aander gedachten. Elisabeth wus niet aans as heur oldste bruur die heur as schele uutschold, altied en zunder dat ze heur verdedigen duurde, gieniend die het veur heur opnam.

Elisabeth dommelt in het water dat gedurig kolder wordt. Ze dreumt van neie kleren, van wandelings in de zummer, van iene die een koppie thee veur heur inschenkt. Paul van Ommeren komp niet in de dreum veur.

9

Paul stiet te kleumen op de hilde. De gaskachel hef e op de heugste staand, maor het is nog niet warm in het atelier. Vanof de zummer is e gaangs het dak te isoleren, maor hij is niet wieder kommen as de helfte. Beneden staot plaoten piepschoem klaor, maor gedurig gaf Paul veurrang an schildern boven timmerwark. De zolder boven de garage liekt smaangs op de zolder boven in het museum, ok hier staot in de hoek schilderijen in rekken, en deuzen, al bint het niet zoveul en zo groot as in het museum. Paul bewaort al de schilderijen, goed en min wark, alles bewaart e.

Tegen de achterwaand stiet het bureau met varf en potties met kwasten die uutdreugd bint. De la's an ien kaant van het bureau mist, net as het deurtie, in die ruumte staot flessen met terpentien en canvaskartonnegies in verscheiden ofmetings. An de aander kaant op het bureau ligt potloden, messies om varf te mengen en schetsboeken. Stief onder het dakraom stiet een keukentaofel met een palet der op. De taofel hef twee bestekla's met olde kwasten en poetsdoeken. Stief bij de achterwaand, onder een TL-laamp stiet een schildersezel van beukenholt.

Vanuut het dakraam kan Paul over de weilanden kieken en as e het raam lösschöf, het heufd hen buten stek en de bienen stief tegen de keukentaofel drukt, kan e de kerktoren zien. Achter de galmgaoten hangt gien carillion as in de Jozefkerk, maor niet meer as drie klokken die om twaalf uur de tied angeeft met een kort deuntie veur de grote klok de twaalf slagen heuren lat. Zo klunk het ok in de kinderjaoren, al wet e dat niet zeker meer.

Paul is gaangs met een schilderij. Hij hef roege bielden in het heufd, maor hij wet niet recht wat het worden zal. Het hef wat van een boshut in een harfstig laandschop, as op een schilderij van Roessingh, maor dan zunder schaopen, zunder scheper en zunder klaore locht en zunder de bomen die metbuugt in de wind. Met potlood hef Paul in dunne lijnen omtrekken tiekend op het het grauwwitte canvasboard dat op de ezel stiet. Berkebomen en een spar an de linkerkaant, de hut een beetie links van de midden en an de rechterkaant een open vlakte die uutlöp hen de horizon. Het bint strepen uut de lösse haand. Hij wet nog niet of der een dörp an de horizon kommen moet, een meuln en een kerk, of enkelt bomen. Der löp gien pad hen de hut, Hij hef gien strepen trökken veur een toegang. Paul aorzelt, hij zet fles met verdunner in de kast, dreit de dop op fles vaste, maor dan merkt e dat de dop al vaste zit. Hij wet van humzölf dat het aorzeln een ritueel is, een anloop naor het varven. Het is een drömpel die e over moet, een blokkade die e nemen moet, om achter het schilderij te duren kieken en te duren zien wat e nog niet weten wul. Het bint onwisse gevulens die hum tegenholdt, hij wul nog niet weten wat de ziel bereurt.

De iene maol duurt het langer as de aander maol, maor hij gef hum lang-

zaom der an over. Paul wet dat uutstel niet veur niks is, het is as met aander rituelen. Op het leste ogenblik stofzoegen, de keukenvloer dweilen of het bèregoed verschonen, en dan nog net betied weden om de trein te halen om met vekaantie te gaon of in de bus te stappen hen een concert. Uutstel om wat niet te ontlopen is, nog even niet te huven. Uutstel zuken om de vertrouwde plek nog niet te verlaoten

Het schilderij in het heufd moet nog gruien. Paul wul het nog niet zien, hij wul het nog niet anraken. Paul wet allent dat het een hut, een hok is in een verlaoten laandschop. In het schilderij is het harfst, ofbraak en kolde dagen kleurt de gedachten.

Uut een tubes knep e een strookie okergele varf op het etensbord dat e as palet gebruukt. Het witte van het porselein is zowat niet meer te zien. Dan gruit in het heufd het bield dat e vastleggen wul en dat e kwietraoken wul deur het op het doek te zetten. Paul raakt de grip op humzölf kwiet, langzaom kan e humzölf laoten gaon. De schilder die in hum zit, komp hen buten.

Met het palet in ien haand en een grote kwast in de aander stiet e veur het canvas dat e op de ezel al vier maol vanneis vastzet hef. Hij hef het doek nog niet met de kwast anraakt, hij hef de kwast nog niet in de varf holden, maor veur het oog doemt de hut op onder de dunne potloodstrepen. Het is een halve kapschuur, liekt het, an alle kaanten dichttimmerd. De waand an de kaant van de berkebomen is hoger as an de aander kaant. Het dak löp schuuns of en trekt een diagonaal over het doek. De lijn van het dak dielt het vlak in twee ongelieke helften. De onderkaant is donker, de vlakte der boven liekt lochter te weden, maor Paul wet dat niet zeker. Hij hef de ogen dichte.

Paul kan niet zien of der pannen op het dak ligt of roestige golfplaten. Hij zöt nog gien kleuren. Dan wordt de veurkaant van de hut donkergruun, de varf bladdert en vörmt, van boven hen onder, rimpels op de plaanken. Rechts is een klein raam te zien, een raam zunder glas. In het raampie zit een kruus dat de smalle rechthoek in vieren deelt. De deur an de linkerkaant van het hok stiet op een glief, het is slim duuster binnen. Het kun een hok veur schaopen weden, maor der is gien levent wezen te zien. Niet in het duustere hok, niet buten op de vlakte of onder de bomen. Gien vogel, gien hert, gien vos, gien knien, gien locht van bluiende brem of van iemen die zoemt en hunnig haolt, gien wind die weit.

Paul leg het palet en de kwast vot, hij dreit hum naor het dakraom. Der hangt tussen twee roeden een donkerrood fluwelen gerdien in dichte plooien. De winternacht blef buten, maor Paul zul het winterlocht binnen laoten wullen. De TL-laamp an de balken knipt e uut. Hij schöf het gerdien bezied. In het kille witte locht van de maon kan e het schilderij niet goed zien. De bielden komt in hum niet helder naor boven. Op de taofel braandt een bureau-laamp en schient geel locht over kwasten, potties en platknepen tubes. Een olde doek hangt over de raand tot in de la die half lösstiet. Een stuk kraant wappert zachties in de lochtstroom laangs de gaskachel. Paul döt de ogen dichte. Het zul een stilleven weden kunnen, wat e zöt. Hij löp deur het roege veld op de hut an. Hij heurt de leste

bladen van de berkeboom in het heufd ritseln. Aal dudelijker kreg e bielden van het lege laand en de hut an de raand van het open veld.

Waorom bin ik hier, dèenkt e, waor is Elisabeth? Evies kek e naor de kraantefoto an de waand achter de ezel, dan döt e de ogen vanneis dichte. Hij aorzelt bij de deur van de hut en wet niet of e binnen gaon zal. Wat heb ik hier te zuken? vrag e hum of. Wat heb ik hier verleuren? Benauwd leunt e met de haanden op de raand van de taofel. Het begunt warm te worden in het atelier. De kachel raost zachties. Paul trekt de deur van de hut een eindtie wieder lös. Het iezer van haok snedt kold in de haand, de onderkaant van de deur schöf over het harde zaand. Hij heurt de hingen kraken. Dan zit de deur klem tegen het zaand. Der valt zowat gien locht in de hut, de bomen an de ziedkaant liekt donkerte uut te straolen. Zölfs gien schaduw van hum is in de schuur te zien. Paul lat de ogen an het duuster wennen. Knep ze wieder dichte, tuurt deur de spleeties die blieft. Het roekt stoffig en muf in de donkere schuur.

Tussen pannen en holt van het beschot, zöt e plukkies stro. Hij wet spinnewebben tegen het dak en de balken, maor zöt ze in het duuster niet. Bijkaans rust der een oele stief onder de pannen, hij wet het niet. Hij heurt een moes ritseln, het kan ok een hagedis of een aander diertie weden. Een kolde rilling giet over de rug. Hij is bange, vuult de bienen zwaor worden en wul zitten gaon, maor hij blef staon.

Paul döt een stap veuruut en steut met de voet tegen wat hards, het veurwarp schöf een eindtie vot. Hij bukt en vuult met de haanden in duuster over de eerde. Hij wul niet vulen, duurt de arm niet goed uut steken, maor hij giet deur, der liekt gien pad weerom te weden. Hij vuult eerde en lösse brokkies. Hij wet niet wat het is. Dan holdt e een turf in de haand. Een harde bruunzwarte turf. De vingers gaot over de stroeve en de scharpe kaanten.

Dan heurt e geluud van kloppen en hichten. Paul stiet stief van schrik. As de angst votzakt is, kek e wieder de schuur in. In het duuster van het hok zit tegen een bult turf een jongchie op een veilingkist. Het is een kind van een jaor of acht met een hamer in de haand. Uut de piepen van de korte boks steekt kinderkneien, zwart en bruun van stof en zaand. Brune sokken, met wat een wit raandtie west hef, krult over de brune veterschoenties.

Paulus drag een truigie met korte mouwen, de horizontale strepen in vaal wit en bruun maakt het bovenlief körter, het kind liekt klein, hiel klein, in mekaar kreupen. Paulus is een hiel klein kereltie. In het duuster is het gezicht van het kind zowat niet te zien. Het kind giet rechterop zitten, evies is het asof e Paul kommen heurd hef, of e met een oogopslag Paul groet.

Deur een glief tussen de pannen valt een straol locht. Paul kek in een open en onschuldig kindergezicht. Het jongchie hef een rond heufd met bolle wangchies en ogen die diep vot liekt te liggen onder zwarte wenkbrauwen. Het ventie hef kort haor dat rechtop stiet. De oren vrij, de oren van het ventie bint vrij.

Dan dreit Paulus het heufd naor beneden en kek vanneis naor veuren. Het gezicht van het ventie verdwient uut het locht. Paul zöt hoe het knaapie een hamer optilt, een hamer die te groot en te zwaor liekt veur de kinderhaand.

Paul zöt in het tweeduuster hoe het jongchie op een turf slat die op een holtblok lig. De turf gef niet met, schöt vot uut de kinderhaand, het duuster in. Het kind rekt naor veuren, pakt de zwarte turf en holdt met ien haand de zwaore brok vast en slat vanneis, en vanneis, en vanneis.

De turf gef niet met, lat zuch niet deur het kind klein kriegen. Kindertraonen gliedt uut zwartomraande ogen deur stof over de wangen. Het armpie giet omhoog en vanneis naor beneden. De voeten strak veuruut an weerskaanten van het te grote holtblok. Paul zöt een schram op het linkerbien, bloed dat stold is in stof. Duzend turven varft de achterwaand van het hok bruunzwart as een muur die niet deurbreuken worden kan. Deur een glief tussen twee plaanken is een streep van het veld te zien. Wiederop kleurt de einder paors en rood, niet meer as een centimeter breed, smaller bijkaans, veul smaller. Het is doodstille, op het kolde kloppen van de hamer nao, en het zachte hichten van het kind.

Paul kent dit bield. Hij kent het van foto's uut de kraant. In het locht van de hiete zun op een binnenplaots van de gevangenis op Robbeneilaand. Een foto neumen deur tralies van een cel. Zwarten die met een ketting an de enkel op de grond zaten, de bienen rechtuut. Allent een grauwwitte boks, blote voeten. Een bult keien naost heur, gien vogel, gien plaant te zien, gien kleuren. De hiele dag stienen in stukkies slaon en een bewaker die doodstil stiet in een wachthok in de schaduw, een padvindershoed op het heufd, een geweer tegen kneien die uut legerkhaki steekt.

Paul döt de ogen lös, schöf het bord met varf, dat veur hum op de keukentaofel, stiet van hum vot. Een kwast valt op de vloer. Paul giet in de hoek van het atelier op de schoelkruk zitten, stief naost de kachel die nog aal op de heugste stand braandt. Hij leunt met de rug tegen de achterwaand van het atelier. Met de buusdoek veg e traonen uut de ogen as e het turfhok uutgiet en de deur over het zaand schoerend dichtschöf. Hij lat Paulus daor achter met het kloppen van de hamer op de harde turven, het felle tikken van de hamer op de stienen. Hij heurt het rammeln van de ketting an de enkels van het kind.

Paul stiet op, giet naor de deur die naor de trap leidt en knipt het TL-locht an, hij kek even in het stukkie spiegel dat achter het gele plestiek van de elektriciteitspiep scheuven is. Hij zöt hoe Elisabeth hum vanof de foto ankek, dan pakt e de kwast van de vloer. Hij hef zien wat e varven wul, hij wet het bield dat e vastleggen wul op het doek.

10

Het is vrijdagmorgen. Paul stiet met de haanden in de buutsen van het uniformjassie achter het hek dat de bouwput ofslöt van de straot. De buutsen van het jassie bint uutzakt. Paul stiet vake zo, as e wacht en kek en de gedachten de loop gaon lat. Hiel makkelijk dreumt e vot en knupt e herinnerings en verlangens vaste an wat e zöt, prebeert e te vulen waor draoden naor het verleden en de toekomst gaot, naor het heden, benaom naor waor e vandage is.

An de aander kaant van de bouwput pist een grote zwarte hond met korte stoten tegen zwarte balken die op een stapel ligt. Het beest schopt met de poten zaand achteruut, de kop dreigend in de nek en löp dan vot. Een korte riem sleept achter hum an. Ruum vief meter beneden Paul holdt een man in een lochtgele overall met een oranje plestieken helm op het heufd de bak vast met beton-specie die an een kabel an de takel hangt.

In een paar maond tied is een bult wark verzet. Een diel van het museum is dichte, de kleine zaol is votbreuken en in een bouwput veraanderd. En nao slopers bint bouwers an de beurt. Tussendeur hebt archeologen in het zaand en het veen graven naor resten van vrogger. Ze hebt te min vunden, vindt ze, maor der was niet meer tied veur meer graofwark in de laogen van het verleden. Een diel van vrogger rust wieder onder heipaolen en funderings waor gien-iend meer ankommen kan.

In bruun canvas drukt ien haand van de bouwvakker tegen de speciebak, de aander holdt de stang van de klep vast. Gedurig komt een stroom grieze natte cement hen buten en vult de bekisting die over en om de heipaolen timmerd is. Grind kleppert tegen het plestiek en het holt van de geuten, gledt over en tussen het beton-iezer. Het diel van het museum dat nog niet verbouwd wordt, giet om tien uur lös veur publiek. Het is kwart veur tien en fris.

Het was kold toen Paul vanmörgen opstun en het gerdien van de slaopkamer bezied scheuf. Grieze nevels hungen stief boven de akkers en de weilaanden, vanuut de slaopkamer kun e der over hen kieken. Koeien staot nog op stal, het laand leek woest en leeg. Gunder bij de bossies weur de mist tegenholden, de bomen huulden de witte sluiers op ofstaand. Het uutzicht was west as op Caspar David Friedrich zien schilderij. Paul vuulde hum ok een wandelaar boven de nevels. Hij dreumde hum een uutzicht over de bargen, met in de verte stapelwolken die omhoog piekten, de hemel prebeerden te raken.

De man in de bouwput zweit naor de machinist boven in het hokkie van de takel, zachties, zowat zunder geluud - Paul heurt allent het soezig brommen van de elektromotor - schuurt de kabel over katrollen naor beneden, de giek zweit bij. De bak is zowat leeg. De man in de bouwput holdt de haand strak naor veuren. Dat is het tieken dat de speciebak leeg is, Paul kent de gebarentaol van de bouwers. Het grieze iezer zweit deur de locht en komp met een

traoge drei achter de wagen met de ronde ton met meer specie in gedurige beweging. Paul hef de haanden niet meer strak in een voest. Hij hef hum met laoten nemen deur de bouw beneden hum, deur wat e zien hef, zunder der bij te dèenken.

Irma was drie maond zwanger toen het heugste punt van het neie huus bereikt weur. Der gung een denneboompie in de balken en beneden stunden kratten pannebier. De jongste knecht, een jongen van een jaor of zeuventien die stage leup, had het boompie in de nok vastspiekerd. Groots was e west, dat e dat doen much, maor de aander bouwvakkers hadden schamperd en een beetie meewarig lachen. De jongkerel had het evenwicht verleuren en was op de zolder vallen. As een man had e de elleboog wreven en had lacht, had de praoties en de traonen veur hum holden, had de pien verbeten. Paul had de pien van die jongen vuuld en evies met hum praot, de haanden in de buutsen van de boks, beneden naost de cementmeuln.

Die nommedag weur der niet meer warkt nao drie uur. Met veul te veul draank in het lief kreup elk achter het stuur van de auto. Paul had metdronken, niet teveul, en Irma had een glaasie sinas-apppelsap neumen, een kleintie, de haanden stief op de börsten. De buuk was al wat boller west, maor ze had der met hen veuren staon asof ze zowat uutteld was. Paul was benauwd west om de bouwvakkers en de draank, om de kwaojong die aal stiller weur, maor de aander dag waren de bouwvakkers der vanneis en kwamen de platen tegen de dakbalken. Allent de schoeljong was der niet west. Hij had de arm kneusd, zee de opperman en gnees der bij. Kwaojongenstreken, zee e, toen had e vraogd hoe het met de vrouw gung. Paul was votgaon. Hij huuld niet van die vette lach op het gezicht van de opperman. Paul huuld niet van de haand van de bouwvakker met de vingers aorzelnd omhoogdreid.

Was e groots west, in die tied? Was e trots west dat e va worden zul? Hij wet het niet meer, en as dat tot hum deurdringt, dan wordt hum dudelijk dat toen met angst ok twiefel in hum gruide, maor dat e daor gien weet van hebben wol.

Beneden in de bouwput stroomt vanneis grieze betonspecie om het iezer. Een kwaojong stek met een stok in de traoge massa. Der meugt gien lochtbellen blieven in de specie, locht maakt de fundering zwakker.

Het jongchie was in stuitligging geboren, de dokter mus der bij te pas kommen, de vroedvrouw kun het niet allent, maor na drie uur persen, inknippen en metgeven was Arnold der, had e zien moe achter hum laoten, de eerste gang oflegd. Paul had hum buten-sleuten vuuld, hij wus het uut de boekies en had het van aander kerels heurd, maor dat het zo scharp in hum deursnieden zul, had e niet dacht. Het was een breuk west, met scharpe raanden.

Irma met de zeun, zien zeun op het naakte lief, de zeun in het kraambère. Paul heurde der niet meer bij, toen al niet. Allent had e hum vuuld toen de vroedvrouw en de dokter vot waren en hij naost Irma zat. Het jongchie lag op de buuk, het heufd een eindtie naor achter beugen, tegen de volle börsten waor melk uut de tepels drupte, de oogies stief dichte, net as de vingerties, kleine vingers in een voestie waor zölfs gien plek veur Paul zien pink was, het

roze hichtende ventie met een aosemhaoling die smaangs leek te stoeken. Een aosemhaling die in die nacht hielendal stoekte. Ien dag, niet meer as ien dag was Arnold bij heur. Toen was e dood.

Beneden trekt twee bouwvakkers een balk over de geut met beton en maakt de bovenkaant vlak. Geern zul Paul naor beneden gaon, en veur de specie hard weur zien naam der in drukken, of allent de letter A, zoas e daon had in de cement die e zölf stort had achter het neie huus, het betonnen padtie hen de schuur. Klein, hiel klein. Hij had het Irma nooit zegd.

Het kind was der west, maor Arnold leek nooit bestaon te hebben. Irma heur moe had het kleinkind niet zien, niet in leven, maor ok niet in het kistie. Heur moe had niet geliek kommen wuld, met alle drokte der om hen, en toen ze kwam, was het te late. Zien eigen va en moe was dit leed bespaord. Het deed Paul zeer, maor hij wol het toen niet vulen.

Elisabeth raakt zien scholder evies an. Paul kek op. Hij had heur niet kommen heurd.

'Het is tien uur,' zeg ze, 'het museum giet open.' Ze prebeert eernsachtig te kieken, maor het gezicht verschöt. Ze bloost een beetie, liekt het, onder de kleur die ze in een dun laogie op de wangen daon hef. Paul wet niet of ze hum ankek of de hond in de gaoten holdt die achter het hek an de aander kaant van de bouwput hen en weer löp. Ze haalt Paul uut de dreumerij. Hij löp met heur met hen het museum.

Der komp niet veul volk meer, de uutstallingsruumte is meer as de helfte kleiner worden sund de neibouw begund is. Bezukers huuft gien entree meer betalen. Nog een paar maond dan giet ok het leste stuk dichte, dan wordt het olde diel van het gebouw vanneis inricht. As Paul achter de balie zit, brengt Elisabeth hum koffie.

'Doe maor kalm an,' grapt ze. Paul zöt dat ze een nei pakkie an hef. Hij zeg niks.

'Tegen het ende van de nommedag he'k joen hulp bijkaans nog even neudig. Bin ie der nog om vier uur?' Paul hef dienst tot half vier, maor hij blef veur heur wel wat langer. Hij knikt en vrag niet wat ze van hum wul.

Paul zet de bloemen op de hoge witte vaze. De chrysanten, kamille en het gipskruud staot wat strak omhoog. De vaze is te smal an de bovenkaant, maor een aander hef Paul niet veur de griep. Hij is verbaosd, wet niet waorum hij de bloemen van het museum kregen hef. Heur naam stiet der niet op. Het liekt een zaokelijk kaortie. Met daank veur de diensten. Paul kent het haandschrift. Die anderhalf uur die ze gisternommedag met heur beidend de brieven klaor maakt hadden veur de post, bijkaans was het dat. Hij had dat geern daon. Hij had zegd dat ze een schier pakkie an had, ze was bliede west dat hij het zien had. Het was niet veur een boeket, het was niet veur een extra beloning. Het was veur humzölf en ok veur heur, maor benaom veur humzölf dat e de neudigings veur de vrienden van het museum, veur de leste muziekuutvoering in de grote zaol, volden had en in de enveloppen steuken had. Even had e het gevuul had

dat e der bij heurde, dat e een diel van het museum was, een beetie een diel van Elisabeth, van heur leven, wat dat dan ok weden much. Evies maor, maor het had hum goed daon evies gien toeschouwer te weden. Paul had hum der goed bij vuuld en het had hum speten dat de enveloppen op waren, dat der niet meer uutneudigings waren. Hij had Elisabeth vraogen wuld om in het grand café an de overkaant van de straot wat te eten, maor hij had het niet daon.

Paul kek naor de bloemen die op de hoek van de keukentaofel staot. Een plestieken onderzettertie, tegen deurlekken en kringen, stek onder het porselein vot. Hij knipt de taofellaamp an. Het zachte gele locht trekt een veerkaant over het blad. Het zul een tafereel weden veur een stilleven, dèenkt Paul, bijkaans schilder ik dat nog iens. Zoas die bloemen daor staot, het locht over het blanke ieken valt en weerkaotst met hier en daor een wit vlekkie, zo holdt het beloftes in, röp het verwachtings op, en gef het handvaten veur dreumen. Dreumen die e gedurig bovenkommen lat, dreumen die hum bij toeren hen dwaasheid, chaos gaon laot, dreumen die hum wied vot brengt van wat de warkelijkheid veur hum weden kan. Zo wied raakt e smaangs vot dat e de malligheid bij toeren niet meer de baos liekt te kunnen, dan mut e hum bedappern en as de baron van Münchhausen humzölf an de haoren uut het moeras trekken.

'Geven.' Paul heurt het humzölf zachties zeggen.

'Elisabeth, ie geeft geern waj zölf kriegen wult.' Paul prat vake hardop as e allent in huus is, hij luustert naor de innerlijke dialoog die wieder giet as praoten tegen een schilderij, tegen de fluitketel die op het gas stoom ofblas, of tegen een bos bloemen. Hij luustert naor het alter-ego asof die aander ik van hum in de kamer löp, op de baank zit of thee veur hum maakt.

Hij was met die gesprekken begund toen e nog bij Irma woonde. Hij had vluukt en raosd as Irma vot was, maor as ze vanneis in huus kwam, en het hiele lief ofwezigheid en onvrede uutstraolde en het dooie poppie in alle kamers vuulbaar west was, was e kalm en leut e heur de gaang gaon, dan was e zien kwaoiigheid kwiet, maor now wet e dat die woede onder de huud ongriepbaor, maor in alle starkte deurbraandde, smaangs in de buurt van de lont kwam die an dynamiet vastzat.

Gedurig had e humzölf weerwoord geven. Was e met de innerlijke stemmen an de praot kommen. De agressie, het verdriet, de woede diepe in hum, maor ok hartstocht en overgaove, had e een pad wezen. Tientallen verschillende manlu en vrouwlu had e in humzölf ontdekt en zo de braand onder contrôle holden. Paul had die mèensen ien veur ien een stem geven deur naor ze te luustern en met ze te overleggen, zunder humzölf kwaod te doen.

De miesten van die ego's in hum nuumde e bij de name. Paul, de miesten heetten Paul, maor hij wus met welke Paul hij van doen had. De tiran, de treurige, de verdrietige, de wilde, de echtgenoot van Irma, de leraor en laoter de suppoost en de schilder, allemaol heetten ze Paul, zien va en moe of Irma, as e der met an het woord was, Paul, of Paulus, of Arnold. Hij gaf ze een naam, hij heurde ze.

"Paulus, mien jong, Paulus", zee e as e het kind in hum een kaans gaf een verhaol te vertellen. Of beter, as het kind in hum een uutweg zöch om te speulen. Dan pakte Paulus een schetsboek uut de kast en kleurpotloden, dan tiekende e poppies met allent een kop en bienen in kleuren die met mekaar vluukten. "Speul ie mooi?" vreug e humzölf dan. Dan trök het ventie in hum de lippen bij mekaar en tiekende vanneis een koppoter, een kindtie dat e zien had, het jongchie dat e zölf was. "Wat een schiere tiekening, wat mooi, bin ie dat?" Dan was Paul zien eigen schoeljuffrouw op de kleuterschoel, die hum aandacht gaf. En toen e vot was bij Irma had e dialogen voerd met de vrouw die e in al de jaoren dat e bij heur was niet bereikt had. Net as zien eigen moe, zien eigen va, die e in de stoel van de kamer zette en vertelde wat e vrogger zeggen wuld had, maor niet daon had.

Paul zöt Elisabeth vanneis naost hum bij de bouwput, dat ogenblik veur ze hen het museum gungen. De dreum stiet Paul klaor veur de giest. Het is op het toniel in het gebouw, het verienigingsgebouw dat op zundagnommedag deur de kerke bruukt weur en een paar maol in het jaor veur uutvoerings van toniel. Hij zöt humzölf. Paul is een kwaojong van een jaor of zeuven, bijkaans acht. In korte boks een truigie met korte mouwen, zwartwitte streepies dwars over het kinderlief. Het haor kort in een beebop, rechtoverènd, ogen die diepe ligt en donker en zwart kiekt. De iene sok, een brune sok, is ofzakt en hangt in krullen om de enkel. De aander liekt net optrokken. Paul is het kind dat e was. Paulus met blozende wangchies, een inholden wat benauwde blik in de ogen, schrik in het heufd, in het gezicht. Dan klinkt geblaf van een hond. Keffen achter het zwarte zwaore gerdien an de linkerkaant van het toniel. Het jongchie schrikt, kek achterom en löp aorzelend naor de midden.

Het locht in de zaol is uut. Paulus wet een gebouw vol volk. Elk kan hum zien, maor hij zöt gien mèens. Vanneis geblaf. Het mut een klein hondtie weden, het is gekef, een iel hoog blaffie. Paulus rent vot, hij strukelt, rent vot veur het zwarte hondtie dat achter hum ankomp, de riem achter hum anslep. Op haanden en voeten löp Paul de kamer deur, hij blaft, hij blaft en keft, dan stiet e rechtop en zet het op een loop, rondties draaft e deur de kamer, drukt humzölf tegen de deur van de keuken, de haandties onder de kin, de bienties optrökken. De deur zit dichte. Paul schrouwt as e weerom rent, hij schrouwt en giert, dan lat e hum vallen en rent e op haanden en voeten blaffend en met de steert kwispeld, achter humzölf an, blaffend, keffend, springend en dan vanneis grommend en grauwend. Hij is zien eigen hond, hij jag humzölf de schrik in de bienen. Paulus heurt het volk in de zaol schrouwen. Ze hist de hond an en lacht hum uut. Scheitert, scheitert, heurt e. Paulus heurt de haanden van de manlu op mekaar, de vrouwlu hist de hond an.

'Pak hum, pak hum, biet hum in de bienen, pak hum.'

Paul gilt en schrouwt. Hij schreit, hij schreit een beetie. Dan komp e bij huus. De bienties draagt hum niet meer. Hij is mu, de spanning is hum te groot, hij schreit veurzichtig. Zien moe stiet op de dam.

'Schrei niet. Die hond, dat hondtie döt niks, het wul met joe speulen, het

döt niks, stel joe niet an Paulus. In huus. Vot met dat water in de ogen.'

Paul steut hum an de taofel, de bos bloemen valt op de vloer. Hij wordt wakker uut de dreum en vluukt, schopt tegen de vaze en vluukt vanneis. Het water maakt een donkere vlek op het parket. Dit was kwaoiigheid en angst van toen, de aangst die agressie weur, die veraanderde in zwiet op de rugge en steil haor op de kop, elke dag, elke maol. Bijkaans was het die angst en die twiefel die e vuulde toen Irma in de derde maond was, de benauwdigheid, de aorzeling veur Arnold, veur het poppie. Bijkaans keek het kind over de wereld en zag Paulus allent torenhoge stapelwolken en mist die de warkelijkheid veur hum verbörgen huulden.

Paul zöch de bloemen bij mekaar, dreugt de vloer en zet ze vanneis op de vaze. Hij vrag hum of wat Elisabeth met die bloemen zeggen wul. Hij hef niks veur heur daon. Niet aans as uutneudigings in enveloppen stopt. Hij had heur niet vraogd om in het grand café met hum te eten. Ze had hum anraakte toen e bij de bouwput te kieken stun, de scholder, meer niet, ze had angstig naor die bouvier keken. Ze bracht hum een kop koffie, meer niet. Ze keek even met hum met naor de fundamenten van de neibouw.

11

Drie jaor had het duurd veur in Paul een knop in het heufd omzet weur, veur e an Arnold dèenken kun zunder dat kwaoiigheid en verdriet hum verlamden. Het was gien drei die Paul iniens maakt had, gedurig had e ofstaand neumen en verinnerlijkt wat e metmaakt had, maor toch het was asof het iniens kwam, asof e iniens op een aander speur kommen was. Veur het gevuul was het west as met de bouw van een huus, of een museum, zolang as het in de steigers stiet is het niet of, blef het gedurig steken in halve indrukken met onvrede en drokte om op te schieten en of te maken en as dan de opening is, het lint deurknipt, dan liekt het verhaal of te weden, dan is het sprookie, of het drama, uut, dan is der ruumte veur een nei begun. Het liekt dan smaangs asof der een fase ofsleuten is en der evies rust komp.

Paul wet nog precies hoe dat gaon was, of beter, niet hoe, maor waor het gebeurde. Hij kwam uut stad, waor e een vrije dag doelloos rondlopen had en een paar boeken kocht had bij De Slegte, boeken die e niet lezen zul, maor die e kocht had om die dag wat veur humzölf te hebben, een cadeau wat e geern van Irma had had, wus e, maor Irma was vot met heur gedachten. Al jaoren.

Paul had heur nao de dood van Arnold niet meer bereiken kund, niet aans as bij vlagen. En as e dèenkt an de jaoren veur Arnold geboren en störven was, twiefelt e smaangs of e Irma in die tied wel raakt hef, of zij hum wel raakt hef, of beter, of e humzölf wel raken laoten hef. Hij wet niet veul meer uut die tied, maor het muit hum niet meer, dat e dat vergeten is, now niet meer.

Irma had de foto's van Arnold in een envelop stopt, niet in een album plakt, foto's in kleur van het levende en van het dooie poppie in de wieg met lochtblauwe tule. Van het levende poppie, naakt in slaop op het blote lief van Irma. Ze hadden vanof het begun weten dat het een jongchie was, een geheim dat hij en Irma tot de geboorte van het kind bewaord hadden. De familie had dat niet weten huufd. Ze hadden der over zwegen, zoas ze ok nao die dagen over Arnold zwegen hadden. Irma had de foto's van het poppie in het handtassie, Paul had ze niet weer zien.

Zowat drie jaor nao Arnold had Paul een aovendkrant kocht in de kiosk op het station en was naor het perron lopen, het was asof met de automatische deuren van de hal ok in het heufd een deur lösgaon was. Het had schemerd, het was tegen de aovend dat e hen huus gung, maor het weur iniens locht in het heufd. Hij had de ogen dichtdaon, een heldere flits was deur de heufd gaon. Hij had hum zweven vuuld, het was asof het perron beweug, de overkapping, de mèensen die daor leupen beweugen en vleugen in een transparant grieze zee van locht, een dunne slierterige mist die elk evies vasthuuld. Paul had hum etherisch vuuld, maor tegelieks met de bienen op de grond. Evies was e benauwd west, evies maor had e hum ofvraogd wat der met hum ge-

beurde. Gieniend had wat an hum zien kund, hij had de pas niet vertraogd en had een plek in de trein zöcht, net as de aander keren dat e op huus angung, maor in hum waren draodties deursneden en op een aander plek vastknupt. Asof een lint deurknipt was en e een aander wereld in much.

Paul had der niet met te koop lopen, cultuur vun e in die tied niks om groots op te weden. Hij was hen het Groninger Museum west, der was een tentoonstelling van De Ploeg, over de schilders die met heur vörm van expressionisme de warkelijkheid een vörm prebeerden te geven. Die prebeerden een aander wieze van kieken op het doek te zetten, met aander lu te delen. Bijkaans waren het de doeken van Werkman, Wiegers, Jordens, Van der Zee en Altink die Paul het drukkie geven hadden om op het aander spoor te kommen. Die schilders heurden der niet recht bij, ze gungen een aander kaant op as wat gewoon was, ze keuzen een eigen pad op een akker die ze zölf klaormaakt hadden.

Nao Arnold gung Paul geregeld hen een museum, maor hij preut der niet over toen e nog veur de klasse stun, niet met Irma, niet met de collega's van schoel, met gieniend. Meer as schoel en Irma was der niet, nao Arnold was der gien schoel meer en laoter ok gien Irma. Paul was een zwieger worden die genog had an de eigen gedachten. Hij luusterde naor wat aander te zeggen hadden, maor zweeg. In een museum preut e smaangs tegen schilderijen.

In de trein weerom was e naost een jonge vrouw te laande kommen. Begun twintig. Ze dreug een lichtblauwe spiekerboks, een zwarte trui onder het leren jassie, lietse börsties had ze en donkerblauwe ogen met een gulle mond die niet verkrampt was. An de voeten had ze zwarte schoenen die van vilt te weden leken, hiele dunne zolen. Paul had daon of e naor buten keek, naor het winters laandschop met schaopen op grauwgruun grös, een enkelt schaop had al een rooie veeg van kleurkriet op de kont had.

Paul keek toen niet enkelt naor de schaopen, de hekken met iezellaogies die in de aovendzun glömmen. Hij had naor het maagie keken, de scholder anraakt met de arm. Ze las een boek over economie, had e zien. Paul las ien regel met, keek naor de haanden, smalle, hiele dunne vingers met rimpelig vel dat e eerder bij een olde vrouw verwacht had, as bij een wichtie dat hen de universiteit leek te gaon. Ze had gien gold an de haanden, niet an de vingers. Ze had bezied keken en glumlacht. Paul had knikt en vanneis naor buten keken. Hij had hum niet schaomd veur het begun van traonen in de ogen, die e in het glas weerspiegeld zag. Veurzichtig had e naor humzölf, daor buten in het duuster, lacht. Der waren schoefdeuren achter hum dichtgaon, vanzölf, en aander waren lösgaon.

Arnold kun toen, wat hum angung, in vrede rusten, en met hum much ok Irma in vrede het leven wieder gaon. Wieder zunder hum, met de foto's in het tassie.

Paul had de kraant openslagen en besprekings lezen van boeken die e niet kopen zul, die e nooit lezen zul, hij had de ogen gaon laoten over verhalen over tentoonstellings en concerten. Paul had niet weten, toen nog niet dat e in een museum te laande kommen zul. Hij had allent weten dat wiederop, achter het

glas, achter de boerderijen, die an de horizon en dichterbij veurbijscheuven, dat achter de traonen die e schreide een plek veur hum weden zul, niet bij Arnold, niet bij Irma, niet langer bij Irma. Toen e thuus kommen was, had e heur niet tröffen. Hij had een restie eten van de veurige dag opwarmd. Hij wus niet waor Irma was, zoas e het leste jaor al vaker niet weten had waor ze was.

Die vief seconden, minder bijkaans, dat ogenblik van vergetelheid in de stationshal, daor, tussen de schoefdeuren die geliek nao hum vanneis dichtscheuven, asof het verleden echt veurbij was, dat was het ogenblik dat tot hum deurdrung dat e nog wel vraogen stellen zul, maor dat e antwoorden aal minder van neud had. Hiel dun was dat gevuul west, hiel kwetsbaor, maor hij had het vuuld. Dat gevuul was echt west en had zuch stevig in hum vaste zet, veur e een plek in de trein vunden had, veur e dat maagie bekeken had, de schaopen met de rooie vlekken op de kont in het laand lopen zien had.

Paul had zien waor e naor uutkieken mus, hiel even maor. En gedurig had e daor meer van zien, benaom in de schilderijen die e zölf varfde, niet op het doek, niet op de canvaskartonnegies, toen nog niet, maor de bielden die e in het heufd had, kregen aal starker omtrekken. Paul duurde het niet an, nog niet, maor hij wus dat der gien aander pad veur hum was, een pad zunder grèenzen, een pad dat e zölf maken mus. Of e wol of niet. Een maond laoter was e verhuusd en had e Irma achterlaoten.

De veraanderings die kommen waren, aander wark, kuunst, aal meer schilderkuunst, de honger naor schilderwark, naor pastorale laandschappen, naor Arcadië, naor de doeken van Monet, Manet, naor de kuunstenaors van Die Brücke, naor de wilden, naor de woelings van Dali, Moesman, Gordijn, Koch. Ze hadden hum metneumen, hij was der bijkaans in verzeupen, maor der was gien aander weg west. Toen wus e dat.

12

Elisabeth stiet veur de kast in de slaopkamer. De kast met grote schoefdeuren nemp meer as de helft van de waand tegenover het raam in beslag. Bovenin ligt dekens die ze niet meer bruukt. An de iene kaant bint zes legplaanken veur handdoeken en ondergoed. An de aander kaant hangt de jurken, rokken, boksen en blousies op hangerties stief tegen mekaar. Ze zit ruum in de kleren, dat gung gedurig sund ze bij Anita vot is. Ze kocht aal meer en geregeld kwam ze met kleren in huus die ze nooit antrök en smaangs geliek votdeud. Elisabeth zöt hoe de smaak in de loop van de tied veraanderd is. Van de beige en donkerblauwe kleren hangt een diel nog wel in de kast, maor ze hef ze al jaoren niet meer an.

In crèmekleurig glaanzend ondergoed met strikkies en bloempies aan de raanden stiet ze veur de spiegel die de hiele schoefdeur in beslag nemp. Ze lat de scholders hangen en asof ze heurzölf betrapt vuult, giet ze rechtop staon en lacht het spiegelbield integen. Ze dreit de scholderbaandties van het hemdtie recht. Vuult het vel van de scholder en strek even over het sleutelbien.

Toen ze een maagie was van een jaor of tien hef ze het breuken, ze kan nog vulen waor het bot an mekaar gruid is, der zit een kleine verdikking. Het is een gewoontegebaor worden, even vulen. Het was op het schoelplein, bij het bokkiespringen. Wild en onstumig was ze west, op zuuk naor wat ze kun. Vanzölf, daor had ze toen niet an dacht, maor ze zöt hoe ze toen gaangs was de meugelijkheden te vinden. Ze had de grèenzen wied vot legd, alles kun ze in die tied, op schoel. Het had niet iens slim zeer daon. Net genog om hen de juffrouw te gaon. Een jaor laoter was de aander kaant an de beurt west, daor kan ze niks van vulen as ze over het vel strek. Ze döt het bordeauxrooie pakkie an, met een witte bloes der onder. Op de krage spelt ze een zulvern roosie. Het is het pakkie dat Paul schier vun. Hij had zien dat ze wat neis kocht had.

Elisabeth is het niet iens met de architect. Ze wul gien ramen in de grote zaal, ok gien kleinties. Zoas de architect het veurstelt, liekt het heur teveul op een gymnastieklokaol. Ze reuk zowat de zwieterige lieven van de klasgenoten van vrogger toen ze de tiekenings bekeek. In een tentoonstellingszaol mus gien vals locht, al was het locht van buten dan nog zo echt, der much gien vals locht binnen schienen. De schilderijen die in de grote zaol te hangen komt, mut in kuunstlocht tentoonsteld worden, vindt ze. Daor striedt ze veur.

In het lief vuult Elisabeth een zachte pien opkommen. De spieren in de kuten verstrakt, ze hef weer een beetie de stramme, strakke bienen die ze de leste jaoren dat ze met Anita leefde aal vaker vuuld had. Now wet ze dat ze tegen de grèens anlöp. As dat gevuul boven komp, wet ze dat de bienen onwillig bint om wieder te gaon. Vief jaor had ze gebeuren laoten wat gebeurde, had

ze toestaon dat Anita met Rianne omgung, vun goed dat Anita bij toeren met Rianne het bère dielde, vaker as Elisabeth weten wol. Vief jaor had het duurd veur Elisabeth in de gaoten kregen had dat heur terrein aal kleiner worden was, dat der tussen Anita en heur zowat niks meer van weerde overbleven was, niet meer as lichaomelijke liefde, veur zo wied dat de name hebben much, niet meer as een warm lief om de nacht met deur te kommen, om de angst veur het allent weden niet vulen te huven. Kwetsbaor en klein had Elisabeth heurzölf vuuld. Elke vierkaante millimeter had ze daornao op heurzölf weerom verovern moeten, elke stap was der ien west met zwaore en onwillige bienen. Vake had ze heur ofvraogd of ze die stried wel an wol, of het de muite weerd weden zul. Waorom gao ik niet bij Anita vot? had ze heur vake ofvraogd, tot ze de vraog omkeerd had en tegen heurzölf zegd had: waorum blieve ik bij heur? Toen was ze votgaon.

De architect revelt veur het vaderland vot. Hij trekt strepen op de tiekening, lat zien hoe het daglocht niet overheerst en hoe met jaloezieën en verduusteringsgerdienen de lochtinval regeld worden kan. En dat butendes de vloer al legd is en dat veraanderings eigenlijk niet meer kunt. Elisabeth lat hum praoten, maor in heur gruit ongeduld en benaom argernis. Ze kek op het klokkie dat op het bureau stiet. Het hef een perspex wiezerplaot, ok van de achterkaant kan ze de tied zien die met rooie wiezers veurbijgiet. Ze gef hum nog vief minuten, dan zal ze ingriepen. Maor de argernis wint van het ongeduld.

'We kunt hier nog lang en breed over praoten,' zeg ze, 'maor dat bin ik eigenlijk niet van zins. As ie het niet arg vindt, en ok as ie het wel arg vindt, dan heb ik toch geern het leste woord. Ik bin de gebruker van het gebouw as het der op ankomp.' Dan stukt ze veur een leste maol uut waorum der gien bovenlocht in de grote zaal kommen mut, ok gien smalle glief, hielendal niks. Elisabeth zeg dat ze kuunstlocht wul en dat de armaturen schier wegwarkt worden mut. Ze zeg dat daor architecten veur bint, benaom veur de uutvoering en dat ze alle vertrouwen hef in de kundigheid van de man die tegenover heur zit, ok now de bouw al onderweegs is. Ze vuult kwaoiigheid in heur bovenkommen. In het heufd begunt het zachties te soezen, maor ze wet dat ze stark is. De kwaoiigheid richt ze niet langer tegen heurzölf, ze gebruukt die energie om te kriegen wat ze wul.

'As het an de butenkaant niet goed liekt, dan maak ie daor maor kuunstige naomaokramen, of ie bedèenkt een aander oplossing, waor we het dan ok weer over hebben zult,' zeg ze, 'maor der komt gien ramen in de grote zaol.' De toon duldt gien tegenspraok. Ze volt de tiekenings dubbel en schöf het papier op de architect an. Ze is der zat van, en de aander mag dat gerust vulen.

'Ik heb een aander vergadering,' zeg Elisabeth en giet in de bienen. Ze vuult gien spieren, ze hef gien holten bienen meer. Ze hef de scholders strak achteruut, zoas heur va heur leerd hef. Elisabeth slat de deure wied lös. Het soezen in het heufd liekt naor buten te glieden. Ze vuult hoe de rechterhaand de mouwe om de linkerarm omhoogschöf. Het golden horlozie gef drie uur an. In heur lacht het, het is de kracht die ze vuult en die ze onbewust met dit ge-

baor bovenkommen lat. De architect schudt Elisabeth de haand. Hij kek niet achterom as e votgiet.

De ankoopcommissie lig dwars. Elisabeth wul wark van Annemarie toe Sloten in huus halen. Ze holdt van de felle abstracte doeken van die schilderes, het gef heur een gevuul van opstaand, van bevrijding, van lösmaken van de dagelijkse sleur. Het is veur Elisabeth kuunst op de grèens van roege seks en onveurstelbaore intimiteit, een verkenning van de spanning tussen geweld en hartstocht, van agressie die bij liefde heurt. Toe Sloten zöt ze as een nei talent, een kuunstenaores die met een jaor of wat bekend weden zal en dan te duur om nog in huus te halen. In de commissie wul ze de schilderes niet teveul priezen. Veul lof pakt te vake aansom uut, hef ze merkt. Elisabeth wet dat ze de strategie anpassen mut. Dat hef ze leerd in het wark op het ministerie, dat hef ze bij Anita leerd, een goeie strategie is belangriek, vindt ze, maor ok besluten nemen duren.

Elisabeth is onderweegs hen Hoogevène. De vergadering is in het motel en niet in het museum. Dat hef ze zo regeld. Het is makkelijker veur Meijerink die uut Zwolle kommen mut en veur Ahlers uut Coevern, maor benaom wul ze niet in het museum vergadern om niet gedurig stoord te worden deur personiel of deur het lawaai van de neibouw. Het eten en drinken mut de zielen van de commissieleden masseren. De kuunst die ze koopt, wordt deur de gemiente betaold, en ok de inwendige mèens giet op kosten van het publiek een goeie nommedag in de muut, dat wet ze. Kuunstkenners, of wie zuch zo nuumt, holdt van meer as mooie bielden, wet Elisabeth. Ze hef de gastronomische kennis van de commissie hoger as de kennis over kuunst, al zul ze dat vanzölf niet hardop zeggen. Op de achterbaank van de auto lig de mappen met dokumentatie. De agenda veur de vergadering hef ze in zeuvenvold in de haandtas. Ze is vastberaoden.

Het schilderij Woede in eulievarf en zeezaand, zal ze dommiet zien laoten. Op de foto van het doek, die naost heur op de stoel lig, staot felrooie en donkerblauwe strepen in snelle vegen op een grune en witte ondergrond met schuuns een reep zeezaand in gele eulievarf der overhen. Dit wark is veur Elisabeth het belangriekste dat ze kopen wul. Dat wul ze om liefsten in de neie zaol te hangen kriegen. Het slöt an bij Armando en aander informelen. Ze hef nog niks van kuunstenaors van die stroming. Dit mut een begun worden. Veurbij Beilen schöt heur in ‘t zin waor dat schilderij heur an denken döt. Het wark liekt niet op de slaopkamer in het olderlijk huus, maor het döt heur der wel an dèenken, meer nog, het röp het gevuul vanneis boven uut die kindertied. Het gevuul an het krappe tweepersoonsbère dat ze met Mathilde dielde, de zuster die twee jaor older as heur is.

Mathilde was veurlijk, niet wat het verstaand angung, maor meer met het gevuul. Elisabeth had altied bij Mathilde in hetzölfde bère slaopen, dat gung zo in die jaoren. Het huus was an de krappe kaant en de bruurs hadden meer recht op een eigen kamer as de jongere zusters. Toen de oldste bruur het huus

uutgung much Mathilde naor de aander kamer. Mathilde had gien haost had, ze sleup geern bij Elisabeth, kreup heur geern an. Elisabeth leut heur zuster geworden, ze wus niet aans en had pas later de diepte van de eigen gevulens ontdekt.

Het schilderij van Toe Sloten maakt, in abstracte strepen, die vrömde en spannende gevulens, maor ok de onwennigheid en opstaand die ze toen kend had, in Elisabeth lös, gevulens die ze toen gien naam geven kund had. Die ze pas veul later bij Anita stee geven kund had. In de rooie en blauwe vegen herkent Elisabeth een bield van een maagie dat rustig op een stoel liekt te zitten. Op heur schoot hangt een jonge vrouw hen veuren, het lief van het maagie giet verbörgen achter lange lochtblauwe haoren die tot wied veurbij de heupen rekt. In kleuren, zo ienvoldig as ze ok bint op het doek, en de felle penseelstreken, zöt Elisabeth een lange witte tong die naor de mond van het maagie wes en binnen liekt te wullen dringen, diepe in de aander. Het maagie liekt onverschillig, asof de jonge vrouw op de schoot heur niet opwindt, niet interesseert, asof der gien agressie onder de hartstocht zit. Het is maor een klein vlakkie op het grote doek, elk aander zul het niet zien, of der een aander uutleg an geven. Elisabeth hef der vake naor keken, de foto hef ze al maonden in het tassie, ze dreumde der vake bij, ok as ze het bield niet zag, maor allent in het heufd naor boven kommen leut.

Het was Mathilde die Elisabeth huulp het eigen lief te ontdekken deur de spellegies onder de dekens, en laoter, toen Mathilde al lange op de kamer van Johan sleup, kwam ze gedurig weerom bij Elisabeth, uutdagend, open en bloot. Mathilde kwam om het lief zien te laoten, vulen te laoten, het plezier in het bère met Elisabeth te dielen. Langzaom waren aorzelings bij Elisabeth verdwenen.

Ze is een kwartier te laat. Diepe in gedachten had ze de ofslag mist en mus wieder tot de volgende ofrit en omkeren. In het motel kan ze de zaal niet geliek vinden. Ze strukelt zowat as ze op de schoenen met hoge hakken het zaoltie inkomp. Vrouw Bergmans uut Börger die de auto in de garage had en met de bus en trein hen Hoogevène reisd was, hef heur aorzelings. Ze is nog niet overtuugd van de weerde van het schilderij en wul het geern in het echt zien, en dan uutleg van de kuunstenaores der bij.

'Het komp mij wat te makkelijk over,' zeg ze. 'Het döt mij denken an Rieks Mensen en die vind ik ok een beetie in de marge. En,' zeg ze, 'wat stelt het eigenlijks veur?' Bergmans wul betied vot, ze mut met de trein, zeg ze. Elisabeth zeg dat ze vrouw Bergmans wel in Börger langsbrengen kan, as ze dat wul. Ze wul.

Meijerink valt vrouw Bergmans bij: 'Ja, ik wus niet hoe ik benumen mus, maor, zo zie ik het ok wel. Het is gien Roessingh dat geef ik toe, en dat huuft ok niet, en de genres bint aans vanzölf, maor.' Elisabeth lat de opmerkings op heur inwarken. Ze wet niet of het rituele tegenstaand is, of dat de aander de kuunst echt niet de muite weerd vindt. Ze wacht tot vrouw Lange over het geld begunnen zal. Ze huuft niet te wachten.

'En wat mut het kosten,' vrag vrouw Lange.

'Het zal wel an de pries weden, zekers.' Elisabeth zöt Ahlers knikken, meer döt die nooit in disse vergaderings, hij knikt altied as vrouw Lange wat zegd hef.

'Dat klopt,' zeg Elisabeth, 'maor het wark van Annemarie toe Sloten is niet vergeliekbaor met wat now in het museum hangt. Ze komp uut oenze provincie, maor tegelieks met een aander cultuur as we wend bint. We mucht oens daor gerust in verdiepen, al blieft we bijkaans butenstaonder. Zu'n schilderij kan een begun weden van een veraandering, het kan een anzet weden om op een aandere wieze naor de wereld te kieken. En dat is smaangs neudig.'

As Elisabeth zöt dat die opmarking bijkaans te wied giet zeg ze: 'De hiele wereld is bijkaans wat an de grote kaant, maor de directe omgeving kuj aans leren zien deur dit wark. We mut vanzölf rekening holden met de traditie en de culturele arfenis van oens publiek, maor,' ze wachtte even, 'tegelieks is dit een kaans om de kop boven het maaiveld uut te steken. We mut duren, een beetie lef hebben.' Elisabeth vertelt van de ideeën die ofhangt van de eigen geschiedenis, van de rooie draod die het verleden met het heden verbindt.

'We bint schatplichtig an oenze veurolden, vanzölf,' zeg ze. Dan schöt heur het schilderij in gedachten dat ze bij Paul van Ommeren in de kamer hangen zag. Liggende en hangende koeien, scheiden deur een rooie en gele streep, een rivier, een beek, of wat het ok weden much. Een schilderij met alle kenmarken van een begunneling, maor ok met de charme en de warmte van iene die hum niet remd vuulde deur wat heurde, die de gevulens vörm prebeerde te geven met alle woede en zachtheid die in hum leek te weden.

'Ik wul de geschiedenis ok niet aan de kaant schoeven, vanzölf niet. Wie de geschiedenis gien plek gef, blef ieuwig dolen en vindt nooit wortels, vindt nooit vastigheid, die blef ieuwig op zuuk naor rust. Wat we hebt moet we holden, maor dat wul niet zeggen dat allent heide, weilaanden, koeien en schaopen op de schilderijen in oens museum hangen mut.'

Ze zöt dat Bergmans knikt. Meijerink hef zien twiefels nog, liekt het. Hij hef een veurliefde veur de negentiende eeuw en dan benaom het pastorale laandschop, wet Elisabeth. Zölf was ze charmeerd van Italiaonse doeken, de Arcadische taferelen, de ruïnes in de schiere natuur, maor gedurig hef ze ofscheid neumen van wat ze spottend wel iens Macabië nuumt. De lochten en de natuur bint te schier, teveul van het goeie en straolt een doodsigheid uut die ze niet meer zien wul, as het niet huuft.

Meijerink wul wat zeggen, maor Elisabeth gef hum gien kaans.

'Elk die mij de herinnering an mien ofkomst ofpakken wul, die vindt mij op de pad, die mut om mij hen en dat zal niet metvallen. Ik bin een boerendochter en ik heb zölf onder de koeien zeten. Ik weet waor ik over praot. In oens museum is niet veur niks ruum plek veur archeologie, veur streekcultuur, veur klederdrachten en zölfs veur streektaol, maor we mut ok veuruut kieken duren. We meugt het neie ok bij oens binnen laoten.'

Vrouw Lange luustert bijkaans niet meer. Die dèenkt enkelt nog an het geld,

zöt Elisabeth. Meijerink zit met de rugge tegen de leuning van de stoel. Hij hef de bienen onder taofel in spreidstaand.

'Kiek,' zeg Elisabeth, 'uuteindelijk besluut wij met mekaar of we dit wark koopt of niet. Maor ik bin der veur om disse stap te zetten. Neie vörms kunt het leven rieker maken en we mut risico's nemen duren, smaangs mut we lu tegen de haoren strieken. Daorveur zit wij ok in disse commissie, niet allent om aander lu nao te praoten.'

Daorveur zit ie ok in disse commissie, had ze op de tong liggen, maor ze had het betied inholden. De aander medeplichtig maken, een diel van het gehiel weden laoten en samenspannen tegen de butenwereld, dat was in een flits deur heur hengaon, ok dat had ze op het ministerie leerd.

'Maor dèenk der gerust nog even over nao. Ik zal intied de bediening waorschowen dat ze het eten klaor zetten kunt. We neemt vanzölf een draankie veurof. En vrouw Bergmans, ie kunt met mij weerom rieden, dat had ik al zegd, of niet?'

As Elisabeth heurzölf even laoter in de spiegel zöt, een beetie mispriezend de zwietkringen onder de arms opnemp as ze het jassie bezied holdt, mut ze lachen. Ze wet dat ze de zin kreg. Pas nao het eten zal ze vraogen of elk akkoord giet. Dat is vrog zat. Ze wet dat ze wunnen hef. Even kek ze om heur hen, ze stiet allent in de hal, met de rechterhaand knep ze om beurten in de kuten, de bienen bint strak en stevig, ze vuult gien pien meer.

13

Een poes slöp deur de tuun en schuurt de witzwarte vacht laangs bladen van bloemen die zowat uutbluid bint. Langzaom tilt de poes de pooties op en stapt over stengels van onkruud. Paul is jaorig. Hij zit achter het glas in de kamer en kek tussen de lamellen deur hen buten. Hij speult met de gedachten over kleuren en verschillen tussen mèensen en dieren. De poes löp op het harmonicahekkie an dat de achterkaant van de tuun scheidt van de tuun van buren. Het beestie is diepe deur de pooties zakt, asof het op zuuk is naor een prooi, asof het verdacht is op een aanvaller.

De veurjaorszun glunstert in de druppen die op de bladen van struken en bomen ligt. Vrogge hommels zoegt hunnig uut de seringen die rose en wit bluit. De zun stiet nog leeg. De poes zet de veurpoten op het brune holt en wacht even, kek achterom, asof e vuult dat Paul naor hum te kieken zit. Paul beweg niet. Hij holdt de haanden stil op de buuk, vuult hoe de mage zachties om eten vrag. Hij hef geduld en soest in de zun. Hij hef gien haost veur wat dan ok.

De poes springt en verdwient in de tuun van de buren. Veraanderings in een mèens gaot zoas Erwin Schrödinger dat schreef, dèenkt Paul. Net as die poes. Een körte sprong met evies niks, asof der gien moment verstreken is tussen de poten op het grös en de laanding an de aander kaant van het hekkie, asof de pauze op het smalle holt der niet was. De sprong van de kat gef Paul het gevuul asof der een stukkie mist, asof het tussenliggende gebied der even niet was. Zoas ie bij toeren niet meer weet hoe ie een stuk weg oflegd hebt, niet meer weet welke straot ie gaon bint om in huus te kommen en vergeten bint daj een spoorwegovergang had hebt, een overgang zunder daj deur een trein grepen bint, niet meer weet of verkeerslochten rood of gruun locht zien leuten.

Schrödinger schreef over quantiseerde energieniveaus. Paul had de biografie van die natuurkundige lezen en was grepen deur de manier van leven van die man. Paul had bij toeren der muite met had de draod van het verhaol vast te holden, maor hij wol weten hoe as dat zat. Hij wol weten hoe de wereld der in het klein uutzag, hoe Schrödinger het leven met drie vrouwlu tegelieks deelde, drie kinder verwekt had, allemaol halfzusters van mekaar, maor gien kroost bij de vrouw met wie e trouwd was. Een wetenschapper die gedurig op de vlucht west was, gedurig op zuuk, leek het, maor die het eigen pad gung en zuch van gienien wat antrök.

Een elektron om een atoom had een energieniveau, zee Schrödinger. Met een lochtstraol in de goeie richting kun zu'n elektron naor een hoger niveau. Daor was locht veur neudig, maor niet elk locht was goed. Het mus de goeie kleur hebben, allent locht van ien kleur, allent rood of geel of gruun, of van

een aander kleur kun een elektron naor een hoger energieniveau drukken. De kleur van het locht mus passen bij de sprong hen boven, zoas op een schilderij de kleuren bij mekaar passen moet om de kieker op een hoger niveau te brengen.

As locht met de goeie kleur het elektron raokte, dan was het elektron iniens wiederop te vinden, op een aander stee, met een aander vaort, maor onzichtbaor veur wie het zuken zul. Der bestun gien tied en plek veur het elektron tussen de basis en de heugte, der was niks tussen de vloer en tussen de treden van de ledder. Wie wachten zul tot het elektron, op weg hen de hoogste tree, veurbij kommen zul, zul het nooit zien. Onzichtbaore stappen, en al waj zagen, dat was der niet meer, dat was ongriepbaor der maor evies west. Prebeer nooit een elektron te vinden, het is der, maor het is der ok niet, zee Schrödinger. Aj het ziet is het vot. Het oog veraandert het bield, en waj dèenkt te zien bestiet niet meer.

Paul was fascineerd west deur die theorie van Schrödinger. Dat alles waj ziet een illusie is en nooit een bield van wat der warkelijk gebeurt. Wat Paul now zag, dat was der allent now en wiederop bestun niet. Wat e pas nog zien had, waren bielden bijkaans, niet meer as bielden die in dreumen weerumkwamen as verwrongen plaaties van een warkelijkheid die niet meer echt was. Het was as kleuren, vegen, strepen, stippies en punties van varf, die een expressie waren op het doek van wat in hum zat, van wat niet meer bestun, aans worden was, as hij het op het doek zet had. Maor toch; de bielden op het doek waren meer as een verzaomeling kleuren in vlakkies, meer as strepen en vegen in eulievarf. Wat e zag, dat was der niet. Elk bield was een illusie van de warkelijkheid, was niet wat het was. Het bestun enkeld in het heufd. Het was as het bield van het Noorderplantsoen op die zummerdag. Een jaor leden.

Paul had een ijsco kocht bij een ijscokar, een ijsco tussen twee wafels, en hij was tegen de helling van een kleine heuvel liggen gaon. An het water van de vijver lagen een jongen en een maagie te minnekozen, eenden zwömmen laangs de raand en bedelden om stoet. Een zwart maagie van een jaor of twintig met de fiets an de haand was veur hum laangs lopen. Ze had de fiets tegen een bank zet en was zitten gaon.

Een lange rijzige negerin was ze west, maoger bijkaans met een smal gezicht, een scharpe neus en smalle lippen. En asof een scharm votscheuven weur, asof het doek veur het toniel omhoogtrokken was, was het uutzicht in het park veur de ogen van Paul veraanderd, de treurwilgen an de aander kaant van het water hadden in het zunlocht een aander glaans kregen, het waren iniens duzend kleuren worden, zoas Paul die kende van de schilderijen van Matisse, Monet, van aander impressionisten. De overweldiging was zo dudelijk west, dat e niet geleufd had wat e miende te zien, in het begun. Paul had niet geleuven kund dat het bield echt was, hij had niet geleuven kund dat het gien schilderij was wat e zag, maor dat het de warkelijkheid was. De negerin met een wafelijsco, een fiets, een baank, een minnekozend stellegie in een driedimensionaal bield met dobberende eenden.

Paul was zitten bleven en zolang as e tegen de heuvel legen had, had e dat bield vastholden, was de warkelijkheid een schilderij van Matisse, was het bield wat e zag het Uutzicht op de Seine, Laandschop in Arles, het was een schilderij uut een museum, het was wat het was. Gedurig had e minder muite had, het te zien veur wat het was. As dit bield en dat ogenblik een dreum was, dan was het een dreum, maor een schiere. Hij had de ijsco eten kund, zunder dat het bield verdween. Maor iniens was het votwest, zunder overgaang, iniens was het bield vanneis plantsoen op een nommedag in de zummer.

Wat Schrödinger van elektronen zegd had, de sprongen in het duuster, of beter: deur het duuster zunder interval en zunder merkbaore overgangen, dat had e ok bij Irma vuuld, achterof kun e dat zo zien. De jaoren bij Irma, dat was leven op een tree van een ledder, op de brede traptree van de ledder van de keldertrap. Een glief wit locht onder de kelderdeur, kold en fris, de klamme locht diep uut de eerde. As locht van een moeder, de locht van een vrouw. De dood van het poppie was een lochtstraol west. Arnold, doodstille in het wiegie, had de kleur had van locht dat hum hen een aander tree drukt had. Iniens had het leven van Paul der aans uutzien, stun e op een aander tree van de trap zunder dat e weet had van die ongevraogde stap hen boven.

Buten slöp de kat de raand van het grös bijlaangs. Paul zit stil in de stoel. Hij kek allent. Lat het koppie met lauwe koffie in de vensterbaank staon. Paul beweg niet, kek allent. De kat kauwt op een grösspier. Allent het kauwen op het grös liekt genog om de kat speien te laoten, allent het gruun liekt genog om de haoren die e inslikt hef kwiet te raken.

Die aander tree van de trap was Paul niet metvallen. Hij had niet weten waor e stun. Zo hoog op de ledder. Een dood poppie in de wieg met lochtblauwe hemel en een rammelaor op het dekentie, met dierties en bloempies borduurd op de raand van het witte lakentie. Irma had dat in de leste weken van de zwangerschap ofmaakt. Het was vergeefs west. Zunder waorschowing veurof waren ze elk op een aander tree van de ledder te laande kommen. Hoger leek bijkaans niet meugelijk, naor beneden vallen lag op de loer, vluchten hen het verleden leek een meugelijkheid, maor Paul had dat niet wuld.

Hij viert de jaordag, veur de viefde maol allent in dit huus. In de hoek, stief tegen de muur stiet een clavecimbel. Het holt is mosgruun schilderd, zowat pasteltint, en hef een briede raand in gold rondumme. Paul telt negen gedreide poten onder de klaankkast. Ok de poten hebt golden baanden over het gruun. Het clavecimbel stiet onder het grote doek met koeien. Paul nuumt het: wilde koeien. Het was ien van de eerste doeken, het begun van een hiele reeks, nao de schildercursus. Van rechtsboven naor linksonder löp een rooie baand, een diagonaol die het doek in tweeën dielt. Rechtsonder hangt zwartbonte koeien tegen een kolde blauwe achtergrond an haken as in een slachthuus, linksboven ligt ze nog in gruun grös te herkauwen asof der niks loos is, ze hebt gien weet van de grèens die ze overgaon zult. Het gruun van het grös past schier bij de kleuren van het clavecimbel.

Der huufde niet veul verzet te worden toen de verhuzers vrog in de mörgen

kwamen om het instrument te brengen. Het holten taofeltie en de leren stoel mussen even bezied, wieder niet. Het clavecimbel kun deur de tuundeuren zo naor binnen. Paul had het goed uutrekend. De punt van het instrument schöt net tegen de vensterbaank. Het krukkie hef ruumte tussen de toetsen en de telefoon die tegen de waand schroefd is. De muzikant zal genog armruumte hebben as e vanaovend komp.

Het instrument mus minstens een halve dag in de kaomer staon om op temperatuur te kommen. Anton Visscher zul der rond half acht weden, dan kun e het instrument stemmen veur het concert begunnen zul. Paul viert de verjaordag met een huusconcert. Bij de slieter hef e een fles dure rooie Bordeaux haald en in een delicatessenzaak in de stad had e eterij kocht.

Visscher is betied, om kwart over zeuven heurt Paul een auto de pad oprieden. Hij wacht niet tot de bel giet, maor döt de veurdeur lös. Visscher is in stijl. Hij hef een zwart pak an en wit hemd onder de lichtgrieze overjasse, die Paul van hum annemp.

'Ie bint der op kleed,' zeg Paul. Visscher trekt het zwarte vlinderstrikkie recht. Hij gnes een beetie, bliede dat Paul zien hef dat e hum netties antrökken hef.

'Dat heurt der bij,' zeg Visscher as e veur Paul an de hal in löp. De muzikant zet het koffertie met bladmuziek op een stoel en zöch met de ogen het instrument. Hij zöt dat het een goeie plek kregen hef.

'Ie hebt schiere schilderijen,' zeg Visscher en strek met de haand laangs de korte rossige baord waor een enkele grieze deurstek. De ogen verbargt e achter een bril met ronde glaozen.

'Bedaankt,' zeg Paul. Hij giet der wieder niet op deur. Ze meugt ze zien, hier in de kamer, maor hij hef liever dat ze der over zwiegt, dat ze der over zwiegt zoas Elisabeth der over zweeg. Visscher leg het koffertie op de vloer en zet dan de klep van het clavecimbel lös. Hij giet op de kruk zitten en slat een toets an. De korte scharpe klaank trilt evies deur de kamer. Visscher kek niet op. Hij leg de bril op het clavecimbel en slat vanneis de toets an. Dan haalt e de sleutel uut de buuts van de jassie en dreit pennen veurzichtig rond zodat snaoren strakker komt te staon.

'Ze zakt deur de warmte,' zeg e. 'Ik bin der wel even met gaangs.'

'Neem de tied,' zeg Paul. 'Ik kleed mij nog even um.' Paul lat Visscher allent, schenkt humzölf een glas wien in en nemp de wien met hen de badkamer. Paul lat het bad vollopen en heurt uut de varte de iele scharpe klaanken van het clavecimbel, hij heurt vanuut de kamer de sprongen tussen de korte transparante tonen van barokmuziek, zunder interval, zunder overgang van de iene toon hen de aander. Paul dreumt in het water over de poes in de tuun, de hommels die in de aovendzun stilhungen in de locht en de vleugelties raozend op en deel beweugen, zodat ze groter liekt as ze bint. Hommels die raozend rap van plek verscheuven en zunder doel in de locht te hangen leken. Paul dreumt van de negerin met de ijsco in het schilderij van Matisse. Ienmaol hef e heur zien en bijkaans zöt e het maagie nooit weer, maor ze is een diel van hum, net as

Arnold, net as Irma, de hommels, net as Elisabeth. Net as Schrödinger vuult e veul leegte tussen de sprongen. Het water is nog lang niet kold, maor Paul trekt de stop van de ofvoer lös. Hij stapt onder de douche, heurt het water uut het bad votstromen, en spuult de resties ziep van het rozige lief. Het donkerblauwe pak met rooie das, de witte sokken, zwarte schoenen had e al klaorlegd. En een kwartier laoter stapt e op zien zundags de kaomer in. Visscher zit op de kruk achter de toetsen en bladert in de bladmuziek en speult in klaor ritme een octaaf met ien haand. Visscher kek Paul met een onbestemde blik an, een vraogende blik bijkaans. Paul wacht tot de vraog komp.

'Ik dacht dat ik een huuskamerconcert geven zul,' zeg Visscher. Hij liekt hum wat ongemakkelijk te vulen, kek in de rondte naor de paar stoelen die naodrukkelijk leeg staot te staon.

'Klopt,' zeg Paul. Hij vuult een lochte triomf in de stem. 'Klopt, ik neem an daj der klaor veur bint. Ik schenk mij eerst nog een glas wien in, dan meug ie begunnen. Zal ik oe ok inschenken?'

14

Paul is met Herman op stap. Ze zit op een terras in stad. Herman woont met Ankie en de kinder zun twintig kilometer wiederop. Hij was een collega van schoel. Sund Paul in het museum warkt is Herman de ienige van schoel die e nog wel iens tegenkomp. Ze belt mekaar met verjaordagen en stuurt met neijaor een kaort, maor as ze mekaar ziet is het asof ze elke dag met mekaar praot. Herman en Ankie hebt in een dörp wiederop, an het spoor een nei huus kocht, een olde slagerij.

'De koelcellen, de vleeshaken, de bloedgeut, alles zit der nog in,' zeg Herman. 'We maakt daor de muziekkamer veur de kinder. As het een beetie wul gaot ze beidend naor het conservatorium.'

De dochter speult hoorn, de zeun trompet. En as e vertelt van de zeun, die net veur een schoelonderzuuk de verkering uut hef en hum niet meer op de opgaven concentreren kan zeg e: 'Lenie giet op kamers wonen, ze giet scheiden.'

Paul zweg. Hij kent Lenie, ienmaol hef e heur zien. Meer as tien jaor leden toen ze op schoel kwam en naor Herman vreug. Toen al was Lenie de muze van Herman, en dat was niet veurbijgaon. Later had Paul de minnares van zien kameraod geregeld an de telefoon had, en had e de kamer, die e met Herman deelde, verlaoten as Herman en Lenie bijpraoten mussen. Paul zöt de twiefel in de ogen van zien kameraod. Herman drukt met de stamper op de schief citroen en nemp een slok van het witbier. Hij zweg even.

'Ik heb het olde huus goed verkopen kund, we huuft niet veul te lienen veur het neie,' zeg e. Paul vuult dat het neie huus niet het zwaorste weg in het heufd van Herman, maor hij wul niet wieder over het aander gevuul praoten, liekt het. Ze rekent of en gaot op zuuk naor een restaurant. Het is overal drok, het is koopaovend vlak veur paosen en lu begunt vast an de feestdagen. In een Mexicaans restaurant vindt ze een plek. An een grote ronde taofel een eindtie wiederop zit een man of vieftien. De wien giet rond. Ien stoel an de ronde taofel is leeg en gef Paul tussendeur uutkiek over de eters aan het aander ende. Paul zöt een schilderij veur hum, bijkaans een aovendmaol, een doek met lu die praot en drinkt en eet. Lu spant samen, vertelt verhaolen, zuukt onderdak veur een nacht en bedriegt mekaar, bijkaans.

Een vrouw met kort donker haor an het aander ende van de ronde taofel, zichtbaor deur de lege plek, vertelt een verhaol. Ze rookt een sigaartie, een spriet, de ogen en de mond verraodt dat ze de woorden diepe uut het lief haalt. Paul kek heur an. Ze staart even over de taofel, zöt Paul niet, liekt het. Ze loenst een beetie.

'Zingen,' zeg Herman, 'zingen is het mooiste wat der is. Aj goed zingt, vergeet ie alles om joe hen.' Herman haalt Paul weerom uut het schilderij waor e

in verdwold was. Paul was de wereld al evies kwiet. Herman vertelt dat e onder het ofwassen an het aanrecht bij toeren allent een a zingt in lange uuthaol. Paul kent die bariton. As Lenie en Herman het gesprek ofsleuten hadden en Paul weer in de kamer kommen much, dan zung Herman ok een langgerekte a, of een aander noot uut de toonledder, maor miestens een a. 'En dan antwoordt Anna uut de kamer met een aander noot, dan bin ik even van de wereld, dan is alles vot. Het is bijkaans mooier as vrijen. Tegen joe duur ik dat wel hardop zeggen. Ie varft ja.'

Paul vecht tegen traonen, hij wet wat Herman mient. Hij kent dat gevuul as e een schilderij maakt, as e varf mengt tot de kleur hum anstiet, as e in haolen op het doek vertelt wat in hum zit en wat e niet in woorden vangen kan. Hij zeg niet dat e opwinding vuult, smaangs, as e een doek met varf bedekt. Hij zeg niet dat e krassies maakt in stee van vrijen.

Herman duurt niet allent zeggen wat e vuult, hij wul het ok. Hij wul vertellen wat hum deur het lief spookt as e allent op zolder zit en Lieder van Mahler oefent. Hij zeg dat e vake schreit, as e zingt. Drie jaor hef e heur niet zien, zeg e, hij bewaort ofstaand, maor veurige weke had e heur iniens an de telefoon. Hij had heur beld veur e het zölf weten had, as in een dreum had e het nummer dreid. Lenie was in huus west, asof ze op hum wacht had. Ze zat met een zere voete in huus. Een bobbel an de ziedkaant van de enkel was vothaald. Herman kende die plek van heur lief. Zoas e ok de aander plekken van Lenie kende. Al nao ien nacht had e die kennen leerd en met hum metdragen, alle dagen en benaom de nachten as e wakker lag naost Ankie en deur de draank niet slaopen kun.

Paul kreg traonen in de ogen, hij vecht niet meer. Hij wet waor ze vot komt. De ontboezemings van zien kameraod raakt hum waor e zölf verlangst naor hef. Paul kek naor de vrouw an de ronde taofel. Ze zöt hum niet, ze is drok gaangs met een man die naost heur zit. Dan loenst ze hum even an en maakt bewegings met de lippen. Paul vluukt zachties, hiel zachties. Elisabeth braandt hum op de lippen, maor Paul zweg, de draank en de verhaolen van Herman maakt meer in hum lös as e weten wul. Hij hef verlangst naor varf en doeken. Dan schrikt e van de serveerster die met de menukaort naost hum stiet en hum het zicht op de aander taofel votpakt.

Het is een maagie van net twintig. De donkerblonde peerdesteert hangt over de scholder en met de donkere ogen, niet meer as smalle streepies, kek ze de schreiende man verbaosd an. Paul kan niet langer binnenholden wat e votstoppen wul.

'Wat bin ie mooi,' zeg Paul. Hij wet niet of hij Elisabeth mient of de vrouw an de aander taofel die now achter de serveerster is verdwenen. Het maagie hef hum overrompeld en hij hef het zegd veur e der arg in hef.

'Ie liekt op een filmster, iene die iniens de kamer van de held binnenkomp en dan de held de mond snoert met de verschiening.' Paul schrikt van de woorden. Ze lacht. Wet niet wat ze zeggen mut, maor ze nemp het compliment an, wes het niet of. 'Ik krieg traonen in de ogen van joe, kuj mij twee servetties

brengen?' En veur ze de spare ribs en de enchilada op taofel zet, komp ze met twee dikke gele servetten an. Het ies is breuken. Ze veg Paul de traonen uut de ogen. Disse kerels bint ongevaorlijk, liekt ze te dèenken, het bint dronken kinder.

'Daorom gaot we nao de zang niet geliek hen huus, daorom kunt we met het koor nooit opholden. Samen zingen gef vergetelheid en verbundenheid. Alles is onbelangriek en belangriek iniens. Het is een bouwstien veur de dood. Zingen, met mekaar zingen.'

Herman zweg, asof e meer zegd hef dan e kwiet wol. Paul zöt het grote ronde gezicht met de korte zwarte baord. De ogen van Herman bint waterig en vol melancholie en geliek straolt ze rust uut dat e dit zeggen kun.

'Zingen,' zeg e, 'zingen.' Hij drinkt het glas leeg. Paul schenkt hum bij. Dan snedt Herman een rib uut het zwartbrune vlees dat op het bord lig. De draank lat hum aander woorden, die e nog zeggen wuld had, votzakken.

'Ie bint een mooie vrouw,' zeg Paul vanneis as de serveerster een halve liter wien op taofel zet en de lege flesse metnemp. Het bier en de wien hebt hum lösmaakt. Hij heurt humzölf vertellen.

'Ik zul groots op joe weden a'k joen va was,' zeg Paul, 'as ik zu'n dochter had.'

'Mien va is ok trots op mij,' zeg ze.

Paul vuult zeerte in hum, of zu'n zeun, dacht e of een zeun. Het blozende gezicht van de serveerster begunt aal meer vreugde uut te straolen. Wat mooi, dèenkt Paul, wat mooi, een kind. Hij wul dat tegen Herman zeggen, maor hij zweg. Herman wet hoe hij met de kinder zingen kan.

Paul kek vanneis naor de ronde taofel. De stoel die leeg was, is now bezet. Hij kan de vrouw an de aander kaant niet zien, allent rook van een sigaar die omhoogkrult verraodt dat ze der nog zit. Der bint dingen die e veur humzölf holden wul. Teveul bijkaans.

'Ik heb een piercing,' zeg ze as ze de kaort veur het naogerecht zien lat. Herman kek heur an. Hij leg het leste bottie vot en veg de vette vingers of an het servet.

'Een wat?' vrag e.

'Een piercing, op de buuk. Wuj het zien?'

Paul zeg dat e het wel zien wul. Het is lang leden dat e de buuk van een vrouw zien hef, een naakte buuk. Het maagie brengt de voele borden vot. Hij hef der niet veul vertrouwen in dat ze woord holdt, maor dan komp ze weerom. En met de bovenbienen zowat tegen de raand van het taofeltie, trekt ze veurzichtig de bonte Mexicaanse blouse achter de bokssboord vot. Ien knoop maakt ze lös. Dan dreit ze van Herman naor Paul, de buuk een eindtie naor veuren. An de onderkaant van de navvel stek een zulverkleurige speld deur het vel. Ien van de knoppies an het ende drukt in de navvel, een kleine knup, naor binnen trökken op de gladde buuk van het maagie. Paul zöt hiel korte blonde haorties.

'Vind ie het mooi?' vrag ze.

Paul zöt het navvelbaandtie op de buuk van Arnold, de veiligheidsspelde der

deur. De luier lös om het kleine lief, het hichtende börstie van het ventie. Paul zöt de naold, de huusarts die drugs tegen hichten, tegen benauwdigheid in het armpie spuit. Zo breekbaor.

'Het is een zweerringchie, nog niet het ringchie dat der heurt.' De linkerhaand giet naor het oor. Daor hef ze een klein zulvern ringchie dat later op de buuk kommen zal.

'Hiel mooi,' zeg Paul, 'mag ik?' Hij stek de haand veurzichtig uut, de wiesvinger hen veuren. De serveerster pakt zien haand en drukt de vinger hiel even tegen het gladde metaol, hiel even tegen het warme lief. Paul vuult de haorties, krast hiel zachties met de nagel over het gladde vel van het maagie. Dan gef ze hum de haand weerom.

'Heb ie al wat uutzöcht?' vrag ze, 'veur dessert bedoel ik.'

Ze knupt de blouse dichte en het is zo rap veurbij dat Paul niet wet of het echt gebeurd is.

'Zingen,' zeg Herman, 'zingen is meer as muziek.' En met begunt volk an de ronde taofel te zingen, der is ien jaorig, de vrouw met de sigaar. Ze stiet, tuit de lippen vanneis naor Paul. Wanneer zul Elisabeth jaorig weden, vrag Paul hum of.

'Lenie wul dat ik heur vergeten zal en niet langer plaogd wordt deur verlangst. Ik heb zegd dat ze daor niks met te maken hef, met wat ik veur heur vuul. Ik weet niet of ik bij heur weden wul, en of dat ooit een maol gebeuren zal. Ik zing, ik bouw mien huus.'

Herman zweg, de ogen hef e dreuge. Het liekt hum niet uut te maken of der ien luustert, hij wul het zegd hebben, hardop. Paul dèenkt an de slagerij en de muziekkamer, dommiet zunder slachtblok, zunder vleeshaoken, veur de kinder, maor hij vuult ok een strieden in het heufd om Arnold, om Elisabeth. Het maakt mij niet uut of zij in mien heufd, mien lief weden wul, dèenkt e. Ik geef Elisabeth, as het mut, daor een plek, ze is ien van mien accoorden, ien van de liedties die ik zingen zal, ien van de fundamenten om rust op te bouwen. Om kalm in de stoel achter glas te zitten en het leven te nemen as het op mij ofkomp. Now wet e dat het allent van humzölf ofhangt, niet van Elisabeth.

An de aander taofel wordt vanneis zungen, der klinkt muziek. Herman en Paul zingt niet met. Ze rekent of en gaot op het station an. Elk löp allent.

15

Elk half uur heurt Elisabeth een trein langsgaon. Het bint korte posttreinen en lange treinen met chemicaliën die hen de fabrieken an de kust riedt en treinen met ofval van huusholdens veur de stort. Wieder de nacht in liekt het lawaai starker te worden. Bijkaans drag geluud in de nacht wieder, bijkaans weerkaotst geluud tegen kolde bovenlocht en keert het weerom naor de eerde. Of zul het weden as in het maandtie van de lochtballon daor ze een maol met west was, zowat tweehonderd meter boven dörpen, weilaanden, bossen. Elk geluud kwam naor boven, asof ze midden boven de wereld stun. Praoties van lu achter in de tuun had ze heuren kund, asof ze zölf toespreuken weur. Ze had een hond heurd, die in een hok opsleuten zat en hen boven blafte.

Elisabeth zweeft niet in een maandtie boven het spoor, ze lig op bère, dreit op de buuk en rugge en weerom. Een zachte pien an het linkeroge holdt heur uut de slaop. De operatie is slaagd, maor de pien is nog niet vot. Achter het verbaand vuult ze zacht kloppen van bloed in aoders. Laangs de lamellen komp een glief locht de slaopkamer binnen. Ze had gien dure gerdienen kopen wuld. Niet dat ze wus hoe lang ze hier wonen blieven zul, dat niet, maor ze wus dat disse plek niet de eindbestemming weden zul. Ze had verlangst naor een ander woonstee, een huus in een dörp bijkaans, maor sund ze bij Paul is wezen kieken, twiefelt ze. Disse flat is een tussenfase naor wat aans, maor hoe dat aans der uut zien zal, dat wet ze niet. Een plek met een aander, een vrouw, een man of allent, ze wul der niet an dèenken.

Het locht van de maon, die zowat hielendal op zien grootst is, valt krapan op de zitting van de stoel met het ondergoed der op. Elisabeth schrikt wakker uut halfslaop. Even was ze votsoest. Wie stiet daor, wie komp daor dreigend op heur an? Dan zöt ze dat gieniend in de slaopkamer stiet. Het is Anita niet die daor in het hoekie Elisabeth in de gaoten holdt en schrik an jag. Het is de kamerjasse over de leuning van de stoel die gries liekt in het duuster. De schaduwen van de plooien maakten Elisabeth benauwd. Het was asof een man, een vrouw heur an te loeren stun, heur bedreigde. Ze zöt dat locht en halfduuster heur benauwd maakten. Het duurt even veur het tot heur deurdringt, tot ze wet dat ze allent en veilig in huus is.

De aannemer hef een muur op een verkeerde plek neerzet, de tiekening was niet goed lezen en der was verkeerd meten. Het scheelt maor een halve meter, maor die halve meter maakt een hallegie an de krappe kaant. Elisabeth hef zegd dat de muur ofbreuken worden mut, maor de aannemer had een aander oplössing, de architect had aorzeld. Hij had vunden dat het zo ok wel kun. De kosten zullen hoger worden as de muur vot mus, niet veur het museum, maor veur de aannemer, en dan kun die extra trap, die buten het bestek om toch plaotst worden zul, bijkaans niet deurgaon. Maandag zul de knoop deurhakt worden.

Elisabeth kent de tiekenings, in gedachten hef ze de zaolen al inricht. Ze wet waor ze de moderne kuunst hebben wul, ze wet waor het zulver staon mut, de sculpturen, benaom wet ze waor ze lege plekken, ruumte holden wul. As ze in gedachten deur de neibouw löp, verdwaolt ze, maor dat maakt heur niet bange. Was het Anita die daor om de hoek van de grote zaol het hallegie in keek, die daor, naost de vitrines met zulvern gespen en spelden uut de veurige eeuw, in de nis hung? Was Elisabeth het zölf?

Dat Anita op feesties drok was om zien te laoten hoe populair de jaorige was, en benaom zij zölf, dat Anita met manlu en vrouwlu te praoten stun en smaangs meer as dat, dat steurde Elisabeth niet. Ze zag het wel, maor het heurde bij Anita. Het steurde Elisabeth niet, ok niet toen Anita nao zun partij veul later in huus kwam.

Elisabeth had een drokke baan en drokke tied. Ze warkte op het ministerie. Warkweken, vergaderings en beleidsnotities veur de directie. Ze was in die week net ongesteld worden en ze had met de auto hen de garage mutten. Een auto die, zee de garageholder, mankementen had an de koppeling en beter inruild worden kun. Elisabeth had met Anita beld en - zunder een woord van steun - te heuren kregen dat ze maor een aander kopen mus. Anita vun elke koop goed. Het was vanneis een druppel west. Anita as kind, Anita die de verantwoordelijkheid niet met Elisabeth delen wol, as het om groter zaken gung. Anita die allent maor speulen wol, de eigen gang gung. Grote dingen, maor ok aal meer de kleinere dingen zunder Elisabeth deud. Mathilde had Elisabeth al meer as iens zegd dat Elisabeth met heur speulen leut, dat ze misbuuukt weur deur Anita, maor Elisabeth had dat gezeur vunden. Pas laoter had Elisabeth vuult wat die woorden van heur zuster betiekenden. Vrömd, had ze achterof dacht, vrömd dat ik die woorden wel heurde, maor dat niet tot mij deurdringen leut.

Het was as met gedichten die ze las, geregeld dezölfde poëzie met now en dan een nei gedicht, maor de gedichten kregen gedurig een aander betiekenis. Niet dat der grote verschillen waren, maor de lading weur aal aans. Asof de tied de zinnen en strofen veraanderde. De rivier is nooit meer dezölfde rivier as ie der ienmaol in staon hebt, zee de dichter, zo is het ok, dèenkt Elisabeth. Pas toen Anita een week met Rianne hen Rome op zakenreis west was, pas toen begunde bij Elisabeth dudelijk te worden dat de liefde sleetse plekken had.

Anita wus hoe ze het Elisabeth naor de zin maken kun. As der al een mal woord tussen heur en Anita vallen was, as der al een kleine of grotere onienigheid beslecht worden mus, dan gebeurde dat tussen de lakens. Dan maakten mond en tong en taanden de wereld onbelangriek. Dan brachten ze de nacht zunder woorden in vergetelheid deur. Het was een vlucht in erotiek die weinig meer met liefde van doen had. Anita was niet votgaon en Elisabeth was bleven. De woorden van Mathilde waren niet tot Elisabeth deur-drungen, wieder as de grèens van ontkenning waren de feiten niet kommen. Anita had niks daon om heur uut de dreum van ieuwige liefde te helpen.

In de aovendkraant stun een kort bericht over een man die hum verhangen had in de schaopskooi. Toeristen hadden de voeten en de boksspiepen hangen zien tussen de balken. Ze staken uut het gat in de zolder waor het heui uutgooid weur veur de lammer. Het loek was naor beneden klapt, as bij een galg. Die dooie had heur gaangs holden. De plietsie onderzöcht of der een misdrief pleegd was, stun in de kraant. Herinnerings an de zwarte tied nao Anita waren bij Elisabeth bovenkommen. Het lief van Elisabeth had zuch verzet tegen de tweeslachtigheid. Ze was mager worden en de huud had de glaans verleuren. Elisabeth was an het wark bleven, maor de daogelijkse gaang was mechanisch worden. Ze had het aovendeten overslaon, ze had niet an wien begunnen duurd, benauwd veur wat draank in heur lösmaken zul, een beetie benauwd veur de pienstillers en draank.

Toen Anita vot was maakte Elisabeth het huus an kaant asof der elk moment wat args gebeuren kun. Ze zag heurzölf deur het halflege huus bentern, schonen, poetsen, oprumen. In Kinflicks had ze dat ok lezen. De vrouw in dat boek van Lisa Alther dreug altied en overal schoon ondergoed met heur met, altied twee schone slippies in de haandtas. Nooit zul ze met smerig ondergoed in een ziekenhuus te laande kommen, nooit zul die vrouw in verlegenheid kommen, nargens. Altied op alles veurbereid, maor het had niet hulpen. Der kwam gien ziekenhuus, gien onverwacht starfgeval, der gebeurde niks bezunders zolang as ze der op verdacht was. Toen dat tot heur deurdrung had Elisabeth het slippie uut het haandtassie hold. Wat gebeurd was, was veurbij. Het pleug heur niet meer tot ze twee jaor laoter een leste maol van Anita heurde, van de hartanval.

Elisabeth was ien dag van het wark in huus bleven, ze had zuk ziekmeld, de aander dag was ze an het wark gaon asof der niks gebeurd was, veur Elisabeth gung het leven deur. Nooit zul ze heurzölf weer deur een aander van de kaort brengen laoten, nooit weer. Toen was ze met de managementcursus begund, had ze heur in cultuur verdiept. Ze wol toen vot van het ministerie, ze wol een aander kaant hen.

De nachten nao de cremaotie had Elisabeth in halfslaop met Anita praot, monologen holden tegen de zolder van de slaopkamer. Elisabeth had naor Anita verlangd, evies, naor het warme lief dat opwinding en vergetelheid geven had, vrogger, toen alles nog was zoas het in dreumen lieken kan. Maor langzaom hadden zute herinnerings weer plek maakt veur bedrog, ontrouw, veur smart om wat veurbij west was. Dat had Elisabeth niet meer wuld, ze had opbörgen wat ze niet langer anraken wol.

Elisabeth slat het dekbère bezied. Ze gluit, angst maakt heur warm en benauwd. De mei-nacht koelt het lief of, maor kold kreg ze het niet. Ze wet wat kolde is, de kolde eerde die ze vuuld had toen ze in paniek en raodeloos, locht en rust zöcht had in de weilaanden achter het huus toen Anita van die aander zegd had en bevestigde wat Mathilde onthuld had. Om beurten trekt ze de bienen op, stek ze recht veuruut de locht in en lat ze op de matras vallen. Ze zucht diepe. Zo schopt ze de drok uut het lief, uut het heufd, zo raokt ze span-

ning kwiet. Even schöt de vrouw in het grös op de wallekaant van het diepien, de vrouw met de stieve bienen heur deur het heufd, dan dèenkt ze an Paul, die de doem omhoog huuld, en lacht ze veurzichtig. Ze vuult een pienscheut deur het oog as ze lacht. Dommiet kek ze elk recht in de ogen.

Ze giet van het bère of en zet het raom wied lös. De frisse locht maakt heur rustig, de lamellen kleppert zachties in de wind. Elisabeth giet vanneis liggen, leg de rechterarm onder het heufdkussen en drukt het heufd een eindtie omhoog. In het schemerlocht van de vrogge mörgen zöt ze met het iene oog de lietse börsties die elk naor een kaant liekt vot te drieven. Wiederop giet de gladde buuk, met enkel een rimpel an weerskaanten van de navvel, over in dun griesblonde haor.

Ze vuult de schoonheid van vogels die zingt. Elisabeth vuult de klaanken meer as ze ze heurt. Ze verschöf het heufd op de kussen, ontspant de spieren in de nek en döt het oge dichte. Ze luustert naor de geluden van buten en soest langzaom vot. Ze zingt zachties, zowat zunder geluud. De stem is heur vanneis vertrouwd, is niet meer een vrömde zoas de leste jaoren met Anita. Toen heurde ze heurzölf praoten met een ofknepen geluud, heurde ze een aander in heur, een gevangene die niet toegeven wol dat e opsleuten was deur muren die ze om heurzölf bouwd had. Muren die Elisabeth laoter gedurig ofbreuken had, maor die pas hielendal vot waren nao de hartanval van Anita.

Elisabeth wref de haanden over de börtsties, de buuk, het haor. Ze heurt de merel die boven de wind uutzingt, Elisabeth kek naor het vrogge locht dat laangs de lamellen naor binnengledt en schaduwen op het plafond trekt, dan döt ze het oge dichte. De ogen dreit heur in de kassen, ze zöt hel blauwe en rooie kleuren, gele ringen die groter wordt en zachties paors en rose lösbreekt. Het bint kinderkleuren die ze zöt, het is locht dat deur diepe in de ogen zit en, as traog uut mekaar spattend vuurwark, kleur gef an wat ze is, an wie ze is. Dan valt ze in slaop.

16

Het is tweede paosdag en het museum is open veur lu die de feestdagen niet in huus zitten wult. De collega's van Paul bint melig, de vrije maandag schöt der bij in, dat is te merken.

'Ien op de vier kerels giet hen de hoeren,' had Rob van Reems in de kraant lezen. Ze bint met z'n vieren in de kantine. Borgman, Meijer, Van Reems en Paul. De vraog is, wie van heur het genot van betaolde liefde had hef. Van Reems kan daor merakel lang over zeuren. Hij niet, zeg e. Hij zeg dat e nooit hen de vrouwchies van plezier west hef. Paul zöt de smoezelige lach, hij wul niet met an doen.

Paul was hen een hoer west, hij had betaald veur wat liefde heten mus. Het was veur e Irma kennen leerd had. Paul woonde nog niet bij heur, at nog niet met heur en sleup nog niet met heur in hetzölfde bère, de liefde was der nog niet en ok niet weer vot. Der was nog gien ofstaand gruid. Arnold had nog gien leste spuitie tegen benauwdigheid had. Paul was nog niet verhuusd hen het logeerbère en hij had nog niet de bevrijde gevulens had van het allent weden. Dat Irma - toen e al bij heur vot was - een nacht bij hum kommen was, later, - ze had het kold had en Paul heur warmd had - dat was nog niet gebeurd. Dat was pas later. De warmte veur Irma was toen niet meer van diepe vot kommen. Naost wanhoop en woede had e toen ok het gevuul kregen van betaolde liefde, al had e de knip in de buuts holden. Dat was west. De leste maol. Ze hadden vreeën, maor niet smokt.

Die eerste maol was aans. Paul verschöf de voeten onder de kantinetaofel. Hij vuult kolde tocht die deur de glief onder de deur blas en schöf de voeten in de schoenen die e uuttrokken had. De schoenen knelt nog een beetie. Ze bint nei. Hij was eind ningtien en nog niet inwijd in de liefde, niet betaold en ok niet onbetaold, maor het verlangst was groot west, dat wet e nog, de meugelijkheden beparkt, dat wet e ok nog. Dat wet e nog hiel goed. Lydiënne was zien liefde, het begun van wat de eerste maol worden kun. Hij kende heur van de studentenvereniging. Donker krullend haor, een rond gezicht en de onderlip zowat een maol zo dik en stevig as de bovenlip, as van een negerin. Een mond waor e naor verlangde, lippen die hum toegang geven kunnen tot wat hum toekwam, wanneer dan ok, vun e. Een lief dat hum de eigen meugelijkheden ontdekken leren kun. Ze had schiere oren, niet te groot. Lydiënne de neus was an de krappe kaant, wied vot van wat Egyptisch of Grieks weden kun, maor ze was aordig en spontaan. Paul had heur begeerd, de mond en het lief, de briede heupen en wat ze daor tussen verbörgen huuld. Hij had heur de haand vastholden en een maol in een café, bij het votgaon, in de jasse hulpen. Hij had heur stevig, even steviger as neudig was, bij de scholders vastholden. Wieder was e niet kommen, zowat twintig was e, maor wieder was e niet kom-

men. Hij vun het een schaande, in die tied, maor hij wus gien begun. In Italië was dat beter regeld, had e lezen, daor weuren kwaojongen deur heur va met hen een mamma neumen, een oldere vrouw om over de eerste schaamte hen te kommen. Paul had gien mamma kend. Hij was niet inwijd. Zien moe was der niet meer om hum te raoden, was der al vief jaor niet meer.

Nuchter waren ze west, Lydiënne en hij, die tweede paosdag. In het café an de Grote Markt, dat in die tied nog Montparnasse heette, hadden ze elk pas ien glas bier had. De zun had schenen en gedurig duren meer lu buten te blieven zitten in de frisse veurjaorslocht. Veur Paul hadden der beloftes in de locht hangen, twiefels had e votdrukken kund. Lydiënne had hum opwunden, en dat gevuul weur aal starker. De ogen glaansden, dat had e hum verbield in elk geval. Hij was locht in de kop worden en had aal meer moed kregen.

Op het plein tegenover het stadhuus, waor verkeer niet kommen much, was een bus reden tot midden op de ster, die daor in zwarte en grieze stienties legd was en waor met kerstdagen de denneboom met gekleurde laampies stun. Een bus met Deense toeristen, leek het an de vlagge die op de ziedkaant schilderd was.

'Kom met,' had Lydiënne zegd. 'Kom met, ie doet met an.'

Ze had rap het bier betaald en hum bij de arm pakt. Paul had niet weten wat ze van zins west was, maor hij volgde de inval van Lydiënne. Hij was verliefd, wet e now en deud met an, wat ze ok deud.

Veur de deur van de bus goed en wel lös was, stun Lydiënne veur in de bus naost de chauffeur. Zunder microfoon sprak ze de toeristen in het Deens toe, daor had ze een jaor les in had bij de Volksuniversiteit. De heldere stem met diepe gorgelklaanken leut elk zwiegen.

'Dit is een verrassing,' had ze zegd. 'Ie komt uut Denemarken?' Ze had het 'jao' van de senioren die in de bus zaten ofwacht en zee toen dat twee van heur een verrassing anbeuden kregen. Het reisbureau had dat zo regeld.

'Twee van joe die mucht met, met mij en met mien kameraod.' Ze had naor Paul wezen die achter heur op de onderste treeplank staon had, dat had e goed heurd; mien kameraod. Hij was warm van binnen worden en een tree hoger staon gaon. 'Twee uur met twee van joe op stap in de stad. We laot joe mooie plekkies zien, plekkies waor toeristen niet zo makkelk komt.

Het is een verrassing.' Het was een verrassing. De reisleidster, een maagie - begun twintig met rossig haor en een gries uniformjassie met een brede zwarte riem der om hen boven een strakke blauwe rok - wus niet was ze doen mus en veur ze kun zeggen dat dit een grap weden mus, en dat dit niet kun, hadden twee manlu de haand opsteuken. Zij wollen wel. Protest van de reisleidster huulp toen niet meer. Der waren al meer lu die wel wollen, maor die waren te late. Met twee uur zullen ze weerom weden bij de bus, dan kun het wieder hen de tulpen en de meulens in Holland.

Svein en Björn waren met Paul en Lydiënne metgaon hen Montparnasse veur een eerste glas bier. Daor begunde de kennismaking. De kerels hadden der lol in, op stap met een mooie jonge meid en een jongkerel om de stad van

de achterkaant kennen te leren. Ze waren bruurs zeden ze. Paul had het toen pas zien. De rossige koppen, de oren die wieduut leken te staon now het haor dun en kort was. Beidend hadden een briede neus met groeven en zwarte punties an weerskaanten en roege wenkbrauwen boven ogen die gruun leken te weden, maor tegen gries an zaten. Ze hadden gieniend die de zwarte met-eters uutdrukken wol, leek het. Gieniend die de neushaoren van de breurs bijknipte. Ze woonden bij mekaar, op zuchzölf.

Beide manlu waren wedeman, al jaoren, maor ze waren niet met foto's van de verstörven vrouwlu teveurschien kommen. Ze hadden het plezier in het leven vanneis vunden, leek het. De dood had heur rieker maokt, zunder wrok en met zeerte die een plek had. Ze hadden het niet over de verstörven vrouwen hebben wuld toen Lydiënne wieder vreug. De ober had vanneis bier bracht. Svein en Björn hadden over Amsterdam praot, niet over grachten, rondvaarten, klokgevels en trapgevels, maor over de röde lys, de hoerebuurt. Lydiënne had een vinger opsteuken en lacht. 'Fu fand, fu fand,' had ze zegd en dat betiekende zoveul as een vluuk, zee ze tegen Paul, 'fu fand.'

Maor Paul wus wat e wol, toen. Ze zullen hen de Vishoek en de verworvenheden van stad an de Denen zien laoten. Niet allent in Amsterdam waren röde lys, ok hier in stad. Paul was der vake langslopen. Vake met angst groter as verlangst.

Ze drunken de glaozen leeg, de Denen betaalden, en gungen hen buten. De zun scheen laangs het stadhuus en de wind was liggen gaon. Der zat veurjaor in de locht en meer, veul meer, vuulde Paul.

De bus was van de Grote Markt votreden en de aander Denen zagen ze niet weer. Svein en Björn haakten in de arm bij Lydiënne, die de jas lös had, de pronte börsties zien leut, die achter de trui op en deel gungen, veurzichtig. De Denen deuden wat Paul niet duurd had. De veurdielen van older weden, van wedemannen. Zo vuulde Paul dat. Hij leut de jas dichte, het was hum nog fris zat.

Lydiënne gaf onderweegs uutleg over de Vismarkt, de Korenbeurs, en dat Aa een olde naom veur water was en dat dat in het Deens ok zo was. Dat kenden ze wel, aqua vite, aqua vite. As jongkerels grapten de Denen over draank, geld en vrouwlu. Bij de Aa-brug was een café veur homo's maor daor hadden Svein en Björn gien bosschup an. Ze wollen geern hen de röde lys. En dat was maor even wieder west.

Ze pisten beiden in het pishok dat op de kade stun. De voeten wied van mekaar, kun Paul onder het muurtie deur zien. De bruurs wisselden diepe keelklaanken met mekaar en lachten. Ze trökken de rits pas omhoog toen ze al buten het pishok waren. De zwarte boksen hadden donkere vlekken onder de kneien.

Tweemaol waren ze de Vishoek op en deel lopen. Hadden ze de vrouwlu in smalle strookies ondergoed bekeken. Lydiënne had een beetie een rooie gloed over het gezicht kregen, maor wieder was ze kordaat en had ze de bruurs op de meugelijkheden wezen. Hoe duur as het was, had Svein vraogd. Lydiënne had het niet weten.

'Gao ies vraogen,' had ze tegen Paul zegd.

Paul had niet duurd, hij had de vrouw in de deur met zwartglaanzend haor dat ontkroesd leek te weden, met de vuurrooie lippen, met paorsrose make up op de wangen en met het lichtbrune vel tussen het rooie slippe en de witte beha niet vraogen duurd, maor toen ze hum vrundelijk ankeken had, en wenkte en Lydiënne vanneis zee: 'Vraog ies,' was e naor, de zuudamerikaonse gaon. Van schrik had e in het Engels staomeld, maor toen het maagie in Grunnings antwoordde, had e de moed weer bij mekaar had.

De hoer had tarieven nuumd. Het hung der maor vanof wat e wol. Veur vieftig gulden zul ze hum an het gerief helpen, op en neer. En as e meer wol, dan mus e meer betalen vanzölf. Paul had niet wuld, hij kende de meugelijkheden niet, niet aans as in muizaome dreumen, maor de Denen hadden het anbod niet ofslagen. Om beurten waren de bruurs hen binnen west. Met glummende ogen waren ze nao krapan tien minuten naor buten kommen waor Lydiënne en Paul op de hoek van de straot wacht hadden.

Paul en Lydiënne hadden met mekaar grapt, maor waren der niet recht meer bij met de gedachten. De grappies waren neudig west om het zwiegen te verbargen. Paul had de gedachten naor de kamer wiederop, de kamer met het ienpersoonsbère achter het vale velours gerdien, verplaotst, naor Svein die humzölf een kedogie gaf. En geliek daorop had e an de tentamen bedriefskunde dacht, toen was Björn hen binnengaon. Paul dacht gedurig meer an Lydiënne die stief naost hum toch zo wied vot leek te weden en die e geern met hen huus nemen wol, dommiet. Paul had de arm om heur hen slagen, maor ze was verstrakt, en had de anrakings niet recht wuld, niet zoas die maol dat e heur in de jasse hulpen had, niet zoas ze van Svein en Björn toelaoten had.

In de Kiek in 't Jatstraot hadden ze in een café de rondleiding ofsleuten. Svein en Björn waren slim bliede west met de verrassing. Lydiënne en Paul hadden elk vieftig gulden kregen en de manlu smokten Lydiënne op de wangen, driemaol. Paul had zien hoe ze der van gruwd had, maor de pries van de opwelling de Denen de stad zien te laoten, mus betaold worden. Paul had Lydiënne smokken wuld, toen, maor hij had het niet daon.

Op de Grote markt hadden ze de Denen achterlaoten. De bus was der al west. De eerste olden rustten uut van de wandeling en leuten mekaar de souvenirs zien die ze kocht hadden. Lydiënne had niet met Paul metwuld. Het leek asof het avontuurtie heur boven de krachten gruid was en ze allent weden wol om vanneis op de grond te kommen. Ze had hum een haand geven en had zuch omdreid, ze had niet meer omkeken.

Paul was in verwarring achterbleven. De reisleidster had met hum prebeert te praoten, maor Paul was votgaon. In Montparnasse had e vanneis een bier besteld en nog ien. Het was asof e dreumd had. Twee uur, een wereld die e niet vatten kun. Niet iniens, het was hum te rap gaon. De vieftig gulden braanden hum in de buuts. Nao wat der gebeurd was, nao wat e daon had, kun het vervolg der ok nog bij, vun e. As in een dreum was e vanneis hen de Vishoek gaon, had e vanneis die deur zöcht met op het glas het plakkertie dat met

girocheques betaald worden kun. Het maagie kende hum nog, ze leut hum veurgaon deur het groezelige hallegie waor, wiederop bij de trap hen de verdieping, een racefiets an een haak hung. Ze had het gerdien dichtscheuven, het paorsrooie locht had ze anlaoten. Der hung een zwaore locht van parfum en van eulie veur massage. Hij kende die locht van de gele plestieken flesse die bij hum op de kamer naost het bère stun.

Paul reuk een locht van zoere draank. Achter de vrouw stun het bère met papieren lakens zoas e die bij de huusdokter de behandeltaofel zien had, de taofel met de beugels veur de bienen van vrouwlu die veur de huusdokter de hemelpoort lösdeuden. Maor tegen de achterwaand van het kamertie stun een bère zunder beugels, stun het bère waor Svein en Niels de vakantieherinnering haald hadden.

Paul had de vieftig gulden op het bijzettaofeltie legd en keken hoe rap ze, naodat ze het geld opbörgen had in de la van een nachtkastie met een veerkaante marmern plaat der op, een kastie as bij zien oma op de slaopkaomer stun, uut het rooie slippie stapt was. De hoek van de marmern plaate was breuken. Der stun een deus met papieren wegwarpzakdoekies op en een geel flessie baby-eulie met de dop der of. Paul zag gien kroeshaor toen het slippie over de beha op de zitting van de stoel lag. Hij zag lichtbruun vel en paorsrooie schittering in de natte golden driehoek zunder haor, een driehoek die e zo vake dreumd had en allent kende van de foto's uut de Penthouse. Tiedschriften die e met overmoed kocht as de nood te hoog weur.

Disse vrouw opende hum de ogen. De kleuren waren aans, maor wieder herkende hij de vörm, de dielen van heur lief die hum binnenleiden mussen in wat hij de hemel dreumde, hij weur benauwd. De borsten van de negerin hungen as lochtbrune peren naor beneden. Ze wenkte vanof het bère, het rechterbien omhoog trokken, de linkervoet op de vloer. Hij wus niet meer of e nog wel wol.

'Now, komp der nog wat van? Ik heb niet de hiele nommedag an tied,' had ze zegd. Met kleren an was e op heur angaon, verdwaosd. 'Bin ie besodemieterd, smokken doet we niet. We doet alles, maor smokken doet we niet,' had ze roepen. Ze had het niet over zuchzölf had, maor over alle hoeren bij mekaar, alle zusters van liefde die wiederop in de straot alles deuden, maor niet met klaanten smokten. Zo min as de zusters uut het Mariapension wiederop, waor e zundags in de kapel veur op de kneien gung. Veur Paul der arg in had, was ze op de raand van het bère rechtop zitten gaon en stun e tussen de lochtbrune bienen van de hoer. Ze had de rits van zien boks löstrokken, met de haand zöcht en wuuld en de rits vanneis omhoog daon.

'Ach kwaojong,' had ze zegd. Buten had e de buusdoek bij de onderboks inscheuven.

'En ieë Paul, en ieë?' Van Reems vrag Paul met een voele blik in de ogen en met een half zalvende, half dwingende stem te bekennen dat e veur liefde betaald hef. De theepauze is zowat veurbij. Borgman rekt over de taofel en zet de koppies op het dienblad. 'Now Paul?'

Paul zeg dat e de thee met hen de balie nemp en hum an de plaatiesboeken giet overgeven die daor ligt. Van Reems is niet tevreden, maor Paul vindt dat e genog zegd hef, teveul eigenlijks. Hij bladert in de catalogus van negentiende eeuwse kuunst, dreumt vot bij De Storm van Giorgione, asof e het schilderij nog niet eerder zien hef. Mamma Italia.

17

Elisabeth is nog van de kaort. Gister had ze een vrije dag neumen. De eerste fase van de neibouw is zowat klaor en de grootste drokte veurbij. Ze was betied votgaon. Een morgenzun stun leeg boven de einder en kleurde de locht in oranjerooie tinten, met een paar grieze wolkies, blauwpaors an de raanden. Stof en lochtversmering maakten dat het begun en ende van de dagen der schierder uutzag as een honderd jaor leden, had ze lezen. De mèens varfde met de versmering van de locht het ochtendgloren en het aovendrood bonter as de schilders van Macadië het ooit daon hadden.

Elisabeth was van plan west de hiele dag deur de provincie te fietsen en te genieten van het veurjaor met het neie zachte gruun dat maor evies bleef. Ze had de körtste weg keuzen, het fietspad deur de neibouw dat het rapste hen het open laand gung.

Op de galerij van de flat zag ze stoomwolkies uut de piepen kommen. Lu stunnen onder de douche en maakten heur klaor veur het wark. Honderden mèensen zaten achter een koppie thee en achter plakken stoet. Ze was bliede even vot te weden.

Een meeuw vleug boven heur in grote kringen en toen rechtuut. Op een tak van een liesterbes, an het begun van het fietspad, zat een spreeuw die de gele snavel wied opensperde en het geluud heuren leut. Boven de weilaanden hungen nog flarden ochtendmist. Wiederop leken koeien te zweven. Disse bielden hadden gien woorden van neud, het was genog ze te zien. As ik der gien woorden an geef, bin ik der ok niet verantwoordelijk veur, had Elisabeth dacht, dan is het zoas het is. Zo had ze ok de eenden in de smalle sloot naost het fietspad laoten veur wat ze waren. Het had heur een locht gevuul in de börst geven, te zien hoe die vogels achter mekaar an zwömmen, beter nog, met mekaar dreven. Het bruungrauwe vrouwgie veurop, het mannegie, met glimmend grune, zowat satijnen kop en de witte baand om de nek, aorzelend, maor tegelieks kordaot, achter zien liefde. Kalm an met een ritueel dat gien wiedere betiekenis had as daor en dat moment, veur heur allent om van te genieten.

Bij de tiekenles op de legere schoel had ze een woerd tiekend, en waor het witte baandtie om de nek heurde, had ze het papier wit laoten. Het was asof de kop lös van het onderlief van de eend zweefde. Ze had gien streepies trökken om de kop an het lief vast te maken. Verwarring kwam in heur boven. Der heurden gien streepies, maor de kop mus tegeliek wel an de romp vaste. Dat raodsel had ze toen niet oplost. Now wet ze dat, wat niet schreven, niet schilderd wordt, het belangriekste is wat zegd en tiekend worden kan. Zunder woorden bint bosschoppen vake belangrieker as met woorden en komt ze dieper an.

Op het bruggie over het diepien, een eindtie wiederop, stun een kwaojong

met een vishengel in de haand. Even veur het bruggie zag ze een witte wagen en wiederop in het weilaand preuten twee mannen in uniform met een aander jong. Toen Elisabeth dichterbij kommen was, had ze zien wat der an de haand was. Op de walkaant lag een vrouw met de kneien optrokken onder een lange brune rok, de voeten nog net in het hoge riet van het stroompie, bijkaans met de voeten in het water, dat kun Elisabeth niet zien. De vrouw had de arms omhoog, lichtbeugen asof ze een kind vasthuuld dat doopt worden zul. Het lange zwarte haor lag nat op het grös. Even was Elisabeth op het bruggie staon bleven. De jongen met de hengel had heur ankeken.

'Ze is dood, verzeupen,' had e zegd. 'We waren an het vissen. Kiek.' Het ventie had naor de witte plestieken emmer naost hum wezen, een emmer waor muurvarf in zeten had en waor now twee voorntjes zwömmen, kleine voorntjes die onder een plukkie eendenkroos rondties dreiden en dan weer stil hungen in het voele water.

Elisabeth keek naor de manlu wiederop. Ien van de plietsies had de haanden in de buuts en keek naor de vrouw die nat en levenloos veur hum lag. De collega had een arm om de jongen legd die klein en in mekaar deuken naost hum stun, naor het water wees en toen naor de vrouw die roerloos op de rugge lag en gien weet meer had van de koeien die langzaom neisgierig dichterbij kwamen. De wereld was even geluudloos en onbeweeglijk, allent diepe zuchten die zichtbaor waren an de wolkies uut de zwarte natte snoeten. Een kievit vleug over, maokte een hoog en schrel geluud. Wiederop reed verkeer geluudloos veurbij. Volk op weg hen het wark. Elisabeth had het ventie vastholden wuld, kussen wuld en tegen heur an drukken wuld, maor ze had de leuning van het bruggie löslaoten en was wieder fietst. De kievit krijste vanneis, leidde de aandacht of van het nöst en wiederop zwöm vanneis een koppel eenden, vanneis een mannegie met de kop lös van het lief.

De zun was hoger klömmen, de kleuren verdwenen en de locht was strak blauw worden, schoon, gien speur meer van stof en as en aander voeligheden. Elisabeth had niet weten hoe ze in het volgende dörp kommen was, dat stuk van het laand, die tied was vot, verdwenen. De bienen hadden deurtrapt, de ogen hadden heur de weg wezen, maor het was as op de automatische piloot in een vliegmachien, ze had gien diel had an dat stuk van het bestaon. Binnenin was het leven even onzichtbaor worden in een trans-parante dreum. As ze onderweegs al weeromkeken hef, wet ze dat ze dacht hef an die vrouw an het diepien, die bijkaans heur older was, al zul Elisabeth heur niet in een lange brune rok zien laoten, gien kleren antrekken as die vrouw met het zwarte natte haor in het grös.

Pas tegen twaalf had ze een café vunden waor ze veur koffie terechte kun. De cafébaos was stug west. Elisabeth had het verhaol vertellen wuld, maor ze had het niet daon. Het was een intimiteit die ze niet makkelk priesgeven wol, maor die wel vreug verteld te worden. Om de gedachten te verzetten had ze heur nao de koffie gaangs holden met de neibouw van het museum, met het overleg dat ze ankommende weke vanneis hebben zul met de architecten en

de aannemer. Elisabeth wol zeker weten dat de bouw op schema lag en dat ze met de veurbereidings veur de officiële opening een begun maken kun. Deur die eerdse gedachten had ze vanneis oog kregen veur de bomen, de vogels om heur hen, had ze vanneis de wind vuuld, had ze de stilte vanneis in heur deurklinken laoten kund. Weerom hen huus, tegen de wind op, zag ze boeren die de koeien in een weilaand brachten, en zag ze schoelkinder die heur op het smalle fietspad integen kwamen en niet uutkeken veur tegenliggers. Toen had ze weer lachen kund en ruumte vuuld in het lief. Leven mut weden as het is, had ze dacht, en ik laot mij niet langer deur dood, deur wat dan ok van slag brengen. Ze had om heurzölf lachen kund, lacht dat ze de zwaore gedachten zo iniens an de kaant zetten kun, dat ze miende dat ze dat kun, maor ze wus dat ze het kun, van zins was in elk geval.

In huus had Elisabeth een restie van een pizza in de oven zet. De helfte had ze votgooid. Ze had het requiem van Brahms dreid, en prebeerd het heufd vrij te maken deur gedichten te lezen, maor dat had het zwaore gevuul eerder arger maakt. Het wol niet recht. Nao ien glas port was ze hen bère gaon. Mu, met de optrokken kneien van de vrouw in het grös veur de ogen. Zij had het weden kund, daor op die wallekaant, maor ze was het niet. Ze had de kneien optrokken, de arms der omhen slagen en was op de zied liggen gaon en pas met de slaop de bielden van die vrouw an het diepien kwietraokt.

Now ze op het museum angiet, komp het verhaol weerom. Ze is vrog, maor Paul van Ommeren was heur al veur. De deur van het museum is al lös. As ze deur de grote zaal löp, een omweg hen het kantoor, om even te zien of alle schilderijen der nog hangt, treft ze hum op de olde tweezitbaank die naost een grote palm middenin de zaal stiet. Het grune triep is scheurd laangs een naod. Dunne slierterige holtkrullegies steekt der een eindtie uut.

'Ie bint betied,' zeg ze, 'goeiemorgen.'

'Ik mag hier geern even zitten,' zeg Paul. Hij groet heur en vrag hoe de vrije dag west hef. Paul zit hier geern, uutzicht op olde meesters, op zeeslagen met woeste golven die een grotere dreiging veur de boten bint as de oorlogsschepen an de einder. Naost het zeetafereel hangt een schilderij van Alma van Willem Bartel van der Kooi: de onverwachte brief, de minnebrief. Een vrouw van begun twintig in een gele jurk met een forse blanke boezem die de eerste andacht van de kieker trekt, kreg een brief anlangd deur een ventie van een jaor of twaalf. Hij stiet bedremmeld, een beetie in het duuster, hij drag een flanellen grune boks, een krap jassie. Hij gef het maagie de brief, die dichtlakt is met een rood zegel. Het maagie kek niet echt bliede, asof ze niet zeker wet wat veur neis in de brief stiet. Ze wet het wel, het is gien neis wat ze heuren wul. Paul dreumde over die brief met onverwacht neis dat elkenien elke dag te heuren kreg, hij dreumde over de dagen en de uren die inkrimpt tot seconden, tot now en hier en dat e daor smaangs nog teveul an hef.

'Ik wul joe even wat vertellen,' zeg Elisabeth. Ze aorzelde of ze hum dielgenoot maken zul van wat heur overkommen was, maor ze holdt niet tegen wat in heur drukt en wat ze kwietraoken wul.

'Der is nog plek,' zeg Paul. Hij plukt een holtsliert vot en drukt de scheurde naod van de zitting dicht. Het helpt niks. De baank met de donkerbrune leunings, het holtsniewark an de bovenkaant van de ruglening en met kopern knopen die de stof bij mekaar trekt, is versleten. As de neibouw klaor is, is der gien plek meer veur disse baank. Ok daorum zit e der graag en vaak. Hij is der an hecht. De baank, de rust en het uutzicht op zee en op de minnebrief, op het stilleven der naost en het statieportret van een hertogin der boven, naost het donkere doek met de wedevrouw van de schilder. Het is een ratjetoe van schilderijen, hij wet het, as der meer ruumte komp, komt ze nooit weer naost mekaar te hangen.

Elisabeth vertelt wat ze metmaakte. Ze kek Paul niet an, even, een enkele maol. Het is asof ze het verhaal vertelt an het maagie dat de minnebrief ankreg, asof het maagie heurt dat heur moe dood is, of heur minnaar. Paul knikt en zweg. Hij wet wat e zeggen mut, daorum zweg e.

'Bedaankt,' zeg Elisabeth en stiet op. As ze heur an de verre kaant van de grote zaol nog ienmaol omdreit, zöt ze hoe Paul met de ellebogen op de kneien veurover hangt. De rechter onderarm stek naor veuren. Hij holdt de haand open en de doem omhoog en op het gezicht zöt ze het begun van een lach. Elisabeth kreg het warm. Was Paul betrökken bij het verhaol, raokte ze hum der met, of is het laangs hum hengaon? Ze wet het niet. Ze hoopt dat e niet zien hef dat ze kleurde en een beetie schreide. As ze achter het bureau zit, pakt ze het spiegeltie uut de la. Ze zöt dat ze bedrukt en waterig uutkek. Die ogen kent ze wel, wat melancholisch en in heurzölf keerd. Dat kan ze now niet gebruken. Met een uur komp een delegaotie van de verieniging van academisch vörmde vrouwlu. Die kriegt een lezing over zilverwark uut de achttiende eeuw en een rondleiding der bij. Elisabeth mut de vroulu welkom heten en koffie anbieden. Ze holdt daor wel van, ze is bliede as lu met meer as gewone belangstelling, kieken komt.

In de wc wast ze het gezicht en bög ze wied naor de spiegel, ze döt een laogie griesblauwe mascara op de oogleden. Met de natte wiesvinger haalt ze een schilfertie vot dat in de ooghoek valt. Het mut weden as het is, zeg ze vanneis in heurzölf: gien zwaorte meer. Ik wul dat niet meer. Dan giet ze naor de kantine en zöt dat de witte koppies klaor staot, het gemientewaopen op het porselein wes dezölfde kaant hen. Paul komp met twee kan koffie an en glumlacht. Hij zeg niks. Ze vindt het mooi dat e niks zeg en allent maor knikt. Veur het eerst zöt ze dat Paul donker haor op de rug van de haanden hef.

Paul zet de kannen op lochties in de vensterbaank en pakt een briefie uut het borstzakkie, volt het lös, kek even en volt het vanneis dichte. Het liekt der op dat alles klaor is veur de academische vrouwlu. As Paul het briefie dichtvolt en opbargt schöt Elisabeth de vergadering van de nommedag in't zin. Ze mut met het personiel overleggen over de feestaovend en museumweekend an het ende van de maond. De depots, wat der dan nog van te zien is, zult dan veur publiek te bekieken weden en daor mut nog ofspraken over maakt worden. Ze lat heur deur Paul koffie inschenken en giet op de stoel achter de deur van de kantine zitten. Zwiegend repeteert ze wat ze dommiet zeggen zal.

18

Paul hef een minne nacht had en lig op de rug in bère naor het plafond te kieken. Hij heurt dat het motregent. Een spinnegie begunt een web tegen de witgele bol van de laamp. Hij is niet van zins uut bère te kommen.

Alles moej allent doen, dèenkt Paul, alles. Hij hef vake zukke opstandige en droeve gedachten as e niet goed slaopen hef. Dan giet e het huusholden bij langes; wassen, stofzoegen, schonen, bosschuppen, ofwassen, strieken, koken, alles, slaopen en wakker worden, alles moet e allent doen. Elk koppie thee mut e zölf zetten. As e an Irma dèenkt, dan giet het benaom om die dingen, dat ze een koppie thee veur hum inschunk, dat allent al, daor hef e bij toeren verlet van en dat e Irma zingen heurde in de keuken. Nooit heurde Paul zien moe in de keuken zingen, nooit. Ze schunk hum koppies thee, dat deud ze, ze gung niet bij hum zitten, nooit heurde Paul zien moe zingen. De druk op de ogen gruit, in het achterheufd komp vanneis een stekende kopzeerte naor boven met een hoge fluittoon tussen de oren.

Sund e bij Irma vot is, hef e een warkster veur een halve dag in de weke. Die luxe kan e zowat niet betalen, maor hij döt het. Alie komp elke woensdagmorgen. Paul legt de sleutel van de achterdeur in de garage in een sigarenblikkie met spiekers as e naor het museum giet. Alie zög het huus en strek de hemden, ze maakt de ofwas an kaant, as e die staon laoten hef van de veurige aovend, maor meestentieds döt e die zölf. Hij hef liever dat ze strek of de glaozen wast.

Alie is bijkaans een jaor of vief older as hum. Met het pafferig lief - waorom bint warksters nooit hiel antrekkelijke vrouwlu, hef e vake dacht - en met het dunne slierterige blonde haor om het zowat ronde gezicht, kan ze hum niet recht bekoren, ze röp bijkaans weerzin in hum op, die e niet goed verklaoren kan. Hij wet dat e Alie niet aordig vinden huuft. Alie is nooit trouwd, ze woont allent, en ze volt sokken op een vrömde menier in mekaor. Paul is meestentieds niet in huus as zij der is. Hij hef niks met heur.

Paul hef naor het museum beld dat e ziek is. In de nacht had e in een wilde dreum old zeer bij de kop. Hij had gien verbaand in de chaos in het heufd kriegen kund. In een dreum had e Arnold zien, een poppie van een jaor of ien was het west. Het ventie zat rechtop, leventig, een gruun truigie, een paors boksie met elastieken zeelties. Donkere oogies onder een zwart bossie haor, oogies die diepe vot lagen. Het ventie lachte tegen Paul, maor het was een lachie zunder binnenkaant. Paul zien moe had in de kamer zeten, kold en zunder der recht bij te weden.

Arnold speulde met een zulvern scalpeermessie dat glum en schitterde in locht dat van alle kaanten te kommen leek. Arnold zweide der met en stak toen humzölf met het messie in de haand, in de bienen, in de börst, in de buuk, het kind kreide asof het hum plezier deud. Paul zien moe zag het, ze had

niks daon. Paul had prebeerd te schrouwen, maor gien geluud kwam hen buten. Zien moe had gien woord zegd, had de haanden op schoot liggen laoten, had niet beweugen, gien aosemhaoling was te zien west, de ogen leken holle donkere kassen. De zwaore börsten onbeweeglijk, het dunne haor recht naor beneden laangs het heufd en ogen met een glumlach, maor ogen die niks meer zagen, zo leek het. Het bield weur donkerrood as een glaozen schaol die volleup met sap van rooie kersen, as dunne varf die over een doek hen onder lekt en speuren trekt as vingers die smoort. Paul had niet uut die dreum ontsnappen kund, hij wus humzölf toeschouwer, een kieker die kieken mus.

Arnold had hum roepen: pa, pa, pappe, pappe. Het had klunken as een noodkreet van het poppie, een schrouw van een kind op de drömpel, zowat an de aander kaant van de blinde muur, onbereikbaor, met tegelieks een toon van oplochting der in, van bevrijding. Het ien nao het aander wrede veurval was teveurschien kommen uut het donkerrooie veld, een dronken soldaot die grijnzend, gemien lachend, de kop met holle ogen, bajonet op geweer, uut stroperige bloed omhoogkwam, een brief met rood lakzegel op het glaanzende zweerd, dan weer een akker met pioenrozen, dan weer Arnold met het messie in de haand, zweiend en kreiend in spattend bloed. De moe van Paul die aal maogerder weur, aal doodser en niks deud om het poppie tegen te holden, niet prebeerde het kind het messie of te pakken.

Pas toen Paul een jaor of vieftien was, had e heurd dat zien moe een kind verleuren had, dat hij niet de oldste, de eerste zeun was, dat ze een poppie kregen had, een zeuntie dat niet langer as een dag leefd had. Een poppie dat gien name kregen had, waor gien foto van was, gien bield, maor dat zölfs gien name kregen had. Paul had zien dooie bruurtie Arnold nuumd, maor hij had weten dat het Paulus west was. Paul was in toezel raakt, toen. Hij was twaalf toen e dat heurde. Half wakker is e now, in de warre, merakel.

Alie had vanmörgen anbeld, ze had de sleutel niet in het spiekerblikkie vunden. Paul had de groezelig blauwe kamerjasse, die an een haakie in de slaopkaomer hung, antrökken en Alie binnenlaoten. Een wilde kop had e nog had, de bienen dreugen hum maor net. Hij had zowat niet weten wie ze was en waor ze veur kwam. Ze leek op zien moe, zunder verhaol, even holle ogen, bijkaans.

Alie had niet zien dat Paul in toezel was. Ze had de schoenen met hoge hakken in het hallegie zet en de kapleerzen andaon. Daor is ze ok warkster veur, die zöt niet wat een ziel bereurt, dèenkt Paul as e het spinnegie vanneis naor de lamp kroepen zöt. Alie had een bossie gele narcissen bij heur, daor had ze veul van in de tuun, had ze zegd. Paul huufde die niet betalen.

Alie deud de ofwas van de veurige aovend en ruumde de lege bierflessies op. De draank had Paul eerder wakker holden as in slaop hölpen. Hij was onder de douche gaon, toen Alie beneden gaangs was, maor het warme water had hum niet recht frisser maakt en hij was weer in bère scheuten, zowat vergeten dat Alie beneden an het schonen was.

Paul heurt de stofzoeger raozen, dan zakt het geluud vot. Hij is verbiesterd

as Alie even laoter met een dienblad met thee en koek binnenkomp. Ze kent de slaopkamer met het tweepersoonsbère en het nachtkastie met de kuunstboeken. De kast veur de haanddoeken en striekgoed stiet in de slaopkamer. Alie wet waor tussen washaandties het pakkie met drie kapotties in cellofaan ligt, niet openmaakt in jaoren. Ze ligt der veur reserve, naost de buusdoeken. Paul hef ze kocht toen e een maond of wat allent woonde, en dacht dat e nooit weten kun, maor now dacht e, dat e het wel wus. Het gaf hum een gevuul van veiligheid, een zekerheid veur dingen die gebeuren kunt. Veul dingen die aj doen wult, die huuf ie niet meer doen, aj ze ienmaol hardop zegd hebt, as ie joe der op veurbereid hebt, dacht Paul.

Alie schöf het dekbère met de grote bonte veerkaanten der op, een eindtie bezied en giet op de raand van de matras zitten. Vergeefs trekt ze de rok tot an de kneien en zet het dienblad op schoot, dan rekt ze Paul een koppie an en kek naor het stukkie muur naost de klerenkast. Der is niks te zien, een naod van het behang is een eindtie lös, wieder niet.

Paul giet rechtop zitten, drukt het kussen in de rugge. Het dekbère schöf op tot even boven de navvel, het roege haor op de börst en de buuk gef e pries an de blikken van de warkster die bezied kek. Het lief gluit nog nao van het hiete water van de douche, het haor plakt hum nog tegen het heufd. Het verstaand is gaangs weerom te kommen, hij zwiet.

'Ik dacht zo, dit kun ie wel gebruken,' zeg Alie. Ze trekt de zwarte kapleerzen uut. Ze dreug gien sokken. Paul roekt de locht van goedkope ziepe, bijkaans is het locht van ofwasmiddel, die zuch mengt met zwiet. Het is een locht die hum tegenstiet, maor hij drukt de weerzin vot. Dit wol ik ja, zeg e tegen humzölf, iene die mij thee of koffie brengt en veur mij zörgt.

Alie kek hum met grote kolde ogen an. Het bint lochtblauwe ogen, zöt Paul, hij zweg. Alie zet het dienblad op de grond en schopt de leerzen bezied. De krappe rok kröp wieder omhoog. Paul zöt blauwe aoders deur het witte vel, hij kent die bienen. Vanneis kek ze Paul an met een blik die tegelieks ofstaand en verlangst uutstraolt, een geiligheid die Paul niet eerder in de ogen zien hef, een oerdrift lös van liefde, een drift die niks met intimiteit van doen hef. Een wildheid die uut instincten te kommen liekt.

Paul rekt naor het nachtkastie en zet het koppie vot. Het dekbère schöf tot onder de navvel. In de kamer hangt een zwaor zwiegen, onuutspreuken kwaoigheid, woede die e gien naam geven kan, maor die de soldaot met het bajonet op het geweer vanneis in Paul bovenhaolt. Hij zöt Arnold, het zeuntie dat met het messie speult, Paul zöt het bruurtie dat e nooit kend hef, het jongchie dat hum veur was, die aander Arnold, die aander Paulus zunder naam die nooit bestaon hef, die het niet red hef.

Alie kröp op hum an, de ogen ziet niks, zegt niks. De lippen vörmt een glief, dik en rood en nat. Paul vuult hoe wilde geiligheid in het lief gruit, hoe e, now angst en verdriet een uutweg zuukt, Alie an de bajonet steken kan, as e wul. Hij vuult dat e now kan, wat e jaoren vergeefs prebeerde. Dat wilde drift hum, nao die dreum, de starkte gef die e jaoren missen mus, de kracht die e overal zöcht

had, maor niet vinden kun, niet aans as smaangs in de Vishoek, bij de hoeren. Paul vuult dat e Alie smoren kun. Hij wul heur tegenholden as ze dichterbij hum komp, Paul wul humzölf tegenholden, maor heur haanden hebt de zwakke stee onder het dekbère vunden. Paul gledt op de rug. De haanden naost het lief, in voesten. Hij was niet verdacht op disse aanval, hij was niet verdacht op disse halve stried, maor hij kan humzölf niet meer bedappern, wul het niet meer uut de wege gaon. Paul kan niet weerom van het pad dat veur hum lig, dat e zolange niet zien wol, maor koesterde as een ontzaglijk misverstaand. Hij lat de driften geworden. De geiligheid lat e geworden as de groffe vingers van Alie, die even leden de stofzoegerslang vasthuulden, hum kniept en roeg an hum trekt. Paul vuult de tinteling vanuut de onderbuuk deur het lief gaon, as Alie zien dijen likt en ze de taanden in zien vel zet, aal harder bet ze. Paul vuult de natte lippen, de gulzige mond, de tong. Hum trilt de bienen en hij vuult hoe hum de voeten en de haanden gluit.

Even lat Alie hum lös as ze de blouse bezied gooit, een beha dreug ze niet, de rok löshaakt, het grote witte slippie hen onder trekt. Met de kneien op de raand van de matras, de voeten wied over het voetenènde, giet ze met het heufd tussen zien bienen op en deel. Ze likt heur een pad naor het zweerd, de bajonet.

Paul zöt hoe de börsten van de wilde vrouw wupt, vuult hoe ze tegen zien dijen slaot, de slappe blieke börsten die nooit een kind zoogd hebt. Titten, die bijkaans deur duzend kerels vastholden bint, maor waor nooit een druppel melk uut teveurschien kommen is. Börsten waor nooit een poppie tegen rust hef.

Nee, hij gef hum niet. Paul prebeert tegen te holden wat e tegenholden wul, maor de ontkenning hef te lange duurd. Hij döt de ogen dichte, wul het lief van de vrouw die hum nemen wul, die hum opvreten wul, die het kind prebeert te verslinden, niet zien. Paul wul het wilde vlees, dat ze naor hum dreid hef, waor e uutkreupen is niet zien. Hij wul de martelgang niet zien, dat hij de locht van de eerde roekt, het gas uut het moeras, dat vindt e arg genog. Paul wordt raozend in de kop, hij ropt hum lös en gooit Alie met de rug op de matras. Dan stek e de bajonet diepe in heur keel. Paul vuult hoe Alie benauwd het heufd beweg en frosselt om lös te kommen, maor met de voesten grep e in het dunne haor en drukt het heufd tegen hum an, met het bloedend zweerd snedt e de lochtpiep of. Ze vecht en slat met de arms, hij lat heur niet lös. Dan hef Paul humzölf vanneis in de haand, hij lat hum op de matras vallen en lat heur lös. De vrouw sloekt en speit, strek met de tonge laangs de lippen en dan met de rugge van de haand laangs de mondhoeken, die rood kleurt. Zunder wat te zeggen, met ogen in halfwilde triomf, lat Alie heur an het voetenènde van het bère op de vloer zakken. Paul kek heur an, zien ogen kunt heur smoren. Zien moe die an het gas gung, vieftien was e, hij kun heur smoren, hij kun heur stikken laoten.

Alie pakte de kleren en de leerzen van de vloer, speit naor hum en gledt de kaomer uut. Een leste maol kek ze um naor Paul die languut, hichtend en met

een arm veur de ogen laangs op bère lig. Een haand om het bloedend lid, de bienen spreid. Paul veg het bloed, de spei van Alie, het zaod, an het laken. Niks wul meer met heur van doen hebben, niks. Hij hef die vrouw smoord.

As e de veurdeur heurd hef, giet Paul de douche in. In de spiegel liekt het of een vrömde man, een aander man, hum ankek, een soldaot die uut de oorlog komp. Hij holdt hum an de wastaofel vaste, dreit de kranen van warm en kold lös, hij speit, bloed drupt op de tegelties. Hij is een oorlogskind dat uut de loopgraaf weeromkommen is. De kopzeerte is vot, maor der is een leegte veur weerom kommen, een leegte vuld met een kleurloze locht, een leegte, die niks van doen hef met voldoening en bevrediging, het is een leegte die van doen hef met Goya, met Armando, met Baselitz, met Kiefer. Het is een wrede kleurloze locht die aosem ofsnedt. Hij wet het zeker, now wet e het zeker. Geern hef e ien die hum een koppie thee maakt, dat zul e toestaon, maor de slaopkamer en het bère bint vanof now verbeuden gebied veur wie dan ok.

As Paul beneden komp is het geld vot, dat e de aovend der veur in het keukenkastie klaor legd hef. Alie hef de uren der niet veur maakt, niet disse mörgen. Ok Elisabeth wul ik hier niet hebben, dèenkt Paul, ok heur niet, ok niet, now ze het oge recht zetten lat. Hij wet niet waordeur hij iniens an heur dèenkt.

As Paul hum antrökken hef en in de stoel in de kamer zit, vuult e hum doodmu. Hij wet niet recht of wat gebeurd is, ok echt was. Het is dat e bloed in de haanddoek zag, maor hij wet niet meer wat hum overkommen is. Hij wul het niet meer weten. Hij hef ofrekend, dat wet e. Dan zöt e de narcissen, die met de kelken naor beneden, roeg in een vaas staot. Evies wordt e vanneis wild in de kop en met vaas en al mietert e de bloemen in de ofvalbak. As der gieniend van hum holden wul, dan mut e van humzölf holden, humzölf een koppie thee zetten, of niet.

Met de haanden op de buuk zit e vanneis in de stoel en kek hen buten. Druppen laangs het glas vloeit in mekaar en trekt traoge speuren naor beneden. Een merel ropt een pier uut de grond en in de wilg trekt een zwarte krei an een takkie, net zolang tot het takkie lös lat. De krei vlög niet geliek vot, asof e groots is op het wark en dat zien laoten wul.

Ik bin waorschowd, zeg Paul tegen humzölf, ik bin waorschowd. De zwaortekracht lat zuch niet ontkennen. Wat hen onder mut, dat mut hen onder, begraven worden. Dit was de grèens tussen intimiteit en geweld, tussen angst en hartstocht, tussen zingen en zwiegen, tussen ontkenning en leven. Ik wul gien huusholdster meer, schrouwt e, ik wul gien huusholdster. Dan trekt e de lamellen veur het glas dichte en schreit e.

19

Paul prebeert ezelsoren van een catalogus recht te bugen. Het löp tegen het einde van de nommedag en het is niet drok meer. Ok vrogger op de dag is het rustig, met een krappe maond, nao de open dag en de personielsaovend, giet het museum dichte veur publiek, der is maor een beetie meer te zien, allent de grote en de kleine zaol met schilderijen bint nog open. Gedurig bint suppoosten an het inpakken en met klein onderhold gaangs. De neibouw lig op schema, maor het duurt nog een half jaor veur de hiele verbouwing achter de rugge is en de deuzen met kuunst van de iene kaant van het gebouw hen de aander kaant kunt.

De catalogus is het zichtexemplaor van een tentoonstelling over Duutse expressionisten, die veurig jaor veul volk hen het museum trokken hef. Het boek lig nog aal in een la onder de kassa. Paul kent de doeken van Nolde, Pechstein, Mueller, Schmidt Rottluf en aander. Gedurig as het rustig is en hij allent achter de kassa zit, verdiept e hum in dat boek. Niet in de tekst, die hef e ienmaol lezen. Van de iene schilder stun der het geboortejaor en wanneer e doodgaon was, van de aander niet. Van de ien de minnaressen en minnaars, van de aander niet. Een stuk of wat kuunstenaors waren bliede dat oorlog begunde, ze hoopten op een loutering en op verneiing van de wereld. Een stuk of wat schilders bleven op het slagveld achter, die weerom kwamen waren bekeerd en varfden wat ze in de loopgraven in Vlaandern zien hadden.

Paul wet welke foto's in het boek in de buurt van de echte warken komt. Hij hef de kleuren, de tegenstellings van locht en donker, de grote vegen en de laogen varf die in harde kleuren diepte en emotie angeeft, goed bekeken. Hij kent de fiene penseelstreken van varf die met bezine verdund is en de kieker vothaolt en allent de butenkaant van de ofbielding zien lat.

De doeken van Emil Nolde met de donkere vlakken, met laandschoppen en met spotternij op biebelse taferelen. Paul hef leerd naor het wark te kieken en niet of te gaon op wat aander kuunstliefhebbers der van zegt.

Het schilderij van Nolde met de twee peerde, op de bladziede die open lig, met zwarte peerde in de nacht, hung veurig jaor in de hoek van de grote zaol. Op het doek stiet an de linkerkaant een hengst, in de midden een even grote en zwarte merrie die het heufd bijdreid hef, de witte bles naor de kieker. De merrie hef de steert strak naor achter, de oren omhoog. Het is een donker doek met gruun grös in diepe warme kleur, met een donkerrooie bijkaans dreigende locht met okergele strepen waor de zun ondergaon is.

Het schilderij gaf Paul een gevuul van verwachting en een erotische spanning, die verstarkt weur deur de opwinding van de hengst. Het bield had hum opwunden, in het begun, as e allent in de grote zaol was. 's Mörgens vrog, had e vake veur Junge schwarze Pferde staon. Het gaf hum een gevuul van intimi-

teit en gebörgenheid, van kwaojongensdreumen over wat nog niet much. Een hengst die in het openbaor driften priesgaf, maor allent in de bescharming van de nacht, asof het weet had van de intimiteit van de daod en wat der an veurof giet. Asof het dier niet enkelt instincten volgde, maor zien, en benaom vulen leut hoe gebörgenheid weden kun, as de zun diepe achter de horizon votzakt is en de eerde koel en leeg achterlaoten hef. Gebörgenheid bij een merrie die ofwacht, maor tegelieks de hengst stuurt met de peerdeogen, met de locht van het warme lief. Uren had Paul veur dat schilderij staon en in huus had e het boek, dat e achteroverdrukt had, op de bladziede met de peerde maonden lösslagen had op de matras naost hum op het bère.

Het was nao die tentoonstelling van de Duutse expressionisten dat Elisabeth de leiding van het museum overneumen had. Ze had die tentoonstelling niet zien, niet in dit museum. Maor ze had wel van Die Brücke en Der blaue Reiter weten. Ze kende het wark van Nolde, was ok in Schleswig Holstein west waor de schilder woond had. Ze wus van de wilde, maor smaangs ok sombere schilderijen en holtsnedes.

Paul had niet met heur over het messie praot, niet over het krassie linksonder, stief an de raand onder de rechter achterhoef van de hengst. Ze had het niet zien kund, het doek was al weer vot west hen Duutsland. Hij had niet zegd van het krassie dat e in huus met potlood in de catalogus der bij zet had. Junge schwartze Pferde, het doek was een beetie van hum worden.

Paul heurt de glaozen deur zacht piepen. En jongkerel met een leren tas komp met wilde blik in de ogen naor hum hen.

'Moi,' zeg e. 'Ik zuuk Borgman daor heb ik met ofpraot dat ik een paar foto's maken mag in de grote zaol.'

Paul die jongen eerder zien, hij kent hum wel, ze hadden praot over de neibouw en Paul had hum de bouwput zien laoten, maor de jongen schient Paul niet te herkennen. Paul merkt dat vaker, bijkaans komp het deur het uniform, dèenkt e.

De jongen zet de tas op de balie en trekt de rits lös. Hij haolt een fototoestel teveurschien en zet de leren tas op de grond. Paul kent die opwinding, die blinde gang van lu die zuch wat in de kop haold hebt en zuch der niet van lösmaken kunt. Hij kent die gevulens. Hij wet hoe moeilijk het is die driften onder stuur te kriegen.

'Borgman is der niet,' zeg Paul, 'die hef een vrije dag.'

'Maor ik much foto's maoken van de grote zaol. Dommiet wordt alles vertimmerd en is het olde der niet meer. Ik wul geern weten hoe het was, as de neibouw klaor is. Ik maak een reportage van het olde en het neie museum. Veur mezölf.'

'Der mag niet flitst worden,' zeg Paul, 'maor as ie een stevige haand hebt en niet trilt, dan much ie wat mij angiet foto's maken. Maor niet flitsen. De olde meesters verdraagt het locht niet zo goed.' Paul gnes een beetie en hef wille an de jongen die gien oog hef veur wat om hum hen gebeurt, die monomaan in humzölf keerd, allent drok is met de gedachte an de foto's van de grote zaol en

van de doeken die daor hangt. Dit zöt e geern, zoas e geern toeristen bekek die met camera's om de nek de stad andoet. Elk gevuul veur het moment is vot, op jacht om het heden vast te leggen veur laoter, vastpakken prebeert wat veur elk ongriepbaor is en blef, en wat nao een paar maond in schoendeuzen en albums te laande komp, maor elk hef het recht daor zölf achter te kommen, dèenkt Paul. Dommiet zal e hum een olde museumgids met geven, daor staot de foto's al in, die de jongen maken giet.

De jongen zet de tas achter het klapdeurtie van de balie, keert Paul de rugge toe en dreit intied an de camera. As e de twee treden naor de hal op giet zeg Paul: 'As der een suppoost is, zeg dan maor dat ik zegd heb, dat het goed is daj foto's maakt. Maor dèenk der om, gien flits.'

Boven is gien suppoost. Borgman hef een paar dagen vrij. De aander collega's loopt bij toeren wat met de ziel onder de arm deur het gebouw, of bint an het inpakken. De bovenste verdieping is al ofsleuten veur publiek. De ofdieling met kostuums uut de veurige eeuw is inpakt en wacht op de verhuzing naor de neibouw. Het winkeltie met koloniale waor stiet ok al in deuzen. Bijkaans wordt dat nooit weer uutpakt, der is gien plek veur inruumd. Elisabeth hef het niet zo op veuroorlogse interieurs. Die heurt volgens heur in een streekmuseum, niet in een museum met benaom bieldende kuunst. Paul had heur daor over heurd. Hij was het met heur iens, maor had allent instemmend knikt. Moderne kuunst, old zulver, kostuums en een zaol veur films en presentaoties komt in het neie diel van het museum, met een ruumte veur wisseltentoonstellings. De potten, vazen, bekers en aander diggelgoed hef nog gien plek in de neibouw. Elisabeth wul het hen het Museum veur Keramiek, maor die zegt dat ze gien plek hebt. Bijkaans komt die collectie in de grote of kleine zaol van het olde diel, nao de verbouwing. As Van Reems uut de kantine komp om een praotie te maken zeg Paul:

'Let ie even op de balie. Ik wul even hen de grote zaol. Daor is net een bezuker hengaon. Ik zal even kieken of hij gien schilderijen in de buuts stek, of der krassen op maakt.' Paul wacht niet op antwoord, maor stapt over de leren tas van de jongkerel hen, drokt het klapdeurtie lös en löp hen boven. Van Reems nemp de plek van Paul in, slat de catalogus dicht en schöf het boekwark in de la onder de kassa. Van Reems warkt veur het geld. Wie een echte meester an de muur hebben wul, mut now ien halen, dèenkt Paul, as e de trap opgiet. Het toezicht is minimaol. Elk is gaangs met inpakken en met de verhuzing, het gewone wark komp op de achtergrond. Het is een stille opwinding ofwisseld deur berusting, het is of een gedurige onrust deur het gebouw zweeft. De locht is aans, het daogelijkse is vot. De rust van de routine, van uren in de zaolen lopen, zitten en staon en allent maor kieken of der gieniend met een kuunstwark van deur giet, of der met de vingers anzit, is vot. Het ritme is vot. Elk hef inpakken, opbargen, ofstoffen in de kop, de verhuzing hef wat van de opwinding van vlak veur een vekaansie, van de aanzet veur een grote gebeurtenis, een trouwerij, een begrafenis, een geboorte. Het hef ok met ofscheid nemen van doen, dèenkt Paul, het is ok rouw en verdriet wat in deuzen terechte komp.

De minnebrief, van Willem Bartel van der Kooi, dat doek zul e geern metnemen en in huus hebben. Het is te groot veur de muren in de kamer, maor het bezitten en der geregeld allènt naor kieken, allènt bij votdreumen, dat liekt Paul wel een gevuul van vertrouwen te geven en bemoediging. Wat zul in die brief staon, wat zul e zölf in die brief schreven hebben as e een maagie, as op het schilderij, een brief schrieven zul? Wat zul e Elisabeth in een minnebrief schrieven? Zul het weden over schilderkuunst, naturalisme, expressionisme, of surrealisme en absurdisme as vörm van wat binnenin hum broest en smaangs gien vörm kriegen kan, niet aans as in varf.

De jongen met het fototoestel veur het oog prebeert vanof de hurken de hiele zaol in ienmaol op de foto te zetten. Hij schrikt van Paul die stillegies binnenkommen is. Paul wet welke plaanken kraakt, hij wet welke plaanken niet kraakt.

'Het is wat duuster hier,' zeg de jongen. Hij hef nog de wilde gloed in de ogen en het gezicht liekt lichtrose in het TL-locht.

'Aj een vaste haand hebt, is der niks mis met het locht en de foto,' zeg Paul. Hij holdt het gezicht in de plooi.

'Gao joen gaang, doe maor rustig an.'

Maor de jongen döt niet rustig an. Het liekt asof e onzekerder wordt now Paul in de buurt is.

'Dit is een schier schilderij,' zeg de jongen. Hij wes naor de minnebrief. Paul knikt en zöt hoe de jongen van dichtbij een foto maakt. Hij heurt de sluter van de camera lösgaon en vanneis dichtvallen.

'Ik kiek even de aander kaant op,' zeg Paul, 'dan zie ik niks.'

De jongen kek hum eerst niet begriepend an. Dan dreit Paul hum om, en even laoter zöt e het felle locht dat vanof het schilderij weerkaotst. 'Bedaankt,' zeg de jongen. 'Dit was de leste van het rollegie.'

'Niet alles waj doet kan het daglocht velen, maor smaangs wel kuunstlocht. Gelok der met. Moi.' Dan giet de jongen vot en lat e Paul allent in de zaol. Paul trekt de rotanstoel met de lösse biezen rond de poten een eindtie uut de hoek en giet veur de minnebrief zitten. Zien moe leek vast op het maagie, toen zien moe die older had, bijkaans. Paul wet niet of hij daorom dit doek geern hebben zul. Of was het de brief die zien moe schreef, dat leste briefie?

Der is gieniend meer in de zaol. Paul wet Van Reems achter de balie, de jongen hef e de trap of heuren gaon. Opwinding vlög hum naor het heufd, deur het hiele lief. In de binnenbuuts van de jassie vuult e het scalpeermessie, dat brengt e dommiet hen de zolder weerom. Linksonder zöt e het keurmerk.

20

Het is midden mei. De tinten veurjaorsgruun verdwient langzaoman in het egaol gruun van de zummer, een begun van de harfst, ruum veurdat de langste dag west hef. Paul hef de zundag goed besteed. Gedurig hef e an een doek varfd. Het is een open doodskist, mosgruun met een golden raand rondumme. De deksel stiet lös, de paorse bekleding van de binnenkaant liekt warmte of te straolen en gebörgenheid. De deksel wordt deur een stokkie omhoogholden as de klep van het clavecimbel dat e in gedachten had toen e an het varven was. In de kist lig een man, het is niet dudelijk wie het is. Paul wus niet hoe e de details op het doek kriegen kun. Hij hef dat niet genog in de vingers, daorom holdt e het miestentieds op grote vegen en stippen.

De man in de kist drag een clownspak, rooie schoenen met lange punten en een gele kwast der an, een witte pofboks met stippen, een polkaboks met zuurstokkenrose vlekkies. Het gezicht hef een opgewekte uutdrukking, de grote gele neus wes omhoog, de dooie scheen plezier te hebben, de leste minuten.

Gedurig hef Paul het precieze achter hum laoten, hij is vrijer worden in het schildern, hij huuft niet meer naor bield en geliekenis te varven, het mag ok allent veur humzölf dudelijk weden wat e op het doek zet. Bijkaans gao'k hen het surrealisme, dèenkt e, dat zul ik wel wullen, maor dan moe 'k nog wel beter met varf om gaon en meer details op het doek zetten. Hij hef gien drokte. Paul zet de kwasten in de terpentien en döt het palet met de varf veurzichtig in een plestieken puut tegen het uutdreugen. De roes die e vuulde onder het schildern zakt langzaom vot. Hij vuult humzölf staodigan met de voeten op de grond kommen, maor wet niet of e dat wel wul. Paul wet e dat e nao het schildern deurslaon kan, dat e van de draank ofblieven mut om niet in toezel te raoken, dan wet e dat e kalm an doen mut om niet in een grote ofgrond te kieken. Maor hij holdt humzölf niet gedurig an die raod, smaangs is de drang hen het absurde te groot. Paul zet de stoel met het grune kussentie buten op de tegels achter het huus. Ien flessie bier, dèenkt e, iene maor.

In Parijs is een tentoonstelling van impressionisten, stiet in de kraant, de recensent vindt het maor niks, al die zeegezichten, laandschoppen, stillevens en portretten deur mekaar. Lucebert is dood, de dichter, schilder, kuunstenaar leeft niet meer. Een jaor leden hadden ze in het museum een tentoonstelling van het wark hebben zuld, maor het was niet deurgaon. De veurige conservator was der niet meer met het heufd bij west. Hij had al aander wark vunden, en butendes was het geld op. Kris kras les Paul de kraant op neis over kuunst en kuunstenaors.

Boven de peerdebloemen, die an de raand van het grös pluzig wacht tot de wind de witte parachutes metnemp, daanst muggen in de aovendlocht. Een late wesp vlög Paul om de kop. Paul zweit een maol met de kraant. Tegen de

muren kroept mieren achter de klimop omhoog en naor beneden, een spin maakt een web en rust middenin uut. Wiederop schrouwt kinder, dan blaft een hond, een man fluit met hoge toon die iniens votzakt. Paul schrikt, evies, dan glumlacht e. Een drup valt op de kraant, nog ien. Paul drinkt de leste slokkies uut het glas en holdt het flessie vanneis op de kop boven het glas. Hoe vake kuj dat doen? vrag e hum of. Hoe vake kuj een flessie op de kop holden dat der aal nog een drup uut komp? Aal vanneis. Hij prebeert het, ienmaol, tweemaol, dan brengt het lege flessie hen de schuur. In het oosten klinkt de eerste slagen van de donder. Blauwgries trekt de locht dichte, maor het liekt hum dat het onweer niet deur zetten zal. Het was niet warm genog vandage. Vanneis blaft een hond, dan schreit een kind.

As e in de garage de trap hen de zolder op giet, heurt e de druppen van de regen op het dak, het liekt asof e ze tellen kun, zo traog, maor Paul kan het niet. Het is as met een motor die start en nog in de lege toerentallen zit. De ofzunderlijke ploffies bint te heuren, maor niet bij te holden. Een woord is langer as een explosie, een drup duurt korter as een woord. Smaangs kan e de zinnen, die e in het heufd heurt, niet verstaon.

Paul varft niet wieder an het schilderij, hij wet dat e der nog twee engelties bij varven zal, engelties met de haanden volden, of elk met een trompet an de lippen. Het schilderij mut zingen.

Het dakraom van het atelier liekt matglas te worden en raokt de helderheid kwiet as meer druppen op het glas valt.

Hoe lang hef het duurd veur e rustig zitten kun, hoe lang veur e niet meer de wereld en het leven regeln wol? As die gedachten hum deur de kop gaot, mut e een beetie lachen. Hoe wonderbaorlijk, zo strikt in de leer as e was, om holdvast te kriegen an wat e niet meer vastpakken kun. Regels waren heilig veur hum, en as het zo te pas kwam, dan zul e volgens de regels, al waren ze bij toeren nog zo olderwets, leven en ok aander lu der an holden wullen. Hij schrouwde tegen elkenien, toen e bij Irma vot was, benaom tegen kinder vanzölf, die op de fiets deur rood locht reden, die papier van een ijsco op straot gooiden, die ondeugd uuthaolden. Paul was de plietsie, had de rol van regelaor die e, nao Irma, maor niet kwiet-raoken kun. Hij bemuide hum met elkenien. Elke olde vrouw bij een oversteekplaots huulp e as een padvinder hen de overkaant.

Paul schöf het dakraom een eindtie lös. Twee vogels vecht om de bovenste plek in een boom. Hij heurt ze kwettern en rök de locht van grös dat gister meid is, de locht die mengt met de locht van kamperfoelie die net bluien begunt. In het noordoosten is de locht now oranje en geel, boven hum trekt blauwgrieze wolken veurbij. Hij wol dat e die kleuren, die locht varven kun.

Hij giet op het terras in de regen zitten. Het is zowat bladstil. Hij vuult hoe het water hum kold en fris maakt. Het döt hum goed. Het hemd pikt op het lief. In het halfduuster zöt Paul het verschil niet meer tussen de kleuren van de donkergrune bladen van de wilgen en het lochtgruun van de buxus wiederop in de tuun. Hij pist in het grös en kek naor de steerns. Boven hum stiet, diels

achter wolken, de grote beer, ursus major, wet e, die het noorden angef. Hoeveul maol de ofstaand tussen twee sterren van de grote beer naor het noorden was het ok al weer om ursus minor te vinden? Paul zöt die steerns niet, de poolsteern niet. Het dak van het huus zit tussen hum en het noorden. Hij is driefnat, maor hef het niet kold.

De serredeuren staot op een kier. Op de radio zingt een sopraan een lied van vergeten en verlangen, de kabbelende klaank van een harp valt heur bij. Paul kek naor boven, hij luustert naor de pis die traog, maor hard, in het grös valt, hij kek naor de steerns die achter wolken verdwient en verschient. Hij is driefnat.

Elisabeth belde hum rond vief uur. Ze zee dat het niet de gewoonte worden zul om hum buten diensttied te bellen. Paul wet niet meer waor het gesprek over gung. Was het de extra beveiliging, de aander indieling van de kleine zaol, de bestemming van de kelder, de zolderkaomer, of was het liefde waor ze het over had. Liefde verpakt in deuzen veur doeken, diggelgoed en zulverwark, of in kokers veur grafiek? Paul wet het niet meer. Hij is in toezel. Was dat een zaokelijk gesprek west? Wat het wat aans? Dan wet Paul het weer. Elisabeth had hum vraogd of e de folder maken wol veur het neie museum, hij wus van taol en reken, en ok wel wat van kuunst, had ze zegd, zo was het toch en hij kun der extra veur betaold kriegen. De tekst mus betied klaor weden, de folder zul veur de opening van het museum drukt worden.

In de servieskast staot cd's met klassieke muziek tegen mekaar. Een plaank leger stiet een theeservies. Paul hef het nooit bruukt sund e hier woont. Hij hef het metkregen uut de boedelscheiding. Elk kreeg de helft. Hij de iene, Irma de aander helft. Het was zunder onmin gaon, der was gien min west en gien onmin. Het was der niet meer west, sund Arnold. De theepot, crème, met een gries figuurtie an de bovenraand, zoas Paul dat kent van het diggelgoed dat now in deuzen stiet om hen het Museum veur Keramiek vervoerd te worden. Hij is blied dat die collectie votgiet, net as de kapotte urns uut de trechterbekertied.

Paul zet muziek van Mahler op. Hij döt de tuundeur op slot, kek glaozig uut de ogen. Driefnat maor kolder now, vrag e hum of wat e veur Elisabeth vuult en met heur wul. Het is niet meer as een vraog. Herhaol de vraog en wacht niet op een antwoord, zeg e zachties veur hum uut. Het is allent een vraog. Kiek naor boven aj te pissen staot, kiek naor de grote beer, kiek naor de kleine, heur hoe ie sputtert in het grös, op de tegels van het plattie, heur oe ie protesteert tegen wat joe in de muut komp, het helpt joe niks. Ie bint der en het ienige wat joe blef is overgaove as overwinning. Zölfverlies as winst, de ienige winst die ie kriegen kunt. Paul snöf, hij zucht en in het heufd roekt e de locht van Elisabeth. Niet de locht van parfum, hij roekt de eigen locht. Heur locht zoas ze roekt as ze op vrijdag bij de nommedagthee naost hum zit en gien weet hef van de locht van het lief.

Paul vuult hum schilder, stiet in gedachten in het atelier. Hij varft heur portret vanof de kraantefoto in wilde kleuren. Hij gef Elisabeth blauwe ogen, rooie

lippen, grune wangen, blauw haor. Hij is Marc, Mueller, Picasso en hij lient van Manet. Hij vuult enkelt hartstocht en opwinding, een intimiteit as bij de peerde van Nolde. Hij schenkt hum vanneis een glas vol. Morgen is een warkdag, maor de euforie nemp hum met. De nacht zal hum niet te pakken kriegen, vannacht niet. Hij smet de natte kleren in de kamer op de vloer.

'Elisabeth, ik hold van joe, weet ie dat!' schrouwt e nakend boven de muziek uut. 'Ik bin een kuunstenaor met een ziel, een clown.' Paul is in toezel, krapan blef e in de bienen nao het bier en de wien, nao het schilderij dat e op het doek zette. Hij schöf de serredeuren vanneis lös, regen valt in stromen omdeel. Hij zingt en schrouwt tegen de locht, der is gien steern meer te zien.

21

Het is vrog, veuls te vrog om wakker te weden. Paul kek verdwaosd om hum hen, zöch de lochtgrune streepies van de wekkerradio. Het is krap vier uur west. Hij vuult de stieve pik, strak tussen het lief en de matras. Hij trekt de kneien een eindtie naor boven, giet op de zied liggen en pakt de stieve in de haand, dan schöt hum de dreum in't zin, de dreum waor e wakker uut worden is. Het is de dreum die gedurig weerom komp, een volwassen uutgaove liekt van de kinderdreum die e gedurig had toen e kwaojong was.

Paul was een jongchie van een jaor of zeuven. De dreumwereld was niet groter as de straot van het dörp waor e woonde. Rennen, speulen en nao wat een dreum van uren leek, mus e gedurig pissen. Dan stun e met de gulp lös an de raand van de sloot, altied een dreuge sloot, of achter het turfhok waor de mure geelbruun uutslagen was en de plaanken half röt waren van de pis van zien va, die daor piste as e in de tuun an het wark was. As Paul, in de dreum, daor an de slootwal stun, met het pikkie tussen doem en wiesvinger, weur e altied wakker, dan wus e dat e het bère uut mus hen de wc. Toen het vake mis gung had e met een bruun plestieken zeiltie onder de molton laken de waorschowing in de dreum leerd. Laoter wus e rap wanneer e met dreumen stoppen mus. Die dreumen huulden hum dreuge in de nacht.

En now, disse dreum, een dreum die eenzölfde pad volgt. Het was gien speultuun, gien klinkerstraot met een peerd en wagen, of een dreum met de hondekar van de melkboer, gien hondties met de riem lös, die blaft en speulen wult. De wereld was groter worden. Paul dreumde van een slaopkamer, maor het kun ok een keuken weden, een woonkamer, een schuur of een plek zunder dat dudelijk was wat der gebeuren zul. Gedurig kwam der een vrouw de dreum binnen, miestentieds maor ien, maor hij had dreumen met drie, vier vrouwlu. Der weur niet praot, der was gien geluud in de dreumen. Hij was in een hotelkamer, uutzicht op een blinde muur as op het schilderij van Hopper, kold en warm tegelieks, neugend, maor meer een verzuuk veur een loerder, een kieker die niet met an doen mag.

De vrouw in de stoel onder de spiegel gledt gedurig wieder onderuut. De korte rok schöf hen boven, ze hef gien onderboks an, Paul kan dat nog niet zien, maor hij wet het. De arms holdt de leunings stief vast. Het gezicht neugt Paul, de ogen ligt diepe en glaanst, maor bint ok kold. De lippen van de vrouw gaot van mekaar, in de mond zöt Paul de tong die rondties over de gulzige lippen maakt en de taanden veurbij steekt, het is een uutvergroting in het dreumbield, een close up, as van een camera die inzoomt op een rood en duuster hol. Dan schöf de lens van de camera naor beneden en onder de opstreupte rok, tussen de witte dijen met een web van blauwe aoders, vanneis in close up. Zwart kroezig haor, een glinsterende spleet, een vochtige poort die zuch

een eindtie te openen liekt en dan vanneis dichte giet, die een zacht zoegende beweging maakt as een oester, asof verlangen, een diepe vraog naor gebörgenheid uut de druppende grot klinkt, volle rooie lippen die fluustert dat Paul kommen moet, dat ze hum wul.

Paul kröp op heur an, kek evies naor de loensende ogen van de vrouw, een gezicht dat gedurig meer op het ovaole gezicht van Elisabeth liekt, zoas het lief meer en meer de vörm van Elisabeth annemp. As het jongchie dat an de slootswal staon had, de knopen van de gulp lös, kröp e op heur an. De ogen richt op de mond, de lippen die ze met de slangetong bereurt en glaanzen lat. Paul kek naor de taanden, ontkent de gruiend stieve diepe beneden hum, maor wet dat de lust der is, wet het begun van de harde grote stieve, zoas hij met de volle blaos in de mörgens nao het wakker worden, het stieve pikkie kend had, de druk in het onderlief vuuld had en weten had dat der een lochtbruun plestieken zeiltie onder het laken lag. Paul kröp wieder op de vrouw an, as een hond op de baos ankröp, de tong wied uut de mond, het aorzelnd, schokkend pikkie dat aandacht vrag maor het niet kreg.

Paul likt heur de kneien, de dijen, het tabernaokel waor e hum offern wul. Ze spreidt de bienen wieder, drukt de buuk omhoog, gef hum de navvel te drinken. Hielendal naakt is ze, alle kleren bint vot. De tong van Paul bereurt de borsten, de titten, de lippen, bereurt het puntie van heur tong, as de stieve heur warm en vochtig altaar anraakt en e veurzichtig bij heur binnengaon wul, een begun. Dan gaot de gedachten op de loop, zöt Paul de blinde muur in het felle zunlocht, zöt e in de spiegel die an de muur schuuns hen veuren hangt, hef e zicht op de man die hum verienigen wul met de vrouw die hum bekend veurkomp, maor van wie het gezicht aal vager wordt. Paul zöt hoe het rechte bliekrose vlees van de man, in heur verdwienen giet.

Maor veur het zo wied was, waren de bielden vot en zag Paul het locht dat laangs gerdienen een grauwe waas over het dekbère trök, zag e de grune streepies van de cijfers op de wekker. Paul was vanneis verbeuden terrein op gaon, leek het. De dreum huuld op, huuld op waor e wieder gaon wuld had, maor de dreum gung niet wieder, huuld op waor Paulus een bruun plestieken zeiltie onder het molton laken wus.

In de haand vuult Paul de spanning van de ofbreuken dreum votzakken, een minne dreum, verrinneweerd deur het verstaand, deur de arfenis van jaoren waorin hum veurholden was dat heiligheid allent in de karke bestun, dat verdoemenis en hel tussen de bienen van een vrouw te vinden waren, dat een stieve pik de duvel in eigen gedaonte was. Waor het zaod der was om niet in de eerde te vermotten, maor allent veur nei leven.

Die dreumen waren in de jaoren dat e bij Irma was, staodigan votbleven. Hij was niet benauwd veur heur mond, veur heur lief, hij was niet benauwd zuch te verliezen in heur schoot. Maor nao Arnold waren de bielden vanneis kommen, ze waren bleven, ok toen e bij Irma vot was en e onderdak vunden had in dit huus. Paul dreumde nooit van het dooie poppie, nooit van Arnold, nooit van de plek waor het kindtie begraoven was, nooit. Hij gung nooit hen

de begraofplek van zien zeuntie, nooit hen het graf van zien moe, zien va, nooit hen de plek die zien moe hum wezen had, buten de hege van de dooienakker, waor het older bruurtie in heidense eerde achterlaoten was. Daor was gien stien, gien andèenken te zien, het was der nooit west, daor was allent een ofvalbak veur plestiek en papier west, en een röttende bult met kraansen.

Vrouwlu kwamen niet meer in de dreumen van Paul veur, niet as mèensen die hum uutdaogden, die prebeerden hum op te nemen in heur lieven. Wat döt Elisabeth iniens in mien dreum, in mien kop? vrag Paul hum of. Hij vuult het bloed kloppen. De gedachten vliegt hen boven, hij zweeft en raokt van de wereld. Nei leven, zaod op rotsen of in zaand, en dreumen die aal opholdt waor e wieder gaon wul. Paul hef het gevuul dat e de grèens tussen dreum en warkelijkheid niet zien kan, niet bewaoken kan.

De vastigheid was vot west, toen e Irma verlaoten had. Hij had het bestaon zien as een illusie waor e midden in leup, waorin e zweefde bijkaans. Hij vuulde hum een lochtballon met een maandtie der onder, een lochtballon die in de aovendlocht boven weilaanden zweefde in doodse stilte, koeien die niet omhoogkeken, maor rustig te wachten lagen tot het duuster worden zul, koeien die nargens op te wachten lagen, allent deuden wat ze doen mussen, net as de peerde en wat dat was, zölfs dat wussen ze niet. Dan even het geraos van de gasvlam om de locht in de nylon puut warm te holden, een geeloranje rafelige vlam geliek boven het maandtie, een vlam met korte stoten om hoger op te kommen. Wiederop in het westen strepen van wolken tegen een aal donkerder blauwe locht, okergele strepen met oranjerode raanden van de zun die onder gung. Zo zweefde Paul tussen hemel en eerde, bijkaans wiederop ofscharmd van de aander kaant deur een vlies, niet dikker as de kuunststof van de ballon boven hum.

Dat had een jaor duurd, langer bijkaans, Paul kek der niet naor weerom, niet geern. Het was neudig om vanneis geboren te worden, maor zoas een kind niet dèenken wul an de worsteling uut het geboortekanaol, gien bielden verlaangt op video van de kroeptocht tussen de bienen van zien moe, van de bloederige en kreunende worsteling, zo wul Paul niet weeromkieken op die stried in loopgraven. Het komp hum te nao, het maakt hum benauwd. Bij toeren komp het weerom.

Die stried van jaoren had slachtoffers maakt, dat was eigen an oorlog. Gien stried zunder slachtoffers en uut de mieste oorlogen komt allent verliezers teveurschien. Zien moe had an het gas verleuren wat ze niet vastholden kun toen het oldste kind weeromkommen was in heur heufd. Het kind dat nooit een naam kregen had, dat votdaon was op de plek waor enkelt bloemen te rötten lagen. Zien va was slachtoffer worden van de brief die achterlaoten was, een brief met ien zin, niet meer as ien zin van zien moe, een brief die Paul nooit lezen had, met woorden die zien va hum nooit zegd had. Paul had nooit vraogd.

Het had Paul muite kost te geleuven dat e wunnen had bij de stried. De littiekens jokten of en toe. Het wark op schoel had e der angeven. Niet weer veur

de klas, niet weer sommen maken met ongedurige schoelkinder, niet weer dichtbij kinder die an het begun stunden van neie dreumen.

Paul had de schoeltas opbörgen en wark zöcht met minder lu om hum hen, minder lu die hum gedurig an de kop zeurden, met praoties waor e hum niet an onttrekken kun. Het holdvast was het museum, het wark as zwieger en kieker. Hij huuld van de regelmaot, de vaste warktieden, de vrijheid as de dienst veurbij was. Hij huuld van de schilderijen, de tiekenings, het zulverwark, de bielden, hij huuld hum vaste an kuunst die daor bij mekaar stun en gien vraogen an hum stelde, maor bij toeren antwoorden gaf as e weer zweven gung. Dan kun e praoten met het wichtie dat de onverwachte brief kreeg, een brief van de minnaar, of van heur moe bijkaans, dan vund Paul rust bij het jongchie dat een slee beschilderde, dan weer zöcht e treust bij de schilderswedevrouw die in het zwart achter de ezel van heur dooie man te schreien stun, of trök e hum terugge op de zolder met het uutzicht op de Jozefkerk.

Paul huuld van aovends zunder verplichtings, van stilte en van zwiegen. Hij had bij toeren een scheiding maakt tussen dreum en warkelijkheid, en dreumen leuten hum miestentieds niet meer zo wied zweven dat e alle contact met de wereld kwietraokte. Het museum was de eerde, de zolderkaomer was de vloer onder de voeten. Die lat e hum niet ofpakken, as e kan. Hij hef gien zin aan meer schrammen, locht huuft gien chaos meer te worden.

Dan dreit Paul hum naor de wekker. Half vief, veuls te vrog. Hij giet uut bère en holdt hum an de leuning van de trap vast as e half in slaop hen de wc giet. Vanneis in bère heurt e de eerste vogels fluiten.

Was dat Elisabeth? Was zij het die hum in de dreum lokte, neugde, half binnenleut en lachte met de grote rooie mond, was zij het die de korte rok opstreupte, de bienen uut mekaar deud, hum de kop gek maokte? Was zij het die hum in het veurportaal binnenleut, hum in het oor beet om hum wakker te maken veur e humzölf in heur verliezen kun?

Paul vuult gas in het heufd bovenkommen, hij holdt het niet tegen, lat humzölf metslepen deur de arfenis van jaoren. Hij schrouwt, as e lang niet schrouwd hef, dan valt e deel op de matras en vuult e traonen uut de ooghoeken glieden. Verlangst naor een anraking, verlangst naor verliezen in een aander komp in hum boven, maor hij zöt en vuult gien Elisabeth.

22

Vanaovend is het personielsfeest van het museum. Het was vandage de leste dag dat het museum veur publiek open was. Het kommend half jaor wordt gebruukt om de neibouw in te richten en de kleine verbouwings in het olde diel uut te voeren. De grote zaol, de kleine zaol, de kantoren en de zolderverdiepings bint veur verbouwing an de beurt. De tussenfase van de bouw wordt ofsleuten met een kold en warm buffet en met draankies veur alle metwarkers.

Paul wet nog niet of e hen giet. Hij hef een vrije dag vandage en hij wet niet of e die ofsluten wul met een etentie met collega's. Dat hef e ok zegd. Elk vreug of e toch maor kommen wol, maor hij hef het ofholden. Elisabeth had hum tweemaol vraogd, maor hij had gien ja zegd. Ze had der schier uutzien. De ogen rechte, een lach op het gezicht. Maor de vrije tied en benaom de aovends dielt e niet geern met aander. Hij is niet hielendal bliede met de sluting van het museum. De zolder wordt met een paar week vanneis inricht. Dan is e de vertrouwde plek kwiet. Dat zint hum niks.

De morgen was niet gaon as e wuld had. Smaangs as e een vrije dag nemp, liekt eenzölfde pad kronkelnd teveurschien te kommen. Betied wakker, ofwas op het aanrecht van de veurige aovend as kleine arfenis van de aovend der veur, en een zwaor gevuul in het heufd, een keel die dichttrök zunder dat der een touw an te pas kommen huufde. Het was dan asof zwaorte waor e gien grip op kriegen kun, op hum ofkwam. Dan kwamen met het dooie bruurtie ok Arnold, zien moe, zien va en aander naor boven en as het deurzette, as e gien kracht vuulde om de zwaorte vot te holden, kwam ok wat meer nog an verdriet en kwaodheid stromen kun. Paul had dan muite om overènd te blieven. Het vuul hum stoer van de dag te genieten en met een schilderij gaangs te weden of vot te gaon hen ien of aander museum. Bij toeren lag e dan de hiele dag op bère met strakke spieren om de börst en een hoge fluittoon tussen de oren die e niet kwietraoken kun.

Veur de diverdaotie had Paul een kraant haald. Hij las hoe het in de wereld toegung, drunk koffie en bund e stapel old papier bij mekaar. Hij had het neis van de dag votgooid, op een foto nao die e uutknipt had. Een foto van een kanaol met een boot diepe in het water. Hij wus niet waorum e die foto uutknipt had, zoas met aander foto's die e uutknipte en in een deus bewaorde.

Het spiet hum zowat dat e vrij is. Hij giet hen bère, bladert in een tiedschrift, slap evies en wordt zwieterig wakker, dèenkt an de folder die e veur Elisabeth maken zul.

Vanaovend giet e niet laangs het kold en warm buffet en stiet e niet bij de soep, pudding en ies. Veur hum gien koffie met een likeur, veur hum gien cabaret tussen schoefdeuren. Gien praotie met Van Reems, met Meijer, Borgman, gien praotie met Elisabeth. Hij trekt een lochte zummerboks an, zwarte

schoenen die niet meer knelt, een blauw hemd met witte strepen in de lengte. Hij wet dat het hum goed stiet en hum slanker lieken döt, maor daor döt e het niet veur. Der scheelt niks an het lief. Hij is niet te zwaor, de bloeddruk en de hartslag bint goed. Hij hef een week leden een halve liter bloed of tappen laoten, der mankeert hum niks. Hij is al mooi op weg hen het golden speldtie van de bloedbaank. Dat red ik wel bijkaans, had e dacht, toen de plestieken puut volleup met het warm rood vocht. De naold had gemien in de aoder prikt, zielig weden was niks veur Paul, niet as aander lu in de buurt waren.

Een half uur laoter fietst e de stad in. Het is drok, maor nog niet overvol met toeristen die de tied deurbrengt met winkeln, kuiern en foto's maken veur laoter.

Bij de delicatessenzaok lat e hum salade en Fraanse keze ofwegen, cashewneuten, die hum an foetussen denken doet, bint in de anbieding. Hij koch een half pond. Hij knikt tegen het maagie en zöch een liter dure rooie wien uut. Hij zal humzölf verwennen, vanaovend. Hij hef der gieniend bij van neud. Gien collega's, ok Elisabeth niet.

As e op huus an giet, redt e deur de straot waor wiederop het museum is. De deuren bint dicht, het is half zesse west. Op het glas hangt een papier dat het publiek met een half jaor weer kommen kan. Elk van het wark is hen de Zulvern Ark veur de toespraok van Elisabeth en veur het warm en kold buffet. Paul bedèenkt hum en zet de fiets in het rek bij het grand café. De zun schient over het gemientehuus hen, dat der tegenover stiet. De slagboom van de parkeergarage die der onder is, giet omhoog. Een motorrieder in een bont leren pak broest de kelder uut. Op het terras bint nog stoelen vrij onder de boom die een taofel in de schaduw holdt.

'Een witbier graag,' zeg Paul. Hij knikt as het maagie vrag of e der een schief citroen in wul. Hij zet de zunnebril op. Paul kent Petra. Miestentieds kek ze lochtig en scharp, maor bij toeren ok stoens uut ogen die diepe votligt. De bienen hef ze strak onder de kont, asof de bienen van holt bint. Paul kent dat holterige gevuul, dan wet e dat in de kop een barg zit, die e ofgraven mut. Dan wet e dat dood holt snuid worden mut. Petra holdt een bult vast in het lief, dèenkt e. Hij zöt het an heur lopen. Hij mag heur geern. Dan, zunder dat e wet wat hum dref, giet e in de bienen as het bier veur hum stiet.

'Ik bin zo weerom,' zeg e.

Petra knikt en zet lege glaozen van de taofelties op het dienblad. Paul lat de tas met eterij op de terrasstoel achter en giet hen de sigarenwinkel naost het café. Uut het rek pakt e een aovendkrant en as e bij de teunbank stiet vrag e: 'Ik wul geern een deusie sigaren. Tiene, meer niet. Een lichte soort, een milde sigaar. Heb ie die ok?'

De jongen met wilde blonde lokken dreit hum om en giet de schappen langs. Met de nagel van de doem drukt e de banderolle lös van een plat lochtgeel deusie. Het giet Paul zowat te gauw. Now kan e der niet meer onderuut, het deusie is verkocht veur e ja zegd hef. Tien sigaarties met tien bandties der om, slanke lochtbrune sigaren, zöt e naost mekaar liggen. Lochtbruun as het

leren vlinderstrikkie dat Petra boven het zwarte serveerstersbloesie drag.

Paul knikt. De verkoper döt het deusie dichte. Veur Paul der weet van hef, het is asof de koop buten hum om gebeurd is, zit e vanneis op het terras in de schaduw van de boom. Zunlocht glinstert op het zwartdeuraoderd marmer van de taofelties. De kraant lig op de stoel en in de binnenbuuts van het jassie hef Paul een deusie met negen sigaren, de banderol deursneden. Paul rookt niet. Hij rookte drie, vier sigaretten. Hij was een kwaojong. Zien va leut hum twee sigaretten achter mekaar roken. Paul had speid. Geliek daornao weur de ofspraak maakt. Honderd gulden aj veur joen achttiende niet rookt. Het was makkelk zat. Zien va had vanneis een ritmeester in de braand zet. In het gele blikkie zaten twintig, genog veur ien dag.

Het was makkelk zat west, net as sparen op zaoterdagaovend. 'Aj de rieksdolder met weerom brengt, dan krieg ie der iene bij veur in de spaarpot.' Zo was Paul arm bleven, had e elke daansaovend de dörst lest an de kraan in de wc. Petra brengt hum vanneis een witbier met citroen, ze knikt naor hum.

'Hej lucifer veur mij?' vrag Paul. Zunder dat het vuur der in zit, braandt het sigaartie Paul al tussen de vingers. Hij nemp een slok en bestelt geliek een witbier der bij. Warme ogen hef het wicht, maor ok scharp. Petra had zien dochter weden kund, hij had zu'n dochter begeerd. Ze lacht. Ze kent hum.

As Petra het tweede glas neerzet, het eerste hef Paul zowat leeg, merkt ze dat ze de lucifer vergeten hef. 'Ik breng ze geliek.' zeg ze.

As ze vanneis komp, zit Paul met de sigaar klaor tussen de lippen. Ze komp stief naost hum staon en strek een lucifer an. Het vlammegie weit uut. Paul vuult het leren schoet tegen het bien. Hij huuft niet bezied te bugen om heur haand tegen de wang te vulen. Petra wet waor e verlet van hef. Ze strek vanneis een lucifer of. Paul roekt de locht van het maagie en dan de scharpe locht van zwaveldaamp. Hij döt een paar korte trekkies en pruuft de bittere smook in de mond. Petra schudt de haand, maor de lucifer is al uut. Ze legt het deusie op taofel.

'Veur as e joe uutgiet,' zeg ze. Ze löp met de lange bienen in gestrekte pas vot hen het café. Het is asof ze wet dat het de eerste sigaar van Paul is. De eerste die e zölf rookt. Uut vrije wil. Het was een duur deusie. Dommiet maak ik der een schilderij van, zeg Paul tegen humzölf en zög rook diep naor binnen. Het was een duur deusie, zeg e hardop. Ik heb der lang zat veur spaard, rieksdaolders. Hij holdt de doem tegen het uutende van het sigaartie. Het is asof e nooit aans daon hef. Asof e een vaste roker is. Zul het dan toch in de genen zitten, vrag e hum of. Zul het in elke cel in mien lief te vinden weden dat ik op mien va liek? Is deur mien hiele lief te vulen da'k mien va bin, ok al wul ik der gien weet van hebben?

Paul trekt vanneis veurzichtig an de sigaar. Zien va had duzenden blikkies sigaren in rook op gaon laoten. De longen hadden protesteerd en pas toen de chirurg een diel van een long votsneden had, was zien va met roken stopt. Zien moe had het gas toen al reuken. Draank bleef over veur zien va om treust bij te vinden en slaoppillen om de nachten deur te kommen.

Paul holdt de smook in de mond. Het is een bitter gevuul. Hij wet niet of e dit wel wul, en tegelieks wet e dat in vrijheid besluten kan een rokertie op

te steken, zoas e in vrijheid besleuten hef het personielsfeest veurbij gaon te laoten. Zoas zien moe het gas verkeus boven chaos en zoas zien va in vrijheid besleuten had dat een jaor nao de operatie de veurraod pillen en draank groot genog veur de leste nacht west waren.

De askegel valt hum op de boks. Paul klopt de as vot en strek over de zitting van de stoel. Het is niet de eigen haand die de as votslag. Het is de haand van zien va. Vanneis is Paul verbaosd dat e dat zien en vulen duurt. Paul nemp een trekkie van de sigaar, holdt de smook in de mond, aosemt in en begunt zachties te hoesten as de lochtpiep weten lat, dat der een vrumd gas binnenkommen is. Paul is niet kwaod, vuult gien agressie, gien woede, hij vuult verbaozing in het lief. Het is een verbaozing die langzaom overgiet hen lochte euforie. Paul zweeft boven de stoel, boven het terras, hij zweeft tussen de straot en het bladerdek van de boom, hij gledt over het zunlocht. Hij knikt vanneis naor Petra die langslöp. Ze wet dat ze nog een bier brengen mut.

'Met citroen?' vrag ze. Ze wet het antwoord.

'Vanzölf,' zeg Paul, 'en een jonge der naost.'

'Alstublieft.' Dan is ze vot. Paul zöt de ooghoeken van het maagie, de eerste rimpels zit der al. Kreiepooties, maor bij Petra bint het meer pooties van een liester of een merel. Ze is net hen de kapper west, liekt hum, het blonde haor is hiel kortknipt. Hij zal daor dommiet wat van zeggen, dat e dat schier vindt. Het hiele lief van Paul zingt. Hij dreit het sigarestompie tussen doem en wiesvinger hen en weer. Het dekbladtie lat lös. Elk kun zien dat e hier op een terras een sigaartie te roken zit, maor elk is an het kold buffet en luustert naor Elisabeth, gieniend kan hum hier zien. Paul kek bezied. Een vrouw van zien older, een taofeltie wiederop, schref een brief. Der staot pas een paor regels.

'Ik heb der niet recht vrede met,...' les Paul over de haand. Ze schref met een zwarte vulpen met golden golven der op. Paul les niet wieder, hij vuult gien opstaand in humzölf, niet meer. Zien moe had der niet recht vrede met had, dat wet e now, dat had ze heur man schreven en zien va had die brief niet hebben wuld, maor had hum niet weerom geven kund. Zo had elk an een aander deurgeven wat e niet dragen kun. Paul stek het stompie van de sigaar vanneis an. Hij hef muite de braand in de tabak te holden.

Een wichtie met een rugzak löp in een draf veurbij. Ze hef een bloot lief, een zwarte bloes die allent de lietse börsties bedekt. Onder het korte rokkie zöt Paul in een flits een zwart slippie. Het döt hum goed dat te zien. Hij kek allent, Paul huuft het maagie niet te vulen, dat e heur zöt en vrij bekieken kan, dat is hum now genog. As e wat wul, as e vrijen wul, dan zöch e hum een vrouw die dat ok wul en as e die niet vinden kan, dan zul e hen de hoeren gaon. Hij kent dat pad, hij wus die weg om zaod starker te maken, om moed te verzaomeln veur e Arnold het begun van de negen maond geven had.

As e an de sigaar trekt, merkt e dat het vuur der uut is. Ok die vrijheid vuult e, alles kan e now. Paul wordt lochter in de kop. Schilderijen van Herman Gordijn komt hum veur de ogen. Zwaore hoeren achter bloemegies. Hij stek het stompie an, döt de ogen dichte as de rook braanderig het netvlies bereurt.

Paul zet de fiets tegen het huus, zet de tas tegen de deur en pist in de tuun. Hij wet niet hoe hij de ofstaand van het grand café hen huus oflegd hef. Hij wet niet meer of hij Petra groet hef toen e votgung, bijkaans is e hen de hoeren west. Het is hum ontgaon. Uut de koelkast pakt e een flessie bier en schenkt het uut. Gien citroen der bij. Gien lach van die jonge vrouw met het blonde koppie, met de merelpooties naost de ogen. As een wilde warkt Paul keze en neuten naor binnen. Hij hef gien rem. En nao een tweede flessie bier wet e hum hielendal niet meer tegen te holden. Hij pist achter de schuur en stöf dan met verdwaosde blik in de ogen de trap op, hen de zolder. Hij zet een canvaskarton op de schildersezel en smeert varf met grote halen over het doek. Het wordt een abstract schilderij in rood, blauw en geel. Hij kek gedurig naor de kraantefoto van Elisabeth die an de kaant hangt, asof e heur portret varft.

Dan slat de muheid toe. Dan mut e de ogen dicht doen. Paul stek de kwasten in een weckfles, kek een maol naor het schilderwark en lacht hardop. De bittere smaak van sigaresmook komp boven. Achter in de keel vuult e het begun van speien, hij boert een maol, rochelt diepe vot, dan is de drang veurbij. Hij vluukt, scheldt op het gas, op zien moe en op sigaren, op hoeren, draank en pillen, op ofvalbakken naost de hege.

As Paul in de stoel in het atelier wakker wordt, is de locht in de varte nog rood en oranje. De zummernacht is kort. Hij vuult hum wild en tegelieks leeg in het heufd. Hij bargt de lege flessies op en lat een glas vollopen met kold water. Onderin de rug vuult e een olde pien, maor het gef hum niks. Het is zien pien, ok die olde pien is van hum, net as zien va, die Paul een sigaartie roken leut, die net as Paul de as met korte kloppies van de boks veegde, die prikkende ogen kreeg van blauwe smook die gries omhoogkringelde.

Op de zolder kek Paul naor het schilderij dat e in de roes maakt hef. Het is gien kuunst, het hef gien weerde veur de ieuwigheid, dèenkt e, maor het hef de weerde veur vandage. As ik zo schildern kan, alle dagen, dan huuf ik gieniend om mij hen, dan huuf ik Elisabeth niet bij mij in huus, niet bij mij in bère, dan huuf ik niet met heur dreumen, huuf ik heur nooit schrieven. Dan iniens, zunder waorschowing, ropt Paul het doek van de ezel en slat het op de raand van de taofel in stukken. De haanden kleurt hum blauw en rood en geel.

In de kamer, as e onder het locht van de schemerlaamp in een boek over moderne kuunst bladert, zöt e tiekenings van Ensor over de maskers en de galgen, dan wordt e overvallen deur aander gevulens. Dan wul e Elisabeth bij hum, dan wol e dat e bij de collega's in de Zulvern Ark an de koffie met likeur zat, dan wol e dat e sleup om de depressie die e an kommen vuult de baos te blieven tot morgenvrog en laoter as het kun.

Elke veraandering giet laangs de weg van verwarring en chaos, wet e, as e de resten van de eterij opruumt. De cashewneuten mikt e in de ofvalbak, hij wul die nooit weer. Onder de douche zingt asof het leven der vanof hangt. Hij wet dat dat ok zo is. Zolang e nog schrouwen en zingen kan, hef e het keelsgat nog lös.

23

Bij de post is een brief van de recherche. Elisabeth zöt het an het vignet op de butenkaant. Ze is beneid wat dat weden kan, maor ze lat de brief tot het leste liggen. De kantinejuffrouw brengt intied een kop koffie en zet de vaas met bloemen midden op de vergaodertaofel. Elisabeth wacht tot ze vot is en snedt dan de brief lös. Vertrouwelijk, stiet in grote letters bovenan.

De heufdcommissaris uut Den Haag schref dat der een internationaal onderzuuk gaangs is naor beschadigings van kuunstwarken. Details wul de commissaris in het kader van het onderzuuk niet geven, maor omdat een aantal van de schilderijen ok in het gemeentelijk museum hangen hebt, zal e binnenkört een ofspraak maken veur een gesprek. Wieder benaodrukt e dat, om het onderzuuk niet in de warre te sturen, vertrouwelijkheid neudig is.

Elisabeth schöf de vaze met bloemen naor het einde van de taofel, kek naor de reproduktie van de blauwe peerde van Marc. Ze wet niet recht wat ze met disse brief an mut. Dit kan ze niet gebruken, zo vlak veur de leste verbouwing en met de drokte van de opening van de neibouw. Ze hef al genog an de kop. Vertrouwelijk, les ze vanneis, vertrouwelijk en in het kader van het onderzuuk.

Ze holdt der niet van geheimen te hebben, daor kan ze niet goed tegen. Het valt heur stoer lasten te dragen die aander heur op het bord legt en die ze dan allent dragen mut. Begriepen döt ze het wel, maor ze mist een aander die ze kan vertellen wat heur bezwaort. Was Anita der maor, Anita, met al de fratsen en onoprechtheden, Anita met al de tekörten. Maor Anita is der niet meer, Anita is dood. En butendes, sund Anita het heil en verlangst bij Rianne vund, sund die tied was het vertrouwen der uut. Het zwiegen was Elisabeth niet goed ofgaon. Het had heur sloopt, in het begun. Elisabeth had niet meer eten, niet meer slaopen en as de neud hiel hoog was, had ze bij toeren weer in traonen heur verhaol en heur leed an Anita zegd. Het had locht geven, elke maol een beetie minder, maor het had locht geven. Gedurig had Elisabeth leerd de verhaolen bij heurzölf te holden, hiel langzaom was dat gaon.

Maor as der veul tegelieks gebeurde, as der ingriepende dingen op het pad kwamen, dan mus ze het verhaol vertellen, dan mus ze kwiet wat heur bedrukte en benauwde, maor ok wat heur verbaosde, verwonderde en bliede maakte wol ze vertellen. Zoas de kwaodheid en ontreddering die zie ze vuuld had, toen ze die vrouw die op de walkaant van het diepien liggen zien had. Aander lu meugt zeggen wat ze wult, meugt schrieven wat ze wult, ze maakt zölf uut wat ze verzweg en wat ze zeg.

Ze treft Paul niet in de grote zaol. Een bezuker stiet met de neus dicht tegen een schilderij. Ze wul der wat van zeggen, maor veur ze zowied komt zet de vrouw een stap terugge. Elisabeth bekek het schilderij, ze kek met aander

ogen, bint der beschadigings? Ze duurt niet goed kieken. Van Reems zit achter de balie. Ze vrag hum of e Paul ok zien hef.

'Die gung een half uur leden hen boven, hen de verdieping,' zeg Van Reems.

Elisabeth telt de treden van de trap, ze mut de gedachten verzetten. Wat zul de commissaris wullen, wie zul e ondervragen, hoeveul doeken bint beschadigd, en hoe zit het met het toezicht, hef ze faald? Op de tweede verdieping zöt ze Paul. Hij haakt het koordtie dat de trap naor de zolder ofsleut vanneis vast an het haakie. Hij schrikt een beetie as e Elisabeth zöt.

'Moi,' zeg e, 'of doe ie nog ienmaol de ronde veur de aannemer komp?' De volgende weke wordt de zolder ontruumd, dan gaot de schilderijen, de deuzen, de bielden en de veurraod hen de neibouw. Met veertien dagen begunt de aannemer met de verbouwing, dan verdwient veur een paor maond het uutzicht op de kerke, op de toren van de verzekering en klinkt het geklingel van het carillion even aans as Paul wend is. Zien verbarg giet vot.

'Ik zöcht joe,' zeg Elisabeth. 'Ik zie dat ie alle plekken van het museum bewaokt.' Ze prebeert met een lochtige toon te praoten, maor het valt heur niet met.

'Ik had mien rustplek, hierboven,' zeg Paul. 'Dit was mien nylon rope trick.' Hij wes naor het koord dat de wenteltrap ofslöt. Now de verbouwing der an zit te kommen, en zien stek vot giet, kan e dat gerust zeggen. De stille plek huuft niet langer geheim te blieven. 'Hierboven is het hiel rustig en aj het gebouw van de verzekering votdèenkt, heb ie een schier uutzicht over de stad. Wuj het iens zien?'

Hij giet Elisabeth veur de trap op en even laoter stiet ze naost hum achter het dakraam en kek ze hen buten. Ze was hier maor ienmaol west, ze kende de zolder veural van de tiekenings van de aannemer en van de verhaolen over de opslag van kuunst die tweede keus was. Elisabeth had nog gien tied had de warken uutgebreid te bekieken.

Het carillion speult kwart veur twaalf. Elisabeth lat Paul wiezen waor de schilderijen in rekken staot, de deus met de scharven van opgravings, van roodbruun eerdewark, schoengespen en speldties. Ze lat hum uutleggen van wie de bronzen bielden bint onder stof en dat die dommiet ok inpakt worden mut. Dan schöf Paul de stoel achter de taofel vot, vuult even an de la die op slöt zit, en giet zölf op de taofel zitten. Wat wul ze met mij, wat wul ze hier, dèenkt e. Hij vuult een vrömde spanning, asof der wat an zit te kommen wat hum niet goed uutkomp, bijkaans is het niet meer as dat ze hum dit onderkommen ofpakken zal, disse stek die e in de kommende weken toch al kwietraoken zal. Even komp de gespletenheid in hum boven en is e benauwd dat e ofglieden zal hen verwarring, maor hij holdt het verstaand bij mekaar. Paul zöt de spits van de toren deur het glas en wacht tot het klokkenspel het nommedaguur slaon zal, verpakt in ien of aander lied.

Elisabeth zit in de rechthoekige pilaor van locht dat deur het dakraom hen binnen valt. Paul kek uut het halfduuster vanof de taofel op heur neer. De blondeerde tippen bint uut het haor gruid, meer en meer griezen komt teveur-

schien. De wienvlek op de haand valt zowat vot onder de zulvern ring. Ze is een schiere vrouw. Dan vertelt Elisabeth van de brief, van de beschadigings en het onderzuuk dat op gaang zet is, dat ok het museum, oens museum, zeg ze, bij het onderzuuk betrokken is.

'De recherche schref niet welke doeken beschadigd bint,' zeg ze. Ze wul het der eigenlijks niet over hebben, het is geheim en het onderzuuk kun der deur bemoeilijkt worden, maor ze mut het verhaol kwiet. 'Ik weet niet of ik dit joe wel zeggen mus,' zeg ze. Ze kek hum eernsachtig an, de beide ogen kiekt dezölfde kaant op. De operatie an het oog is goed lukt. De blauwe plekken die der rondumme zaten bint vot. 'Ie kunt zwiegen,' zeg ze vraogend.

Paul knikt. Ie bint der mooier van worden now beide ogen dezölfde kaant opkiekt, dèenkt Paul, maor hij zeg het niet. Hij kan zwiegen. 'Ik zwieg as het graf as het moet. Ie heurt mij niet.'

Elisabeth kek evies achteromme asof ze zeker weten wul dat de deur dichte is, dan giet ze naor het dakraam dat op een glief stiet en trekt het naor beneden tot het in het slot valt. 'De recherche komp binnenkört,' zeg Elisabeth, 'der bint schilderijen uut oenze collectie bij,' zeg Elisabeth.

Ze huuft niet te zeggen, dat ze niet wet wat ze der met an moet. Paul zöt het an het gezicht.

'Ie mut der over zwiegen, dat mut ie mij beloven,' zeg ze. En dan, asof ze het lange opspaard hef, zeg ze: 'Ie bint mij niet hielendal onbekend, zo kört as we mekaar ok kennen meugt. Ik vuul me vertrouwd bij joe.' Ze kleurt tot diepe achter de oren. Paul wet welke doeken het bint, hij kent ze, hij wet waor de krassies zit, de merktiekens die hum een plek in de ieuwigheid geven mut. In de catalogi hef e ze anstreept. De boeken ligt in de slaopkamer op een staopel. Hij kan ze zo opzuken, maor hij wet het ok uut het heufd. Van Roessing de schaopskudde, van Marc de blauwe peerde, de hotelkamer van Hopper, van Willem Bartel van der Kooi de minnebrief die beneden in de grote zaol hangt, hij wet ze allemaol, Nolde die in bruuklien geven was, Kandinski die now weer in Boymans van Beuningen hangt, en aander, aander, veul meer tot wied in Zuudamerika hef e de merktiekens achterlaoten. Het bint die doeken die e in de tekst veur de folder nuumd hef.

Paul kek Elisabeth an. Het is niet heur schuld, hij wet het, maor ze is raakt an wat heur dierbaor is, dat zöt e. Hij kreg medelieden met heur, dommiet komp uut wie as de krassies op de doeken maakt hef, dan is de teleurstelling nog groter, nog dieper. Hij zal der niet meer weden om tegen te schelden en te tieren, de recherche zal hum vinden, gien twiefel meugelijk.

24

De zun zakt traog in het westen, de bol liekt platter op de grèens van locht en laand. De locht kleurt hoog boven Paul aal donkerder blauw en wordt griezer, met tegen de horizon roodoranje en smaangs gele kleuren. Het is slim rustig op het fietspad deur de weilaanden. Paul is nao het wark in de stad bleven. Hij winkelde, kocht een kraant en zat op het terras van het grand café lu te bekieken die veurbijgungen. Hij smoesde met Petra, die zunder vraogen hum draankies bracht. Ze is een jaor of vieftien jonger, maor hij zul verkering met heur hebben kunnen, as e wuld had, maor hij wol niet.

In huus had Paul vanneis een sigaar rookt. Het deusie met de negen had nog in de servieskast legen, die had e niet vanneis anraakt, niet nao die iene maol, hij had niet meer roken huufd. Vannommedag had hij Petra om een sigaartie vraogd. Ze had dichtbij hum staon en hum een vuurtie geven. Dat was wat e wol, meer was niet van neud west. Hij had niet keken wat op de kaort stun. Hij had het lekkerste besteld. Het lekkerste was niet het duurste, had Petra zegd. Parelhoen en eendeborst, verse gruunte, gebakken eerpel. Ach, het was meer as genog west. Koffie met een likeur en op de achtergrond muziek van Mozart, of bijkaans van Mendelssohn. Het had hum goed daon.

Paul had gien gedachten in het heufd had, en as ze der al waren, dan waren het lösse flodders. Hij had keken, hij had zien wat e zien had en niet dacht an wat west was en wat kommen gung. Het was een vrömde rust die in het hiele lief te vulen was. Het was asof de brief, die Elisabeth hum zien laoten had, veur hum bedoeld west was, asof het een verlössing was, zoas een pyromaan naor de braand blef kieken en bliede weden kan as e herkend wordt.

Op weg hen huus, deur weilaanden waor koeien te wachten lagen tot het witte waas het uutzicht vothaolen zul, heurde Paul een tjiftjaf zingen. Het blad an de bomen begunde te verkleuren in aal meer tinten. Nao egaol zummergruun gaf de harfst eerst duzend tinten bruun, rood, paors en dan het egaole natte donkerbruun van de winter.

Het is al fris as e in huus komp, maor Paul schöf de serredeuren lös en zet de rotanstoel op het plattie. Hij schenkt hum een glas bier in, pakt het deusie sigaren uut de kast en stek hum ien an. De locht in het westen kleurt now van donkerrood en geel, as achter de peerde van Nolde. Boven hum bint de eerste steerns te zien. Het mus der een maol van kommen, zeg e tegen humzölf. Dit kun niet ongestraft gebeuren, elke kras is het begun van een breuk zoas een kras op het glas zien lat waor de scheiding kommen mut. Het is dan zaak om van de scharpe raanden of te blieven, dèenkt e. Der huuft gien bloed an de vingers te kommen. Wied vot zöt Paul een vuurrooie ballon tegen de aovendlocht. Met tussenpozen locht de ballon op as vurig gas de locht verwarmt om het maandtie op heugte te holden.

Hij was gister, met Elisabeth op de zolderkaomer in het museum, niet recht schrökken toen ze vertelde van het onderzuuk, van de beschadigings van de doeken en van het onderzuuk. Hij was weerom stapt op het pad dat e wel kende, dat e jaoren in praktijk bracht had en nog lang niet vergeten was. Paul had het verstaand gebruukt, hij had keken en luusterd en het gevuul buten schot holden. Hij had de smalle mond van Elisabeth in hum opzeugen, de smalle samentrökken lippen, de wangen met weinig kleur, die gedurig rooier weuren toen ze het verhaol vertelde. Hij had naor de lochtblauwe ogenschaduw keken die glinsterde op de oogleden en waor schilferties van lösleuten. Paul had keken, luusterd en registreerd, maor hij had niet vuuld wat Elisabeth zegd had, niet vuuld wat ze zien laoten had. Hij had de andacht verlegd naor het witte baandtie van de beha die net onder de mouw van het blauwgrieze hessie te zien west was, naor de moedervlek even boven het oor, naor de blauwe pumps die op de holten vloer zenuwachtig hen en weer scheuven. Hij had dacht an het portret dat e van heur varven wol, dat ze naakt veur hum poseren much, dat e dat geern wol, maor niet vraogen zul.

Paul had dacht an heur lief, het lief dat verhit en in toezel was deur het arrestatiebevel van Paul dat ze in de haanden huuld, een brief as veurbode veur gevangenisstraf. Hij had van het lief van Elisabeth dreumd, een lief om in te dreumen zunder te vrog wakker worden, zunder an Arnold te dèenken, zunder dat de plek buten de begraofplaots hum deur de kop zul scheuren.

Op de raand van de taofel, waor hij het scalpeermessie in de la wus, had e maor half luusterd naor de woorden, hij had woede in hum raozen vuuld, onmacht en geliek ok overgaove en diepe rust. Het onvermijdelijke mus weden, dat had e vuuld. Het carillion speulde een vrolijk nommedagdeuntie.

Even had Paul Elisabeth vastholden toen ze de wenteltrappe ofgung en het koord van het haakie lösmaakt had. Ja, ze hadden wat met mekaar, had e zegd toen e de blote bovenarm vastpakte, de locht reuk van heur bezwiete lief. Der had een zoen in de locht hangen.

'Ie zwiegt,' had ze zegd. Elisabeth had stief bij hum staon, de bienen een eindtie van mekaar, asof ze steviger staon wol, een vaste basis zöcht veur wat heur te wachten stun. Heur buuk raokte Paul zowat, net niet. Alles in heur lief, in heur gezicht vreug der om, maor ze had niks meer zegd, Paul had heur niet kust. Hij wet niet of hij spiet hebben mut.

In een boom wiederop fluit een merel, een hoge toon, dan iniens brek het geluud of. Paul prebeert in het heufd het lied of te maken, het lukt hum niet. Een krassie op een schilderij. Naost het bère ligt de catalogi met de streepies op de ofbieldings. Rooie en blauwe streepies in het boek. Gedurig in de linkerhoek an de onderkaant. Een miniem krassie, maor wel het teken veur de ieuwigheid. Het zul nog even duren, maor elk zul hum kennen, tot wied in de toekomst. Hij had zien tieken in dit interval achterlaoten. Hij zul wieder leven in de doeken. Elisabeth zul hum nooit vergeten.

Bijkaans heurt het zo te weden dat een grote liefde maor ienmaol in het leven een kaans kreg. Bijkaans heurt dat zo, dèenkt Paul. Ienmaol is genog en

neudig om het eigen leven in de muut te kommen. Die eerste liefde, de hartstocht die neudig is om jezölf te verliezen, om te vergeten daj der bint en dat de wereld vol is met dooie poppies.

Die overgave an zien Paulus, zien Arnold, was neudig west om te weten dat e overleven kun nao het verlies. Nao stried komp dan inkering, komp verlies van hartstocht en van overgaove, dèenkt e, dan komp ofscheid en verdriet, dan is het de beurt an rouwen en traonen. Dan is het tied te vulen dat, wat overblef de muite weerd is. Dan mut overgaove en hartstocht vanneis veroverd worden.

Uut de la van het bureau zöch e een ansichtkaort met een schilderij dat hum anstiet. Hij zöch in de stapel vanneis en vanneis. In elk museum waor e komp, koch Paul kaorten met ofbieldings van de eigen collectie. Dan vindt e ien die hum anstiet. Hij schref ien regel op de achterkaant en stek de kaort in een envelop. Hij stek de envelop met de kaort in de buuts van het witte hemd dat over de leuning van de stoel hangt.

Krassen op de ziel, streepies die zien laot waor breuken teveurschien kommen zult. De merel fluit vanneis, holdt vanneis halverwege het lied op, vanneis prebeert Paul in het heufd het wieder te zingen, vanneis speult e dat niet veur mekaar. Hij haolt een flessie bier uut de koelkast.

Paul zet het glas en het flessie op de tegels van het plattie. Hij löp een eindtie het grös op en trek de rits van de boks lös. Hij kek hen de steerns, naor de raand van het heelal, as e vuult hoe de blaos de spanning kwietraokt, heurt e het zachte ritseln van het water in het grös. Hij zucht diepe.

Dit is zien terrein, dit is zien tuun zunder de woekerings van wat achter de hege is. Hij hef de hof met zörg ofscharmd. Hij schrouwt as een olde wolf, een schrouw die veraandert in homerisch lachen, een lachen dat hum tot in de buuk zeer döt. Hoog boven hum zöt e een zulvern streepie tegen de donkere locht. Honderd man of meer hangt tussen hemel en eerde. Hoe e ok luustert, hij heurt gien geluud van motoren. Het is doodstille. Hij drinkt het glas leeg en schenkt humzölf bij. Hij keert het flessie omme tot der niet ien drup meer uut komp. Hij zet het flessie vot. Hij hef de tonge dik in de mond.

Paul giet de hal in, trekt het jassie an. As e laangs de schilderijen löp valt de blik op het medallion. Hij trekt de speld uut het behang, holdt het bottie vast. Maria liekt op Elisabeth, as e het zien wul, maor hij huuft het niet meer te zien. Hij lat het kleinood in de jasbuuts glieden en giet vanneis hen buten. Aal meer steerns zöt e wied boven hum, aal meer. Nog ienmaol pist e in het grös. In hum schrouwt vanneis de olde wolf, maor hij lat het biest niet naor buten, een vrömde wil slöp het heufd van Paul binnen. Hij trekt de rits omhoog, nemp de stoel met de kamer in en drukt de schoefdeur dichte. Hij legt het blauwe pak klaor, de zwarte schoenen haalt e uut de kast. Een bordeauxrood slippie, witte sokken legt e over de zitting van de stoel. Dan kröp e nakend tussen de lakens. Hij valt in een dreumeloze slaop.

25

'Ik bin trots op joe,' heurt Elisabeth. 'Ik bin trots op joe.'

Een va dreugt in het badhokkie naost heur een maagie van een jaor of vier of. Het klapdeurtie stiet lös. Het kind bibbert en lat heur willig deur ofdreugen. Elisabeth zwöm om fris te worden en gedachten op een riege te kriegen. Dommiet komp de recherche op bezuuk.

'Zwemmen is niet makkelk,' heurt ze de man zeggen. 'Joen armpies en bienties tegelieks bewegen en dan ok nog aosemhaolen. Dat valt niet toe. Gef niks daj de mond vol water kregen, dat komp wel goed. Oefenen, aal maor weer. Het water stroomt joe vanneis in de mond, maor nao een paor maol, löp het der zo weer uut. Dat leer ie wel. Dat giet niet in ienmaol goed. Dat is met alles zo.'

Elisabeth drukt het deurtie van het badhokkie dichte. Ze scharniert de plaank van het bankie naor veuren. De beide deurties zit klem. Ze trekt het badpak uut en dreugt heur of, dan giet ze zitten. De naakte billen op het donkere holt. Ze luustert naor de man die naost heur met het kind an de praot is. Ze heurt de klaanken, maor niet meer de woorden die e zeg. Ze heurt enkelt nog 'Ik bin trots op joe. Ik bin trots op joe.' Maagie van nog gien vief jaor, rillend en bibberend an de aander kaant van het schot.

Het hef lange duurd veur ze dat van heurzölf zeggen duurde. Maor now ze het museum goed in de vingers hef, en in de gaten hef dat ze bij toeren fouten maken mag en dat ok döt, wordt het leven der makkelijker van. Dat ze Paul in vertrouwen neumen hef, daor had ze wel even last van had, maor teglieks wet ze dat e zwiegen zal, dat e de vrundschap, die gruit niet beschaomen zal. Paul is heur vertrouwd, al wet ze dat ze bijkaans een bield van hum maakt dat niet hielendal met de warkelijkheid overienkomp. Bijkaans is hij een aandere man as ze dèenkt, ze wet het niet, maor ze hef der gien hinder van. Het spiet heur dat ze hum niet kust hef, daor op de trap. Ze vuult een langzaome naodering, een vergruien zunder dat het zegd wordt. Het is as met een schilderij, of met een gedicht dat joe langzaom vertrouwder wordt, dat een diel van het leven wordt, zunder daj daor weet van hebt. Elisabeth döt het klapdeurtie van het badhokkie lös. Ze wringt het badpak uut boven het puttie in de vloer en rolt het natte badpak in de haanddoek. De va en het kind praot nog, trekt de kleren in een aander tempo an. Elisabeth luustert niet langer. Ze hef genog kracht om de confrontatie met de plietsie an te gaon.

De rechercheur is een korte dikke man. Hij is in burger, een zieden strik op een gries pak en zwarte schoenen met een veeg zaand der over. Hij hef laangs de bouwput lopen. Elisabeth lat thee brengen. Ze praot over de verbouwing, de reize uut Den Haag en over het weer. As ze genog an mekaar reuken hebt, komp de rechercheur met de bosschop waor e veur kommen is. Hij leg het kof-

fertie op de vergaodertaofel en haolt der een map uut. Even laoter ligt een stuk of tien kleurenfoto's op de taofel. Marc, Kandinski, Nolde, Hopper, Roessingh, Monet, het bint foto's van de hiele doeken, dan uut een aander mappie leg de rechercheur foto's van details op taofel. Hij schikt de foto's bij mekaar. Met het potlood wes e op de krassies in de linkerhoek op de doeken. Smaangs bint ze klein en ondiepe en zowat niet te onderscheiden van de craquelé scheurties van honderd jaor dreuge varf. Aander krassies gaot tot op het doek.

'Een diel van de schilderijen komt uut joen museum. Hier,' hij tikt met de wiesvinger op taofel, 'of ze hebt der een maol hangen. Van een paor weet we het niet zeker, bijkaans kun ie oens dat zeggen.'

Elisabeth kent de doeken. Ze zeg dat ze niet van allemaol wet of ze in het museum hangen hebt. Ze zeg dat ze hier nog maor een jaor warkt.

'Met permissie,' zeg ze, 'ien van de suppoosten zul de foto's iens bekieken kunnen. Hij warkt hier al jaoren en wet bijkaans of de doeken hier west bint.'

De rechercheur aorzelt. Hij wul het onderzuuk zo geheim meugelijk holden. Elk die der van wet kan het an de daoder zeggen en het onderzuuk in de warre sturen, zeg e. Dan stemt e toe as Elisabeth zeg dat die iene metwarker heur minnaar is. Ze zal hum halen.

Paul is niet op de plek. Van Reems wes naor boven. Elisabeth giet de trap naor de verdiepings op. De derde en de zeuvende tree kraokt. As ze de leuning vastpakt, vuult ze dat ze klamme haanden hef. Hielendal rustig in het lief is ze niet. Hoe hoger ze komp, hoe meer het vrömde gevuul, in heur gruit. As ze op de tweede verdieping de bocht nemp an het einde van de trap, zöt ze dat het oranje nylon koord veur de wenteltrap naor de zolderkaomer vot is. Het locht in het grune lichtbakkie met: nooduutgang braandt niet meer. Benauwd zwiet brek heur uut, ze vuult iniens lood in de bienen. Ze wet wat heur te wachten stiet, maor ze wul het niet weten. Ze giet in een raom de trap op en drokt de deur lös.

In donkerblauwe pak met rooie das, de witte sokken, zwarte schoenen, ien knoop van het jassie dichte, ien lös. Over de taofel met de la half lös lig een lochtgrieze regenmantel. Het heufd van Paul hangt schief, asof e veur een leste maol uut het dakraom kieken wol. Elisabeth wet niet wat ze zöt, ze wet het, maor wul het niet weten. Ze pakt hum bij de bienen en tilt hum op. Het heufd schöf bezied en komp tegen het beschot van het schuunse dak. Ze lat Paul lös, het lief zweit om de as. Op de taofel lig het scalpeermessie. Elisabeth schopt de schoenen uut, streupt de rok omhoog, klimt op de taofel en snedt het nylon deur. Met een klap valt Paul tegen een lege deuze. Elisabeth rolt Paul op de rugge, uut de buuts van het jassie valt het medallion van Maria met kind.

Elisabeth ropt het koord lös. Uut de buuts op het hemd stek een witte envelop, heur naam stiet der op. Ze les de iene regel op de achterkaant van de ansicht van Hotel an het spoor. Een wolk gledt veurbij, een straol zunlocht strek Paul over het gezicht, koestert de deuzen met potten en vazen, de rekken met schilderijen. Het carillion van de Jozefkerke begunt het deuntie veur het volle uur.

Mien verzuuk

Over kennismaking

Laot ik bij mekaar een stuk of vief keer op een kennismakingsadvertèentie schreven hebben. Een vrouw hef het geschrief mij niet opleverd. Bijkaans was het mij daor ok niet om te doen. Schrieven brengt mij dichter bij mezölf, hoe wieder een aander vot is, hoe meer ik mien best doe, om dichterbij te kommen. Het hiele terrein tussen die aander en mezölf breng ik in kaort. Op mien verzuuk, an de reize.

Mien zölfliefde is merakel groot worden in de jaoren die achter mij ligt. Dat heugt mij. Der is in elk geval iene die van mij holdt en die is dichtebij. Dat maakt het lastig om een aander der bij te vinden, om te dielen wat der te dielen is. Ik bin niet de ienige die daor met gaangs is. Ik ken hiel wat koppels die de stried met mekaar angaot, een stried die elk tegen zukzölf voert, maor vake een gevecht liekt te weden waor ze de partner de kop veur inslaot. Om jezölf onder ogen te duren zien, daor is deurzetterij veur neudig, en kracht. Ausdauer zegt de Duutsers, en die weet wat vechten is. Niet elk hef die moed en die kracht. Lees de advertèenties der maor op nao.

In de Volkskrant vraogt manlu een vrouw. Het dier in de man, de ram, de bok, de hengst geilt op en tussen de regels. Het vrouwgie mut mooi en schier weden en as het kan een spleet wat brieder as een potloodstreep. De manlu vraogt hartstocht en sex, miestal in de aander volgorde. Het komp op hetzölfde neer. Neuken en de rest dat neemt we der bij, schrieft ze in de kraant. Ik heb niks tegen die dudelijkheid en niks tegen sex en hartstocht. Ik blief der liever een beetie uut de buurt. Ze kunt dodelijk weden en ze zörgt veur een bult onrust en onwiezigheid aj de kop der niet bij haolt. Het kan arger weden as heroïne en draank. Ik heb die kaant beleefd en begeer dat niet vanneis.

De advertèenties van de vrouwlu bint evenwichtiger, ok al bint der bij die enkelt een man zuukt die groot schaopen is.

Praoties vult gien gaoties, allent hengstenlullen kunnen gaoties vullen.

Op zu'n verzuuk, daor schrief ik niet op. Ik hold van peerdrieden, liefst zunder zaodel, dat huuf ik niet in de kraant.

In wat ik de maotige advertèenties nume, stiet een bult cultuur: muziek, literatuur, kuunst en alles wat der met te maken hef. Ik schreef naor die vrouwlu. Ze hadden het leste jaor gien boek lezen, waren niet naor een concert west en kenden gien verschil tussen moderne kuunst en de renaissance. An wedergeboorte waren ze niet toe. Ik overdrief. Ik kwam der achter dat de woorden van de dichter: Kijk maar, er staat niet wat er staat, op de kraantenteksten van toepassing bint. Mèensen zegt altied wat aans as wat ze mient. Daor hebt ze redens veur. De waorheid is arg zat. Ik doe hetzölfde. Ik prebeer niet te liegen, maor ik geleuf mezölf bij toeren niet.

Verwarkt verleden, de bult op een riege. Dat klinkt goed. En as de kennis-

making der is, dan komp naor boven wat verwarkt is. Het vuur smeulde, de braand komt der in. Zukke kennismakings bint hiel mooi om buten te zetten wat niet in het heufd heurt. Ik heb het gebruukt, en der lochtigheid an overholden. Schrieven op advertèenties is ien vörm om klaor te kommen met wat achter joe lig. Der bint meer wiezen om je gereed te maken veur de toekomst. Wie nog gien weg vunden hef, kan disse proberen. Hold de boks zolang meugelijk an, as ik je raoden mag.

Smaangs is het eerste gesprek al genogt om der achter te kommen dat in de tekst in de kraant wat aans stun as wat ik der uuthaalde. Woorden op papier hebt maor ien dimensie, anderhalf bij toeren. Ik kiek naor de leestekens, de grappen, het riemschema. Paartie lu zet een bult tussen haakies of kort woorden of tot der een raodsel blef. Ik weet nog al niet wat gien bbs betiekent.

Reageren op een advertèentie is ien ding. Een lange brief met alles der in, of een half kaantie, is wat aans. Wat heb ik in de anbieding en wat leg ik bij het eerste contact op de teunbaank?

Ik vind dat niet zo moeilijk. Ik schrief makkelijk en gebruuk een paar schriefregels die ik mij eigen maakt heb. Ik herhaal de hiele tekst uut de kraant in eigen woorden. De vrouw an de aander kaant wet dan dat ik naor heur luuster. Ik gao wieder met feiten en een sluut of met een paor veronderstellings. Veur de wissigheid doe ik een envelop der bij met mien eigen adres der op en een postzegel: Stuur de brief weerom aj mij niet zitten ziet.

De helfte krieg ik weerom, de aander helfte belt. Van die bellers zegt de helfte of, de aander helfte laot ik zölf weten niet wieder te wullen. Een enkel maol komp het tot verslag. De vrouwlu vindt mij niet lekker roeken, of de locht van het wicht stiet mij niet an. Ze ruurt te lang in de thee. Der bint duzend manieren om te zeggen dat het gevuul een aander op het oog hef. Smaangs ontbreekt de woorden, smaangs wet het lief wel wat het wul, maor is de geest nog gaangs met de rondgang langs geiligheid, sex en het verleden. De vrouw liekt teveul op een olde liefde, hef het haor as mien oldste zuster, liekt op mien moe of juust niet. Heur stemme piept, ze holdt niet van koffie en niet van vleis, ze is onbespeuten of hef overal lak an. Alle projecties van vroggere ervarings ligt over dat onbekende lief. Dan mut ze wel deur de grond zakken.

'Mag ik veur je ofreken?' zegt ik. Met ien veurzetsel dat ik anders kies as ik vuul, lieg ik mij naor huus.

Ingewikkelder is om zölf een tekst veur de kraant te schrieven. Wat komt der in? Elke regel meer, kost vieftig gulden. Wat bin ik weerd? Doe ik mezölf veur

f 200,= of veur f 500,= in de etalage?

Ik doe het, want zoveul, meer zölfs vind ik mezölf wel weerd.

Zoveul en meer nog kostte het mij in pecunia om der achter te kommen wie in het vel stek waor ik mij gast in vuul. Ik heb mien lief in bruuklien, ienmaolig. Hoe krieg ik zicht op de huurder?

Hiel wat lu koopt makkelijker een neie wagen, een nei huus, neie vloerbedekking, neie meubels of een neie vrouw, as geld uut te geven om de eigen-

heid te ontdekken. Honderd gulden veur een boek is teveul, een schilderij dat gevulens lösmaakt waor ie wieder met kunt, is te duur as de pries boven de duzend gulden komp. Elke hef recht op zien eigen armoede. Ik heb enkelt zeggenschap over mien eigen, daor hold ik het bij. Wie wat van mij weten wul, die komp maor vraogen.

Geern had ik de teksten hier neerschreven van de advertèenties die ik in de kraant zetten leut. Ik bin ze kwiet. Ik bewaor niks meer. Wat gister was, dat is veurbij. Dat geldt ok veur disse woorden, ze bint zegd. Aj ze leest kuj ze bewaoren of van je votspulen. Zunder advertèentieteksten giet het ok. Met dit verzuuk prebeer ik te zeggen wat mij gaangs holdt. An elk is het om der met te doen en te laoten wat e wul.

Ik schrief niet meer, ik gao mien lief achternao. Gister heb ik een meugelijkheid veurbijgaon laoten. Veur het provinciehuus in Leeuwarden leup ik stief laangs een vrouw van mien older. Ik was in gedachten, maor twintig meter laoter zee mien lief dat ik omdreien mus. As de vrouw die der veur mij is, bestiet, dan wet mien lief in een oogopslag dat ze de goeie is, die aander wet dat ok. Alle hartstochten kunt dan boven kommen, met het verstaand op de eerste riege van de arena. Daor blief ik zölf bij.

Ik dreide mien heufd. Ze zat op de stoep van de Kanselarij. Ik keek. Ze wachtte. Ik bleef stillestaon. Te lange. De vrouw leup wieder. Een gruun rugzakkie had ze. Ik bin heur kwiet. Aj heur in de muut komt, dan heur ik het geern.

Over gaten in sokken

Kindervraogen kriegt nooit antwoord. Vraogen van groten miestentieds ok niet, dat leste is niet zo slim, olden vraogt niet meer, ok niet as ze gien weet van de dingen hebt. Het duurt een tied veur ie dat in de gaten kriegt.

Sokken, de gaten in de sokken, waor die gaten vot kwamen, hoe dat kun, dat waren mien eerste kindervraogen, ruum veur ik vreug waor de poppies votkwamen. Beide vraogen waren gelieke vol geheimen. Der was een sok, der was een voete, der waren tienen en een schoen, en nao een week of wat zat der bij de grote tien een gat in de sok. De linker en de rechter omwisseln bij het antrekken, dan gung de sok wat langer met. Mien moe stikte der knollen op en toen de tied rieker weur, kreeg ik gedurig neien. Nylon sokken, die schoerden. De sokken, met de gaten der in weuren votgooid. Waor kwam het gat vot? Waor bleef dat gat? In de schoen was niks te vinden. Ik stun veur een raodsel dat mij meer gaangs huuld as dat aander gat waor ik uutkreupen was, waor ik zunder zeggenschap met kracht uutperst was bijkaans.

Het heugt mij niet meer an wie ik die vraog stelde, as ik der een gooi naor doe dan was het in het begun van de middelbaore schoel

–ik heb lang in onwissigheid leefd wat een bult dingen angiet-

en vreug ik an de scheikundeleraor hoe dat met die gaten in de sokken kwam. Op de Weegh, hij heette ok Gerard, maor zo much een kind in de klasse hum niet numen, had het geheim van atomen, elektronen en moleculen anraakt. Merakel klein en niet vast te pakken. Zo begunden gaten in de sokken ok, miende ik, moleculair en ongriepbaor. Ik vreug. Ik kreeg een lacherig antwoord, net as al die aander antwoorden die groten mij gaven. Ik weur warm en kold tegelieks. Grote mèensen neemt kinder niet eernsachtig. In die tied niet. Ik mag hopen dat dat aans worden is, maor ik geleuf der niet veul van. Groten neemt heurzölf miestentieds ok niet eernsachtig. Ze stelt gien vraogen meer. Waorom bint wij op eerde? Om hier en in de hemel gelukkig te weden. Om eerpel te krabben en bonen te punten. Honderd roomsche antwoorden op de vraog naor de gaten in de sokken. Ik zag allent zwarte gaten in het heelal.

Kinder kwamen niet uut de boerenkool, der kwam gien ooievaor an te pas, mien moe had gien slangie tussen de börsten waor melk uutkwam, dat zee de pastoor op een veurlichtingsbijienkomst die miend was om een grote jongen van mij te maken, Maria, uut het aovendgebed dat naor de moe van Jezus nuumd is, was maagd, vrucht van uw schoot, Wees gegroet Maria, daor had het wat met van doen, een schoot nuumde ik schoet, daor zat een buuts op, de navvel was gien drukknoopie, grös was gruun omdat het gruun was en heui was geel. Een ragebol was een roege bos haor op de kop. Ie kunden der spinrag met uut hoeken en gaten halen. Deur koeiestront op het laand te gooien weur de grond geil. Ik wus in elk geval wat dat was, geil. Hoe ik hoer schrieven mus,

dat wus ik niet en ik duurde dat niet te vraogen. De dikke Van Dale hadden we niet in huus, die meneer wacht nog aal op antwoord, en ok een Biebel was der niet. Het Hooglied was veur geriffermeerden, die kwamen met de spreuken klaor, en zundags nao karktied as ze niet het het zwembad muchen, maor wel in het veld tussen de koeievladden gods water over gods akker leupen leuten. Bij toeren nuumde mien va mij koe-navvel, maor dat miende hij merakel goed. Hoe een kalf geboren weur, dat had ik bij ome Gradus in de schuur zien. Met een touw om de veurpooties en dan trekken. Ik dacht niet an een verlostang en niet an mien laanding op de kokosmatte veur de törfkachel. Maria bosschop, toen kwam ik. Negen maond te vrog.

Bij de godsdienstlessen weur het niet beter. Kun oenzelieveheer een stien maken die e zölf niet tillen kun? Kun god humzölf dood laoten gaon? Dat stun niet in de biebel. De boer is een sufferd en dat stiet in de biebel. Der stunden merakel veul drieletterwoorden in de biebel, maor het was een katholieke schoel en een biebel muchen we niet lezen, daor leerden ie onaneren van, maor dat kun ik al.

De Karmeliet vertelde van arbeidsethos en de bevrediging uut wark. Een arbeider die een rad an een wagen schroefde, die met een lekker gevuul hen de vrouwe gung omdat e de moeren goed vastdreid had en de bestuurder van de wagen een veilig pad metgeven had. Hoe as dat zat met een arbeider in een mitrailleurfebriek, wol ik weten.

'Kiek maor in het naaimaandtie,' zee de pater.

Dat zee e niet, maor dat had e zeggen kund. Dat zeden we tegen mekaar in de tied dat de universiteit de schoel was. De alma mater zul mij groot maken. Alle vraogen hadden een antwoord en waor nog gien antwoord op was, daor kun Geert Vraogezaod in het Naaimaandtie terechte.

Ik had gien naaimaandtie, ik onaneerde nog. Wat mien ie? Oh ie mient masturberen. De naodaogen van grappies as.

'Wat is het verschil tussen een kapottie en een dinky toy?'

'Wat is een dinky toy, mamme?'

Ik wus niet wat een dinky toy was. Ik was soldaot met het gebreuken geweertie en scheut met de generaole repititie lösse flodders in een plestieken boterhamputie, tot de nek in het schuttersputtie met de locht van varse eerde in de kop.

Ik weet waordeur de bananen krom bint. Dat komp van etheen, olde lu zegt nog ethyleen. Ik geef joe de formule, die ken ik uut de kop. C2H4. Een banaan die riept, kreg een gele kleur en maakt dat hormoongas om nog geler te worden. Tussen de vingers van de bananenhaand blef dat gas langer hangen as an de butenkaant. Daor trekt ze krom deur. Hold maor iens een banaan stief vaste, dan vuul ie wat ik mien.

Ik heb een beetie benul van atomen en elektronen. Zoveul benul dat ik oprecht zeggen kan: ik weet niet hoe ze der uut ziet, ik weet niet hoe ik ze mut duden. Ik weet niet wat een elektron is. Ik heb zoveul bijleerd, dat ik zowat niks meer weet.

Waor is zaand van maakt? Waorom is grös gruun? vraogt studenten mij. Waorom valt een atoom niet in mekaar as plus en min mekaar antrekt?

Ik stuur ze deur naor de zundagsdienst. De vraog naor waorom is veur de schepper, daor heb ik gien weet van. Oenzelieveheer hef de hemel en de eerde bedacht, zegt ze. Ik citeer de getugen op straot die mij bekeren wult met antwoorden. Waorom de almachtige opschepper, zo as mien va zee. as e de dampende eerpel over de borden verdielde, dat daon hef, dat weet zien vertegenwoordigers niet. Alles is groot schaopen. Bij mij kuj terechte veur de waordeur- en de waortoe-vragen.

Waordeur is grös gruun? Dat komp jongen deur het spel van locht met chlorofyl, dat kleurt de weilaanden mooier. Waordeur krieg ik het warm en meer as dat van kindervraogen over wat zichtbaor en onzichtbaor is? Dat komp van hormonen die mij deur het bloed en deur de vingers raost. Waorom dat zo is? Dat huuf ik niet te weten.

Waorom gruit nagels van de tienen in het vleis? Dat hef oenzelieveheer bedacht, waorom de zeun van Maria dat regeld hef, dat weet ik niet. Waortoe? Om de scharpe raanden om te bugen en tegen te gaon daj gaten in de sokken kriegt.

Waorom ik gien antwoorden geef, maor enkelt vraogen stel? Kiek maor in het naaimaandtie, daor lig bijkaans nog een klossie met spinnewebgaoren.

Over draank en wat het oplost

Draank maakt meer kapot as ie wult. Mien va is der dood an gaon. Hij had de older om dood te gaon en draank stun an zien kaant. Hij was niet an de draank. Ie zulden hum nooit lallend over straot zien gaon. Ik wul gien kwaod woord van de man, die mij in de wereld en in het leven zet hef, zeggen. Hoe langer as het leden is, hoe meer ik om hum geef. Hij hef der niks meer an, maor dat maakt mij niet uut. Het leven is der enkelt veur de levenden, de dooien hebt daor niks meer met te maken. Ik vuul mij goed bij de gedachte an hum, ik drink der geern ien op.

Draank was in mien kindertied een klaore borrel veur de manlu en advocaat met slagroom veur de vrouwlu, op verjaordagen. Mien va en moe waren zowat dezölfde dag jaorig, der zat ien dag tussen, maor veur de visite maakte dat niks uut, die kwamen ieder maol. Koffie, of der gebak bij was, dat weet ik niet meer en dan klaore jenever. As ien van de vrouwlu gien advocaat wol, Zwarte Kip, dan waren der boerenjongens. Mien tantes zaten an ien kaant van de keukentaofel, de manlu an de aander kaant. Bij toeren zowat twintig man in een jaoren vieftig woonkaomer. Elk kende mekaar en elk was an de stemmen wend. Dat mus ok wel. Van mien moe heur kaant hadden de zwaogers dikke lieven en stemmen die der bij pasten. Ze schrouwden as Friezen. Tante Siene had laoter een heurapparaot, kun ze Gradus vanneis verstaon. Veur ome Gradus maakte het niet uut of e heurd weur. Hij wol enkelt wat zegd hebben.

Elk kreeg twee borrels en dan was het tied om hen huus te gaon. Miestentieds was elk veur middernacht vot. De helft van de familie woonde an de aander kaant van de kerke en gung lopend, de aander helft kwam van de Schans met de auto. As ik mij de mond huuld, kreeg ik het smaangs veur mekaar om tot kwart over tiene, half elf op te blieven. Zeuren om niet hen bère te huven, huulp niet, maor maakte het allent arger. Dan kwam het bère eerder in zicht. Alle ooms en tantes kregen een haand veur ik naor boven gung. Ik gaf ze gien haand, ze kregen een haand. Het was een haandeling die niet uut vrije wil gung.

Verjaordagdraank was spoetnik. Gazeuze met koffiemelk en suker. Erik Harteveld hef daor nog schier over schreven.

Spoetnik maoken giet zo: eerst pak ie een glas. Dit kan een glas wezen waor eerst mosterd in zeten hef, doch dat huuft niet. Dan komt de volgende stap. Dit is de koffiemelk. Daorvan moej een vlottie in het glas gieten. Tot zowied is het makkelijk. Nou de sukker der bij. Drei lepelties is prima. Dan even stief reuren. Now komt het belangriekste: de Exota. Die hej in verschillende kleuren. Geel is citroen, rood is eerdbeien en broen is champagnepils. Now veurzichtig der op schenken, aans broest 't over de rand. Dat is nu Spoetnik!

Uut: *Alles is even belangriek*.

Met zeuren weuren dat twee glazen, minder glazen as het bier dat later kwam, nao de sinas en de seven up. Cola bestun nog niet, niet bij oens in huus.

Mien va huuld het bij jenever. Het maakte hum niet praoteriger, niet op verjaordagen en ok niet op aander tieden. Hij deud gien muite boven het geraos van zien zwaogers uut te kommen. Oom Harm met de jachtverhaolen. –Hij scheut een maol met de dubbelloops deur het keukenglas toen een fazant veurbijvleug-. Oom Gradus met de KVP-opvattings. –Kocks zorgde weer voor de nodige hilariteit, schreef de Emmer Courant over mien oom die in de Raod zat.- Zo leerde ik neie woorden. Mien va zee niet zoveul, ik herinner mij dat niet in elk geval. Het maakt mij ok niet uut of het aans was as ik hier schrieve. Alle herinnerings bint vertiekenings. De jaoren kleurt ok mien herinnerings, maor ik heb gien andere varve as wat mij in de kop komp.

Mien va hef het over eerpel had, dat is wisse. Hij verbouwde pooteerpel en het waren goeien. Saturna, Prummel, Voran, Sientjes, ik weet niet zoveul namen meer. Gien Eigenheimers. Wat mien va zeggen wol, dat kun e zeggen as e over eerpel preut. Dat aander kun e niet zo goed, of dat had e ofleerd. De familie-erfenis, de familie-argernis, dat bleef buten de verjaordagen, dat was veur mien moe en veur oens, de kinder. Niet geregeld, maor bij vlagen as e zien verhaol niet bij de eerpel en het handwark kwiet kun.

Het was vlak nao de oorlog dat mien opa uut de tied kwam, de va van mien moe. Ik bin naor hum nuumd. Geert Mensen. Ik heb zien naam geregeld gebruukt in stukkies die ik schreef. Ik duurde mien eigen naam der niet onder zetten, of ik vund het beter om mien opa an het woord te laoten. Mien opa luut een bult nao, een bult laand en een hiele riege kinder. Elf of dertien, ik weet het niet zo, en het muit mij om ze te tellen. Zoas een neve zee: 'Hej nog vrede met de familie? Dan is der zeker nog gien erfenis verdeeld.' Zo was het ok. Rond 1950 weur de erfenis verdeeld. Ik ken allent ien kaant van het verhaol, en dan nog maor veur een diel. Met de erfenis weur ok de familie verdeeld. Ik ken hiel wat ooms en tantes allent van naam. Zien he'k ze nooit. As we een zundag in de auto (Volkswagen) van de baos rieden gungen en over Barger Compas of aander streken reden, dan zee mien moe: 'Hier woont joen tante,' en dan kwam der een naam die ik al weer kwiet bin. We reden nooit het erf op. Zo gung dat.

Over dat soort dingen weur niet praot op verjaordagen. Dat weur votdrunken. Veul draank was der nog niet veur neudig en der was genogt aander wark om de gedachten te verzetten. Elk zat in de kleine kinder en die kinder waren nog niet op ballet, peerdrieden, of pianolessen. De kinder waren de hiele dag om huus as ze niet op schoel waren. Halen en brengen en vanneis halen, dat huufde niet. Elk wus het pad met de ogen dichte, ok in het duuster.

De draank kwam meer in huus toen de kinder het huus uutgungen. Mien jongste zuster hef de flessen metkregen die ik nooit zien heb. De draank weur gebruukt om vot te holden wat der wel was, maor der niet weden much. As ik

weerom kiek, -en het is míen oogopslag en die huuft niet die van een aander te weden, die oogopslag zal het niet weden,- dan is met die erfenis ok de breuk tussen mien va en mien moe begund. Ik kan daor dramatisch over doen, dat doe ik niet meer, om mij hen zie ik tienduzend breuken en evenzoveul hellings waor lu op staot en bang bint of te glieden. Krassen en scheuren komt en het is beter ze bij de naam te numen as ze te verzwiegen. Aj ze niet hardop zegt, glied ie makkelijker uut en kom ie terechte waor ie angstvallig votblieven wollen.

De draank verdoofde, maor as het meer weuren as een paar glassies dan kwam het biest uut het hok. Dan schopte de bolle, as de bolle in het schuurtie achter het huus. Die bolle weur tegen de winter slacht en in de vriezer daon. De bolle die in mien va toevlucht zöcht har, die weur niet slacht, maor langzaom sloopt. Die bolle nam mien va met. Ik ken dat biest van dichtebij.

'Beul niet zo,' zeden mien zusters as ik schreide.

Op een mörgen stun der iniens een neie keukenstoel in de kamer. We waren met acht man, bijkaans waren al oldere zusters het huus uut, dat weet ik niet meer, maor der stunden vier iekenholten keukenstoelen om de taofel, met poten as de ribben van een piramide een beetie naor buten. Zwaore stoelen. Die mörgen stunden der ok viere. Iene was nog helder van kleur. Het locht had der nog niet lange op schenen. De kleur was nog fris en niet bijtrökken deur de tied, leek niet op het vel op het heufd van mien va. Een week of wat later zag ik het kleurverschil niet meer. Of wol ik het niet meer zien. Ik was der niet bij toen mien va de stoel bij de leuning pakte en met een raom de poten der onder vot sleug. Dat had ik mist, maor wel metkregen.

De argernis was boven kommen. Onmacht had een uutweg zöcht. Mien moe bestun nog en mien zusters waren ok nog in leven. Der was niks aans gebeurd as dat de poten onder een keukenstoel vot waren. Nargens een speur van oorlog. Nargens. Herman Prinsen, van Prinsen Meubelen, bij de brugge in Erica, had een neie bracht veur de olde had kunnen praoten. Het zwiegen verklapte het verhaol.

Mien va had het land Achter op Erica, van oens of was dat richting Emmen, al verkocht. Allent in de tuun achter het huus had e nog plek veur wat pooteerpel. Die plek was niet groot genog om het verhaal kwiet te kunnen.

Met de draank huulp de sigare hum deur de tied, tot der een vlekkie op de longen kwam, zo groot as een rieksdaalder. Het kostte een aordige stuver meer om die rieksdolder vot te halen. Het ziekenfonds betolde die ingreep. Een halve long en een rib mussen ofscheid nemen van een lief dat mu begunde te worden. De Ritmeester kun het peerd op stal zetten. De bolle weur kalmer. Mien va zat in de woonkaomer met de ellebogen op taofel deur het glas te kieken naor de smederij van Berndt. Mien zusters en zwaogers kreupen bij mekaar in de keuken en rookten of het leven der van of hung. Ik pruufde een stille triomf. Zij kunden nog roken. Mien va much niet meer an de sigare. Hij was de sigare. Of mien va op ien van die iekenholten keukenstoelen zat, dat weet ik niet meer. Bijkaans waren die een jaor nao die slag stiekem votdaon, besmet as ze waren.

'Dominee is toch zo driftig, dat weet je toch? En áls ie driftig is, nou, dan kan ie tekeergaan, dat weet je toch?'

Ja, dat wist ik heel goed. Een paar weken geleden had hij een stoel in mekaar getrapt. Een nieuwe stoel die m'n moeder bij een uitverkoop gekocht had. Er was ruzie ontstaan over die aankoop, een ruzie die escaleerde, zoals alle ruzies tussen m'n ouders, totdat mijn vader met een ferme zwarte laars de stoel kapottrapte en riep: 'Dáár dan!'

[Uut: Wat ik nog weet, herinnerings van Annie M. G. Schmidt. Heur va was dominee in Zeelaand. Heur va geleufde niet meer in god en niet meer in de vrouw die e trouwd was. Ze gef mij met heur verhaol toestemming om mien verhaol te vertellen.]

De sigare bleef uut. De flesse kwam vaker op taofel. Klaore borrel om het leven helder te kriegen. Het was te late. Der was in de loop van de jaoren teveule bleven wat niet zegd was. De tied was te kört om het nog bij te trekken. Het zuchten en poesten weur met de dag arger. Niet omdat de aanderhalve long het niet meer deud. Het was stennen en kreunen om wat gien locht had had. De kindertied van mien va kwam het erf op. De jonge buurman stun vrijer in het leven. Met een kwaojong die had mutten trouwen, keek mien va op de video naor Slipjes uit in Tirol. Het was een vergeefse daod om in te halen wat veurbij was. De draank veur het tillevisiescharm leut ok die verleuren kaansen in snei opgaon.

De blaos was zat van het gezeik. In de leste jaoren kun mien va het water niet meer holden. Mien va was zat van het gezeik. Hij zee het niet, zien lief zee dat het genogt was. Hij had een levent lang teveul opholden mutten. Bijkaans was het gien mutten west, hij hef het daon, hij wus bijkaans niet dat e de dingen ok hardop zeggen kun. Dat e rond 1950 veur de gek holden was, zo had e dat vuuld en bijkaans was dat zo, betiekende niet dat e de mond holden mus. Dat is wiesheid achternao van iene die de veurkaant en de achterkaant van het verhaol niet kent. De wiesheid van iene die de eigen bolle nog temmen mus.

Ik vun mien va in bère. De mond op een glief. De arm onder het heufd. Hij lag der schier bij. Hiel rustig met een kleur as verweerd iekenholt op het gezicht. As ik an die hiete augustusdag weerom dèenk, roek ik de locht van sigaren. Het was het begun van mien Drentse schrieverij, met dat verhaol in Roet in 1985. De steunzolen van mien va. Dat was wat der nao zien dood gebeurde. De aovend veur die dag had e slaoppillen neumen en een paor borrels der bij. Gieniend wet hoeveul en die het wel wet, die hef het der niet over.

Over brieven schrieven

Op de meeste brieven huuf ik gien postzegel te plakken. Ze bint al ankommen as ik ze schreven heb. Bij toeren begriep ik niet wat de inhold van de brief is, dat nemp smaangs tied in beslag. Der bint brieven die ik pas nao jaoren een beetie begun te begriepen. Alle brieven die ik schrieve, ok de brieven die ik wel met postzegels op de busse doe en die een dag of wat dagen later bij een aander op de mat valt, bint veur mezölf.
Jans van Ommen was postbode in Erica. Hij woonde met Doortje an de Kerklaan. Ze hadden ien dochter van wie ik de naam kwiet bin. Fenna, bijkaans. Doortje had een littieken over het veurheufd, as ik het mij goed heug. Elk much die kras zien, al had ze der wel een grieze lok veur hangen. Hoe ze der wieder uut zag, weet ik niet meer. Ze lachte geregeld.

Dingen die ik niet meer weet, komt boven as ik der over schrief, ok in brieven. Wij woonden an de Kerkweg, naost smid Berndt. De smid woonde op de hoek met de Kerklaan. De tuun van mien va en van de postbode scheuten een stukkie tegen mekaar. In de jaoren vieftig is mien va een week of drie hen Brazilië west. Hij keek of het de muite weerd was naor dat laand te emigreren. Dat is der niet van kommen. As mien drie oldste zusters bruurs west waren en ik was een zuster west, dan was ik bijkaans trouwd met een Zuudamerikaon of met een emigrant uut Diphoorn. Veur Drèentse vrouwlu was in Holambra niet genogt toekomst, zee mien va. Ok niet in die aander kolonie Castrolanda, die was te geriffermeerd.

Ik was te klein om hum echt mist te hebben. Nao vertrek uut Lissabon deud boven de Oceaan ien van de motoren van het vliegtuug het niet meer, dat is mij bijbleven en dat mien va toen rozenkrans beden had. Ik wol gien boer worden, toen al niet, maor dat zee ik niet. Ik heb vrog leren zwiegen.

Om de omweg van de postbode via Zuudamerika naor mien va wat körter te maken: nao dat bezuuk kwam der een paor maol een brief uut Rio de Janeiro, Sao Paulo of uut Campinas. Die brief kwam niet deur de brievenbusse in de veurdeur, maor die kwam laat in de aovond as mien va in de tuun an het wark was, of keek hoe de vruchten der bij stunden. Jans van Ommen was neisgierig. Op de scheiding van zien tuun en die van mien va kwam e met de post uut Brazilië anzetten. Hij wol weten wat der in stun en as het een beetie kun, had e geern de postzegels. Elke postbode spaarde in die tied, toen het nog een echt beroep was met tied veur klanten, postzegels. Mien va steuk die brieven in de buuts van zien jassie en preut wieder over eerpel en preiplaanten. Hij leek al te weten wat in die brief stun.

Hij schreef zölf nooit. Gien brieven. In de tied, dat was later, dat ik een paar jaor in Zambia veur de klas stun, he'k nooit, ienmaol bijkaans, een brief van hum had. Ik dèenk dat schrieven veur hum te gevaorlijk was. Ik bin der achter

kommen hoe gevaorlijk, maor toen kun ik niet aans meer en mus ik het gevaor opzuken om het te bezweren.

Mien moe schreef. Ze hef een hanepoterige haand en gebruukt de verkeerde pen op het verkeerde papier. Het liekt der op of ze altied met balpennen schreef die zowat leeg waren. Bijkaans was ze altied met de leste woorden gaangs. Luchtpostpapier op een pluchen taofelkleed en dan hard drukken. De letters lagen onder in geuties in het papier. Zo liekt een brief deur moe schreven te worden. As ik uut Emmen van schoel kwam, en ze was niet in huus dan lag der vake een briefie op taofel; ben naar de brug, kom zo trug. Naor de brug, dat was de Ericase brugge, daor was het winkelcentrum, al heette dat toen nog niet zo. Mien moe hef een schiere haand van schrieven. De zinnen loopt goed, ze kan aordig riemen as het zo te pas komp. Met verjaordagen en Sunterklaos kwam dat te pas. Riemschema was altied aabbccddee en dan bladzieden achter mekaar. De trouwerijen van mien zusters bint ok deur heur op riem zet. In Zambia kreeg ik elke week wel een brief, vake met een plak keze der tussen. De luchtpost gung rap zat. De keze was niet verschimmeld, smaangs wat an de raanden. Die sneed ik der of. Ik bin niet zo gek op schimmels. Ik weet niet meer wat ze schreef toen ik in het butenlaand zat. Ik bewaar niks veur later. Met wat ik now om haanden heb, bin ik drok zat. Ik eet zowat gien keze meer en as ik der toe kom, dan Fraanse, Italiaanse of Deense keze.

De eerste brieven die ik schreef bint nooit bij de geadresseerde ankommen, of, het hangt der vanof hoe ie het bekiekt, pas veul later bij mezölf. Ik schreef die brieven in een dagboek an mien Pygmalion. Ik schreef an een schoelmagie dat ik niet duurde an te spreken, die ik niet duurde an te lachen. Ik vuulde gedurig krassen die aander lu niet zagen. Ze hef mien gedachten nooit lezen. Veul laoter toen ik mien verhaolen vanneis las, begreep ik wat ik schreven had. Het is maor goed dat ze daor gien weet van had hef. Zowat een half leven hef het duurd veur ik de bosschop uut die brieven begreep. Ik heb ze verbraand. Het vuur was hiete, het duurde een ruum half uur, toen was het uut.

Veur het zowied was dat ik ofscheid nam van het kind in mij, schreef ik an mien muze. Ik schreef alles wat mij veur de giest langsdenderde en dat was veul. Ik schreef die brieven zo rap dat ik vergat ze te lezen. Nao een paor jaor bracht ze mij de brieven weerom. Ze had ze lezen en wol ze niet meer hebben. Zo zee ze het niet. De verhaolen zulden veiliger bij mij weden as bij heur. Ik meende toen nog dat die brieven over heur gungen. Ik nam de deuzen met enveloppen en schriefsels weerom, twee dagen, toen he'k ze aandermaol hen heur stuurd; met een deusie lucifers der bij.

Ik doe het niet, maor de gedachte lonkt mij an. Met de tekstverwarker is een bult meugelijk en bijkaans doe ik het om te zien en te vulen hoe het is: standaard onder elke brief een zinnegie in de giest van: maximale geldigheidsduur van disse brief is een maond nao ofstempeln. Ik hold mij an die duur, maor de tied tussen het schrieven en wat de waorheid van de brief weden kun, wordt gedurig körter. Elke maol as ik wat schrief, krieg ik het gevuul dat de inhold

inhaald is deur de tied. Wat op papier of op het scharm verschient is al weer verleden tied as het zegd is.

Veraandering is oenze traditie, die woorden schiet mij in 't zin. Ik weet niet waor ik die spreuk lezen heb. Zul mooi bij een museum passen. Veraandering komp nargens zo stark naor boven as in brieven, ok as ze niet verstuurd wordt. Zichtbaor, tastbaor en vuulbaor maken van wat in de ziel omgiet, zörgt veur een aander bield as waor het met begunde. Nix blifft as 't is, schreef Gretha Schon in het Plattduuts. En zo is het. De gedichten huuf ik niet meer te lezen. De titel van het boek is mij genogt. Ze zet alle riekdom van heur gedachten op de kaft. Alles verklapt. Ze is dood.

Nao die twee stroovuurties van kinderdreumen, natte kinderdreumen wol ik schrieven, he'k mij niet meer an uutgebreide briefwisselings, die miest ienziedige monologen waren, overgeven. Smaangs prebeer ik het wel, maor het duurt nooit lange. Zo gauw as dudelijk wordt waor de angel zit, zo gauw ik in de gaten krieg wat ik bedoel en wat ik bij toeren wel en bij toeren niet zeggen wul, dan is veur mij de aordigheid der of. Ik huuf niet meer te schrieven om het schrieven, al vind ik het aordig om post te kriegen. De spielerei met woorden, dat wordt het belangriekste veur mij. De inhold huuft niet meer. Het pad naor de bosschop, daor giet het om. Underweegs weden zunder verlangst naor ankomst. De enveloppe huuf ik niet meer dichtlikken.

De brieven die ik kriege, die lees ik met de ogen van de aander, dat prebeer ik in elk geval. As mij zaken niet dudelijk bint, vraog ik om klaorheid. Ik wul ok weten wat tussen de regels stiet. De schrieverij holdt smaangs dan op. Niet elk wul die klaorheid. En wat ie niet met mij wult, dat huuf ie niet, laot dat helder weden.

Met de brieven die ik krieg doe ik hetzölfde as met brieven die ik schrieve. Ik bewaor ze niet. Mededelings gooi ik vake dezölfde dag nog vot. Brieven met persoonlijker inhold bewaor ik een maond, dan doe ik ze vot. De wereld is in een maond een bult aanders worden. Ik heur geern de neie staand van zaoken, de olde is der niet meer. Dat ik de namen en leeftieden van mèensen die in veurige brieven nuumd bint, niet meer weet en smaangs gien idee meer heb over het wark wat de briefschriever döt of de boeken die hij of zij lezen hef, dat heurt der dan bij. Ik leer gien details uut het heufd die ik niet in de kop hebben wul. Ik heb liever de schaomte van het niet meer weten as de lof veur het ontholden. Ik schaom mij niet zo gauw meer. Lof heurt in de zundagnommedagkerke.

Een enkele maol stuur ik een brief weeromme. Dat doe ik as de inhold mij niet anstiet. De briefschriever komp mij dan te nao en neugt mij een pad te gaon dat niet bij mij past. Bij toeren is het een pad dat ik niet ken, ik zul dan neisgierig weden kunnen, maor ik heb mien veurkeuren. Bij toeren is het een pad dat ik al gaon bin. De neuging leidt mij dan in de tied weeromme. Het liekt mij toe dat de toekomst niet achter mij lig, hoe vertrouwd het daor ok weden mag. Wie vertrouwd is met klappen, zöch ze bij toeren op. Dat begeer ik niet meer. Alle brieven die mij die kaant hen wult hebben, gaot retour ofzen-

der, net as de brieven en de dagboeken die ik an mezölf schreef, me niet meer past veur wat ik nog tegoed heb. De woorden van vrogger waren goed toen het veur die woorden heden was. Elke tied hef verlet van eigen stroovuurties, net as elk hum warmen mut an de eigen woorden.

Over op straot zingen

Ik woon tegenover een bejaordenhuus. De olden die daor woont, kent mij niet bij de name. Veurige weke kwam ik met twee bewoners an de praot. De een vreug an de aander 'Wie is die man?'

'Dat is de man die altied löp te fluiten.'

Ik fluit en zing de hiele dag. Fluiten giet mij beter af as zingen.

Wij woonden tegenover de Roomsche karke, zo zee Jan Dekker dat, hij kwam van 't Hoogevène en karkte bij een dominee. Jan Dekker woonde een poosie bij oens in de kost veur zien huus an de Verlengde Vaort klaor was. Jan Dekker had in het kamp zeten, het was toen oorlog. Daor had hij het niet over, laoter pas. Dekker duurde met lösse haanden over de nok van het dak te lopen. Nargens was e nog benauwd veur. In de katholieke kerk zungen we in het Latijns. De verneiing was nog niet begund, het leven zat dudelijk in mekaar. Daor kwam ik gedurig achter toen het zingen mij vergung.

Ik zung met vanof riege zeuven, stief tegen de muur an onder de tweede statie van kruusweg. Jezus in gips. Mien va had daor een eigen plek. Hij was buulman en collecteerde met het fluwelen zakkie an het ende van de stok die e tussen de riegen deurstak. De hiele karke zung as e met de buul rond gung.

Ik zung Credo in unum Deo en Gloria in Excelsius Deo, en Tantum Ergo dat ik verbasterde as tanta Marga. Ik had gien tante met die naam. Tegen de tied dat ik de baord in de keel kreeg en mien stem braandde as dreuge dopheide, waor Erica naor nuumd is, kreeg ik geregeld in por in de zied. Dat waren mien oldere zusters, of mien moe. Ik mus niet zo brommen. Ik zung mien Lied ohne Worte. Knap bleef ik het vinden, zoas de pastoor hiele verhalen zingen kun. Het was zegzingen. Het duurde niet lang of ik zung niet meer. Ruum veur het zingen bleef ik uut de kerke, dat heb ik hiel lang volholden.

Het fluiten was mij al eerder ofleerd. Ik heb de veurtaanden wat naor veuren staon, en schieve der bij. Dat het der niet slimmer uutzöt, heb ik an Bruggers te daanken. Hij was tandarts in Emmen. Bijkaans een hiel aordige man, maor dat heugt mij niet. Elke week gung ik hen Bruggers om de beugel te zien.

Fluiten is min veur de veurtaanden, die gruit der van naor buten. Ik geleufde in die tied ok nog dat onaneren, -katholieke padvinders nuumden ze ok wel trekkers,- een kale kop op leverde. Ik kun niet meer fluiten en zingen heurde der ok niet bij. Pas in de vierde klasse van de hbs (hogere bulten stront zeden de jongens en wichter uut Erica die naor een aander schoel gungen) stun muziek op het lesreuster. Juffrouw Bron, maor bijkaans had ze andere naam, leerde oens Jeudse liedties zingen. Shalom chaverim en le hitrahot. Dat was in het biologielokaol. We kunden niet neuten lezen en verdeuden de tied met spinaziezaod in elke bloembak te streuien. Dat gruide biologieleraor Ka-

reltje van Deursen in de muut, met de brune en witte bonen. Der zat maor ien Bartje in de klas en die was gien Drent.

Zingen deud ik niet. Ienmaol, zegzingen bij de schoeluutvoering. Daor zung ik: Drie schuintamboers. Het was gien succes. Het was een minne aovend. Ik wun bij de verlotting het deusie zakdoekies dat ik bij Kleding Prinsen, waor mien oldste zuster heur lingerie-diploma an de muur hangen had, ze much vrouwlu helpen beha's te passen, veur de schoelaovend schooid had. Het was een katholieke schoel, oenzelieveheer had het goed met mien snötneus veur. Mien moe kun dat zo mooi zeggen, en zij niet allent. Ik had nog nooit een beha in het echt zien. Niet gevuld.

In de jaoren zestig speulde elk gitaar, leek het. Ik speulde radio, zee ik as het te pas kwam, en dat was een leugen. Bij oens in huus gung de radio om half ien an veur de mededelings veur land- en tuunbouw. As dat oflopen was, gung de radio weer uut. Der kwam een pick-up, vanzölf. Een philips met de luudspreker in de plestieken deksel. Wit, dat gedurig geler weur, dat raodsel van die kleurveraandering, dat huuld mij gaangs. Hoe kun dat? Deur zunlocht vanzölf, ja maor?

Een langspeulplaot paste der zowat niet op. Bij een pick-up heurden vanzölf grammofoonplaten. Strauss met Mädel aus dem schwartzem Wald en dat was het dan. Ik fluit het nog wel iens op straot. Het windt mij op en maakt mij warm. De zinnenprikkeling zit in mezölf.

De beatmuziek in de kerke en daor buten is veur een groot diel langs mij hen gaon. Ik gung veur de teksten, maor die verstund ik miestentieds niet en as ik ze wel verstund, begreep ik ze niet. 'Cherry baby,' vreug ik an Van der Voort, die mij groot kinderleed andaon hef met rapportcijfers veur Engels, wat betiekent dat?' Het was kersenbabie, maor ik weur niks wiezer. Ik wus wat kersen waren en poppies wus ik ok. Veul meer wus ik niet toen ik hen de hbs gung. Vraog me niet wat ik op die schoel leerd heb.

Lucy in the Sky with Diamonds, dat vun ik mooi, benaom toen ik heurde dat het liedtie verboden was omdat de ofkorting LSD der in verbörgen zat. Taol weur aal interessanter. Ik kreeg een speultuun in de gaoten. When I was a little bit a boy, my mama gave me a cute little toy. Bijkaans schrief ik het niet as het heurt, maor ik begreep dat het puntie van die kwaojong gruide as e der met speulde. Dat was spannender as de daanslesliedties Jij komt niet aan mijn komkommertje, jij blijft van mijn snijboon af. Schrijvers heette die daansschoel en dat was een schiere naam. Ik heb rooms leren daansen, zingen deud ik nog aal niet.

Ik was een tiedtie in Kameroen, dat lig in Afrika, in de tied dat daor nog tropisch oerwoud was. Ik fleut in het bos. Gieniend kun mij heuren en zeggen dat het niet much om de taanden en om het warme gevuul dat het mij oplevert. Het much niet. In het bos ligt kleine slangen op blad te wachten tot een vogeltie fluit. As het lied zowat uut is, slistert de slang het vogeltie naor de keel. In een bos fluit ik zowat niet.

Zingen en benaom fluiten heurt bij benauwdigheid. Dat klopt wat mij an-

giet. Ik bin benauwd en aal verdacht op wat der gebeuren kan. Miestentieds gebeurt der niet veul en wat der gebeurt hef niet met mien fluiten te maken. As ik een hond zie, an de lien of niet, dat maakt niet uut, dan fluit ik niet. Ik kiek wel uut!

De liedties die ik zing en fluit kent veul herhaling. Miestentieds ken ik maor ien regel. De hiele dag fluit ik Mien vaoder zee lest tegen mie, ik weet een mooie meid veur die, want jong doe most gaon trouwen. Het hef mij niet wieder hölpen.

De regels en zinnen die uut mien muzikaal geheugen teveurschien komt, geeft mij kiek op mien gemoedstoestand. Ze zegt wat mij onderhuuds gaangs holdt. Bij toeren fluit ik al een half uur een versie, dan pas heur ik wat ik zeggen wul en komp der een lach om de mond.

Ik heur de stem van mien va. Ik zit naost hum in de auto en hij zingt Marialiedties. Ik ken ze nog: Sterre der Zee en Immaculata. Ze hebt niks met de kerk te maken, ze hebt met mien va en met mij te maken, met oens beidend an de reize. De leste tied fluit ik Tantum ergo. Ik ken nog aal gien tante die Marga heet, maor daor fluit ik niet minder om. Ik heb de woorden in een kerkboek opzöcht. Ik vind ze wel grappig en kan om de filosofie die der onder zit gniezen. Praestet fides supplementum Sensuum defectui. (Laot het geleuf te hulp kommen as de zintugen het ofweten laot.) Ik heb een glief tussen de veurtaanden die nooit hielemaol dicht kommen is. Veur het zingen gao ik benaom hen buten. Ik heb u lief mijn heerlijk landje. Nao die woorden begun ik vanneis.

Over de domste boer

De domste boer kent het. Ik was gien domme boer toen ik die uutdrukking heurde. Ik kende het niet. Neuken. Hoe old ik was? Ik zat boven het gemiddelde, ruum der boven, wat slimmigheid angiet.

Ien van mien studenten vreug mij hoe as kontjeneuken gung, niet dat e dat wol doen, hij had het nog nooit daon, zee e, maor hij was neisgierig. Hij kende veul homofielen onder zien kameraoden en die deuden het vaste, hij had het nooit vraogd. Der bint dingen die ie an direct betrökkenen niet vraogen duurt. An een wedeman vraog ie niet zo makkelijk hoe as dat vuult om de vrouw hen de groeve of het crematorium te brengen. Ien die an kanker dood lig te gaon, of met de kanker in het lief deur het theepaviljoen de leste rondes döt, die vraog ie niet naor de pien en de uutzaaiings. Hoe is het now? En aander onbenul komp dan met muite over de lippen. Suker in de thee?

Wat de domste boer zunder naodèenken veur mekaar kreg, daor kuj hum gerust naor vraogen. Ik vreug het en der komt antwoorden die met koeien en peerde van doen hebt. Hoe een zeuge stief blef staon as de bere hen binnen spiraliseert. De vrouw as motte.

Kontjeneuken stiet in bewegende beelden op internet. Elke intellectueel met een computer die een beetie bij de tied is, kan hum elke aovend vernuvern met alle vraogen over sex. Daor gung het die student niet om.

Waor giet het wel om? Ik weet het niet. Ik vuul me bij toeren wel hanig, maor vaker niet as wel. Ik bin niet die hane uut die Latijnse spreuk.Omne animal post coïtum triste, praeter gallum qui cantat. Ik krei niet nao de coïtus, ik schrei eerder en dan huuft dat niet uut treurigheid te weden.

Kent de domste boer de opwinding, het warme gevuul, de rillings van de verleiding? Bijkaans, maor ik weet niet of die enervering de daod angiet. Het zul mij niet nei doen as de boer de opwinding vuult, as e langs de akker met wuivend graan löp, of een kalfie drinken zöt bij de koe. Bij mij geldt de opwinding niet in de eerste plek de daod, benaom niet en bij toeren ok weer wel, al weet ik niet of ik liege as ik dit zeg om antwoorden te geven die ik passend vind, niet omdat ik het zo vuul, maor uut benauwdigheid aans te weden as aander. Ik heb nog twee leesders in de kop, iene bin ik zölf en ik jaag joe der now uut.

Ik ken die opwinding, die enervering. Ik gebruuk dat woord vanneis, het tintelt mij en het raakt mij. Ik kan het niet genog herhaolen. Ik val op woorden en op taol, op zinnen, daor lig ik op en niet omdat ik vallen bin, meer omdat ik der zachties op bin gaon liggen en hen en weer schoef. De woorden stunden stief op de bladzieden, smaangs met voeties veur de steun, dan weer schuuns en vet. In soorten. Het bint de woorden die mien zinnen, die mij prikkelt.

Ik las in Hugo Raes zien boek De faun met kille horentjes een zinnegie over

eigeel an de kin van een vrouw die in badjas de deur lösdot veur een collega die op visite komp. Dat zinnegie heb ik lezen en vanneis lezen. Ik vuul het in mien hiele lief. Dat raakt mij. Ik zie dat eigeel an de kinne. De woorden gaot alle betekeniskaanten met mij op. Ei en vruchtbaorheid, gebakken ei is niet slim vruchtbaor meer, ze slik de pil, dat is wisse, geel lig tegen geil. Ik hold van die kleur. Een badjas, de deur lös, de badjas lös, het kippenhok, de vogels op stok. De schriever hef het bijkaans niet zo bedoeld, maor ik lees mij een erectie. Laot ik het aansom zeggen. Mien lief is zo vrundelijk mij de opwinding te laoten vulen die bij een erectie past en ik krieg die stieve der gratis bij. Dat döt taal met mij.

In Ulysses lees ik tien bladzieden over een gluurder an het straand. De leste zin die nemp mij met.

Hij leunde met zijn rug tegen de rots achter zich. Leopold Bloom (want die is het) blijft zwijgen, het hoofd gebogen voor die onschuldige ogen. Hoe grof van hem! Zou hij het dan nooit afleren?

De Penthouse, die ik niet duurde kopen om de plaaties, die kocht ik om de ingezonden brieven met verhaalties over coïtus interruptes (ik schrief die woorden geern schieve) en aander, niet-verropte daoden tussen Introïtus en communiegebed op de miest exotische plekken.

Per omnia saecula saeculorum.

De slachtersdetails, die sleug ik over, maor as ik geliek daornao een advertèentie van een slager zag, met blinde vinken in de anbieding, dan zee mien onderbuuk wat ik geern heuren wul.

In de jaoren die achter mij ligt, bin ik wat benul kwietraokt. Die domme boer die in mij woont, die laot ik as het past en mij uutkomp, de deel anvegen, de biesten voer geven, de grub schoonscheppen. Zunder naodèenken laot ik hum eier uut de nösten haolen. Ik kan der wel tegen as de hane kreit. Schreien huuft niet altied, al is dat wel zo angenaom. Alle boerenhandwark, dat kan die boer die ik tussen de oren en de bienen heb, maor niet alles wat e kan dat döt e ok. Ik bin een zunige boer.

Ien van de bijienkomsten van Poetry International in Rotterdam had as motto Poëzie is een daod. In het Russisch hef die affiche jaoren bij mij in de slaopkaomer hangen. Ik spreek een beetie Russisch. Dat dichterlijke van die daod, dat past mij.

Der bint geriffermeerden die de Here daankt veur ze de vrouw bestijgt, zoas een olde boer, die bijleerd hef, op een koldbloedige Belg zitten giet. Ik doe dat ok. Ik lees de vrouwe eerst een gedicht of een kört verhaol veur. As de vrouw in slaop valt, laot ik heur slaopen en lees ik wieder. Ik min de taol. Meer as ienmaol bin'k hen huus gaon as de bundel uut was. Het genot van zinnen wul ik delen met iene die het kent, niet met de dommen, ok niet met domme vrouwlu met eigeel an de kinne, die de badjasse al uut hebt of een wit slippie draagt op een verlaoten strand.

Aander manlu die ik der naor vraog, vake he'k der wat draank veur van neud om de vraog te stellen, zegt hetzölfde. Laot ik ze kiezen maank muziek,

literatuur, hardlopen, zwemmen, schildern en al die aander dingen die een man kan doen en de daod die de domste boer in huus hef, dan zie ik ze aorzeln. Ze bestelt nog een draankie, striekt deur de snor, -hoe schier is zu'n gebaor nao zu'n vraog- en bekent dat ze miestentieds liever de muze dient.

Over cynisme

Op de hbs heb ik mezölf een ieuwige herinnering kedo geven. Ien van de jongens uut mien klas, bijkaans een aander klas, had op een dag een heurapparaot. Ik schrouwde hum in het oor 'Kuj mij wel heuren.'

Het was een etterig ventie, ok al veur e dat apparaot in had. Hij kwam uut Emmen, dat was een dörp in die tied. Ik kwam uut Erica, dat was een gat in die tied. Het verschil tussen een dörp en een gat was genogt. Hij had dingen die ik niet had, hij deud wat ik niet duurde. Hij mus kapot, zodat ik mien aangst verliezen zul.

Hij gung niet kapot. Ik verleur een diel van mien onschuld. Een maond laoter had e in het aander oor ok een apparaot. Ik had een gat in mien eigen kop schrouwd, een kras, een zweerderige schram in mien geheugen vastezet. Ik was een beetie volwassen an het worden, maor dat wus ik in die tied niet.

Ik kan een hiele riege van dat soort opmerkings achter mekaar zetten. Streken, zul mien va zeggen, of bint het woorden van mien moe? Hiel kundig en bekwaom bin ik in ontkennings en verschoevings as het om dit soort dingen giet. Wat ik zegd en daon heb, dat wul ik niet meer weten as het een vervelende klaank in mij bovenhaalt. De minne kaant, die ik in mij vuul, hold ik zoveul as het kan onder taofel, nog wieder vot, as het meugelijk is.

In die kelder is het duuster

Waorom zul het duuster weden? Dat kinderliedtie gaf mij gien antwoord.

Annemarie koekkoek.

Die jongen zat in een aander klasse.

Ik was student in Stad. Op een verjaorsdagfeestie zee ik in herhaling hetzölfde tegen de bruur van de jaorige, ien zunder apparoat, maor wel doof aan ien kaant. Ik had niet deur dat ik de dove in het gezelschop was. Ze hebt mij nooit weer neugd. Geliek hadden ze.

Alle dagen heur ik opmerkings die merakel veul liekt op mien eigen kinderwoorden. Het hef lange duurd, ik begun ze te heuren, mien dovigheid zakt vot. De hoge tonen heur ik niet meer, -daor het oenzelieveheer veur zörgd, zeg ik geern. Ik hold van die metaforen en de gedragings die het leven in de taol zien lat. Hoge tonen en hoge stemmen bint veur kinder, niet veur groten, die wiezer heurt te weden. - de grondtonen wordt me aal dudelijker.

Studenten bij mij in de klas biet van heur of. De ien komp in de bienen as een Grunneger een Fries woord prebeert uut te spreken, een aander raakt betrökken as Noorholland over de tong van een aander het lokaal inrolt. Elk hef blinde vlekken, dove steeën, eelt op lippen. Der bint een paor die zwiegt onder een pet of met haanden in de mouwen teruggetrökken. Een enkele gef de katterigheid weerom, zunder zölf katterig te worden. Ik kiek met verbaozing en met wille naor die verscheidenheid van reacties.

Cynisme is bescharming tegen aanvallen waor as ie gien weg met weet. Het onbekende terrein dringt joe in het lief en ie weet der niet met omme te gaon. Opnemen en toelaoten, of butenholden, doof veur het tromgeroffel.

Heur de smid op het anbeeld slaon.

Het inzicht is der niet, nog niet. Ze biet nog. Alle dagen kom ik mezölf in de muut as ik om mij hen kiek. Ik ken dat cynisme wel.

De wortel van cynisme stek in onkunde en hef vertakkings naor onmacht en jaloezie. Boven het maaiveld gruit de takken met stiekels van ofweer, katterigheid, woordengeweld, opblaozen zwiegen, targende blikken. Die argernissen en de bitterheid die an de binnenkaant deurziekt, gaot deur tot de wortels ofsneden wordt.

Ik heur worstelings met de jeugd, met de olden, met sexualiteit die in blinde hartstochten de kop opstek en vörm kreg in te körte rokkies, geile praot, grootsigheid op veroverings, anrakings waor een aander gien verlet van hef. De klasgenoten lacht met, lacht om mekaar en om zukzölf, maor dat leste nog niet zo vake. Ze weet de vraogen niet te stellen, die zicht geven kunt op waor ze gaangs met bint.

As der een wedstried is wie de meeste plaanties of schelpen bij naam kent, de meeste verschillende vogels zien hef, onbekende draankies op smaok bij naam numen kan, het mieste drinken kan, de smerigste grappen vertellen duurt, dan komp de scheiding tussen de giesten langzaom naor boven. De cynici, de veurzichtigen, de roegen, de openhartigen, de eerlijken, de zwiegers. Ik zie de ambitieuzen, de altied-winnaor-weden-wullers met overleg de gaang gaon. Ze vult gien naom in op het scorebriefie. Bij de uutslag heurt ze allent zölf dat ze niet de eerste bint op dit terrein. As ze –wat niet gebeurt, want zo kundig bint ze- toch eerste worden waren, dan hadden ze de mond niet dichte holden. 'Oh dat was mien liest, ik bin de naam vergeten op te schrieven.'

Applaus.

Elk döt waor e an toe is.

De vraog waorveur ze de eerste weden wult, die wordt niet steld, niet deur heurzölf, niet deur een aander. De tied is der nog niet veur. De emmer is nog niet vol. Onmacht komp pas naor buten as de groep vot is en ze ien-op-ien moppern kunt. Onmacht komp naor buten as een woord of gebaor uut de herinnering het onvermogen anraakt. De ien vluukt, een aander zweg, een aander drinkt de vraogen vot, een aander daanst, tot met zwiet de drift en het verlaangst het lief verlaot en in de slaop oplöst tot het de aander mörgen vanneis gruit. Een grèens komp in zicht, maor kinder hebt gien verlet van grèenzen. De wereld is groter an het worden. De stemmen bint nog hoog.

De grootheid van de wereld en de meugelijkheden wordt zichtbaor en vuulbaor in de beparkings. Elk hef het van neud de eigen beparkings te ontdekken. Dat kan allent deur al de grèenzen an te raken. Der bint teveul grèenzen om allemaol in de jeugdjaoren te verkennen. Smaangs blieft der een paor liggen, die meldt heur laoter.

Op een terras heb ik kunde kregen an een vrouw van zowat zestig. As het

schier weer is, zie ik heur met oranje pet op het heufd en in korte boks. Ze hef bienen van een voetballer, een veteraon. Het vlaggie van oranje hef ze achter de veurdeur laoten toen ze hen buten gung. Zo liekt het. Elk die kek, zöt dat een kind gaangs is om de rechten op te eisen die het niet kregen hef toen ze de older der veur had. Heur man is met een balletdaanseres achter de muziek angaon.

Ik ken manlu van mien older die jonge meiden in bère wult, of oldere vrouwlu, om goed te maken wat ze vergeten bint, toen ze jonger waren. Zunder straf kom ie der niet of, aj een diel van de jonkheid en wat daor bij heurt, liggen laot. Ik heb een bult goed moeten maken uut mien puberteit in een tied dat ik veur volwassen deur gung. Ik was gien volwassen kerel. In het kale heufd zat een kwaojong die niet genogt pruufd had, van wat hum in de kindertied op het pad kwam. Ik speulde te lange met blokkies, en de trein reed wieder. Waor ik verlet van had, dat was der wel, maor ik had gien lef, ik had de klooties niet groot genogt, om vaste te pakken wat an mij veurbijgung. Het is een troost, maor niet echt, as ik zie dat ik niet de ienige bin die het zo daon hef.

Jan Greshoff zee al: Er is en half leven voor nodig om de gevolgen van de opvoeding te boven te komen. Ik beurde vieftig gulden veur de ontdekking van die spreuk. Het was het antwoord van een kerstpuzzel in de Volkskrant. Ik was de tweede met het juuste antwoord. De heufdpries gung hen een aander.

Gedurig zie ik mien jaoren en mien belevings an mij veurbijgaon. De cynische opmarkings hold ik achter de koezen. Met een traogheid die mij niet anstiet, ik had het geern rapper had, keer ik dat gevuul een aander kaant op. Hen de binnenkaant. Dan vraog ik mij of: Wat zeg dat van mien gevulens, van mien tekörten, van mien onmacht?

As ik antwoord op die vraogen heb, dan stel ik ze an de cynicus, ik bin dan niet langer benauwd. Ik gao de vraogen niet meer uut de wege omdat de antwoorden mij niet meer in de duustere kelder stopt. Mien minne kaanten meugt ok in het locht, al is genogt as het in het locht van mien eigen schemerlaamp is.

Over zölfslachterij

Mien moe stak achter het huus de gasflesse an. Ze wol weten of de geyser wel alle gas gebruukte, dreide de kraan lös en huuld der een braandende lucifer bij. Ze wol geern alles weten, dat heb ik een beetie van heur erfd, tegelieks met die aander dingen die ik metkregen heb as een gift. De vlamme wees strak bezied en as het gien zummernommedag west was, maor kerstaovend of oldejaorsnacht, dan had het vaste hiel schier leken, benaom as der ok nog snei legen had. Dat was niet zo. Het grös was geel van de dreugte en het zaand steuf een beetie in de wind. De geyser haalde niet alle benegas uut de flesse, dat was dudelijk, maor hoeveul gas zat der nog in? Mien moe kreeg het benauwd van al dat gas en van de hitte. Ze leut mij, kwaojong, de smid, die naost oens woonde, roepen. Geert Berndt dreide de kraan dichte.

'Dat is net goed gaon,' vrouw Stout.

Zuks wat zal e zegd hebben. Ik stun te wied vot. Grootkaans dat mien moe der bij omme kommen was en dat een aannemer of een zwartwarker het schuurtje en de deel an de achterkaant van het huus vanneis had mutten optrekken.

Het gung goed met het gas. Die aander maol ok, al hangt het der vanof hoe as ie het bekiekt. Mien moe had vergeten het bovenlocht in de keuken dichte te doen. Het tochtte slim. Der was gien gele vlam, ok gien blauwe, gien zowat kleurloze vlam van het gasfornuus. Der was allent het soezen van het gas. De grootste pit zal het west weden. Ik was der niet bij. Mien moe had de tied, het gas kwam met een leiding het huus in. De flessen met buta- en benegas waren der niet meer. Ik huufde niet meer benauwd weden veur een straal kold water as ik onder de douche gung. Gieniend die vund dat het spulen lang genog duurd had en de geyser uutzette, wied veur de gasflesse onder het aanrecht leeg was.

Het had lang genogt duurd veur mien moe. Ze was het zat. Slochtern zul heur uut de dreum helpen, had ze dacht. Mien va kwam der over toe. Nog een geluk dat e gien sigare an had toen e de keuken in gung. Ze hadden wel dood kommen kund. Het stunk.

An alle kanten stunk het in huus, maor een halve dag later was alles as het west was. Der bleef locht tussen de muren hangen. Ze bestelden een neie keuken. De olde was besmet.

Een jaor of wat laoter, ik gung al jaoren niet meer bij mien va en moe onder de douche, tröffen we mekaar in het ziekenhuus. De generaole repetitie met pepermunten was niet genogt west. Witte Wilhelmina's, in grootverpakking. Ienzaom, maor niet allent, die pepermunten in die puut.

'Ik heb dom daon,' zee ze.

Ik weet niet of ik met de kop knikt heb, of dat ik het heufd schudde. As

Grieken het heufd hen en weer schudt, dan zegt ze ja. Knikken betiekent nee. Het maakt mij ok niet meer uut, dat waren andere tieden en in aandere tieden leeft aandere lu. Wij woonden in de Zuudoosthoek van Drenthe, en wij huufden het Noordenveld niet naor de kroon te steken. De kop der op.

In de boekies stiet dat het een signaal is, die zölfslachterij. Dat is het ok. Het raodsel, en bijkaans veur het slachtoffer het grootst, blef wat dat tieken zeggen wul. Op ingewikkelde vraogen bint zelden makkelijke antwoorden te geven. Smaangs bint der hielendal gien antwoorden. Dat der gien vraogerstellers bint, dat komp ok geregeld veur.

Bij mien va en moe waren der gien ienvoldige antwoorden. Dat kun ok niet, de vraogen waren niet steld. Ok nao de het klokkengebel uut Slochtern en de Wilhelmina's uut de verpakking van de Tjoa-apotheek kwamen der gien vraogen. Dat was te moeilijk. Der bint zaken die te moeilijk bint.

'De natuur lost het zölf wel op,' zee de huusarts.

Het was een vervanger. Ik kende hum niet.

'Ie huuft niks te doen en niks nao te laoten.'

Hij vreug wieder niks.

'Ie kunt joen eigen leven leiden, een aander hef genogt an zukzölf.'

Hij kende mij niet.

Ik had in een spiegel keken, maor kende die aander niet.

Mien va kwam een week later uut de tied en as dat miestal gebeurt; de achterblievers leeft op en begunt vanneis waor de draod een half leven leden knapt was. Die neie keuken kwam der met de verkoop van het huus makkelijk uut.

Is het een schaande om dit hardop te zeggen?

Bijkaans, maor wat schiet ik met schaande en schaamte op? Het hiele volk kan dan wel met een rooie kop gaon rondlopen, elk is op zien tied benauwd om te leven. De iene zit jaoren achter het glas en kek hen buten, zunder een mèens te zien, een aander wul niet eten tot de botten deur het vel steekt. Lu drinkt om in de vergetelheid te kommen of staot stief van de drugs. Elk hef zien eigen wieze om een uutweg te vinden. Een haand uutsteken, as dat vraogd wordt, hef een mèens meer an as an; doe dit of doe dat. Van Befehl is Befehl bint niet veur wiezer worden. Lukt het bij toeren niet om een uutweg te vinden die elk past, dan is dat zo, hoe pienlijk dat ok weden kan.

In de doe-het-zölfwinkel kost vieftien meter nylonkoord f 11,95. Een jaor of wat leden. De pries zal niet veul veraanderd weden. Netzomin as de pries van eier. Die blieft ok gelieke duur deur de tied. Het touw is der in blauw, in oranje en donkerbruun. Van vieftien meter hold ie een hiel stuk over, maor ienpersoons verkoopt ze niet in de doe-het-zölfwinkel. Ze gaot der vanuut, zunder het te zeggen, daj een aander mèens der bij van neud hebt. Bij alles wat ie doet. En zo is het ok. Eier kun ie ok niet lös kopen. De kleinste deusies telt der zesse. Ze bint der in wit en bruun.

Ik wul niet zeggen dat de dood gien geheimen meer veur mij had, dat was niet zo. Der bleef genogt te raoden. De va van tante Thekla, die gien tante was, maor die we zo nuumden, gung dood en weur in de veurkamer in de kist legd. Gerdienen dichte, keerzen der om hen, koffiebonen in de vensterbaank. Deksel stief vaste want hij gistte bij het leven en weur aal dikker. Ik was een jaor of zeuven. Spannend was dat. Spannend was het om in het duuster allent naor huus te lopen, straotverlochting was der niet. Der was ok gieniend om bange veur te weden. Jan Reuvers gung dood, dat was de olde buurman. Een bruurtie van ien van de jonges van Knegt gung dood. Ze waren an het frosseln west achter het huus. Zukke dingen gebeurt in een mèensenleven.

Ik was veertien en scheut met een windbuks vanof, laot ik royaol weden, zowat een meter ofstaand een huusmus dood. Ik zie de veerties nog zweven. Der was locht. Het diertje zee niks, vuul enkelt naor beneden in het stoefzaand. De eerste en de leste moord, a'k muggen en pieren niet metreken. Laoter he'k kippen slacht, dat was uut liefsbehold.

Ik warkte in Zambia. Der was hongersnood onder de plaotselijke bevolking. De kok was niet kommen opdaogen. Ik had de schurft in. Met een biel he'k een Barnevelder laoten platzen. Ik heb nog schiere foto's van die onthoofding. Met veren om de nek valt het nog niet toe om met ien slag de kop der of te slaon.

Ik stelde niet zoveul vraogen in die tied. Dat kwam laoter. Dat was me vrog genog. De kok was een dag votbleven om zien dochter te begraoven. Ik huufde niet alles te weten.

Jaoren laoter kwam ik mien moe vanneis in de muut. Ze kwam in een vermomming die ik heur zölf om de scholders legde. Ze was het niet, maor ik wol dat ze het was. Ik pruufde pepermunt, maor reuk gien gaslocht. Ik vergiste mij vanneis, weur aal dikker en zwaorder. Wat ik had laoten liggen en niet zien wol, meldde zuk vanneis, tot ik het zien mus.

Ik vreug in de doe-het-zölf. Ze hadden gien ienpersoons. Twee verkoopsters huulden het an de enden vaste. Ik kun mij in de midden an het koord vastholden. Ik had volk om mij hen om vraogen an te stellen. Ik kreeg gedurig antwoorden en leerde neie vraogen stellen.

Hoeveul inzicht kan een mèens verdragen zunder benauwd te worden?

Dat is niet veur elk geliek.

Aj wat veurzichtig met een aander omgaot hej al een bult wunnen.

Zölfslachting is net zo arfelijk as het priesterschap in de roomse karke.

Over padvinderij en verkenners

Padvinders dat waren de aander, dat waren de geriffermeerden en de protestanten. Gidsen, welpen, kabouters en verkenners dat waren wij. Katholieke wichter en jongens in blauwe en grune uniforms met rooie strikkies an de kousen. Het hef bijkaans nooit de opzet van Baden Powell west de verschillende geleuven bij mekaar vot te holden. De tegenstelling was wisse niet tussen Protestanten en Roomschen, eerder tussen zwarten en witten. Tussen kaffers en blanke boeren. Wat e wel wol, dat heb ik nooit naozöcht. Om Baden Powell hangt een locht die mij niet anstiet. Het is een locht die zwanger giet van blanke superioriteit, van nikkers pesten, van pedofilie, van onriepe sex, van macho's die as kwajong oefenen kunt in stoerigheid en het gevuul van tederheid op die wieze onder de huud holdt. Verkennerij hef veur mij een locht van discipline en van ruumtegebrek die daor met samengiet.

De kindertied maakt koppelings tussen oorzaken en gevolg die hardnekkig bint en met muite mekaar löslaoten kunt. Zo wordt een bodem onder het eigen bestaon metseld die nargens stevigheid hef, niet aans as in dreumen en herinnerings an belevings die met watervarf kleurd bint.

De welpen, waor het met begunde, hadden het honk op een zolder in Het Gebouw, dat weur laoter Het Parochiehuus. Het Gebouw was de plek veur katholiek teniel, katholieke daansles en katholieke bruloften. De ingang veur de welpen was an de achterkaant. De smalle butentrap van beton had gien leuning. Met lösse haanden de trap op, met schief oog op de gruiende diepte. Schierder had ik de welpen niet beschrieven kunt. Ik weet der niks meer van. Het gat is te diepe worden.

Met de verkenners weur dat aans. Verkenners was veur grote jongens. Die hadden een blokhut in het bos achter de kerke. De bloedhond van Jan Vennedunker, boer op eigen erf en buurman van god, raosde achter het gaos as ik op zaoterdag naor de verkenners gung. Ik word nog benauwd as ik der an dèenk.

'Haal ie melk?' vreug mien moe.

Dat was ien van de minste vraogen. Jan Vennedunker woonde schuuns aan de overkaant van de straot. Hij was boer en verkocht melk an huus. Ie wussen nooit of die bloedhond in het hok zat of achter de deur te wachten lag op een benauwd kind, en as e in het hok zat, dan was het zowat even slim. Enkel kippengaos tussen het biest en mij. Mien jongste zuster is deur die hond beten. Ze vung klappen op die veur mij miend waren.

Boven de deur van het hondenhok was een plaank timmerd. Met roege letters stun der op: Red de zwarten uut Afrika. Het was een restant van een missie-actie, van een pater uut Tanganyika die zulverpepier en gebruukte postzegels halen kwam. Jan Vennedunker hef geven, vaste, hij leek niet op Baden

Powell. Jan Vennedunker was bieterig, meer niet. Toen hij old weur gung mien moe vake hen die man om te praoten. Nooit van zien levent had Vennedunker wc-papier gebruukt. Hij kun schoon schijten. Daor was e groots op.

De blokhut was aan de aander kaant van het bos met uutzicht op het laand van Lubberman. En wiederop de bomenriege laangs de Verlengde Vaort. Achter het kerkhof was een leste stee veen. Het Oranjekanaol lag diepe votzakt. Wieder was Nei Dordt en Bargeroosterveld waor opoe Mensen woonde. Ik kende die opoe van een foto.

Elke verkennersgoep, jongens met mekaar, had een hoek in de hut. We mussen een naam bedèenken veur de groep. Het weur een naam van een exotische apensoort. Ik bin de naam kwiet. Het exotische is mij bijbleven. Met de naam mussen we, net as in kindersprookies en met aander naamsveraanderings veur een körtere of langere tied de warkelijkheid achter oens laoten. Hoeveul bint der niet die niet langer Fokje, Minie, Kokkie, Dick, Sjonnie heten wult en dat niet allent omdat die namen in het Engels een belaoden betiekenis hebt. Een aander naam haalt aander eigenschappen boven en gef de kaans om de kindertied, hoe kort die bij de verkenners en padvinders ok nog maor is, of te leggen. Elke dag is ofscheid nemen. Dat ofscheid wordt makkelijker as de naam, die de last van de tied met zuk drag, veraandert en achterblef. Mien moe nuumde mij Oens Gait. Dat heur ik al jaoren niet meer. Een enkelde maol heur ik het geern, dan zeg ik het in mezölf hardop, dat is genogt. Het Oranjekanaol heb ik jaoren niet zien.

In schemerlocht kreup ik deur de bos, de vlag mus veroverd worden. Ik smeerde zaand op het gezicht, maor ik geleufde der zölf al niet meer in. Woorden veur dat ongeleuf had ik niet. Dat was mien kindertied, inzicht; zunder der woorden en zinnen bij te vinden. Mien gevulens kregen gien bodem, gien zaand, gien bosgrond, gien klei, gien veen zölfs. Bijkaans komp dat gemis an vastigheid en holdvast weerom in mien verkennersloopbaon. Ik weur APL en laoter PL, dat was patrouilleleider, maor elk had het over Piet Lul. Het respect en anzien van de slimmerikken had een naam kregen. Ik begreep der niks van.

Ik begunde met Assistent Piet Lul. In een gladde paol klimmen kun ik niet, ik kwam niet iens tot de helfte. De aander jongens waren rieper, die wussen hoe dat mus, die waren volleerde trekkers.

Henk Geraets, een buurjongen van drie deuren wieder in de straot, had in die tied verkering met mien oldste zuster. Het hef bijkaans niet langer as en week of een maond duurd, zolang duurt verkering aj an het zuken bint wel vaker, maor dat wus ik niet. Elk gef joe eigenschappen weerom, lat joe zien waj wult of niet wult.

–'Kiek maor goed naor het gedrag van joen schoonolden,' zeg de vrouw in de tweedehaandsboekwinkel met wie ik een praotie maakte. Ik was op zuuk naor Essays van Michel de Montaigne. Het was de raod van een moeder an heur dochter. 'De trekken van joen schoonva en schoonmoe kom ie in joen verkering een maol tegen. Aj niet met joen schoonolden uut de voeten kunt,

maak de verkering dan maor rap uut.' Ik bedaankte heur veur de raod, het kind in mij had antwoord kregen, en kocht in de boekwinkel het boek van Montaigne.-

Bij Henk Geraets was mij dat dudelijker as mien zuster. Gieniend vreug mij wat en ik had de woorden niet om het te zeggen. Henk was heufd van de verkenners. Niks veur Lenie. As op zaoterdagnommedag de verkennerij veurbij was, kreeg ik een bosschop met. 'Zeg tegen joen Lenie dat ik om half achte bij heur kom, of om half negen, of hielendal niet.' As jongie dat krapan tot de trekkerties heurde, ik wus niet wat dat woord betiekende, dat woord had veur mij nog gien gevuulsweerde, zat ik midden in verkerings waor ik niks van begreep.

Ik bleef bij de verkering van mien zuster uut de buurt. Op een verkennerskaamp in Dwingel paste ik op de tenten en gung niet met hen de schaopskudde en laoter niet met hen de sterrenwacht. In het bos bouwden we een hudo, houd uw darmen open, geheimtaol veur poepen en pissen. De naam mus verbargen waor het om gung. Een week lang he'k ze dichte holden. Wat ik innam, kwam der niet weer uut. Ik at alles op en leut niks hen buten kommen. Een week lang poepte ik as Jan Vennedunker. Mien zuster had nargens wat met te maken. Wat mus ik met de leider van de troep. Mien zuster maakte de verkering uut toen ik zee dat Henk niet kommen zul. Ik gung bij de verkenners vot.

Op schoel kom ik een student tegen die met van de beste jaoren van zien leven an de scouting besteed hef. Hij holdt niet op te praoten as ik hum der naor vraog. De eigen belevings, hij was een kind van een jaor of zes. Dat niet alles regeld weur, dat een splinter van riet, dwars deur de pink, zunder verdoving der uuttrökken weur. Het karmende kind schreide en weur aal grootser op de operatie die een kerel van hum meuk. 'Wat een feest was die scouting, die tocht van zölfontdekking.' Ik krieg kopzeerte. Dit verhaol past mij niet. Ik laot hum praoten.

Hij kek naor kinder die de hiele zaoterdag as een pionier gaangs bint met de bouw van een openlochtkeuken. Een taofel van boomstammen, zaand der over, vuur der op. Een fornuus as in het rijgieshuus waor moe het eten kookt. Gekookte of gebakken eerpel, wat eet we vandage? Ik maakte nooit zu'n vuurtaofel. Ik was goed in vuurties maken as het holt nat was. Overal kreeg ik de braand in. Goed dat ik bij dreug holt uut de buurt bleven bin.

Op een welpenkamp in Uelsen, bij Schoonbeek de grèens over, kreeg ik de braand in de kont. Mien va en moe kwamen op visitie om te zien of het goed met oens gung. Naost mien va zat ik op een bult zaand in het bos. Het was het huus van een mierenkolonie. Ze wussen mien verstopte uutgang te vinden.

Ik luuster naor het scoutingverhaol van de student en vuul mij aal minder op mien gemak. De jongkerel naost mij lat een aander werkelijkheid zien, iene die der veur mij ok west hef, wisse, maor iene die ik niet zien kun, niet vulen kun deur de bloedhond van Vennedunker, het lege melkkannegie op het aanrecht, de verkering van mien zuster, de smalle gladde trappe naor de zolder van Het Gebouw.

De warkelijkheid bestiet uut koppelings tussen wat der is en wat de beleving van diezölfde dingen is. Niks is warkelijkheid tot der een invulling geven wordt deur de giest. Dat kan een kindergiest weden in een lochtgruun uniform met rooie linties an de kniekousies en gele spinnedraodties over de pet.

Het bield wat zuk vastzet is taai, en onwillig een aander beleving toe te laoten, de wissigheid van het ongemak, maakt met muite plek veur de veroverings die der ok waren. Koestering van herinnerings telt dan zwaorder as de inhold van beelden die in het geheugen bovendrieven komp. Help het zwarte uut kinderlaand.

Over aander lu inslikken en uutspeien

Een jaor of wat leden heb ik een maond of wat verkering had. Het duurde niet zo lang. Het was een aardige vrouw, maor ze stelde verkeerde vraogen en maakte verkeerde opmarkings.
'Hoe vake hej de warkster over de vloere en wat betaal ie heur?'

Toen had ik al wiezer weden mutten. Het was asof ze mij vreug hoe vake ik van de escort-service gebruuk maakte. Blonde wichter die veur vief maol het schoonmaakloon joe een opknapbeurt geeft. Ik zeg het plat, het is ok plat wark.

Ik heb gien schoonmaakster, bij mij in huus glumt alles onder mien haanden. Sober, schoon en rustig, zo zöt mien huus der uut. Mien moe en mien drie oldste zusters heur ik geregeld uut de varte. Ze zit mij op de nek, al is het gewicht van al die moeders langzaoman zo min worden dat ik ze niet meer vuul. Ze bint een diel van mezölf worden.

Der bestiet een foto van mien moe in de tuun achter het huus in Erica. Haand uutgestrekt. In de haand een poetsdoek, en het gebaor zeg niks aans as 'Ruum die rotzooi op.' Ze had daor gien woorden veur van neud in die tied. Ik heb dat gebaor, dat gevuul inslikt en ik bin het nooit weer kwietraokt. Het levert mij een schoon huus op, een schoon lief, een schoon bère en een goeie maot om een vriendin op uut te kiezen. Elk die heur met dit soort zaoken bemuit, hold ik buten de slaopkamer.

Meer as dertig jaor zit tussen dat gebaor van mien moe en mien ontdekking van het verbaand tussen heur uutgestrekte arm en mien gedrag. Smaangs duurt het langer, bij aander zaoken is dat rapper dudelijk.

Mien va had alle dagen een colbertjassie an. Bijkaans had e der ien of twee. Meer as drie strikken had e niet. De knup kun e der zölf niet in leggen. Mien moe knupte de strop veur hum en laoter deud ik dat. As e de strik ofdeud, keek e uut dat het lussie intact bleef, dan huufde e niet om hulp vraogen. Ik lees disse zinnen met meer ogen, de gruunbrune die het locht en de zwarte letters op het witte pepier registreert, en met mien darde oog, het binnenoog. Mien moe strikte mien va, ik huulp hum in de strop. Mien va, as alle vaoders bijkaans, hef het niet makkelijk had, hij weur in de loop van de jaoren opknupt deur onwillig en eigenzinnig volk. Hij weur opknupt zoas hij ok aander lu opknupte.

In de slaopkamer heb ik een richel laangs de muur. Over die richel hangt strikken. Ik heb ze niet teld, het bint der meer as twintig. Synthetisch (polyester; maakt uut di-olen en di-zuren, of uut hydroxyzuren), van ziede (hef niks met spek te maken), van wol, van ketoen. Ik bouw op de verzaomeling strikken van mien va. De knup kan ik leggen en ik barg de dassen nooit op met een knup der in. Mien kop is ok een stuk dikker as van mien va. Ik mut de strik lösmaken, anders krieg ik de kop niet uut de strop. Meer as twintig dassen en

meer as tien jassies he'k der veur van neud had om mien va in mezölf terugge te vinden. Now ik die kerel in mezölf een plek geven heb, kan ik vanneis in een trui of in een hemd de straot op gaon en in een hemd met korte mouwen, blote mouwen heet dat bij vrouwlu, veur de klasse staon.

De reeks is dudelijk: inslikken, ofzetten, onwillig vörm geven, overgeven, butenzetten, diel van het eigen lief maken, integreren. Bij manlu giet dat wat makkelijker as bij vrouwlu, krieg ik het gevuul, maor bijkaans vergis ik mij. Manlu holdt het bijkaans meer achter de koezen, achter de knup in de strik. De adamsappel die allent veur manlu votlegd is, holdt die emoties bijkaans tegen.

Vrouwlu vecht langer en intenser met heur moe. De Grieken hebt daor al veul van zegd. Mien zusters bint dat gevecht ok angaon, met wisselende strategie en met wisselende uutkomsten. Toch is het standaardpatroon der in weerom te vinden, we bint gien uutzonderings, al hadden we lange tied dat wel dacht. Wij waren aans as aander lu in Erica. Aans allent al deurdat mien va de mooiste meid uut het Oosterseveld metneumen had.

'Ik had de ploertendooier in de buuts,' zee mien va, 'as ik van joe moe kwam. De Stieren van BargeroosterVeld, die naam vind ie weerom in de voetbalvereniging, vunden dat maor niks, dat een kerel uut een aander dörp een vrouw haolen kwam.

Ik vöcht tegen mien va in mezölf, net as mien zusters tegen mien moe in heurzölf in de weer waren. De overwinning kwam pas met de overgaove. Ik trek het hemd uut de boks a'k in de aovend de trap op gao hen de slaopkamer. Met de rechterdoem trek ik an het linkerneusgat, De rechterhaand heb ik geern in de buuts as ik met ien te praoten stao, de flap van het jassie hen achtern. Ik rook gien sigaren, maor ik kuch net as mien va. Blaffen, dat is het, zachties keffen, dat hoesten. Het zeg zoveul as 'blief bij mij uut de buurt, ik kan bieten en ik doe het ok aj mij te nao komt.'

In aander lu kom ik mij geregeld tegen. As ik niet met een collega uut de weg kan, as der dingen bint die mij irriteert en in toezel brengt in het gedrag van die aander, dan weet ik dat ik het zölf bin. Eerst döt die aander mij an mien va dèenken, niet vake an mien moe, en dan krieg ik der een hekel an. Dat duurt een tied, jaoren bij toeren tot mij dudelijk wordt dat ik het zölf bin die mij in de wege zit. Met dat mij dat dudelijk wordt, begun ik an de veurzichtige overgaove. Ik huuf die dominante en eigenzinnige man niet buten te zetten, as ik dat doen zul, dan zul der minder van overblieven. Dat zul hetzölfde weden as wanneer ik de schriever en de schilder die in mij een plek vunden heb niet meer koestern zul.

De liest wordt gedurig langer. Ik weet een kind in mij, een puber die het aandere geslacht met verbaozing an het ontdekken is, de adolescent die veurzichtig en met benauwdigheid vrouwlu naodert, de kerel die het huus schoont, de zanger onder de douche en op straot, de treurwilg an de groeve. De minnaor en de satan.

Niet met elk bin ik even bliede, maor dat is ok nargens veur neudig. Ik

bin wel met elk bliede, der zit evenwicht in, de balans slat bij toeren naor ien kaant deur, ok te wied, dat is niet aans as bij mien va en moe, bij mien zusters en mien bruur, dat is niet aans as bij aander lu. En al was het aans, dan had ik daor niet veul met van doen.

Dat inzicht had ik uut de boeken halen kund, het stiet der vast. Lu hebt het zegd, vake bijkaans. Ik was blind en kun niet heuren en niet lezen. Dat heurt bij het groot worden. Ik miende de puberteit over te kunnen slaon toen ik der een boek over lezen had, dat zul mij niet gebeuren. Ik had dat boek beter niet lezen kund, dan was het wat starker gebeurd, bijkaans. De riestebrijbarg kan maor op ien menier verteerd worden. Opeten. Een diel wordt joen eigen, een diel poep ie uut. Een aander weg is der niet. Ik zie mien va in mien kameraoden en mien collega's. Ik koester ze. Ik zie mien kinderjaoren in de studenten. Ze laot me vake schreien. Der bint maolen dat ik de traonen zien laot as ze mij vertelt van de stried met va en moe en bruurs en zusters, met ooms en tantes en met leraraoren (v/m). Ik weet waor ze het over hebt. Ik zeg dat het niet toevalt, dat het de muite weerd is om die aander die ie votgooit in jezölf vast te pakken en van te holden. Starker, der is gien aander menier om zölf de das te leren strikken. Ie mut zölf leren het huus schoon te maken, een warkster stiet joe in de weg, maor bij toeren heb ie een dame neudig om het pad te vinden.

Over verkering

Mien verkering was een stille omgang. Ik huufde daor niet veur naor Amsterdam. De Kalverstraot had ik nog nooit deur lopen. Het leup mij deur, ik was een kalf. Ik kom uut Erica. Vlak bij de brugge over de Verlengde Vaort was een Kalffstraot. Die Kalff was burgemeester, van Emmen en niet allent van Zuudbarge, mien wèens, om dat schiere huus waor ik elke dag veurbijfietste.

Ellen hef de wieg in Kerkenveld. Een eindtie wieder. Ik ken dat dörp niet. Ienmaol bin ik der west, der deur reden met Martin achter het stuur. Hij reed mij in de Volvo van zien vrouwe langs Kerkenveld. We volgden de Reest die aal wieder stroomde.

Stroom ik
Deur de lege laanden
Langs Voele Riete, Wildenbarg,
De Rievest en de Kniepe,
Dan droom ik.

Martin reed mij langs huus, maor ik duur dat woord, ok met een T der veur, nog aal niet hardop uutspreken.

Ellen hef verkering. Ze nuumde hum mien vriend, die maolen dat ze met mij praoten kwam over schoel en kinder, klassen vol, die ze wel zag, maor niet duurde an te kieken. Zukke dingen gebeurt. In mien schoeltied kregen de kinder problemen as de leraor (m/v) heur niet ankeek. De tieden bint veraanderd, now kriegt neie onderwiezers (v/m) last as ze boven niet wiezer wordt. Ik mag metkieken. Geregeld he'k het water in de ogen staon, ik spuul met achterstallig onderhold de tegels schone. Zeeraket, lamsoor en strandmelde gruit langs mien pad dat zunder fouten wiederkronkelt en de leste misverstaanden uut de wege ruumt.

Oenzelieveheer hef der veur zörgd dat de ofspraak met Ellen veurige weke misleup. Ze lachte toen ik heur dat deur de tillefoon zee.

'Ie geleuven toch niet in god?!'

Ze hef geliek. Ik geleuf in een aander god. Ze vrag niet hoe mien heilaand der uutzöt. Ik zeg allent wat as mij wat vraogd wordt.

Het ginnegappen is der zowat of bij heur. De rugzak met duzend vakkies en honderdduzend ritsen past heur krapan nog. Heur bergschoenen hebt het langste pad oflegd. De schoelkinder hebt in een jaor tied een aander mèens van heur maakt. De vörm hef ze holden, van heur lief. Ze is nog niet vertrouwd met wie ze in de muut komp. Een schiere vrouw in schoefelgang. Ze schroomt nog deur de meinsen die alles regeln wult.

Ik liege niet meer, daor bin ik met stopt. Wat in mien lief de kop opstek, dat is der en as het te pas komp, dan nuum ik dat bij de naam. Aal meer verstao ik de bosschoppen die van de binnenkaant tot mij komt.

Miestentieds kan ik gien twee dingen tegelieks, ik kan ze wel rap achter mekaar. Een halve seconde luuster ik niet naor heur woorden. Ik kiek. Ze leunt achterover, dat heb ik geern. Rap giet ze met de rechterhaand op en neer. De vingers zachties over de blauwe spiekerboks. De woorden raotelt, ze wet niet wat heur haanden doet. Het rechterbien over het linkerbien. Daor, die plek. Ik zegge niks. Ik lache en geef heur het woord weerom wat ze zee. Ze leg beide haanden in de nek. Warme haanden. Haanden die het verhaol van heur kruus metneumen hen heur heufd. Ze hef der gien weet van. Het is nog te vrog om het te zeggen. Kinder meldt zich as de tied riep is en ie klok leert kieken.

Ze had mien dochter weden kund. Ik heb gien dochter en ok gien zeun. Het is der bij bleven. Ik heb de tied veurbijgaon laoten. Now heb ik de tied zowat inhaald en lien ik een uur de dochter van een aander. Van een va en moe die der nog niet an toe bint om het kind lös te laoten. Ze giet.

Ze trouwt in het naojaor. De dag is ofspreuken. Het besluut is neumen. Vanof neijaor bint ze alle dagen bij mekaar en niet allent in de weekends. Ze holdt van mekaar, dat zegt ze, maor now de familie gaangs is met tenielstukkies, programmaboekies en het mappie met kedogies in de rondte giet, now wet ze het niet meer. De oogies bint het wichtie lös egaone. Kerkenveld is kleiner eworden, de straot smaller, de toren van de karke stek krapan boven de rododendrons uut. Het kukentie is uut het eigie. Ze ontdekt aal meer pieren. Ellen krabt in het zaand, met de hakken. Het water komp heur niet meer tot an de lippen.

Ik kreeg een scholderkloppie, ik had zegd dat mien bruur een pier middendeur beten had. Willie had het zaand tussen de koezen. Het was een pier met een donkergele baand om het lief. Man en vrouw tegelieks, zu'n pier. Wat een lef. Wat een gemak. Willie had eerder verkering as ik. Wat mus ik met zu'n jongere bruur!

Het besluut is neumen en iniens giet de trein hen huus, hen mien vriend veuls te vrog, maor ze duurt niet votblieven.

'Ie kunt niet alles hebben, ie mut een beetie inschikken,' zeg ze.

Ik heur potten en pannen deur de tillefoon. Heur huusgenoot döt de ofwas. Dommiet is Ellen an de beurt om of te wassen. Ze aorzelt.

Deur de tillefoon roek ik Royco-soep met een verse worst der in. Kookt. Slierties vermicelli. Peterselie uut de tuun. Scharp zaand vuul ik tussen de koezen. De locht van warm zwienevleis. Ik gao met de vörk over de strakke darm. Der komt broes uut as ik prik. Het gare vleis krult om de raanden as ik een stuk der ofsnie.

'Wie zeg dat,' ik vraog het.

Ik weet wie dat zeg. Inschikken, niet zeuren, niet miegen, inschikken is doen wat de aander zeg en niet zeggen waj geern wult.

'Marietje Vinke, die is niks veur joe. Heur va is zwienefokker. Wie wul joe now hebben?'

Zusters die nog gien verkering hebt. Dochters van mien va en moe.

'Ie magt inschikken,' zeg ik, 'aj weet dat ie het doet.'

De tied löp met mij hen en weerom. Ik kan gien klok meer kieken. Ik zie de borsten van een jonge meid, de bienen, de haand veur het kruus. Marietje Vinke fietst veurbij. Worst van zwienevleis. Ellen zweg. Ze zucht diepe.

'Ie kunt het niet zo gek verzinnen,' zeg mien va, 'of ik heb het wel metmaakt.'

Hij leg mij de haanden in de nek. Ik vuul het eelt en de roegte. Hij hef warme haanden, maor ik krieg het kold. Hij mut mij ofblieven. Ik duur het hum niet zeggen.

Ik krieg het warm van de kooklocht in het aandere huus. Ellen drinkt thee. Ik zie het T-shirt zunder stof. Ik roek heur locht.

De dochter an de aander kaant van de draod is bliede met mij, dat zeg ze. Dat zeg ze niet meer tegen heur va. Heur moe heurt dat al een jaor niet meer.

'Ik lus wel een emmer vol stront van heur,' zeg mien va.

Hij miende zien verkering.

Hij hef hum vergist. Het pad lag der al. Mien va kun niet aans. Hij hef e de stront van de familie van mien moe opeten. Dat had e beter laoten kund.

Inschikken.

Ie kunt het niet zo gek verzinnen. Ik heb het daon.

Panta rei.

Over verslaving en aander ongemakken

Drinken, roken, warken, zeuren, praoten, eten, zwemmen, fietsen, vrijen, het is niet moeilijk om een liest te maken met zaken waor ie an verslaafd raken kunt. Geregeld kom ik disse dingen tegen, miestentieds bij een aander, zölf dèenk ik der niet zoveul ongemak van te hebben. Mien oog zöt hoe een aander met gewoonten in de weer is. Bij toeren, en aal vaker, keer ik alles wat ik zie omme. As ik een verslaving van een aander zie, en mien dat een aander mèens een eigenaordigheid hef die hum in beslag nemp met de neudige zörgen en vreugdes, dan zeg dat meer over wat míj deur de giest giet, as over die aander die gaangs is een sigare uut eigen deuze in de braand te steken. Wat die bosschop is, daor heb vake gien zicht op. Het duurt evies veur ik de vraog an mezölf te stellen duur. Ik bin verslaofd an kieken, smaangs aander dingen.

Mien va rookte North State. Gele pakkies. Korte sigaretten. Elke dag een pakkie van twintig. Kan weden dat het der minder waren, maor ok meer. Van sigaretten kun ie kanker kriegen, en het was beter om piep of sigaren te roken.

Piep dat was niks. Mien va hef een tiedtie piep rookt. Ik heb het hum naodaon toen ik op kamers woonde. Het bittere nat in de piep borrelde as ik der an zeug. Ie kriegt de lul in de mond, zeden aander die ok piep rookten. Niet zo hard zoegen. Lul was het bittere vocht. Ik deud de piep vot. Niet om de smaok, om de taol. Een stuk of wat sigaren he'k in de braand had. Toen was het genogt. Dat was nao mien achttiende. Mien va was an de sigare en kocht mien abstinentie van roken of veur honderd gulden en het riebewies. Dat had ik ok wel haald, dat riebewies, met rokerij.

Mien va gung an de Ritmeesters en rookte deur tot en longkanker had. Ik bewaarde de blikkies om spiekers in op te bargen. Het leven giet smaangs in rook op, of het wordt an mekaar nageld. Een jaor laoter waren de spiekers verroest.

Roken is in mien giest belast. Het zit bij mij vaste an geweld en opgekropte haot. Mien moe haalde, bijkaans is het niet waor en allent waor in mien beleving, maor wat aans as mien belevings, heb ik niet, mien moe haalde de asbak vot as der nog maor een halve sigare met as in lag. Het was een manier van zeggen die meer vertöl as de rokerij.

Ik heurde verwieten, ik heurde en zag kwaoiigheid, ik zag en vuulde onmin in die gaang van de asbak hen de vuilnispuut in de keuken. De sigare zal mien va niet meer smaakt hebben. Hij bleef roken, ok in de kamer, hij was nog lang niet uutkankerd. Wat e nog zeggen wol, daor zweeg e met woorden over. Alles zeggen maakt niet gelukkig. Zwiegen ok niet. Zien uutweg was de rook. Alles wat e kwiet wol, leut e in rook opgaon. Ik begreep der niks van.

De kanker hef mien va uut de verslaoving bevrijd. Die uutweg bestun, hij hef hum zölf opzöcht.

Elke verslaving is een uutweg.

Ik was niet verslaafd en ik heb gien verslavings. Dat dacht ik. Ik zöcht een peerd en zat der op. Ik was verslaafd an het slachtoffer. De gekwelde en miskende was de baos over mien doen en laoten. Ik had het stoer en mien levent was niet zo gaon as ik het wuld had. Mien va en moe, de leraoren op schoel, de kapelaon, de pastoors, de moderaotors en aander geestelijk verzörgers die bij toeren mienden mij met heur sexualiteit te mutten lastig te vallen, die aander, elkenien, had mij het verkeerde pad opstuurd. Die rol die stun mij wel an. Der bint merakel veul vrouwlu en manlu, kinder en groten die heur miskend vuult. Ik was in groot gezelschop. Heb het der met die aander over en ie bint bruurs en zusters in de verwaorlozing, minnaors in leed en verdriet. Gien starkere baand as een minne baand.

Aj in een café vlot een vrouw versieren wult, kiek dan naor de ogen, trek een stark gezicht met wat treurigheid onder het vel en vraog hoe het giet. Blief vraogen en geef benaom gien antwoorden die met jezölf van doen hebt, niet aans as: dat begriep ik wel, dat vuul ik ok zo. Nao tien minuten pak ie de vrouw veurzichtig bij de onderarm. Dat wul zie niet, maor as ze niet votgiet en joe een glas bier anböd, dan wul ze wel. Veurzichtig, lu bint hiel makkelk te kwetsen.

Ik bin ervaoringsdeskundige wat dat angiet. Ik kreeg het in de gaoten en speulde der met om der meer zicht op te kriegen. Schrik niet aj binnen vief minuten heurt: ik bin goed in bère, of: ik heb schiere börsten. Zeg niet daj ok goed in bère bint, zeg niet dat groot schaopen bint. Dat helpt joe niet wieder. Zeg enkelt: oh, wat mooi veur joe.

Aj met de fiets hen de kroeg gaon bint. Hold der rekening met dat ie veterschoenen antrekt. Dat is makkelijk as ie de fiets in de kofferbak van de auto schoeft en de klep dichtdoen mut, aj op heur of joen huus angaot. Lange veters as koffertouw. Laot wieder maor gebeuren wat der gebeurt. Vrouwlu die zo praot, die wult niet vrijen, die wult zien worden. Ie mut eerst kieken, en nog een maol kieken. Begun der niet an aj geil bint.

Aander vrouwlu zegt dat ze niks met sex wult. Zeg dan ok enkelt: goh, of oh. Ze liegt. Ze liegt, maor duurt het zölf nog niet weten. As het zowied is, huuf ie heur niet meer an die woorden te herinnern. Alles is altied aans as ie het in de kop haolt. In de blote kont keert ze joe de rugge niet toe, laoter op de aovend bijkaans.

Nao jaoren in de kroeg, ik bin daor niet zo goed in, dat kroeglopen, laot ik de rook en draank aal meer allent. Ik krieg niet waor ik wille an heb. De goeie gesprekken vind ik niet in een café of op een terras. De sex is schier, veur mij is sex allent schier as ik weet, dat ik de aander mörgen ok thee met die vrouw drinken wul. Ik kom ze niet in de muut in de uutgaonsgelegenheden die tot wied nao middernacht heur wentelt in onverstaonbaorheid. Muziek heet het kabaol dat in het café en in de koppen raost. Dat is mien beleving, een aander mag het aans vulen.

Schier om de verslavings van aander bij de kop te pakken. Dat is mien verslaving. Ik spitte geern in de ziel van een aander. Dat spitwark levert me aordig

wat op. Ik toets mezölf an die aander gedachten en neem met wat ik gebruken kan. Dat gung niet vanzölf. Ik begunde der met om die aander in mij op te zoegen, met alles der op en der an. Zo wied dat ik niet meer wus wie ik was. Ik was mien va en mien moe en ik was al die aander die mij stuurden. Met elke verkering was het bère te klein. Het was geregeld drok tussen de lakens. Mien olden keken met, mien bruur en zusters keken met. Vanof de aander helft loerde de kunde van de vrouw die mij over de kop en de kont streek. Het waren niet mien kop en kont, en die van heur waren ok van aander lu. Mien va kreeg geliek: 'Zölfs joe kop en joen kont bint nog niet van jezölf.'

Hij miende zien eigen kop en kont. Ik miende dat het over mij gung.

Die aander verslaving is annex an cafépraot. Zeuren. Zeuren dat ik mezölf weden wul en niet de erkenning van die aander krieg.

Verslaving is schijterigheid. Gebrek an moed wul ik mezölf niet verwieten en wul ik een aander ok niet verwieten. Schijterigheid hef ok een plek en niet allent in het huusie. Een mèens huuft niet alles te duren. Lafheid kan een deugd weden. Het is het veurzichtige bruurtie van roekeloosheid.

Tieden was ik verslaafd an sex. Alle vraogen, en benaom de vraog waor ik met gaangs was, weuren smoord in de geslachtelijkheid. Neuken as verdoving, as heroïne –dat ok heldin betiekent-, sex as draank, sex as zeurderij, sex as borrelpraot.

In de zesde klasse van de legere schoel weur ik veurlicht deur de pastoor: hoe as het gung, schreef ien van de klasgenoten anoniem op een briefie. Neuken, miende hij of zij. Het antwoord was simpel, begriepelijk en ofdoende. 'We,' pluralis majestatis, 'kunt oens niet veurstellen dat het fietsend gebeurt.'

Het kan wel fietsend. Alles kan, aj neukt kan alles, alles kuj vergeten. Smaangs komt de gedachten een paor uur laoter weerom. Het medicien is bijkaans dan nog in de buurt, onder de douche bijkaans.

Naodèenken is ok een verslaving. Het is een verslaving die mij wat oplevert. Met de inzichten die bovendrieven komt, veraander ik met de dag de gewoontes die ik in de gaten krieg. Mien leven wordt met de dag rieker. Verbaozing en verwondering over al de signaolen die lu, manlu en vrouwlu de hiele dag an mekaar deurgeeft. Niet dat ze der bij naodèenkt. Smaangs tilt ze het bloesie op veur ze der arg in hebt. Benaom as der draank in het spel is en de gevulens dicht onder het vel. Het muit mij niet. As het mien tied is, dan laot ik ok zien wat ik verbarg. As het zo wied is, laot ik de boks zakken en luuster ik naor de signaolen uut de onderbuuk. Daor is niks mis met. As der weer een sigare in rook opgiet, dan muit mij dat niet. Daor bint sigaren veur. Ik bin niet meer benauwd om in rook op te gaon, het is mien eigen rook en mien eigen as. Ik hold van die sigaren uut eigen deus. Ze bint vertrouwd.

Ik geef an verslaving toe, as het mij niet dudelijk is wat de verslaving is en waor het met van doen hef, dan zörg ik der veur dat ik de daoden uutvergroot. As draank een probleem wordt, dan zoep ik me drie dagen een delirium en vraog me dan of wat het mij opleverd hef. As ik gefixeerd bin op vrouwlu en op

het geslachtelijke, dat stort ik mij der in, en vraog me of, of dit was wat ik wol.

De aander behoeften bint der dudelijk van worden. Ik doe niet meer wat niet bij mij past. Ik schrieve wat mij deur het heufd giet. Ik geef met taol een vörm an het gevuul dat mij in het lief bovenkomp. Dat bevalt mij merakel. Alles kan en mag in de taol, het is bij toeren slim verrassend. Het kan ok in een schilderij, al weet ik smaangs nog niet wat die schilderijen mij vertellen wult. Dat duurt een tiedtie, dan komt ok dat verhaol naor boven en gruit het inzicht. Niet alles tegelieks, der is een grèens an het inzicht dat een mèens in ien slag verdragen kan. Zolange die hoeveulheid nog te zwaor en te groot is, zit der niks aans op as te roken, te drinken, te fietsen, muziek te maoken en te neuken.

Over zwiegen

Ie mut mij gien geheimen vertellen. Ik kan niet zwiegen. Alles wat ik heur en zie vertel ik wieder. Wat een aander döt moet e zölf weten. Ik neem gien geheimen met in mien urn, niet ien. Uut de 135 gram as die van mij blef, zul ie gien woord meer heuren. Niks zit der meer in. Ik wege krapan 82 kilogram, schoon, zunder ballast. Dat bint enkelt vlees en botten, en elke dag een liter gemieg die ik netties kwietraok. Een weegschale heb ik niet. Ik weeg mezölf elke morgen veur de spiegel. Dan zeg ik: 'Goeie morgen, bliede da'k joe zie.'

Met een verkennersblik kiek ik hoe de vlag der bij hangt. Halfstok tref ik mezölf niet vake meer an. Dat hef wel iens aans west. Der waren dagen dat ik geliek weer hen bère wol as ik mezölf groet had. Socrates speulde mij dan deur de kop. Die Griekse filosoof hef humzölf de ogen uutsteuken om beter te kunnen zien. Hij weur dan niet meer ofleid deur zaken die hum in de wege stunden. Ik begriep dat wel. Aj god ziet, vraog me niet hoe as die der uutzöt, al weet ik het wel een beetie, dan raak ie makkelijk verblind. Mij giet het wel zo, bij toeren in het vrogge daglocht, da'k teveul iniens binnenkrieg. Op die momenten, vlak der nao, zul ik me de ogen uutsteken wullen. Dat doe'k dan niet met de ogen, ik steek de haanden uut, en de taol die me dik en vettig in de mond lig en pas hanteerbaor wordt as ik de letters, de woorden, de zinnen, in welke volgorde dan ok over de taanden naor buten glieden laot.

Ik heb een trechter op de kop. De kurke om de steel, in het Engels heet dat piepie hiel toepasselijk the stem of the funnel, of te sluten, die stemdop mankeert mij bij toeren. De hiele wereld druppelt hen binnen, de kop löp mij vol. Wat ik ok doe, ik hold het niet tegen. Elke grösspier zie ik bewegen, elk pepiertie dat wappert in de wind. De dingen vraogt om een groet as in het gedicht van Paul van Ostaijen.

Mark groet 's ochtends de dingen.

Dag ventje met de fiets op de vaas met de bloem ploem ploem
Dag stoel naast de tafel
dag brood op de tafel
dag visserke-vis met de pijp
en
dag visserke-vis met de pet
pet en pijp
van het visserke-vis
goeiedag
Daa-ag vis
dag lieve vis
dag klein visselijn mijn.

Bij mij holdt het niet op met die visgroet. Elke man en vrouw, elk kind schrouwt in mien heufd en wul een naam kriegen. Daoromme zing en fluit ik op straot, om ze buten te zetten en ze te benumen. Dan zegzing ik het gedicht van Paul van Ostaijen, met geliek der achter an het liedtie:
Twee schellevis-ogen, die keken Jan Ellerman an.

Jan Ellerman was visboer in Erica. Daor haalde ik op vrijdag viskrummels. Wij waren katholiek, maor mien va en moet huulden niet van vis, of niet van die visboer, bijkaans niet van het roomse, dat weet ik niet. Vis kochten wij nooit. Wij hadden een zwien in de vriezer.

In elk heufd is ruumte veur een stuk of wat zwienen en mysteries. Niet veur veul. In een vriezer past ok maor ien zwien, en dan allent as ie het liek teveuren in verteerbaore stukken sniedt. Wie prebeert om een bult te bewaoren, maakt het lief ziek. Kopzeerte, dikkigheid, scheiterij, verstoppings, stottern.

-Van mien moe, die tussen Katoen en Heine woonde op het Oosterseveld, leerde ik dat stotteraors goed zingen kunt. Geert Heine zien huus stun in de fik. Een buurjongen wol het zeggen, maor kreeg het vuur in de woorden en strukelde der over. Hij zung: 'Geert Hain zien hoes stiet in de braand, hoezee, hoezee.' Het was een fout liedtie, maor het maakte klaor waor de braand was.

Zölf zung mien moe: 'Linksom Katoen zien hoes, rechtsom Geert Hain zien hoes, krek, daor midden stiet Geert Mensen zien hoes.' Zo dat is zegd. De ien zeg Heine, de ander zeg Hain. Daor huuf ik gien gehaim van moaken im wunderschen Monat Mai. Het vogeltie zingt mij in de kop.-

Om van het stottern of te kommen, bint der cursussen, aj van de zwaorte ofwult kun kuren volgen. Veur lu die niet eten wult en niet meer inslikken duurt, die het stemkurkie vunden hebt om alles tegen te holden, bint der kurkentrekkers en aander meugelijkheden. Duutsers zwiet in Kurorte. Paartie Drenten knupt de keel dichte.

Veur elk die hum de ogen niet uut wul steken bint der meugelijkheden om een uutweg te vinden. Nooit las ik over dyslexie in de Middelieuwen. Faalangst bestun bijkaans niet in de tied dat Keppler zien wetten maakte en de eerde, tegen gods wil in, om de zun dreien leut. Newton zag de appel naost de boom vallen. Neimoodse uutvindings, die kwaolen. Onder Spaanspraoters komp het niet veur, die holdt niet van complexen. Aj ze begriept gaot ze vanzölf over.

Ik wul der niet neerbugend over doen. Die te zwaor is, die over de woorden strukelt, de letters niet in de ofspreuken volgorde op pepier kreg, lu die an de diarree bint of verstopt bint, die kunt der merakel veul ongemak van hebben. Zeg mij niks.

Een mèens hef merakel veul van een zwien. Biologen en scheikundigen, die lesten nuum ik omdat ik der ien van bin, hebt uutvunden dat de chromosomen van een mèens en een zwien zowat geliek bint. Met een beetie anpassing kunt lever en hart van een zwien in een mèens overzet worden. Mien va zul zeggen dat dat bij paartie lu al gebeurd is.

Tussendeur. Mien va komt in de slachterij van Lamme de Vries en vrag an de knecht die achter de teunbaank stiet om een zwienekop.

'Huuft niet inpakt worden,' zeg mien va.

'Die hebt we niet meer,' zeg de knecht.

'Van wie is die dan,' zeg mien va.

Hij wes naor de kop van Lamme de Vries.

De slachter hinkelt uut het oosten van de winkel naor veuren, maor is niet rap meer. De grap veurbij. Mien va stiet weer buten en hef de oorlog vanneis een stukkie buten zet.

Bint der zwienen met dyslexie en met faalangst, met zwaorlievigheid en anorexia? De vraog stellen is hum beantwoorden. Ik geef gien antwoord. As zwienen gien plek genogt hebt, dan worden het Knorrende Beesten. Met een mèens is dat niet aans. Ze biet mekaar de steert of.

'Geert Geert Zwienesteert,' weur ik naoschrouwd deur kinder die aans waren.

In de oorlog komp een Duutser bij Hoving, achter op Erica, en zeg tegen de boer: 'Das Schwein ist tot.'

Hoving haalt de jeneverflesse uut de kast en drinkt met de Duutser de iene Schnapps nao de aander. As de flesse leeg is nemp de Duutser Hoving met hen de schuur. Daor lig een dooie motte. Hoving is op slag nuchter. Hij had dacht dat Hitler dood was. Hoving mus nog evies wachten veur het zwien, nao zien eigen Volk, ok humzölf van kant maakte.

Aj zwiegen mut en wat te zeggen hebt, aj wat te vraogen hebt en niet praoten duurt, is der grootkaans daj aander lu in de steert biet, dat ie over de woorden en de zinnen stottert. Dan bint der mèensen die mèensen eet, die nuumt we kannibalen. Mien opa zee dat. Hij had der weet van. Geert Mensen. Zwienen eet aander zwienen, daor heb ze gien muite met, benaom niet as in een hok drokt wordt en elk an de bak wul.

Ruumte veur de buuk, ruumte veur de woorden, geregeld stemdoppies in de oren. Laot elk zeggen wat e zeggen kan. Ie heurt mij der niet over.

Over rituelen

Elke aovend bid ik nao het warm eten, ik kook zölf, het onze vader. Veur wie het niet kent, dat giet zo:

Onze vader die in de hemel zijt
Uw naam worde geheiligd
Uw rijk kome
Uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel

Geef ons heden ons dagelijks brood
En vergeef ons onze schuld
Zoals wij ook anderen hun schuld vergeven
Amen

Miestentieds bid ik het een maol of drie, smaangs vief maol. Ik geleuf niet in god, en as ik al wel in een god geleuf, dan is het de god in het diepst van mien gedachten. De god van de dichter. De god van de kurk op de fles –de kurk dicht wel, maor riemt niet.- Ik bin mien eigen god. Gieniend die daor last van hef, ik heb der genot van. Elk kan doen en laoten wat e wul, ok in het geleuf.

As de R in de maond was, dan lagen we nao het warm eten met de kneien op de kokosmat en weur der rozenkraans beden. Ik las de kraant, ik zörgde der wel veur naost de kraanten te bidden. Later in het jaor weur dat lastiger, het was te vrog duuster en het locht gung uut, tot het bidden over was. Bidden heurde in het duuster, bidden was tegen benauwdigheid.

Mien va sleug de leste regel altied over. Hij vergaf zien zwaogers het gesodemieter rond de erfenis niet. De va van Annie M. G. Schmidt, die dominee was in Zeeland, die sleug dat ok altied over. Mien va was in goed gezelschop.

Ik bid disse regel wel. Niet dat ik zo vergevingsgezind bin, dat bin ik niet. Stille wrok en verdoemenis blef mij lange tied in de huud hangen, ik raak het niet makkelijk kwiet.

Het gebed is mien ritueel. Ik bin der met begund om alle dingen die ik in de muut kom het eigen recht van bestaon te geven. As ik eet, dan eet ik, dan doe ik gien aander dingen. Ik lees gien kraant, ik luuster niet naor muziek – radio heur ik zowat nooit, tillevisie heb ik niet- , ik laot mij niet ofleiden deur de ofwas, ik neem de tillefoon niet op. Ik eet en ik neem de tied om het eten zakken te laoten. Een gebed komp daor goed bij van pas. Mien va vuul bij het rozenkraans bidden geregeld in slaop. Dat heurde bij dat ritueel. Het ritme van zinnen, de trillings van de mantra. De roomsche karke was daor goed in, in die verdovings deur eindeloze herhalings.

Kort veur ik hen de Harmonie gao, naor een concert, stofzoeg ik de kamer,

gao ik plassen. Dat doe ik ok as ik an de reize gao. Het is nargens veur neudig. Het is schone bij mij in huus en ik was net nog hen de wc west. In de schouwburg, tien minuten lopen van mien huus, stel ik het uut, maor gao ik eerst hen de wc. Dat bint gien rituelen, dat bint tics.

Onderweg, as ik vervelende zaken in de muut kom, löslopende honden, kwaojongs met een draank in het lief en een bult lawaai, dan striek ik mezölf over de buuk. Dat gebaor maakt een glimlach bij mij lös. Ik word der geliek rustiger van. Bewerings die ik doe ondersteun ik geern met een haand in de rugge, net boven de plek waor de naam van de rugge veraandert. –Zo preuten we over kont, de naam veur dat lichaomsdiel was al vies.-

In de loop van de jaoren heb ik een hiele rieg gedichten uut het heufd leerd, ze komt mij overal van pas. Benaom as der veul drokte is. Ik declameer ze in mezölf en vergeet de butenwereld. Op rustige plekken, langs het straand of in de bos, tilt de gedichten me wieder omhoog. Dat is een lekker gevuul, zo te zweven en te weten dat de grond dichte bij is. Met die rituelen heb ik ze op ofroep. Ik gebruuk ze as ik ze van neud heb. Dat giet smaangs zowied dat ik veur het vrijen, eerst een gedicht declameren wul. Niet alle vrouwlu kunt daor op wachten. Gedult ist eine schöne Sache.

Een ritueel hef wat van een bezwering. Kwaod of arger mut der deur an de kaant zet worden, of het mut ofglieden naor een zwart gat tegengaon. Nao een drokke dag, en drok is de gruiende wanorde in mien heufd deur de indrukken die ik opdaon heb in de omgaang met aander lu, meer as deur de inhold van het vak waor ik les in geef, nao een drokke dag spuul ik mij of onder de douche. Die wassing is niet om het vel schoon te kriegen, of om het zwiet kwiet te raken. Ik bevrijd mij van de locht van de aander om mezölf weerom te vinden. Smaangs spuul ik me drie of vier maol op een dag of. Zunder ziepe te gebruken, daor zul het vel maor dun van worden. Die tic heb ik der bij. Het blef een spel, die ziepe die der niet is, dat is het speultie.

Ik vuul dat wassen niet as een tic, het is gien ofwieking. Een tic giet zunder daj der weet van hebt en miestentieds is de functie van een tic niet dudelijk. Een ritueel is gruid en hef een basis in het verstaand. De grèens tussen ritueel en tic is niet altied dudelijk. Beiden hebt ze vake een helende en bescharmende warking. Ik hold meer van zaken waor ik over naodacht heb. Daor bin ik baos over en baos weden over mezölf levert een bult rust en genot.

Wassen an de butenkaant is niet altied genogt. Ik vuul in mien lief dat der brui in zit, ik vuul mien heufd gedurig zwaorder worden. Wassen en spulen helpt niet meer. Dan schrief ik een verhaol of een verzuuk. Dat huuft niet altied in het Drèents. Ik heb veul taol in huus. Hiel veul wetenschappelijke en half-wetenschappelijke artikels, instructies veur studenten, boekbesprekings en aander schrieverij bint veur mij uutlaotkleppen. Miestentieds hebt ze meer laogen. De iene leesder hef genogt an de feiten, een aander zal het gevuul der bij treffen. Woorden en zinnen bint metaforen veur mien zielenleven, ok as het over atomen en moleculen giet of over weer en klimaat. Ik gebruuk wetenschap as gerak om vörm te geven an wat mij gaangs holdt. Een jaor of wat

leden vertaalde en bewarkte ik *Weer en Klimaat* van Paul J. Crutzen en zien compagnon Thomas E. Graedel. Ik vertaalde de gedachten en de kennis van die onderzukers. Ik nam de meugelijkheid om mezölf der in te zetten, niet allent op de foto, maor meer nog in de filosofische dielen. Wie wul weten wat mij in die tied gaangs huuld, en bij toeren nog, die kan dat boek uut de kast pakken. Ik heb het der in achterlaoten. Wie lezen kan, die les het.

De schrieverij en ok de varverij is een veurzichtige manier om mezölf dudelijk te maken waor mien lief en mien ziel naor toe wult. Vaker as iens doe ik wat ik een maond of wat eerder in een verhaol schreven heb. Het liekt dan asof ik helderziend bin. Dat is niet zo. Ik vuul veurzichtig wat mien lief mij zeggen wul. De woorden laot mij de bosschop lezen. Ik huuf de zinnen niet te bedèenken, ze komt as ik de computer anzet. De vingers en de haanden, ik schrief met het tweevingersysteem op de computer, maakt geregeld bezwaor tegen de inspanning. Het mut, en ik geef mij geern an dat ritueel.

Miestentieds is de schrieverij en varverij een tieken dat veraandering van locht der an te kommen zit. Ik hold niet van veraandern, maor der is gien aander meuglijkheid om in leven te blieven, en leven, dat wul ik. Ik heb maor ien meugelijkheid om op eerde rond te kieken en mien dingen te doen.

Veur ik bestun, was der niks waor ik wat met van doen had en nao mij gaot aander lu wieder. Ik grui in plaanten en dieren naor een neie dood, as mien as op het grös achter het crematorium of in zee uutstreid wordt. Het zolt, het water, het koolstofdioxide, de ammoniak die in mien lief tiedelijk plek hef, kreg vanzölf een aander tiedelijke plek. Mien ziel en zaligheid komt in kuunsten terechte. Net zolang tot het papier, de inkt en de varf een neie bestemming hebt.

Hoe het bestaon der uutzöt, kan gieniend zeggen; bijkaans is wat wij now kent wel de dood en wat veur en nao oens was het leven. De vraog naor het waorom is belangriek, niet om het antwoord, antwoorden bestaot niet, maor om de scharpte die het an het leven gef.

Over argernissen

Het schiere van argernissen is dat een aander der gien last van hebben huuft. Ie bint zölf het slachtoffer van dat gevuul. Al het aander is der een gevolg van. Het sjacherijn, de kopzeerte, de kwaoiigheid, de wanorde in de kop. Oplossings veur het ongerief bint niet makkelijk te vinden, vake blef de irritaotie steken in gebrek an moed. Stappen nemen is niet altied makkelijk. Een kind dat fietsen leert, holdt het stuur wel vaste, maor kek in het begun nog teveul naor de grond. Dat mut aans, daor is tied veur neudig.

Ik woon as ik dit schrieve in het midden van Leeuwarden.

-Ik zet der bij: 'as ik dit schrieve', want ik dèenke dat ik hier niet tot mien pensioen wonen blieve. Veraandering is mien traditie an het worden.-

An de overkaant van de straot lig de Prinsentùn, zo zegt de Friezen dat as ze nog Frysk proat. In het veurjaor, as de bomen nog niet hielendal in het blad zit, kan ik vanuut de studeerkaomer de masten van de zeilboten veurbijgaon zien. De Ee, die in Drenthe de Aa heet, is nog gien honderd meter van mien veurdeur. Het is een rieksdaalders plekkie. Leeuwarden hef de stad en het dörp op straot.

An weerskaanten van de ingang hen de Prinsentùn staot kunstwarken. Rechts vier romaanse bogen an mekaar, uut iezerwark, daor gruit klimplaanten over. Hoogzummer ligt der smaangs ien op te slaopen. An de linkerkaant eenzölfde vörm, maor dan van beton. In het wit. Miestal is die half naor achter beugen poort wit. Ienmaol heb ik zien dat de gemeente het kunstwark varfd hef. Die bogen in het wit lokt kwaojongen en wichter an. Het wit is te maagdelijk, het is een uutneudiging om tot bevlekking over te gaon. Dat doet ze dan ok. Kinder weet nog niet hoe ze teder vörm geven kunt an wat nog onbekend terrein is. Ze hebt nog gien stuur over alle gevuul. Geregeld stiet Fuck You op het kolde en harde beton. In alle kleuren, in metallic, in waskriet. Dan weer kom ik Bilgaard is alive tegen. Het woord stiet mij an. Bilgaard is een butenwiek van de Friese heufdstad, waor de gemeente een herstelprogramma op lös laoten hef om de leefbaorheid te herstellen. Ik lees Bilgaard op zien Noors. In Noorwegen zegt ze bil tegen auto, ze gebruukt het leste deel van automobiel. Gaard is een gård, een tuun. Bilgaard is een tuun veur jezölf, een speultùn, joen eigen bil, een garde veur de billen, billenkoek, joen eigen tuun. De woorden op straot, gevels, borden, winkels, ze bint een speultuun veur mij. Alle dagen in een dreimeuln en op een cake walk is smaangs teveul. Ik fietse geern in de natuur, dan heb ik allent woorden in het heufd. Elk kan overal speulen. Ik tongzoen met taal.

De kinderwoorden staot mij an. De zölfbevlekking op eigendom van een aander stiet mij tegen. Ik hold niet van motterij, niet van verkrachting. Ik vuulde geregeld argernis en der kwamen kwaoie gedachten in mij boven. Wat

ik met die varvers –Hitler is ok as schilder begunt- doen zul, as ik ze te pakken kriegen zul... De rest lat zuch raoden. Ik had een probleem, of beter: ik had een vraog an mezölf.

Om een antwoord te vinden heb ik bij de Hema een bus latex kocht, crème. Ik wol gien hoge pries veur dat antwoord betaolen, liekt het. Ik gaf vörm an mien argernis deur het schilderwark van de anonimi over te varven. De eerste maol met kold zwiet op de rugge. Ik gung tegen de wet in. De APV (Algemien Plaotselijke Verordening) verböd het an elkenien, op schilders nao, met een varfbus en een varfkwast op de openbaore weg te lopen. Zo wied is Kafka deurdrungen. Ik kan mij der niet lös van maken. Bijkaans wul ik dat ok niet.

Op zundagmörgen veur de ochtendmis, leek mij een goeie tied. Ik tröf het. Intied dat ik de dreugneukerij votvarfde, kwam der een patrouillewagen met twee agenten over toe. Ik had het weten kund. Elke zundag, zölfde tied. Ik had ze een veeg geven kund, op de rugge. Ze zeden niks, ok de motoragent die drie diepe zuchten laoter laangs kwam, keek, zag, zweeg en reed wieder. De Hermandad ontbrek het bij toeren an moed, an benul, an belangstelling. Ze bint net as ik.

Dat gef een burger moed. Dat gaf mij moed. Veur het gezag huufde ik niet benauwd te weden. Ik had een scholderkloppie verwacht. De agenten zagen bijkaans een grote kerel met een varfbus, ien die zunder anmoedigings het speur uutzetten kan. Met de schildersjongen had ik al lange dialogen voerd. Zunder dat ze der bij waren vanzölf. De tied zörgde der veur, met het dèenkwark, dat ik mien argernis langzaom de baos weur.

'Een kinderdreum,' zee ik tegen een collega die een aander maol laangs reed toen ik in overtreding van de APV was. Ze lachte. Ik lachte om mezölf en varfde wieder an de weg. Geern was ik zölf met spuitbusse in de weer west en was ik uutstegen boven vuurtie braanden in de wiekswal. Ik was een benauwd kereltie toen ik nog een kereltie was.

De Prinsentùn wordt benaom bruukt deur eigenaors van honden, die niet mien liefde hebt, beide, om verbruukt hondenvoer achter te laoten. Daor is gien APV op van toepassing.

Een stevige vrouw van boven de vieftig, die ik wieder niet meer veur de giest haolen kan, drok as ik was met de varfbusse en de kwaste, hef een Duutse of Mechelse herder an een kört touw. Ze priest mij dat ik de motterij votvarf. Ik heur mezölf het motwark van de kwaojongen relativeren. 'Het is een spel, het heurt der bij. Groot worden hef een pries, die mut de jeugd smaangs zölf betalen, smaangs bint de groten an de beurt.' Een verlopen man komp uut de Prinsentùn en döt wat ik niet duur. Hij stek de haand uut naor de herder. De hond trekt het touw strak, gromt en blaft. Honden holdt niet van ofwiekings, ze blaft tegen elke invalide, tegen elke zwarte die ze ziet.

'Hij döt niks,' zeg de vrouw.

Die woorden kan ik dreumen. As ik zee dat ik benauwd was veur een hond, dan gung het verhaol altied wieder over de hond, niet over mien benauwdigheid.

Ik vertrouw heur niks.

De zwarver löp wieder en schopt lege bierblikkies van het grös de straotgeut in. Die man vuult liefde veur de tùn. Hij hef gien woorden, gef vörm an wat e vuult deur tegen lege blikkies te schoppen.

De vrouw trekt an het touw.

'So mein Schatz sollen wir nach dem Herrchen?' zingt ze.

Ze gaot op huus an. Ze groet niet.

In vief minuten met de witkwast in de weer krieg ik antwoord op een hiele riege vraogen. Mien argernis over de varverij is vot. Mien onmacht is vot. Ik deud wat ik doen kun, en dat was genogt. Wat buten mien bereik lig, daor blief ik of. As ik doe wat ik kan, heb ik het al drok zat.

Mien argernis was niet de varverij van de kinder. Mien argernis was mien aangst om te zeggen wat ik zeggen wol, te doen wat ik doen kun. Mien argernis was kwaoiigheid over mien eigen lafheid en over mien onvermogen aander doen te laoten wat ik zölf niet kun. Smaangs duurt het een tiedtie veur ik dat in de gaten krieg. Ik heb tied neudig om een vörm te vinden veur mien onvrede. Wat ik doe, wat ik zeg, wat ik naolaot en waor ik vot bij blief, hef niet veul, bijkaans niks, met een aander van doen. Mien gedrag vertelt mij enkelt hoe ik zölf in mekaar zit. Dat wul ik niet altied weten. Ok dat is onmacht en benauwdigheid bijkaans, veur de herder in mij.

Over vastigheid en veraanderings

Weinig dingen vind ik zo lastig as veraandern. Ik hold van vastigheid en holdvast. De zintugen laot mij elk moment, as ik niet in slaop bin, weten dat der een wereld om mij hen is. De indrukken bint me smaangs teveul. Met een zeef hold ik een diel buten. Bij toeren liekt het of ik gien controle heb over de grootte van de gaten in de zeef. Ik haal dan hulptroepen teveurschien om de gaten in mien kop kleiner te maken. Alles weten maakt mij niet gelukkiger. Zeg mij niks meer as ik der niet om vraog.

Hij wist bijna alles, meer wilde hij daarom niet weten. Hij wilde de naam van de plaats waar hij terechtgekomen was niet weten, hij zei tegen hen: Zeg me niet de naam van jullie dorp of stad of wat het volgens jullie voor een plek is, bouw alleen een kapel voor me en laat me verder met rust.
Torgny Lindgren in *Het licht*.

Mien va was keurmeester bij de N.A.K. De Nederlandse Algemene Keuringsdienst. Hij controleerde boeren die pooteerpel verbouwden. Allent erkend pootgoed mag de grond in. As de plaanten boven de eerde steekt mut ze gezond weden. Teveul zieken levert degradaotie en ofkeuring op. Een boer vuult dat in het lief en in de portemonnee. Nao het rooien wordt eerpel sorteerd op grootte. Dat giet met zeven op een schudmachine. De vierkante gaten in de reusters hebt vaste maoten. In het bovenste reuster, waor de eerpel op stort weuren, zaten de grootste gaten, onderin het reuster waor de krieleerpel deur vulen de kleinste. Tussen de reusters kunnen de eerpel van de selecteerde maot oftapt worden. In de buuts van het colbert had mien va vierkanties van aluminium met vierkant een gat der in. De gaten in het aluminium waren gelieke groot as de gaten in de reusters. Zo kun e de maot van de machine controleren. De maoten bint in millimeters. 25/28, 28/35, 35/45, 45/50, 50/55 as ik het uut het heufd nog weet. De vierkanties waren op de midden van ien ziede an mekaar vastmaakt met een pennegie, daor dreien ze om. De goeie maot kun ie tussen de aander votdreien. Eerpel kleiner dan 25 millimeters in het vierkaant waren veur de zwienen, de tieden bint veraanderd, now bint ze pommes parisiennes veur dagschotel-eters. Dan kwamen eerpel dikker as 25 millimeter, maor kleiner as 28 millimeter, en zo wieder. De maot 28/35 waren de duursten. Daor gungen der meer van in een zak van vieftig kilo as van de dikkere eerpel. Hoe meer eerpel, hoe minder zakken neudig veur een bunder. Die tussenmaot had genogt kiemen veur een stevige eerpelplaant. Mien va nuumde het blokkie met vierkante gaten; de Maot.

De Maot van mien va gaf vastigheid. Het was zien Maot. Der was gien onwissigheid meer over de zak en het label die bij de eerpel heurden. Die dingen waren regeld.

Der bint een bult dingen veur mij regeld. Ik laot dat graag gebeuren. Mien salaris komt op de giro, de postbaank zörgt veur de ofrekenings. De controle over de betaling van huur, gas, locht en water heb ik an aander overlaoten. Veur de wissigheid hold ik mij bij ien merk koffie, eet ik alle dagen kalkoenvleis met riest, stofzoeg ik ienmaol in de week en zörg ik der veur dat het huus ienmaol in de twee week an kaant is. Die regelmaot haalt een bult zörgen vot. Ik huuf daor niet meer bij naodèenken, het bint gewoontes worden. En juust dat het gewoontes bint, dat stiet mij tegen.

Mien lief kent de regelmaot van mien leven. Nao de koffie in de morgen weet de darms dat ze an de beurt bint. Ik bin mien eigen hond. As de baos giet staon, wet het biest dat e hen buten giet. As de bel giet, dan blaft e.

Word ik vraogd veur een boekbespreking, dan zeg ik ja. Nee, zeg ik niet. Nee zeg ik niet tot mij de drang en de drift achter de regelmaot dudelijk wordt. Driefveren hebt vake complexe achtergronden. Met elk die me onderweegs in de trein of bus, op straot een vraog stelt en om een praotie verlegen zit, gao ik in gesprek. Gung ik met in gesprek tot mij dudelijk weur, dat het niet mien verlaangst om een praotie was, maor dat van een aander. Bij toeren, en smaangs meer as ik wul, heb ik meer as genogt an de eigen gedachten. Die aander huuft daor niet bij. Ik zeg now Nee, of kiek een aander kaant hen. Ik lees een boek, of praot Fraans as ien wat zeg. Ik weet dat ik het doe. Over mien scholder kiekt mien opvoeders met. Ik laot ze kieken, lach tegen heur zoere gezichten en zie hoe ze vot gaot now ze de macht over mij kwietraokt. Bij toeren bin ik on-sociaal. Dat vind ik een compliment weerd. Ik geef mezölf gedurig complimenten.

Smaangs as het mij ontkomp en het verhaol van de aander halverwege is en ik de echtscheiding, het kinderleed, de mislukking, de incest, de oorlog, de miskenning, de zölfslachterij nog tegoed hebbe, vraog ik: 'Waorveur vertel ie mij dit allemaol?'

Wat ie kwiet wult, kuj in de vuilnisbak gooien, ophaolen laoten deur de gemiente an iene metgeven die der verlet van hef. Sund ik mij die vraog stel: heb ik der verlet van dit te heuren, dit te zeggen? is der een bult veraanderd. Van veul heb ik gien verlet meer. Met een beetie bin ik tevreden. Ik hanteer mien maot. Aal krapper is die ofsteld.

Ik wul overal over praoten, naor elk luustern. Het mut argens over gaon. Der mut een doel weden, der mut een vervolg weden, een aander pad zuuk ik, een aander pad as enkelt mekaar an de praot holden, een aander pad as enkelt wenteln in de koesterende warmte van andacht. De druk mag zakken, maor der mut gien lochtledigheid blieven. Wie honger hef naor liefde mut wat mij angiet humzölf of heurzölf een koppel vraogen stellen. Wie dat niet allent kan, die kan der ien veur zuken om dat te doen. Ik heb dat daon, ik kun het pad niet allent vinden en las boeken van Michel de Montaigne, van James Joyce, Tranströmer, Heaney, Eybers, Lindgren, Annie M. G. Schmidt en de sprookies van Roodkapje en de wolf, van Sneeuwwitje en Klein Duimpje. Bijkaans heb ie, net as ik aander der bij van neud om lezen te leren.

De vertrouwdigheid vind ik weerom in de dingen die ik doe, meer as in wat mij deur het heufd giet. Ik kocht neie vloerbedekking en een week laoter kreeg ik deur dat ik zowat dezölfde kleur kocht had as op schoel in een leslokaal op de vloer lig. Het vrömde en neie kan ik maor met maote binnenlaoten. Verhuzen doe ik geregeld, dan zet ik de baank en de stoel op mekaars plek. De schilderijen komt an de muur tegenover. Het vloerkleed drei ik 180 graoden. Het huus zöt der geliek aans uut. Om het of te maken gao ik hen de kapper. Alles is nei tot het vertrouwd is, dan begun ik vanneis met de veraandering. Ik ken mien tempo en ik loop niet harder as ik kan.

Hoe laat is het?
Kwart over de sluus,
Aj hard loopt bi'j rap in huus.

Mien va kende gien vrije tied. Die was nog niet uutvunden. Ok nao het wark was e met eerpel gaangs. Hij veredelde poters en prebeerde een nei ras te vinden. Uut duzenden plaanties selecteerde hij de besten. Resistent tegen phytophtora infestans, -fosfor schreef e ok as phosphor- tegen bladrol, tegen zwartpoot, tegen aander ziektes en dan zöch e ien met meer zetmeel. Zetmeel dat bepold weur deur knollen onder water te wegen.

Ien ras kwam in de buurt. Het neie ras zul Stabiel heten, de naam mus volgens Kafka van de Keuringsdienst begunnen met de veurletter van de teler. Mien va hef het niet redt. De genetische manipulatie met plaanten hef hum inhaald.

Zien worsteling met het bestaon en de richting die e an het leven geven wol, zie ik weerom in zien liefhebberijen en zien wark. Der waren een stuk of wat belevings waor e gien vörm veur vund. Ik was der ien van. De Stabiel is der niet kommen, dat bleek een dreum te weden. Het was een dreum, maor het was een doel. Het onderwatergewicht, de selectie, de ziekteresistentie, het ende veur het doel bereikt was, die eerpel bint metaforen veur mèensen. De eerpel zit miestentieds onder de stam. Het loof zöt der wat mij angiet wat aans uut, maor in de grond liekt we op mekaar.

Het bint gemienplaotsen. Het is wiesheid van wc-tegelties en scheurklenders. Ik heb het zölf mutten ontdekken, zo as elk het veur humzölf of veur heurzölf ontdekken kan. Het huuft niet, aj het niet wult. Het levent zit ienvoldig in mekaar, het is merakel lastig om daorachter te kommen. Der bint lu die zunder zeef begunt en alles metneemt wat ze in de muut komp. Ze zakt onder het gewicht in mekaar, eindigt onder waoter en kriegt kwaolen om te leren hoe ze de juuste maot hanteren kunt. Doen wat bij je past en de rest laoten veur wat het is. Daor kuj de haanden vol met hebben.

Niet elk hef een maot in de buuts.

Over onder wiezer en boven wiezer

Van de Fraanse les op de middelbaore schoel, de katholieke hbs in Emmen, waor de kantine nog een tiedtie J.F. Kennedyzaol heette veur bekend weur dat die man hum as een playboy gedreug, heb ik merakel veul wille had. Juffrouw Vringer, veurnamen kenden we niet, begunde met Le fermier fume la pipe. Il est devant la ferme. Wiederop kwam sous bon, dat had ik zölf bedacht. Dat was ondergoed. Uut de boekies kwam n'escalier pas dans l' espérance, car elle est semaine. Dat was: trap niet in de hoop want zij is wieke. Zo was het ok.

Jaoren laoter kwam ik juffrouw Vringer in de muut op een reünie. Ze had de mond vol gold. Dat weet ik nog. Ik weur niet neugd deur die glaans. Ik bleef bij heur vot.

Sous bon, de laoding die die twee woordties veur mij hadden! Het begun van erotiek en pornografie. Zo hef elk zien eigen beleving van de dingen.

De kennis van het Fraans kwam me goed van pas in Kameroun. In mien studententied bin ik daor twee maond west. Ik warkte met in een dörp dans la brousse, het oerwoud. Kwaojong in de tropen. Gruun as het grös.

Lydiënne had een kind, Aurore. Schiere naam veur een wichtie. Zunsopkomst betiekent het, gold, de eerste twee letters staot ok in het Periodiek Systeem der Elementen. Juffrouw Vringer had ze veur in de mond. Dat zee ik heur. Lydiënne lachte mij met een warme mond integen. Ze had een kind, maor gien man en ok gien gold in de mond. Dat waren in heur laand regels zunder uutzundering, toch waren ze rooms, bekeerde negerkinderties. Wat een mooi kind en wat een innemende zwarte madonna. Haut bon.

Overdag waren we gaangs met zaand uut een riviertie scheppen en legden we funderings veur slaopzaolen en aander onderkommens. Der stiet in elk geval ien negerhut met rechte hoeken. Het huus hef kennismaakt met de wet van Pythagoras. In het zaand rekende ik de hypothenusa uut. Alles wat krom was, dat maakte ik recht.

In de aovend, het was elke aovend betied duuster, kwam Lydiënne an de deur van mien slaopvertrek. Ze wol nog evies praoten. Ze kun niet slaopen van de hitte van de tropennacht.

'J'ai froid,' zee ze.

Ze wol recht maken wat krom was, zee ze.

Zowat dertig graoden en dan kold? Alles was Fraans veur mij.

'Oens Gait döt zukke dingen niet,' dat was mien moe.

Ze had geliek.

Laoter in de week kwam een aander vrouw, die heurd had dat der een blanke man in de buurt was. Zulverpapier, gien gold. Ik gung met heur op de foto. Die 'trouwfoto' hef jaoren bij mien va en moe op de tillevisie staon. Ze had het ok kold, net as ik.

Lydiënne stuurde een jaor laoter een brief dat Aurore dood was. Wat mus ik zeggen? Ik zweeg en schreef niet weerom.

Op de huusholdschoele in Emmen waor ik jaoren later les gaf in scheikunde, biologie en natuurkunde, leut ik op een leste schoeldag de dia's zien van het warkkamp in Kameroun. De wichter in de klas waren niet veul wend. Ze hadden tillevisie, maor der waren twee uut de hiele klas die een maol in Amsterdam west waren, de aander waren niet wieder kommen as Mariënberg, as Elp, as Grolloo, as Lievern. De dia met de 'trouwfoto' verschient op het scharm.

'Heb ie heur neukt?'

Het bleef nog lang duuster in de schoel.

Ik kreeg het hiet en kold. Die wichter kenden gien Fraans, maor Fraans kende heur wel. Fraans kwam tegen het ende van de middag in een Buick veurrieden. Dat was een aander kwaojong. Een kwaojong die zukke dingen wel deud.

Met een diploma van de Alma Mater in de buuts gung ik twee jaor naor Zambia en leerde kinder geheimen van natuurwetenschappen. Laat in de nommedag, as mien tied der op zat, kregen ze les van de lab assistent, van Jones die in witte laboratoriumjasse zien laandgeneuten vertelde dat het hieter weur as ie dichter bij de zunne kwamen. Ik leut dat maor zo. Ik leerde aander misvattings. Ik weur onder wiezer. Daor heb ik nog wel iens over, bij gelegenheid.

Vakkennis is mooi, dat is hiel schier. Vakkennis komp op een plek in het heufd as het lief een beetie op orde is. Een koppel lieven bint niet op orde. Jongens en wichter hebt aander vraogen as de temperatuuur van de locht op grote heugte. De ofkorting van brons, van gold, van welk element dan ok, holdt heur niet gaangs. De kennis wordt wel heurd en naoverteld op een toets, maor het wordt niet eigen, nog niet. Een kapstok om de feiten en menings an op te hangen is der niet. Nog niet.

Ien van de jongens schref een boekbespreking veur een vakblad. Ik kiek het nao veur het op de post giet. Hij begunt zien verhaol met: Ik ben nog nooit in Amsterdam geweest, maar het schijnt dat ze…

Het leven is ien herhaoling van gebeurtenissen. In de klerenkast heb ik een hiele riege lege kleerhangers, knaapies.

Ik schrief reactievergeliekings op het bord, speul met de woorden die mij op de tong komt.

Gewoonte, schrief ik tussen twee vergeliekings, is een verraodelijke en geweldaodige schoeljuffrouw. Ik lees in Essays van Montaigne. Die zin is mij bijbleven en vrag om ruumte en weerwoord. Die zin wul ik uut het heufd om hum der veur altied in te holden. Ik zuuk een klerenkast tussen mien oren waor ik de weerde van die zin opbargen kan. De studenten bint mien klaankbord en spiegel. Ik speul met de taol en laot woorden over de tong gaon. Het genot is van mij. De studenten bint het niet met mij iens. Ze hebt goeie gewoontes. Dat is mooi, der is weerwoord, der is een begun van een ontdekking.

Nao de les blieft der een paar nao. Ien van de jongens hef een vraog; niet

over de scheikunde. Hij wul weten wat die zin over gewoontes betiekent. We hebt het der over. Ik word boven wiezer. Het genot neem ik met hen huus, dat is van mij en raak ik niet weer kwiet. Knaapies komt in de kleren.

Wat kinder neudig hebt is leraoren (v/m) die verstaand hebt van het vak en vertellen kunt van gold en zulver, van ondergoed met alles der op en der in, van gruun en geel grös, van aander gewoonten, van vrömde vertrouwdheden. Variaotie in veurbielden over kolde en warmte, elk mag dat zeggen met tics en rituelen, met het eigen gedrag uutvergroot. Niks is vrömd bij mèensen die in de klas staot. Bij aander ok niet. De ien hef de mond vol golden taanden, de aander een leeg heufd. Bij ien is de zun zowat ondergaon, de aander aorzelt met de opkomst. Bij de ien kuj terecht veur vraogen, bij de aander niet, die hef weer aander kwaliteiten. Elk mag een beetie gek weden om niet dwaos te worden.

Een student die ongeregeld in de lessen komp, zeg dat ik goed lesgeef. Dat is schier te heuren. Ik heur het, bedaank veur het compliment en leg het naost mij neer. Ik zuuk die roem niet. Ik doe as ik het doe en dat is mij genogt. Ik heur in de reacties meer over de aander die het zeg, dan over mezölf. Complimenten en verwieten zegt mij dat de aander naodèenkt en met vraogen in de weer is, dat de zintugen warkt en een vertaoling veur indrukken zuukt. De vörm gruit vanzölf, daor huuf ik niet veul an te doen, niet aans as te doen wat bij mij heurt.

Ik praot over kleerhangers en kapstokken. Ik zeg dat ik een week in de bak zeten heb omdat ik in een hotel in London een dress boy in mekaar slagen heb. Ze geleuft mij niet. Kiekt verbaosd. Ze kent me niet as geweldadige en verraodelijke schoelmeester.

Een goeie leraor (v/m) is net een journalist die een vraoggesprek angiet om een portret te schrieven. Een wateroppervlak dat locht weerkaotst. De hoek van inval is de hoek van terugkaotsing. As het water glad is, kan de aander hum/heur beter zien. Is de onderwiezer teveul in bereuring, dan kreg de leerling een troebel beeld van de leraor en van humzölf. Het locht brek naor de binnenkaant en vindt gien oog dat het zien kan. Hoe rustiger het binnenwaoter, hoe helderder het petret. Daor giet het om, wat mij angiet, een helder en oprecht beeld van de binnenkaant.

Ik ben bang voor die grote woorden, zei Stephen, die ons zo ongelukkig maken.
Ulysses.

Smaangs dèenk ik dat het bield zowat compleet is. Ik heb een ritueel om me van dat geleuf of te holden. In de slaopkamer hangt een vogelhokkie. Het was een onderdiel van het kerstpakket van schoel. Ik hold wel van die symboliek, een warkgever die zien lat daj goed veur de vogels zorgen mut. Ik heb ze kleur geven met eulievarf. De vogels zit in de eulie. De jonkies zit niet in het hokkie, maor an de butenkaant, daor is meer te zien en te beleven. As het mut is het

vlieggat dichtebij. In het hokkie heb ik een muziekdeusie maakt. Elke morgen drei ik an de zwengel. Dan heur ik in lochte tingeltangelklaanken:

Frère Jacques, frère Jacques
Dormez Vous? dormez Vous?
Sonnez les matines, sonnez les matines
Bim bam bom, bim bam bom.

Bij *Vous* heur ik de heufdletters van Oenzelieveheer die bijkaans nog in slaop is.

Bij toeren slaop ik nog. Ik bin dan uren achter mekaar met de binnenwereld gaangs. Het is gien dreumerij. Mien binnenwereld is net zo echt as de butenwereld. Der hangt nog veul naakte knaapies bij mij in de klerenkast. Gedurig laot ik de klokken luden. Ik zuuk de klepel en bin onder net zo wies as boven.

Wisseling van de wacht

Echt wel, YES!!

Willem Geerts

gezinsuutbreiding

Herman keek op het horlozie. Het was kwart over ien. De mededelings veur land- en tuunbouw waren veurbij. Hij had zitten dreumen en was de tied vergeten. Der was genogt om over te dreumen. De oorlog die now ruum twee jaor veurbij was, de bruloft van veurige zummer, zien va en moe die kort nao mekaar uut de tied kommen waren, het eerste kind van hum en Anna dat met een week of wat kommen zul, het neie huus dat veur de winter klaor weden zul, het spande der om. Het wark dat e veur twee dagen in de weke veur de keuringsdienst van granen & gewassen, benaom eerpel, deud en dat bijkaans uutbreid worden zul. Hij had genog om over te dreumen.

Herman drukte de sigaret in het zaand, gung in de bienen en haalde de gieter uut het smalle turfhok dat een meter of tiene achter de kleine woning stun. As e rechtop stun, kun e met gemak de dakgeute van het huus anraken en as e hum uutrekte kun e an de tweede riege van de grieze pannen tippen. Het arbeidershuusie was an de kleine kaant, groot genog veur hum en Anna, maor met een kind, of een stuk of wat kinder zul het gauw te klein weden. De tieden waren veraanderd. De lu die veur hum in dit huusie woonden, hadden der negen kinder in grootbracht. Gieniend kun zeggen waor die kinder slaopen hadden, maor het was zo west.

Herman leut het akertie in de regenput zakken. Hij heurde de heldere klaank en reuk de locht van het kaolde water. In het neie huus weur waterleiding anlegd, dan was de putte niet meer van neud, niet meer veur drinkwater en niet meer veur water om de was schoon te spulen. Het levent zul der makkelker van worden, wisse. Zeker met het kind dat der dan weden zul. En as het wark bij de eerpelkeuring ok nog uutbreid worden zul, dan zul het levent van hum en Anna en de kinder, -hij wol der wisse meer as iene,- hum zekers anstaon.

Langzaom geut Herman het water in de gieter. Het kaolde vocht dat hum over de haanden drupte, maakte hum wakker. Het was asof e hielendal van de wereld west was. Hij dreumde zunder te slaopen, zo had e dat vuuld, toen e op de hurken zat en de North State langzaom in rook op had laoten gaon. Wonderbaorlijk, had e dacht, dreumen en tegelieks met de voeten op eerde blieven; toen was e met de gieter hen de tuun lopen.

De slaot en koolplaanties lagen plat en dofgruun op de warme eerde. Hij had ze guster verplaand. Het zul de leste oogst worden hier achter in het veld. Achter het neie huus was ok een tuun, maor die grèensde an tuunties van buren en gaf gien uutkiek meer over het wiede laand. Het neie huus weur in het dorp bouwd, an de raand, stief naost aander lu, schuuns tegenover de karke.

Herman leut water kalmpies naost de plaanties lopen, hij keek uut dat het tere blad niet onder het zaand spuulde. De dreuge eerde nam het water niet

makkelk op, het leup der overhen as water over vettig goed. Herman zette de gieter neer en streek met de vingers deur het rulle zaand, dat op dreuge plekken nog warm was. An de haand blunk de golden ring. Het had hum een bult geld kost en zo vlak nao de oorlog had hij dat kapitaol met muite bij mekaar kregen, maor hij had Anna een golden ring doen wuld, bewies van liefde en anhankelijkheid, getugenis van de wil om wat goeds van het levent te maken. Der zaten nog gien krassen in het gold. Anna was der wies met west.

Anna had niet veul in te brengen bij de trouwerij, vier keukenstoelen en een ieken uutrektaofel met een kruus tussen de poten. De aolden van Herman hadden een jonge bolle metgeven en van zien schoonva en schoonmoe hadden ze twee biggen kregen. Iene was nao een half jaor doodgaon, die hadden ze naost het turfhok in de grond stopt.

Twee plaanties leken het niet te redden. Herman zette ze vanneis in de eerde. Hij gung op de hurken zitten en keek naor de roegte wiederop. De tuun grèensde an een akker en wiederop was heide met brummels tot an de vaort die diepe deur het zaand gung. An de aander kaant stun een meuln en was der een rieg arbeidershuusies, maor die kun e niet goed zien as e op de hurken zat. De wieken van de meuln stunden stille.

Herman wus niet wat de staand van de wieken te betiekenen had.

'Ik had joe niet heurd.' Hij was schrökken van de schaduw die naost hum op de grond gleed. Anna stun naost hum met een blauwe mok in de haand. Ze had koffie bij heur en een snee koek. Herman kwam in de bienen en pakte de mok van heur an. De butenkaant vuulde lekker warm. Hij had niet weten wat e zeggen mus. Het was as die maol dat Anna bij Van Diek in de daanszaol iniens naost hum staon had. Vrouwlu vreugen manlu niet om te daansen, maor de ogen van Anna hadden toen zegd dat hij heur vragen mus, of e wuld had of niet. De locht van Anna had hum anstaon, merakel. Herman had hum as een loopse hond vuuld en niet recht weten wat e had mutten doen. Hij had Anna te daansen vraogd. Anna had hum gedurig ankeken, maor hij had het heufd bijdreid, aal weer. Zwiet van onwennigheid had e in de haanden had. Nee, die aovend had hij niet recht tegenover heur staon.

'Niet allent plaanties hebt vocht van neud,' zee Anna.

Op het gezicht van zien vrouw was een briede lach te zien, ze leek op Mona Lisa die op de scheurkelender in de slaopkamer heur bij aovend ankeek, disse maond. De Mona Lisa met bolle wangen, een smalle mond en donker haor. Het laandschop achter Anna leek een schilderij. De meuln, de bossies, de heldere locht met hier en daor een witte wolk, een cumulus mediocris, waor nog laank gien regen uut vallen zul. Anna stun veur hum, met de hiele wereld achter heur. Herman drukte de lippen veurzichtig an de raand van de beker. Zien wereld lag achter Anna. Hij zul disse beker leegdrinken, maor niet in ien maol. Hij had dörst.

'Weet ie wat de meuln zeggen wul?' vreug e.

'Narring is dood,' zee Anna.

De wieken stunden in de rouwstaand. De burgemeester was oflopen zun-

dag störven. Van Herman had de meulenaar dat starfgeval niet melden huufd. Herman had gien goeie herinnerings an de burgemeester. De oorlog was nog te kört veurbij. Deur Narring had e vaker as iens in het open veld slaopen mutten, bang as e west was oppakt te worden veur wark in Duutslaand.

'Laot maor,' zee Herman, 'ik huuf het wieder niet weten.'

Het gele van de klompen stak locht of tegen de donkergrune kousen.

'Narring hef kanker kregen. Hij hef humzölf deur de kop scheuten.'

Anna stun met de buuk te pronk. De wiede jurk kwam tot halfweg de kuten. Het was het eerste kind, alles was nei an de zwangerschap, alles was nei west, zoas alle dagen nei bint, maor de iene dag wat meer as de aander. De verovering op de daansaovend, de verkering, de veraanderings in de kleren, het haor dat ze nao het trouwen tot de helfte ofknipt had, heur praot. Anna had weten dat Herman veur heur bestemd was, dat had ze zo vuuld en ze had hum kregen, hoe benauwd ze bij toeren ok west was veur de dingen die kommen zulden. In de biebel stun al dat kinder heur va en moe verlaoten mussen. Hoe dat gaon zul, dat stun der niet. Dat is de poets die oenzelieveheer oens bakt.

Anna huuld de haanden op de bovenkaant van de buuk. De donkerblauwe blokkies trökken strak in het ketoen. Ze wachtte tot Herman heur anraken zul, maor hij deud dat niet. Herman huuld de beker met beide haanden vaste en drunk. In het heufd heurde e zinnen die zeden dat Anna mooi was, dat ze der schier uutzag, dat e bliede was met het kind dat ze van hum dreug, maor hij zee niks. Hij had zwiegen leerd. Met de vinger streek e over de plek op de beker waor een stukkie van het glazuur ofsprungen was. Het porselein vuulde roeg en stroef.

'Daor was ik an toe,' zee e.

Hij tilde de beker een eindtie hoger, een beetie maor. Bliedschop gluide in de ogen van Anna. Herman vuulde hoe e water lös in de ogen kreeg. Herman dreide het heufd bij en keek naor de varte. Hij zag hoe de staand van de meulnwieken veraanderd was. Herman vreug niet naor de betiekenis van de wieken. Narring kun e vergeten, die oorlog was now veurbij.

De locht boven de einder was griezer worden, met een veeg rood en bruun der deur, bijkaans zat der toch regen in de locht.

Anna had de gieter pakt en leut water in dunne straolties laangs de plaanten lopen. Ze schommelde achter de waoterstraol an, leek allent met heurzölf en het poppie gaangs. Ze wus hoe Herman in humzölf keerd raakte as ze hum naoder kwam, ze leut hum dan geworden.

Beidend waren ze zo met heurzölf gangs dat ze niet heurden hoe Frans het pad opkwam. Frans was met Lena, een zuster van Herman, trouwd. De zwaoger van Herman en Anna kwam met grote passen anlopen. Hij zweide met een linnen karabies, asof e allent op die eigen wieze evenwicht haolden kun. Frans was evies aolder as Herman, maor niet veul wiezer.

'Moi,' zee Frans en dreide de karabies op de kop.

Broodkrummels vulen op de grond. Frans had het venten der op zitten en kwam veur een praotie en wisse veur wat aans.

'Dreug, niet, watte?'

De woorden kwamen as hamertikken, as de bestellings van de klaanten wit, half wit, bruun, roggenstoet, kadetties, Zwieback, beschuut. Frans wachtte niet op antwoord en pakte Herman het lege koppie of.

'Schenk iens bij mien laiverd. Watte,' zee Frans tegen zien schoonzuster die met de gieter op hum an kwam.

'Moi Frans, of heb ie dörst?'

Anna huuld de gieter schieve en schunk de leste druppen water in de mok. Frans drunk asof e dagen gien vocht kregen had. Op zien gezicht verscheen een briede grijns onder de wenkbrauwen. De zwaore börstels staken scharp of tegen het blonde haor dat naor veuren hung.

'Ie hadden het raoden,' zee Frans. 'Dörst heb ik. Watte.'

Frans rekte Herman het koppie en deud een stap dichter naor Anna.

'Hoe is het met het poppie? Liekt goed. Ik vuul hoe het schopt. Een jongie, dèenk ik.'

Frans streek Anna met de platte haand over het schoet en drukte heur stief tegen de dikke buuk.

'Ja jong,' zee e tegen Herman. 'Het zit der in. Het komt der uut. Watte.'

Herman gnees, hij wus niet recht wat e zeggen mus. Frans had al drie kinder, die was opmarkings over dikke buken en onhaandige vaders allang wend. Frans wus hoe het levent veraanderde deur kinder om de deur en over de vloer.

'Het is net as met een nei hemd,' gung Frans wieder, 'aj het ienmaol dragen hebt, is het niet nei meer. Ie kriegt het nooit meer in de plooi. Watte.'

En asof e de woorden kracht bij zetten wol, dreide Frans vanneis de karabies binnenste buten en klopte hij de leste stoetkrummels op het zaand.

'Ik dacht zo, ie hebt vast nog wel koolplaanten veur mij.'

Hij wachtte het antwoord van Herman niet of en leup wieder de tuun in. Herman dreide hum naor Anna. De blik op het gezicht van Herman leut een beetie zien van wat hum deur het heufd gung. De malligheid, de korte praot, dat heurde bij Frans. Herman lachte naor Anna, een zunige lach tegen de verdrukking in, leek het. Hij had Anna bij de scholder pakken wuld, met de haand over heur buuk gaon wuld, maor ze was al te wied vot.

'Ie huuft gien water meer uut de put te halen,' zee e tegen Anna die weerom hen huus leup. 'Ik doe dat zo veur je.'

'Het is goed mien jong. Ik gao evies liggen. Het poppie is mu, ik vuul het.'

Anna huuld beide haanden onder de buuk en heur wangen weuren boller en rooier.

'Praot ie maor wieder met Frans,' zee ze.

Herman zag hoe Anna de gieter bij de regenbak zette. Mien vrouw, dacht e, en mien kind, mien zeun bijkaans. Evies leek de eerde hum onder de voeten te bewegen.

De zwaoger van Herman stun waozig naor de koolplaanties te kieken, asof e gien keuze maken kun. Herman dacht vake dat der een draodtie bij Frans lös

zat, maor hij duurde dat niet hardop zeggen. Dat huufde ok niet. Herman was niet iene die met een miening veuran stun. Hij huuld wat e dacht liever veur hum. Met Anna had e daor vaker as iens woorden over had. Ze wol geern dat e wat meer praoten zul, maor Herman vun dat e niet veul te zeggen had. Hij vun zien gedachten vake niet de muite van het vertellen weerd. Herman gung hen Lena as e recht praoten wol. Zien zuster was hum slim nao. Dat muide Anna bij toeren.

'Ie hebt vaste nog wel wat plaanties veur mij. Watte?'

Herman zag hoe Frans naor de koolplaanties keek die in een bultie bij mekaar stunden, plaanties veur rooie en witte kool en veur moes.

Herman had der genogt, hij kun der makkelk wat van missen. En butendes, Frans was nooit te beroerd om bij toeren een pak koeken of een krentenstoet achter te laoten.

'Haal der maor uut waj van neud hebt,' zee Herman, 'ik haal een kraant veur je, dan haold ie de karabies schone.'

Wat later vleide Herman de koolplaanties in de veurpagina van *Ons Noorden*. In Indië was der van alles reur, zag hij an de koppen op de veurkaant van de kraant. De kolonies leken niet langer allent een lust te weden onder de gordel van smaragd. Herman was bliede dat e Anna had, dat maakte de keuze makkelk, hij bleef bij heur. As e niet trouwd west was, dan had het hum wel wat leken om hen Indië te gaon. Bijkaans meer veur het aovontuur as uut vaoderlaandsplicht. Wilhelmina was ja in '40 bij de eerste de beste gelegenheid het laand uutgaon. Veur de keunigin huufde hij niet vechten en zeker niet veur te starven. Hij wol met Anna en de kinder een schier levent opbouwen, een nei huus, wark bij de keuringsdienst en gedurig een bolle mesten en eerpel verbouwen op de zes bunder laand die met de verdeling van de arfenis an hum toevallen was. De kinder van hum en Anna zulden het beter hebben. De oorlog was veurbij, het laand stun zowat in de steigers. Zien zeuns en dochters, hij mus een beetie lachen toen e dat dacht, hij kreeg het der warm van, zulden bijkaans de middelbaore schoel ofmaken en wark op kantoor kriegen. Dat zul niet mal weden.

'Kuj een geheim bewaoren? Watte.' vreug Frans intied dat e de plaanties in de karabies zakken leut.

Frans had gien weet van de dreumerijen van Herman. Frans stun dichter bij de grond as zien zwaoger die net begund was een gezin te stichten en geregeld regen, zun en locht as bouwstienen veur zien kasteel gebruukte.

'As het mut, dan zwieg ik as het graf,' zee Herman. 'Ie kunt mij alles zeggen.'

'Benaom niks tegen Anna zeggen. Watte.' Frans keek met een schief oog naor Herman toen e in de bienen kwam.

'Het kun heur in de warre brengen.'

Het klunk as een saomenzwering tussen kwaojongs.

'Zeg het maor,' zee Herman, 'zo slim kan het niet weden.'

'Met een dikke maond kriegt we gezinsuutbreiding. Watte.'

Frans vertrök gien spier. Herman wus niet wat e der van dèenken mus.

Was zien zwaoger eernsachtig, of huuld e de boel veur de gek? Zien zuster had het nooit met hum over een volgend kind had. Herman had al vake an Anna vraogd wat Lena der toe bracht had met Frans te trouwen, een man die smaangs merakel in toezel leek. Dat was ien van de vraogen die Herman niet an Lena stellen duurde.

Frans had op alle vraogen een antwoord. Het leek smaangs dat Frans eigenlijks niet wus, hoeveul e zölf wel niet wus.

'Lena en de kinder hebt altied brood op de plaank, dat zul het weden. In de bakkerij zit ze der altied warm bij,' had Anna zegd. 'Alle man hef gebreken. Elke vrouw ok.'

Herman had niet wieder vraogd.

'Dan mag ik joe en Lena vanzölf gelok wèensen,' zee Herman.

Dat leek hum het veiligst.

Frans huuld de karabies an ien hengsel vaste en trök veurzichtig een moesplaantie uut de pol met koolplaanties.

'Met de boerenkool zörg ik dat de jonge knienen rap groot wordt, dan heb ie tegen kerstmis ok wat an oenze gezinsuutbreiding. Watte. Ik bin disse mörgen met de eui hen de Vlaamse reus west.'

'Het poppie zal wies met het knienevleis weden.'

Herman had het zegd veur e het in de gaoten had. Hij had het niet vake over het kind van hum dat nog kommen mus. Hij wus dat e veurzichtig weden mus. Der kun van alles mis gaon. Een bevalling was niet niks en het zul niet de eerste maol weden dat een poppie het der niet levent ofbracht. Zien moe was ok niet de eerstgeborene, al leek dat wel zo te weden. Der bint dingen waor niet over praot wordt.

'Aj nao de eerste een tweede kind wult, breng ik joe de boerenkoolplaanties weerom.'

Frans deud de karabies dichte en sleug Herman op de scholder.

'Moi, watte.'

Frans leup de tuun uut.

'Ik zeg de vrouw nog goeie dag. Watte.'

'Groeten an Lena. En de plaanties veul water geven. Moi,' reup Herman veur Frans in het achterhuus verdween.

Herman drukte met de klomp de eerde tegen de wortels van de koolplaanties, die staon bleven waren. Der waren der genogt veur twee riegen tot an de heide, maor hij wol eerst de bolle te vreten geven. Het zwientie dat ze van zien schoonaolden kregen hadden, was al lange slacht en opmaakt. Herman had het niet anduurd het in levent te haolden nao de dood van de iene big.

gemengde verkering

De bevalling was zowat vanzölf gaon. Het was west of Greetje niet langer wachten kun om in de butenlocht te aosemen. Het kind was der in iens uutfloept. Anna had het zowat jammer vunden dat het zo gauw gaon was. Een eerste maol dat zul lieden worden, had heur moe zegd, maor daor was niks van waor west. De eerste maol van alle ervarings, daor leek gevuul smaangs gien kaans te kriegen, van de eerste maol daor bleven bijkaans gien herinnerings. Anna had ok niet meer weten wanneer ze veur de eerste maol deur Herman kust was, de eerste maol dat Herman recht veur heur staon had en ze hum vuuld had, was dat op de daansaovend bij Van Diek, of was dat later west? die herinnerings waren vot.

Herman was ende augustus in de vrogge morgen op de fiets hen het wark gaon. Dat had e tegen Anna zegd veur e vot gung. Het weer leek rap omme te slaon naor kaolde en klammigheid. De naokeuring van de poot-eerpel was zowat veurbij. Boeren waren drok gaangs met eerpelrooien en wollen geern het certificaot van gezond gewas. Hij zul betied weerom kommen, want ze hadden beidend wel in de gaoten dat het poppie der binnenkört uut kommen zul. Het kind was al zakt, dan kun het niet lang meer duren. Anna had de hiele dag al een ketel op het fornuus staon had, zodat ze hiet water bij de haand had as het zowied was. Heur moe zul in de loop van de mörgen kommen zodat der in elk geval hulp in de buurte was.

Tegen tien uur waren Anna's moe en Lena de keuken binnenstapt. Anna was bliede west, ze had vuuld dat de bevalling rap dichterbij kwam en ze was al onrustig worden, hielendal allent in het huusie achter in het veld met de beulende bolle op stal.

Met dat heur moe en Lena binnenkwamen vuulde Anna het waoter votlopen. Lena gung het steile trappie op en haolde een deken en kussens van het bère. Ze legde die in de keuken veur het fornuus. Lena maakte een pot thee, maor veur het zowied was, lag Anna al op de vloer. De weeën waren begund, Anna huuld het niet meer in de bienen. Ze bleef in de keuken waor het warm was en waor meer ruumte was as in de kleine slaopkamer onder de golvende pannen. Lena had bij de bevalling blieven wuld, maor de moe van Anna was hiel beslist west.

'Ie gaot de vroedvrouw halen, en as die der niet is, dan waorschow ie dokter Beneveld. Ik red mij wel met Anna en het poppie.'

Lena was op de fiets het zaandpad ofreden. Bij de driesprong an de grote weg, een bried zaandpad naor het dörp, had ze de buren waorschowd dat Anna op het kraambère lag en dat der iene achter Herman an mus.

'En aj de huusdokter ziet, geef hum dan bericht,' zee Lena. 'As de vroedvrouw der niet is gao ik zölf wel achter Beneveld an.'

'De eerpel kunt wel wachten, eerst komp het kind,' had ze tegen de boerin zegd.

De naober had de plicht daon en het wark laoten veur wat het was. Hij was op zuuk gaon naor Herman die niet veur de keuringsdienst op stap bleek te weden, maor op de kneien op zien eigen laand an de aander kaant van het dörp eerpel lag te rooien. Van de zenuws had e niet goed weten wat e had mutten doen. Herman miste Lena om met te praoten. Het eerpellaand had hum rustig maakt, daor had e zölf het heft in haanden. Toen de vroedvrouw kommen was, had Greetje al in het kinderledikaantie legen onder het roze hemeltie, en lag Anna op bère op zolder. Beneveld kwam kieken. Alles was goed. De dokter nam een blanke borrel op het poppie en reed roezig op de motor vot, de flappen van de leren jasse weiden omhoog en zaand steuf hen achter.

Herman was de bevalling mislopen, maor daor stun e niet bij stille, groots as e was op het eerste kind, een maagie. Het volgende kind zul een jongie weden, wisse.

'Ze liekt op joe,' zee e tegen Anna, 'zölfde kleur haor en ok het neusie wupt as dat van joe.'

En hij miende het. Geern had e heurd dat het poppie op hum leek, maor Anna was te mu om te praoten. Ze kun enkelt glumlachen en slaopen. Het kind was uut heur lief, en het leek asof ze hielendal in die leegte keerd was. Bijkaans was het wonder te groot. Ze leek onbereikbaor veur de butenwereld, asof ze genog geven had, die dag. En zo was het ok.

Een dag laoter kwam Dora, een nichtie van Anna, om te helpen met het huushaolden. Dora was ningtien. Ze had de haanden op de goeie plek en gedurig hung der een lange riege luiers an de waslien te druppen. De koolplaanten kregen extra water, al was dat niet recht meer van neud.

Het weer sleug omme. Gedurig vuul motregen uut de grieze locht, een echte nimbostratus. Bij toeren hung de keuken van het huusie vol met wasgoed. De locht van zwiet, voele luiers, ziepe, koffie en van warm eten leken om beurten te winnen. Herman was drok gaangs de eigen eerpel te rooien en hij was geregeld veur de keuringsdienst op pad. Het zul hum anstaon as e meer as de twee dagen in de weke, die e now had, veur de baos an het wark kun. In loondienst leek hum beter as knooien op zien eigen laand. Vastigheid kun e now wel gebruken. Een dochter zul toch niks met de zes bunder laand wullen, laoter as ze groot was. Met het poppie in het ledikaant dacht e niet meer an de zeun die e geern wuld had.

Anna sleup allent in het tweepersoonsbère. De bevalling was dan wel makkelk gaon, ze was nog slim mu. Greetje lag bij Anna in bère of in het ledikaantie dat der naost stun. Herman sleup in het kamertie an de achterkaant van het huus en Dora had, met een plaot hardboard der tussen, een plek in het kamertie naost Herman. Vanof het bère kun Herman deur het stalraampie de meuln in de varte zien en de arbeidershuusies laangs de vaort. Miestentieds had e daor gien oog veur as e in huus kwam. De drokte gung niet an hum veurbij en het weur betied duuster. Zien dochtertie, de eerpel die de grond

uut mussen, de gruuntetuun, het wark veur de baos, het weur hum bij toeren teveul. Anna die gien tied veur hum had en allent andacht veur Greetje leek te hebben. Al twee week had hij niet bij Anna slaopen. Gelukkig had e gedurig anspraok an Dora. Dora was een volgruid maagie, leek het, maor ze had ok nog de angenaome en spannende vörm van een jonge meid. Het was een vrolijk wicht met fris vel en een klaore blik in de ogen. Ze wus van anpakken. Gedurig zörgde ze der veur dat Herman betied het eten op taofel kreeg, ok as Anna nog te slaopen lag.

'Kuj de drokte nog wat an?' vreug Dora op een aovend dat ze achter het huus op de bank zaten en naor de zun keken die oranjerood ondergung.

Herman vun het zowat aoldewieverige praot van het wichtie, maor het maakte hum niet uut. Hij was bliede met de andacht die e kreeg. Bliede dat e het wark op het laand vergeten kun. Hij had dacht der volk bij te huren om de eerpel van de halve bunder de grond uut te kriegen, maor het begrootte hum van het warkloon dat e betalen mus. De rogge en haver stunden gelukkig al in de bult.

'Ik bin bliede daj methelpt,' zee e.

Hij markte dat e niet recht antwoord gaf op heur vraog. Dora trök de rok tot over de knei omhoog en krabde an een körstie.

'Daor he'k mij steuten,' zee ze.

Dora pulkte met de nagel onder het körstie, maor het körstie leut niet lös.

'An de bèreplaank. Het is niet slim ruum op zolder.'

Herman keek naor de knei van Dora, naor het begun van de witte dijen die hum toe leken te lachen. Hij miste Anna, hij miste dat e naost heur lag, hij miste de locht van Anna in het duuster van de slaopkaomer. Hij miste dat aander waor e gien woorden veur had. Het leek hum toe dat Anna hum niet meer zag, sund Greetje der was.

'Ie hebt schiere bienen,' zee Herman veur e der weet van had.

'Hej al verkering?' vreug e in ien raom deur.

Dora verscheut van kleur en trok de zeum van de rok naor onder. Met donkerbrune ogen, Anna had ok zukke knikkers, keek ze hum an. Het leek asof ze traonen in de ogen had.

'Ik heb de verkering net uut,' zee ze. 'Mien moe zee dat ik bij joe bakern mus om de jong te vergeten, dat vun ze het beste, maor ik kan hum niet vergeten.'

Ze wachtte.

'Nog niet. En ik wul het ok niet.'

Het gezicht weur strakker. Ze streek heur over de buuk.

Herman heurde venien en kwaoiigheid in de stem van de jonge vrouw. Zo heurde e jonge vrouwlu niet vake.

Herman bleef zwiegen. Hij kreeg teveul gedachten iniens, over verkering, kinder, aolden, oorlog, dood, trouw, geleuf, verlaangst. Hij wus dat e dan beter zwiegen kun. Herman zette de voeten een eindtie uut mekaar. Hij raakte de knei van Dora.

'Va en moe vunden het niet goed. Hij is van een aander karke.'

Herman keek langs het turfhok naor de gruuntetuun, naor de heide die dommiet in blui kommen zul met een sangen gloed over de eerde. Daor was plek zat veur de gedachten die hum bij honderden deur het heufd denderden.

'Het is beter, dunkt mij,' zee e, 'twee geleuven, daor slap de duvel tussen.' Hij wachtte. 'Op ien kussen, dat was het geleuf ik.' Hij krabde hum in het kruus.

Met dat e dat zee, begunde e te twiefeln. Het was of e zien va praoten heurde, of was het bijkaans de pastoor? Iniens wus Herman niet meer of het waor was wat e zee. Maor wat mus e met die onwissigheid? Maor goed dat e niet naodacht had toen e met Anna het kind in het duuster van de nacht in het stro zette. Zien lief had hum tussen het bèregoed de weg wezen.

'We bint hier allemaol heidenkinder,' zee Dora. Ze wees hen de meuln.

Ze mus der zölf om lachen. Het was heur zo maor veur de giest kommen.

'Ik zul geern zien dat ie vanneis verkering kriegt, ie bint een schiere vrouw.'

Zunder der bij te dèenken sleug Herman een arm om de scholder van Dora en trök e zien nicht stief tegen hum an. Toen leut hij lös. Dora stund op en leup op de achterdeure an.

'Ik kiek of tante Anna wakker is. Ik mien dat ik joen kind schreien heur.'

Ze lachte, trök an de roknaod. Toen was ze vot. De blik uut heur ogen bleef lange hangen.

Herman leup de tuun in en trök roet tussen de koolplaanten vot. Der zaten merakel veul slakken op de late slaot, dat had e nog niet eerder zo metmaakt. Dat was nei.

Toen e een half uur laoter boven kwam, lag Anna met het kind an de börst. Greetje drunk goed en het zog was prima. Anna had grote witte börsten met spinnewebben van blauwe aoders. De tepels waren zowat as koffie-schöttelties zo groot. Het is of de natuur dat zo regeld hef, dacht Herman, ik vuul gien opwiending as ik dat kind zo an de tepel zoegen zie. Hoe aans was dat veur Greetje geboren was en hij op de plek van dat kind lag. Hoe aans was dat, naost Dora op de baank met de ondergaonde zun in de varte.

Dora keek Herman an en gnees toen ze zag hoe Herman naor Anna, naor het poppie en naor de strakke börst keek. Herman miende aander berichten in de ogen van Dora te zien, toen ze de stapel schone luier op het nachtkastie legde. Veur e daor over naodèenken kun, klunk der een harde klap. Dora steutte het heufd tegen een dakbalk. Anna had het ankommen zien en schrouwt, maor dat was te late. Herman huuld Dora het heufd en de scholder vaste en streek heur deur het haor. Der zat een schrammegie, maor het bloedde niet.

'Dat was hiel lillik,' zee Dora. Ze kreeg traonen in de ogen.

'Gao der maor evies bij liggen,' zee Herman.

'Kom, ik loop wel met je met.'

Herman huuld Dora om de scholders vaste en leup met heur laangs het trapgat over de smalle overloop hen de slaopkamer van Dora.

'Ik word aal lochter in het heufd,' zee ze. 'Ik wul geern evies allent weden.' Herman sneuf de locht van zien nichte diepe naor binnen. Hij vuulde hum as een beer in een zwienenstal met motten.

'Komp wel goed wicht. Dat is de eerste schrik.' Herman streek Dora zachties over het heufd. Het gaf hum een lekker gevuul. Hij deud de ogen dichte en zag de roodgele zun achter de paorse heide.

'Aj een poosie rust is het zo veurbij.'

Herman huulp Dora op de raand van het bère. Hij vleide heur heufd op het kussen, trök heur de schoenen uut, pakte Dora bij de bienen en legde heur wieder op bère. Deur de rok tintelden de stevige bienen hum in de haanden. Dora had de ogen dichte. Vanof de aander kaant van de zolder schreide Greetje. Toen was het stille.

Waorumme hij het deud, wus Herman niet, maor zien haand gleed over de bienen van Dora hen boven, over de rok waor hij de schram met het körstie wus, over het hemd, tot de hals an toe. Herman streek Dora over de wangen en bereurde heur de ogen die nat waren van traonen. De klap tegen de hanebalk was slim ankommen.

Herman drukte kört met de lippen op het veurheufd van Dora. Zo kört dat e niet wus of e het wel daon had.

Met de linkerhaand steunde hij op het kussen boven heur heufd, met de rechterhaand huuld e heur scholder vaste. Hij kreeg het merakel warm, aangenaom warm deur het hiele lief. Wat had ze een lekkere locht om heur hen. Herman wus niet recht wat met hum gebeurde; hij deud wat e doen mus. Herman sleug de deken over het lief van het wicht en leup langzaom de slaopkamer uut. Half in toezel gung e naost Anna zitten die het poppie an de aander börst legd had.

'Het giet wel goed met Dora,' zee e.

Anna had niks vraogd.

'Ik dèenk niet dat het harsenschudding is. Ze hef het verstaand op een riege.'

Het leek of Herman hum zölf bevestigen mus in wat e zee. Anna drukte met de haand de börst een beetie omhoog. Greetje verleur de tepel en vun hum vanneis. Een drup melk leup hen onder.

'Het is de drokte en de schrik,' zee Anna.

'Dora hef net de verkering uutmaakt, dat maakt indruk op zu'n jong wichtie. Jammer dat heur va en moe heur met de liefde van heur kind bemuit. Die woorden, dat döt een kind niet goed.' Herman heurde met verbaozing hoe Anna over de verkering van Dora preut.

'Maor de pastoor vindt het niet goed,' sputterde Herman. Hij wol wieder tegen de praot van Anna ingaon en zeggen dat gemengde verkering verkeerd was, en dat elk bij het eigen geleuf blieven mus, maor hij zweeg. Ongedurigheid en twiefel kreup bij hum naor binnen. Zee e die woorden tegen Dora, tegen Anna, of tegen humzölf? Herman vuulde vanneis zien haand over de bienen, de buuk en de börsten van zien nicht gaon. De lippen pruufde hij. Dat heurde bijkaans niet, maor dat was gebeurd.

'Ik gao de bolle te vreten geven,' zee Herman. Hij streek het poppie over het haor. Greetje huuld de oogies dichte en drunk rustig deur. Het kindtie leek de haand van heur va niet te marken.

Herman trök de deur van de slaopkaomer dichte. Op de overloop bleef e staon en loerde hij de kamer van Dora binnen. Ze lag nog net zo as hij heur neervleid had, de schaduwen van het aovendlicht streken over heur lief as over een onbekend, maor vertrouwd laandschop. In het locht dat deur het smalle raampie vuul, leek het of ze sleup. Of lachte ze naor hum?

De bolle bonkte tegen het schot. Der zat nog voer zat in de bak en water stun nog tot an de raand van de zinken tonne. Het biest had niks van neud, maor sneuf wild toen Herman het schuurtie binnenleup. Bijkaans was het begrèensde kracht zunder uutweg. Tegen de kerstdagen zul het de tied van de bolle weden. Naost het knien dat Herman van Frans tegoed had. Of niet, watte, dacht Herman en lachte in humzölf. Herman begreep de bolle.

Onder de waslien leup Herman laangs hen achter tot an de raand van het roege veld. De late vruchten stunden der goed bij. Der waren merakel veul bonen dit jaor. Hij zul Dora vraogen om flessen veur de weck klaor te zetten. Dat kun nog mooi, zolang as ze der nog was. Anna weur al starker en de hulp in de huushaolden was de laangste tied west. Herman dreide hum omme en keek naor het smalle donkere raampie stief onder de pannen. Het aander huus zul rumer weden, daor zul ien het heufd niet zo rap steuten. Twee maond wieder en ze zulden naor het dörp verhuzen, in het aander huus was plek zat op de slaopkamer om een bried bère neer te zetten. Dan zul e, nao de geboorte van elk kind, bij Anna op de kaomer slaopen en huufde e niet in een smal en klam hokkie votkroepen.

Daor achter die roet, daor lig Dora. Herman dreit hum om en lat zien blik over het heideveld gaon dat in het halfduuster zachte welvings zien lat. Wiederop is de vaort en ok an de aander kaant van het water gung het levent gewoon wieder. Om de maon hung een schier waozig aura.

An de waslien hangt een verleuren knieper. Herman lat die hangen. Hij kuiert weerom hen huus en döt de achterdeure op slot. Dat döt e sund Greetje geboren is, eerder zat der zölfs gien slot op de deur. Hier achter in het veld huufden ze niet benauwd te weden veur kwaod volk.

Anna lig op de zied, ze kreunt zachties as Herman heur de wang anraakt. Wieder dreumt ze. Greetje lig inpakt in het ledikaantie. Ze slap roezig op de rugge en dreit het heufd as Herman het roze hemeltie bezied trekt en naor heur kek.

De deur naor het kamertie van Dora stiet op een glief. Herman aorzelt. Hij wul weten hoe het met zien nichtie is, of ze nog heufdpien hef, hoe as het met de schram op het heufd is en met de schram op de knei. Maor hij wul niet naor die jonge vrouw. In het duuster trekt Herman de kleren uut en legt die op een bankie naost het bère. Waorumme zal ik niet vraogen hoe het met heur is? zeg e zachties. Daor is niks verkeerd an.

In grauwgeelhemd en Jäger onderboks löp e zachties het kamertie uut en drukt tegen de deure van de kamer van Dora. Ze lig op de rugge, het heufd stek een eindtie buten het bère, net as het optrokken bien dat tot de knei bloot

lig. Goed da'k bin gaon kieken, zeg Herman tegen zukzölf. Op de kneien lig e naost het bère van Dora. Veurzichtig haoldt hij het heufd van de jonge vrouw vaste en schöf het hen het heufdkussen. Dora wordt wakker. Ze trekt het bien op bère. Dora schrikt niet. Herman is heur vertrouwd.

Herman zöt dat ze in het halfdook van de kamer glumlacht. Het is goed dat e bij heur is, dat hij het heufd van het wicht vasthaoldt, wisse. Hij pakt de deken die half op de vloer lig. Ze rilt, ze is verkleumd. Herman vuult heur kaolde arms, heur kaolde bienen. Hij rilt over het hiele lief.

Herman hef gien weet van tied. Hij hef gien weet van wat der met hum gebeurt. Aanderdaags wet hij niet meer hoe lang e in het eigen bère slaopen en dreumd hef.

Het was nog duuster toen e Anna roepen heurde. Hij scheut de boks an en sleug de zelen over de scholders. De knoop van de gulp kwam deur de haost in het verkeerde knoopsgat. Op sokken zöcht e in het duuster het pad over de overloop. De deur van de kamer van Dora was dichte.

Herman reuk de locht van voele luiers, van vrouwlu, van kleine kinder, van de bolle in het hok, van slaop en zwieterige laokens. Anna had de ondersteek van neud. Greetje schreide om de börst. Dora sleup diepe en dreumde van de verleuren verkering. Herman hannesde onhaandig. Hij was een echte man. Hij was een echte vaoder. Het hemd was uut de verpakking, der was gien pad weerom. Gao en vermenigvuldig joe, soesde hum deur de kop.

De aander dag gung Dora hen huus. Ze vuulde heur goed genog om an de reize te gaon, maor niet goed genogt om langer te bakern en te zörgen. Het heufd wol nog niet zo goed. Het lichaom begeerde rust.

Die nommedag kwamen Lena en Frans. Lena deud de was en hemmelde het huus an kaant. Frans huulp de stokbonen uut de tuun te halen. Die aovend zaten ze met z'n vieren om de keukentaofel bonen te punten. Op het fornuus stun een wasketel met hiet water veur de weck. Greetje sleup in het ledikaantie in de veurkaomer. Kinder heurt niet bij de aolden in de slaopkamer, niet as va en moe bij mekaar slaopt.

vergunning

In het neie huus kwam Dora niet vanneis te bakern. Met de buren op roepofstaand en vief minuten lopen van de bakkerij van Lena en oom Frans was dat niet meer van neud en butendes, Dora was heur eigen gang gaon. Krapan een half jaor naodat ze bij Herman en Anna het huushaolden daon had, intied dat Greetje de luiers volpoepte en om andacht schreide, was Dora met heur vroggere verkering trouwd. Dora had heur niks meer antrökken van heur aolden en van de familie. Elk mus geleuven wat e geleuven wol, had ze zegd, maor Rieks is veur mij en ik bin der veur hum. Dora en Johan hadden korte metten maakt met de familie en waren met z'n beidend hen Australië emigreerd. As der al lu in toezel raakt waren, dan waren het de bruurs, de zusters en de aolden, niet het jonge stel dat viefhonderd kilometer van Sydney een nei begun maakte.

Herman en Anna hadden der woorden over had, niet veul. Ze hadden nao de verhuzing aander zaken an het heufd. Butendes, as Herman al onvrede vuulde met wat hum op het pad kwam, dan gung e hen Lena en leut e hum deur zien zuster raoden. Het gepraot van Herman met Lena stun Anna niet an, maor ze wus niet wat ze der tegen doen mus. As Herman vot was en Greetje in het ledikaantie te slaopen lag, stun Anna geregeld bij het peerd van de buren. Het dier leek heur te begriepen. De hengst kwam in een draf as Anna de achterdeur lös deed. Het geluud van de deurkruk was het peerd genogt.

Net as met alle dingen in het levent, gungen sommige zaken vanzölf, aander wollen niet en leupen tegen, wat der ok daon weur. De aannemer had vergeten een bouwvergunning veur de garage an te vraogen, maor had het schuurtie der toch neerzet. Achterof zul het wel goed kommen, had e zegd, maor dat leek niet zo te weden. De gemeente lag dwars.

'Het maakt niks uut,' zee Herman.

'Een schuurtie meer of minder. Het stiet nog wied van de straot ok.' Maor elke maol as het gesprek der over kwam, raakte Herman van slag.

'Maak joe der niet zo drok over,' zee Anna. 'Ze breekt zo maor niet een neie garage of. Elk hef ja wel een schuurtie, een hok of een kippenren zunder bouwvergunning staon. Die pepieren komt vanzölf wel in order.'

Ze zee het wel, maor Anna's vertrouwen was niet zo groot as ze zee. Anna wol van het gezeur of. Greetje gaf haanden vol wark en het huus mus wieder op stee. Ze had verlet van een slaopkamer die neudig varfd worden mus. Dat had niet bij de bouwpries inzeten.

Der was een tweide kind op komst. Bijkaans dat Herman daorumme zo rap anbraand was. Frans bracht een krentenstoet en een pakkie roombotter, dat gaf Anna ofleiding. Ze knapte op, de kopzeerte zakte vot.

Tegen de zummer kregen ze bericht dat de subsidie op de baankrekening

bijschreven was. Elke slaopkamer bracht flink wat extra geld op. De regering wol, zo vlak nao de oorlog, geern grote gezinnen, dat was goed veur de economie.

'En goed veur de KVP, watte?' had Frans zegd.

Herman had niet recht lachen kund om die opmarking, maor Frans had het een paar maol herhaald. 'Katholieke Volks Partij. Watte?'

Frans stemde niet op de KVP, hij was lid van de ABTB as hum der naor vraogd weur.

Naost de veurkamer en de eetkamer waren der zes slaopkaomers in het huus. Het aanrecht stun in de eetkamer. Dat was makkelk met koken. Het eten stun in ien drei op taofel, maor now de subsidie op de baank stun en de controle west was, kwamen der plannen om van de slaopkamer beneden een aparte keuken te maken. Het gedoe om de garage mus dan wel achter de rugge weden.

'Dat ha'k niet dacht,' zee Anna toen Herman de brief van de gemeente veurlas. Het was een dwangbevel om de garage of te breken en as dat niet gebeurde, dan kwam de gemeente om op kosten van Herman het bouw-wark vot te halen. De brief was in volle opdracht van de burgemeester ondertiekend deur een ambtenaor.

'Wat een schijtleers,' reup Herman.

Drift klunk in zien stem. Anna schrök der van. Het was de eerste maol dat Herman hardop zee wat e dacht.

Wetholder Bruuns woonde an de aander kaant in het dörp. Die had nog wat te verhalen op de aolden van Herman, ok al waren de va en moe van Herman uut de tied. Ofgunst en wraak gungen wieder, en as de wetholder de naozaoten dwars zitten kun over aold zeer, waor gieniend het begun meer van wus, dan zul e dat niet naolaoten. Zo giet dat op een dörp.

'Ik krieg hum wel. Meer wul ik der niet van zeggen.'

Anna vreug wat e van plan was. Herman was bij toeren onberekenbaor en kun glad driftig in de kop worden. Daor was Anna wel iens benauwd veur. In de oorlog had Herman de kwaoiigheid inhaolden mutten en hij had niet recht leerd een uutweg te vinden veur raozend gezoes. Benaom as Herman de kop gek maakt weur deur onwillige boeren die eerpel ofkeurd kregen, of as Herman op ien of aander menier het geliek niet kriegen kun, kreeg Anna het benauwd, maor ze wol daor niet an toegeven. In de buuk schopte het volgende kindtie.

'Ie doet gien domme dingen, dèenk ie daoran. Dèenk om joen kinder.'

Greetje schreide. De kinderwagen achter in de tuun schommelde.

'Wieder zeg ik der niks meer van. As de garage der of mut, dan mut e der of. Het is mij alle argernis niet weerd. En de wagen hebt we ja nog niet. De motor kan wel in het schuurtie staon.'

Ze leup hen achter en schommelde de kinderwagen. Greetje weur stille. Anna had water lös in de ogen staon.

'Vanaovend bin'k der weer. Maak joe niet ongerust.'

Herman scheuf de motor uut de garage, zette de helm op en deud de leren jasse an.

'Tegen het eten bin'k der weer. Maak joe niet ongerust.'

Herman dreide de zaandweg op. Anna maakte heur ongerust, maor ze was al bliede dat Herman niet de aander kaant opreden was, waor het huus van Bruuns stun.

Even nao vief uur heurde Anna de motor naost huus. Ze was neisgierig, maor ze leup niet hen buten, benauwd veur wat der an de haand weden kun. Herman had een straolend gezicht, al prebeerde hij dat te verbargen.

'Wat hej daon?' vreug Anna.

'Ik bin bij Frans west. Ie mut de groeten van Lena hebben. Ze komp morgenvrog bij je koffiedrinken.'

Ze zag dat Herman bijkaans niet de helfte van de waorheid zee.

'Veur zo dichtebij had ie de motor niet neudig, dat had ie lopend ofkund,' zee Anna vraanterig, maor ze was bliede dat de kwaoje trekken rond de mond van Herman vot waren.

'Frans hef een krentenstoet metdaon. Hoe liekt dat.'

Herman huuld het uutstel nog evies vol. Hij wol niet recht zeggen wat e daon had.

'Ik bin naor de baos west,' zee e met eernsachtige stem.

'Ik heb met hum over een stuk of wat dingen praot.'

Anna wus dat Herman de baos van de keuringsdienst hoog had. Dan mus het wel goed weden. Ze weur rustiger en legde de haanden onder de buuk laangs. Het poppie schopte.

'Wat zee Hilberdinck?' vreug ze.

'Goed neis.'

Herman wachtte. Anna leup hen de box waor Greetje op de buuk lag en de haand naor een holten speulgoedpeerdtie uutstak. Het kindtie kun der net niet bij. Greetje kun zowat lopen. An de haanden kun het kind al staon. Dat was maor goed ok. Met het tweede kind der bij zul het vaste drokker worden. Anna zee niks meer. Ze had besleuten om het waopen van Herman in stelling te brengen; zwiegen.

'We kriegt tillefoon. Van de baos meugt we tillefoon anschaffen. Dan kunt boeren bellen as ze ofspraken maken wult en dan huuf ik niet geliek naor het heufdkantoor as der overleg van neud is.'

Anna had nog nooit beld. Ze wus wat een tillefoon was. Ze had der wel ien zien, bij Keuning in de meubelwinkel en op het postkantoor, maor der nog nooit deur praot. Ze had niet weten met wie ze bellen zul. Het maakte heur wat in de warre.

'Maor wat mut we met een tillefoon?'

Het leek asof ze de uutleg van Herman niet recht heurd had. Het was gien echte vraog, het was meer een wieze om heur verbaozing zien te laoten.

'Ik krieg drie keurmeesters onder mij,' zee Herman.

'Ie wordt een beetie baos!'

'Ik word een beetie baos. Ik krieg promotie.'

Op het gezicht van Herman weur een rooie gloed zichtbaor. Hij streek hum deur haor dat aal dunner weur. De locht van gruuntesoep vulde de kaomer. Speklappies sudderden. Water om de eerpel raakte an de kook. Soepenbrij gistte op het aanrecht, weckflessen rammelden in de wasketel op het fornuus.

'Doe mij een snee krentenstoet,' zee Anna.

'Krieg mij de stoet ies an.'

Ze kun niet wachten tot het warm eten klaor was.

De lochtigheid kreeg veur het eten en flinke klap. In *Ons Noorden* bladziede zeuven stun een kort artikeltie: ankommende weke valt de moker. Op het gemientehuus had ien der bliekbaor wille van had om de kraant te berichten over de garage zunder vergunning en de touwtrekkerij die der achter vot kommen was. Anna was hielendal van slag, maor Herman bleef der kalm onder. Het leek asof e hum der bij daal legd had.

'Het komp wel goed.' Herman beet in een snee stoet met roombotter.

'Maak joe niet ongerust.'

Anna was der niet rustig onder. Ze verschoonde Greetje vanneis en legde het poppie in het ledikaantie. Nog een dikke maond, dan gung dat wichtie in het kinderbedtie en mus ze plek maken veur een bruurtie of zussie. Een bruurtie, hoopte ze, dat had ze geern veur Herman. Het maakte Anna niet uut of het volgende kind een jongie of maagie was.

De aander mörgen huufde Herman niet op pad. Hij schoffelde in de tuun en leek op iene te wachten. Bijkaans dat e met Frans ofpraot had, of met een boer die laangskommen zul. De tillefoon was der nog niet.

'Wie was dat?' vreug Anna toen de jongkerel vot was.

'Een boerenzeun die in de eerpelkeuring met an doen wol,' zee Herman, 'maor ik weet niet of ik hum van neud heb. Ik heb keurmeesters genogt. De jongste van Hadders van de Noordersloot, die was het.'

Anna kreeg het gevuul dat het niet klopte wat Herman zee, maor ze vreug niet wieder. Asof ze wus dat ze niet wieder vraogen mus. Waoromme hadden die jong en Herman dan zu'n tied naost de garage staon praoten? Waoromme had die jongkerel van alles in een boekie schreven?

Het had Herman muite genogt kost om te zwiegen, maor hij wol de spanning zo lang meugelijk vulen. De aander dag sleug e *Ons Noorden* op. Bladziede drie stun een kort berichtie dat de sloop van de garage niet deurgung. Der was een bouwvergunning ofgeven. Met veul wille las Herman het berichtie, tweemaol.

Anna was veraldereerd.

'Hoe heb ie dat daon?'

'Ik heb met Hilberdinck praot,' zee Herman.

'Dat van die tillefoon klopt wel, maor de promotie dat klopt niet. Ik heb het over de bouwvergunning had.'

Herman wachtte, maor Anna bleef zwiegen. Ze keek allent.

'De graansilo's van de coöperatie in de Monden bint zunder vergunning

neerzet. Dat wus Hilberdinck. Het leek hum gien malle gedachte om dat tegen de kraant te zeggen. Die jongkerel die hier guster was, die hef dat opschreven. De jongste van Hadders van de Noordersloot warkt bij de kraant.'

'Maor dat stiet niet in de kraant, dat van die silo's,' zee Anna.

'Vanzölf niet,' zee Herman, 'daor wult ze gien woord van. Bruuns hef in die tied een oogie dichtdaon. Der huuft niet meer over praot worden, maor as de gemeente de garage ofbreuken had, dan hadden ze daor niet om hen kund.'

'We hebt het der wieder niet meer over,' zee Anna.

'Dat liekt mij hiel goed.'

Herman huufde het der niet meer over hebben.

Maor zo makkelk gung dat niet. Frans kwam het pad op. Hij had de kraant metneumen en mus der over praoten.

'Dat hej schier veur mekaar maakt. Watte,' zee Frans. 'Het liekt mij dat de flesse wel uut de kast kommen kan.'

In de tuun, naost de garage drunken ze der iene op.

'De verslaggever hef met de burgemeester beld en vraogd of het waor was dat de silo zunder vergunning bouwd was,' zee Herman.

'En,' vreug Frans, 'watte?'

'De burgemeester had zegd: wie hum zölf niet redden kan, die is niet weerd dat e leeft.'

De kraant had het niet schrieven durfd. De schietleerzen. Maor Frans, Anna en Lena die ok kommen was, hadden an de keurmeester met zowat tillefoon een goed neisblad. Gedurig herhaolde Herman de woorden van de burgemeester en gedurig vreug Frans wat der ok al weer zegd was. De flesse was over de helfte lege toen Anna zeggen kwam dat het eten klaor was en dat ze an taofel kunden. Ze was bliede dat het gedoe veurbij was. Het poppie schopte van bliedschop.

Een maond later weur de tillefoon anlegd. Elk die bellen wol, mus een stuvertie in een bloemenvaasie achterlaoten. Ende oktober weur eerst de vroedvrouw beld en laoter Herman die op het kantoor van de keurings-dienst in vergadering zat. Hij was betied veur de bevalling. Lenie schreide pas toen ze een flinke tik tegen de billen kregen had en huuld het eerste uur niet weer op. 'Zo is het,' zee de vroedvrouw: 'As der ien geboren wordt lacht elkenien die der om hen stiet, allent het poppie schreit. Bij de dood is het net aansom, dan schreit elk die bij de starvende is.'

Met dat ze dat zee, huuld Lenie op met schreien. Herman kreeg traonen in de ogen van zien tweede kind. Ja, hij was bliede met het wicht.

Net as Herman en Anna een jaor laoter bliede waren met Rika en Herman met Lenie op de arm in het neie ledikaantie kieken kun. Greetje had al praoties, begunde al moe te speulen over het jongste poppie. Vrouw Witz, die vief huzen wiederop in de straot woonde, bakerde zolang het neudig was. Ze had de roege kaant benaom naor buten, an schrammegies op het heufd of het bien huufde Herman niet te passe kommen. Vrouw Witz had heur de kop vaker as iens stoten.

'Ie hadden liever een jong had, of niet soms? Ik zie het an joen kop,' zee ze. Ze had de kop in de nekke gooid, de börst wupte heur veuruut.

Herman was der verlegen van worden en had hum teruggetrökken. Hij wol gien woord hebben, niet tegenover vrouw Witz, die niet meer strak in het vel zat.

'Ie hebt geliek, twee wichter is meer as zat,' zee ze.

En toen Herman weerom in het ledikantie keek, gung ze wieder.

'Bij een va heurt een zeun, daor huuf ie niet om liegen. Zölfs oenze-lieveheer had een zeun en gien dochter. Niks om joe veur te schamen.'

En geliek der achter an: 'De maande met de voele luiers hen beneden. Stront der uut schudden. Spulen en in de tobbe te wiek leggen.'

krentenstoet

Met de tillefoon was Herman zien zwaoger veur west, en met de motor en de garage, maor miestentieds was Frans de eerste van de familie die met neimoodse zaken an kwam. Frans had een wagen kocht, een bestelbussie. Zo kun e witstoet, roggestoet, knip, beschuut, Zwieback, bruun, halfbruun, weitestoet, kantkoek en aolde wieven makkelker uutventen, vund e.

'Ie hebt een garage en ik heb een wagen. Watte,' zee Frans.

Herman lachte wat. Frans much geern op de trammelant met de bouwvergunning en de artikels in de kraant weeromkommen. Herman leut zien zwaoger. Frans was een geschikte kerel, al had e wel een gebruuks-anwiezing. Of nee, dacht Herman, Frans hef gien gebruuksanwiezing. Hij döt zoas e döt, en dat kun niet elkenien van humzölf zeggen.

'Ik heb minder as de helfte veur de wagen betaald,' zee Frans. Frans zee niet waor het de helfte van was.

Veur Herman was het genogt west om ien maol, twee maol as het mus, om de wagen hen te lopen en een deure open en dichte te slaon, maor dat vun Frans niet genogt.

'Haal Anna ok maor, dan kunt we een eindtie rieden,' zee Frans.

'Anna rust een beetie,' zee Herman.

'Vanzölf,' zee Frans, 'dat ik daor niet an dacht. Watte. Ankommende weke komp joen zeun, of heb ik het mis?'

Herman gnees. Het zul merakel weden as het vierde kind een jongen weden zul. Wat hum angung much Frans daor de spot een beetie met drieven. De jaoren hadden Herman genog vel veur de kop opleverd. Hij leut hum niet zo rap meer van slag brengen.

'Ik reken op een jong, maor as het vanneis een wichtie wordt, dan is het ok goed.'

Herman stapte bij Frans in de bestelbus. De stoel zat hoog en de buizen van de leuning staken in de rugge.

Frans hung uut de deur toen hij achteruut het pad ofreed en de zaandweg opdreide. De wagen bonkte over bulten en gaoten in de weg. De teller kwam gedurig tegen de 40 an. In de laadbak scheuven eerpelkisties en deuzen hen en weer, krieleerpel rolden van veur hen achter en weerom. Frans had de krielties an een zwieneboer verkocht en bracht de eerpelkisties weerom hen Herman.

Frans dreide de wagen linksof de Havenstraot op. Geregeld drukte e op de toeter, ok as der gien volk op de weg leup, maor ok zunder dat signaol zulden de lu hum wel zien en heuren. Der kwam niet elke dag een wagen deur de straot.

Meer as drie uur reden ze het dörp en de ommelaanden wied in de rondte. Toen ze weer bij Herman zien huus waren, deud Frans de deur van de wagen

lös, stak het bien wied naor buten en trök met de hakke van de voet een speur in het zaand.

'Ho, ho, ho,' reup e en hij lachte as een kind dat een hobbelpeerd stil zet.

Frans leut de wagen op de weg staon. Op het pad naost het huus stun een motor met ziedspan.

'Beneveld. De huusdokter,' reup Herman.

Hij wus niet hoe rap e de deur van de bestelwagen lös doen mus. Het hart klopte hum in de keel. Bange veurgevulens kwamen in hum boven. Herman rende op huus an. Frans zette de motor van de wagen of en kwam achter Herman an. Dat het feestrittie zo oflopen mus. Frans wus nog niet hoe het oflopen mus. Hij had dacht nog wat plaanten uut de tuun van Herman met te nemen, daor had e de deuzen veur in de wagen staon.

Vrouw Witz kwam Herman bij de achterdeure in de muut. Heur gezicht beloofde niet veul goeds.

'Wat is der an de haand? Is der wat gebeurd?'

Herman kreeg de woorden zowat niet uut de keel.

Anna lag op een deken veur de kolenkachel laangs. Over heur onderlief lag een laken dat roodbruun kleurde. Ze had een kussen uut een stoel uut de veurkamer onder het heufd.

'Herman, Herman.'

Anna snokte. Het gezicht blieke en rood tegelieks. Ze had schreid, ze had jaankt. De huusdokter zakte op de kneien naost Anna.

'Het komp wel goed met heur,' zee Beneveld.

'Het komp wel goed met heur.'

De dokter gung in de bienen en maakte plek veur Herman, die met de kneien op de kokosmatte gleed. De ogen weuren Herman aal groter.

'Anna, Anna.'

'Het poppie. Het poppie,' snokte Anna.

Toen pas zag Herman het bundeltie naost heur op de grond. Een klein bultie onder een boerenbonte geblokte theedoek.

'Niet kieken,' zee Anna, 'ie huuft niet kieken.'

Herman keek.

Een poppie met blauw vel, de oogies dichte, een vredige trek om het gezichtie, het mondtie dichte. De navvelstreng nog an de buuk. Het kind had niet schreid.

'Ik kun niks meer veur het ventie doen,' zee Beneveld.

Herman streek het poppie met de achterkaant van de haand over het wangie. Het was dood. Beneveld pakte Herman bij de scholder.

'Waor bint de wichter?' vreug Herman. 'Waor bint de wichter?'

'Ze bint bij je zuster, ze bint bij Lena, maok je niet ongerust over de wichter,' zee vrouw Witz die met een kan hiet water de keuken uut kwam.

Herman weur verward deur duzend gevulens en deur gieniend tegelieks. Hij wol wat doen en wus niet wat e doen wol, wus niet wat e doen kun. Hij tilde de dreugdoek vanneis op. Zien zeun, zien eerste zeun, nog gien uur een

eerste aosemtocht. Hoe moet dat met het eerpellaand as de wichter niet met een boer trouwt? scheut Herman deur het heufd.

Anna lag op de vloer lag te schreien. Ze rilde onder de deken. Beneveld keek en bromde onverstaonbaar veur hum uut. Hij had de haanden in de buutsen van het witte jassie steuken. Dit had e niet alle dagen om haands, maor Beneveld had wel arger metmaakt. Elk wachtte tot der wat gebeuren zul.

Frans was de eerste die wat zee.

'Kom,' zee, e, 'ik krieg het kaold. Herman kom met. Watte. Vrouw Witz en de dokter redt heur wel met Anna en...'

De woorden stoekten Frans in de keel.

'Kom met Herman. Ik heb nog krentenstoet in de wagen. Watte.'

Frans trök Herman an de scholder. Herman leup met Frans met hen de tuun en gung naost hum op de baank zitten. Vrouw Witz kwam vlot met de flesse draank en twee glassies.

'Ie waren krapan vot,' zee vrouw Witz. 'Ik had de wagen van Frans heurd. Ik gung bij je laangs. Anna had ja al vake wat zegd van ongedurige gevulens in de buuk. Ik vertrouwde het aal niet.'

Ze schunk de kerels een borrel in.

'We hebt Anna hen bère bracht. Beneveld en ik. De dokter is bij heur.'

Herman had gien kleur op het gezicht. De haanden trilden hum. Hij motte jenever over de boks. Aolde vlekken in de boks.

'Mien zeun,' zee e, 'mien zeun, mien zeun.'

Vrouw Witz streek Herman over het heufd.

'Ja, joen zeun, joen zeun.'

Herman kwamen traonen lös in de ogen.

Frans zette het lege glassie op de grond, leup hen de wagen en kwam met een lege deus en een krentenstoet weerom.

'Hej nog wat plaanties veur mij Herman?' vreug e. 'Watte.'

Vrouw Witz keek Frans an en maakte en gebaor met de arm.

'Het is goed Frans. Ie gaot maor hen Lena. Die plaanties komt een aander maol. Ik gao met Herman hen Anna, dommiet kom ik om Lenie, Rika en Greetje op te halen. Ze mut weten wat der met heur bruurtie gebeurd is.'

Het poppie weur in stilte begraoven. Der weur niet meer over praot. Dat leek het beste veur elkenien, benaom veur de kleine wichter die het toch niet begriepen zulden. De slaopkamer was groot zat om met man en vrouw in te slaopen, ok zunder poppie der bij. Bij toeren gung Herman hen de vrije slaopkamer.

rook in de ogen

Herman wus bijkaans niet of der now zeuven vette jaoren achter de rugge waren of zeuven magere. Had e meer plaogen te verduren as aander lu, of waren het der veule minder? Het waren roomse vraogen waor e niet goed antwoord op kriegen kun. Vanzölf, elke zundag zat e in de karke en heurde e wat de pastoor te zeggen had, maor de bosschop van de zielen-herder veur de schaopen kreeg e niet altied met. Bij toeren had e het gevuul dat de pastoor niet hielendal de waorheid zee. Tegen Anna had e zien twiefels wel iens nuumd, maor ok van heur had e niet recht te heuren kregen wat hum paste. Sund Herman junior het niet redt had en stillegies begraven was, stund Anna vaker bij het peerd van de buren.

De pastooor had zegd dat het kind niet deupt was en daorumme niet an gewijde eerde toevertrouwd worden kun. Hermannegie was achter de haagbeuk naost een paar aander kinder begraven, die het ok niet redt hadden. Op welke stee de zielties van die dooie poppies ieuwige rust vunden, dat was Herman niet dudelijk worden. Anna had het der niet weer over hebben wuld. Dat was een zaak van oenzelieveheer, had ze de pastoor naozegd. Dat kunden mèensen niet begriepen.

Herman gung aal vaker hen Lena om praoten. Kameraoden had Herman niet recht. Ok op het wark tröf e niet veul lu om iens echt met te praoten. Herman had sund een jaor zes keurmeesters onder hum en as baos kun e twiefels niet teveul zien laoten. Hilberdinck zag e ienmaol in de maond as der vergadering in Assen op kantoor was. Herman had alle vertrouwen in de baos, maor hij vuulde gelieks ofstaand. Hilberdinck was van een hogere staand, boven de middenstaand en Herman wus niet hoe e hum in die kringen gedragen mus. Herman vuulde hum onmakkelk as Hilberdinck, net pak, dasse met een schiere speld der umme, bij toeren een wind gaon leut as e in gesprek was. As Hilberdinck een wind leut, zölfs in vergaderings, dan klunk het zowat as muziek, het was zölfs niet onfesoenlijk. Wonderbaorlijk was dat. En Hilberdinck was niet fien en niet rooms.

Herman reed de Volkswagen naost het kantoor. Hij was an de vrogge kaant. Anna had onrustig slaopen en de kinder waren drok. Herman was betied votgaon en had een korte omweg maakt en nog een paar percelen pooteerpel bekeken.

De secretaresse van Hilberdinck leup met een blad met koffie deur de gang.

'Moi Herman, ie bint mooi betied,' zee Fenna.

Ze gnees wat. Het was asof ze meer zeggen wol dan ze deud. Herman vuulde argwaon in hum bovenkommen. Fenna leek hum een aordige vrouw, maor der

was wat in de ogen van heur dat roezige verlangens in Herman bovenhuuld. Der was wat in de blik van Fenna dat hum an Dora dèenken deud, maor met de familie in Australië had e niks meer van doen. Het waren verlangens die e niet anraken laoten wol, niet deur Fenna. Hij had dat elke maol as e op kantoor kwam. Fenna leek hum uut te dagen, maor leut gelieks weten dat Herman nargens op reken kun. Fenna was niet trouwd. Ze leek niet van zins dat te doen. 'Ienmaol een vergissing in joen levent is genogt,' had ze zegd toen e der naor vraogd had. Wieder was der gien praot over west. Het was een eerpelveld met een bordtie: verboden toegang. Ook veur keurmeesters gien toegang. Het was heur eerpelveld doodspeuten met DNOC, met di-nitro-*ortho*-cresol.

'Ik zie je geern,' zee Herman, 'daorumme bin'k der al. Joen glimlach döt mij altied zo goed. An de weg he'k miestentieds met boeren van doen. Schiere vrouwlu kom ik onderweegs niet veul in de muut.'

Hij zweeg. Dat was genogt. Hij wol Fenna niet alles zeggen. De onder-gaonde zun, de bolle in het hok te vreten geven, wassen, de voele luiers, het schreiende poppie. Dat was van hum. Daor had Fenna niks met van neud. Anna ok niet.

'Wat ik mij ofvreug,' Fenna huuld het heufd een beetie schieve. Ze had het venien in de stem van Herman heurd.

'Wat ik mij ofvreug; heb ie bijkaans maor ien hemd? Ik zie joe altied in hetzölfde lochtblauwe hemd.'

'Wicht,' zee Herman, 'ie hebt de ogen op de juuste plek, maor hier mu'k je teleurstellen. Ik heb drei van dezölfde kleur. Elke maol dat ik op kantoor kom, he'k een aander an.'

De deur van de kamer van Hilberdinck gung lös.

'Ik heurde wat praot op de gang. Moi Herman. Ik miende al da'k joen stemme heurde.' Hilberdinck leut een wind. De locht reutelde as in een kan van pruttel-koffie.

'Kom wieder. Dan hebt we nog evies veur de vergadering.' Hilberdinck neugde Herman de kamer binnen en wees een stoel. Hilberdinck gung achter het bureau.

'Fenna, laot hier maor twee koffiekoppies achter. We redt oens der wel met.'

Hilberdinck rekte Herman een deus met sigaren an; Elisabeth Bas.

'Ie hebt gien makkelke jaoren achter de rugge. Dat moe'k joe zeggen. Alle waardering veur de wieze hoe ie en joen vrouw je der deur slaot. Dat wol ik zeggen.' Vanneis leut Hilberdinck een wind.

Hilberdinck huuld Herman de ansteker veur en knipte een paor maol. De locht van benzine trök Herman de neuze in, toen sneuf e de rook van de sigare naor binnen. Dat kun e gebruken. Hij was niet wend an zukke woorden en zukke sigaren. Herman waardeerde de woorden, maor wus niet wat e zeggen mus. Hij wol Hilberdinck bedaanken veur de sigare, maor dat leek hum niet het miest passend, niet genogt. Achter de smook zul het lösse water in de ogen niet zo dudelijk te zien weden, hoopte hij.

'We redt oens der met. Wat zal ik der nog meer van zeggen.'

'Ie huuft der niet meer van zeggen,' zee Hilberdinck.

'Mooi dat ie joe der met redt. Het had minder kund, al is het veur je slim minne west.'

Herman zeug hard an de sigare en keek naor de gluiende punt. Wat hum angung was het zo genogt.

'We gaot zo vergadern,' zee Hilberdinck, die zag dat Herman niet veul meer zeggen zul.

'Maor ik wèens je veul starke en ik hoop dat de kommende jaoren wat vetter meugd worden as de jaren die veurbij bint. As ik der wat an doen kan, dan geern.'

Hilberdinck bleus een wolk rook hen de zolder en zee: 'Gister was der bestuursvergaodering, daor heb ik veursteld dat ie instee van vier dagen de hele weke bij de keuringsdienst an het wark komt. Het bestuur was het daor hielendal met iens. Een heufdkeurmeester mut alle dagen anspreekbaor wezen. Eerpel gruit ok op vrijdag en zaoterdag.'

Eerpel bint net kinder, had Hilberdinck op de lippen had, maor hij had zegd wat e zeggen wol. Toen Herman half verdoofd zitten bleef, kwam Hilberdinck achter het bureau vot en stak de haand uut.

'Herman, feliciteerd,' zee e.

Herman stund op. Hij stak een haand in de buuts en rechtte de rugge.

'Het is dat ie mij zo neugd met goed neis. Ik had nog niet zeggen wuld, wat ik now zegge.'

Herman bleus rook naor de zolder, een slag kleiner as de wolke van Hilberdinck.

'Gieniend wet het nog, maor ik mut het zeggen.'

En zunder te aorzeln: 'Anna hef speid vanmörgen. Ik had dacht dat het nooit weer gebeuren zul, maor ze speide vanmörgen.' Een diepe zucht leut een blauw speur in de locht achter.

'Kerel,' zee Hilberdinck. Het blauw weur langzaom gries.

'Kerel. Dat is pas goed neis. Daor kan ik niet tegenan. Andermaol feliciteerd.'

'Bijkaans is het nog te vrog, ie weet maor nooit, maor mien vrouw zee.'

'As de vrouw het zeg, dan kun ie der vaste van op an,' onderbrak Hilberdinck.

'We gaot vergadern. En neem disse sigare met veur onderweegs.'

Hilberdinck leut een wind en stak Herman de deus sigaren toe. Der zat nog iene in.

rozenkrans

De wereld kreeg aal vlotter een aander gezicht. Smaangs wol Herman dat dingen niet zo rap veraanderden. Ende dertig en dan al een aolde kerel, met zowat een kale kop en last van de rugge. Greetje had de huusholdschoele ofmaakt en was verkoopster in een klerenwinkel. Ze had een lingerie-diploma en kun vrouwlu adviseren over de juuste maot beha. Het was een wereld waor Herman gien weet van had. Of beter, hij had der niet van weten tot de wichter groter weuren en van kinder langzaoman vrouwlu weuren. Greetje haalde het maondverbaand nog inpakt in een neutraol pepiertie toen ze dertien weur. Ze wol niks van doen hebben met de katoenen lappies die Anna iens in de maond in een emmertie in de wiek zette en dan achter an de waslien as stokbroodties an knieperties te dreugen hung. Lenie leup een paar jaor later al groots met de pakken damesverbaand en Rika gung met de börsties veuruut over straot met katoenen patronen as veur een proppenschieter. Dat had Herman hum in elk geval verbield, maor dat kun ok kommen omdat het hum te gauw gung. Dat de kinder tweemaol in de weke onder de douche gungen - een slaopkamer had e veurig jaor tot badkamer vertimmerd,- dat vund e al slim zat. Net of water en gas niks kosten. Met dat een flesse gas rap leeg was en een bult gesjouw opleverde.

Lenie had de mulo ofmaakt en Rika zat in de leste klasse van die schoel. Ze kunden goed metkommen. De test van de legere schoel had zegd dat die wichter bijkaans net de huusholdschoele haalden kunden, maor daor hadden Herman en Anna heur niks meer van antrökken. Ze hadden zölf wel weten wat goed veur de kinder was en ze hadden heur der niet in vergist. Lenie leerde wieder op de laboratoriumschoel en zul dommiet een schiere baan op het ziekenhuus kriegen. Herman had daor wille van. Hij overheurde Lenie bij toeren de scheikunde-lessen. De elementen van het periodiek systeem die kende e nog van de landbouwwinterschoel. Stikstof was N en fosfaat was P, dat wus e. PoKoN, dat was het. In zien tied schreven ze fosfaat ok nog as *phosphaat*, daorumme was het een P en gien F. F was veur fluor, maor dat had e van Lenie leerd, dat had e niet meer weten. En Br was veur broom, niet veur brons.

Rika kon goed metkommen op schoel. Dit jaor zul ze examen doen, elk had der vertrouwen in, al was ze altied wel slim vlot klaor met huuswark. Rika wus nog niet wat ze worden wol, kleuterleidster bijkaans. Ze zag de vogels buten allemaol vliegen, maor ok dat had zien bekoring.

Dat de wichter goed terechtkommen zulden, dat vun Herman slim belangriek. Anna ok, maor Herman had het daor aal minder over met Anna. Nao de geboorte van Gerrit was Anna langzaoman de energie kwietraokt. Het was asof ze niet meer deud wat bij heur paste. De rapheid, de vrolijkheid was gedurig vot. Herman had dat eerst niet in de gaoten. Hij was te drok met de

keuringsdienst en de half bunder eigenheimers west. De aander viefenhaalf bunder had e verhuurd sund e meer bij de keuringsdienst warkte.

In de tuun achter het huus kweekte Herman zaailings om een nei eerpelras te vinden. Dat zul hum onstarfelijk maken, een jaor of wat in elk geval, as e een nei ras in de rassenlieste kriegen zul. Dat was een dreum: een nei ras eerpel dat over de hiele wereld verbouwd worden zul, met zien name der bij. Een naam veur het ras had e al: Stabiel. Maor de eerpel wol nog niet kommen. Bijkaans had e toch meer op de kinder gokken mutten om zien levent over de dood hen te tillen. Bij toeren had e van die gedachten as e allent in het laand leup. Met Anna had e het daor niet over en Lena wus waor e an dacht zunder dat e het zegd had. Maor bijkaans zul Gerrit boer worden as e de schoel ofmaakt had. Gerrit die as achtponder de wereld inrold was en de herinnerings an de verleuren zeun ofzwakt had.

Anna was drok met het huusholden en met de kinder. Om de aander dag gung ze hen de buurman die ziek in bère lag en praot neudig had. Het peerd was an de slager verkocht. Der was gien aander veur in de plek kommen. De boom met de gladde stam stun der nog. Zo waren der nog een stuk of wat aolde lu die andacht van Anna vreugen en kregen. Anna was an de pepermunt raakt. De kinder gungen geregeld hen de krudenier om zakken Wilhelmina's te halen. Smaangs at Anna een half pond peper-munt op een dag. Het gung Anna allent om het geluud van de krakende snoepies as ze de taanden der in zette. Asof ze de wereld in groezelementen bieten wol. Anna kun niet zeggen wat heur niet anstun. Gedurig veraanderden de pepermunten in aspirienties. Smaangs had Anna bloed-klonties in de spei. Herman maakte hum ongerust. Anna had achter het huus de gasflesse in de braand zet, ze wol kieken of de geiser wel alle gas uut de flesse haalde. Frans was der over toe kommen en had de gaskrane dichtdreid.

'Ie hadden wel dood weden kund,' had Frans zegd.

'En het huus was joe der bij in de lucht gaon. Aj dood wuld kuj ok gewoon an het gas, dan moej het niet ansteken. Watte?'

Dat was goed oflopen. Het gedoe scheelde een half pond Wilhelmina's, die dag. En zo waren der gedurig van die abberaoties.

Groots was Herman dat Gerrit hen de hbs gung. Die jong zul het nog wied brengen. Herman had Gerrit vraogd hoe zwaor sigarenrook was. De kwaojong had het antwoord weten toen Herman de as van de brandende sigare in de haand klopt had.

'Dat is butaan in die butagasflesse. Dat is C-vier Ha-tien,' had Gerrit zegd, 'en het wul merakel branden met Oo-twee.'

'Die jong van joe hef een goeie kop, watte' had Frans zegd. Herman had wat lacht. Herman was nog aal een man van niet veul woorden.

'Ie kunden daor wel iens geliek an hebben,' had e antwoord en had e intied met de schup een riege Afrikaanties uut de grond spit. Frans wol geern een kistie met die bloempies.

'Tegen de mollen,' had Frans zegd.

'Mollen haoldt niet van zwarten. En ik haold niet van mollen in de tuun.'

Ze hadden gniesd en Herman had Frans een sigare anrekt. Ze hadden praot over zwarten in Afrika, missiepaters, eerpel, over de kinder, over Lena die last kreeg van de heupen en niet goed meer lopen kun, over de broodfabieken die de kleine bakkers der an het uutdrukken waren. Ze hadden praot over de Boerenlienbaank die met Raiffeisenbaank wieder gung.

'De Rabo-baank hef de naam met, watte,' zee Frans,' Ruumt Alle Boeren Op.' Gerrit wus dat rabo in het Russisch slaaf betiekende, maor dat had maor ienmaol zeggen duurd.

Herman was lid van het bestuur van de Boerenlienbaank, hij begunde over wat aans.

'Roelf Ax stopt met de bakkerij,' had Frans zegd, 'maor ik gao deur. Tot de kinder het huus uut bint, bak ik roggestoet, tarwestoet, weitebrood, kadetten, krentenbollen, paosbrood, haanties op e stokkies, beschuut en dan haold ik der met op en gao ik in de haandel van ongeregeld goed, dat liekt mij wel wat.'

Ze staken elk vanneis een Ritmeester op. Frans haandelde al geregeld in ongeregeld goed. Herman was beneid waor de Afrikaanties die hij veur Frans uut de grond spitte en veur een krentenstoet metgaf, te laande kommen zulden. Herman was der zeker van dat Frans de helfte van de bloempies verkopen zul, bijkaans allemaol, veur Frans hen Lena gaon zul.

'Ome Frans haold niet van zwarten, maor hef wel geern Afrikaanties in de tuun,' zee Herman. Elk zat an taofel achter de eerpel, de sniebonen en de gehaktballen. Der was nog niet veul zegd. Anna was drok gaangs met de pannen en de jus. Greetje zweeg al zowat een weke. Ze had een snerende opmarking had over heur verkering. Dat was dat niet zo bedoeld west, maor ze had besleuten om niks meer te zeggen over de jong waor ze gek op was. Heur zwiegzaomheid scheelde een half tubegie aspirienties veur Anna, een halve meer as aans.

'Dat is discriminatie,' reup Gerrit. De ogen leken hum uut de kop te springen. De zeun had de ogen van zien moe, dacht Herman, zien zeun had de ogen van zien schoonva, van de zwienenfokker. Gerrit legde de vörk met eerpel die e net deur de jus prakt had, op het bord.

'Negers bint niks minder as blanken. En ie huuft ze gien zwarten te numen.'

Herman sloekte een hap sniebonen deur, keek Gerrit an en drukte met de vörk een stuk van de gehaktbal of. Het was een dikke, beetie platte gehaktbal, met veul beschuutkrummels en veul ei der in. Zo had e dat geern.

'Maor negers bint zwart en dan mag ie dat rustig zo zeggen,' snibde Greetje over de taofel hen.

Gerrit deud of e zien zuster niet heurd had. Hij zul heur nog wel kriegen, later. Die jong van heur was geriffermeerd. Dat was zien waopen tegen zien zuster die aal meer een tweede moe weur.

'Het is oenze schuld dat de negerkinderties in Afrika het zo arm hebt en dat ze honger hebt.'

De wereld van Gerrit was op de hbs groter an het worden. Dat stun Herman

an, maor Herman wus niet recht wat e met die grotere wereld an mus. Hij had Gerrit niet meer helpen huufd met de elementen van het periodiek systeem. Nao twee scheikundelessen was die jong hum al de baos west. Dat had Herman niet anstaon, maor tegelieks was e der groots op west. Het speet hum bij toeren dat e zien zeun toch niet vanneis Herman nuumd had, maor dat had e nao dat dooie poppie niet weer anduurd. Asof de name besmet raakt was. Het neie eerpelras, dat mus een bult goed maken.

'Dat is ok zo, mien jong,' zee Herman. 'Daorumme spaar ie now zulverpepier veur Afrika. Om het goed te maken wat de kolonialen verkeerd daon hebt.'

Gerrit kreeg een rooie kop. Het eten bleef hum in de keel stoeken. Het leek of hum de wenkbrauwen rechterop staon gungen.

'Dat is gemien,' zee e.

'Dat vind ik gemien,' herhaolde Rika. 'Praot veur joezölf.' Gerrit zien zuster reuk bloed.

'Oh, oh, oh,' kwam Anna der tussen.

Ze had twee eerpel op het bord liggen in een klein plassie jus. Gehakt huufde ze niet, en peerdevleis bleef Anna ok of.

'Niet zukke praot an taofel. Eet eerst iens joen bord leeg.'

'Joen negerkinderties zulden geern joen prakkie opeten,' zee Greetje.

Het was bijkaans de tweede zin die ze in een week zegd had. An taofel was het niet dudelijk of ze het bord van heur moe miende of dat van heur bruurtie.

'Bemui joe der niet met,' beet Gerrit heur toe.

'Gao ie maor naor joen Sjonnie.'

'Hij heet gien Sjonnie, hij het Henk,' reup Greetje en sleug met de vörk in de eerpel, net naost het koelegie met jus. Ze schopte onder de taofel deur, maor tröf het holten kruus tussen de poten.

'Hij het Sjonnie, hij hef een hondtiesnaam,' gung Gerrit wieder.

'Hoogere Bulten Stront,' zee Lenie. Maor gieniend hapte.

'Daoromme likt e zo lekker.' Dat was Rika die het niet velen kun dat heur aoldste zuster al verkering had en zij altied as leste vraogd weur op daansles.

'Mond haolden en deureten,' zee Herman.

'Hoe kan ik now deureten a'k de mond dichte haolden mut?'

Een haand pakte het oor van Gerrit vaste en dreide der an. Het vuulde asof het oor der of mus.

'Deureten en niet zo prakken,' zee Anna. 'Netties eten.'

Gerrit kreeg traonen in de ogen.

'Zo is het genog, Anna,' zee Herman.

Anna leut het oor van Gerrit lös en gung hen de keuken. Zwiegend at elk het bord leeg. Toen kwam de flesse met joghurt op taofel. De capsule gung in de deus met zulverpepier. Nao het eten lag elk op de kneien achter de keukenstoelen en gung Herman veur in gebed. De rozenkraans sleug e niet over, wat der ok gebeurde. Het venien in de stem zakte beetie bij beetie vot. Deur de mantra van onzevaders veul Herman zowat in slaop.

Gerrit was op de hoede. Hij heurde hoe zien va het onzevader bad, maor elke maol kun e niet verstaon hoe dat gebed ofleup.

'Vergeef oens oenze schuld,' mompelde zien va en dan gung het vanneis wieder met: 'Onze vader die in de hemelen zijt.'

Gerrit leut de kraant die e naost de stoel legd had en in het halfduuster prebeerde te lezen, met rust. Hij gnees hiel veurzichtig.

'Vergeef oens oenze schuld,' en dan vanneis 'Onze vader die in de hemelen zijt.'

Zien va sleug elke maor een regel over. De nsb-ers, Narring, wetholder Bruuns, een hiele riege lu die kun e de schuld niet vergeven.

Nao de leste maol kwam Herman in de bienen. De kinder stunden op en Anna leup al met voele borden hen de keuken.

'Dommiet gao'k achter hen het laand kieken. Greetje, Lenie en Rika helpt mam met de ofwas.'

Zunder dat elk wat zee, was dudelijk wat der gebeuren mus.

'Gerrit gao'j dommiet met mij met? Met met mij?'

Gerrit knikte. Hij had nog huuswark, maor dat kun e laoter op de aovend ok nog doen, of morgen nao het derde uur as e een uur vrij had. En Sjors en Sjimmie die las e vanaovend in bère wel. As zien va niet bij hum op de kamer slaopen zul.

ritmeester

Greetje trouwde as eerste. Zo heurde dat ok, de aoldste mus het eerste het huus uut. Het was niet heur eerste verkering en het leek dat de wekelijkse anroeping in de karke *-laot we bidden opdat gemengde verkerings veurkommen meugd worden, of ten goede geleid.-* wat Greetje en Jan angung verheurd was. Ze had een leraor tröffen en dat was wat ze altied wuld had. Evies had het der op leken dat van disse bruloft een aander bruloft kommen zul, maor het lukte Lenie niet de bruur van Jan te winnen.

'Op elke pot past een deksel,' had heur va zegd toen de liefde vergeefs bleek te weden. Lenie had daor geen oren naor.

Lenie had schreid en heur een dag op de slaopkamer, die ze now allent had, opsleuten. De hiele middag had ze dezölfde plate van de Egerlander Volkskapelle op de pick up dreid tot Anna boven kommen was en Lenie met een natte dreugdoek om de oren slagen had. Anna was mager. Ze had de ogen diepe in het heufd liggen. Bij toeren was de blik helder en vurig, maor vaker as iens leek het asof het locht uut was. Bijkaans hadden de aspirienties of aans de pepermunten heur de energie ofneumen.

'Ie haoldt niet meer van mij,' had ze tegen Herman zegd. Het was krap een maond nao de trouwerij van Greetje en Jan. Bij die bruloft had Anna heur neie bontjasse veur het eerst draogen en pronkt met een golden hangertie met een bloedkoraal.

An taofel was der een sniedende stilte vallen. Dit soort dingen weuren niet hardop zegd. Dat heurde niet, niet waor elkenien bij was.

'Anna,' had Herman met straffe stem zegd.

'Anna, gedraag joe. Niet hier. Niet now.'

'Ik gedraag mij niet meer. Ik heb mij altied gedragen. Ie mut mij niet, ik weet het wel. Ie mut mien familie niet, ie hebt mij nooit meugd.'

De pien van de arfenis die niet volgens de boekies verdeeld was naodat de va van Anna uut de tied kommen was, kwam vanneis zunder rem naor boven.

Gerrit wachtte op het verhaol over de zwienestal die bij opa en oma, de va en moe van Anna vanzölf, onder de keukentaofel maakt was. Kippengaos rondom de taofelpoten en jonge biggen in het stro. En dan kwamen de woonwaogenbewoners en de jeuden. Miestentieds stopte daor het verhaol, maor as het echt slim was, dan kwam Hitler over 't mat en weuren der minne dingen zegd over Schaffhausen. Zo heurde dat in elk geval.

Lenie stun op en gung van taofel.

'Ik mut plassen,' zee ze.

'Ie blieft zitten,' snibde Anna.

Lenie gung hen achter. Lenie kende de verhaolen al van bedrog en achterklap en elke maol weuren de verhalen arger. Gerrit luusterde, maor heurde de

deur van de wc niet lös- en dichtgaon. Hij kende het geluud van rammelend glas in het bovenlocht van de wc-deur veuls te goed. Lenie gung hen buten. Gerrit keek zien va an en toen naor Rika, die an het andere ende an de taofel zat. Zien jongste zuster had de haanden naost het bord, de vörk en het mes vaste asof ze van plan was ien an te snieden. Ze had het lappie peerdevleis net an stukken en zul de stukkies ien veur ien in de mond stoppen. Rika wus dat heur moe daor een hekel an had. Alles veursnieden en naost mekaor leggen en dan opeten, dat had gien stijl, dat leek nargens op. Rika wachtte tot heur va zeggen zul: 'Zo deud joen opa dat ok. De vetjeude.'

Herman keek met een blik die hen en weer gung tussen verdriet en moordlust.

Rika stak twee stukkies vleis in de mond, stun op en drukte de stoel zo wied hen achter dat die tegen de zwart-witte tillevisie steutte. De zwart-witte trouwfoto op het raandtie van het toestel kiept zowat ondersteboven.

'Ik mut ok plassen,' zee ze.

Gerrit keek hoe ze de deur naor het achterhuus langzaom open en dicht deud, behoedzaom, toen heurde e de wc-deur lösgaon. Die plek was bezet. Hij bleef zitten.

'Anna,' zee zien va. 'Anna.'

Herman keek Gerrit an met een blik die Gerrit niet zo vake zien had. Het was een hulpeloosheid met vlagen van verbiestering en teleurstelling. Dit is mien vrouw, ik bin met heur trouwd, ik heb kinder met heur in de wereld zet. Ik heb toelaoten dat ze pepermunten en aspirienties at, dat ze der teveul van nam, teveul in ien maol. Ik mut de schoonfamilie niet. Ik mut heur niet meer, maor ik haold van heur en kan niet zunder, ok niet zunder de oorlog tussen de sexen. Gerrit zag hoe de ogen van zien va vluukten en schreiden. Daor had Elsschot een schier gedicht over schreven. Dat had Gerrit net bij Nederlaands had.

'Anna. Ik haold van joe.' Gerrit heurde de woorden uut de mond van zien va kommen. Het leek wel omzien in verwondering. Hij keek hoe de woorden bij zien moe, tegenover hum an taofel, an kwamen. Ze kwamen niet an. De mage keerde Gerrit zowat omme. Hij mus neudig poepen, maor hij had de deur van het huusie niet weer heurd. Rika kende heur veilige plekkie.

Der kwamen gien woorden, der kwamen gien traonen. Der was gien onweersbui die tot ontlading kwam. Onmacht maakte de locht tussen de vloer en zolder aal dikker.

Herman pakte het vleesmes dat naost de braodpan lag. Het zwarte heft verdween in de grote haand. Vet drupte van het blinkende metaal van W.F. Herder uut Solingen. Herman had het bord al leeg.

'Va,' zee Gerrit en hij vuulde hoe de woorden hum traog deur de nauwe strot kreupen, maor gedurig an starkte wunnen.

'Va, ik wol nog evies achter op het laand kieken. Hoe liekt joe dat?'

Herman leut de haand zakken en keek zien zeun an. Die godvergiemese kwaojong, gung hum deur de kop, waor bemuid e hum met?!

Anna zat stief an taofel. De donkere ogen hadden gien glaans meer. In de buuts van het schoet vund ze het buisie met Chefarine-4. Ze schudde der twee uut en knapte die tussen de taanden deur de midden. Met een lepel appelmoes slikte ze de kapotte pillegies deur.

'De autosleutels zit in de jassebuuts.'

Herman knikte naor Gerrit. Met een buusdoek veegde Herman de lippen of. Uut de la van het dressoir achter hum pakte e een blikkie Ritmeesters. Met de nagel van de doem drukte e de banderolle deur. De belasting was betaold. Hij had recht op genot.

'De wichter helpt joe met de ofwas,' zee Herman.

'Ik stuur ze naor je toe. Ik gao met Gerrit de vruchten bekieken. Wij gaot hen de eerpel.'

Gerrit was met rieles gaangs en het stun hum an dat e naor het laand rieden much. Toen Gerrit de motor van de kever start had, zung hum deur het heufd: wij gaot hen de eerpel. Wij gaot hen de eerpel.

'Ried evies bij ome Frans en tante Lena laangs.'

Gerrit reed achteruut het pad of. De kever bromde. Hij reed in de wagen van de baos, in de wagen die deur Hitler groot worden was. Hij reed achteruut in de wagen van het derde riek. Het maakte Gerrit niks ut, zolang as het maor beweug. Zien va keek strak veur hum uut, maor der was water lös in zien ogen.

Australië bijveurbield

Gerrit was bliede west dat e slaagd was veur de HBS. Hij had een goeie liest en der was gien twiefel over de uutslag. Sund de conflicten tussen va en moe aal groter vörms kregen, minder zichtbaor, maor aal meer vuulbaor in de locht die in de krapper wordende woning hung, had e hum op het huuswark en de schoel richt. Daansles, hoe onmakkelk e vrömde wichter ok vund, was ien van de spaorzaome dingen die hum vertier geven hadden. Allent had e het jammer vunden dat Marietje Mees niks van hum weten wol. Maor zien va had zegd, dat e der vief an elke haand had, toen e de aolder van Gerrit had. Vief vingers, wus Gerrit, an elke haand. Vrouwlu was ok veur zien va lastige volk west. Dat was nog zo, leek het.

'Ie hebt het stoer, ie mut met een vrömde in bère. Ik kan bij joen moe inkroepen,' had Herman zegd.

Maor Gerrit had toen al weten dat va vaker as iens in de weke op het logeerbère sleup. Anna snurkte.

De va van Gerrit had liever zien dat de zeun boer worden was, of beter nog, keurmeester of een hoge baan kreeg bij de NAK, de Nederlandse Algemene Keuringsdienst van zaaizaad & gewassen, benaom eerpel. Elk had het ofraoden en Gerrit zul in Grunning met moderne scheikunde an de universiteit begunnen.

Ienmaol eerder was Gerrit met Rika in Stad west. De roltrappen van V&D met de ieuwige beweging waren zowat het ienige dat hum bijbleven was, ze hadden -hij was bijkaans dertien west- meer indruk maakt as de Martinitoren.

An de Melkweg deelde Gerrit nao de zummervekaantie een huus met drie aander studenten. Gerrit woonde op de bovenkaomer an de achterkaant met uutzicht op barghokken en fietsenschuurties. Het was een ofbraak-buurt. De gemeente was drok gaangs de paanden in bezit te kriegen. De huzen gungen tegen de vlakte. Tot die tied kun e daor wonen.

Het eerste jaor was hum niet metvallen. Het duurde veur e kunde kreeg an aander lu en veur e een zaoterdag en zundag in Stad bleef. Miestentieds gung Gerrit het weekend hen huus, een tasse met smerig wasgoed en studieboeken met. Schone was en weckflesse met karbonades of met ballen gehakt met weeromme. Zien moe vun dat e niet tekort kommen much. Pepermunten zaten der nooit bij as e op zien kamer de tasse uutpakte.

'Ik red me wel,' zee Gerrit.

Anna weug krapan tachtig pond.

'Ik kom niet tekört as ik in Grunning bin.'

Vanof die tied huuld Anna op met voedselpakketten en deud ze enkelt de wasse tot Gerrit de wasserette en het maagie dat daor het schone goed streek ontdekte. As Gerrit in huus was, zag hoe zien moe magerder weur. Bij toeren

zat Anna de hiele dag in de stoel in de veurkamer. Ze leek naor buten te kieken, maor as der ien deur de straot gung, reageerde ze niet. Ze was der niet hielendal meer bij.

Een enkelte maol kwam het in een weekend nog tot woorden tussen zien va en moe. Gerrit nam daor ofstaand van. Van aander studenten had e begrepen dat onmin tussen aolden vaker veurkwam. Het beste was om je daor niet met te bemuien. De praot in het aolderlijk huus op het dörp weur gedurig deur de tillevisie bepaold en deur de politiek van het journaal.

'As ie der zo over dèenkt, dan bin ie mien kind niet meer, dan sodemieter ie maor op.'

Gerrit wus niet wat de anleiding tot die uutbarsting was. De tied veraanderde te rap, bijkaans veur Herman die gedurig een aolde man weur. Zien va had bijkaans niet weten hoe e de kwaoiigheid kwietraken kun. Een nei eerpelras in de rassenliest had e niet veur mekaar kregen, de onmin met Anna had gien haandvat en smoorde in jenever en slaopeloze dagen op bère. Ome Frans was de ienige die nog op visite kwam. Gerrit had zien ome der over spreuken.

'Watte,' had ome Frans zegd: 'Man en vrouw bint net spoorrails. In de varte, daor treft ze mekaar. Der bint lu die hard riedt en aander doet het wat kalmer an. Elk zien wille. Watte.' Gerrit had bliekbaor met vraogende blik keken.

'Zuuk joe een eigen vrouw in bère. Watte.' Dat was genog. Gerrit zien va was kaal worden en kun allange niet meer de baron van Münchhausen of de generaol van Schaffhausen speulen. Het moeras was te diepe en te zoegend.

'Deur de week slikt ze gien aspirienties meer, dan is het enkelt pepermunt,' had zien va zegd, maor Gerrit geleufde dat niet. Hij kende de formule van acetylsalicylzuur uut de kop.

Gerrit gung benaom veur Rika hen het aolderlijk huus. Zien jongste zuster zat veur het leste jaor op de kleuterkweek en zul met krapan een half jaor het huus uutgaon, as der wark was.

Ienmaol in de veertien dagen belde Gerrit naor huus. Smaangs kreeg e een brief van zien moe. In het studenten-huus was gien tillefoon.

'Ofstaand schept ofstaand,' zee e as e met jaorgenoten in de kroeg zat. De glaozen bier maakten hum spraokzaom. Elk die op kamers woonde en onder de vleugels van va en moe votgaon was, had het over hoe het vrogger was. Hoe kört ok nog leden. Het maagie uut de wasserij had daor gien last van. Ze vree met elk een aander. Ienmaol had ze hum vraogd: 'Ma'k joe neugen.' De bovenste drie knoopies van heur blousie lös. Het haor in een peerdesteeert en water lös in de ogen, maor niet lös van verdriet. Gerrit had niet over de drömpel duurd. Hij kwam niet wieder as tiedschriften bij de kapper.

In de zummervekaantie nam Gerrit met recht ofstaand. Op twee nao had e van het eerste jaor alle tentamens haald. Op de verjaordag van zien va kregen de kinder haandgeld dat in een kluis van de rabo-baank legen had, zunder dat der rente bijkwam. Bij levent zulden de kinder der meer an hebben as bij dood, dat was wisse, maor het had zien va niks anstaon dat Gerrit der een reize van hen Australië bestelde.

'Ik wul de wereld wel iens van de aander kaant bekieken,' had Gerrit zegd. 'En we hebt daor toch familie, of niet soms?'

Het had een voele smaak achterlaoten. Een kedo was een kedo, of niet? De kinder vunden dat ze zölf weten muchen wat ze der met doen mussen. En butendes. Het was voel geld. De pastoor, oenzelieveheer en benaom de belasting was het der vaste niet met iens dat ze gien weet hadden van het kapitaol op de baank. Nou ja, oenzelieveheer wus het, maor die zee niks. Oenzelieveheer huuld de fiscus dom. Het kun Gerrit niet veul meer schelen wat de karke zee. Sund god gien stien maken kun die e zölf niet tillen kun, en de vierkante cirkel niet bestun, ok niet veur god, was het geleuf van Gerrit in de almachtige rap minder worden.

Het had gien zin de aolden in toezel te brengen. Herman en Anna hadden het ok niet recht verdiend nao de dikke kedo's. Va en moe waren hen de karke gaon. Zaoterdagaovend, dan kunden ze zundag uutslaopen.

Toen Herman en Anna nao karktied weerom kwamen, Herman de arm stief achter Anna laangs, hadden Greetje, Lenie en Rika ok een bestemming veur het geld. Ze vreugen of va en moe het weten wollen. Ze huufden het niet zeggen as het verspilling was. As het een nuttige bestemming kregen had, dan waren ze wel beneid. De drieëndartigdelige zulvern cassette van Lenie kun der met deur, net as de neie badkaomer in het huus van Greetje en Jan. Rika bleef zwiegen, ze wol het niet zeggen. Gieniend geleufde dat ze het in een kluusie hen de rabo-baank brengen zul.

Veul kaans het verhaal van de reize deur Australië te vertellen kreeg Gerrit niet. Hij had de familie tröffen, niet elk, daor waren der teveul van. Nao Dora en Rieks waren der nog meer neven en nichten met de boot votgaon. Ze hadden prebeerd een nei begun te maken an de aander kaant van de wereld. Gerrit was bij Dora en familie west. Dora en Rieks hadden een loonbedrief. Ze had drie zeuns en een dochter. Mannus, de aoldste was een jaor of zeven aolder as Gerrit en was vertegenwoordiger in landbouwmachines, Bennie, de jongste jongen, had de leeftied van Gerrit en zul hen de universiteit gaon. Johan, de middelste jong, warkte met op het bedrief van zien va en moe. Riena was een naokommertie en gung nog hen de middelbaore schoel. Dora en Rieks hadden naost een loonbedrief een kleine schaopenfarm. Nao veul minne jaoren gung het een beetie beter. In minder as drie minuten kun Rieks een schaop scheren.

Gerrit was een paar week met Mannus deur Australië trökken. Ze hadden Ayers Rock zien, in het noorden waren ze in Darwin west, hadden ze in de oceaan zwömmen, koralen bekeken, op barakoeda's vist. Mannus klaagt dat Rieks der een bijvrouw op nao haoldt. Van het fiene gleuf is niks meer over. Langzaoman konden ze lachen om de natuurlijke warking van benaom mannelijke hormonen.

Ende augustus was Gerrit weeromme kommen en vanof Schiphol hen zien va en moe reisd. De colleges begunden nao Bommen Berend as de kermis

veurbij was. Gerrit wol weten laoten hoe hij het kedogie van zien aolden besteed had.

Gerrit zien moe zat in de tuun in de schaduw van de appelboom toen e met de rugzak op laangs het huus leup. Het was een hiete dag.

'Moi,' zee e. 'Ik bin der weer.'

'Dat zie ik,' zee zien moe. 'Hej het goed had?'

Ze gaven mekaar gien smok, ze gaven mekaar gien haand. Dat was west. Zo nao kwamen kind en aolden mekaar niet meer. Op het tuuntaofeltie lag een half pond Wilhelmina's. Zien moe zag der minnegies uut. Hij vreug niet naor heur gewicht, niet naor pepermunten en aspirienties.

'Hej goed slaopen?'

De karkklok sleug tien maol. De haon op de toren keek hen het zuden. Niet naor het oosten, waor de wiezen votkwamen.

'Veul kleur heb ie niet op het gezicht.'

Hij vun dat e het nog netties zee. Zien moe was een spook. De jukbienen staken wied naor veuren. Het vel in de hals zat vol rimpels. Ze dreug een kleed met körte mouwen. Het vel hung heur in plooien om de arms. De rooie haorvarf was der zowat uut. Een stuk of wat donkere haoren staken tussen de griezen. Het haor hung lös, niet langer in een peerdensteert die heur altied wat statigheid geven had. Gerrit keek beter. Hij schrök van zien moe. Wat e niet weten wol, mus e onder ogen zien.

Hij wol niet. Gerrit besleut daor in de tuun, in de volle zun, met uutzicht op het broeikassie van zien va, de bomen met gold-ringenetten en sterappelties, dat e zo rap as het hum fesoenlijk leek hen Grunning gaon zul.

'Is va der niet? vreug e.

Der stun maor ien koffiekoppie op het tuuntaofeltie.

'Die lig nog te slaopen,' zee Anna.

Ze zee niet dat ze bliede was dat Gerrit weerom was.

'Hij hef een minne nacht had, kun niet slaopen van de hitte.' Ze wees naor de oranje pannen waor de slaopkamer was.

'Pas tegen de mörgen is e in slaop vallen. Ik bin over hum henstapt. Ik heb hum liggen laoten.' Anna had hum laoten liggen. Ze keek naor de pols, maor markte dat ze gien klokkie dreug.

'Hoe laat is het, weet ie hoe laat het is?'

Gerrit keek naor de karktoren. Het was zowat half elf zag e deur de toppen van de ekkelbomen. Niks mankeerde hum an de ogen. Hij zette de rugzak tegen de stam van de boom en leup naar de achterdeur.

'Ik kiek of e wakker is, aans maak ik hum wel wakker.'

Gieniend had Herman wakker maken kund. Hij had bijkaans de verhalen uut Australië niet ofwacht. Herman had de stried streden en het was an lu die achterbleven om uut te maken of e verleuren had, of dat e toch de overwinning pruufd had. De wangen waren dreug. Herman had niet schreid veur e ofscheid neumen had. Een bevreuren lach was op zien gezicht te zien.

Australië, Ayers Rock, vissen, koralen, kangeroes, schaopen, paorse lochten, hitte, dreugte, hotels, bussen, familie, Darwin, Sydney, Melbourne, Coober Pedy, Berrigan, wervelings in de locht, de aangst om neer te storten, het maagie met peerdesteert en kanten blousie dat Gerrit in een bar neugd had, heur locht, heur vraog naor zien verlaangst, heur zwarvende haanden op zien boks toen ze recht veur Gerrit stun, het Griekse eten, de eerpel, de boerenkool met worst, de wien, het lösse water in de ogen, het was niet meer veur Herman die op de zied in het bère lag.

'Hej zien steunzolen nog zien?' Anna keek Gerrit vraogend an intied dat ze de koffiekoppies en -schörrelties op mekaar stapelde om ze naor de keuken te brengen. Gerrit was argens aans met de gedachten en veur e antwoord geven kun was zien moe vot en stroomde in de keuken water in 't ofwasteiltie.

Herman was now drie week dood. Vanmörgen op het karkhof had Gerrit zien dat 't gele zand op 't graf inklunken was. Het had die weken niet ien maol regend. De grafstien was der nog niet, de letters mussen nog graveerd worden. Gerrit zat an de taofel in de veurkaomer en schreef een brief hen zien nicht in Australië.

Beste Dora,

Geern wol ik je aander neis vertellen, maor het is niet aans. Toen ik van joe in huus kwam, vund ik mien va dood in bère. Het muit me dat ik zo iniens zeggen mut, maor ik weet niet hoe as ik aans zeggen kan. Harmannus is der niet meer. Pa heette hij, maor as ik het in Stad en ommelaand over hum har, dan had ik 't altied over 'mien va'. Zunder veurnaam is e veur mij deur 't levent gaon, zien deupnaam kwam ik allenig tegen as ik 'n formulier invullen mos, zölfs op de dooienkaort en in de advertèensie stiet hij - net as de meeste anderen die hum veurgingen - met zien pepieren naam.

Hij har de linkerarm lichtbogen onder het heufd en de mond stun op 'n kier, net breed genog veur de leste aosem, zo vun ik hum in bère. De ogen har e dicht en zien haor - hij har maor een beetie meer - zat in de warre. Het grauwe hemd stak nog net boven de dekens uut, an een echte pyama was e nooit wend raakt. Ie kent dat soort ondergoed vaste wel. Ik zul het niet dragen wullen. De rechtervoet steunde met de tenen op 't kleed veur 't bère, as of e der uut had willen stappen. Mien moe is over hum henstapt, het bère uut. Bijkaans was e toen al dood. Ik griezel een beetie bij die gedachte, maor ik bin dan ok niet veul wend wat dooien angiet.

Vanaf 't moment dat zien levent stillestund ging 't veur mij veul sneller. Wassen, kisten, karken en koffiedrinken en onder 't schrieven van de adressen op de enveloppen van de kaorten zat ik al achter mien tweede glassie bier.

Mien zusters waren der rap, op Rika nao, die was op vekaantie in Portugal en kwam pas nao de begrafenis. Dat muide mij slim, want ik kan het merakel met heur vinden. Aander lu, die aans zo wied vot bint, waren now weer dichtbij en 's nachts in 't bère waor pa 's mörgens nog dood in lag, deed ik gien oge dicht, zölfs een tiedelijke slaop kun 'k niet te pakken kriegen.

Het muit mij dat ik van die man, met wie ik genog stried voerd hebbe, niet op een aander wieze ofscheid nemen kun. Maor bijkaans giet het altied zo. De tied zal zien laoten wat veur herinnerings ik an mien va overhaold, maor ik bin der niet hielendal gerust op.

Bijkaans wordt hum boven de schuld vergeven, en kan e aander lu heur schuld vergeven. Maor as ome Frans al zee: 'Ie kunt mèensen allent vergeven as ze der om vraogt.'

An mien va kan gieniend meer wat vraogen.

Vandage hol ik grote opruming, warkbroeken, ofsleten klompen, scheurde leerzen, hij bewaarde alles, maor now giet 't vot. Dood en begraven, dan ok vot met de herinnerings an zien leste wark. Hoe het met de eerpelkisties mut, dat weet ik nog niet. Ik laot ze eerst maor in de garage staon.

Toen ik nog een kwaojong was, zee ik mien va vaak het liedtie In de winkel van Sinkel is alles te koop, *nao. Hij zee het altied, zingen deu e nooit. Dit liedtie schöt mij weer in 't zin as ik de hoeden van hum uut de kaste pak. Niet om de hoeden of petten herhaalde ik dat deuntie aal weer, maor om de damescorsetten, die toen veur mij op de ien of andere manier de grèens angaven tussen kuisheid en wellust, ok al wus ik toen nog niet precies wat die woorden betiekenden.*

Ik heb de betiekenis niet van hum leerd, meer van dat maagie in de bar in Sydney, ik heb joe daor van verteld. Ie mussen lachen om zoveul kinderlijkheid in mij. Mien zörgen om een schone boks met zoveul vleeis van vrouwlu zo dichte bij. Lachen veraanderde in schreien, dat weet ik nog. Now kan ik daor om lachen, maor met spiet. Ik wol da'k wieder met dat maagie gaon was, wieder tussen de bierkratties in het draankhok, wieder over de grèens tussen man en vrouw, tussen heur en mij; dat had mij een bult levenservaoring opleverd. Ik heur Rieks nog lachen as ik weerom dèenk an mien gestuntel.

Weg ok met zien steunzolen, de roestvrij stalen platen waoran met koperen nagelties leren lappies an de uuteinden klunken waren.

Dommiet komp de vuilniswagen. Vot der met. De schoenen, maot ienenveertig, mien eigen maot, zet ik achteruut, die passen mij goed veur in de tuune. Ik mut allent neie veters kopen.

'Hej ze nog zien, de zolen?' Vreug mien moe mij gister.

'Ik kan ze nargens vinden, de schoenen ok niet.'

Moe zette gelukkig net schone koppies in de kaste, ik heurde hoe het kastpepier met de natte onderkaante van een schörreltie metscheuf. Ik huufde heur niet ankieken.

'Ik zal nog ies in de schure kieken,' zee ik, 'bijkaans hej der toch overhen keken. Wat wuj der trouwens met, ze passen toch niet in joen schoenen, gieniene hef der nog wat an.'

Toen ik de kamerdeure achter mij dichttrök heurde ik nog net hoe ze de kaste op slot dreide en zee: 'Now ja, misschien wol ik ze wel as andenken bewaren, ik weet het nog niet.'

Twintig minuten later kwam ik met lege haanden de kamer weer in. Mij braandden de ogen. Ik kreup vot achter een kraante, maor ik las gien woord.

Dora, ie kunden je veurstellen da'k de drei nog niet hielendal vunden hebbe. Morgen komp Rika. Ze haoldt moe in de gaoten. Ik vertrouw het niet hielendal. Anna zöt der niet recht goed uut. Ik weet niet of het goed komp, maor ik heb mien eigen levent en wul niet aal met het verleden te maken hebben. Ik gao'k hen Grunning. De lessen bint begund en ik loop now al achter.

Met een week of wat, as het wat rustiger in de kop is, schrief ik je wel weer. Doe de groeten an de familie, benaom an Mannus. Ik heb hiel goeie herinnerings an de weken da'k met hum an de reize west bin.

Gerrit las de brief niet meer deur. Hij likte de envelop dichte, plakte der een zegel op en leup hen de keuken.

'Kuj je een nacht allent redden?'

Anna was gaangs eerpel te schellen. Ze dreide heur om. Het was of ze verbaosd was dat der iene achter heur stun. Gerrit weur bange van de grote zwarte pupillen in heur ogen. Bijkaans had ze pillen slikt.

'Moi,' zee ze. 'Bi'j weerom? Za'k een koppie thee zetten.'

'Ie schrökken toch niet van mij?'

Gerrit vuulde hum onhaandig met de brief in de haand.

'Ik loop evies hen de brievenbus. Ik bin zo weeromme.'

Hij deud de keukendeur zachties dichte. 't Was dat e niet smookte, dat e gien verlet had van een deusie Ritmeester, aans zul e vortgaon, naor een aander dörp, naor een aander stad, naor ienig aander laand. Naor Australië bijveurbield. Toen e veurbij het keukenraam leup tikte Anna tegen het glas.

'Haal ie nog een krentenstoet bij Ome Frans? Dan hebt we morgenvrög wat lekkers. Ie huuft niet betalen. Ome Frans hef al genog van oens had.'

thermodymamica

Het eerste half jaor dat Herman uut de tied kommen was, huulden de kinder beurtdiensten en zörgden ze der veur dat der elk weekend ien bij heur moe was. Anna raakte aal meer in toezel, ze weur magerder en weug bijkaans nog viefenzeuventig pond. Beneveld kwam ienmaol in de maond. De huusdokter drunk een klaore en gung dan weer vot. Hij kun niks doen. De natuur zul het zölf wel regeln. Toen de grafstien ienmaol plaotst was, leek het beter met Anna te gaon. Zaand der over was niet genogt west. Der was Zweeds graniet van neud om een tiedpark of te sluten. Of en toe sleugen de kinder een weekend over. Anna bleef ok zunder zörg van de kinder in levent en met bossen bloemen -der was een taboe op pepermunten en aander zutigheid- leuten ze heur geworden.

De grafstien weur niet deur de verzekering betaald. Anna schreef de kinder in een brief dat ze het hiele bedrag betalen mussen. Het was ja heur eigen va die daor in de eerde lag en diezölfde va had een half jaor eerder nog flink uutpakt. Nao het gemieg over de arfenis was dit de drup die teveul was. Allent Gerrit en Greetje en Jan gung nog geregeld hen Anna. De aander kinder leuten moe zitten. Nao het gemieg over de arfenis die nao de dood van opa niet volgens de regels verdeeld schien te weden, was dit de droppel teveul.

Gerrit had diepe zucht toen e die brief van zien moe kreeg met het verzuuk om de stien te betaolen.

'Belachelijk,' zee Steef die beneden Gerrit in het studentenhuus woonde en net een flessie bier uut de koelkaste haalde.

'Hoe komp ze der bij. Wat joen va geven hef, dat hef e geven. As e het geld wul, al is het veur een stien op het graf, dan mut e dat zölf vraogen.'

Marinus, die in het leste jaor van filosofie zat, had deur wat der in het heufd de moe van zien huusgenoot speulde.

'Ach, Gerrit,' zee Marinus, 'Laot joen moe. Der bint rekenings die pas nao de dood vereffend wordt omdat ze te pienlijk bint om eerder te betalen. Geef dat geld weerom, wat maakt het joe uut. Ik kan joe het geld lenen, as het mut. Met de gewone rente.'

'En now is het genog,' zee Berend; autist avant la lettre-. Hij was gaangs met wiskunde en zee niet veul. As e wat zee, dat telde zwaor.

'We drinkt der ien op en gaot an de verhaolen. Hen de Slingerij.'

Ze zaten goed en wel an de stamtaofel of Steef Struun, veldbioloog in opleiding, reup:

'Ien op de vier kerels giet hen de hoeren.'

Hij huuld de kraant omhoog. Triomf was van zien gezicht te lezen. As het maor over seks gung. Dat mus het Neisblad weden.

'Ik niet,' zee Steef.

Gerrit zag de smoezelige lach. Hij had de gedachten nog half bij zien moe, de grafstien en de tweeduzend gulden die zien va nooit weerom vraogen zul.

Gerrit was hen een hoer west, hij had betaald veur wat e in Australië lopen laoten had. Vlak nao de dood van zien va. Het was een drang die e niet tegenhaolden kun. Der bint gien kaansen, had e dacht. Der bint allent uutdagings. Het waren de woorden van tante Dora uut Australië die hum deur de kop soesden. Niet elke uutdaging had Gerrit bij de kop pakt, ok niet bij de kont. Niet in dat café in Sydney, waor achterneef Mannus pas de aander mörgen bij hum met glumogen in de hotelkamer binnen zetten kwam.

Gerrit scheuf met de voeten. Hij vuulde kaolde tocht deur de glief onder de deur. De schoenen van zien va knelden met de straffe neie veters.

Verlaangst en aangst waren groot west, de meugelijkheden beparkt. Het was in de weke nao de begrafenis. De naozummerdag in augustus. Hij kende Lida uut de mensa. Donker haor met krullen, een rond gezicht en de onderlip zowat een maol zo dik en stevig as de bovenlip. Ze had wat van de zulvern negerin die hij van de missieplaaties kende.

De neuze van Lida was wied vot van wat Egyptisch of Grieks weden kun, maor ze was aordig en spontaan. Gerrit had heur begeerd, benaom de briede heupen en wat ze daor tussen verbörgen huuld. Hij had heur de haand vasthaolden en een maol in de jasse hulpen. Hij had Lida bij de scholders vasthaolden. Wieder was e niet kommen. Hij had gien begun weten. In Italië was dat beter regeld, daor weuren kwaojongen deur heur va met hen een oefenmamma neumen, een aoldere vrouw om over de eerste drömpel hen te kommen. Gerrit had gien lieflijke *mamma Italia* kend. Ok niet in Australië, niet in de wasserij. Hij was niet inwijd. Zien va was der niet meer om hum te raoden.

Lida en hij waren nuchter west. In een café an de Grote Markt hadden ze elk ien glas bier had. Veur Gerrit hungen der beloftes in de locht. Lida hung tegen hum an, lachte met hoog stemmegie. Gerrit was locht in de kop. Hij kreeg aal meer moed.

Tegenover het stadhuus, waor verkeer niet kommen much, reed een toeristenbus tot midden op de zwarte en grieze stienties. Met de kerstdagen stun daor de denneboom met gekleurde laampies. Een bus met Deense toeristen, leek het an de vlagge op de ziedkaant.

'Kom met,' zee Lida.

'Kom met, ie doet met an.'

Ze had rap het bier betaald en hum bij de arm pakt. Gerrit was verliefd, of wat daor veur deur gaon mus, en deud met an, wat ze ok wol. Veur de deur van de bus goed en wel lös was, stun Lida naost de chauffeur. Zunder microfoon sprak ze de toeristen in het Deens toe, daor had ze een jaor les in had bij de Volksuniversiteit.

'Dit is een verrassing,' zee ze.

'Ie komt uut Denemarken?'

Ze wachtte het 'jao' van de senioren of en zee dat twee van heur een verrassing kregen. Het reisbureau had dat zo regeld.

'Twee van joe die mucht met. Met mij en mien kameraod.'

Ze had naor Gerrit wezen die op de onderste treeplank stun. Dat had e goed heurd. Hij weur warm van binnen en gung een tree hoger.

'Twee uur met twee van joe op stap. We laot joe mooie plekkies zien. Het is een verrassing.'

Het was een verrassing. De reisleidster, een maagie van begun twintig wus niet was ze doen mus en veur ze zeggen kun dat dit een grap weden mus, staken twee manlu de haand op. Zij wollen wel. Der waren meer lu die wollen, maor die waren te late. Met twee uur zullen ze weerom weden bij de bus, dan kun het wieder hen de tulpen en de meulns in Holland.

Svein en Björn gungen met Gerrit en Lida met hen café De Wolthoorn. De kerels hadden der lol in, op stap met een mooie jonge meid en een jongkerel om de stad van de achterkaant kennen te leren. Ze waren bruurs.

Beide manlu waren wedeman, al jaoren. Ze waren niet met foto's van de verstörven vrouwlu teveurschien kommen. De dood had heur rieker maokt. Zeerte had een een plek, zunder Zweeds graniet. De ober had bier bracht. Svein en Björn preuten over Amsterdam, niet over grachten, rondvaarten, klokgevels en trapgevels, maor over de röde lys, de hoerenbuurt.

Lida stak de middelvinger op en lachte.

'Fu fand, fu fand.'

Dat was een vluuk, zee Lida. 'Fu fand.'

Gerrit wus wat e wol. Niet allent in Amsterdam waren röde lys. Gerrit was der in de Visserstraot geregeld laangslopen. Het was asof e met zien va hen de hoeren gung. Of was het aandersom?

Svein en Björn haakten in de arm bij Lida. Ze had de jasse lös. De pronte börsties wupten achter de trui op en deel. De Denen deuden wat Gerrit niet duurde. De veurdielen van aolder weden, van wedemannen weuren verzilverd. Gerrit leut de jasse dichte.

Lida gaf uutleg over de Vismarkt, de Korenbeurs, dat Aa een aolde naom veur water was en dat dat in het Deens ok zo was. Dat kenden ze wel, *aqua vite*. De Denen grapten over draank, zolte hering, geld en vrouwlu.

Ze pisten in het pishok op de kade. De voeten wied van mekaar. Ze trökken de rits omhoog toen ze al buten het pishok waren. De zwarte boksen hadden donkere vlekken onder de kneien.

Ze leupen de Vishoek op en deel en loerden naor de vrouwlu in het smalle ondergoed. Lida kreeg een rooie gloed over het gezicht. Ze had de bruurs de meugelijkheden wezen. Hoe duur as het was, vreug Svein.

'Gao ies vraogen.'

Lida gaf Gerrit een por in de zied.

Gerrit duurde niet. Hij duurde de vrouw met de vuurrooie lippen, met paorsrose make up, en lochtbrune vel tussen het rooie slippe en witte beha niet vraogen. Ze wenkte. In een flits vuulde Gerrit de dwingende haand van zien moe. Ze vreug, ze gebeud hum de veters van het corset an te trekken en vaste te knuppen.

'Vraog ies.' Gerrit gung hen de Zuudamerikaonse. Hij stotterde in het Engels.

'Veur joe een rieksdoalder.' De zwarte vrouw kende heur klaandiezie.

De vrouw nuumde priezen. Het hung der vanof wat ze wollen. Ze wees naor de Denen wiederop. Veur vieftig gulden zul ze de lu an het gerief helpen, op en neer. As ze meer wollen, mussen ze meer betalen vanzölf. Gerrit kende de meugelijkheden niet, niet aans as in muizaome dreumen. De Denen waren lochtkastelen al jaoren veurbij. Ze sleugen het anbod niet of. Om beurten gungen de Danske bruurs hen binnen. Met glummende ogen kwamen ze nao krapan tien minuten naor buten. Lida en Gerrit wachtten op de hoek van de straot.

Grappies waren van neud om het zwiegen te verbargen. Gerrit had de gedachten bij de kamer met het ienpersoonsbère achter het vale gerdien. Geliek daorop dacht e an het tentamen thermodynamica. Die warmteleer paste hum beter met Lida in de buurt.

Gerrit sleug de arm om Lida hen. Ze verstrakte. Ze wol de anraking niet recht, niet zoas die maol dat Gerrit heur in de jasse hulpen had. De onderlippe van Lida zakte.

Lida en Gerrit kregen elk vieftig gulden veur de rondleiding. De manlu smokten Lida op de wangen, driemaol. De pries van de opwelling de Denen de stad zien te laoten, mus betaold worden. Gerrit had Lida smokken wuld.

Lida had niet met Gerrit metwuld. Ze had niet omkeken en was op huus angaon.

De vieftig gulden braandden Gerrit in de buuts. Nao wat der gebeurd was, nao wat e daon had, kun het vervolg der ok nog bij. Vanneis was e hen de Vishoek gaon. Het maagie kende hum nog, ze leut hum veurgaon. Bij de trap hen de verdieping hung een racefiets an een haak. Een fiets zunder stang.

Ze scheuf het gerdien dichte. Het locht bleef an. Der hung een zwaore locht van parfum en van eulie veur massage.

Gerrit reuk locht van zoere draank, van boerenkool, locht van een bolle op stal. Tegen de mure stun het bère met pepieren lakens zoas bij dokter Beneveld op de behaandeltaofel. De taofel met de beugels veur de bienen van vrouwlu die veur de huusdokter de hemelpoort lösdeuden. Het bère had gien beugels.

Gerrit legde de vieftig gulden op het bijzettaofeltie. De vrouw stapte rap uut het rooie slippie. Op de mat stun een deus met wegwarpzakdoekies en een flessie baby-eulie met de dop der of.

Het slippie lag over de beha op de zitting van de stoel. Gerrit zag gien kroeshaor. Hij zag een driehoek die e allent raoden kun bij de foto's uut *De Lach*.

De zwarte vrouw opende hum de ogen. De kleuren waren aans. Gerrit herkende de vörm, de dielen van heur lief. De gedreumde hemel. Gerrit weur benauwd. De börsten van de negerin hungen as peren naor beneden. Het leek asof zien moe hum vreug het haakie van de beha vaste te maken. Ze wenkte vanof het bère, het rechterbien omhoog, de linkerhaand achter het heufd.

'Now, komp der nog wat van? Ik heb niet de hiele nommedag an tied,' had ze zegd.

Met kleren an was e op heur angaon, verdwaosd.

'Bin ie besodemieterd, smokken doet we niet. We doet alles, maor smokken doet we niet,' reup ze.

Ze had het niet over zuchzölf had, maor over alle vrouwlu, alle zusters van liefde die wiederop in de straot alles deuden, maor niet met klaanten smokten.

Veur Gerrit der arg in had, zat ze op de raand van het bère en stun e tussen de lochtbrune bienen van de negerin. Ze had hum de rits van de boks löstrokken, zöcht en vuuld en hum de rits vanneis omhoog daon. Ze was het maagie uut Sydney.

'Ach kwaojong.'

Gerrit heurde zien moe. Hij heurde Marietje Mees nao de daansles in de garderobe. Buten had e de buusdoek bij de onderboks inscheuven.

'En ieë Gerrit, en ieë?'

Steef Struun vreug Gerrit met een voele blik in de ogen en met een half zalvende, half dwingende stem te bekennen dat e veur liefde betaald had. De glazen waren leeg. Berend rekte over de taofel en zet de glazen bij mekaar.

'Now Gerrit?' Gerrit bestelde een rondtie en gung naor de leestaofel.

Gerrit had genog zegd, teveul eigenlijks. Hij bladerde in de Gezinsbode. Hij had gien Mamma Italia van neud. Een streektaoltiedschrift begunnen, verhaolen en gedichten schrieven, dat leek hum wel wat. Wat roet in de brune bonen streuien.

'Ach, laot die jong,' zee Marinus. 'Gerrit is zien va an 't begraven.'

ketelstien

Gerrit kwam niet wieder as een tweedegraods diploma. Hij had de lol der of had en gien wille meer om een onderzuuk te doen naor de warking van ien of aander chemische stof op de grui van boerenkool. Hij was de locht van pietereulie, benzeen, dichloormethaan, pet-ether 40-60, ethylacetaat en aceton zat west. Dat e in een artikel van een professor in een Amerikaans tiedschrift kommen was, dat was genogt. As der, tegen de tied dat e een aolde man was, of al uut de tied, ien of aander socioloog of naozaot onderzuuk doen zul om zien levent nao te gaon, dan kwam het onderzuuk in het *Journal of Organic Chemistry,* Medium Effects on the Electron Spin Resonance Hyperfine Splitting Constants of *tert*-Butyl Nitroxide in Mixed Aqueous Solvents [JOC, **39**, 3800-3802 (1974)] vanzölf boven water. In een warkbespreking had Gerrit veur de grap zegd dat ze volgorde van een proef wel iens aansom doen kunnen. Dat was krek de juuste gedachte, maor niet slim genog veur een Nobelpries. Dat had hum in die tied oprecht verbaosd. Wieder was de bijdraoge van Gerrit an het onderzuuk niet gaon. Tieden had e met de doemen om mekaar dreid; *oh lieveheer ik bin niet dom, ik kan ok wel aandersom.* Met de doemen lukte hum dat makkelk.

Gerrit bekeek het levent vaak van de andere kaant, dat had de wetenschap een ende op glee hölpen, had de professor zegd. Bijkaans was het niet zo bedoeld, maor het was raak ankommen. Gerrit had het gevuul kregen dat e apart zet weur, en hij had der bij heuren wuld. Dat apart biezunder weden kun met een eigen weerde, dat had e nog niet ontdekt. De moe van Gerrit had het wel metkregen, asof de helderheid weerom kommen was naodat ze de aspirienties en pepermunten staon laoten had. Ze was grootst west op zien diploma, al had ze dan ok gien weet had van hyperfine splitting. De Splitting, dat was veur heur en aander Drenten een café in Barger-oosterveld. Gelokkig was ze niet bleven op de partij die de studententied van Gerrit veur altied ofsleut. De grelligheid van Anna, die met de aolderdom bleven was, had e niet van neud had. Van de zusters van Gerrit was allent Rika kommen, Lenie en Greetje zaten in de kleine kinder en stuurden een kaortie met veul gelok. Rika had een advertèentie van een huusholdschoel in Oosterheuveln metneumen. De schoel zat dringend verlegen om een leraor.

Nao het studentenfeestie was Gerrit dronken in bère rold, allent. Niet ien van de maagies die e vraogd had, had met hum slaopen wuld. Verlaangst naor Marie Mees van de daansles was in hum boven kommen. Dat was niet genogt, maor het was hum vertrouwd.

Gerrit was de stad en de roltrappen in V&D zat west; aal vanneis vertrekken en nargens ankommen. Hij vuulde van de familie leedvermaak over een mislukking, een zachte sneer over een tweedegraods diploma instee van een

universitaire bul. Het jongste bruurtie was klaorkommen, maor niet recht. Met het telegram van Dora uut Melbourne was e bliede west. Ze had de brief lezen. Rieks was an de reize. Van Mannus kreeg e de groeten. De aoldste zeun van Dora gung met een maond trouwen. Der was een kind onderweegs.

De schoel in Oosterheuveln zat verlegen om een leraar die natuurkunde en scheikunde geven kun an de wichter van de huusholdschoel. Gerrit kun geliek laangs kommen, een brief huufde niet. Met een nei hemd, waor e de volden uutstreken had, was Gerrit hen de schoel fietst. De das zat onmakkelk, maor familie zul e niet tegenkommen.

'Raaf,' stelde de directeur hum veur.

Gerrit gaf de man die bijkaans een jaor of tien aolder as Gerrit was de haand. Hij vuulde klam vleis. Ankieken, dacht Gerrit, ik mut hum ankieken. Oogcontact is belangriek. Raaf keek met bolle ogen die niks kwaods in zin leken te hebben weerom. Het waren ogen die bij (corvus)[2] pasten. Gerrit was op de hoede. Gerrit was altied op dingen verdacht.

'Bijkaans wul ie eerst de schoel bekieken, veur we een gesprek hebt over het wark,' zee Raaf.

Gerrit kreeg het gevuul dat e zowat anneumen was. Het maakte hum bliede en benauwd tegelieks. Raaf wachtte niet op antwoord. Hij leup de gang in en huuld de klapdeuren naor de hal en de aander vleugel van de schoel veur Gerrit lös. Wichter sleepten met tassen en keken ondeugend naor Raaf en Gerrit. Ze keken, maor wollen niet recht zien worden, asof ze bange waren ofrekend te worden op heur blikken. Benauwd bijkaans te heuren dat ze zuch gedraogen mussen.

Op de begane grond was een lokaal met twee riegen laboratoriumtaofels waor makkelk drie kinder naost mekaor zitten kunden. In het midden van elke taofel was een wasbakkie met een kraan der boven. Der naost staken een gaskraantie met een gele dop en een glummende kraan met een blauwe dop veur perslucht uut het gevlekte holt naor veuren. Gerrit kende disse taofels. De kranen waren het speulgoed van zien eigen schoeltied. Kasties met schoefdeurties onder het blad met braandvlekken van hiet glas. Gien plek veur de kneien.

Achterin het lokaal stunden opzette vogels op de vitrinekasten, naost een kwikmanometer en glazen stolp van een vacuumklok. An de gangkaant hung tegen de muur een periodiek systeem van de elementen. In het Duuts.

Raaf wees naor de demonstratietaofel. Een lesboek lag open bij een heufdstuk over verbraanding. Op een driepoot met gaasie stun een porseleinen schaoltie met blauw poeier der in. Kopersulfaat met acht *haa twee oo*. Gerrit kende de proef en wus hoe lastig uut te leggen was an kinder van een jaor of veertien dat in blauw kopersulfaat kristalwater zat, water dat der uutgung as het poeier verhit weur en dat dan wit watervrij kopersulfaat achterbleef, zunder *haa twee oo*. Net zo lastig as dudelijk te maken dat kinder die het huus uutgaot een diel van de opvoeding metneemt. Ok niet uut te braanden, bij toeren.

'Millikan is halfweg een lesuur votgaon. Geliek op huus an,' zee Raaf. 'Laot

ik daor niet ingewikkeld over doen. Het is as het is.'

Op het bord stun een reactievergelieking. Rob Millikan was niet wieder kommen as de stoffen veur de pijl. Leerlingen hadden de vergelieking niet ofmaakt. Bijkaans hadden ze allent de gasbraander uutzet.

'Het hef met de speulsigheid van de kinder te maken,' zee Raaf, 'maor dat is het niet allent west. Joen veurganger,' Gerrit heurde dat woord met veul wille, 'had wat zörgen in de persoonlijke sfeer. Het weur hum teveul en hij zit now in huus. Ie begriept dat we rap een aander veur de klas wult, benaom omdat met een maond of wat de examens bint.'

Gerrit had wille om de reactievergelieking op het bord of te maken, om het proefie met kopersulfaat uut te voeren. Hij bedapperde hum.

'Ie hebt gelok dat de markt krap is. Wel wet heb ik gelok met joe en kun ie oens uut de braand helpen. En ie praot de platte taol van de kinder, dat is mooi. Maor het bestuur mut vanzölf akkoord gaon,' zee Raaf.

'Het is een schier lokaal om experimenten uut te voeren,' zee Gerrit.

'Welke methode gebruuk ie eigenlijks in de lessen?'

Raaf wus niet wat veur boek de kinder veur de scheikunde-lessen gebruukten. Hij gaf zölf een paar uur aardrijkskunde en hij mus niks van de exacte vakken hebben. Hij lachte der bij asof dat een verdienste was.

'Niet dat die vakken minder bint,' zee Raaf, 'maor ik begriep der niet veul van. En de dingen die ik niet begriep, die blief ik uut de wege.' Het leek of B. Raaf ontzag had veur dommigheid.

Raaf wees wichter in de gaang terechte. Ze hadden de rokken tot halfweg boven de kneien.

Drie dagen later stun Gerrit veur een klas met drieendertig wichter van een jaor of vieftien. Hij had het bord schoonveegd. Op elke taofel stun een braander, porseleinen schaoltie en driepootie. De kinder kunden zölf de proef uutvoeren en ofmaken waor Millikan was steken blieven. Wat waren het aordige wichter.

As Gerrit de naam van de directeur in de klasse nuumde, begunden de wichter smaangs te giecheln. Gerrit had gien benul van de reden.

Tegen de zummervekaantie heurde Gerrit bij de schoel. De kinder zagen hum as leraar en tegelieks vunden ze een stukkie van een va in hum, zo vuulde hij dat en dat wol e geern.

In de leste schoelweek hadden de kinder gien aordigheid meer an lessen en nam Gerrit de dia's met die e in Australië maakt had. De miesten hadden al genog van dat laand op tillevisie zien en kangeroes en koala-beerties waren ok in de dierentuun te bekieken, maor een verhaal van iene die der west was, was toch aans. Het lokaal weur niet hielendal duuster. De gerdienen sleuten niet goed. Het was hoogzummer.

Gerrit had al die jaoren de plaaties nooit weer zien. Hij was verrast deur de beelden die gedurig herinnerings in hum lösmaakten. Het vliegveld van Sydney, het culturele centrum an de kust, het station, de bus hen Ayers Rock, Dora en Rieks tussen de wereld schaopen. Mannus achter het stuur in de huurwa-

gen. Toen Gerrit de plaaties zag, kreeg e der spiet van dat e de dia's uut de kast pakt had en veurof gien selectie maakt had.

'Was dat joen vriendin?' klunk het uut het halfduuster.

'Heb ie het met heur daon?'

Gerrit huufde niet antwoorden.

'Of bin ie altied braaf?'

De wichter joelden deur mekaar. Het klunk as bRaaf. Wie de vraog steld had, zul altied ondudelijk blieven. Op het scharm stun Gerrit, een stuk jonger en met meer haor op het heufd, veur een bar met de arm om een schier maagie. Achter was het barghok veur de bierkratten te zien. Gerrit was vergeten dat Mannus hum met het maagie knipt had. Gerrit was heur niet vergeten. An de aander kaant van de wereld had ze hum een beetie wiezer maakt, maor niet genogt.

'Dat is veur jullie een vraog, en veur mij een weet,' zee Gerrit toen het kabaal ofneumen was.

'We zegt dit tegen Raaf,' reup een wichtie van de veurste baank. Vanneis gejoel.

Het maagie leunde wied achterover op de stoel. De rokzeum boven de kneien. Ze had witte dijen, zunder schrammegies en zunder körsties. Gerrit drukte op het knoppie van de projector. Een plaatie van koraalriffen, dat e bij de VVV in Darwin kocht had, kwam op het doek.

'Dit is ok calciumcarbonaat, dit is ketelstien in zee. Wie kent de formule van dit zolt?'

Gerrit schreef $CaCO_3$ op het bord. De wichter wollen der niks van weten. De leste dia's scheuven achter mekaar deur het apparaot. Toen Gerrit de gerdienen löströk, was de klasse leeg.

beneveld

Het leek aal vaker of spreekwoorden veur Gerrit meer betiekenis kregen. Een appel vuul, as een mèens deud wat e doen mus en met de haanden van de natuur ofbleef, altied naost de stam van een boom. Isaac Newton had dat al jaren leden in wetten vastlegd. Veraanderings brengt altied verwarring met zuk met, of aansom. De mieste lu bint niet goed met alle dagen aander dingen om de kop en geeft veurkeur an het vertrouwde. Leeuwen vangt niet de hiele dag reebokkies, maor ligt miestentieds onder een boom te rusten, net as koeien die in het grös de wereld an heur veurbijgaon laot.

Die wiesheden maakten langzaoman diel uut van het gerak op schoel. In de lessen verklaorde Gerrit wetten uut de natuurkunde en scheikunde met spreekwoorden en gezegden. Bij toeren kreeg e een proefwerk weeromme met as antwoord op een vraog 'Een half ei is beter as een lege dop. Een aold wief botter op de billen smeren,' of 'As het regent in september, valt kerstmis in december.' Dat rekende Gerrit voldoende, in de eerste klasse vanzölf, de aoldere leerlingen mussen wiezer weden. As de kindertied veurbij was, mus elk de regels van de aolden volgen.

Gerrit vreug hum of, of e zölf ok wiezer worden was. Nao twee jaor an de schoel was e trouwd met Marie Mees. Dat was vanzölf gaon, daor had e niet bij naodacht. De va van Marie was boer, gien bouwboer, maor zwienefokker en heur moe had, net as de moe van Gerrit, het hele levent op de achtergrond staon. Toen de zwienen van de schoonva van Gerrit de pest in kregen, was de zwieneboer der goed uutsprungen. De Staot had ruum betaald veur de zwienen, en veur de sanering die der an vastknupt was. De va van Marie had der niet veul wille van had. De zwienhokken waren goed en wel schoon toen het hart van Berend Big, zoas e in het dörp de name had, in de achterste schure met slaon ophuuld.

Mus het dan toch een boerendochter weden om de familiedraod met deur te trekken? Marie wus nog van de daansles en het ofscheid in de garderobe. Gerrit wus het begun, maor was zien ongemak daor tussen de jassen vergeten. Het duurde veur e der met Marie om lachen kun. Ze hadden het der niet meer over. 'Het mieste wat der in een levent gebeurt, dat vergeet ie. Allent de dingen die ie vergeten wult, die blieft joe bij,' zee e as het te pas kwam. In de klasse zee e: 'Ik wul dat ie de namen van de elementen vergeet. Die mag ie niet wieder vertellen.' Intied was zien eerste kind geboren, een zeun. Willem.

Bij toeren stun Gerrit zo in de tuun te dreumen, maor miestentieds was e gaangs met schoelwark en zörgde e veur artikels in de vakliteratuur. In het hiele laand was e bekend deur schrieverij over lesprogramma's, proeven veur leerlingen, en deur boekbesprekings. Het gung Gerrit veur de wind en de dagen lachten hum integen, ok as e achter het bieldscharm van de computer

gaangs was. Wat e onder haanden nam, leverde risseltaot.

Marie haalde hum uut de studeerkaomer. Ze sleug het kalenderblad umme van de kalender achter de deur. In lochtbruun keek een vrouw Gerrit an. *Frauenakt auf weißen Kissen* van Modigliani. Gerrit dreide het heufd en staarde over de boeken naor de bloementuun achter het huus. De diverdaotie van Marie. Ze mus van zien spullen en zien tied ofblieven, ok van kalenders. Marie had twee glazen wien inschönken. Ze wol die niet allent leegdrinken. Het was witte wien met bellegies.

'Mien va deud an veredeling van eerpelrassen,' zee Gerrit toen e bij heur in kamer zat en dreumerig de open heerd inkeek. Geelbrune vlammen zweefden stief boven het holt. Dat kwam van de thermische ontleding van holt en van moleculen die in stukken gungen deur de hitte, en daorna combinatie met zuurstofradicalen.

'Ik doe hetzölfde met lesprogramma's.'

Hij wachtte. In de heerd knapte een holtblok. Dat was hars uut de dennenstronk, wus Marie, en dat braandde deur *oo-twee*, maor ze zee het niet.

'Singelier.'

Gerrit gung in de bienen om een holtblok op het vuur te leggen.

'Ie bint een dreumer.'

Marie nipte an het glas. Ze had heur allang daallegd bij de dreumerijen van Gerrit. Ze huuld de voeten om liefsten op eerde, of der in, net as de plaanten en struken in de tuun. De brummel zat tegen de blui.

'Lekkere wien,' zee ze, 'Portugese met bellegies.'

De glazen besleugen an de butenkaant.

'Kom iens hier.'

Gerrit peuterde hum in de neuze en prebeerde wilde haorties der uut te trekken. Ze vund het maor niks. Dat heurde niet in gezelschop. Ok niet in heur gezelschop. Ze had der gien zeggen over.

Gerrit gung op het parket zitten en legde het heufd bij heur in de schoot. Marie rekte naor het theekastie en pakte een scheertie. Ze huuld het heufd van Gerrit achterover en knipte de haoren uut de neusgaoten. Met de ogen dichte lag Gerrit achterover tegen Marie. Bestiet der wat mooiers in het levent? Is der wat mooiers as een warme en aordige vrouw bij wie ie het heufd in de schoot leggen kunt en die joe de haoren uut de neuze knipt? Iene die joe de zwarte bulties bij de oren uutknep? Gerrit zee niks. Hij preut niet over de dingen die e boven vuulde kommen. Met woorden kwamen teveul herinnerings boven. Dan gung de deur van het zwienhok lös. Gerrit kende de locht van de bonkende bolle op stal.

Marie legde het scheertie vot en kneep Gerrit zachties in de neuze.

'Ik weet niet of het zo is,' zee Marie, 'maor ik make mij een beetie zörgen over oens Willem.

Gerrit deud de ogen lös en dreide hum naor Marie. Hij zag heur gezicht as Willem dat ok zien zul, as het kind veur zien moe stund. Zien zeun was viefe en Willem gung veur het eerst hen schoel.

'Wat is het wicht? Is der was bezunders? Ik heb niks markt an Willem.'

Der kwam een trilling in de stem. Met de zwaore klaanken kun e leerlingen op schoel rap in de baanken kriegen. Miestentieds leut e de kinder de gaang gaon. Op schoel was e hiel ruumdènkend.

'Ik weet niet of het zo is, bijkaans verbield ik me maor wat.'

Marie streek Gerrit over het haor en de ogen. Ze wol niet dat e heur ankeek.'

'Ik heb het gevuul dat de rechterarm van Willem niet goed gruit. Het liekt asof der verschil zit tussen de linker- en rechterarm. Bijkaans verbield ik het mij. Ik weet het niet.'

'En joe moe,' vreug Gerrit. 'Wat zeg joe moe der van?'

Hij was wend dat Marie moeilijke dingen eerst tegen heur moe zee. Zoas hij, as het der op an kwam eerst met Rika preut.

'Wat dèenk ie wel,' snibde Marie. 'Ie bint de va van Willem.'

Ze kun der niet tegen dat Gerrit gedurig heur moe der bij haalde as het om belangrieke dingen gung. Het was waor dat ze elke week wel een maol met heur moe belde. Daor was niks op tegen, dat vund ze gewoon sund heur va uut de tied kommen was.

'Gef niks,' zee Gerrit. 'Joen moe hef joe van neud. Het is goed daj heur geregeld belt.'

In de kop maakte Gerrit een omweg deur het zwienenwalhalla en gaf e Berend Big een schop in de kont. Hij ropte zien moe peerdevleis van het bord en knipte aandermaol het kippengaas om de taofelpoten van opa's keukentaofel vot.

'Ik heb nooit wat an de arms van Willem zien,' zee Gerrit, 'wat is der met?'

Vanzölf hadden Gerrit en Marie wel wat an de haandties en de arms van Willem zien. Het kind had slim lange vingers, langer as aander kinder van zien aolder. De armpies van het jongie waren wat sprieterig vanaof de geboorte, maor daor waren ze zo an wend raakt, dat het gewoon was. Ome Frans zee het al: 'Waj niet zien wult, dat huuf ie niet te zien. En dat is maor goed ok.'

Marie had het goed zien. Ze wol het niet. De rechterarm van Willem was aans as de linker. Het leek of de rechterarm niet meer gruide.

Een week laoter gungen ze met de peuter hen de huusdokter.

Beneveld de zeun van Beneveld, had Willem bij de haandties pakt en der wat an vuuld.

'Pak joen oor iens met disse haand,' had Beneveld de zeun van Beneveld zegd en veurdaon hoe Willem over het heufd hen het oor an de aandere kaant pakken kun.

Met de linkerhaand gung dat makkelk, maor met de rechter kun Willem over het heufd hen het linkeroor niet berekken.

De dokter aosemde draanklocht tussen de lysol. Gerrit vuulde hum knap wild in de pokkel. De va van Gerrit had Gerrit vrogger veur de gek haolden. Hoe aold zul ik west weden, vreug Gerrit hum of, net zo aold as Willem now? Gerrit had zien va in de tuun hölpen. Beidend op de kneien in het zaand. Gerrit had vanof het padtie niet tot de derde riege rooie bieten rekken kund.

'Dan moej joen arm wat uutrekken, mien jong,' had Herman zegd.

De va van Gerrit had veurdaon hoe as dat mus. Met de rechterhaand had Herman de linkerpols pakt en der met korte schokken an trökken. Toen had e de arms veuruut steuken, de haanden op mekaar. De linkerhaand had de helfte wieder naor veuren steuken as de rechter. Zo makkelk was dat west, zo makkelk kun ie uutrekken en dingen die wieder vot lagen toch te pakken kriegen.

'Aj maor wult Gerrit, dan kuj zo alles pakken wat ie pakken wult,' had zien va zegd.

Het leek der merakel op dat Willem niet alles pakken kun wat e wol. Dat kuunstie met de arms uutrekken huufde Gerrit niet bij zien zeun te doen. Dat zul Marie niet anstaon.

Beneveld de zeun van Beneveld stun der wat verlegen bij te kieken. Dit had e nog niet eerder om haands had.

'Ik zul het nog evies ankieken,' zee e. 'Bijkaans komp het van de grui en trekt het bij in de kommende tied.'

Op het karregie met watten, tangen en scheren stun een fles met ethanol 96%. Op de kast achter Beneveld de zeun van Beneveld was een riege brune potten te zien met Latijnse namen op de etiketten. Het leek hiel duur, maor het was niet aans as keukenzolt en soda wat der in heurde. De flessen waren leeg. Ze stunden der enkelt veur de pronk.

Het leek Marie niks om het an te kieken. Ze wol een verwiesbriefie.

'As der wat an daon worden kan, dan mut we der rap bij weden,' zee ze. 'Ik wul daor niet met wachten.'

'Geliek hef ze,' zee Gerrit.

Hij wus niet recht wat e met de korte arm an mus. Morgen had e proefwark veur de tweede klasse en dat had e nog niet klaor.

'Ik schrief joe een verwiesbriefie veur het ziekenhuus, omdaj andringt, maor ik verwacht der niet veul van,' zee Beneveld de zeun van Beneveld.

De dokter waste de haanden an het wasbakkie achter het gerdien.

Op het grindpad, de deur van de spreekkamer was allang dichte, kwam kwaoiigheid in Gerrit boven.

'Een hemd met lange mouwen veur die jong,' dat duurt e te zeggen. Piskiekers, ik mut der van zeiken.'

'Ho, ho,' zee Marie, 'rustig an. Dèenk ie een beetie om Willem!'

'Dèenk ie een beetie om Willem, dèenk ie een beetie om Willem.' Gerrit ropte het kind van Marie lös en nam zien zeun op de arm. Marie trök Gerrit an de scholder. Gerrit gaf niet toe.

'Ik zal de wiestie maor weden,' snauwde Marie. Ze bleef op ofstaand achter Gerrit lopen. Tot ze in huus waren zeden ze gien woord. Willem keek bedrokt, dicht tegen zien va an. Gieniend duurde wat zeggen en elk had gedachten.

Die nacht sleup Gerrit in het logeerbère. Gedurig spookten hum proefwarksommen deur het heufd. Hij maakte een opgave over jodiumtinctuur en hansaplast, maor kun het sommegie zölf niet maken. Willem lag naost moe te dreumen. Het kind was bliede dat het niet allent slaopen huufde.

De rechterarm en de rechterhaand gruiden niet meer. Maor Willem maakte

op schoel nog aal schiere tekenings. Hij zat in groep vier. Kleuren met kriet dat vund Willem het mooist. As Willem naor de korte arm keek en dan naor zien va of moe, dan vreugen ze naor de leste tiekening, of gaven ze hum kleurkriet. Willem stippelde dan een bladziede vol. Geregeld gung e hen ome Frans om zien te laoten wat e maakt had.

Het levent in huus en op schoel gung zien gaang. Raaf kwam Gerrit zeggen dat der geld was veur een filmprojector. De schoelkinder kregen gien dia's meer te zien, dat was uut de tied. Marie kreeg meer spek op de heupen en belde heur moe zowat elke dag. Ze gung op peerd-rieles. Geregeld sleup Gerrit op het logeerbère. Marie snurkte.

zaand der over

Gerrit had geern een dochter had. Marie wol ok nog een kind, maor ze duurden niet zo. Lu zeden dat het onverantwoord was. In de kraanten stunden artikels over kinder met tekorten, kinder die allent met merakel veul muite een plek in de maatschappij verovern kunden. Veur elk waor wat an mankeerde, was het levent een liedensweg. Vanzölf, Marie en Gerrit mussen het benaom zölf weten of ze nog een kind nemen zulden. Het gung over nemen, allang niet meer over kriegen. Ze mussen weten dat ze onverantwoord gaangs waren as ze het deuden. De regering was gaangs de kinderbijslag te mindern en subsidie was allent veur glaswol in spouw en veur zunnecollectoren op het dak.

Nao schoeltied fietste Gerrit niet altied geliek hen huus. In de meuln an de vaort was een koffiehuus kommen. Daor stak e geregeld op. An de aander kaant van het water was nog een kampie heide. Dat had de langste tied duurd. De veuruutgaang was niet tegen te haolden. Bij toeren zaten Gerrit en Marie in de aovendschemering zwiegend an taofel. Niet allent Willem had een korte arm.

In de meuln was iene die Gerrit begreep. Van de vrouw, die koffie schunk veur toeristen en lu die het pad biester waren, kreeg Gerrit frisse locht, ok as de wieken stille stunden. Bij heur kun e kwiet waor e in huus gien plek veur vund. Marie was aal minder met de bloemen gaangs. Bij peerdrieden lag heur liefde en andacht. Gerrit scheut der bij in. Hij wus wel hoe dat kwam. Verklarings had e meer as artikels in de literatuur. Marie was tekört kommen. Berend Big had allent wille had van motten, beren en keugies. De kinder waren teveul. Marie had ofstaand van heur verwekker neumen en maakte heur niet drok om wat vrogger gebeurd was, of juust niet gebeurd was. Gerrit wol een arm om de scholder en as een swientie bij Marie op schoot liggen. Marie begreep dat niet.

De vrouw in de meuln, die wus alles van verlaangst van zwienen en verlaangst van kerels. De meulnvrouw wus dat een mèens niet allent van de binnenkaant op een zwien liekt. Ze had daor gien muite met. De meulnvrouw huuld van een goed gesprek en van een goed vervolg van een goed gesprek.

Gerrit vund zien gerief onder de dreiende wieken. Dat gung an tot op een nommedag ome Frans in de meuln achter een kop koffie zat. Een klaore borrel der naost.

'Moi.' Frans scheuf de stoel bezied en de gegroefde haand met twee ringen naost mekaar an de trouwvinger, wees Gerrit de plek die e niet negeren kun.

'Kom der bij Gerrit. Watte.'

Veur Gerrit vraogen kund had wat Frans in de meuln deud, scheuf zien ome een kindertiekening van Willem over het taofeltie.

'Ik heb nog eerpelkisties van joe va in de bestelwagen. Die he'k al veuls te

lange bij mij in de schure had. Het wordt tied dat ie de arfenis van Herman weerom kriegt. Vanaovend breng ik ze naor je huus. Watte. Ie gaot daor met an de slag.'

De stem van Frans klunk traog en helder. Frans vreug niet of Gerrit de kisties hebben wol. Gerrit weur warm en kaold tegelieks. Het leek zien lot om het wark van zien va op te pakken en der met wieder te gaon. Der weur niet vraogd of hij dat wol. Der was gien ontkommen an. Ome Frans was de bewaarengel die de bosschop wieder gaf. Het leek der op dat de mephisto-schoenen van de aolde man een duvels pad wezen. Gerrit huuld de arms wied veuruut. De vingertoppen tegen mekaar. Achter de teunbaank stun de meulnvrouw. Ze keek in de spiegel en schikte de flessen. De ofstaand leek aal groter te worden.

'Ik wul joe hier niet meer in de meuln zien. Watte.'

Frans drunk de klaore borrel. De meulnvrouw begunde op een motte te lieken. Frans zag Gerrit tegenwarpings zuken. As, as, as, as…

'As komp in de meuln te pas. Watte.'

Frans had Gerrit een sigare anlangd en was votgaon. De tiekening van Willem bleef op taofel. Gerrit zag een rooie motte met biggen in een blauw zwienhok met grieze wolken der boven; echte cumulonimbus. Gerrit gung op huus an. Hij leut de meulnvrouw achter de toog. As is de verbraande sigare.

Marie was nog niet weeromme van peerdrieden. Gerrit leup in een raom deur hen de warkkamer. Buten leek het harfst te weden. Bloemen waren knikt en grel.

Gerrit dreide hum omme en zag het kalenderblad met de naakte vrouw. Hij smokte een maol op de donkerbrune driehoek. Hij kreeg het op slag kaold. Gerrit haalde de kalender van de spieker en prikte de kindertekening vaste an het behang.

Va,

Veurige weke schreef een journalist een verhaal in de kraant over dooienadvertèensies. Ik ken die man wel. Hij was rooms en bijkaans is hij het nog. Ik ken hum van de tied dat ie leefden en ik de voeten nog onder de keukentaofel had bij het aovendeten. Ik deud de ogen nog dichte veur het bidden, maor ik zee al niks meer as ie ophuulden en ik wieder bidden mus. Onder taofel had ik de bienen wied uut mekaar, de voeten en de enkels vörmden niet langer een kruus, de haanden had ik niet meer volden, ik huuld ze in de buuts. Ik was niet meer karks, ik was niet meer bij joe in huus ok al lag mien ondergoed in de kaste van de slaopkamer en hung mien jassie an het haakie op de deel. Ik duur het je now wel zeggen: ik was benauwd veur de berichten die onder taofel deurgeven weuren. Ik was der bange veur want ik begreep ze niet. Ik begreep in die tied niet dat de stried gien stried was tussen joe en mien moe, maor een stried tussen joe en joen vrouw.

Bint emoties pas echt as ze in de kraant staot? vreug die journalist hum of. Telt gevulens pas, as ze op pepier staot en as benaom de dooien lezen kunt dat ze hier

beneden mist wordt en dat de gedachten en gevulens van de kinder, vrouwlu en vrunden nog aal bij de ziel bint die een dag eerder het nog warme lief verlaoten hef? Is het dan pas echt waj vuult as aander het lezen kunt? Is het pas echt as de dooie het lezen kan?

Ik weet het niet. Ik weet ok niet of ie nog een abonnement op de kraant hebt, en butendes, roomse kraanten bint der niet meer. Ik weet ok niet of Petrus de post deurlat. -Bijkaans heb ie in de hemel metlezen in de brief die ik an Dora schreef, dat zul kunnen en bijkaans was dat niet verkeerd.- Hier beneden wordt de busse nog maor ienmaol op een dag, een uur veur etenstied, leeghaald. Ik weet niet of ik over joen Zweedse zark hen de bosschup deurgeven mut, ie heurt het vaste niet. Zo hoop ik ok dat ie de briefies met vergif die joen vrouw, meer joen vrouw as mien moe, onder de bloemenvazen op joen graf achterleut toen ie uut de tied waren en kwaoiigheid over wat west was bij heur boven kwam, niet lezen hebt. Wees niet benauwd. De plek naost joe hef ze al betaold. De zark op joen graf daank ie an de kinder.

Veul heur ie niet meer en dat is maor goed ok, bijkaans wul ik ok niks meer van hier beneden heuren as ik bin waor ie now bint, daor op verlaoten heugte. Ie meugt mij vervluken of zegenen met joen zolte traonen, strunend deur het eerpelveld, maor ik wul nog een paar dingen kwiet.

Ik wul mien woorden wegen veur ik ze op pepier zet, maor ik weet niet hoe dat mut. Ie hebt wat de politiek angiet an het körtste ende trökken, dat is genog. Ik heb niet wunnen en Joop den Uyl, de man die ie niet lieden muchen, die bin ie bijkaans al tegenkommen. De Uyl had het hoge in de kop, kanker, daor heb ie geliek met had. Zaand der over.

Ik weet nog hoe de kamer te klein was toen ik vreug naor die aander vrouw. Het was een aander as mien moe. Ze had beld, zee ik, of ie heur nog eerpel brengen zullen. Poters, gien eerpel veur de stamppot, zee ik, dat had ze vraogd, of waren het toch eerpel veur stamppot? Ik vreug joe wat ik zeggen mus as ze vanneis bellen zul. Ik kreeg een klap van joen meulnwiek.

Ie wussen niet dat ik leug en ik wus niet dat ie de waorheid niet zeden, ie hadden nog nooit een advertèensie in de kraant zet, maor ik zag hellevuur en verdoemenis in joen ogen, in joen hiele lief. Aangst zag ik, die maol. Ik ken die aangst veur de hormonen in mien lief.

Godvergiemme, zeden ie, maor ie vreugen in het oenzevader gien vergiffenis an de grote baos die ie now alle dagen ziet, as ie daor dagen kent vanzölf, en niet allent lange zwarte nachten. As ie gien vergiffenis vraogt, dan krieg ie het nooit.

Ik zag in joen ogen verlaangst en tekört an wille. Ik zag wat ie niet zien laoten wollen, ok zunder kraant kun ik dat lezen. Ik deud de ogen dichte.

Toen ik Mannus in Australië tröf en een paar week met hum het laand verkende en het speur van mien levent prebeerde te vinden, toen zag ik joe, of beter, toen vuulde ik asof ie bij mij waren, asof mien aoldste bruur naost mij in de wagen zat. Ik mus dèenken an die autorit hen joen kantoor. We reden deur 't Haantie. *Ie zeden dat dommiet* 't Hennegie *kommen zul, en nao De Kiel wachtte ik op* De Overjasse. *Ik weet het kippenhok met de hennegies nog dat ie wezen.*

Die kerel in de overjasse, die bin'k bijkaans zölf. 'Kiek, daor löp de overjasse.' Daor gung het om, dat gevuul vund ik bij Mannus weerom, an de aander kaant van de eerde, over de vaort.

Wat Dora mij zee, vlak veur ik weerom vleug, dat was genogt. Ik vreug heur niet wieder. Ik wol niet weten, wat me aal dudelijker weur. Die aander eerstgeboren zeun, die much der niet weden, die was de eerste niet. Ik bin de eerste niet. Ik bin de tweede niet. Ik ken mien plek. De volgorde tel ik niet meer. Het stiet mij an, maor het muit mij bij toeren. Het was gien straf van oenzelieveheer, eerst drie dochters en dan een dooie zeun. Ok vlees van jonge vaders is zwak, dat stiet in de kraant en bij wieze van uutzundering geleuf ik het Neisblad.

Wat ik van mien levent maakt heb naodat ie vot waren, ach, ie huuft het niet te weten, ik zal het joe niet zeggen. Ie waren kaold onder de zark of ik schreef Dora een brief over joen grauwgries hemd en hoe as ie de arm onder het heufd hadden op die hiete dag in augustus. Ik zette tien jaor leden gien advertèensie om je een leste maol over de ruggen van de leesders te groeten, maor kreup vot achter de kraant.

Laoter vertelde ik lu die het heuren wollen wat verhaolen, maor ik dèenk niet dat ie ze heuren wult. Het huuft ok niet. Dat ik de verhalen met mien kleur verteld heb, dat ik ze vertellen mus, is meer as zat. Veur mij was der achter Marie, met heur va en moe, met het zwienhok, het peerd an het hek, ok een vrouw die belde of ik nog woorden veur heur had, of zinnen veur een verhaol en zinnen veur het vleeis. Ik had een vrouw veur stamppot. Eeteerpel wol ze niet van mij,' seed potatoes' huuld ze van. Ome Frans bracht mij joen eerpelkisties weerom. Ze waren leeg, maor ik heb de bosschop metkregen. Ie hebt joen bosschoppers, liekt het.

Ik bin weerom hen Marie gaon. Dochter van een zwienefokker die mij een zeun geven hef, met een kort armpie, en met een goed verstaand.

Smaangs loop ik vanneis achter joe deur het eerpelveld en frossel ik mij deur die halve bunder eerpelloof. De voeten blieft mij bij toeren steken achter de natte grune rangen. Ie kiekt nooit achterom of ik der nog bin. Ie kiekt bezied en naor veuren en ie zuukt bladrollers, bonten en zwartpoten maank de donkergrune plaanten. Ie trekt een zieke stam uut de eerde. Ie stopt rangen en knollen in een eerpelzak. Ie kiekt niet om, maor an joen rugge zie ik dat weeromkieken zeer doen mut. Ik vuul de pien in de scholders, in de nekke. Ik kiek nog gedurig achterom, maor zie dat de eerpel riep wordt en dat het loof geel en bruun begunt te worden, achter mij. De locht wordt paors en rood. Sang as bluiende heide. Aolde woorden vertelt gien nei verhaol meer, maor as ik veuruut kiek, zie ik joe aal kleiner worden an het ende van het laand waor eerpelriegen mekare treft. De wieken van de meuln vertelt een verhaol dat ik niet ken.

Over het gele zaand hen, over het water hen, schreef ik Dora over de steunzolen uut joen schoenen, de iezern zolen die ik in de ofvalbak mieterde. Ik had ze niet van neud en ie zullen nao die jongste dag ieuwig rusten, met blote voeten naor mien kaant, maor dat weet ik niet zeker, bijkaans met de zwarte zundagse schoenen an de voeten, de veters veuls te strak. De haanden volden op de buuk

met de rozenkraans as pakkeldraod om de vingers, zunder de golden ring die met eerpel in een zak hen Frankriek gung. Laoter heurde ik van Fenna van kantoor, ik kreeg verhaolen over Raaf. Ik heurde van Mannus en van Rieks en Dora. Het is maor goed dat ie gien weet meer hebt van die dingen. Bijkaans heb ie het altied weten en in smook van de Ritmeesters votblaozen. 'Alles waj opzoegt mut der weer uut. Watte,' zul ome Frans zeggen.

Ik zie joe an de wiekswalle, op de hurken an de raand van het eerpellaand, uren op de hurken. Ie kiekt naor de meuln an de aander kaant van de vaort. Met z'n beidend graaft we vanneis het dooie zwien op dat achter het huusie lag waor ie met Anna begund bint. Het huusie is vot, der lig een snelweg die hen Schaffhausen giet, of hen Münchhausen, dat bin'k evies kwiet. Ik heb gien haor meer op het heufd. Het moeras en de heide bint zowat vot.

Ie hebt de sigaar in braand, het blikkie met Ritmeesters in de buuts van het jassie. Bijkaans gef Petrus of Oenzelieveheer joe een Elisabeth Bas. Vuur, maor ok rook waor gien vuur meer gluit. De rugge naor het eerpelveld, de jutezak met bladrollers, bonten en zwartpoten onder an de wiekswalle, ogen die hen de aander kaant van het water kiekt, hen duzend bunder donkergruun eerpellaand.

Ik druk lang geel grös bezied en gao op de dreuge warme eerde zitten. In de binnenbuuts van de jasse weet ik een schriefblokkie. Ik haold de pen in de haand, maor ik schrief niks meer. Ik huuf niet te schrieven om met joe te praoten. Ik zit naost joe an stilstaond water en weet eerpel veur mij, poters, eerste klasse poters. Bijkaans stiet: 'stabiel' op het label aan de eerpelzak.

Gerrit ondertiekende de brief niet. Hij had het gevuul dat e der nog wat bij schrieven zul. Dat e weerom gaon was hen Marie en het aovontuur met de vrouw van de meuln ofsleuten had. De minnaores die gien kinder wol, nooit gien kinder wol, allent een vrijer veur der bij, een gigolo, om wieder heur eigen gaang te gaon, diezölfde vrouw had in de meuln een kind kregen, krapan een jaor naodat ome Frans met Gerrit praot had. Bijkaans zul e nog een maol veur een dna-test vraogd worden, dat had Gerrit schrieven wuld, maor dat had e niet daon. Hij wol het poppie niet zien. Het speet Gerrit niks dat de meuln ofbraandde en de aolde vlam met een aander man, in een aander overjasse, naor een aander dörp verhuusde.

Gerrit had zeggen wuld dat e meer as vrogger begrepen had, waoromme va bij moe bleven was, tot de dood der op volgde, dat wel. Dat zul e ok doen, dat was e hellig van plan.

Gerrit zette de haand onder de brief en likte de envelop dichte. As vanzölf legde hij de brief op de weegschaol die op het bureau stun. Het was te late, maor now scheut hum in het zin hoe e de woorden die e schreven had, wegen kund had, net as de zwaorte van sigarenrook. Maor hij had schreven wat e schreven had. De inkt was al dreuge. Gerrit scheuf de brief achterin het *Handbook of Physics and Chemistry*. Gieniend die de bosschop daor vinden zul.

wisseling

Hellig en heilig lagen dichter bij mekaar as Gerrit dèenken kund had. Het leek goed te gaon, maor omdat Marie al aordig naor de veertig gung, zul ze in het ziekenhuus bevallen. Het naokommertie zul niet net as Willem in het aolderlijk huus het eerste locht zien.

Gerrit was op schoel gaangs uutleg te geven over het ozongat en de opwarming van de eerde. Gerrit had de kinder zegd dat een scheet benaom uut methaan bestun, dat was hetzölfde as eerdgas, dat de eerde der warmer van weur. Gerrit had de gasbraander uutzet en de heufdkraan dichtdreid. Gerrit schreef het huuswark veur de aander week op bord: Maak de reactievergelieking kloppend. Raaf was het lokaal instapt. En had Gerrit bij de scholder pakt. Gerrit mus metkommen. Raaf had de stagiaire, die in de personielskamer op het volgende uur te wachten zat, naor de klas stuurd.

'Ie mut hen het ziekenhuus,' zee Raaf.

'Ik begriep dat het niet zo goed giet met je vrouw. Ik breng je der hen.'

Gerrit had zölf met de auto wuld, maor Raaf had Gerrit tegenhaolden.

Wat der precies an de haand was, dat wus Raaf niet. Maor het was eernsachtig genogt.

Een dik kwartier later rende Raaf achter Gerrit deur de gangen van het ziekenhuus. Bij de deur van de kraamkamer huuld een zuster ze tegen. Gerrit much wieder. Raaf mus buten wachten. An de gezichten van de dokters en verpleegsters zag Gerrit dat het niet goed was.

'Marie, Marie,' schrouwde Gerrit.

De ogen weuren hum aal groter, asof ze hen buten wollen en opzoegen wollen wat der gebeurd was. De dokter kwam op Gerrit an en pakte hum bij de scholder.

'Het spiet mij. Het spiet oens,' zee Van Nuchteren en trök het monddoekie naor beneden.

'Wij, specialisten, kunden der niks meer an doen. Het was acute zwangerschapsvergiftiging met inwendige bloedings.' Van Nuchteren zweeg. De dood tengevolge hebbende, heurde Gerrit uut het heelal weerklinken.

Op het bère lag Marie tot an de hals onder een wit laken. Het gezicht ontspannen, asof het zwaore wark volbracht was. Een lok haor, een enkelte grieze der deur, half veur het linkeroog laangs. Gerrit wus niet hoe de bienen hum overènd huulden. Hij leunde op het bère, leut hum over het nog warme lief van Marie vallen. Gerrit vluukte, reup zien va. De zuster naost hum snokte. Het wicht had traonen in de ogen. Deur de glief van de deur keek Raaf de kamer binnen.

'Ik heb vergeten de gasbraanders uut te zetten,' zee Gerrit. 'Ik mut naor schoel.'

Gerrit leut de bèrestang lös en knupte het jassie dichte.

'Ie huuft niet naor schoel. Ie kunt hier blieven.'

Het wark van Gerrit was deur een aander oppakt as bij een estafetteloop. De zuster pakte Gerrit bij de arm. Ze zette hum op de kruk naost het bère.

Ze trök het laken over het gezicht van Marie. Elk stun te wachten tot der wat gebeuren zul.

Der schreide een kind. Bij het raam stun een couveuze met een poppie der in. Het wichtie schreide. Gerrit wol schrouwen en schreien en lachen tegelieks. Hij lachte, hij schrouwde van de lach, traonen leupen hum over de wangen. Hij vuulde warm water laangs het bien naor beneden lopen. De broekspiep pikte hum.

'Marie, Marie, oh gottogod.'

De stem sleug hum over, leek bijkaans te knappen. De zuster tilde de deksel van de couveuze en rekte Gerrit het poppie an. Het wichtie had de oogies dichte en schreide. Gerrit kun het kindtie zowat niet haolden. Hij nam het met hen het bère waor Marie stille lag, veur altied stille lag.

'Siena, ze zal Siena heten,' zee Gerrit. Negen maond leden waren ze een weekend hen Italië west.

Gerrit had het laken vot slagen en streek Marie met de achterkaant van de haand over het gezicht. Het leek of ze lachte. Gerrit huuld het poppie tegen het gezicht van heur moe.

Dat hadden ze ofpraot. Het kind zul niet Gerrit heten en niet Marie, een kind huufde het stempel van de aolden niet zo hard en strak metkriegen. Een aander naam, een neie naam, zul het kind meer ruumte geven een eigen pad te zuken. Ok de grootaolden van het kind huufden niet benuumd worden. Met de chromosomen en de genen waren al genogt trekken en eigenaordigheden an de aander generatie deurgeven. Elk had ja de eigen stried te strieden, daor huufde een extra plakkertie niet bij.

De zuster nam Siena van Gerrit an en legde het poppie weerom in de warme deus.

Op de gang stun Raaf. Hij had Willem an de haand. Het kind was van schoel haald en deur de concierge ofleverd. In de linkerhaand huuld het kind een tiekening. Toen Willem zien va zag leut e Raaf lös.

'Veur mamme,' zee Willem.

'Ie hebt een zussie,' zee Gerrit.

'Willem, ie bint now een grote kerel. Ie hebt een zussie.'

Vanof de dag dat Gerrit wedeman was much e Berend tegen de directeur zeggen. Gerrit bleef een maond van schoel. Om de aander dag kwam der hulp van de gezinsverzörging. Familie wol Gerrit niet over de vloer. Ok zien zuster Rika niet, die de nacht nao de dood van Marie bij hum slaopen bleven was. Rika had de aander mörgen zegd dat ze niks verkeerds daon hadden, dat levent maken en doodgaon dicht bij mekaar lagen, maor Gerrit had heur niet weer in huus wuld, en de aander zusters ok niet. De kalender met de kuunstige vrouwlu lag in de onderste la van het bureau.

Kleine Willem leek niet recht te weten wat der gebeurd was. Geregeld vreug e wanneer moe weer kommen zul. En elke maol as Gerrit zee dat moe niet weerom kommen zul, maor dat ze bij Oenzelieveheer en bij opa en oma was, kwamen hum de traonen in de ogen en kneep de keel hum dichte. Het jongie was vlot tevreden met de antwoorden en speulde dan tot het aovendeten allent of met kinder uut de buurt. Siena had nargens weet van en drunk gulzig de flesse leeg as Gerrit heur op schoot nam.

Nao een maond kwam ome Frans laangs. De zwaoger van Gerrit zien va was slim aold worden, maor de blik in de ogen was helder.

'Ik weet dat ie niet veul ophebt met de familie,' zee Frans toen e bij de achterdeure stun. Frans wachtte niet of e neugd worden zul, maor leup deur hen de woonkamer.

'Ik bin een aolde man en ik kun het goed met joe va vinden. Watte. Ik wol het poppie goeiedag zeggen.'

Nao de leste maol bij de meuln had Gerrit ome Frans niet weer zien.

'Siena lig in de veurkamer in de wiege. Ze slap, maor ie meugt veurzichtig kieken, aj wult. Met een half uur kreg ze de flesse.'

Gerrit gung hen de keuken. Hij maakte koffie en keek in de kelderkaste of der nog een klaore in de flesse zat.

'Ie hebt het niet tröffen. Watte.' Gerrit had water lös in de ogen. Hij was bliede dat e hum op de koffie en op de melkflesse van Siena richten kun.

'Schier poppie, watte.' Frans beug veurover en keek achter het hemeltie van het kinderledikantie.

'Ze liekt op heur moe. Daor kuj bliede met weden. Watte.' Frans wees naor de foto van Marie die op de raand van de tillevisie stun.

'Ze was een goeie vrouw. Watte.'

'Dat was ze,' zee Gerrit en kwam met twee koppies uut de keuken.

Gerrit kun de opmarkings van Frans verdragen. Frans had zölf de vrouw verleuren, deur aolderdom, maor dat gaf hum toch recht van spreken. Die man wus hoe het vuulde om onomkeerbaor allent te weden.

'Ik weet niet of ie melk en suker gebruukt. Ik heb het in de keuken staon.'

Frans drunk allent nog zwarte koffie, negerkoffie, zee e. Hij had der geern een jonge borrel bij, een blanke, as dat zo kun. En Afrikanen in de tuun. Dat kun ok. Ze waren goed en wel an het tweede bakkie toe, toen uut het achterhuus een hoge schrouw klunk. Een kind blèerde.

Gerrit steuf in de bienen. De stapel eerpelkisties was ondersteboven gaon. Willem stun der met een beteuterd gezicht bij te kieken, maor toen Gerrit binnensteuf leek de aangst in een grijns te veraandern.

'Sodemieter op,' schrouwde Gerrit.

'Verrekte kwaojong, ha'k je niet zegd van die kisties of te blieven.'

De halve lach op het kindergezichtie trök rap vot en zo rap as de bienties hum dreugen, rende Willem de deur uut, de tuun in op de buren an.

Frans kwam de schuur in en tröf Gerrit in toezel, traonen in de ogen.

'Kom met kerel,' zee Frans.

'Gao zitten. Laot dat kind. Der is niks an de haand. Watte.'

Het was of kwaoiigheid van weken in Gerrit boven-kommen was. Zien zeuntie had de verkeerde draod op het verkeerde ogenblik raakt. Het leek of een kaortenhuus in mekaar zakte. Frans kreeg de flesse uut de kelderkaste en schunk een tweede glas in.

'Veur alles is een tied,' zee Frans. 'Hier ok veur. Watte.'

'Marie,' snokte Gerrit.

Frans zee niks en keek naor zien neef, die in toezel op de taofel leunde en snokte.

'Marie is der niet meer, net as Lena der niet meer is en net as joen va der niet meer is. Een bult lu bint der niet meer. Watte.'

'Da'k die kwaojong zo votstuurd heb, dat stiet me tegen, dat was min.'

'Dat haj aans doen kund, maor ie hebt het niet aans daon. Watte.'

Gerrit keek over de taofel naor Frans die an de klaore nipte, verscheuf de stoel en zette de voeten op het kruus dat de poten van de taofel vastigheid gaf.

'Mien va deud hetzölfde met mij,' zee Gerrit en now jaag ik mien eigen zeun de deure uut. Dat muit me het miest.'

Frans nipte an het glassie. De haand trilde hum. As Gerrit goed keken had, dan had e zien dat Frans de mondhoeken een beetie omhoogtrökken had.

'Ach jong, aj in het verleden graaft, vind ie altied wel dingen die joe bekend veurkomt. Watte.'

In het achterhuus klunk gestommel. De buurvrouw bracht Willem weerom. Het kind had rooie wangen en dikke ogen van het schreien, een negerzoen in de haand.

'Hij wol geern naor zien pappe,' zee de buurvrouw.

'Ik zie dat ie visite hebt. Ik gao maor weer. Moi Frans. Mooi da'k je hier zie.'

In de veurkamer maokte Siena kenbaor dat ze honger had. Willem gung bij Gerrit op schoot en leunde tegen zien va.

'Blief ie maor zitten,' zee Frans. 'Ik red mij wel met het wichtie. Watte.'

'De flesse stiet in een pannegie in de keuken,' zee Gerrit.Hij streek Willem deur het haor. Het kind lachte zowat alweer. 'Of hej de veters lös,' zee Gerrit. 'Jong toch. Za'k ze joe vastknuppen?'

De linkerarm gruide gewoon deur en as Willem rechtop stund kun hij met de linkerhaand zowat bij de linkerknei, net as aander jongen van zijn aolder. Met de rechter was dat aans. Willem was zowat zestien en wol geern een brommer om met te crossen en hij had verlaangst naor een vriendin om stevig vaste te holden en haand in haand met te lopen en in het duuster dingen met heur te doen en om met heur naar de steerns te kijken. Maor de wichter van de schoel mussen niet veul met Willem. Ze wollen een jong die heur stief vasthaolden kun met beide arms. Gerrit vun het niet vertrouwd dat Willem brommer reed.

Gelukkig was Siena in de buurt. Ze leek op heur moe en toen ze aolder weur, trök ze aal meer op heur bruur an. Willem was niet allent aolder, maor hij wus ok hoe e Gerrit uut de buurt van zien zuster haolden kun. Het korte armpie had hum weerbaor en wiezer maakt.

De stried met de butenwereld had Willem wunnen. Maor de kwaoiigheid van Willem bleef, over zien va die niet naor hum uutrekte, die aal meer tied achter het bureau deurbracht met die verrekte artikels in al die verrekte tiedschriften. Nog aal was zien vraog om andacht niet vervuld. Bijkaans zul dat nooit veurbijgaon. Bijkaans was het beter dat as fait accompli in het heufd vaste te leggen.

Elke maol as Siena heur deur Gerrit tekört daon vuulde, gebruukte ze heur vrouwelijkheid. Dan kocht ze een neie jasse of aander kleren. Ze leut Gerrit betalen veur de ofstaand. Siena en Willem waren zat van de verhaolen van vrogger.

slangenkoel

Willem gung nao de middelbaore schoel in stad op kamers. Zien va was slim aold worden en mu. Het hart van Gerrit sleug of en toe een maol over en rikketikde dan weer veuls te rap. Toen de huusholdschoel fuseren gung en in een schoelgemienschap verdween, pakte Gerrit de kaans met beide haanden. Hij stopte met warken. Bij toeren gung e hen Willem, maor wieder as het café in de straot waor Willem woonde kwam e niet. Willem had de naam veraanderd. Hij nuumde hum Will. Siena had daor met 'last will' over grapt. Will leerde wieder op Minerva veur kuunsten.

Will wol zien va niet over de vloer.

'Ik heb genog opmarkings van je heurd, ik huuf ze evies niet. Laoter bijkaans, maor now niet,' had Will zegd.

Het haor gruide Will tot wied in de nekke.

'Bij toeren he'k het gevuul daj allent al deur in mien kamer te kieken de kleur van het behang verschieten laot. Ik huuf dat niet.'

Gerrit was schrökken van zoveul kwaoiigheid.

'Va, ie bint een beste kerel,' had Will zegd, 'maor uut de buurt blieven.' Will had net niet vluukt, maor het hung in de locht.

Gerrit kun zwiegen. De jaoren veur de klasse hadden Gerrit genog bijbracht. De mond haolden, dat had e leerd. Gerrit had het gevuul dat e aal meer op zien va Herman lieken gung. Hij had het gevuul dat e met Herman in de slag was, vanneis. Niet dat e der wille van had, maor het deud hum niet slim zeer. Butendes bleef Siena nog bij hum wonen. Een vrouw over de vloer was angenaom. En nao Siena zul e gien aander in huus wullen.

Willem wol kuunstenaar worden, bijkans schilder, maor in elk geval wol Willem het artistieke pad op.

'Ik heb der aordigheid an,' had Willem zegd, 'en butendes die lu bint aans as aander lu en dat stiet mij an. Ik bin mien hele levent al aans west en ik wul wel iens kundig volk om mij hen.'

Ze hadden der over streden. Er korte arm was aans, maor ok niet hiel aans. Gerrit had prebeert om Willem naor een leraorenopleiding te kriegen.

'Daor zit meer toekomst in,' had Gerrit zegd.

'Omdaj der zölf uutsodemieterd bint, zekers.'

Zo gungen die dingen, vund Gerrit. Op elk is wel wat an te marken. Hij zweeg.

Gerrit wus niet of Willem het der om deud, maor as e met de zeun in stad was, dreug Willem altied hemden met korte mouwen. Elk much zien dat de rechterarm an de korte kaant was.

Willem had een goed besluut neumen. In krap vief jaor had e Minerva ofrond. Hij had drie jaor varfd, maor was in het leste jaor overstapt op wat e

installaties nuumde. Het ofstudeerwark weur, met wark van aander studenten in de Martinihal toonsteld. Gerrit had ofwacht of e wel vraogd worden zul om te kieken. Het was hum metvallen. Met Siena, die een jasse kocht had die ze an twee kaanten dragen kun, was e hen Stad gaon.

Tussen scheidingswaanden stund een keukentaofel die an weerskaanten uutrekt was. Rondumme stunden borden met grune, rooie, blauwe en aander kleuren soep. Meulnwieken, met op elk van de punten een tillevisie, dreiden horizontaol rondties over de taofel. De beelden op de scharms versprungen geregeld. Dan weer zwart-wit, dan weer in kleur neisberichten, natuurfilms, karkdiensten, en op ien was gedurig een aquarium te zien waor vissen om koraalriffen zwummen. Boven de tillevisies zweefden an strakke koperdraodties lange worstballonnen.

Onder taofel dreiden op een kleinere meulnwiek vier tillevisies tegen de klok in. Der was krapan te zien wat de beelden waren; de televisies stunden achtersteveuren met de scharms naor mekaar richt. Gerrit zag bokswedstrieden, vrijerijen die hum slim sadistisch toeleken, schoppende bienen en een scharm met tillevisie-snei in de rondte gaon.

'Geern had ik het geluud op volle starkte had,' zee Willem, 'maor dat much niet. Aander exposanten hebt daor last van.'

'Ik begriep der niet veul van,' zee Gerrit. Hij wus waor het over gung, maor hij wol het niet weten. Tegelieks wol e Willem de kaans geven om uut te leggen wat e zeggen wol met disse kuunst. Will wol de muite niet doen. Hij had wel in de gaoten dat de bosschop veur zien va niet aordig weden zul. Het zul een dialoog veur doven worden, vreesde Will. Alles wat dacht weur, huufde niet zegd worden.

'Het kuunstwark hef een eigen taal en as ie dat niet snapt, dan mut ie maor beter luustern.'

Will zee het zo vlak as e kun.

Siena begreep het wel. Ze huuld der niet van te zwiegen over zaken die ok hardop zegd worden kunt.

'Va,' zee ze. 'Ie meugt het bijkaans niet geern heuren, maor het is niet meer as wat het is. Een keukentaofel waor wereldneis, het hiele levent bespreuken wordt, dat is het. Maor onder taofel wordt geregeld aander bosschoppen deurgeven, bosschoppen die niet gelieks dudelijk bint veur lu die allent ogen en oren hebt die boven de potten, de borden, de messen, vörken en lepels uutsteekt. Ik mien de kinder, maor dat had ie al begrepen. Ie huuft joe niet dom te haolden.' Gerrit knikte. Hij leup een maol om de taofel hen en prebeerde de porno-film op de tillevisie onder de taofel te bekieken, maor het beeld dreide rapper vot as hij om de taofel lopen kun.

Will zag zien va onder de taofel loeren en gnees.

'Kom, va,' zee e wat milder in de kop, 'we gaot de aander ofstudeerwarken bekieken.'

In een Portugees restaurant vierden ze het diploma van Will. In een koeler

met iesblokkies en water dreef een halve flesse vinho verde. Het was de tweede flesse. Ze leuten heur de roodbaors smaken en Gerrit nam veur de tweede maol van de knoflooksaus.

'Waor gung de ruzie met de familie van mien grootmoe dan precies over,' zee Siena, 'Leg mij dat iens uut.'

Gerrit tikte de as van de sigare. Het was pas de tweede die dag. Het was een dure.

'Mooi daj dat vraogt,' zee e. 'Ik weet niet of ik het je kan duden. Het waren verschillen van opvattings tussen mien va en moe, zo leek het an de butenkaant, an het oppervlak, maor in de loop van de tied is zowat elkenien kwiet waor het met te maken had.'

Gerrit zee niks. Siena wachtte, ze wol now weten wat het was en ze vun dat ze recht had op klaorheid in de onmin tussen heur opa en zien schoonfamilie. Een onmin die gedurig wieder geven was en het levent van elk bepaold leek te hebben. Siena had een ongedurige blik in de ogen. Willem zweeg en stak de vörk dwars deur een goldkleurige pomme parisienne. Hij had met de toonstelling zegd wat zeggen mus. Met de installaotie had e het leed buten de deur zet, zo vuulde hij dat. Maor as Siena nog een maol de dingen op een riege zetten wol, dan was hum dat goed. Siena had al vaak met hum praot, maor het leek der op dat ze het verhaal nog een maol van heur va heuren wol.

'Bijkaans is het as met de karken,' zee Gerrit.

Hij nam een slok van de wien. De bellegies sprungen van de tong. Hij wus dat het koolzuur was, koolstofdioxide dat uut de wien ontsnapte. De wetenschap gaf hum haoldvast an de dingen om hum hen. Met materie was dat te doen, met mèensen een stuk lastiger.

'In de jaoren nao de oorlog, en zölfs in de oorlog toen mèensen in de vrede wel aander zörgen hadden, maakten geleuvigen die het zeker mienden te weten ruzie tot der scheurings uut teveurschien kwamen. Dat was op het niveau: hef de slang spreuken toen e Eva zowat in de börst beet, of mut ie dat gedrag van de slang as een sprookie zien?'

Gerrit rolde het servettie op en streek het laangs de lippen. Hij drunk van de wien.

'Water van maken,' zee e.

Een boer kwam veurzichtig uut het keelsgat.

'Dat zeg ome Frans altied. De wien, het water. De scheet, de wind. Watte.'

Siena was eernsachtig. Ze kende die grappies.

'Was Genesis bijkaans niet meer as een menier om dudelijk te maken dat een man deur een vrouw verleid worden kan?' gung e wieder.

'Dat addertie onder het grös leverde een scheuring op. Now bint de hervormden en geriffermeerden weer bij mekaar, de beste domnee kan niet meer uutleggen waorumme ze ook al weer uut mekaor gaon bint.'

Gerrit zweeg, asof e de woorden wegen wol, asof het now pas tot hum deurdrung wat der gebeurd was in de jaoren die een ieuwigheid achter hum lagen.

'Ruzies heurt der bij,' gung e wieder.

'Dat stiet ok in de biebel, aj daor weerde an hechten wult. Kinder zult aolden in de steek laoten, stiet der. Ik zuuk de plek van die woorden niet veur je op. Ze staot overal, ok in de koran en in Don Quichote. Elk is de man van La Mancha.'

Gerrit lachte minzaom. De filosofische warken had e opbörgen, as e nog een boek pakte gung het over wetenschap en over levens van onderzukers, van schrievers en schilders. Algemene samenvattings leut e rusten, het bezundere wol e weten. Zo was e gaangs de wereld kleiner te maken om het grote te bedappern.

'En omdat we now toch zo met mekaar praot. De onmin tussen joen opa en mij heurde der ok bij. Hij zal het nog aal niet geern heuren, netzomin as ik het geern van mien va heuren wol, maor over veul onderwarpen dèenkt we niet zo verschillend. As dat wel zo liekt te weden, dan kuj naor de daoden kieken. De vörm van het schilderwark en de kuunstwarken van je bruur,' Gerrit keek over de brille hen Willem die wien inschunk en de bellegies in het glas leek te tellen, 'is aans, maor hij hef jaoren varfd over dezölfde motor die mij een half levent gaangs haolden hef. Dat de arm van Willem an de körte kaant bleven is, dat is slim vervelend, maor het is veur mij een uting van de onmeugelijkheid vast te pakken wat dichtebij is. Dat was veur mij vrogger, maor ok now, niet aans. Aj het zo bekiekt is het ok mien korte arm.'

Will weur hellig. Ze mussen hum van de arm ofblieven. Zölfs zien va mus hum van de arm ofblieven.

'Joen moe was dichte bij, maor toen ie geboren waren, toen was ik heur kwiet. Toen was ik kwiet wat mij dierbaor was. Maor ik kreeg joe Siena.'

Even aorzelde Gerrit, asof het hum nog aal muite koste om woorden te vinden en ze uut te spreken. Het snokken was al jaoren veurbij. De dood van Marie bereurde hum nog wel, maor an de binnenkaant. Dat was genog.

Siena heurde dat Gerrit *dierbaor* zee toe e het over Marie had, dat e niet zee *mien liefste*.

'Ie bint mij nao, net as Willem, maor ik kan joe niet vasthaolden. Mien arms bint te kört. Ie kunt dat ok as beeld zien, net as de slang in het paradies. Dat is mien addertie onder het grös. As ie mij niet goed verstaot, of niet goed verstaon kunt, of as ik mij niet goed genog uutdruk, dan kuj mij daor morgen zwart om ankieken, dan hebt we nao verloop van tied stried over zwart & wit. Dan stiet de kark niet meer in de midden.'

Siena keek met verlaangst naor het deusie sigaretten dat op taofel lag. Willem had het liggen laoten, maor ze bleef der of.

'Zo zit het zu'n beetie?'

'Ja,' zee heur va. 'Zo zit het zu'n beetie, maor allent wat mij angiet. Veur joe kan het aans weden. Ie hebt joen eigen waorheid.'

'Ik zie ik het zo: der is niet veul neis op eerde en onder de eerde. Ie kriegt wat ie der in stopt. Kinder mut ofscheid nemen van de aolden. Ze mut ja op eigen bienen staon as de aolden der niet meer bint. Om ze stark en weerbaor te maken, hangt der gedurig onmin in de locht. Stried maakt stark. Mien va

zee het altied al, vechten muj, maor ik wol der niet an. Ik was pacifist. Now zie ik dat ik hum niet begriepen wol. In die tied kun ik het niet. Starker nog: het much niet, dan zul ik nooit mien eigen pad vunden hebben. Dan was ik niet stark genog west om te doen wat ik daon heb toen joen moe störven is.'

'Dus wij kriegt ok ruzie met mekaar?' zee Siena.

Ze rekte naor het deusie North State en haalde der ien uut en huuld Willem het pakkie veur.

'Doe mij veur disse maol maor een sigaar,' zee Willem.

Gerrit rekte zien zeun een Ritmeester.

'Ik heb het had. Wat een gezeur hier an taofel,' Willem stak de braand der in. 'As komp in de meuln te pas.'

De gewichtloze rook nam het uutzicht vot. As is verbraande turf.

'Bijkaans,' zee Gerrit en langde Siena de ansteker an.

'Bijkaans kriegt we ruzie over het roken, of over drugs, draank, over geleuf, of over joen ofkeer van vlees-eten en joen liefde veur peerde, veur onbespeuten gruunte. Bijkaans kieze ie een verkeerde man om joe levent met te delen, ien mien ogen dan. Of vrouw vanzölf.'

'Oh, oh, oh,' reup Siena, 'daor hebt we het niet meer over, dat hadden we ofpraot.'

'Kiek, dat mien ik now,' zee Gerrit.

'We hebt het der niet meer over, maor de onmin, of beter: de onmacht om met de dingen om te gaon, die blef.'

'Tot ie ze laot rusten,' zee Willem.

'Ie hebt geliek jong. Schenk mij nog iens in Will.'

Gerrit zag dat het gezicht van Willem betrökken was. Hij kende het gevuul dat der onder zat. An de butenkaant was der vrede, maor onder taofel gung de wedloop gewoon wieder. Willem had wark vunden bij het Stedelijk in Amsterdam. Zien zeun zul in de kommende tied veur een diel de toonstellings in het hiele laand met uutwisselings bepaolen. De oorlog zul wieder gaon, zichtbaor veur elk die het museum an de binnenkaant bekieken zul. En ogen had om te kieken, ogen om te zien. Gerrit was niet van zins hum met kuunsten te bemuien. Deur ofstaand zul de ofstaand vanzölf groter worden. Smaangs mus ie wied vot gaon om dichterbij te kommen. Zo heurde het. Willem mus daor zölf achterkommen en Siena ok. Met een half jaor zul Siena het huus uut gaon, dan kun e verhuzen naor het huusie tussen Diphoorn en Achterste Erm, dat e op het oog had. De artikels wol e rusten laoten. De computer huufde niet meer met. Gerrit wol hum in de tuun vernuvern. Gerrit zag hoe Willem het wienglas an het steeltie dreide. De wien bleef op de plek.

'Will, vraog ie de serveerster veur het naogerecht, aj wult. Dan reken ik dommiet of en kun ie met z'n beidend doen wat ie niet laoten kunt. Ik gao dan op huus an.'

Siena gung van taofel en trök de jasse binnenstebuten an. Ze leek in het bont op de keuningin. Daor zul een bloedkoralen hangertie mooi bij passen.

'Ik mut een beetie veurzichtig weden.' Gerrit streek humzölf over de börst

en knupte het jassie dichte.

'Ie kunt nog genogt risico's nemen.'

Gerrit keek Will an en huuld het glas omhoog, toen drunk hij het glas in ien teug leeg.

'Der bint gien risico's,' zee Will. 'Der bint kaansen en uutdagings.'

Sachertorte

En dommiet lekker in bad, dacht Will. Hij keek al uut naor het half uurtie, of langer, in het ligbad bij zien va in huus. Hij had die man niet veul meer te zeggen, maor as e dan toch hen de aolde heer gung, dan kun e der ok wel plezier an beleven. Will reed uut München vot en dreide de autobahn op richting Arnhem. Meer as duzend kilometer lagen nog veur hum, veur e in Achterste Erm weden zul, waor zien va al jaoren in een huusie achter op de es woonde. Naost hum had e een plestieken puut liggen met broodties die e in de stationskiosk kocht had. In de kofferbak stun een plestieken krat veur eerpel die e met weerom hen München nemen wol. Het speet Will niks dat e München evies achter hum laoten kun. Het wark was hum de leste weken de neuze uutkommen. Will was gaangs met de veurbereidings van een tentoonstelling van moderne kuunst. Abstract wark en installaties zulden hen het Provinciaal Museum.

Will zöch een klassieke zender op de radio en leut hum votzakken in de zwartleren stoel achter het stuur. Op de autobaan schakelde hij de cruise control zeug de luxe op van de zwarte mercedes. Hij sneuf de locht van het neie leer diepe in de longen. Zien va zul opkieken, dat wus Will zeker, en aans de buren wel. Die ofgunst, al was het maor een beetie, die had e van neud, nog aal.

Will verdiende goed met kuunst, as kuunstenaor en as organisator veur musea. An de wagens die hum over Hitlers Autobahn veurbijreden en hum integenkwamen kun e zien dat het de mieste Duutsers ok goed gung. De teller wees gedurig rond de 140. De motor bromde zachties en weur zowat hielendal overstemd deur de muziek. Of het aander lu goedgung of niet, dat maakte Will niet zoveul uut. Hij zörgde goed voor humzölf en aander mussen dat ok maor doen. Aander kuunstenaors hadden ringies in de oren. Hij had een golden hoektand met de initialen graveerd in heufdletters. Die hadden hem bij de vrouwlu niet het succes opleverd, dat hij der van dacht had. Ze hadden liever een man met beide arms geliek lange. Maor met geld was een bulte te koop.

Ienmaal in de drie maond reed Will hen het huus van zien va. Smaangs belde e van teveuren met Siena. Een weekend allent met de aolde man had e nog aal muite met. Zien va had hartklachten en zwakke aoders. De klachten waren begund in de tied dat Will ofstudeerd was en wieder het laand intrökken was, in de tied dat Siena het huus uutgung. De kwaolen van zien vader hadden Will in het begun bedrukt. Gerrit woonde allent, an de raand van de bos, net buten het dörp. Buren huulden hum in de gaoten. Toen Gerrit geregeld hen het ziekenhuus mus, was Will vake hen en weer reden, maor toen de klachten minder weuren, was hij vaker vot bleven.

De klassieke zender leut nao Solveigs sang uut Peer Gynt veuls te lange applaus heuren. Dat was een treurlied van Edvard Munch uut het kaolde Noor-

wegen. Will toetste een aander zender in en vuul midden in aolde popmuziek. Jeugdherinnerings weuren raakt. Het veurjaor was iniens dichterbij, wiederop kwamen scheuren in de grauwgrieze locht. *Son, you 'll be a bachelor boy, until your dying day*, zung een mannenstem. In het heufd van Will weur een knop omdreid. *Until your dying day.*

Nao die eerste hartaanval had Will hoopt dat zien va der in blieven zul. Will had dat niet dèenken wuld, maor gedurig was wrok in hum boven kommen as e op weg was naor het ziekenhuus. Het was stille west op het raozen van de motor nao, maor in het heufd van Will was het oorlog en had agressie van jaoren een uutweg zöcht. Deur het verkeer kun e niet hielendal in woede votzakken. Hij had het heufd bij de weg haolden mutten, as hij overleven wol. Will wol dat niet aal, maor de drang om toch tussen de strepen op de straot te blieven en niet roekeloos met het stuur om te gaon, was stark genog west. Vake had Will lifters metneumen uut zölfbescharming.

As e met driftige passen deur de briede gangen leup, tussen brancardbedden die laangs de wanden stunden, in ofwachting van operatiepatiënten en dooien, tussen drokke verpleegsters in körte deurzichtige uniforms met horlozies aan het börstzakkie, met de ziekenhuislocht in de neuze, was de kwaoiigheid votzakt. Ieder maol as Will naost het bère van de aolde man stun, had hij zien va op de scholder klopt, hum een haand geven en starkte wèenst. Dan was Will veur een uur Willem.

Jaoren had Will zien va de haand niet schud, niet bij het votgaon, niet bij ankomst. Will had zien va niet anraakt sund die zaoterdagnommedag. De opname in het ziekenhuus was der veur neudig west om die onbenuumbare drempel te nemen. Will had praoten wuld naast het ziekbère waor een monitor in fluorescerende golfies de hartslag zien leut, waor uut een fles een sukeren zoltoplossing in de aoder van de dunne arm drupte. De ofrekening kwam as de hemel in zicht kwam. Will had zwegen en veural naor buuten wezen waor tuunlu rozen sneuiden.

'Wat ik van joe had heb,' Will heurde de woorden scharp en bietend in het heufd. 'Wat ik van joe had heb, heb ik liever op de schup as in de haand.'

Zowat een kwart ieuw leden, maor die woorden was hij niet kwiet raakt. Op de miest onverwachte momenten kwamen die zinnen boven. Ze weuren lösmaakt deur onbenullige veurvallen, deur een kind op straot, deur de locht van een sigaar, van stamppot boerenkool, deur een popliedtie, deur peerdegehinnik, deur de Egerländer Staatskapelle..

Ze hadden woorden gehad over de politiek. Will kan het hum niet goed meer veur de giest halen. Het was bijkaans apartheid in Zuud-Afrika of oorlog in Vietnam, of ien of andere koloniale bevrijdingsstried. Het was wied, wied van het dagelijkse levent op het dörp, wied van kuunst. De ruzie was aolde zeerte van een oorlog tussen generaties. Will had dat niet zo zien, toen niet. Will had woede vuuld. Woede zunder uutweg in een aanval met geoorloofde en ook niet met ongeoorloofde middel.

'Ie bent m'n kind niet meer, as ie zo dèenkt.'

Will kan hum de man met de rooie kop zo veur de giest halen. De machteloze voest op de keukentaofel. Het maandtie met eerpel op het plestieken zwilk. Het zul een schier plaatje west weden in een fotoboek over de jaren zestig, of een gevulig stilleven in eulievarf. Knusse sfeer van eerpelschillen in een rieten maandtie met op de bodem een kraant met veel heufdletters en een messie van W.F. Herder uut Solingen. Will wus now waor Solingen lag.

Siena was kommen om te sussen, der vuul niks te sussen. De onmin mus naor beneden, niet as miegerige regen, maor as onweer.

De tentamens kuunstgeschiedenis en realisme in de kuunst hadden hum niet hölpen, ok psychologie van het expressionisme niet. De verschillen van inzicht waren onoverbrugbaar. Will had niet scholden, niet met de deuren slaon, hij was niet uutvallen. Het was dreug bleven. De kwaoi-igheid had zuch in de botten vastzet, naost al die aander kleine en grote conflicten die hij uut de weg gaon was. Will was pacifist.

'Ik gao vot,' had hij zegd en praktisch as hij was, had hij zegd:

'Met een half uur giet de bus. Ie huuft me niet naor het station te brengen. Ik red me wel.'

Vanof die tied had Willem humzölf Will nuumd. Hij had medelieden met Siena die nog hen de middelbaore schoel gung en nog alle dagen bij heur va in huus wonen mus. Siena much hum alle dagen bellen, Will zul niet hen huus bellen. Niet uutrekken naor de aander, de arms waren hum niet lang genogt..

Will drukte de radio uut, maor het kwaod leek vastzet te weden. Hij trapte het gas diepe in en haalde, in wat veul minder as een seconde leek, de tankauto's en vrachtwagens in, die hum in het leste half uur zwaor ronkend veurbij gaon waren. Will had gien oog veur brekende bewolking en dalen die diepe beneden de viaducten zachtgruun kleurden. De naold raakte de 200, toen zakte de wiezer naor 140.

De tong lag Will dik en strak in de mond. An weerskaanten van ruggengraat vuulde hij pien naor alle kaanten vottrekken. De kuten verstrakten. Hij vuulde loodzware benen toen hij remmen mus veur een tankwagen op de middenbaan. In de spiegel zag hij humzelf matgruun. De pupillen waren slim grote, asof e an de drugs was. Will vuulde de dreuge mond. Hij mus van de weg as e levent bij zien va kommen wol. Will vervluukte deze arfenis die hij niet wuld had en het liefst weeromme geven zul.

De eerstvolgende *Ausfahrt* gung naor een parkeerplaots. Vrog in de mörgen waren der enkelt vrachtwagens. Will parkeerde de mercedes wied vot van de aander wagens, drunk half in toezel een pakkie sap leeg, pakte de lange jasse van de achterbaank, deud de wagen op slot en leup deur een dreihekkie het bossie achter de parkeerplaats in. Hij sneuf de locht van hars en verrotting diepe in de longen en dwung humzölf wieder te lopen en niet gelieks om te keren. De reize naor het huus van zien va mus e maken. Op blad glunsterden druppen water met kleine witte oogies. Tussen de struken klunk geritsel. Will zöcht vastigheid an spieren dreug grös die in pollen bij mekaar stunden, an takkies op de grond die een maol diel waren van een

groter verbaand en now diel waren van een ander verbaand.

Aan de raand van het bossie lagen akkers te wachten op eerpel of mais of sukerbieten. De eerde rustte onder de warmer wordende locht, zachtdampend bruungeel en zachtglooiend. Aan disse kaant van het bossie, met de wind in het gezicht, was het snelverkeer niet te heuren. Achter Will lachte een raaf.

In het bossie achter Will lachte de (corvus)[2] vanneis. Het was een schrouw. Will keek om, maor kon de veugel niet vinden. Hij deed kört de ogen dicht en vuulde de oogballen raozend bewegen. Hij kende dat van slaopeloze nachten allent in het tweepersoonsbère. Hij dacht aan zien va die op hum te wachten zat, die bijkaans sleup in ofwachting van de zeun met de korte arm. Bijkaans had de aolde luxe bieren in huus haald, en kinderchips.

Der was gieniend te zien. Will trök een haortie uut de neuze. Ach had e maor een vrouw die hum de haoren uut de neuze knipte.

De akkers lagen kaal en verlaoten. In diepe karrespeuren stunden plassies troebel water. Wieder naor het oosten waren heldere vlekken in de locht. De zun scheen deur dunne wolken, cirrostratus perlucides, maor de straolen warmden nog niet. Will sleug de panden van de jasse naor achter en huuld ze met de ellebogen bezied. Hij trök de rits van de boks langzaom naor beneden, geluudloos. De drok in zien heufd steeg. De spanning zakte hum naor het kruus. Will zette de bienen een eindtie van mekaar, de jasse weierde as een driekwart kegel om hum hen, as een karkklok met een hap eruut. De linkerhaand huuld de broek lös. Will zag humzölf an de bosraand staon, heurde hoe een kreet hum ontkwam. Het antwoord van de raaf leut hum schrikken. Will sleug de jasse dichte. Het was nog gien elf uur in de mörgen.

An de schoenen zaten naolden en blad. Met een pepieren buusdoekie wreef hij de schoenen. Hij knupte de veters vanneis strak. Will legde de jasse op de achterbaank. Gien smet te zien. In de warme wagen hung een weeïg zute locht. Uut het ziedvak van de deure haalde Will een pakkie frisdraank.

Parkplatz bitte sauberhalten.

Will schopte tegen de plestieken bak en speide in het grös met peuken en blikkies. Hij had niks van weerde achtergelaten.

In een Raststätte waste hij de haanden en sleug lauwwarm water in het gezicht. De toiletjuffrouw reup hum weeromme veur vieftig eurocent. Ze leut hum het oftrokken gezicht met vale wangen vergeten, dat hij in de spiegel op de hangende schouders zien had. Hij nam koffie, ohne Milch, ohne Sahne.

Nog een uur of drie, dan zul hij bij de baos weden. Op de achterbaank stun een deuze met een Sachertorte.

Will had niet beld, de zwaorte die hum in het heufd kommen was, kun hij maor krapan de baas blieven. Nee, hij was geen kind meer, hij hoefde niet meer zeggen dat hij weg gaon zul of blieven zul. Will was nooit kind west. Niet wèenst vanof de ontvangenis. Met een bevestiging van dat gevuul, van die ongriepbare beklemming op die zaoterdagnommedag.

'Ie bint mien zeun niet meer. Ie bint mien kind niet meer as ie zo dèenkt.' Bijkaans had zien va wat aans zegd.

Bij de uutrit stund een lifter met een rugzak. Will stopte niet.

In de biebel stun het al dat aolden de kinder verstoten zulden, dat de ofrekening van het geleefde leven volgen zul en dat veur de meesten van de geleuvigen, -*gleuvigen, gleuf, watte, zee ome Frans*,- de hel wachtte in het hiernaomaals. In de biebel stun niet hoe die versteuting der uutzien zul, maor het mus zowat weden as Adam en Eva die uut het paradies jaagd waren en allent tot kwaod in staat waren. Net as Jeroen Bosch dat varfd had. Langzaom drung tot Will deur dat die zaterdagnommedag de vervulling was van dat deel van biebel en koran. Van de stoel naost hum pakte hij de puut en haalde er een stoetie uut. Zowat 100 kilometer tot aan de grèens, zag hij. Hij nam gas terug.

Bijkaans mut aolden de kinder ok wel de deur wiezen, der uutschoppen en votsturen om ze overleven te laoten.

'Vechten, ie moet altied vechten. Slao derop.'

Will had niet vechten wuld, niet slaon wuld. Ok niet met zien körte arm. Zien va had andermaol een rooie kop kregen, niet temd deur de weten-schap van de slooptocht die hart en aderen in het geniep begund waren. Vanzölf, zien va was genogt knooid west, maor had e dat wieder geven mutten? Het antwoord leek *ja* te weden.

Waor maakte hij hum eigenlijks ok nog drok om. Zien va was een aolde en breekbaore man worden. Gerrit had hum teruggetrökken in de tuun en in de publicaties. Dat was zo schier begund met het *Journal of Organic Chemistry*, met een artikel over splitting van het ien of aander. Will had het op een nommedag iens op internet naozöcht. Het verhaol was ningtien maol citeerd, as leste deur Marco Scarzello uut Sienna in Itaolië, en dat was niet niks in de wetenschap, maor lang niet genogt veur de Nobelpries.

Wat kende hij zien va nou nog. Bijkaans weur het tied om de kwaoiigheid bezied te zetten en iens vraogen te gaon stellen an de zwiegzaome man. Wat wus hij, drok gaans in kuunst en cultuur en met succes doende het volk op zien meniere te verheffen, wat wus e eigenlijks van zien va en moe, van opa en oma, van de roet van de familie en van humzölf?

Dat e karaktertrekken van zien va metkregen had, dat was dudelijk, maor het muide Will om het verschil te zien maank natuur en cultuur. Dat e een stieve kop had bij toeren en kört deur de bochte gung, kört deur de Splitting om de straot en het café in Bargeroosterveld der maor iens bij te halen, dat lag an de chromosomen, net as de kale kop genetisch in hum verankerd lag.

De körte arm, dat was bijkaans een chemische vergiftiging; dan zul het westerse smeercultuur weden, òf een storing in de hormonen; dan was het goddelijke natuur west. De oorlog, het gleuf, de gleuf tussen manlu en vrouwlu, de turf, de jenever en de muite met warmte en aanhankelijkheid, dat was bijkaans Drentse cultuur. Dat ik zo wied vot mus gaon om dichterbij te kommen. De gedachten gleden Will langzaom deur het heufd. Hij vuulde hum op zwak ies. Ze hebt ze niet allemaol op een riege, had e vake dacht. Het gung dan miestentieds over aander lu. Zien aolden, de familie, elkenien. Will vuulde schaomte bovenkommen. De roezige starke kerel, met de körte arm mus uutrekken naor

een aander, naor zien va en naor de wortels van zien bestaon. Will vuulde dat e achterom kieken mus om veuruut te kunnen.

Het weur tied, om zolang as het nog kun, an de praot te kommen over wat ze gemienschoppelijk hadden, over het aparte in elk, over heftigheid en zachtmoedigheid en over de bedrieglijke ienvold van een geruusloos man.

De achterdeur was dichte, maor niet op slot. De achterdeur zat nooit op slot. De veurdeur weur zelden bruukt. Will bleef in de wagen zitten, asof hij wennen mus aan de stilte om het huus, dat hij deur het kleurde glas in onwarkelijke tinten zag. Hij wol nog niet naor binnen, asof hij hum veurbereiden mus op de twee dagen onder het dak van het huus van zien va. Een koffer uutpakken aj van de reize weeromkomt, kan in drie minuten, maor smaangs duurt het weken veur ie thuus bint, zu'n gevuul.

Will stapte uut, keek met een lichte schaamte naor de glummend auto. Dit is miend, dit is mien bezit, gung deur hum hen.

'Wat heeft een mèens now van humzelf?' zee de va van Willem.

'Zölfs de kont is nog niet van joezölf.'

Gerrit maakte dan een beweging met de wiesvinger en zee asof het niet dudelijk was: 'Niks.' Dat onderwiezer-vingertie! De aolde refexen waren stark.

Het grind naost het huus knisperde al jaoren niet meer. Die vijand had zwiegen leerd.

Will leup naor de achterkaant van het huus, keek in de tuun waor in een holten bak onder plestiek plaanties stunden die dommiet bloemen worden zulden. Het plestiek was zwaor van condensdruppels, wieder was de eerde dreug.

Will keerde hum van de tuun weg, drokte de achterdeur lös, leup deur het barghok waor een herenfiets op een stander stund. Een zak kuunstmest met N,P,K op het grauwe plestiek lag naost de deur. PoKoN.

An spiekers hungen een hark met de taanden naor veuren en een schoffel. In een stellingkast tegen de achtermuur stunden een schoenpoetsdeuze, weckflessen en een maandtie met waskniepers. Op de bovenste plank stun een deuze met pakken ddt (*dichloor-difenyl-trichloorethaan*) en blikkies parathion. Dat gif was niet meer toestaan. Het was het domein van zien va. Op de onderste plaank stund een kistie met eerpel.

De tv leut geluudloos een bladziede van teletekst zien met verkeersinformatie. Van boven het blauwgrieze beeld keek de moe van Will uut een zulvern liest de kamer in, een schiere vrouw van middelbaore aolder. Veur heur was de tied stillestaon bleven sund Siena. Op taofel lag een *Dagblad van het Noorden* openslagen bij de ingezonden brieven. Het was zowat stil, uut de varte klunk zacht raozen.

De radiator van de cv leut korte tikken heuren. Op taofel stund een koppie met een barst der in omkeerd op een schötteltie, op het kleed lagen stoetkrummels naost de tillevisiegids die met het omslag naor boven open lag. Op taofel stunden narcissen in een roege kring op een glazen vaze. Een stoel wees met

de rugleuning naor de keukentaofel. In het hallegie naor de trap hung een kalenderblad met een schilderij van Modigliani.

De deur van de badkamer was dichte, op een briede glief nao waor een bien uutstak, een voet met een slof der an, een bien met een opschoven broekspiep. Waterdamp gleed in wolken laangs het plafond van de overloop. Laangs beslaogen slaopkamerdeuren kreupen tientallen glunsterende speuren naor onder in het gele locht van de lamp. Will aorzelde, maor veur hij besluuten kun umme te keren en vot te gaan, veurgoed, stund hij al in de mistige badkamer. Zien va lag met het heufd tegen de ziedkaant van het bad. Een bloedspeur leup dik stroperig uut de mond over de tegelties van de vloer en weierde uut over het kleedtie dat in rillen tegen de bad scheuven was. Hiet badwater stoomde en stroomde deur de overstort. Will dreide de kraan dicht. Het gorgelende geluud huuld op. Het water weur spiegelglad. Will trök an het kettinkie de stop uut de ofvoer. Met een aal grotere en diepere drei kolkte het water vot. Bloed zat tegen de tegelties van de waand. An het raampie boven de wc-pot. Overal bloed. Uut een flacon binnen haandbereik trök lichtgrune douchegel een kronkelend speur.

'Ik ben joen kind niet meer.'

Will schudde het heufd van zien va zachties hen en weer, drukte op de börst van de aolde man. De bovenste knoopies had zien va al lösmaakt as wol hij de aosem vanneis op gang brengen. Bloed gulpte over Willem hen. Langzaom drung tot Willem deur dat zien va niet meer leefde, dat de ogen die naor hum keken hum niet meer zagen.

'Hoe mut dat met de Sachertorte? Mut ik die allent opeten?' Zien stem klunk schriel in de badkaomer.

Willem scheuf het onwillige lief naor de midden van de badkamer. Met een haanddoek veegde hij bloed van de mond en van het gezicht waor stolsel tussen korte stoppels vastplakt zat. Willem verscheuf het lief van zien va tot naost het bad. Aandermaol gulpte hum roodgeel vocht over de haanden en schoenen. Badwater kolkte een leste maol. Aan de stop en het kettinkie zaten dikke klonten.

Willem zat verdwaosd naost de dooie man op de vloer, natte plekken in de zwarte boks.

'Ie bent Petrus veurbij, hoop ik, ie bent bij moe,' fluusterde e zachties.

Willem dacht niet aan de hel. Hij legde een badhaanddoek onder het heufd van zien va en drukte de ogen dichte. De oogleden gleden weer naor boven. Uut de neuze kwam een bruungeel stroompie.

Willem leup naor beneden en haakte de kalenderplaot van de muur. Die zul e metnemen. Meer huufde e niet as arfenis. Hij zette koffie en waste hum de haanden. Hij belde Siena.

'Met Willem,' zee e. 'Ik heb min neis veur je. Va is der niet meer. We bint allent.'

'We bint altied allent,' zee Siena. Ze snokte niet.

Willem heurde gien gevuul in de stem van zien zuster, of het mus al opluch-

ting weden, of berusting bijkaans. Ze kwam der an, zee ze. Laot in de aovend zul ze op het station in Hoogevène weden.

Willem belde de huusdokter.

'Ie had niets doen kund, ook niet as ie der bij west waren,' zee de dokter.

'Hij heeft humzölf doodgehoest, dèenk ik, vanmörgen toen hij in bad wol. Deur het gehoest is een aoder in de longen knapt. Het heeft maor heel kört duurd. Joen va heeft der niet veul van gemarkt.'

Willem keek op het horlozie.

'Ik weet eerst genog,' zee e. 'Siena komp dommiet.'

De dokter leup veur Willem an naor buten. Achter de mercedes stun een splinternei motor.

'Ik zal de begrafenisondernemer bellen,' zee Willem. 'Ie wordt bedaankt zo wied.'

De dokter leup langzaom hen buten. Hij was jong, maor schreide niet vake.

In het westen, wied achter de es waor de snelweg leup en hoogspanningsmasten stunden, kleurde de locht roodoranje met smalle blauwgrieze strepen. Het zul beslist schier weer worden, een dreuge dag, mörgen.

De dokter dreide hum omme en gaf Willem de haand. Hij keek laangs Willem hen, asof in het zunlocht dat van achter de horizon tegen de wolken scheen en deur het stof in de locht weerkaotst weur tot een warme gloed, een bosschop te lezen was.

'Doe dat,' zee e, 'kunt ze geliek het bad schoonmaken, dat moet ie zölf niet doen.'

Heavy metal

Elk hef wat te zeggen.
Woorden, maor niet allent woorden,
komt de aander in de muut.
Wat wol ie ok al weer dudelk maoken?

Wok kok

Ik zegge niet veule. Ik gebruuk de haanden en de voeten en ik gebruuk de kop as ik wat zeggen wul. Ik wark in een restaurant. Dat is veur het onderhaold. Het onderhaold van mezölf. Ik prebere mezölf an de praot te haolden met mien wark achter de wok.

Het restaurant is in een schiere stee in een middelgrote plaots, argens in de pervincie. Waor het dörpien lig, dat döt der niet toe. Het mieste in het leven döt der niet toe as ik de borden en de schaolen van de taofelties haol. Daor bin ik merakel rap met, met ofrumen en met zwiegen. Ik ken mien kwaliteiten.

Pol Pot nuumt ze mij in de keuken. Ik lache dan een beetie. Een Pot is gien Wok. In bin in Cambodja geboren, ie kent het bijkaans. Dat laand hef now een aander name. Kampuchea, dat klinkt beschaofder en het is historisch verantwoord.

Ik was een jaor of viefe. Pol Pot was de baos en met hum een zooi aander lu. Nee, ik kan niet netties over mien volk praoten. Ik leup deur het bos en deur de velden. Die heet aans in mien taol, maor dat za 'k jou wieder bespaoren.

Oerwoud was het, een jungle en moerassen zunder veen en heide, maor met mangrove en aander plaanten en bomen. Daor is een film van maakt, laoter. Ik had gien rol in die film, daorumme bin ik hier op de Celtic fields.

Mien va was belastingambtenaor. Hij reisde de dörpen bij langs en prebeerde belasting of te spreken met lu die niet veul verdienden. Mien va hef Pol Pot nog kend. Dat is niet goed oflopen. Ik heb de film nooit zien. Dat huufde ik niet. Ik ken de film.

In de keuken achter de spuulbakken en in de koelcel loopt dreum en warkelijkheid mij deur mekaar. Ik zat in het kamp. Mien moe was der bij. Mien bruur was der bij. Mien zussie was der bij. Mien zussie, zeuven was ze, deud wat wat de bewaking niet anstun. Aj deuden wat niet much, en ie kunden nooit weten wat niet much, dan was de oplössing ienvoldig. De kop der of.

Ik snied gruunte en vlees veur de wok. Ik wokke zölf niet, dat mag ik niet. Ik wark nog niet zo lange in dit restaurant. Het voetvolk is veur het schonen en het snieden. Bakken, braoden en wokken van siepels, prei, tomaten, wortelties, courgette, paprika, aubergine is veur experts.

An de muur hangt een rek met messen. Groot en klein. De kleinen kleeft met een magneet an de mure. Ie kunt ze der zo ofpakken. Das is makkelk. Magneten kleeft zunder daj voele haanden kriegt.

Onder het aanrecht bint open kasten. Het bint rekken met giet-iezern pannen, dat bint de zwaoren. Der bint ok aluminium pannen, zölfde vörm as de zwaoren. Ondiepe as een drinkbak veur vogels. Die bint veur kinder.

In dit restaurant kun ie, as ie dat wult, an taofel wokken. Der bint braanders midden in de taofel en ie zit rondomme, aj met veul bint, of tegenover me-

nare aj met twee bint. Ik brenge de eulie en de gruunte. Ik steke het gas an. Ik brenge het vleis en de gruunte die ik in de keuken in stukken sneden heb. Ik zette de flessen en de schaolen op taofel. Meer huuf ik niet doen. Ik buge en zeg wat vrundelijks as ik weeromme hen de keuken gao. Ik ken mien plek en ik weet wat ik zeggen kan. Dat is mien kwaliteit.

Mien zussie huufde niet bugen. Ze stun rechtop. De man met het zweerd stun recht veur heur. Hij keek heur an. Hij keek in de rondte en zee niks. We mussen kieken. Dat wussen we, al was het niet zegd. We keken. Het zweerd was scharp genogt.

In de keuken snied ik de koppen van de kippen. Daor bin ik merakel handig in. De kippen bint plukt en schoonmaakt, alle voel is der of, maor de kop zit der nog an as ze ofleverd wordt. Dat hef de baos geern. Dat maakt zien restaurant bezunder. Alle ingrediënten bint naturel en biologisch. Ik pak de kip bij de achterpoten en haold de poten hoog. De kip is klaor veur een zweefduuk. Zo wied komp het niet. Ik zwei met het grootste mes. Het mes hangt in een rek, der is gien magneet stark genogt om het te draogen. In ien raom giet de staol deur het vleis. Net zo makkelk.

De koppen gaot in de soep. Die soep hef een exotische name. Ik nuum het niet, bijkaans kom ie een maol wokken en dan heb ik geern dat ie de soep neemt. De koppen zit der niet meer in. Die haol ik der uut veur de soep in de kommen giet. In kippenkoppen zit hormonen, dat weet ik, ik heb deurleerd. Die hormonen kunt joen lief in onstuur brengen. Mannen gaot zuch as vrouwlu gedragen as ze veul kippenkoppen eet. Dat hef veurdielen.

Mien moe, en mien bruurtie en ik. Wij maakten dat wij het kamp uutkwamen. Mien zussie bleef achter. Dat had ie al deur. Bij mien va.

In een opvangkamp leerde ik Hollaands praoten. Ik wus niet waor ik was. Wat wet een kind van de wereld? Ik wus van trektochten deur oerwoud en moerassen. Ik kun kippen slachten en ik kun zwiegen. Veul meer kun ik niet. Aj an de reize bint in een laand waor lu gien aander zaken an de kop hebt as eten, slaopen, wassen en warken, dan leer ie niet veul wat van pas kommen kan, aj in een aander laand te laande komt.

Ik leerde Hollaands en ik leerde wat een kind op schoel leren kan. Dat is niet veule. Ik wus al een bult. Ik kun niet veul neis meer leren. Ik leerde de stelling van Pythagoras, en de stelling van Fermat, de wetten van Lavoisier en van Van 't Hoff, van Boyle en van Gay-Lussac. Ik leerde wat gezond veur mij was: eiwitten, koolhydraten en vetten; en vitamines vanzölf. Ik leerde van Willem van Oranje, van naostenliefde en ootmoedigheid.

Ik leerde van genaode, barmhartigheid, van ootmoed en goedertierenheid. Van alles niet te veul, maor wel genogt.

Ik much over mien laand van herkomst vertellen, maor dat wol ik niet. Ik vertelde van het veenmuseum en van aolde ambachten in Orvelte. Ik was daor nooit west. Ik had gien nocht om daor hen te gaon. Alles stun op internet. Ik maakte een schiere spreekbeurt. Ik kreeg een achte, omdat ik zo netties Hollaands sprak, omdat ik beug toen ik de plek in de klasse opzöcht en omdat ik

lichtbroen kleurd bin. De aander kinder stunden in een kringe om mij hen. De meester met de anwiesstok in de haand naost mij. Applaus kreeg ik, maor het vuulde as klappen.

Ik wok.

Jij wokt.

Hij wokt.

Wij wokt.

Ik ete in de keuken van wat blef en van wat ik achterhaolden heb. Mij wordt niks vraogd.

Ik haold joe niet langer an de praot. Het hiele restaurant is ofhuurd deur de bank. Het personiel kreg een gratificaotie in naturel, ze huuft der gien belasting over betaolen. Mien va hef hier niks te zuken.

Ik heur de bestelwagen van de poelier. Hij brengt vief deuzen met kippen. Ik weet wat mij te doen stiet.

Katheter

Ik heb een katheter. Veur wie het niet wet, dat is niet hetzölfde as een katheder. Een katheter is een plestieken slange waor de pis deurlöp. De slange begunt in de blaos. Het is een deurzichtige slange van krap een halve centimeter dik, an de binnenkaant, de diameter. An de butenkaant is dat 0,7 cm. Ie kunt dan makkelk de dikte van het plestiek uutreken. De slange is van pe, dat stun op de verpakking. Polyetheen zunder wiekmakers der in. Wiekmakers verhuust uut het plestiek en kunt in het bloed kommen. Daor kun ie dan weer kanker van kriegen. Mij maakt dat niet uut. Ik heb het an de prostaat. Dat is een moeilijk woord veur kanker an de edele delen, van wat iens een edel diel van mij was.

De plestieken slange komt uut het gemach, dat is aold Drèents veur wat in de leerboeken penis heet. Penis is een mal woord. Het liekte op de helfte van een plantenname. In het Latiens. Bij dat woord heb ik het gevuul dat der wat mist, al vind ik *Penis aqua rosa* (Lin) net weer te lang. Dat was de middelbaore schoel, de eerste Latiense lesse. Ik wus dat woord, de aander kinder in de klasse kenden enkelt kerklatiens, en *veni vidi vici*. De schoeljuffer schreef het op het bord, met rood kriet, zunder van kleur te verschieten. Alles was hiel gewoon veur die lerares. Dat heb ik van heur leerd, en *luctor en emergo*. Twee jaor later was ze dood. Ze was de helfte van mien aolder. Ik bin op leeftied. Kun gebeuren. De slange giet deur de pisbuis van de penis. Dat mus. Ik kun de pis niet kwiet. Deur de prostaat was de buis dichtedrukt. Zo giet dat aj aolder wordt. Ik bin niet de ienige die de zestig veurbij is met disse sigare uut eigen deuse.

De slange lig langs het bien en onder an het bien, net boven de sok hangt een plestieken puut, ok van pe, met kraanties der an. Het is as het is. Gedurig löp der nattigheid deur de slange. As ik de piep 12 van de boks optrek dan kuj de lochtgele glaans zien. Ik kiek elk half uur wel een maol. Bij toeren zit der een centimeter of viefe nattigheid in de slange. Dat löp niet deur. Met elke stap die ik zet, beweg het warme waoter op en neer, net as in een tuunslange met lochtbellen. Een halve dag loop ik der met in de rondte, dan vuul ik het klotsen an de enkel, dan zet ik de krane lös. Eerst de voet op de raand van de pot vanzölf. Ik huuf gien natte sokken.

Het is een bult ongemak, maor ik doe der niet moeilijk over. As ik het waoter klaotern heur tegen het porselein dan döt mij dat nocht. Lange leden dat ik dat geluud heurde. *Het waeter klaetert mij tegen de glaezen dat et daevert.* Zo zegt ze dat in de Stellingwarven. Vrömd, as de plestieken zak leeg löp, dan zuchte ik diepe, net as in de tied doe het vanzölf gung.

De uroloog is een vrouw. Dat maakt het mij makkelijker mien ongemak te draogen. Ik heb vrouwen hoog, hoger as kerels.

Met een vrouw praote ik makkelijk over wat mij onder de gordel mankeert.

Vrouwlu bint miestens minder kinderachtig as kerels, ok as dokters die kerels bint. Praoties over poep en pies komt bij vrouwlu in goede oren. Ze doet der niet moeilijk over, het is as het is. Ik verschone mij makkelijk as Frau dokter Mondschein der bij is. Ik laot alles gaon en ik praot over alles wat mij gaangs haoldt.

Ik much de boks anhaolden. Het jeukte mij merakel. Daor. Ze huufde dat niet zien. Ik wol geern dat ze keek. Ze deud de rits lös.

Ik had controle. Veurige weke. De dokter in opleiding had het polyetheen der uuttrökken en der vanneis inscheuven, in het gemach, met vaseline om de slang. Daor lach ie niet bij, dat kan 'k joe zeggen.

Mondschein tilde mij de broekspiepe op. De puut was lang niet vol. Lochtgele schien van weerkaotst tl-locht, meer niet.

'Ie wordt vaste klaant,' zee Mondschein. 'Het stiet joe bijkaans niet an, maor ie wordt hier vaste klaant.'

Ze miende op de ofdieling van de piskiekers. Ze miende vaste klaant van de plestieken puten, van de medicienen tegen ontstekings en arger.

'Ie hebt de aolder der veur,' zee Mondschein. 'Ie bint an het ende van de rit.'

Daor was gien woord Latiens bij. Ze wachtte niet. Ze gung an ien raom deur. Kalm en bedaord. De haanden langs het lief, in de buutsen van de witte jasse. Niks gien zenuws, niks gien gefriemel an slangies van stethoscoop. Ze is uroloog. Ze hef gien ofluusterapparaot van neud. Mondschein döt alles met de haanden en met de slanke vingers; verpakt in rubber haandschoen dat wel. Ze vuult mij van binnen en van buten. As zij het döt dan neem ik dat zunder lust. Ok as het gien pien döt, neem ik het zunder lust.

'As het arger wordt, dan helpt we joe. Wisse.'

Ze wachtte. Ze lachte der niet bij, ok niet een beetie. Ze kent gien zenuws, ze huuft gien omwegen zuken.

Ik wus wat der kommen gung, al had ze dat nog niet zegd. Ik had der aover dacht. Ik weet wat mij in de muut komp. *Luctor et emergo*, mient ze, maor niet veur mij. '

As der een ontsteking komp, as bacteries joe aanvalt, dan slaot we weeromme.' Ik had niet anders dacht.

'Maor as der een tia komp, een infarct, een stolling of bloeding op een plek waor we dat niet geern ziet, dan doet we niks om joe weerom te haolen naor het levent met drie maol daogs een schone plestieken puut an het bien.' En gedurig dat ze dat tegen me zee, bleef ze me ankieken.

'We legt joe niet an de hartbewaoking. Ie kriegt gien infuus op de intensive care.'

Ik kende de bosschop. Ik huufde daor niet bij stillestaon. Niet now. Ik rippeteerde de ofkorting *tia* = *transient ischemic attack*. Gien bloed en gien zuurstof in de harsens, veur evies. Het kan mij gebeuren. Ik ken mien bloed en ik ken mien hart. Ik ken mien edele delen en alles wat der met gebeuren kan. As ik an ofkortings dèenke, an vrömde woorden, an al wat Latiens en Fraans is, dan dèenke ik niet an het uutzicht dat veur mij lig.

Mondschein wul mij dudelk maken wat ik al wete. Wat ik niet weten wul. Niet elk uur.

'Disse bosschop valt altied in het verkeerde keelsgat,' zee ze. 'Starker nog. Der is gien keelsgat veur.' Van een vrouw kun ik dit hebben. Disse ankondiging van wat ik al wus. Ik huufde niks vot te sloeken. Ik kreg dörst.

Ze schudde mij de haand. Even leek het asof ze mij smokken wol. Een Judassmok veur de leste maol. Gelokkig deud ze dat niet. Ik mag vrouwlu geern. Ik kan met ze praoten over alles wat der met het lief gaangs is. Ik trek de boks veur ze uut, maor smokken. Nee. Smokken, daor wul ik een kerel veur. Zolange as het nog kan.

Blind

Ik bin blind. Ik kan de wereld niet zien. Ik kan niet zien as aander lu. Wat veur joe gruun is, dat is veur een aander bijkaans blauw, al nuumt e dat ok gruun. Ik ken gien kleuren. Ik ken gien zwart en wit. Ik zie niks. Bijkaans is het veurbield niet zo goed keuzen om zien te laoten hoe een blinde kieken kan. Dat overkomp mij wel vaker. Mèensen begriept mij niet as ik wat duden wul. Van dat ongemak heb ik mien wark maakt.

Ik heb nooit zien. Bijkaans kun ie wel zien. Ik weet dat niet. Ik kan niet zien of ie kieken kunt. Dat heurt bij het ongemak. As ie kieken kunt, kun ie de ogen dichte doen, dan heb ie een idee as wat het weden kan; blind weden. Hoe as het is om te zien, daor heb ik geen idee van.

Ik kiek bij toeren tillevisie. Niet veur het beeld vanzölf. Ik kiek zwart-wit. Kleur is an mij niet besteed. Ik heur halve zinnen, ik luuster naor ondersteunende woorden bij tillevisiebeelden die ik raod, dat is mij genogt. Wat ik niet heure en niet zie, dat dèenke ik der bij. Wat een beeld is, dat weet ik niet. In het echt wel vanzölf, maor as plaatie of op het beeldscharm, dat beeld ken ik niet. Ik mut vulen.

Het merakel kleine en het merakel grote, dat ontkomp mij smaangs. Van een bacterie kan ik mij bij toeren gien veurstelling maken, van een virus ok niet. Een *artist impression* van een atoom, een fantastische tekening, ik heb der niks an.

Bij de huusdokter kreeg ik een virus in haanden drukt en een bacterie, van plestiek vanzölf. In gedachten kan ik die modellen kleiner maken en limtig, en slof en beweeglijk. Zo giet het ok met atomen en moleculen. Bollegies en staafies en springveerties uut de modellendeus, en dat in gedachten kleiner maken. Dat speul ik nao verloop van tied klaor. Maar vergroten, dat krieg ik niet veur mekaar. Een barg, een gletsjer, de maon, een vliegmeschien, het heelal, oenze lieve heer. Die blieft klein bij mij.

Ik bin kapelaan. Ik preek in de karke. Ik bin rooms. Dat bestiet nog. Ik lees de biebel in braille. Benaom Marcus heufdstuk10 verzen 46-52 waor Jezus de blindeman weer zien lat. Die parabel ken ik uut de kop. Ik preke daor geern over. Het karkvolk is dan doodstille.

Ik preke geern. Kanselkoorts hebbe ik niet. Het maakt mij niet uut of lu naor mij kiekt. Ik heb een zunnebrille op. Met lösse haanden weet ik het pad hen de trappe naor de kansel. De staotenbiebel lig op de raand. Het is een hervormde staotenbiebel, maor dat maakt niks uut. Het is veur het beeld. Straotenbiebel, zeg ik bij toeren. De biebel wes joe de weg.

As het ramadan is leg ik de koran op de kansel. Gien mèens die het zöt. Ik doe alles uut het heufd. Dat is een veurdiel van blindheid. Ie kriegt een merakel geheugen; uut noodzaak.

Het kostte mij muite hen het seminarie te kommen. Een blinde, wat mussen ze der met? Blinden ziet ze niet geern in de kerke, doven, dat is een aander verhaol.

Ik heb deurzet. De tied zat mij met. Negers uut Afrika komt hier te preken, Ieren, Italiaonen en Polen. Alles doet we om vrouwlu van de kansel vot te haolden.

As ik preke luustert het volk. Ik heur gien geritsel van papierties, enkel lu die hoest. Ik weet welke geleuvige hoest in welke banke. Dat is een veurdiel van blinden. Een blinde kan merakel goed heuren. Ik kan heuren of de karke vuld is of dat allent volk op de leste baanken zit. As ik mark dat lu eerder votgaot, dan zet ik de zunnebrille of en dan zeg ik der wat van. Moej ze zien kieken!

Luustern kan ik ok. Ik doe geern de biecht op zaoterdagnommedag; in het duuster in het biechthokkie. Veur mij maakt het niet uut. Ik heb nooit het locht op. Ik braand gien keerzen veur de gezelligheid. Ik braand keerzen in de karke veur de locht. Aansteken? Dat he'k goed in de vingers. Vuur maok ik zunder hulp van aander. Ien lucifer is genogt om de braand der in te kriegen.

Biechtheuren is merakel. Elk vertelt wat e daon hef of doen wol. Ik krieg alle details. Elk die komp, wet dat ik blind ben. Net of ze meer zegt as ze weet dat ze niet zien wordt. Bij toeren vuul ik mij een hijger an de tillefoon, maor dan aansom. Ik huuf niks te zeggen. Ik glui van de verhaolen en de ontdekkings. Ik ken de theorie van de zichtbaore wereld. In het duustere biechthokkie heur ik de daogelijkse warkelijkheid.

De herdershond lig achter het altaar. Hij wacht tot ik uutpraot bin. As ik de zegen geven heb an het gemene volk komp Hector in de bienen. Zunder kieken pak ik de beugel die Hector op de rugge hef. Ik kun met de ogen dichte veur het zingen van de slotzang de kerke uutgaon, maor dat is mij ienmaol verongelukt. Een misdinaor had het wierookvat in het pad staon laoten. Dat leverde mij een gebreuken bien. Boete veur hoogmoed, ien van de ondeugden.

Die vingerwiezing van de almachtige en alziende was genogt.

Hector giet alle zundagen met.

Veur het huushaolden heb ik hulp. Een man allent kan niet alles allent. Benaom niet as e blind is. Oenze Grootherder hef mededogen en erbarmen. Hij is allang bliede dat der op Erica een veurganger is veur de heidekinder. Hector brengt mij tot de bijkeuken. Daor hef e de maand. In huus weet ik het pad met de ogen dichte. Magdalena helpt mij met de grote dingen die ik niet begriepen kan. Magdalena is wies met mij. Elke zaoterdag komp ze te biechten. Ik heur gedurig heur stem in mien heufd, ok as ze niet in de buurt is. Magdalena haoldt van mien woorden. Ik leze heur veur as ze der om vrag.

Veurlezen dat doe ik met de vingers, maor dat hadden ie al deur. Ik leze veur in braille. De boekenkeuze is niet zo groot, maor groot genogt veur Magdalena. Ik bin een gevulige man, 21 en niet allent wat de vingertoppen angiet. Al mien antennes staot op ontvangst. Alle zenders komt bij mij binnen. As ik de locht van keerzen en wierook roeke, dan zingt heur woorden mij deur de harsens.

'Zo as een blinde vulen kan.' Magdalena zingt de woorden van mien zinnen.

Om in de taol van de zienden te praoten: ik zie alles. En wat ik niet begriepen kan, dat vuul ik.

Vingertop

Ik heb de vingers der of. Niet allemaol. De helfte van twee vingers an de linkerhaand. Met de slieptol was ik gaangs een weidepaol te zagen. Niet krek het juuste gerak. Nee, dat niet. En ik wus ok niet waorveur ik een weidepaol zagen zul. Ik deud maor wat. Een mèens mut wat doen. Ik had tot an de middag in bère legen, allent, zunder Johanna. Johanna is van vrog opstaon. Ik niet. Benaom niet as ik, as wij…

Laot ik het daor niet over hebben.

Johanna is an de zwaore kaant. Het lief mien ik. Vergeten om twee van te maoken. Ik mien dat niet min. Ik lus der wel pap van. Heur maotwark scheelt mij vrijerij buten de deure. Twee in ien. Ach wat ok.

Ik har de sandalen lös an de voeten. Zo uut bère. Onderboks an, körte piepen. Ik mus wat. Achter huus lag een weidepaol. Zunder dèenken, dèenken is veur de dommen. Lu die het al weet, die huuft niet dèenken. Zunder dèenken kreeg ik de slieptol an. Lawaai, vibraoties.

Ik kan der een lang verhaol van maken. Doe ik niet.

Ik gleed uut. De slieptol gleed met. Het blad vuul tegen een bongel en brak in veer stukken. Ien stuk langs de kop. Mis. Een aander stuk deur de wiesvinger en de middelvinger. Der of.

Ik schrouwde niet. Waorveur zul ik schrouwen. De vingers gungen der niet met an as ik schrouwde. Johanna was vot. Bosschoppen.

De slieptol dreide deur. Ik trök de stekker uut het contact. Genogt lawaai. De vingertoppen in de buusdoek. Bloed an de paol. Het zul mij wat. Ik bin zölf hen het ziekenhuus reden. Mercedes. Automaot.

'Zöt der min uut,' zee de dokter. Asof ik dat niet wus. Ik langde hum de vingertoppen. Geliek de operaotiekamer in.

'Maok mij maor weg,' zee ik. 'Ik huuf dit niet metmaken.'

Dokter wol plaotselijk verdoven. Ik wul alles wel metmaoken, maor het geteut om mij hen. Wat mut ik daor met.

Zes uur gaangs met drie man. En dat veur twee vingers. Ik huuf het niet zölf betaolen.

Ik lig op bère. Boven mij is een tillevisie. Ik kieke geern motorrieden. Ik mut anvraogen en betaolen veur een tillevisie an het plafond. Morgen brengen. Naost mij een praotiesmaoker. Ik weet niet waor hij het over hef. Maakt mij ok niet uut. Tweepersoonskamer. De slieptol lig nog in het grös. Ik gao rap weer hen huus as het an mij lig. Johanna is der nog niet. Ze komp dommiet. Het ziekenhuus hef heur beld. Ik kan dat zölf ok. Bellen. As het ziekenhuus dat döt is het ok goed. Beter. Visite tussen drie en achte. Ik ligge op de rugge. De haand jeukt mij. Het toppie dat der of is jeukt mij. Ik kan niet krabben.

Johanna hef mien bruur en mien va metneumen. Ik kiek bezik. De prao-

tiesmaoker hef visite. Ik luuster, maor ik heur niks. Wie zal mij wat vertellen. Johanna schöf tussen het bère en de muur. Ze is in het wit. Alle rondings zit der nog an. De stoel met leunings is an de krappe kaant. Ze zit klem. Ze kan niet lang in dezölfde holding zitten. Liggen ok niet. Benaom as we… Laot ik daor niet an dèenken.

Dèenken en praoten is veur de dommen. Ik dèenke allent as het mut. Ik doe. Johanna wet dat. Va zit an de aander kaant van het bère. Hij zeg niks. Leunt met de ellebogen op de kneien. Het liekt asof e een shaggie roken wul. In het ziekenhuus mag niet rookt worden. Wat een kul. Roken: wark veur dokters, dat ok. Mien bruur zeg niks. Hef nooit veul in te brengen. Hij kek asof hij de vingers kwiet is. Maakt mij niks uut.

'He 'j dörst?' vrag Johanna. Domme teut. Dan kek ze mij naor de haand. Uut een plestieken tasse pakt ze drie pakken sinasappelsap en twee appelsap. Grootverpakking. Lidl.

'Ik mut om half zesse in huus weden,' zeg ze.

'Wat veur drokte heb ie?'

'Ie kriegt van taofeltje dek je,' zeg ze. 'Ik mut eten koken.'

'Haol van de Chinees,' zeg ik. De vinger jeukt mij. Ze giet staon.

'Kost geld.' Johanna met heur euro's. Ze hef de slieptol in de schuur legd. Op de warkbank.

'Gao met het kapotte blad hen Hornbach. Vraog een neie.'

Va stent en kreunt naost het bère. Bruur haoldt hum an de bèreraand vaste.

'Drinken,' zeg ik.

Johanna zet sap op het taofeltie. Ik kan der krapan bij met de rechterhaand.

'We gaot.'

Ze gaot.

Smok

Ik bin van het geriffermeerd gleuf. Zo bin ik opvoed. Ik kan der niks an doen. Neem het mij niet kwaolijk. Der is niks mis met. Folkert was gewoon hervormd. In de tied dat we stille omgang kregen was dat verschil nog bezwaord. Ik bin dan ok bliede met de PKN; alles in ien verienigd. Wat mij angiet meugt de moslims ok met an doen met de Protestantse Kerken Nederland. As ze de moskeeën dan ok maor in vol eigendom overdoet in het gemienschaoppelijk bezit. Zeg now zölf: Zoveul verschil is der niet maank koran en biebel. De koran is een scheikundeboek met veurschriften. Ik kan dat weten. Ik weet van scheikunde, van stinkproeven, reacties en van tegenreacties. Ik bin chemisch analist.

Chemici hebt oplössings veur daogelijkse vraogen. Dominees hebt oplossings veur vraogen die ie niet stelt, daor hebt ze de biebel veur, en de koran.

Scheikundigen hebt oplossings veur wat joe alle dagen in de muut komp. Ik doe der niks meer met, niet met gleuf en niet met chemie. Beidend slaopt en doezelt op de achtergrond. As ik mij ienzaom en allenig vuul, en dat komp bij toeren veur, benaom as Folkert een week vot is; as ik mij minnegies vuul dan kook ik soep en dan heb ik mien oplössing bij de haand. Soep dat is mien oplossing van slierties, zolt en mineralen. Dat vind ik knap van mezölf. Ik heb dat van die soep niet hielendal zölf verzunnen. De therapeut gaf mij het haandvat.

'Gao maor haolden van de dingen die joe plaogt,' zee e. 'Dan vernuver ie oe de hiele dag.' Dat was zien analyse.

Ik wol hum wel smokken. Dat heb ik ok daon, veur het verlaangst naor zien gulle mond mij plaogen zul. Ik deud het met tegenzin. Ik krieg het nog hiete as ik an die spreekuurlippen dèenke. Ienmaol in de maond gao 'k hen de therapeut. We smokt niet meer, dat muit mij. Hij gef mij veul.

De biebel is een roman. Dat wus ik van de zundagsschoel. Ik lees het aolde testament now ik zölf Sara zien heb. Ik bin op leeftied en dan griep ie geern weerom hen wat in de kindertied belangriek was. Folkert döt dat op zien eigen wieze. Hij hef een minnaores van een jaor of achttien. De aolder dat wij verkering kregen. Ik maak mij der niet drok om. Ik leer haolden van wat mij plaogt. Dat maagie hef een va van neud. Wisse. Folkert döt merakel goed wark. Folkert is een goeie kerel. Folkert lat zien dat e echt van mij haolden hef toen ik achttien was en hen de laboratoriumschoel gung.

De kinder bint het der niet met iens, met de jonge vlam van va. Ze zegt dat niet tegen heur va. Ze klaogt tegen heur kinder en tegen mij. Zo giet het altied. Het slachtoffer kreg altied de schuld en de verwieten: eigen schuld, had ie ok maor. Daoders gaot vrij uut. Ik laot dat maor zo. Folkert kreg an het ende van de maond geld op de giro. Ik heb een machtiging. Der is gien vraog meer naor chemie, gieniend hef mij van neud; gleuf blef.

Mien lief is aold en versleten. Ok een therapeut kreg de spieren en botten niet weer op stee. Ik laot dat zo. Ik gao veur de anrakings. De magnetische haanden van de masseur laot mij vulen dat ik een lief heb.

Alle dagen neem ik twee- driemaol de temperatuur. Van achtern, rectaol, dat is het miest betrouwbaor.

Ik heb een aolde kwikthermometer. Die döt het nog goed. Ik prik het kwik diepe der in. Vief minuten laot ik het zitten. Ik loop der bij. Zunder slippie onder de rok. Zitten kan niet. Ik lees de stand of en zet de getallen in mien agenda. Alle dagen hetzölfde, 37,8 °C, binnen de standaarddeviaotie. Ze bint nargens goed veur, die metings. Ik weet het. Het is gewoonte en het gef een aangenaom gevuul. Ik kan het anraoden. Het is vastigheid.

Ik bin der zunig op, op het kwik en op de traditie. Kwik mag niet meer. Het is giftig en gevaorlijk. Het zul mij wat. Digitaol is veul arger. Gieniend hef verslag met menare, al liekt het asof de hiele wereld met menare an de praot is. Ik weet wel beter.

Ik heb drie kinder, drie dochters. Niet ien is lesbisch, ze bint alledrie trouwd. Gelukkig maakt mij dat niet uut. Ze hebt elk drie kinder. Ik haold van die symmetrie en die harmonie. Ze belt mij geregeld. Tweemaol in ’t jaor. Vaker huuft niet. Dat is wel iens aans west.

Folkert hef een eigen tillefoon. Hij kan sms’en. Ik kan dat niet. Folkert hef digitaol verslag met de kinder. Ik gao op zundag hen de karke. Een mèens kan niet alles hebben. Ik heb een fysiotherapeut, een zielenknieper. Ik heb mien chemie, ik heb mien gleuf.

Devon

Ik hete Devon Schimmelpenninck. An de name zul ie dèenken kunnen da'k op het vwo zitte. Dat hej verkeerd. Hielendal mis. Ik zitte in de tweede klasse VMBO. Ik bin niet ien van de slimsten. Mien va zeg dat ik dom bin.

'Een aap kun nog beter leren as ie,' zee e vanmörgen.

Om de aander weke wone ik bij mien va. Hij hef geliek, maor hij huuft dat niet zo vake te zeggen. Mien moe, ze woont twee straoten wieder, zeg dat ik mij niks antrekken mut van va. Ze hef geliek, maor ik trek het mij wel. Va is een klootzak. Mien moe ok as ze begunt te zeuren. Gelukkig zeurt ze niet vake.

'Mien apekontie,' zeg ze as aordig doen wul.

Ik wone liever bij mien moe as bij mien va. Dat mag ik niet zeggen. Ik zeg het wel. Mien moe zeurt minder en ze kookt beter. Bij va ete ik chips en van de Chinees. Va drinkt bier. Moe drinkt thee en kek naor de tillevisie. Opsporing verzocht en aander rotzooi. Ik heb een tillevisie op de slaopkamer, zwart-wit. Ik internet as ik boven bin. Bij mien va kiek ik porno op het internet. Hij kek zölf ok. Ie bint een kind, zeg mien va. Ik kieke kinderporno, zeg ik. Bij mien va vervele ik mij.

'Aj niks te doen heb,' zeg mien moe. 'Doe dat niet hier in huus.'

Dan gao ik de straot op en hang daor wat met aander jongens.

Toen ze bij mekaar waren hadden we nog een hond. De hond kun der niet over: de iene week bij va en de aandere week bij moe. Mij weur niks vraogd. Ik blaffe niet.

Verkering hebbe ik niet. Bin ik nog te jong veur, zeg mien va. Mien moe vind het wel goed as ik verkering krieg. Ze was der zölf ok betied bij. Ik huuf nog niet. Ik internet liever en ik cross wat op de brommer.

Mien klassenleraor, mentor, heet dat, zeg dat ik primair reageer. Het zul mij wat. Hij is ok een klootzak, maor een aander klootzak as mien va. Ik mag hum wel. Hij zeg dat ik een heldere kop heb. Hij hef het niet over mien verstaand. Ik kan luustern.

Mien mentor gef Hollaands. We schrieft sollicitaotiebrieven en we maakt een folder veur de gruunteboer over gezond eten. Wat een onzin. Ik huuf niet solliciteren. Ik heb een brommer en ik wark as vakkenvuller bij de Albert Heijn. Ik haold niet van gruunte. As ik bij mien moe wone, ete ik gruunte. Ik eet alles wat de pot schaft. Ik zeur nooit over het eten.

Op vrijdagnommedag leest de mentor een boek veur. We huuft enkelt te luustern. As we oens de mond maor haoldt en der niet deurhèn praot. Dat vind ik het mooiste uur van de weke.

'Ie bint auditief insteld,' zee de mentor.

Hij miende dat ik goed luuster en daor hef e geliek an.

Het verhaol giet over een jong van dertien. Bennie. Ik bin veertien. Bennie

hef een hond. Castor het de hond. Ik heb een brommer, een aolde Berini. De hond kan praoten. Ik geleufde eerst niet dat een hond praoten kun, maor na een week begunde ik te twiefeln. De hond van Bennie kun allent praoten as der gien mèens in de buurt was, allent as Bennie der was kun de hond praoten. Mien moe praot met de stofzoeger. De stofzoeger kan niet praoten. De stofzoeger raost. Mien va zweg veur de tillevisie. Ik praot met de brommer. De brommer raost.

Castor uut het verhaal van Bennie is een slimme hond. Hij hef verstaand as mien mentor. Castor kan goed naodèenken. Castor luustert.

As Bennie wul dat Castor het wiskundeboek van de slaopkamer haoldt, dan komp de hond met Getal & Ruumte de kamer in. Wonderlijk is dat. As Bennie te lange zit te internetten, dan zeg Castor: 'Ophaolden. We gaot naor buten.' Bennie luustert naor de hond. Smaang is de hond de baos. Bennie vindt dat OK. As der vrömden in de buurt bint, dan zeg de hond niks. Castor jaankt zachties, blaft of trekt Bennie an de broekspiep. Bennie en Castor hebt een geheim.

Ik vreug mien va om een hond.

'Ie bint joen eigen hond,' zee mien va. Ik wus niet wat dat betiekende, maor het was mij dudelk. Van hum kreeg ik gien hond. Mien moe vreug was het weden zol.

'Een Pekinees of een pit bull?'

Ze was niet eernsachtig. Dat heb ik op groten tegen. Ze luustert niet en ze bint niet eernsachtig. Ze bint met de stofzoeger gaangs of met kinderporno op het internet en intied Chinees op de kneien.

Castor helpt Bennie met het huuswark. Leek mij wel wat. Een Castor veur mij om een sollicitaotiebrief te schrieven. Ik schrieve niet geern. Ik bin dyslectisch. Ik kan de woorden en de letters niet op stee kriegen. Ik doe dat niet met opzet. Dat giet vanzölf. Ik luuster. Ik schrieve niet geern. Elk zöt mien beparkings as ik schrieve.

'Maakt niks uut,' zeg mien mentor. 'Julius Ceasar was dyslectisch, Napoleon was dyslectisch, Paul Valéry was dyslectisch en Adolf Hitler was ok dyslectisch.'

Goed probeerd, maor ik ken die lu niet. Nooit van heurd. De gruunteboer is ok dyslectisch, daorom mut wij een folder maken over gruunte. Hij kan het zölf niet.

Ik heb genogt zegd. Ie luustert toch niet naor mij. Dat zie ik zo. Ie bint allent met joezölf gaangs. Ik heur der niet bij. Typisch vmbo. Typisch Schimmelpenninck.

Ik pak de brommer en ik gao crossen. Een bult lawaai. Aolde mèensen zeurt daor aover. Ik wul dat lu mij heurt as ik 28 wat te zeggen heb. As ik plat op het stuur lig en over de verkeersdrempels wup dan bin ik mien eigen hond en blaf ik: waf, whaf, whaff, whoef.

Raadt

Ik bin Raadt. Raadt met *dt*. Ik bin lid van de Raod van Toezicht. Ik zeg het maar geliek. Ik bin daor groots op. Ik haold een stuk of wat instellings veur zörgverlening in de gaoten. Volgend jaor bin ik veurzitter van de Raod van Toezicht. Veurzitter is niet niks. De plek komp vrij. Nao zes jaor mut ie vot. Zo stiet het in de regels van de RvT. De veurzitter mag drie jaor extra blieven. Ik blief drie jaor extra, dan is het genogt west. Dan krieg ik ok aow naost pensioen en de aander vergoedings. Veurzitter schöf tweeduzend per vergaodering. Dat liekt veul, maor dat is het niet. As ik gien goed toezicht haolde, dan komp mien foto in de kraant met malle berichten der bij. Daor zit ik niet op te wachten. De aander leden van de Raod van Toezicht ok niet.

Ik ried een zulvern Chrysler 300C.OCRD V6. Een Amerikaon. Ik heb niks met de Verienigde Staoten, maor ze hebt schiere wagens. Ik bin nooit in de V.S. west. Ik bin daor niks kwiet.

Ik belle *hands free*. Dat was niet altied zo. Het mut van de staot. Het was verplicht om met lösse haanden te bellen in de wagen. Ik laot mij de wet niet veurschrieven. Ik schrieve zölf wetten veur. Ze kunt mij wat.

Ik had de mobiel an het oor. Het was belangriek. Slim belangriek. Ik weet niet meer wat het was. Ik kreeg heur op de gril, op de motorkap. Achter de wagen lag ze op straot. Dood.

Ik zeg het zunder emotie. Ik heb wel gevuul, wisse, maor ik kan minne berichten strak in het vel veur het voetlocht brengen. Dat is mien wark. Ik mut gedurig minne berichten melden. Dat heurt bij de Raod van Toezicht. Ik was an de mobiel. Zij ok. Op de fietse. Een praoterd bin ik niet. As het een beetie kan dan zegge ik niet veul.

Hoe aold was ik toen ik de vrouwe verleur? Dertig, viefendertig.

Ik stel mezölf geregeld vraogen. Miestentieds weet ik zölf het antwoord. Dat is makkelk. Schuld? Wie zal het zeggen. Bellen en rieden mag niet. Praoten en rieden is niet verbeuden.

Alie was dertig, ik was een maond aolder. Zölfde daotum, aander maond. Makkelk met verjaordagen. Ien feest in 't jaor. Ik was een feestganger. Kuj begriepen. Alie lag dood in de tuunstoel. In bikini achter het huus. Naost de conifeer. Dat was oenze vaste grap. De buurvrouw heette Conny Veer. Connie was trouwd met Harry V.

Mien Alie lag dood naost de thuja, naost de levensboom. Conny Veer was niet in huus. Harry V. was nog niet op plek van bestemming ankommen. Ik stun der allent veur. Ik stund der allent naost. Ik vund Alie in bikini in de zun. Bovenstukkie op het grös. Gele steerns, blauwe strepen. Bruun verbraand. Der giet wat deur je hen op zu'n moment. Wisse.

Ik reed Peugeot in die tied. Herma in het kinderzittie op de achterbaank,

as het heurt. In de gördels. Het kind had gien weet van moe in de tuunstoel. Ik maakte het bovenstukkie vaste en belde de dokter. Herma op de arms naost het witte doek; heur moe bruunverbraand kaold onder het laoken. Ik was wedeman. Dat gung rap. Een aander vrouw? Nee. Ik wol gien aander vrouw. Aander vrouwlu wollen mij ok niet. Ik bin een lastige kerel. Ik bin gevulig an de binnenkaant. Daor zit vrouwlu niet op te wachten.

Herma is goed te laande kommen. Ze had een goeie kop. Herma liekt op mij. Gymnasium. Alles. Daornao hen het hbo. Ze wol praktisch gaangs. Ienmaol vreug ik heur of ze niet liever hen de universiteit wol. Goeie vraog an de verkeerde.

Herma liekt op mij. Ze had ok antwoorden op heur eigen vraogen. Ze had mien vraogen niet van neud. In het leste studiejaor gung ze vier maond hen de States. Illinois. Drie uur rieden van Chicago vliegveld O'Hare maank velden mais zo wied ie kieken kunden, schreef Herma. De plek van bestemming was een stadtie met 100.000 lu. Ze woonden in Normal. Hiel biezunder. Management en accountancy. In het voetspeur van heur va. Wiede blik, ok van mij. Drie stappen mij veurbij.

Körte verkering op de praire, weur wieder niks. Ik heb nog een foto van Herma op de motorkap van een grote Amerikaon. Pits poes op de Buick, maor dan aans. Schiere bienen, rooie pumps, wiedvallende rok, haand op de motorkap. Herma kun zo in een film met andoen.

We hadden stried. Zo giet dat aj op menare liekt. Ie kriegt een hekel an joen eigen trekken. Ie dèenkt dat de aander niet spoort. Ik spoorde zölf niet.

Geweldige vrouw, mien dochter. Herma. Veurzitter van de jaorclub, van de studentenraod, bestuurslid van het steedse zörgcentrum, lid van de medezeggenschapsraod. Wat al niet. Ik zul groots op heur weden mutten. Ik zöcht stried. Ik zag Alie toen Herma mij de neie bikini zien leut. Had ze kocht in Normal, zee ze.

'Biezunder,' zee ik.

'Of niet,' lachte ze.

Ik kun niet lachen om de stars and stripes, om de strepen op het broekie en de steerns op de börst. Wus Herma veul? Ze wus veul, maor dat niet. Ze was een kind op de motorkap in Normal Illinois. The States.

Ik huuf niks meer zeggen. Ie weet al hoe het ofleup. Ik reed op heur huus an. Ik wol zeggen dat het mij speet. Van die opmarkings, van die bikini en die stars and stripes. Ach ie kent al die clichés. Ik miende der niks van, van mien excuses, maor veur de vrede zul ik dat zeggen.

Ik had het rippeteerd. Net as in de Raod van Toezicht. Herma reed veur mij. Bosschoppentas op de pakkiesdrager. ' Ik fiets op huus an,' zee ze in de tillefoon. 'Achter joe, ik ried achter joe,' zee ik. 'Kiek veur joe.' Ze keek niet veur zuch. Ien haand an de tillefoon, de aander an de karebies. Lösse haanden. Ze luusterde niet. De fietse bleef haken in de gril.

Malle berichten in de kraant.

Heavy metal

Muziek is niet mien grootste liefhebberij. Ik haoldt van rust. As der niks zegd wordt, dan is mij dat goed. Praoten doe ik ok. Ik bin een sociaol dier. As ik der bij kom dan is het gezellig. Ie kunt mij der wel bij hebben. As ik der niet bin, mis ie mij niet.

Ik bin Kunstenaor. Ik schrieve dat met een grote veurletter. Ik heb papieren der veur en hier en daor hangt wark van mij in een museum. Galeries ok. Aj mien name intoetst en ie zet der kunst bij, dan tref ie viefduzendhonderdveerendartig bladzieden. Gister, vandage is dat al meer. Niet dat ik merakel beroemd bin, maor lu kent mij.

Het leste wark dat ik verkocht heb is heavy metal. Het is gien instrument en het maakt ok gien geluud. Niet zolange het an de mure hangen blef. Grappie. Het is een gitaar van lood. Dakpannenlood is het, kuunstig in menare vlöchten. Op de kleuterschoel deud ik dat al. Vlechten. Ik wus hoe het mus. Ik had een zussie met vlechties. Op Minerva heb ik de diepere betiekenis van vlechten en van patronen leerd. Samenhang in lös verbaand. Ik leg het uut.

Aj veurzichtig bint, blef alles bij menare. Aj roeg in de weer gaot, dan valt het levent uut mekaar. *Heavy metal* mus zwaor weden as het levent zölf, en lös. Kinder die van *heavy metal* haoldt, die hebt een bult stevigheid en massa van neud. Om gewicht te kriegen. An de bovenkaant van dat vlechtwark zit een hals en dreiknop van een gitaar. Om draoden an te spannen. Draoden die der niet bint. Daorveur is het Kunst. Ik maak dingen die der bint en die der niet bint en dat tegelieks.

Met mien kunst kan ik mien brood, en dat veur de vrouwe, niet bij mekaar verdienen. Dat kunt maor een stuk of wat. Helmantel die kan dat, maor die maakt hiel aander wark. Helmantel maakt wat der is, en wat der is, dat is der bij hum ok. Bij mij is dat niet zo.

Marte Röling die in Eelde hangt in de buutenplaots, het academiegebouw an de Broerstraot en wieder op meer plekken, Marte Röling maakt ok wat der niet is. Wat zij maakt, dat is der in warkelijkheid ok niet, bij heur. Bij mij is dat niet zo. Ik maak dingen die der bint en die der niet bint en dat tegelieks. Zo onderscheid ik mij van vakgenoten. Ik heur der bij en ik bin apart. De vrouw warkt der bij. Dat stiet mij an. Wij bint trouwd, dat ok. We trouwden net nao de tied dat vrouwlu ontslag nemen mussen as ze trouwen gungen. Dat was in de tied dat de christenen het nog veur het zeggen hadden in dit laand. Dat is now ok nog zo, maor alles is aans. Elk moet now warken, ok aj niet trouwd bint, ok aj ongeschikt bint veur wat dan ok. Dat maakt niet meer uut. Aj nargens goed in bint is trouwen gien oplössing meer veur dat ongemak. Ik wark geern. Liefst tegen betaoling, maor ik doe ok dingen veur niks, as het uutkomp. Vrogger kun ie nog full time kunstenaor worden aj nargens goed in

waren. Dat kan now niet meer. Staodig an vuul ik mij niet meer thuus in eigen laand, en dat lig niet an de moslims.

De kopdoekies doet mij an mien kindertied dèenken. Ik had een merakel goeie kindertied. Mien opvoeding heb ik in de jaoren vieftig kregen. Eerst miende ik dat geleuf en politieke partijen het levenslot bepaolden. Now weet ik dat het aansomme is. Ik keus in die tied veur links, dat zat mij in het bloed. Now zul ik dat niet meer doen. Der is gien links en rechts meer. Elke overtuging is ofvlakt en liekt op de aander. Alles is hetzölfde, liekt het. Mien bloed is niet veraanderd, het stroomt wat traoger deur de aoders, maor de kleur is donkerrood. Mien kunst is constant. Dat stiet mij an. Hetzölfde maken, aal op een ander wieze. Ik bin een schepper. Ik maak geern tastbaore dingen. Bij mij is de wereld niet plat. Ik bin van nao Galileo Galilei. Bij mij hef de wereld ruumte. Bij mij stiet de mèens in het middelpunt van het heelal. Zowat zul ik zeggen: Ik bin de zun in huus, maor dat is niet zo. Mien vrouw is de zun in mien heelal. Stief naost het middelpunt van het universum. Het middelpunt van het heelal, dat is de proemenboom bij mij in de tuun. Wij zit daorn geern. Ik kiek omhoog. Op eigen erf vuul ik mij thuus.

'Alles is even wied vot,' zeg ik tegen de vrouwe.

'Alles is even dichtebij,' zeg de vrouwe.

Daor dèenkt wij gelieke over, we nuumt het aans. Ik wark in alle dimensies die der bint. De heugte, de lengte, de breedte en in de tied. Daor kwam heavy metal uut teveurschien. Muziek, loodzwaor. Ok zunder dat ik naor die muziek luusterde kun ik dat wark maken. Ik huuf niet alles metmaken om alles met te kunnen maken. Dat is het veurrecht van een Kunstenaor. Ie kunt het ok preberen aj niks aans om haanden hebt.

Ik heb een schier atelier. Der stiet een warkbaank, een boormachine an een statief. Der ligt gerak waor een loodgieter en een fietsenmaker bliede met weden zulden. Ik heb een lasapparaot, soldeerset, een baankschroef en een dreibaank. Die dreibaank is een driezitsbaank monteerd op een pianokrukkie. En toch dreit het. Kiek, dat is kuunst, bij zommerdag onder de proemenboom. Ik weet van gien kwaod as ik daor zit en drei. Alles is dan goed onder de boom tussen de Reine Claude.

In mien atelier bint grote ramen, op het noorden, dat is goed veur het locht. De zun kan mien ogen en mien wark niet verblinden. Ik heb goed locht op het heufd. In de hoek, onder een heiligenbeeld uut Vijlen, uut een Limburgse karke, ligt aold iezer. Een tandwielkast van een aolde eerpelrooimeschien. Alles roestbruun. Ik vun het in de 36 bosraand naost eerpellaand bij de Peesterheide. Dat aolde iezer is mien haoldvast. Het gef mij massa en gewicht om met de voeten op de grond te blieven. Het is iezer van de oergrond.

In de pervincie lag iezeroer op verscheiden plekken. Zowat tweehonderd jaor leden waren der plannen veur een hooghoven op het zaand. Uut iezeroer zul iezer maakt worden. Turf genogt veur de stokerij. Het is der niet van kommen. Ik maak dat een beetie goed. De archaïsche gedachten en gebruken geef ik vörm in glaanzend lood (Pb) en roestbruun iezer (Fe_2O_3). Der zit muziek in het me-

taol. Die compositie nuum ik *dichtkaans*. Ie ziet, ik heb der over naodacht. Al moe'k je zeggen dat veul van die gedachten achterof bij mij boven komt. Ik doe eerst en dan dèenke ik der een verhaol bij. Die warkwieze is niet an kunstenaors veurbeholden. Ik kom het vaker in de muut.

In de aander hoek van het atelier, onder een hoektaofeltie met een bloemenvaze der op, ligt kurk uut Spanje. De vrouwe zet elke week een vars bossie bloemen op de vaze. Vandage bint het gele en rooie gerbera's. De kleuren van de Spaanse vlagge. Roege kurk van de kurkboom as decor. De roege butenkaant. Roeg as de wereld. Mien gezicht kreg langzaoman de vörm van de kurk. Zo giet dat met de vierde dimensie. Jaoren leden heb ik die kurk metneumen. Illegaol. Niet om kurk van te maken. Het is al kurk. Het lig daor stillegies te liggen tot ik der wat van maken kan wat niet bestiet en der toch is. As ik mij min vuul en het leven niet zitten zie, die inspiraotiebron heurt ok bij kunstenaors, haoldt die kurk mij boven waoter. Mien vrouw huuft dat niet te weten. Ze wet wel dat ik bij toeren de draod kwiet bin, maor ze wul dat niet meer heuren.

'Ik weet wel wat ik weet,' zeg ze dan. En as mij dat niet genogt is zeg ze: 'Ik weet ok wat der niet is.' En zo is het ok.

Mien vrouw wet bijkaans alles. Der bint zaken in het levent die blieft, die bint der altied. Daor huuf ie het niet meer over hebben. Sommige dingen in het levent die raokt klaor. Die bint klaor veur mèensen die van gezelligheid haoldt en niet te wachten zit op een donderbui van de harsens. Bijkaans maak ik nog een maol een hoed van kurk, of een mutse van kurk, met een veer der op. Een veer van lood. Locht en zwaor tegelieks.

Van alles weet ik wat der is.

En van wat niet bestiet, daor weet ik niks van, en dat is mij genogt.

Halal

We verkoopt stoet met tomaat en met basilicum der deur. Dat is het neiste. Lu wult gedurig wat aans. Het is oens belang om naor de klaant te luustern. Ik wark in de bakkerij. Niet achter, maor veur, achter de teunbaank. We serveert stoet nog uut, zo zeg ik dat. Bij oens is gien zölfbediening; allent de puten met kadetten en krentenbollen die meugt de klaanten zölf pakken. Alles wat wieder de winkel uutgiet giet mij deur de haanden, of van mien collega's of van vrouw Teuben. Vrouw Teuben is de baos. In de winkel is zij de baos. Achter in de bakkerij, bij de ovens en de kneedmeschienen is Jans de baos. Tot een uur of zeuven. Dan hef e der al twee uur opzitten, dan komp Jantsje met zwarte koffie en dan bemuit ze zuch met de dampende stoet en de basilicum.

'Waor is de knip? Hoeveul maisstoet is der. Bint de kadetten al kaold?'

Dat soort praot.

Ik wark hier allent op zaoterdag en as het uutkomp op aander daogen as ik gien schoel heb. Ik gao hen het vwo. Zuj niet an mij zeggen. Ik doe gymnasium. Ik leer Latiens en Grieks der bij. Ik wol ok geern Turks leren, maor dat kun niet. Der bint gien leraoren veur Turks en der is te min liefhebberij.

Turks ken ik al een beetie. Mien va is een Turk. Daor bint grappies over maokt. Ik heb het temperament van mien moe. Dat komp goed uut. Ik heb gevuul veur humor. Mien moe komp van de Woordlaan in Pais. Die straot heet echt zo. Zuuk het maor nao. Der is in hiel het laand maor ien straot met disse naom. Het hef niks met woorden van doen. Deur die straotnaom heb ik gien taolenknobbel. Der was een man die zo heette. Wortmann, en dat is laoter verbasterd. Wortmann was een Duutser. Die hef daor woond. Veur de oorlog. Het huus is ofbreuken. Nao de oorlog. Der staot now huzen uut de crisistied van de jaoren vieftig. Tied dat ze ofbreuken wordt. Mien moe woont der niet meer. Ze kun mien va daor niet kwiet. Ahmet. Ik zal niet herhaolen wat lu mij zegd heb over Turken. Teuben vreug of ik van de beschuut was; Turksma. Ik kende dat al.

'Aj beschuut eet kuj niet fluiten,' zee ik.

Teuben prebeerde dat. Hij kun niet fluiten met de mond vol krummels. Toen was dat klaor. Jantsje is hiel vrundelijk. Ze was ok geern zo bruun west as ik. Al dat gemieg.

Ik heb de drift van mien moe. Mien moe is de kalmte zölf. Ie kunt heur de kop niet gek kriegen. Mij ok niet. Mien va was schaopenslachter in Istanboel. Hij wus wat e met een mes doen kun. Halal. Allent halal, maor wel met de kop der of, ok van de laompies. Mien va huuld niet van gemekker. Mien moe hef het linkerbien körter as het rechterbien. Dat löp niet makkelk met de voeten en de kneien wied van mekaar.

'Dat was mien zegen,' zee ze, 'dat körte bien.' Ze legde het uut, maor dat

huufde niet. 'Ik leerde ommestaon,' zee ze. 'Vanzölf de jongens wollen mij niet. Allent dát wollen ze, maor dát wol ik weer niet. Daor was ik hiel rooms in.'

Mien moe was rooms, en daor waren der niet veul van in Pais. Te min. Moe kende de kwaojongen uut Pais.

Mien moe kende de roomsen die allemaol as maagd trouwen wollen. Elk maagie kreeg van huus uut een rol King pepermunt met. Om een snoepie tussen de kneien te haolden as ze daansen gungen. Dat was de anti-conceptie, want de pil die was nog verbeuden. Kneien bij mekaar; kun niks gebeuren.

'Wie wul now verkering met een hinkepoot? Wie wol now verkering met een Turk?' 40 Zo tröffen ze menare. Dat overkomp meer lu. Ze vindt menare op een gemis, en ze vult menare an. Va warkte in Roden, bij Cordis, tot e zölf last van de kleppen kreeg en bij de fabriek vot kun. Va kun directeur worden in Antalya. Moe wol niet met. Moe had orthopedische schoenen uut Exel van de zörgverzekering. Ze leup rechte, met een bult pien in het begun van de rugge. Ie heurden heur der niet over. Ie heurt mij nargens over. Dat heb ik van moe. Ok met de schoenen an kreeg ze gien neie verkering sund va vot was. Stille omgang, bij toeren. Ik markte dat wel. Ik zwiege daor over. In het Turks hebben we daor een schier spreekwoord veur. '

Aj een schaop wult beminnen moej heur stillegies van achtern naodern.'

Het had net zo goed een Drèents spreekwoord weden kunt. Achterhaold. Achter bij Zaal Boonstra heur ik gedurig geschrouw as ik met de leste bus uut stad kom. Kinder uut Pais en Roon bint niet meer rooms. Ze trouwt niet meer. Ze doet alles veur ze trouwt in de butenlocht, in de bossies bij de meuln achter Boonstra. Pepermunt komt der niet an te pas.

Beide bienen heb ik gelieke lang. Mij mankeert niks an het fysiek. Ik zie der goed uut. Dat komp deur de chromosomen van mien va en moe. Ze bint hiel verscheidend. Niks van inteelt. Frisse genen. Dat is mien gelok. Ik heb gien verkering. Ik kiek wel uut. Ik bin halal.

Tegen tien uur komp der elke zaoterdag een kwaojong in de winkel. De ogen kiekt dwars deur mij hen. Altied wul e weitebrood, maisbrood, een halve knip wit en veer maonziekebroodties. Zo nuum ik de maonzaodbroodties.

Hij wul meer van mij. Ik vuul dat. In het begun gung ik hum uut de wege. Ik zörgde met de beurten dat Jantsje de stoet veur hum pakken mus. Traog of rap ofreken met de klaant. Zo doe ik dat. Ik speulde mien spel met hum.

De leste weken kiek ik naor hum uut. Hij speit niet op de stoep as aander klaanten die stoet kopen komt. Die jong hef beschaoving en hij kent manieren. Bijkaans komp e uut een goed nöst. Hij lacht en nikt naor mij. Hij lat de beurt veurbijgaon, ok as e honger hef. Daor haold ik van. Hij wul een beurt van mij. Stoet met tomaat en basilicum wul e.

Veurige weke zag ik hum veur het lest. Ik heb de bane opzegd, dat was mien belang. Nao de vekaantie gao in naor Antalya. Ik gao bij mien va in de zaak. Hij is directeur van een swienenslachterij. Toeristen huuft gien schaopen en geiten. Toeristen hebt ogen en ballen, maor ze lust ze niet. Gehaktballen wult ze en karbonade. Ik word directeur naost mien va.

Ik wete alles op zien Hollaands, Grieks en Latiens, ik lere Turks aal beter. Ik bin vot. Die jongen, met zien maonziekebroodties, die huuf ik niet. Hij woont in de Woordlaan. Hij hinkt. Lichtkaans is e rooms.

Waga Waga

Ik haold van mien man. Laot dat dudelk weden. Der is maor ien in mien levent, en dat is Willem. Wat ik in Willem zag? Ik kan het joe niet meer zeggen. Ik kan het wel zeggen, maor bijkaans liege ik. Dat giet met alles wat ik metmaakt heb. Ik weet niet beter as wat ik weet. De kinder zegt smaangs dat het niet waor is wat ik zegge. Willem heur ik der nooit over. Hij zeg niet dat ik liege. Hef e nooit daon. Willem geleuft ok alles wat e zölf vertelt. Bij mij is dat niet aans.

Willem was een lösbol. Hij had het lös in de kop. In die tied, jaoren vieftig, zolange leden al, waren der gien namen veur ofwiekings. Iederien was apart, en zo was elk gewoon. Willem was lösaarbaider, zo zegt ze dat in Grunning. Hij warkte waor boerenwark was en dat kun e goed. Met aander volk gung e geregeld hen café Flinthoek. Naopraoten en naodrinken. Willem kende de grèens, bij Duutslaand. Daor warkte in het veen en op de dal.

Nao twee jenever, meer drunk e niet, kwam der een weddenschap over taofel. Ik weet niet meer wat de weddenschap was. Willem verleur. Hij huufde gien rondtie te geven. Hij had zegd dat e hen Australië emigreren zul, as e niet wunnen had.

Het bint merakel kleine zaoken die een mèensenleven stuurt. Ie hebt der hielendal gien weet van, al dèenk ie vake dat ie zölf kiest wat ie doen gaot.

Willem vreug niet of ik metwol. Dat wus e, daor had e niet om wedden huufd. Vier kinder hadden we al. Die gungen met. Een half jaor laoter met de boot achter Willem an. Op de Johan van Oldenbarneveld, deur het Suezkanaal en dan nog een stuk wieder. Ach ie weet bijkaans waor Australië lig.

Willem had kwartier maakt in Waga Waga. Meer as een half uur had e niet van neud om de koffer uut te pakken. Daor, vief uur achter Sydney, was boerenwark veur lösaarbaiders. Alles was aans in Waga Waga en toch hetzölfde.

Willem weur dagloner. Laand was goedkoop. We hadden gien geld. Het maakte niet uut of de grond duur of goedkoop was. Willem gung in de verhuur. Hij was zien eigen gerak.

Willem scheut kangeroes. Dat was zien wark. We kregen der vief kinder bij. Negen bij mekaar. Twee gungen dood, toen waren der nog zeuven. De kinder leerden Engels. Ik verstun ze niet meer. Ik huuld de mond. Willem warkte in de ketoen en in de wol. Hij kun schaopen scheren as de beste. Ien schaop in twee minuten. Wied van het record van Jacky Howe die op 10 oktober 1892 wel 321 schaopen de jasse uuttrök in zeuven uur en 40 minutes. Dat was in Alice Downs station, niet zo wied van Waga Waga. Ienmaol bint we weerom west. Bij het schaopscheren in Exel hef de eerste pries van het snelscheren wunnen. Hij was de ienige dielnemer. De aander Drenten namen de tied, veur het scheren en veur de toeristen. Scheren hef gien haost.

Veur scheren muj stille zitten. Willem had gien zitvleis. Willem was gedurig op jacht. Weerumme in Waga Waga kreeg ik last van de rugge en van aander botten. Ik gung hen de fysiotherapeut. Hij was niet schier, ik ok niet. Dat hadden we beidend. Johnny had rappe haanden en straffe spieren. Johnny was de tweede kerel waor ik veur de kleren uutgung. Het gung vanzölf. Johnny nuumde mij dear. Dat was genogt. Had ik jaoren niet heurd. Nooit.

Ik kreeg vanneis een kiend. Mary was niet van Willem, maor dat wus e niet. Mary was van mij. Alles weten maakt hum niet gelukkig. Mij ok niet. Willem had meer nocht van kangeroes en schaopen. Hij was mij uut zicht verleuren. Zo giet dat met negen kinder met twee in het woestijnzaand. Nao dooie kinder giet de lust uut het lief. Bij mij.

De rugge gung veurbij. Johnny verstund zien vak. Ik kun rechtop lopen en de trappe op en of. Willem leut ik bij mij binnen. Ik bin niet mal. Ik bin vrouw. Ik weet wat een minnaores te doen hef. Willem kun wel tellen, reken maor. Achtmaonds poppie. Zeuven pond, ruum.

Het was niet om het rossige haor van Marietje. Het was om niks. Willem gung vot. Hij had gien nocht meer an schaopscheren. Ik wus wel wat hum dreef: jagen. Met de dubbelloops het veld in. In Australië is merakel veul veld. Knienen en kangeroes. Hij kocht een aolde caravan en trök hum terugge in de bush. Ik bin hum niet achternao gaon. Alimentatie kun e niet betalen. Willem had nooit wat had. Ik was zien ienige bezit. Ik kreeg mezölf weeromme.

Vot gung e. Het pleug hum niet. Mij wel. Ik redde mij der met. Met de kinder. Met het huushaolden. Vraog niet hoe. Ie kunt het mij vraogen, ik zeg het joe niet. Johnny kneep mij in de rugge as ik het van neud had. Geregeld had ik hum van neud.

Willem tröf een aboriginal. Ik heb het van heuren zeggen. Het verbaosde mij niks. Ik huufde hum niet weer zien. Ik had alles van hum had wat ik hebben wol, wat e mij toe kon. Zunder hum, zunder die weddenschap was ik nooit in New South Wales te laande kommen. Zunder Willem had Johnny mij nooit de rugge masseerd.

Johnny trök bij mij in. Meer as een jaor laoter bracht een aboriginal een paor leerzen. De leerzen van Willem. Hij had ze uutschopt. Willem was dood. Een slange had hum in de hakken beten intied dat e zat te poepen. Niks had hölpen. Willem was dood en begraoven in de rooie eerde.

Ik vuulde mij op slag wedevrouw. Johnny kneep mij de rugge. Mary schreide op de veranda. Ze had te lange in de zunne zeten. Rossig verbraand.

Een maond later kwam de elfde. Een jonchie. Over een naam veur het poppie huufde ik niet dèenken. Ik wed dat ie het raoden kunt.

Scheids

Ik bin veurlichter. Ik vertel lu wat ze niet weten wult. Dat is het lot van een veurlichter. Gedurig kom ie met bosschoppen die gieniend van neud hef. Dat dèenkt de lu, dat ze niet weten huufd wat ik te zeggen heb. Ik mut ze zien laoten dat ze niet zunder mij kunt. Vrogger was dat niet aans. Ik bin als leraor begund. Onderwiezer op de legere schoel. Ik volgde een cursus hier en een cursus daor. En de kinder in de klasse kregen aal minder mien nocht. Ik wol hogerop. Elk wol dat in die tied. Elke dag de vraog an de kinder:

'Wat wul ie worden?' Asof ze nog niks waren. De vraog kwam op mij weerom as een tennisbal. Asof ik nog niks was.

Ik was onderwiezer. Directeur van een legere schoel huufde ik niet worden. Ik kende mien beparkings, miende ik. Gedurig aolders om de deure die wat zeggen wollen. Allemaol hebt ze intelligente kinder met autistische spectrum stoornis, met suker, met epilepsie, met adhd, met Creutzfeld- Jacob, met MS, met PNP, met een IQ van 120 of hoger. Ok op de legere schoele was de veuruutgang niet tegen te haolden.

Ik wol niet langer luustern. Ik wol vertellen. Ik scheuf hen de middelbaore schoel. In de klasse kun ik vertellen van atomen en moleculen, van concepten in een hedendaogse context. Elk wol scheikunde studeren als ik vertelde van halfgeleiders en van chips in de mobiele tillefoon. As de kinder uut de derde klasse het etiket van een pottie pindakeze uut de kop leerd hadden: vetten, koolhydraten, eiwitten, mineralen, dan wollen ze geliek hen de laboratoriumschoel of naor de universiteit om een bètavak te studeren. En aanders weuren ze wel mal in de kop en neisgierig nao de lessen over melk en keze.

We maakten zölf keze in de klasse. Dat weur schimmelkeze nao een tied. Veur het zowied was gooide ik de keze vot. Die schimmels en funghi zulden enkelt leerlingen van gedachten veraandern laoten; dan wol elk op slag bioloog worden. Kinder leeft bij de dag. Wat ze vandage ziet, dat wult ze vandage. Met aolden is dat aans, dunkt mij.

De pest brak in de schoelen uut. Niet de echte vanzölf, niet de zwarte dood. De pest van zölf an het wark en eigen verantwoordelijkheid. Ik much niks meer zeggen. Ik mus luustern naor spreekbeurten van kinder over niks. De iene had het aantal hommels op dahlia's teld, een aander had hortensia's in potties met edik zet, in stee van water. De bloemen gungen dood. Wat een ontdekking! Weer een aander was hen het dolfinarium west, of had teld hoeveul rondties in het uur een goldvis zwöm bij opa en oma in de vissekom. Een vlieg die joe op de haand zitten wul, zöch een aander plek aj hum zeuven maol wegjaogd hebt. Gemiddeld, dat wel. Ach wat biezunder allemaol.

In de aovenduren volgde ik vanneis lessen. Spreekvaordigheid en preken. Veurlichters en dominees, die hebt het mooiste wark. Ze kunt een verhaol

vertellen zunder dat der deurhèn praot wordt. Het maakt niet uut of het waor is wat ze zegd. Der is altied volk dat het wel geleuft. Ik haold der van om zölf an het woord te weden. Ik zit op de goeie plek.

Sund ik veurlichter bin, bin ik met roken stopt. Dat gung vanzölf. Net of ik mien nocht uut het wark kreeg en niet langer uut de sigaret. Roken bin'k as kind met begund. Ik keek tillevisie, zwart-wit met snei. De Duutse zender. We woonden an de grup. Daor was reclame van de Mainzelmänchen. De kinder uut Mainz. HB rauchen, frohen Hertzen genießen. Ik vertrouwde dat niet. Mien va rookte ok. Hij rochelde der bij met Roxy en North State. Ik prebeerde het met Dr. Dushkind. As een dokter de name geven had an tabak, dan mus het wel goed weden. Ik gebruukte ok Dr. Oetker en Dr. Schupp. Dat was ok prima. Dr. Vogel was ik nog niet an toe.

Op zaoterdag fluit ik bij de effies. Kindervoetbal. Ik bin streng en rechtveerdig. Het is schier tiedverdrief. Tied is der om veurbij te gaon; dan kan dat ok goed met voetballen en rennen. Ik bin gien goeie voetballer, maor fluiten kan ik merakel, en rennen giet mij ok goed of.

Ik maak het onderscheid tussen goed en fout. Dat is wat een veurlichter döt. Ik zit op de richel tussen wat wèenselijk is en wat lu van neud hebt. Op het veld is dat niet aans. Ik stao an de ziedkaant en ik huuf niet met andoen. Ik blief buten schot, ok op het voetbalveld. Smaangs dèenke ik dat gieniend op mien verhaal te wachten zit.

Praot mij der niet van.

Biljart

Ik bin concipieerd op het biljart. Ik zeg het maor geliek, ie hadden het toch wel heurd. Ik zeg het liever zölf. Mien moe warkte in café Kinkhorst. Klinkt as een kinderziekte, maor dat was het niet. Kinkhorst was een ziekte veur manlu. Der bint in het laand meer as drie miljoen lu die niet zunder draank kunt. Een diel kwam in Kinkhorst veur het medicien. De stamgasten steuken mien moe an met Gewürtztraminer, Elzasser en rooie Bordeaux. Mien moe had een vrolijke dronk over heur. Ik liek op heur. Met mij kun ok lachen. Ik bin van de blauwe knoop. Een blauwe maandag heb ik bij AGOVV speuld, maor mien linker was te slap. Keepen kun ik niet. Ik bin overstapt op dèenksport.

Mien moe warkte in de keuken. Over heur gehaktballen wordt now nog praot. Ze warkte tot an slutingstied; van de keuken. Nao tien uur bracht ze de tied tot bèregaons tied deur in de gelagkamer. De ofwasmachine dreide op volle toeren en de glazen an de tap schoemden over de krage hen.

Niet elke aovend, maor vaker as iens in de maond kwam ze op de rugge te laande, of op haanden en voeten, op het biljart. Warm was het daor. Warm as het leistienen plattie naost mien huus nao een hiete zummerdag. Het strakke laoken was gruun en het was hiel, gien scheuren. *Pikeren verboden* stun op een bordtie aan de kaant, en elk die de keu vastpakte huuld hum an die regel. Veur wie niet wet wat pikeren is. De keu verticaol met de stootpunte naor het laoken, om rakelings de ballen langs te steuten. Der is een kaans dat ie de bal raokt, dat mut ok, en dat ie tegelieks, -een picoseconde laoter- een ladder in het laoken maokt. Bierling is daor bliede met, de cafébaos niet. Op het biljart nooit de keu recht naor beneden steuten; schuuns naor veuren geern.

Kinkhorst was gien stille kniepe. Kinkhorst was veur stamgasten, een kroeg viefhonderdienentwintig meter buten Zuudwolde. In het hiele laand bint der minstens twee plekken met die name; Zuudwolde. Ie kunt an de reize om het café te vinden. De name van het café is veraanderd en liekt niet langer op een kinderziekte.

Het waren gien laandlopers in het café, niet allent lu die van de steun leefden. Het waren mèensen, miest mannen, dat wel, as joe. Niet as mij.

Hollaandse metzingers. Piet en Zwanet, Henk en Lenie, Johan en Rika, Arie en Koosje dat waren de artiesten in de juke box, de jeukboks. Veur een kwartie klunk deur het café: 'Daor in het bietenveld,' of 'Maak mij de deel iens schoon.'

Mien va was ien van de gasten. Op het biljart hef e mij maakt, nao een fles rooie port, met elk der om hen, as was het de anatomische les van Dr. Nicolaes Tulp (1632) van Rembrandt van Rijn. Het publiek mien ik. In mien moe zat het levent der genogt in. Starker, der weur nei leven maokt. Ien kwartie was genogt veur de conceptie. Pikeren kwam der niet an te pas.

Ik kan daor dramaotisch over doen: dat ik in het openbaor en met een bult

kerels, met allemaol een dikke snee in het oor as kiekers, verwekt bin. An het ende van mien puberteit, doe therapie in de mode kwam, he'k daor nog evies metspeuld, met die gedachte: dramaotisch doen. Dramao gef andacht en daor hef een gezond mèens niet gauw genogt van. Elk die *mother f**** schrouwt – excusez le mot- kan klappen in de muut zien. Daor is niks neis an; andacht trekken met smerige praot. Ie schiet der niks met op. Nao een jaor of wat is die smerige praot normaol, en zeg elk het asof ze nooit aans zegd hebt.

Elk spelt het woord *poes* met een u in de midden.

Ik kreeg klappen omdat ik een jong uut de viefde klasse *rooie* nuumde, elk deud het, èn de jong had rood haor. Ik had mien les leerd, ik huuld de mond as ik wat zeggen wol. Ik huufde gien aandacht meer met zoveul publiek bij zinloos geweld.

Een bult manlu hebt een kort lontie. Ze mut wat om dat te compenseren. Een psycholoog kan uutkomst bieden. Niks mis met. Ie kunt ok een hond nemen en an de kuier gaon met joen verlengstuk. Ie kunt biljarten gaon. Zinloze liefde is dat.

Niet langer wol ik mij op het pad van de hulpverliening de weg zuken. Ik heb gien kort lontie. Ik dèenke nao veur ik wat doe. Niet dat het daor altied beter van wordt. Weerom kieken helpt niet.

Gieniend kun ie anspreken op plek en tied van bevruchting, van de zwemtocht van viefhonderdduzend spermatozoën per keer hen ien of twee eicellen. De dieling van stamcellen in een morula, de innesteling van de blastula in de baarmoeder, de grui van de blastula an het andere ende van de navvelstreng, het omdreien van het embryo in het vruchtwaoter, het schoppen en stennen van het poppie, het persen en het poepen. Ie hebt der gien andiel an had.

Ok biljarten zit, zowied as de wetenschappelijke kennis angiet, niet in de chromosomen; bijkaans in het junk-dna, maor wisse is dat niet.

Mien va was een clevere kerel. Hij had nargens spiet van, niet van biljart nao half tien, niet van niet-pikeren, niet van Spätauslese en Beerenauslese op zien rekening. Mien va had ok gien spiet van mij. Dat is hum te priezen. Dat mien moe mij allent grootbrengen mus, dat was minder. Ze hef het knap daon.

Ik ken gien spiet. Dat heb ik van va.

Spiet is een onvruchtbaore emotie. Gieniend schöt der wat met op. Het minste diegene die spiet hef.

Krek op mien eerste verjaordag gung Kinkhorst dichte. De aordigheid was der of. De cafébaos was dood. De gemiente wol dat alle steuntrekkers an het wark gungen veur de uutkering. Allent van ambtenaoren en intellectuelen kan een café net buten Zuudwolde niet bestaon. Het eetcafé was nog niet uutvunden.

An het ende van de puberteit had ik het vwo achter de rugge. Ik was klaor veur het levent. Ik weur inloot. Ik leerde veur dokter, ik weur gynacoloog. Ik gaf mien moe wat ze niet had had; een leistienen veranda met vloerverwarming. Ze maakte gehaktballen veur mij tot ze te aold weur om te bakken en te braoden; om te koken.

Met dat ze aolder weur had ze verlaangst naor de oorsprong. Dat ken ik ok, op zuuk naor de haven. Ik kreeg genogt van mien gynacologentaol:

'Doe uw slipje maar uit.' Of een vromere variaotie veur geriffermeerde en orthodoxe moslima vrouwlu:

'Legt u uw slipje maor op de stoel.' An de mond van de klaanten kun ik al raoden wat mij te wachten stun. Zunder het witte of het grune boekie kun ik kat spellen.

'Leg joen sluier maor op de stoel.'

Daor huufde ik de spiegellamp niet veur op het heufd zetten.

Van de arboregels mus ik bij inwendig onderzuuk altied een mondkappie veur. Dat speet mij niks. Sund ik gien vrouwendokter meer bin, kiek ik vrouwlu nooit meer in eerste blik hen de mond en de lippen. Ik zuke contact met de ogen.

Ik kocht het café. Ik leut der een neie keuken inzetten. An de gevel timmerde ik een brettie: port natum.

Ik vund een maagie van twintig dat serveren kun en een goed gesprek in huus had over kuunst en ethiek. Ik vund een schiere dertiger veur de bediening met affiniteit veur snooker. Met moe vund ik mien plek van bestemming in de keuken. Ik huuf daor gien publiek. Wat ik het liefste klaormaak?

Wat dèenk ie wel!

Ik loop niet met alles te koop.

Kashitu

Ik bin overal. Ik bin op eerde en in de ruumte. Ik klik op http://earth.google.com en de wereld dreit mij in de rondte. Met de moes in de haand dèenk ik mezölf een eulifant. Ik stampe met de voeten op de vloere van het maandtie onder mien luchtballon. Onder mij dreit de eerde naor mien wèens. Ik zie plekken op het computerscharm waor ik nooit west bin. Ik zie plekken waor ik niet hen gaon zal. Uruzgan, daor heb ik niks te zuken. Ik bin der niks kwiet.

Mien onschuld bin ik kwiet. Ik drei de globe en ik laand rechtstandig naor beneden. Coördinaten 14° 59' 45,02" S en 22° 40' 45,02" E. De meridianen met de juuste plek van bestemming.

Van de plek waor mien onschuld achterbleven is, kan ik vanuut de hemel contouren tot op twintig meter in de rondte bekieken. Ik zweve boven Afrika, net onder de evenaor. Van boven naor beneden op de kaort löp de Zambezi. Donkere blauwe streep; het water slingerend deur honderd kleuren gruun an weerskaanten op de briede oevers. Ik vlieg op 35,22 miles boven het water, boven de negerhutten in de *flood plain*, boven de wadden rond de Zambezi. Op de rechteroever lig Mongu, op de linkeroever, ruum vieftig kilometer wiederop naor het noordwesten lig Kalabo op een zaandbult in Barotselaand.

Ik zie wat ik niet zag toen ik daor veur de eerste maol laandde. Zo giet dat. Ik keek om mij hen. Ik was ziende blind op plek van bestemming. Op de wereldkaort zie ik dertig jaor laoter, ienmaol vertrökken, wat der was.

Der is in de wereld meer te zien as een mèens vatten kan. En wat niet in het verstaand komp, blef slaopen in het achterheufd tot op een tied de deure lös giet en herinnerings vanneis een kleur kriegt. Waor ik was, in Barotselaand in Zambia, dat was hetzölfde as waor ik votkwam.

Hetzölfde as op Erica an de Verlengde Hoogeveense Vaort. Toen was alles nei en onbekend, vertrouwd as stil verlangen. Ik glied achter het beeldscharm in het aolde en vertrouwde.

De zaandrug tussen Zambezi en de grèens met Angola, met een douane bij Sikongo, is as de Hondsrug tussen Grunning en Erica waor ik de wereld binnen kwam. Kalabo het dörp an de rivier an het ende van een bult tropenzaand as Stad op de Hondsrug. De Luanginga, een Drèentse Aa, snedt deur de zaandrug. Het was der dreug toen ik daor ankwam. Ik was het ienige gruun tussen laandties met sorghum, pinda's, maniok, gierst en zute eerpel. Het gewas leek niet op tarwe, mais, pooteerpel en sukerbieten. Daor was gien haver, gien gerst en gien rogge. Alles leek aans. Ik keek mij de ogen uut.

Op de computerkaort uut de hemel zie ik hoe gruun het laand was, wiederop, waor ik niet te laande kwam. Het achterlaand was dichtebij en toch zo wied vot. De hiele wereld lag in Kalabo om mij hen, maor ik kwam niet wieder

as schoel. Ik stund veur de klasse en keek naor domme negerkinderties die op mij te wachten zaten. Dat was mien onschuld.

Mien onschuld zat een klasse leger op de HBS. Greetje was blieven zitten in de derde. Ik gung over naor de vierde. Dat muide mij, niet dat ik overgaon was, maor dat ze niet metkwam naor mien klasse. Ik much heur geern. Ze was mien pygmalion. Ik had heur maakt tot een beminde. Ze was een beeld en niet een warkelijkheid. Ik huuld van heur zoas een puber haolden kan van wat onbereikbaor liekt. Ik huuld van Greetje as van dreumen die een puber scheppen kan in het woelig heufd, lös van meuglijkheden, lös van beparkings. Het maagie van 1,63 m was mien warkelijkheid. Ik was krapan 1,72 m. In de vierde keek ik van ofstaand naor Greetje in de derde klasse. Enkelt in de pauzes en in het fietsenhok zag ik heur. Ze preut met Hedwig en Marian, ze preut met Theo, met 56 Martin, met elke jong die meer weet had van de wereld as ik. Ik kwam net kieken. Elke dag heurde ik dat ik net kieken kwam.

Bij toeren lachte ze naor mij, zo wol ik dat. Ik was benauwd en vuulde mij enkelt op gemak in de wereld die ik zölf maakt had. Met een aander had ik niks van doen. Dat muide mij niks. Mien binnenwereld was mien paradies waor alles meuglijk was. Adam en Eva en de boom van kennis. De boom van goed. De prachtige tuun waor water onder langs stroomde.

Ik keek van ofstaand naor de natuur. Het merakel grote en het merakel kleine dat had mien liefde en het diel daartussen was te groot veur mij. Ik leefde veur atomen, elektronen, ionen, veur zuren en basen, en veur redoxreacties. Het universum met votvliegende melkwegstelsels, quasars en verschoevings van infrarood locht huuld mij van de straot en uut de natuur. Ik verkeerde achter mien bureau en keek naor plaaties over krabnevels en tiekenings van moleculen. Ik dacht an Greetje, met Greetje op een verre planeet waor het levent ienvoldiger wezen zul. Op die planeet van mij waren enkelt linksdraaiende sukermoleculen en rechtsdraaiende amino-zuren, net aansom as hier te laande. Spannend was dat.

As ik achter de dingen kieken wul en met de neuze op de kaort de weg zuke, veraandert de wereld op het beeldscharm in een kleurenwolk met uutlopers. Ik daal of naor 33.100 feet. Dat is omtrent tien kilometer tot an de grond. Zo hoog vliegt hieteluchtballonnen zeldzaom. Ik vliege.

Dichtebij veraandert de eerde in een schilderspalet. De pixels op het scharm verbargt wat der te zien is. Het oplössend vermogen van de techniek lat mij in de steek. Enkelt raoden kan ik wat mij in de muut komp. Ik mut zölf een bield maken uut de miljoenen dots op het scharm.

Ik maakte mij een beeld van de wereld. Ik fietste hen en weer tussen schoel en huus. Ik beug over de leuning van de brugge over het Oranjekanaol. De weg was een fietspad met lösse tegels, met ekkelbomen an weerskaanten van de straot. Met berken op een heuveltie bij Zuudbarge. Ik zag Greetje achter elke boom. Van elk boerenerf blafte een hond mij nao. Ik was een scheitert. Ik beet niet weeromme.

Elk zöt wat e zien wul. Elk zöt wat e bevatten kan. As ik naor de viefde klasse

overgaon zul, dan kreeg ik een neie fietse van mien va. Ik zag elke fietsenwinkel. Een fietse met versnellings, dat leek mij wat. Ik zag elke kantoorboekhandel met pennen en schriften, met puntensliepers en met gum.

Ik zag boekwinkels met kraanten en boeken. Aander winkels zag ik niet. Ik kende gien kledingwinkels. Vraog mij niet naor restaurants. Ik wus de cafetara's niet. Ik kreeg gien buusgeld veur patat. Wat gien neudzaak was, bleef buten mien blikveld.

Vanuut de heugte zie ik de straoten, de hutten. De BOMA, de *Bantoe Overseas Military Administration*, met het postkantoor en de gevangenis. Ik zie het ziekenhuus in de bochte van de weg. Ik zie de huzen rond de schoel. Daor woonde ik, het leste huus in de hoek van de *teachers compound*. Het aluminium dak maakt op de kaort een witte vlekke in het gele zaand. Ik zie het pad van huus naor schoel en weeromme.

Wiederop is de landingsbaon. Ik zet mien luchtballon an de grond. Hitte slat mij in de muut. Ik krieg het warm; as vuul ik mij betrapt met disse uutstap naor wat ik niet meer wus.

Niet elke herinnering huuft naor boven kommen. De mieste zaoken kuj beter rusten laoten met het oog op vandage en morgen. Miestentieds huuf ie gien muite te doen het goeie te weten en wieder te vertellen. Bij toeren komt minne herinnerings boven en stroomt ze as gruungele gal over de kaort.

Op de Hondsrug haalde ik mien diploma. Opstap veur een wieder leven. Ik verleur mien pygmalion. Greetje woekerde wieder in onmachtige dreumen. Ik huuld bij mij wat ik nooit vaste-haolden had. Mien heufd leut niet lös wat ik nooit had bezeten. An het ende van de Hondsrug kun ik vanneis met mien reis begunnen. Ruum vieftig kilometer wiederop gaf Stad mij alle kaansen.

Ik had een fietse van een jaor aold, zunder versnellings, en een plattegrond van Grunning. Een aolde kaort met water in de Westerhaven, met aander plekken die niet meer in het echt bestunden. Het was vertrouwd, ok op Erica was de wieke van de Haovenstraot dempt. Elk wus nog waor het water was.

In dit moeras van de onbekende stad op de grèens van zaand en klaai kun ik op pad. Ik wus de weg van alma mater naor mien kamer. Ik kende een enkele Konga's bar in de Poelestraot. De wichter an het aander ende van de toog, ik kende ze niet. Ik zag ze praoten. Niet met mij. Enkelt stompies keerzen op de bar en bakkies zolte pinda's. Nargens was groot locht. Ik zweeg en keek. Ik zag mezölf in het duuster in de spiegel achter de bierkrane. Op mien eigen planeet was het levent een stuk aangenaomer. Ik tröf mien Alie en mien Irma, ik tröf mien Anneke en Els, ik tröf mien Dina, ik tröf mien Jannitra en mien Jantsje, en onder mien haanden veraanderden de wichter in stien.

Ik was een koele bieldhouwer, onwetend van het juuste gerak om warmte uut een mèens te haolen.

In de braandende tropenzun wacht lu op de air strip op de retourvlucht. Een negerin hef een poppie op de arm. Met een lepeltie voert ze heur kindtie poeiermelk van FRICO-DOMO uut Beilen. De zwaore zwarte börsten spant heur achter de chitenge. Het haor stek in kuunstige vlechten onder een regenkappie

vot. Zwart naaigaoren haoldt het haor bij mekaar. Dat zwarte naaigaoren hebt ze hier niet uutvunden. 59 Ze gebruukt wat uutvunden is. Heur blote voeten steekt in rose badslippers. Beschaoving komp overal; in plestiek en in blik. Ik kiek om mij hen. De hiele wereld is onherstelbaor verbeterd. Zaand stöf omhoog as het vliegtuug de motors raozen lat. Rolls Roys tilt de vogel omhoog, vot van hier. Der is gien weg weeromme.

Ik loop van het vliegveld vot, rechtsof het zaandpad op, de bult naor beneden. Veur mij en onder mij lig het dörp. Kalabo.

Rechts de begraofploats met in een vaas een toef dreug grös en een plestieken tulp. En wieder zaand, veul zaand. Naost elke hut een magere hond. Honden blaft hier niet. Ze biet niet.

Ik kom veurbij de ofslag naor de BOMA en het pont over de Luanginga. An de overkaant ligt een wildpark met leeuwen, krokodillen, gordeldieren, antilopes, slangen, gnoes en aander gevaorlijke dieren die ik uut de dierentuun in Emmen ken.

Het ziekenhuus kent gien bezoekuren. Elk was altied overal op visite, rond het bère van de zieken, bij hongerigen en altied overal bij starvenden, rond de begraofplaots. Van het ziekenhuus hen de hemel, meer as het zaandpad over was niet neudig. Starven was makkelijk in de tropen. Gieniend had daor muite met, leek het.

In Stad störf staodigan het kind in mij. Ik was hardnekkig. Ik zag allent reageerbuisies, retorten, pennenwinkels, boekhandels en bij vlagen zag ik een café an de binnenkaant. Ik leerde liever as dat ik leefde, zo liekt het as ik weeromkiek. Leren was mien leven. Ik gung hen Afrika om de brugge te zien, om de brugge naor grootsheid over te steken. Ik wus niet wat ik mij anhaalde.

Dat is oens geluk; dat we niks ankommen ziet. Het levent wes zölf de weg naor het onbekende. Ie weet niet wat ie van zins bint om te doen en nao te laoten. Alles wat liekt op een plan is bedrog. Der is gien schepper. As der een schepper weden zul, dan bin ie het zölf.

De weg bög naor rechts, een rotonde veur twee, drie auto's op een dag. Wiederop de *primary school* en dan de poort naor *Kalabo Secondary*. Ik wul de poort deur, ik aorzel. De schoel was niet het begun van de kinderdood. Mien onschuld kreeg een kans buten het terrein van kennis en veuruutgang. Starven is makkelijker buten de muren van de schoel.

Ik zuuk het graf waor ik uut opstaon bin. Ik zuuk het graf waor ik mien onschuld begraven heb. Het liekt asof ik weeromme mut hen de plek van de daod.

Ik loop linksof het smalle pad laangs. Het zaandpad naor de Luanginga, naor de plek om te zwemmen en te wassen in tied dat der gien water uut de leidings kwam. Intied dat de schoel in onstuur was deur gebrek an benul en aander zaken. Ik wus hoe as het beter kun in de wereld; ik was onmachtig. Rechts van het zaandpad de akkers in leeglaand. Zwart zaand met akkerties tomaten, mais en riest in braandende zun. Wiederop Kashitu, dörp van negerhutten met strooien dak, en met de winkel en de bar van Konga met keerslocht

en een plaotenspeuler op batterijen; witte kat veur James Brown daansmuziek in duustere nachten.

Ik heur Febby roepen met heur schelle stemme. Ze roept mien naom vanuut het kindergraf. Ik kiek in de rondte. Ik zie heur niet. Ik heur heur stemme, ik zie heur niet. Onschuld giet niet in ienmaol vot, maor woekert wieder in bange dreumen. In Stad wus ik elke automaat veur kapotties. Ik huufde niet. Veur ik tot daoden kwam was de verkering weer uut. Elke automaat herinnerde mij an mien stille verlaangst. De daogelijkse dingen weuren ofleidingsmanoeuvres veur basaole driften.

Ik keek om mij hen, maor ik zag niks. Ik zag de Grote Markt, de Vismarkt, de Poelestraot. Ik fietste hen Sluuskade en gedempte Westerhaven. Daags was ik in een leslokaol en maakte ik sommen over thermodynamica. Van warmteleer wus ik de formules en de integralen. Meer wus ik niet van warmteleer. Ik kreeg mien bul. Met genoegen leut de universiteit mij gaon.

Febby was het begun van schuld die van mien scholders gleed. Mien onschuld was *the white man's burden*. Mien onschuld was de dreum dat ik de wereld veraandern kun. Dat heurt ok zo aj kind bint. Ik had mien kinderdreum. Mien dreum was maakt van zulverpapier-veur-armenegerties. Die melkdoppen waren mien kapitaol om winst met te maken. De ien gef het geld uut an beleggings en wint en verlös. Het saldo op de rekening gruit en krimpt. Dat is de lust, dat is de driefveer, dat is de onschuld en de ambitie waor alles met begunt.

Mien onschuld was barmhartigheid en ootmoedigheid en harmonie. Woorden die ik spannend vun. Ik wus niet wat ze betiekenden.

Ik zie de zaandvlakte naost het leslokaol. Het voetbalveld. Ik mus met andoen. Ik speulde, rende tussen de zwarten. Ik miste elke balle. Schoppen kun ik niet, trappen kun ik niet. Ik dreumde van een betere wereld. Nao de eerste helft huufde ik niet langer met andoen. Ik stun aan de ziedlien op bekend terrein. Ze kwam bij mij staon. Mij bijstaon. Febby röp mij hen Kashitu. Ik heur heur stemme. Bij heur mag ik thuuskommen. Ik kun wel tegen verlies, dat miende ik. Ik gao met heur met. Ik vind mien plek van bestemming in heur karige huttie.

Febby leerde mij de Afrikaanse wetten van de thermodynamica. Ze had gien sommen en gien integralen van neud. Febby wus onder het dreuge grös op het dak van heur huttie alles deur heur zinnen. Ze leut mij pruven an wat de hbs mij niet serveerd had. Ik was een vlotte leerling.

Ik keer weerom uut Kashitu. Konga's bar laot ik rechts liggen. Ik laot de Luanginga achter mij. In de kostschoel loop ik laangs leslokalen. Gien glas in de ramen. De banken staot schief. Op de vloer lig zaand van jaoren. Ik tel mien stappen. In het kabinet staot mien klompen onder stof.

Weerom op de Hondsrug en omstreken pak ik het vertrouwde stiel. Op de akkers stiet rogge, tarwe, gerst, mais. Wiederop eerpel en sukerbieten. Ik mis weegbree, zuring, korenbloemen en klaprozen. In een paar jaor raakt veul vot. Ik stap de klasse in. In de klaslokalen zit kinder te wachten tot ik mien bos-

schoppen uut de tasse pak. Ik vertel van wiesheid uut boeken. Mien kastdeur naor de kennis van de wetenschap stiet wied lös. Drèentse kinder zit op mij en op mien geleerdheid te wachten, dat dèenke ik.

Ik geleuve in mien missie. Ik maak sommen over luchtballonnen. Over hiet gas en uutzetting van lucht. Pas as het verschil in temperatuur binnen en buten de hieteluchtballon 85 °C is, dan wul de maand omhoog. Pas as de temperatuur oplöp kun ie de wereld van boven bekieken. Van Febby zeg ik niks. Gieniend die me der naor vrag.

Op een laandweg met een sloot an ien kaant, daor achter frisse weilanden met bont vee in het grös en zwart zaand en lillikke stienebulten an de aander kaant, daagt ze mien onschuld uut. Vanneis. Ik was een kiend en wus niet beter. Ik was de wereld an het veraandern. Aal meer kwam ik te weet. Mien kennis steeg naor grote heugte.

Ik kun in de diepte kieken. Ze pakt mij bij de haand. Ze wet wat ik van neud heb. Sund de tropen had ik gien hartstocht vuuld. Ik had gien verlet, ik was vanneis een kind dat speulde met atomen en moleculen. In de late aovend keek ik naor de steerns en naor planeten lichtjaoren wied, waor alles zuch in spiegelbeeld ofspeulde. Ze wet wat ik wul, ik bin onkundig van mien verlaangst. In het natte grös, in het dreuge grös, in een karige hut met uutzicht op de wereld van vrije vogels en aander wild, lat een aander Febby mij de ziedkaant van de wereld vanneis zien. Ik heb gien tied om te schrikken. God zij met ons. De locht is nei en onbekend, vuld met vertrouwd verlangen.

De schoelklasse vertöl ik van retorten en reageerbuizen, van het Dopplereffect en verschoevings in het infrarood. Ik schreef de begunsels van de warmteleer met grote halen op het bord. Ik kun mien kennis kwiet.

Witte kinders waren net zo dom en net zo knap as negerkinderties. Ik verleur de lengtegraoden en breedtegraoden uut het zicht. De wereld an disse kaant van de evenaar was niet aans. Ik was teleursteld, en oplucht nao verloop van tied. De wereld was niet langer te groot veur mij. De wereld was niet langer mien spiegelbeeld. Ik zit te zwieten op de stoep van het teachers huus. Olifantengras zweit tegen het dak. De zun giet zakken en nemp de hitte met. Het blef nog maonden dreug. Ik lees een boek over zwaortekracht en magnetische velden. Deur het hiete zaand komp Febby met een poppie op de rugge. Blote voeten. Ze klapt in de haanden. Ik gao staon. Ik klappe zachties. Ik buge. Zo groet we mekaar.

'Weet ie nog?' zegt heur zwarte ogen. Ik weet niet of ze dat zeg. Ik lees het.

Ik weet nog van toen, altied weet ik van toen. Ik weet nog van de dagen en de nachten in het open veld. Regen en snei en bij toeren een vos of een koppel wild fladderende eenden.

We waren overal in het laand. Elk dier in het vrije veld leuten we schrikken. Ik las over liefde en hartstocht, ik las familieromans, ik las streekboeken en boeken met erotiek en bijkaans met pornografie. Ik las boeken zunder een bladziede omme te slaon, zunder een boekwinkel te bezuken. Ik las heur van kaft tot kaft in spiegelschrift.

Febby vrag een bijdraoge. Ze wul een rok, een blouse. Ze vrag om een deken op bère. Ze hef wèens. De poeiermelk laot ik in de kaste. Ik geef heur wat ik heb. Zij leut mij zien wat ik in huus heb. Ik kun kwiet wat ik in huus heb. Met lege haanden laot ik heur gaon. Het kind op de rugge slap an ien raom deur. Kashitu is goed veur heur. Kashitu was goed veur mij. Ik heb een kind begraoven in Kashitu.

Nao schoeltied las ze mij van kaft tot kaft. En nao een jaor of wat had ze het boek uut, leek het. Ik was op de helfte. Ze deud het boek op slöt as was het een staotenbiebel nao de zundagspreek.

In een maandtie onder een luchtballon gung ik weeromme om verhaol te halen. Van de plek waor mien onschuld achterbleven is, kan ik vanuut de hemel contouren tot op twintig meter in de rondte bekieken. Ik zweve boven grös en heide, boven de evenaor. Het leek asof ik weeromme mus hen de plek van de daod.

Ik sprak van barmhartigheid, van ootmoedigheid en harmonie van al die woorden die ik niet duden kun.

As ik votvliege zweit zwarte Febby mij niet uut. Ze hef een kind verleuren. Ze hef een graf in Kashitu. Zo giet dat in warme laanden. Lu ligt daor niet wakker van. Lu zuukt gien verhaol. En van die blanke Febby kreeg ik een brief weeromme met barmhartigheid, met ootmoedigheid en harmonie. Ik wus wat dat betiekende. Ik dèenk mezölf een eulifant. Ik stampe op de vloere. Ik stampe met de voeten op de vloere van het maandtie onder mien hiete luchtballon.

Ik huuf het graf niet open laoten. De deksel mag dichte op wat west hef. Het duurt gemiddeld acht jaor veur een lief tot skelet verwordt. Smaangs duurt het nog langer veur de botten van verleuren onschuld uut mekaar valt. In de tropen duurt dat niet zolange. Dat weet ik. Meer huuf ik niet weten. Zeg mij niks. Alles weten maakt niet gelukkiger. Maor wel zeg dat gelukkig weden het heugste is wat ik bereiken mut? Ik zeg dat niet. Ik kiek wel uut. Ik heb alles.

Niks bin ik kwiet.

Water

Water is H_2O. Ik kan dat weten, ik heb der veur deurleerd. Ik bin professor. Die titel is niet bescharmd. Elk kan zuch zo numen. Het maakt mij niet uut. Ik gebruuk de titel in mien publicaoties, ik schrieve veul, en ok as het wieder te pas komp, nuum ik mij professor.

Het komp meer as iens te pas. Dat is een veurrecht. Smaangs komp het niet van pas, dan mut ie as professor meer betaolen as een ander, maor dat is dan zo. Ik kan het joe anraoden, net zoveul bijleren tot ie komt waor ie wezen wult.

Van water weet ik merakel veul te vertellen. Zowat alles, maor veul ok niet.

'Alles weten maakt niet gelukkig,' zeg mien vrouw.

We hebt gien geheimen veur mekaar. Dat is algemien bekend; wat ie niet weet, dat weet ie niet, daor huuf ie gien professor veur weden.

'Hoe meer as ie weet, hoe minder as ie weet.'

Op de middelbaore schoel heurde ik die woorden van de leraor scheikunde. Dat was genogt. Toen wus ik wat ik worden wul: professor in de scheikunde. Dat beroep kwam het dichtste bij mien kinderwèens: uutvinder worden.

'Wat wul ie worden?' vreug mien va.

'Uutvinder,' zee ik. 'Prima, vent, goed vak,' zee va. 'Wat mut ik uutvinden?' vreug ik.

'Wat der nog niet is, dat kun ie het beste uutvinden.' Ik begunde.

Miestentieds is der maor een onbenulligheid veur neudig om richting an het bestaon te geven. Op het eerste gezicht een onbenulligheid vanzölf. Die iene lösse opmarking van mien leraor scheikunde, en de richtinganwiezer van mien toekomst wees een ander kaant op. Mien va had dacht dat ik handelaar worden zul. Dat zat in de familie, of avonturier. Dat gung niet deur. Veur mij was het zo dat ien opmarking van een mèens, die mien vertrouwen had, genogt was om mien toekomst te bepaolen. Op vakgebied vanzölf. De vrouwe heb ik zölf uutzöcht, daor had ik gien hulp bij van neud. Of dat veur aander ok zo is, dat is onderwarp van onderzuuk. Ik duur daor wel hypotheses tegen an te gooien. Daor heb ik het geern een aander maol over. Ik praot om liefsten over water.

Elke morgen bij het scheren word ik al bliede. Niet allent dat ik weer wakker bin, daor komp ok een maol een ende an, of dat ik de baord der of krieg, maor ok om het water uut de krane. Ik zal het joe uutleggen.

We hebt een luxe wastaofel met luxe kranen. As ik de hendel naor veuren haal, komt der kaold water uut de krane. De ketel stiet op de eerste verdieping. Het duurt 3,45 liter veur het water hiet uut de kraan komp. Het is verspilling, maor ik heb dat der geern veur over. Het kaolde water soest deur de leidings en as het water warm is, veraandert de toonheugte. De kraan zingt een hoger lied. Onder het scheren fluite ik stillegies met.

Kiek, die veraandering van geluud komp deur de legere viscositeit van water bij hoge temperatuur. Warm water stroomt rapper deur de leidings as kaold water. Ie mut van de kraan ofblieven om het te kunnen meten. Pak een litersmaot uut het keukenkastie en laot die volopen. Kiek hoeveul seconden dat duurt met warm en kaold water. Kiek, an die dingen, daor heb ik merakel veul aordigheid an. Het is natuur en het is wetenschap pur sang. Daor dèenk ik an as ik mij snied bij het scheren en de ziep votspuul; met water, met hiet zingend water. Omdat der zo weinig te weten is van zo veul, besleut ik al vrog dat ik veul weten wol van weinig.

Ik had ien zeldzaom molecuul kiezen kund, adamantaan bijvierbield, of para-hydroxytolueen. Van die moleculen had ik alles kunnen leren, of van de warking van locht met een golflengte van 750 nanometer. Nano dat betiekent dwerg. Een nanometer is een dwergmeter. In ien meter kun ie duzend miljoen dwergmeterties kwiet. Ja, wisse, disse wetenschappen bint niet altied makkelijk te volgen aj der niks van weet. Ik laot mij daor niet deur stoppen. As maor iene begrep wat ik zeggen wul, dan is mij dat genogt.

Der is meer vreugde in de hemel over iene die het snapt as over duzend die het niet snapt. Ie kent bijkaans dat boek wel waoruut ik citeer. Al is der maor iene die het kent. In de scheikunde bint der genogt onderwarpen om de tied nuttig en aangenaom met deur te kommen. Ik vuul veur water. Water is een daogelijks molecuul, elk kent het en 39,51% van lu die op de Herestraot vraogd wordt, weet de ofkorting van waoter: H_2O. Ik nuum dat de molecuulformule. Dat is dichter bij de ofspraok van de chemici. Wij praot niet van ofkortings, wij het het geern over het gehiel. De wereld is al verbrokkeld genogt.

Scheikunde liekt een preciese wetenschap, maor dat is niet zo. Wij weet merakel veul, veur oens doen, maor meer as dat wat we weet, we niet. We leert mekaar goeie vraogen stellen, en daor giet het om: niet allent in de scheikunde, ok in de aander beslommerings tussen geboorte en dood. Chemici hebt meer nocht an vraogen as an antwoorden. Ontvangenis begunt in water. In een oplössing van warm zolt water.

Het kind klotst in het vruchtwater. En as de vliezen breekt, dan stroomt het zolte vruchtwater vot as ankondiging van nei leven. Mooi vind ik dat. Der bint religies waor doopt wordt. Water over het heufd, of hielendal onderdompeling. Smaangs vaker as ienmaol. Wederdopers kriegt gien genogt van water. Geliek hebt ze.

Niet allent geleuvigen haoldt van water, ie kunt der wien van maken aj der genogt aander stoffen bij doet, ok dichters en bloemisten haoldt van water. Ik nuum de bloemisten omdat ik geern vertellen wul van mien vrouw. Ze döt merakel mooie dingen met water. De vrouw hef een volkstuun met bloemen. Der bluit dahlia's, crocosmia's, floksen, papavers, malva's, geraniums, anemonen, anthuria's, longkruud, gerbera's, hortensia's, hartjes, agapanthus, zeeuwse knopen en helléborus. Al die bloemen hebt water van neud. Der is niet altied water beschikbaor. De verhuurder van het laandtie hef het krap met de leiding. Wie te late is, die vindt de bodem van de putte. De plaanten verdreugt as het

niet regent. Ik kan dat duden met osmose, met turgor en oplössings van zolt in grondwater en spanning op de celwaanden. Ik kan uutleggen wat der met water en de plaant gebeurt as het vriezen giet. Wat ik maor zeggen wul: water is hiel gewoon, en in al zien alomtegenwoordigheid kan het merakel kostbaor weden.

Die heufdpries van belangriekheid is geliek de overienkomst met liefde en harttocht waor dichters het over hebt. Mien hart stroomt over, dicht ze. Dat bint de riemelaors. De echte dichters maakt der meer wark van.

De echte poëten kiekt naor het water achter het water, en daor begunt de overienkomst met geleerden. Ik hebbe dichters merakel hoog. Het liekt bij toeren of ze meer inzicht hebt in de materie as ik, as wij professoren die der het vak van maakt hebt om de geheimen van de natuur te verklappen an het gemiene volk. Dichters en filosofen zegt wat ik in het laboratorium bedèenke. Ie kunt nooit tweemaol zwömmen in de dezölfde rivier, dat zee Heraclitus van Efese (ca 500 veur Chr.) meer as tweeduzend jaor leden.

Der in stappen, zee de Griek. Bijkaans kunden lu nog niet zwemmen in die tied. Kiek, dat weet ik now weer niet; of ze kunden zwemmen, de aolde Grieken en de aolde Romeinen, de aolde Osmannen. *Panta rhei kai ouden menei*, alles beweg, niks blef hetzölfde. Ok van Heraclitus. Dat zie ik ok nao meer as dertig jaor professoraat. Wat dat angiet bin ik een late leerling. Droom ik of stroom ik? Dat haoldt mij bij toeren gaangs.

Collega professoren kiekt me smaangs wat schieve an. Daor heb ie hum weer met het dichterlijke water, dat zegt ze niet, maor ik leze het van het gezicht. Ok een professor hef een diploma veur lichaomstaol. Een professor is een gewoon mèens met biezunder gaven. Dat is de veurnaomste reden dat die titel niet bescharmd is. Ik stao daor boven, boven smalende blikken van collega's. Onder professoren zeg ik wat ik vind. Ik praot geern over filosofen en over water. Onder professoren vuul ik mij op het gemak.

Wat aans: Alles wat we ziet is een illusie. Het bestiet, en het bestiet ok niet. Dat is ok zo veur water. Al zul ie dat niet zeggen as het regent. Ik zal het joe duden. Het is niet makkelijk, maor as ie het snapt vuul ie joe geliek een stuk knapper, en as ie het niet snapt bin ie bliede met de uutdaging dat ie snappen kunt wat ie nog niet begriept. Zo kan het weden. As professor mut ik het smaangs ingewikkeld zeggen.

Een atoom is merakel klein. Een watermolecuul bestiet uut twee atomen waterstof –dat bint de kleinsten onder de atomen- en een atoom zuurstof, lang niet de grootste onder de atomen. Nano bint ze, de moleculen. Dwergen. Bezunder is dat alle massa van een atoom in het midden van een atoom zit. Een atoom is benaom niks. Een atoom en ok een molecuul is benaom lege ruumte. De verhaolding tussen de omvang van de massa van een atoom en de lege ruumte om het atoom is $1 : 10^{27}$. Dat getal 10^{27} is een 1 met 27 nullen der achter. As ie een atoom zien kunden met het blote oog, dan zag ie benaom niks. Bezunder is dat. Alle atomen en moleculen bint benaom leeg, der is niks.

Wonderbaorlijk dat we menare zien kunt in die leegte, bezunder dat we niet

deur mekaar hen kieken kunt, en dat we niet deur de eerde zakt. Al bint der uutzunderings. Aj der goed over naodèenkt hebt we gien grond onder de voeten. En dat is nog niet alles. Een atoom is der evies wel en evies niet. Die wisseling giet merakel rap. Ie kunt dat met het verstaand niet bijhaolden, vermoed ik. As ie het niet snappen kunt, kuj preberen te geleuven dat het waor is. Dat nuum ik het onderscheid maank wetenschappers en geleuvigen. Wetenschappers geleuft en geleuvigen weet het zeker. Ik leg het niet uut. Ie kunt der gerust wat langer over naodèenken as ik uutpraot bin.

Werner Heisenberg, beroemd geleerde ok al ken ie hum niet, nuumt die onwissigheid de fundamentele onzekerheidsrelatie. Wij kunt niet geliek snelheid en plek weten van atomen, van elektronen, van moleculen, zeg Heisenberg. Dat is knap lastig. Ik geef een veurbield. As ie weet dat een auto 87 kilometer per uur over de weg van Spier naor Wiester redt, dan weet ie twee dingen zeker. Die auto redt te hard. Ie meugt daor niet meer as 80 op de teller hebben, en as tweede: ie weet niet precies waor de auto is. Die wagen is altied wieder as ie dachten. Hoe langzaomer die auto redt, hoe beter ie weet naost welke boom hij redt, maor ie weet niet meer hoe hard hij giet, of hoe zacht as e zowat stille stiet. Ie weet de plek, maor niet de snelheid. Die radar van de plietsie kan allent boven de 50 kilometer per uur precies meten. Ie kriegt niet rap een bekeuring veur te zachties rieden.

Disse onzekerheid is ok zo veur alle atomen en alle deelties in een atoom. Muonen, gluonen, quarks, up, down, charm en hoe ze de name ok hebt. Met joen verstaand kun ie daor krapan bij. Dichters en filosofen hebt daor gevuul veur. Wetenschappers hebt heur verstaand. Beide kunt ze der bij, iene met het gevuul, de aander met de harsens. Veur wie niet begrep dat niks bestiet en alles der is, heb ik een aander veurbield. Ie staot an zee en ie kiekt naor de golven. Vanzölf wordt het joe wieke om het hart. Die ieuwige deining van de zee. Aj niet uutkiekt, gaoj in een opperwezen geleuven, zo merakel indrukwekkend is al dat water.

God, dèenk ie bijkaans. God is bijkaans een mèens met goddelijke eigenschappen. God is een ieuwige deining van de zee. God is water. God is H_2O. Dat zul kunnen. Ik heb daor niet veur deurleerd. As der een god is, dan is het een opienvolging van gebeurtenissen, een opienhoping van ervarings achter mekaar. God is wat ie der van maakt. God is overal tegelieks. Dat kan een mèens ok. Overal tegelieks. Ik leg het uut: Joen vrouw is op verjaordagsvisite bij de buren en ie bint op een congres over dahlia's, crocosmia's, gerbera's, anemonen en zeeuwse knopen. Ie volgt lezings over geraniums of over water dat in plaantencellen bevrös. Ie hebt een körte pauze nao het warme lopende buffet en ie gaot allent naor het straand om bij zinnen te kommen. De aovendzun schittert tegen de golven. Ie wrieft met zachte haand over de gevulde buuk. Ie bint gelukkig, en ie dèenkt an golflengtes van 750 nanometer van roodoranje locht en ie dèenkt an de vrouwe.Vraog ik joe: waor is de vrouwe? Ie kunt zeggen: ze is bij de buren op verjaordagsvisite of ze zit achter de geraniums. Zeg ik: ze is hier bij mij en kek met mij naor het roodoranje locht dat op de golven

van de eindeloze zee mij traonen -ok water- in de ogen springen lat. Mien vrouw is bij de buren en tegelieks ok bij mij. Mien vrouw is overal waor ik heur dèenke. De zee, met al dat H_2O röpt het hiele bestaon teveurschien.

Leven en dood. Alles. Dichters doet dat op heur manier: *Ik bin geboren uut zonnegloren en een zucht van de ziedende zee*. Dat was Jacques Perk. Niet de eerste en niet de beste, maor wel een goeie dichter. Wat ik zeggen wol.

Ie kunt op meerdere plekken tegelieks weden. En ie kunt evies niet bestaon. En wat now zo bezunder is: wij professoren hebt ontdekt dat het hiele universum bestiet en niet bestiet en dat die wisseling zo rap is dat we dat niet in de gaoten hebt. Dat is maor goed ok, we zulden in dat gat van het nietbestaon vallen.

Botten

De botten komt der deur. Ik ligge now twee maond in het graf. Op de rugge. Zo bin ik der ok deellegd. Ik geleuft mij bijkaans niet as ik joe dit vertel. Een dooie kan niet praoten, zekers niet uut het graf dat onder 90 cm zaand lig.

Het bloemstuk met lint lig der nog op. De wind hef het lint dubbelslagen. Ik kan het niet meer lezen. Het was van de buren, mien ik, of van de zangverieniging. Het maakt mij niks uut of ie fiducie in mien praot hebt. Ik bin dood. Ik leve wieder in gedachten van een stuk of wat. Paartie lu geleuft in een leven nao de dood. Kiek der de advertèenties maor op nao.

Wij wèenst joe goeie ankomst,
of
mooi daj in het huus van va bint.

Aj daor niet in geleuft, dan zet ie het niet in de kraante. Het was ende mei. Ik weur niet goed en iniens vuulde ik mien hart hapern. Het tikte nog een paor maol. Een scheut deur de börst. Ik kun nog net de stoel naost de tillevisie bereiken en zitten gaon. Ik dachte: ik gao der an, het is veurbij. De tillevisie was uut. Ik had net thee maakt. Met Harm keek ik allent naor het achtuurjournaol. Wieder niet. Wieder wussen wij alles al. Wij wussen genogt.

Harm was achter in de schuur. Hij rommelde wat met gerak. Hij was de schoffel kwiet en de harke. De snuischeer kun e niet vinden. Hij wol in de tuun an de gang. Geliek had e.

Aj in april en mei de tuun an kaant maakt, heb ie de hiele zummer gien omkieken meer naor de plaanten. Harm is geregeld zaoken kwiet. Kwietraoken is het miest onbelangrieke wat joe overkommen kan aj op leeftied bint. Wij bint op leeftied. Harm is op leeftied. Ik was op leeftied. Now bin ik dood. Harm is mien bruur. Ik woonde samen met mien bruur. We bint nooit trouwd west. Harm kun gien vrouw vinden en ik heb nooit naor een kerel zöcht, ok niet toen ik jonge meid was. Der bint now ienmaol zaken die mien belangstelling niet hebt. En wat mij niet boeien kun, daor leup ik niet achteran.

Harm en ik sleupen niet in hetzölfde bère, bin ie mal. As jonge kinder drie jaor bij mekaar in huus opgruid bint, dan verliest ze de lieflijke belangstelling. Dan huuft ze niet te doen wat pastoors en nonnen ok niet doet. Ja, ik heb een celibatair leven had. Van Harm weet ik dat niet. Wij hebt het der nooit over had. Niet omdat we geheimen veur mekaar hadden, -hij waste mien ondergoed en ik zien ondergoed, net as het uutkwam,- maor omdat het oenze interesse niet had. We hadden praot genogt over de kippen, over het eten, over de slakken die de slaot opvraten, over veldmoezen en spitsmoezen en of we soda (Na_2CO_3) bij de prei doen zulden of dat we dat een jaor overslaon zulden.

De mörgen veur mien hart der met ophuul had ik nog een stiekelvarken onder het zwartebessenbossie heurd. Ik had dat Harm nog niet zegd, was ik nog niet an toe kommen. Kuj naogaon hoe drok we het hadden. Hij hef het nooit weten, over dat stiekelvarken. Ik was dood tegen tied dat ik het zeggen wol. Zo giet dat in het levent.

Deur al die praot dèenke ie bijkaans dat ik rooms was. Dat was niet zo. Mien va en moe waren beidend dominee van de hervormde karke. Dat gebeurt wel vaoker. Lu met hetzölfde vak trouwt met mekaar. Harm geleufde het wel en ik geleufde het ok wel.

We bint netties opvoed. Goeie regelmaot. We hebt manieren leerd. Dat hef Harm en mij an een goedbetaolde baon hölpen. Harm warkte bij de belasting en ik was directeur van een schoel. Dat kuj mij now niet meer ofzien. Va en moe zagen dat het goed was. Het muide ze wel dat we niet zo karks waren. We hebt der gien stried om voerd. Gedurig gungen we hen de preek. Die kenden we al van de keukentaofel. Maor het hef wel wat joen va of joen moe het volk te heuren toespreken. Ze kunden het wel. Chapeau. Smaangs deuden ze het met zien beidend. Ok interessant.

Harm en ik kregen elk een biebel toen we het huus uutgungen. As Harm ze niet votlegd hef, ligt ze nog in de kast onder de tillevisie. Ik had der nooit an dacht, maor bij mien begrafenis was der iniens een dominee van de protestantse kerke. Ze had mien moe weden kund, vrogger ok zun slanke den. Schier antrökken veur de gelegenheid, veur mien gelegenheid. Zo komp de cirkel vanneis rond, dacht ik nog in de kiste, intied dat ze heur verhaol vertelde. Ik begunde mien leven met een dominee en ik stopte der met. Ik kende heur niet. Ik kwam niet meer in de kerke. Dat muit mij achterof. Wat mus ze van mij zeggen? Ik kende dat wel van va en moe. Dan was der een ongeleuvige störven en wol de familie een toespraok der bij. Huusbezoek en uuthören.

Alle minne dingen van de dooie weuren onder het aovendeten verteld en dan was die spanning der of. Bij de crematie of begrafenis bleven de goeie dingen over. Zo heurt het. Bijkaans heb ik deur die taofelpraot mien vertrouwen in de mèens verleuren. Ik weet het niet. Ik was gien zweverig type. Ik stun met de voeten op de eerde. Now lig ik in diezölfde zaandgrond. Harm wus niet of ik nog in God geleufde. Hij kun dat niet weten. We hadden daor nooit praot over. We hadden het veul te drok met aander dingen.

God is een luxe-probleem. Aj niks te doen hebt, dan haold ie joe daor met gaangs. Zo zie ik dat. Ie meugt der aanders tegen ankieken.

De dominee had de biebels inkeken. Die van Harm en die van mij. In mien biebel lag een briefie. Ze kunden mien haandschrift niet lezen, maor de dominee had opschreven op welke bladziede dat briefie tussen de bladzieden zat. Dat mus bijkaans betiekenis hebben, het boek Job en benaom het diel op de mestbult met Job onder de zweren. Dat heb ie met dominees en geleuvigen. An alles geeft ze een betiekenis. Ik deud dat niet. Alles is. Dat was mij genogt. Achter de schuur hebt we een mestbult. Der ligt niet veul mest.

We hebt gien vee op stal. Ienmaol in de twee jaor kregen we peerdemest van

Martin Koster uut Lievern. Aolde peerdemest veur de helléborus en de floksen. En veur moes en spekbonen *Phaseolus vulgaris* 'Blauhilde' vanzölf. Dat briefie bij Job had niks met mien veurkeur te maoken. Bijkaans was ik zowied kommen in het boek. Bijkaans begun het verhaol mij te vervelen. Ik wete het niet meer. Ik was gien leesder.

Een jaor of tien leden, het kan ok vieftien west weden, aj dood bint vergeet ie de tied, gebruukte ik de biebel veur het dreugen van bloempies. Ik had wel tien verschillende soorten citroengeraniums in de tuun. Ik wol de bloempies dreugen en plat maken. Veur een poesiealbum. Zo deud mien moe dat. De biebel drukte de bloempies plat. Dat was een feit, dat huuf ie niet geleuven.

Ie markt wel, ok vanuut een graf is der nog veul te zeggen. Benaom over wat west hef.

Ik haold der met op. Ik heb genogt zegd. Ik mut kalm an doen. Ik vuul de botten lös zitten. A'k me teveule inspan, dan zakt de ribbenkaste bijkaans in mekaar. Daor heb ik het nog niet an toe.

Kind op peerd

Ik heb mien dochter de trap ofschupt. Ze gleed op kinderkont de treden umdeel. Zumtien treden, met onderan een haakse bochte. Acht jaor was ze. Een holten trappe zunder loper, zunder roede. Ze had gelok. De arm bleef niet achter de leuning haken. Dat speet mij. Alle botten had ze wat mij angiet breken meugd veur ze negen jaor worden zul.

Het bleef die maol bij de onderarm, een schiere breuk, een gladde breuk. De dokters waren der wies met. Veul ere veur een dokter. Niks zul ze der an overhaolden. De gipszuster schudde mij de haand.

'Felisiteerd,' zee ze, 'ie haoldt een schiere dochter.' 'Knap bruidtie,' zee ze der bij. Het zul me wat. Ik nikkopte en ik zee niks. Ik weet hoe ik mien fesoen haolden kan. Gieniend die an me zöt wat zuch in mij ofspeult.

Het was de tweide maol. Het zul niet de leste maol weden. Ik had een roezig kind. ADHD, vaste wel. Dat zeden de dokters toen ik heur met kneusde scholder het ziekenhuus in dreug, met kopzeerte van harsenschudding. Tiende verjaordag. Mien kind vertelde van ongelok in huus en speulen in de dakgeute. Nösten uuthalen, kreien votjagen. Kinderfeestie. Dezölfde gipszuster an het bère. Begunde vanneis over een schier bruidtie. Bijkaans döt ze dat bij elk. Ik begriep dat wel. Die zuster is de mooiste niet, dat duurt ze niet onder ogen zien. Elk hef een leugen van neud. Elk zöt het eigen gebrek in een aander.

Ik sleug mien kind. Ik schopte heur de trap of. Ik leut het wichtie alle hoeken van het huus zien. Alle hoeken van de schure en van de tuun. Dat duur ik wal onder ogen zien. Ik bin daor niet kinderachtig met. Waorveur zul ik der om liegen?

Ik liege mezölf nooit wat veur. Liegen maakt het bestaon zwaorder. Zolange ik zwieg, liege ik niet. In bère, de ogen dichte, zie ik de waorheid helder onder ogen. Ik schop het kind. Nee, ik had een goeie jeugd. Mij is niks slims gebeurd. Het argste? Mien va tilde mij op een boerenpeerd. Zunder zadel. Ik was klein en kun mij niet verzetten. Mien va en de boer mienden te weten wat goed veur mij was. Ik had een bloedvinne an het bovenbien, an de binnenkaant waor het linkerbien het rechterbien treft. Een bloedvinne met een gele kop en paorse raand. De bloedvinne knapte op dat peerd. Zo kwam dat. Peerd en pien. Het weur mien kruus. Mien moe was allange dood. Ik was zeuven. Een schup onder de kont kreeg ik. Wat is arg veur een kind? Peerdevleis smaakt mij aal nog zute. Die bloedvinne was lieflijk, zat in het lief. Ondeugd die der uut mus, zee mien aoldere zuster.

Mien zuster had overal een antwoord op, ok op vraogen die ik nog niet kende. Het vlees is zwak, dat heurde ik in de karke. Benaom as het een bloedvinne is. Wat aj an het vlees vuult, dat mag gien woord hebben. Het vlees döt der niet toe. Het giet om de geest. Woord dat vlees wordt, het zul mij wat. Woorden

bint der veur om te praoten en te schrieven, woorden wordt gien vlees. Grös is der veur om vlees te worden, heui, en zwiene-eerpels die wordt vlees.

Blief mij van woorden of. Ik ete gien vlees. De groten der eerde aten gien vlees. De grootste schurken bint vegetarier. De tweede maol, de ien nao leste maol, da'k heur de trappe ofschopte, gung het zowat verkeerd. De jonge dokter keek mij zunig an en stelde lillike vraogen. Iene die promoveren wol, leek het, iene die hen Amerika en aander staten wul om verslag te doen van wiesheden. Heur moeder was ok een wilde, zee ik. Heur moe was een rabbedoedas, een inboorling, net as het aoldste zussie.

Vrömd; de aoldste dochter, de eerstgeborene, die he'k nooit anraakt zunder zin. Ik huufde dat niet. De aoldste was een wichtie, en dat had net zo goed een jong weden kund. Gelieke kaans. De tweide was vanneis een wichtie. De tweide was gien zeun. De tweide was een rabbedoedas, een wilde. Ongeboren was ze een wilde. Ze schupte en raomde in de moeder. Ze schupte de binnenkaant an groezels. Krap negen maond was ze. Der bint zaken die niet anleerd bint, die bint in chromosomen schreven; niks an te veraandern. Dokters sneden de eierstokken vot, ze ruumden de naoweeën van het geweld van de geboorte. Dit was de leste, zee de dokter. Meer kinder komt niet uut disse vrouw; de binnenkaant is verrinneweerd.

Ik gung hen het stadhuus. Het wichtie mus een naom hebben. Ik was de ofspraken kwiet. Mathilde, Sybille, Esmeralda, Josephia, Zeynab. Het zul mij wat. Leste kind, en dan in het Latiens, of in het Grieks, dat zul wat weden. Post Natal. Kinder kriegt namen cadeau. Ze vraogt der niet om. Ze wordt as Adolf, Benito, Anton de wereld inschupt. In Afrika bint der volken die kinder namen geeft as Eerstgeborene, en ok Leste. Namen as Hitler, Kennedy en Mussolini. Hiel apart. En nao de leste Munalula komt smaangs nog kinder, die gaot dood. Biezunder.

Mien vrouw bleef in het ziekenhuus. Zwart was ze. Ik had heur metneumen uut de tropen. Ze had een groot hart, grote börsten had ze, briede rugge. Alles was groots an heur; zunder eierstokken nao het leste kind. Ik reed driemaol het stadhuus veurbij. Ik kocht een kraant. Ik drunk thee op een terras. Ik nam een Marie-biscuit. Ik weur misselk. Ik wol het kind, mien kind, dat mien veurtgezet vaderschap verrinneweerde niet een name geven. Ik drunk kaolde thee. In de kraant foto's met bulten lieken; arms, bienen, nakend vlees, alles deur mekaar en in stukken. Bladziede zeuven in het dagblad. Zie hier de geweldige wereld. Treust vund ik niet op de foto's, het was arg en slim arg an de raand van het werelds massagraf. Honderdduzend die het leven niet redt hadden. Een bladziede wieder een overstroming. Met zo veul beeld zöcht ik treust in woorden. Ecce mundo.

Ik was op zuuk naor een naam veur al dat geweld. Ik wol met zinnen van het kwaod winnen. Onder een foto van een maagie stun een naam. Dit kind, met pet en bloem in haanden, had va verleuren. Eerste pries veur de foto. Dat doet reporters; ze bedèenkt een naam om neis dichtebij te halen en priezen te winnen. Het grote maakt ze klein. Ik versloekte mij in het natte koekie. Ik

scheurde het bijschrift uut de kraant en gung hen het loket in het stadhuus. *Kind zunder va* zo zul het wichtie de name kriegen, en dan in een tropentaol. Gracia.

Mien vrouw redde het niet. Het wichtie leefde wieder met mij. *Makamba pretu*; halfzwarte inboorling, ieuwig ontheemd kind, nargens op plek van bestemming. Allent gung ik wieder. Verstörven vrouw, twee kinder, twee wichter, nooit een zeun. Wat maakt het uut; een zeun of gien zeun. To be or not to be. Het maakt niks uut, maor ik vuulde zeerte. Ik mus beter weten. Ik vuulde een deursteuken bloedvinne. Ik vuulde het zwakke vleis. Een feest was het, elke maol as ik heur de leste de trap nao gaf, de dakgeute uutschupte, de boom uutkletterde, de arm een klap met de mestvörk gaf. Elke maol een feest. Feest van de herkenning. De bloedvinne, de pien, de gele kop, de paorse en blauwe plekken; in mien harsens, het verstaand hoog op peerd. Elke maol gungen de harsens op zuuk naor dat peerd; as een verslaofde op zuuk. Niks om groots op te weden, dat schuppen. Ik bin der niet groots op. Het is zo.

Zölfkastijding is mij niet vrömd, zölfmedelieden ok niet. Genot gef het mij. Het is niet aans. Nao de vierde maol in het ziekenhuus bleef ze vot. Ze gung hen een tante. Ze wol mij niet meer zien, niet meer vulen. Geliek had ze. Ik brak mij de kop. Wat kun ik doen? Op zuuk hen bezwering van onmacht uut kindertied. De aoldste leut mij allent. Ik was vrij man. Ik betaalde wat ik betalen mus. Alimentatie, dat is opvoeding met de Fraanse slag. Ik las horoscopen in kraant en op kalenders. Ik las wat lös en vaste zat. Ik las biebel en koran. Een mèens in toezel mut wat. Woorden weuren geest. Ik vuulde zeerte in de kop. Een peerd met een bloedvinne op het lief steigerde mij in de harsens. Het kind in mij mende het peerd met strakke teugel. Het leven van Mohammed stiet in de koran. Zeg niet dat het niet waor is. Wie zeg dat het niet waor is, die is min of. Het geweldige leven van Mohammed weet lu uut de koran. Die vrouw van Mohammed was een jonge meid, dat wet elkenien. Elk schref het eigen verhaol met dezölfde woorden. Het kind ment het peerd met strakke teugel. Jezus had gien vrouw veur hum allent. Jezus leup in een jurk. Judas deud het veur geld. Liegen is niet neudig. De waorheid is publiek geheim. Gieniend wet wat waor is. Het kind ment het peerd met strakke teugels. Vrouwlu bedekt haor en ogen met een kopdoek. De mèens achter het gerdien. Grote en kleine börsten, briede ruggen verbörgen achter vitrage. Manlu hebt daor gien weet van

Manlu hebt gien weet van wat een vrouw verbargt. Kinder hebt weet van gelok en schoonheid. Manlu, vrouwlu hebt gien weet meer van schoonheid. Gelok huust achter slöt en grendel. Dat is het kruus. Zunder sluier löp elke kerel de hiele dag met pien in het kruus. Zunder sluier bint vrouwlu onzichtbaor. Loze woorden in boeken as treust in alle likkelheid. Eernsachtige stoerigheid.

Ik schup het kind in mij uut alle macht as ik het bij mij heb. Ik kan niet aans. Ik wul dat het kind in mij wakker wordt. Ik bin het kind in mij een vrömde.

Niet langer ken ik de kinderwereld. Ik heb nargens last van as de giest verbörgen blef. Ik heb nargens last van as woorden verbörgen blieft. Ik zwieg.

Mien tandarts is dood

Mien tandarts is dood. Ik ligge op de rugge in de rogge, en mien tandarts is dood. De kraant boven mien kop haoldt de zun tegen. De kraant lat de dood veurbijkommen. Op een binnenbladziede lees ik het bericht. Knotenloch is dood. Vier veurnamen had e. Ik zal ze niet zeggen. Ze bint niet van belang.

Ik heb gien koezenzeerte. In de mond jeukt mij niks. Niks jeukt Knotenloch. Hij is dood. Ik ligge op de rugge in de rogge, de mond op een glief. De tong speult met gold an de bovenkaant.

'Wieder,' zeg e, 'wieder open, geern.' Knotenloch kek mij hen binnen. Ik doe de lippen wied van mekaar. Op de rugge kan e mij niks. Ik vuul de haakse tange, de halve maon van platina. Knotenloch puult mij maank de taanden en de koezen.

'Taandstien,' zeg e. 'En de vulling zit lös.' Hij nuumt een koeze an de bovenkaant bij de Latiense naom. Ik kun het weten. Der is altied wat gaangs in de mond. Aj de mond lös doet, dan hef dat een pries.

Knotenloch hef gien taandstien. Knotenloch kreg een stien op het graf, een stienen vaze bijkaans veur as. Knotenloch is vanneis stof. Hij gung mij veur. Knotenloch ligt op de rugge. Ik ligge op de rugge. De mond op een glief. Spei löp mij in de mond. Ik maak mij de lippen nat. De kraant over de ogen. Zunlocht komp mij deur een perkamenten gerdien de harsens in. Het muide mij de mond lös te doen bij Knotenloch. Zo diepe hen binnen, bijkaans kun e zien wat ik zeggen wol.

Ik weet niet of een tandarts de bochte om kek, veurbij de pukkeltieshuig, tot an het begun van de lochtpiep. Bijkaans kan een tandarts de stembaanden zien, bijkaans kan e de woorden raoden, en de zinnen. Knotenloch hef een doekie veur de mond. Achter het doekie kauwt e op stimorol®. Altied op stimorol®. Ik heb een schier gebit. Mij mankeert niks an de mond. De tonge op stee, de wangen strak.

De tonge pruuft zuur, zuut, bitter en zolt. Op het puntie. Wiederop giet de smaak vot. Het stuk hen de slokdarm, daor pruuf ik niks met. Die taolspier is een gliebaon. Het eten gled mij soepel hen binnen en woorden verlaot mij zunder angst. Met de jaoren verlieze ik aal meer smaak; in de mond. As kind dreug ik een beugel. Dat is an de veurtaanden nog te zien. Ik weet wel hoe dat kun, die uutstekende taanden.

Ik fleut op straot, altied en overal. Ik fleut de merels nao. De nachtegaol, dat redde ik niet. Ik fleut as de meesies, de vinken en de mussen. Ik fleut de taanden hen veuren. Mien va leerde mij fluiten. 'De körsties van het brood opeten, jong. Daor leer ie fluiten van.' Mien va kreeg de stoet. Ik at de keze en de körsten van het brood. Ik bleus de aosem hen buten, de longen leeg. Fluiten zul ik.

Knotenloch zette mij de taanden achter draod. Knotenloch kent mij van

binnen. Achter het ketoen heur ik hum praoten over zien wereld. Het giet zowat nooit over mij. Dat scheelt. Knotenloch speit mij niet in het gezicht as e zien verhaol vertelt. Knotenloch krabt koezen veur het gewin. Hij hef het nooit over het gebit. Hij hef het over de wereld buten de dreibaank en de spuulvaten. Hij hef het over de wereld achter zien assistente die op blokhakken over de tegels kleppert met wattenstaven en bekers lauw water. Ze hef een strakke spiekerboks met volden op de heugte waor op de stoel mien heufd lig. Ze is de tied veuruut. Ik kan de navvel niet meer zien. Ik weet dat ze een ring hef, daor. Ik wul dat ze daor een ring hef. En al dat aander.

Spei löp mij in de mond. Sloeken muit mij. Ik wul fluiten; niks as rochel klinkt mij uut het keelsgat. Knotenloch hef een dooie mees in een weckflesse legd. Water der bij en waspoeier met enzymen. Knotenloch gef de dooie koolmees een leven nao de dood. De koolmees met lochtgrune veerties, een donkere kop. Op de rugge in de weckflesse. De weckfleskleppe lös, niet allent de snaovel stiet op een glief.

'Enzymen,' zeg Knotenloch. 'Enzymen, ie kent ze wel. Ie hebt der de mond vol van.'

Ik mus sloeken, maor ik kun niet sloeken. Het wichtie zeug mij de spei achter de koezen vot. Ze rochelde met de slange, ze irrigeerde mij tot an de stembaanden. Ik reuk de locht van lysol en van botterzuur, waor mien verlaangst op zuuk was naor teer en naor seringen.

'Enzymen breekt of wat een mens en plaant en dier met muite in mekaar zet hebt,' zeg Knotenloch. 'Uut aminozuren, die spieren en dat vlees,' zeg Knotenloch. 'In mekaar en uut mekaar, uut aminozuren; glycine, leucine, alanine, valine, proline, glutamine, tryptofaan.' Hij gniest achter het ketoen.

Knotenloch kent mij wel. Hij wet van dingen die ik weet. Achter de monddoek zeg Knotenloch wat ik allange weet. Hij zeg de dingen waor ik van zwiege. Knotenloch koestert het misverstaand dat der altied praot worden mut.

'De veren, het vel, de spieren die vleis worden bint. Enzymen!' Der klinkt hum triomf in de stemme. Vlees veraandert in woorden. Knotenloch hef het heugste woord.

'Alles giet der an, as der enzymen in de buurt komt. Het bint vreters. Uutvreters.' Enzymen bint net mèensen, maor dat zeg e niet.

Ik vuul de boor op de koeze. Ik pruuf girrelzaand. Het wichtie zög vanneis. Ik wul sloeken, maor ik kan niet sloeken. Ze strek mij de haand over de hals. Ik vuul heur deur het lief. Fluiten wul ik. Speien moet ik. De eerste dagen zat de weckflesse vol met vliegen, zwarte vliegen, blauwe vliegen, kamervliegen, keukenvliegen en zoldervliegen.Vliegen met rooie ogen, met blauwe schilden, blinde vliegen en vliegen die kieken kunt. De insekten weuren slachtoffer van onhaoldbaore hebzucht. Het waspoeier pakte elk limtig wezen dat in het water laandde. Elke limtige, elke dooie veraanderde in ien van de twintig aminozuren, in veulvoud.

'En nao een weke op de rugge in de weckflesse zakte het vogeltie hen de bodem.' Knotenloch boort wieder. 'Ik deud der nei water in. De vliegen spuulde

ik vot.' Knotenloch drokt mij met plestieken doem tegen de koeze. 'En vanneis een flodde waspoeier. Het water weur troebel. Het sloopwark was nog niet klaor.' Knotenloch wol botten zien, hij huuld niet van wiek vlees. Hij huuld van koezen. De blaospiep van het wichtie schoonde het gat in mien koeze. De vibrator ruurde de chemicalies deur mekaor. Ik kreeg een verende proppe in de koeze. Ik pruufde rubber en plestiek. Knotenloch drokte mij de koezen op mekaar.

'Vasthaolden,' zee e. 'Vasthaolden.' Asof ienmaol zeggen niet genogt was.

Het wichtie drokte mij de koezen op mekaar. Ik fleut tussen de taanden deur. De koolmees verleur de veren. Het naokte lief weur zichtbaor onder water. Knotenloch har met een taandenpulker, een platinadraod in een halve maon, in de weckflesse ruurd. De veren vleugen alle kaanten op.

'Ik heb het liek vanneis verschoond,' zee e. 'Het vleis vuul van de botten. De oogies gleden uut de kassen en hungen an draodties onder de snaovel.'

Ik haold de ogen dichte tegen het spatten. De koolmees har de bek lös. Ik much rechtop. Ik much spulen. Het wichie stun naost mij met een beker lauw water. Ik speide in het porselein en keek heur in de ogen. Ze lachte, zoas ze naor alle klaanten lacht. De blokhakken klikklakken op de tegels. Rooie brokken bleven in het spuulputtie haken. Ik speide lauw waoter. Ik much vanneis liggen gaon. Ik huufde niks zeggen. Ze huuld mij de scholders vaste. Ze drokte mij omdeel. Knotenloch har het woord. De smaak kwam mij weerom.

Nao een ieuwigheid was de koolmees in de weckflesse hen boven kommen drieven. De kop, de lege schedel waor de zun de binnenkaant verlochtte. Perkament leek het huus van het vluchtverstaand. De hersens van de vogel waren oplost deur enzymen. Der zat locht in de vogelkop. De kop trök het lichaom van de bodem van de flesse.

'Opstanding,' zee Knotenloch. 'Opstanding.' Ienmaol zeggen was niet genogt.

De vleugels lagen lös op de bodem van de weckflesse. Ik wol fluiten. Het wichtie huuld mij tegen de rugleuning van de doktersstoel. De haanden om mien stembaand. Ze kun mij wat. Fluiten kun ik. Ik huuld mij vaste an de leunings. De kroon gung der of. Wied vot heurde ik de klikklakhakken van het kruus in spiekerboks. De kroon gung der op. Ik fleut een karklied. Ik karmde. Ik heurde hoe het wichtie met an deud. Ze kreunde as een moeder die heur kind poepen leert. Ze kreunde in genot, we gungen geliek op. De kroon gung op en of. Ze kneep mij in de nek. Ik kun niet schrouwen. Ik pruufde niks. In pien starft alle lust. In de rogge lees ik de advertèentie.

Knotenloch was niet allent. Knotenloch was trouwd. Hij had een man. Knotenloch was van disse tied.

'Ik bin trouwd,' zee Knotenloch. 'Ik bin trouwd.'

Knotenloch had een kerel trouwd. Hij mus dat weten. Hij mus het mij zeggen. Ik lig op de rugge met een kroon in de mond. Ik vuul de scharpe raand van het gold. De kroon stiet schieve. Hij past mij niet.

'Ik bin trouwd.' Ik huuf dat niet weten.

Het wichtie nemp mij de kroon of. Niks is veur de ieuwigheid. Ze zeug vanneis. Ik rochelde. Ik luusterde naor heur hakken, maor ik heurde Knotenloch over zien man. Ik lag op de rugge, de mond lös. Mij kun e niks. Met de ogen dichte zag ik de spiekerboks op oogheugte.

Ok een tandarts, trouwd met een man, kan doodgaon. Elk kan starven. De familie had het bruidspaor bedacht. Niet kinderachtig. Een camera, digitaol vanzölf, spiegelreflex vanzölf om alles vast te haolden. Trouwd nao viefentwintig jaor.

'En een tomtom, merakel makkelijk.' De familie wes het pad. Elke dag reed Knotenloch op de motor van Dalen hen de Peel. Meer as viefentwintig jaor.

Elk die op drift is, hef een Christoffel® van neud om niet verleuren te raoken in de wereld. De bekende weg is gedurig een doolhof veur elk met angst het pad kwiet te raoken.

Ik weur vanneis kroond. Ik much spulen. Ik much speien. Ze gaf mij een pakkie kauwgom met, veur laoter. As ik heur van neud heb, mag ik kommen.

Ik leg de kraant bezied. Ik vul de mond met spei. De tong speult in de rondte. In de rogge zingt de telefoon op heufdheugte as een nachtegaol. Ik heb een spoedbericht op mien mobiel. Ik zie heur foto op het scharm. Ze lig naost mij op de rugge in de rogge. Het wichtie lat weten: de ofspraok giet niet deur. Ze pakt mij bij de scholders, drukt mij tegen de eerde. Der is een SMS. Knotenloch is dood. Alles is veur de ieuwigheid. Ik weet waor ik bin; in de rogge. Ik ligge op de rugge met de kroon in de haand. Niks veur de ieuwigheid.

Ik bin een god

"Kan niet lig op het kerkhof en wul niet lig der naost.'

Mien va was niet kinderachtig met zien uutspraken. 'Kan niet bestiet niet.' Hij wus niet van ophaolden as e ienmaol lös was. Ik heb dat ieuwig deurgaon niet van een vrömde. Mien va was eernsachtig en hij had een stoens karakter, maor drammerig, dat was e ok. Hij lachte niet veule. Hij had zörgen an de kop, zo leek het. Ik deud der alles an om die zörgen op de plek te haolden. Dat vuulde ik as kinderplicht. Va en moe teleurstellen, nee, dat zul ik nooit doen. Ik zul ze met zörgen gaangs haolden en heur beide levens zin geven met mien irritante alom anwezigheid. Dat zit zo.

Lu bint smaangs verslaofd an zukzölf. Ik bin verslaofd an kraanten en an lezen. Om half zeuven valt het *Dagblad* achter de deure. Miestentieds bin ik nao zes ure al drie maol hen de brievenbusse west. Een wekker heb ik niet van neud. Ik dreum van de klep van de brievenbusse en in de dreum lees ik de kraantenkoppen. In een vrömde stad kiek ik eerst waor een kiosk is zodat ik tegen de aovend een fesoenlijke kraant kopen kan. Zolange ik gien kraantenwinkel vunden heb, jaagt de onrusthormonen mij deur de d' aoders. Ik vergete vrouw en kinder tot ik een kraant heb. As ik het laand in bin –Isphahaan bijveurbield- veur belangrieke zaoken en late weerom kom, koop ik op het station de kraant die ik 's aovends in huus tref. Ik neem een trein laoter a'k der niet tegen rennen kan. Ik ren nooit. Ik heb alle tied veur de kraant. Ik wul alles weten wat der in de wiede wereld gaangs is, en dichterbij. Ik kiek niet op een kilometer. De kraant, dat is mien drugs. Ienmaol in de roes van bedrukt papier zie ik alles.

Mien va was verslaofd an zörgen, hij las gien kraant. Kraanten lezen heb ik van een vrömde. As der niks was om van wakker te liggen, dan kun mien vao niet slaopen. Met mien vraogen huuld ik hum gaangs, zo kun e 's morgen fris van bère. Toen ik een jaor of zesse was, van zessen klaor, ie weet dat wel, vreug ik: 'Kan oenzelievenheer een stien maken die e zölf niet tillen kan?' OLH kun ja alles. Mien va wus gien antwoord, mien moe ok niet, maor die lag der niet wakker van. Ik kreeg vanzölf gien antwoord. Ik vreug niet meer, ik was een jaor of achte, van achten klaor, ie kent dat wel. Ik poneerde. 'God kan gien veerkaante cirkel maken.' Zo, die was raok. Ik had het opperste gezag in de hoek zet. De puberteit was vrog. Ik wus alles.

Gedurig kreeg ik in de gaten, of in de smiezen, dat weet ik niet meer, dat mien va het wel prettig vund om wakker te liggen van zörgen. Ik was een jaor of tiene, en ik was klaor met het heelal. Ik wus hoe de ruumte en het luchtledige der uutzagen: groot en deurzichtig. Genot dat zit in de dagelijkse dingen, geluk dat is het kleine en miezerige geluk. Traditie, dat is geluk. Alles weten maakt niet gelukkig. Geluk dat zit in gewoontes. Kopzeerte, zeuren en dan

merakel veul andacht, dat is geluk. Zörgen over dingen waor ie gien baos over speulen kunt en waor ie niks aan veraandern kunt.

'Waor mut dat hen met de overbevolking? Hoeveul lu kunt we kwiet op de eerde, en hoeveule der onder? Hoe mut dat met de padden op Vuurlaand en met de vrouwlu in Darfur? Hoe mut dat met oenze jongens in Uruzgan? Hoe mut dat met de miljarden spermatozoën die elke dag limtig en vol verwachting de pisbuis verlaot en maor ien lot hebt: de dood tussen de laokens, en in het rulle zaand of waor dan ok. Advocaot: hoe mut dat met al die onbevruchte eier van de scharrelkippen? Hoe mut dat met de wereld en met mèensen? Prima zörgen. Ie komt bijkaans klaor met die vraogen. Ie bint de 32 jaor veurbij.

Paartie lu, zoas ze in de Stellingwarven zegt, bint der niet klaor met. Paartie lu bint alle dagen gaangs met het veurspel, het prettigste wat der bestiet aj de leegte van het zinloze leven niet onder ogen kommen duurt. Stel oe veur: Gien zörgen om de wereld, gien zörgen om de kinder, gien zörgen om het wark, gien zörgen om warm eten en kaolde draank, wat zul het leven zinloos weden.

Wat giet der veule mis in het leven, ooh ooh, haold mij vaste. Gemieg is pas echt genot, liekt het. Nao het veurspel van de traditie komt bij toeren, maor wisse niet altied, de daod. En nao de daod is de wereld vanneis woest en ledig. Dat is goed.

De daod is het benul dat het heelal met alles der op en der an deurzichtig en groot is. Het leven is zinloos, en dat heurt zo; dat benul dat komp nao ofscheid van het veurspel. De daod is het benul dat zörgen der bint veur oplosbaore zaoken. Wat is het schierste Drèentse woord, kiek daor kun ie wat an doen. Dat is een vraog om wakker van te liggen. Gemieg, hoe liekt dat as kandidaot veur de eerste plek? Het leven is transparant, het bestaon is merakel ienvoldig, al kan het merakel stoer weden dat uut te vinden. Paartie lu komt daor niet achter, of pas as ze onder de eerde ligt of uutstrooid bint op het veldtie achter het crematorium. Tot die tied verdoet ze tied met zeuren en ruziemaken.

God zöt dat wel, maor döt niks an gemieg.

Het heelal met de wereld der bij is groot, vanzölf. Groot genogt om wille an te beleven. Veur elk is der genogt. Om die veurraodschure van goeie en kwaoie kennis leeg te haolen is het handig om veur god te speulen. Ik bin bescheiden en ik haold mij op de achtergrond, net as god die hum ok niet overal met bemuit. Ik stao geern op teniel, maor dan achter het gerdien. Ik bin god, schreef ik boven dit verhaol. Laoter he'k dat veraanderd in: Ik bin een god.

Ik weet hoe ik een stien maken kan die ikzölf tillen kan, ik wete hoe ik een veerkaante cirkel teken kan. *(Dat giet met een ienvoldig tekenprogramma in de computer. Veur de liefhebbers: grafieken in excel maoken en in paint uutwarken. Het plaatie in word invoegen as watermark en dan een pdf-bestaand van maken. Dit pdf-bestaand in photoshop met de varfspuit inkleuren en uutvergroten. Ie mut wel 256 miljoen kleuren gebruken, aans giet het verkeerd.)*

In Griekenlaand hadden lu tempels bouwd veur die onbekende god. Het was een feest van herkenning, leste zummer op de Pelopenesos. Wat een genot, wat een klein gelok, die erkenning van mien kwaliteiten. Zu'n altaar, ik

had het zölf bedenken kund. Starker nog. Ik make mijzölf elke dag een altaar as ik leze en schrieve. Ik schrieve dit geern op: Ik bin een limtige god. Dat goddelijke benul gef mij ruumte en meuglijkheden; groot en deurzichtig. En wat schiet aander lu daor met op?

Dat te zeggen –ik bin een god- gef veul wille veur lu die de mammon van het zeuren, zeiken, miegen, strulen aanbidt. Al die lu die heur in het kruus tast vuuld, die genot zuukt onder het zaand in stee boven het maaiveld met de wereld gaangs te gaon. Enkelt woorden bint genogt veur zeloten om de god van argernis op het altaar te zetten, om met zörgen van aander lu klaor te kommen. Wenteln in ongemak is starker as welke god ok. Lu blieft wie ze worden bint.

Ik make mij niet duvels. God is nooit duvels, al kan e dat wel. Ik kiek en ik zie dat het leven goed is, dat maakt mij god, dat giet vanzölf. Ik zetel op de troon van mien ziel, zunder diepe gedachten.

De leesclub

Jan Oremus	X	Lovina Brenninckmeijer
Niels Menckema	X	Vanessa van Duldemen
HarmJan Felix	X	Annemarieke Koekkoek
Dik Bos	X	Odilia Henriette den Boer Poortugael
Nasilele Ntebi	X	Annie Prent
Karel Doornmans	X	Hester Lubi

Jan Oremus

Ienmaol in de maond komt we bij menare. Wij bint zes manlu onder mekaar. We leest een boek en we praot over literatuur. Miestentieds is de club compleet. Bij toeren blef der ien weg. Miestentieds is dat Menckema. Menckema döt overdag belangrieke zaken in de bouw van kantoren, schoelen en hotels. Menckema döt het grote en onmisbaore wark en in de aovend hef e het niet altied an tied.

'Ik heb het altied an tied,' zeg Menckema.

En dan zeg Menckema met zwaore en donkerbrune stemme: 'Oremus, Oremus, Oremus ik heb het altied an tied.'

Ik knik dan. Lu zegt vake het tegendiel van wat ze mient.

Menckema wul weten laoten dat e een rooms verleden hef, liekt het. De oppertimmerman hef vief veurletters, met in elks geval Jozef en Maria der bij. Dat is het ienige kerkse nog an hum.

In de bouw heb ie niet veul aan religie. Van verbouwings van godshuzen tot appartementen kan de schörstien niet roken, wat de paus ok döt.

We nuumt menare bij de naam van oenze va's. Veurnamen gebruukt we niet in de leesclub. Ik zeg gien Niels. Menckema zeg nooit Jan tegen mij.

Ik heb het ok altied an tied, maor dat huuf ik niet zo uut te venten. Ik doe overdag ok belangrieke zaken, maor benaom literatuur en leesclub hebt mien andacht. De aander leden praot van leesgeneutgeschap, maor dat huuft niet van mij. Leesclub is mij genogt.

Wark is veur pecunia en veur genot. De volgorde veraandert bij toeren. Eerst genot en dan pecunia en miestentieds aansomme. Ik wark bij de baank. Der zit een bult geld achter mij. Ik heb het daor niet over. Geld is pepier en geld is legering van metaolen. Geld is benaom virtueel; kapitaol bestiet enkelt in de computer. Kapitaol is wat in het heufd zit en de weerde die ie der an geeft. Ik heb het daor bij gelegenheid nog wel over. Now niet.

Ik heb het an tied, maor dat wussen ie al.

Ik leze geern. Ik lees wat lös en vaste is, as het maor boeken bint, as het maor literatuur is. Ik lees de ondertitels bij het journaal, maor miestentieds niet. Ik haold niet van tillevisie. Het beweegt mij teveul en lu schrouwt der bij. Allent al de openingsklap met de vuurpijlen. Wat moet ik der met?

Nao die slag om acht uur weet ik al wat der komp. Oorlog en verzet, van welke partij dan ok, en politiek. Dat is hetzölfde. Politiek is oorlog, maar met aander gerak.

Geluud heb ik merakel hekel an. Daorumme bin ik bij de leesclub. Het mankeert mij an de oren. De hoge tonen raak ik kwiet. Ik heur de bassen om besten. Lezen kan in stilte.

Veur niks kun ik mij de oren meten laoten. Aurical toonaudio-meter stiet boven de grafieken. Beide oren geliek doof. Dat was een verrassing. Ik heb de hoorn van de tillefoon altied an het rechteroor, maor dat maakt niet uut, liekt het. De tied tien jaor veuruut wat het geheur angiet, zee de dokter. Ik had gien smeer in de oren. Over vief jaor mag ik vanneis kommen. Eerder huuft niet. Luustern giet aal beter. Ik leer zwiegen.

We begunt de leesclub, oens geneutschap, om half negen, nao het journaal, maor ik mut minstens een half uur fietsen veur ik bij de aander bin, en dat is de krapste tied om bij de club te kommen. Ik gao niet met de wagen as ik leesclub heb. Uut overtuging.

Menckema woont op een half uur, met de wind met. Naor de woonst van Felix, die ik nooit HarmJan nuum, ik haold niet van anstellerig HarmJan, AnneJohanna of BerendBernardus. Naor het huus van Felix is het viefendertig minuten, maor ik fietse vaak een eindtie omme, of ik gao lopens. Veur de locht.

Vrouw Felix, die met de name Annemarieke Koekkoek naost de belle van Felix stiet, vrag altied of ik lopens bin of op de fietse. Mij dunkt een beetie vrouw mut dat zien kunnen. Ik bin in het zwiet of ik heb een frisse wandelkop bij de achterdeure. Ze hef der bliekbaor gien oog veur. Bijkaans giet ze mij uut de wege omdat ik bij dezölfde baank warke as wijlen heur eerste man. Ik zit op de plek van Koos Pier, maor die is now dood. HarmJan Felix lig in bère op de plek van Koos Pier.

We hebt dat goed veur menare. Zes manlu en zes vrouwlu, apart en toch met hetzölfde gaangs. Miestentieds leest we niet hetzölfde boek. Nao vief jaor leesclub bint we begund an *Dag lieverd,* manlu en vrouwlu met dezölfde roman.

Dik Bos op 37 minuten lopens. Bos hef het schier tröffen, onder ien dak – heur dak- van zien jonkvrouwe Odilia Henriëtte den Beer Poortugael. Zo stiet het op de brievenbusse bij de straot. De jonkvrouwe hef gien Bos der veur zet, veur de name, om het huus is genogt bos. Bos den Beer Poortugael huuft niet. Dik Bos is een merakel leesder. Hij kent de klassieken en de modernen en wat der tussen zit. Ik heb hum hoog. Dik Bos.

We bestaot vief jaor. As leesclub. Ik zee het al. Geneutschap van Menckema, Felix, Bos en ik. Disse manlu bint begund, een jaor later kwamen Nasilele Ntebi en Karel Doornmans der bij. We bint niet zomaar begund. De vrouwlu kriegt de eer. A'k het oneerbiedig zegge, mien rugwarmertie was de eerste.

Lovina, ik nuum heur vanzölf altied bij de veurname. Ik zeg gien: Brenninckmeijer. Mien Lovina nuum ik Lovina. Lovina warkte in die tied in de bibliotheek. Het was heur wark om lu an het lezen te kriegen. Hoe meer uutlenings, hoe beter het veur het personielsbestaand. Lovina hef aander wark. Daor giet het now niet om. Later heb ik daor over, bijkaans. Ik heb het an tied.

Lovina zit op een galerie met hedendaogse en moderne kunst. Ze hef een Nedersaksische boerderij in Waspe ombouwd tot tentoonstellingsruumte veur nei talent en aoldegedienden.

Vrouwlu leest meer as manlu. Vrouwlu zuukt meer as manlu ontsnapping uut de daogelijkse sleur. Ie heurt het. Ik heb particuliere opvattings over het verschil maank manlu en vrouwlu wat het lezen angiet. Ik heb het daor later over. Ik heb het an tied.

Manlu bint doeners as ze een boek leest, de miesten. Manlu wult actie en veurtgang in het verhaol, op een enkele dreumer nao. Manlu leest rapper, veul rapper as vrouwlu. Ik heb een boek van 300 bladzieden in een aovend uut. Lovina döt der een week over en dan nog mut ze mij vraogen hoe het oflopen is. Lovina raakt de structuur onderwegens bij toeren kwiet. Dat is niet zo arg in de galerie. Ze maakt makkelijk contact met kunstenaors. In heur stal hef ze Joost Doornink, Jan Helmantel, Ger Siks, Trudy Kramer, Theo van Egeraat, Peter Dijk; allemaol lu van Minerva.

De zaken gaot goed, dat mut ik zeggen. Der is vanneis vraog naor modern figuratief. Lu wilt geern weten wat op het doek te zien is, maor het huuft niet geliek een hunebed weden of een kudde schaopen van Van Dulmen Krumpelman.

Lovina hef het naor het zin in Wapse. Ze vreug of de baank kun sponsorn, ze vreug het tussen de lakens. Het was een gevulige vraog op een een gevulig moment. Ik deud het niet. Ie begriept dat wel. Kuunst tussen de lakens mut zuver blieven.

Nasilele Ntebi

Vanzölf ik kom veur de literatuur naor de leesclub. Boeken bint mien liefde en die liefde kan ik zien laoten zunder dat iene gniffeln begunt. Ik haold van alle letters, van alle zinnen, maor benaom van proza. Fictie mut het weden. Bedacht en benaom niet waor gebeurd. Wat waor gebeurt, is miestentieds arger as wat schrievers bedèenkt. Ik haold arg van de milde kaant van het levent.

Gedichten doet mij niet zoveule. Ik heb mij dan ok zachties verzet tegen bespreking van dichtbundels in de club.

Mien va en moe hadden gien dichtbundels in huus op de plank staon. Niet dat ze niet van boeken huulden, wisse wel. Alle wark van K. Norel stun in de slaopkamer in een kaste. Onder het stof vanzölf.

Alle boekies van Karl May met Winnetou en Shatterhand lagen veur mij klaor. Va had een deuze met aold wark van opa Ntebi op zolder staon. Ik raakte daor in verleuren. Een halve dag zat ik op zolder te lezen in verzaomeld wark van Jan Naarding over gebruken in de 19e ieuw in d'Olde laandschap. Kraantenstukkies uut Ons Noorden en aander kraanten die niet meer bestaot.

Lezen heb ik niet van een vrömde. Ik heb het van de kaant van mien moe, Goosefoorties kaant, de kaolde kaant, zee va as e een minne dag had en moe de schuld gaf van ongemak dat e zölf over hum ofroepen har.

Van de kaant van de Goosefoorties kwam poetica de drömpel over. Opoe Goosefoorties schreef dichtwark in een bokken-blaadtie tot de redacteur het genogt vun. Opoe schreef riempies over plaanten en bloemen, over kinder en kleinkinder, poppies in de kinderwagen, en over poletiek. Benaom over poletiek. In de crisesjaoren was dat not done.

Opoe weur an kaant zet deur de kraant. Ik heb een paor van die riempies in een sigarendeuse weerom vunden. – Ik rook niet –. Ien couplet ken ik uut het heufd.

Waor de geranium in de potten stiet.
Daor bluit het aovenlocht in de vensterbaank.
Aolde liefde, nee die vergeet ie niet.
Met aolde liefde vernuver ie oe een leven laank.

Het stelt niet veul veur, ok poletiek niet, maor het bint de woorden van mien opoe. Het komp bij vlagen te pas een stuk of wat dichtregels uut de kop te kennen en te kunnen. Maor het mut niet teveul weden.

Felix kwam as eerste met dichtbundels an. Ik dèenke dat het gemakzucht was. Felix haoldt niet van inspanning en niet van dikke boeken. Felix löp wat ongelukkig, tillen kan e niet, een tasse bosschoppen is hum al rap te zwaor.

Dat hef met mekaar te maken, dèenke ik, liefhebberij an poëzie en een hekel an zwaore lasten.

Een gedicht dat heb ie zo maor uut, dat heb ik der op tegen. Een gedicht gef mij niet de kaans om vot te dreumen. In tien regels met of zunder riem een dooie vogel op het straand in de kiekert plaotsen is niet zo moeilijk. Alle ingrediënten bint der: de zee, met het water vanzölf, het zaand, de veren en het geluud van de golven in de branding, het schrouwen van een meeuw en het geluudloos trippeln van een straandloper; meer is der niet van neud veur een schier gedicht.

Op het eerste oog is het monnikenwark om der wat aordigs van te maken. Dat valt met. Met zunder muite kun ie in gesprek met een eilaand. Daor blef altied een gedicht van over. Ie huuft het niet begriepen, as het maor mooi klinkt en schier op de blad-spiegel ofdrukt is; om liefsten op 180 grams papier Green top, of op handschept papier met vegen van aolde kranten of dreuge bloempies der deur. Der bint niet veul gedichten die zunder een mooi kaft en luxe pepier overènde blieft.

Zunder vraogen las Felix veurige maond een gedicht veur over het straand en wat der wieder te zien is. Ik heurde het maor half. Hij had de radio anstaon en ik heurde een allegro van Mozart, met dwarsfluit. KV 314. Ik heurde de muziek en de koffiepot in de keuken die an het leste waoter toe was. Ik heurde de donkere stemme van Felix, maor de woorden kwamen niet te laande. Dat heb ik meer. Geluud giet met mij an de loop. Ik weet niet hoe dat kan. Ik begeer dat niet, die ofwieking. Asof achtergrondgeluud mij meer boeien kan, as dichtregels op de veurgrond. Elk moet op de leesclub binnen weden veur de tweede kop koffie. We haoldt niet van tied vermotten.

Oremus is altied as tweede binnen, of as derde as ie de gastheer mettelt. Ik bin miestentieds as eerste binnen, as tweede as ie de gastheer mettelt. Ik haold der van om op tied te weden.

Ok Oremus haoldt niet merakel van gedichten. dat maakt hum mij sympathiek. Oremus haoldt benaom van filosofisch wark met praktische inslag, daor haold ik weer niet van. Maor dat soort leesders mut der ok weden.

Ik haold van detectieves. Ik haold van moord op zolder of in de kelder. Ik haold van obligaot bloed en expliciet geweld in de literatuur. Ik leze geern over halzen die deursneden wordt en bloed dat uut en over de krage gulpt. Gijzelings en ontvoering met lösgeld: het kan mij bij wieze van spreken niet genogt der an toe gaon. Verkrachtings, incest, huuslijk geweld, het raakt mij

Massamoord, dat ok. Ik leze geern over concentratiekampen, over beulen en over Kapo's. Ik kan het niet helpen dat mij dat trekt. Ik vuul mij niet verantwoordelijk veur mien veurliefdes.

Al disse veurliefdes zeg ik niet hardop. Niet in de leesclub en ok niet buten het geneutschap. Ik bin wel wiezer. Ik haold disse wrede liefde bij de literatuur. In de kraant slao ik die berichten met zinnig en onzinnig geweld over. Ik kan daor niet tegen. Het is dat ik op de heugte blieven wul, aans had ik het *Dagblad van oens Noorden* al opzegd.

Waor die drang naor literair geweld op papier votkomp, dat weet ik niet. Ik heb het der veurzichtig met Oremus over had. Ik sprak in de derde persoon, maor het gung over mezölf.

"As iene een veurliefde hef veur fysiek geweld…' zo begunde ik.

Maor Oremus was niet gek. Dat is maor goed ok.

Aj op een baank warkt mut ie scharp weden. Oremus had geliek deur, dat ik het over mien eigen veurliefde had.

'Ntebi,' zee Oremus, 'Bijkaans komp joen veurliefde van de boeken van K. Norel.'

Hij wreef met de doem over de wiesvinger of e geld an 't tellen was. Ik vertaolde dat gebaor geliek in battalions soldaoten en konvooien op zee.

'Varen en vechten en Engelandvaarders, en al die verhaolen over Evert Gnodde die in het verzet gung deur bij de Duutsers in dienst te gaon. Dat soort boeken döt een kinderziel gien goed.'

De doem scheuf veur de twaalfde maol over de wiesvinger.

'Konvooi naor Moermansk,' zee e.

Ik knikte. Wieder huufde ik der niks meer van zegge. Niet op dat tiedstip.

Oremus hef der veur deurleerd. Hij is filosoof van huus uut. Overdag zit e veur het geld van aander lu in een dure kamer met uutzicht op de Hunze. Ienmaol bin'k onder de glaozen koepel op het dak van de baank west. Wind en wolken en wieder niks an de bovenkaant. Tot an de kim, en wieder ok, het Drèentse laand.

'Kiek,' zee Oremus bij die keer. 'Mien geboortegrond: dat is mien kapitaol.'

Hij wees met zien körte vingers het glas uut. Beneden was het laand geel en gruun en wiederop waren der sangen heidetinten as van roomse kerkkleren met paosen. Der waren meer kleuren as de geld in de baank lag.

Onder het raam was een open kaste met kuunstboeken en op de vensterbaank lag ien boek; rood met golden letters. Das Kapital. In het Duuts vanzölf. Oremus haoldt van filosofie zunder dat het gevolg hef veur humzölf, zo liekt het.

Wat soort boeken is goed veur een kinderziel? Ik zul het niet weten. Aj allent bint en niet te veul met aander lu praot, kuj een hieleboel bij mekaar bedèenken, maor de kinderziel is niet in een paar boeken te vangen.

Nee, kinderboeken huuf ik ok niet op de leesclub. Dat is meer veur Menckema. Die heer van stand hef wat met kinder, al weet ik nog niet wat. Vrouw Menckema – Van Duldemen, Vanessa veur de familie, hef gien kinder, niet van Menckema, zo wied as ik weet. Ik weet niet alles van aander lu. Een beetie miest. Russisch bloed hef vrouw Menckema.

We bint begund met een nei leesseizoen. De dagen wordt körter, de aovends lengen. We hebt as begun van het seizoen verslag over de veurbereidings. Ik laot joe een stukkie van de dialogen heuren. Beter nog, ik laot ze joe lezen.

Aj wult kun ie het allegro van Mozart veur dwarsfluit der bij anzetten. Zunder die muziek kan het ok. Het muziekstukkie duurt maor 14 minuten. Ik geef joe geliek de nummers van de cd, dan heb ie de juuste te pakken. KV 314.

Zo giet het bij het geneutschap.

Dik Bos:'Historische romans liekt mij wel wat veur disse winter.'

Dik Bos kek naor de zolder in het huus van Felix-Koekkoek. Felix hef in de zummer het plafond vanneis in de varf zet. Hij hef het schilderwark zölf daon, an de raanden bij het behang is dat nog te zien. Ie mut wel goed kieken. De winterschilder was nog te wied vot. Felix is met roken stopt. Dat wul e weten. Vrouw Felix-Koekkoek mag allent buten de deure sigaren roken.

Dik Bos giet wieder as gieniend verzitten giet. Hij vuult dat e nog niet wunnen hef. Hij les geern over geschiedenis, niet elk hef daor nocht an. Karel Doornmans hef het meer op plaanties en op verhaolen over diepzee. Jules Verne, maor dan met meer realiteitsgehalte en minder woordgrappen as Kapitein Nemo.

Kapitein Niemand. Niet echt lollig vindt Bos. Bos haoldt niet van dat grappie van Doornmans dat as een Pavlov-reactie elke drie maond wel een maol veurbij komp.

En de boeken van Nescio, ok veur gieniend. Niet lollig, ok niet.

Ik begriep dat wel. Het valt niet met iene te weden naost een jonkvrouwe. Bos hef achting veur Pieter van Vollenhoven, ok iene die met muite een plek vinden kan naost een prinses die der niks veur doen huuft om prinses te weden. Claus von Amsberg, dat is het veurbield van Dik Bos.

'Jammer dat die Duutser uut de tied is,' zeg Bos as het past.

'Aj de kraanten der op nao slaot, hebt we elke week wel een historisch moment in de geschiedenis.'

Bos wul maor zeggen. En dat zeg e ok.

'Ik wul maor zeggen.'

Het is zien oneliner. We kent het as de leesclub bij hum an huus is. In het boshuus van jonkvrouwe Odilia Henriëtte den Beer Poortugael. Niks de kift. Dat ze jonkvrouw is kan ze niet helpen, dat ze de naam Dik Bos niet op de brievenbusse wul, dat kan elk begriepen.

De familie Bos – Den Beer Poortugael hef een butler veur het ontbijt. Luxe, elke morgen een hulp om de theekoppies op taofel te zetten en sinasappelsap in de glazen te schenken.

Niks an de pries zu'n ober over de vloere. Jonkvrouwe Odilia Henriëtte den Beer Poortugael is de jongste niet meer. Het duurt elke morgen drie uur veur de spieren heur het een beetie doet. Uut het pgb hebt ze huusholdelijke hulp, al nuumt Odilia dat aans.

Bos niet. Bos is rechtuut. Hij hef het over persoonsgebonden budget. Zölf strek e de eurocenten op. Zeg now zölf wat had ie liever, een drok leven zunder geld of het chronisch vermoeid-heidssyndroom en een pgb? Ik wus het wel.

Dillie was met *Dag lieverd* ankommen zetten. Had ze een goed bericht over lezen in het Dagblad. Of het wat weden zul om het boek in beide leesclubs te lezen. Kun het lustrum vierd worden met een literaire maoltied. In de galerie van Lovina bijkaans.

Dik Bos had aorzelings over de keuze, maor dat betiekende niet meer as: ik

bin ècht niet met een bosschop op pad stuurd deur mien vrouw.

Hij was ok veur. *Dag lieverd*, een schiere titel. Het deud hum dèenken an spreuken in de krage van dure overhemden, zee e. Good morning in het hemd. Döt een mèens goed: good morning, dag lieverd.

En Menckema was ok veur. Hij wol wel iens uut eten in de galerie. Kuunst verveelde hum nooit, benaom niet as der lekker eten serveerd weur.

Oremus bekeek het van de practische kaant; een aovend niet koken en een filosofische verrassing in de galerie. Hij was geliek veur. Ik verdèenk hum der van dat e een kaans roekt om een praotie met Hester Lubi te maken. Ok een klassieke vrouw.

Dik Bos

Ie heurt bij de club as ie de kleine dingen op de juuste manier doet. Twee koffie, as het niet aans kan twee thee of in nood-gevallen twee maol een glas water. Dat heurt zo. Gieniend hef het veurschreven, maor aj het niet doet dan krieg ie schieve gezichten.

Ik neme miestentieds water en as we bij Brenninckmeijer lees-club hebt, dan gebruuk ik wel iens thee. Brenninckmeijer hef kleurloze thee. Melisse, en aander kruderij der in. Ik haold daor niet slim van, van kruderij in drinken, maor ik wul niet gedurig uut de toon vallen.

Ik bin benauwd dat ik motte en vlekken in hemd of boks krieg. Ik draag miestentieds een donkere boks, dat is minder opzichtig, wat vlekken anbelangt. Met het plassen he'k daor ok aal andacht bij. Zitten, as de brille niet te voel is. As ik staon blief bij het plassen, kan elk zien da'k hen achter west bin. Dat stiet me niks an en dat maakt me onzeker. Dillie hef daor een oog veur. Ik heb het gevuul dat ze me aal naor het kruus kek as ik vot west bin.

Dillie is van hoger staand. Niet dat ik heur daor op uutkeuzen heb. En het komp ok niet deur heur dat we in het geneutschap het leste jaor boeken over adel op de liest hadden. De hiele adel kan van mij opstappen. Poppenkast is het. Adel arbeidt niet, dat is het ienige.

Ik leek over te blieven; as man. Achter in de dertig was ik.

Odilia was an een neie kerel toe. Tweede leg, zo te zeggen, maor we hebt samen gien kinder. Odilia's leven is een beetie een kasteelroman. Maor niet een echte. 'Ze leven nog lang en gelukkig,' dat was niet veur heur votlegd.

Ik nuum heur Dillie, maor allent in bère as ze het apparaot uut hef en mij niet meer verstaon kan.

Wijlen de jonkheer nuumde heur ok Dillie en zo is die name besmet. Ze wul niet met een dooie tussen de lakens, zeg ze. Ik kan dat wel begriepen. In mij zit het levent nog wel in. Ik bin niet veur de poes, in bère, al wul ik het ok niet overdrieven. Wat aj doet, aj de kleren op het knaapie hangen hebt, daor huuf ie het wat mij angiet niet in 't openbaor over hebben. Ok niet in de literatuur.

Ik haold niet van expliciete seks in een boek, ok niet in films of in tiedschriften. Dillie en ik kust menare nooit as der aander lu in de buurt bint. Islamieten kust ok niet in het openbaor, en publieke vrouwlu kust hielendal niet, niet met klaanten. Het maakt mij niet uut wat aander lu in de openbaore ruumte doet of naolaot.

Ik wark op het postkantoor, daor leer ie wel of, om op aander lu te letten. Ik heb het debuut Postkantoor uut 1971 van Charles Bukowski wel lezen en ok Vrouwen en aander boeken met literaire geneugten. Lu in de boeken van Bukowski drinkt veul; het is miestentieds gien koffie.

In de leesclub leest we *Dag lieverd*. Ik bin begund. In de pauzes as ik niet achter de servicebalie stao en as het te min weer is om deur het plantsoentie te kuiern, lees ik. *Dag lieverd* is een boek zunder al te veul actie. Een pauzeboek, een boek om over nao te dèenken.

De leste aovend is het uutdeeld op het geneutschap. We betaalt ienmaol in het jaor en dan zörgt Oremus veur de anschaf. De körting van de boekhandel stek e zölf in de buuts. Dat maakt mij niet uut.

Oremus is oprecht. Zien middelste zeun, Oremus hef der drie, had een treinkaortie niet ofstempeld. Vergeten, gien kaans meer bij het binnenstappen van de trein die zowat de deuren dichte had. Gien kwaod opzet, maor toch.

Gien stempel. Oremus was kordaot, hij scheurde het schone kaortie deur de midden. De keizer mus hebben wat van de keizer was, en de meester op de bok mus kriegen wat veur de meester op de bok bestemd was.

Waor kom ie ze nog tegen, aolden die kinder zo in eerlijkheid opvoedt.

Dillie was trouwd met een jonkheer. Ik zee het al. Twee zeuns en een dochter die alledrie al jaoren wied vot woont. We hebt het der zelden over, nooit. Over de kinder.

De jonkheer huuld der een aander bij. De minnares Elsbeth lag en stun op ofstaand, maor dichtegenogt bij om de adeldom in gevaor te brengen. Gien zuver platonische liefde. Een kasteel-roman, maor iene met trekken van Lady Chatterly.

Odilia, Dillie, was an de staand verplicht om de schone schijn op te haolden. Adel verplicht, maor zij zul niet de eerste weden om vot te gaon.

Om an het gerief te kommen, en veur de aandacht en de liefde kwam Dillie in de arms van een goeroe. Rinpoché was alles en dan benaom in het etherische. De kop mal, en monomaan achter een levenswiesheid an die ik nog niet in de boeken van Seneca en Bacon tegenkommen bin, ok niet in die van Valéry en Roditi. De jonkheer vund het goed en prima. Zien Elsbeth had niks etherisch, ze was van vlees en bloed, net as Dillie, maor dat zag de jonkheer niet meer. Het grös was argens aans veul gruner as het heui met jacobskruuskruud om huus.

De jonkheer gung te hard deur de bocht in zien maserati en toen was alles veurbij veur Elsbeth. Ok veur Dillie was het verleden veurbij. Dillie huufde gien goeroe meer. Ze wol een man van vlees, een man met spieren.

Vanzölf kun ze de goeroe niet iniens löslaoten nao dat achterof feestelijke starfgeval.

Wat langer as een jaor deur de harsens spookt, dat jaag ie der niet rap uut vot. Dillie had een tussenpaus, tussen de jonkheer, de goeroe en mij, in heur levent binnenlaoten.

'Ik heb liever een lillijke vrouw met ien bien, as een schiere meid met een goeroe in de kop.' had Der Stellvertreter zegd. Dat de tussenpaus een Duutser was, dat kun e niet helpen.

Dat was dudelijke taol van de poep uut Hannover. Dillie raakte die vrijer kwiet en met de vrijer de goeroe uut de kop. Smaangs is der een schok van

neud om een stap wieder te zetten. Bij Dillie was een poepenkast uut Hannover van neud.

Toen kwam ik.

Op het postkantoor bin ik an heur kommen. Een vrouw met twee bienen en gien goeroe meer in de harsens.

We eet vegetarisch, dat wel, maor as ik iens een makreel wul, of een lekkerbekkie, dat haoldt ze mij niet tegen. Rund en zwien; ik heb de aolder dat ik dat vleis niet smakelijk meer vind.

In *Dag lieverd* komp ok een vegetarische vrouw veur. Ok wat vrömd in de kop, en in het lief. Ik weet niet of de schriever het der om daon hef, maor der bint nogal wat vrouwlu in dat boek die kanker kriegt.

Ok de aordige vrouwlu die zunder vlees gezonde kost neemt.

Felix wul het nog wel iens over etiquette hebben op de club. Asof ik daor kundig in bin. Fesoen moej doen, vanzölf, maor wat dat is, dat fesoen, dat is niet dudelijk. Der bint volken waor ie niet op de grond zitten meugt, aander volken is het juust well done om de zolen van de voeten zien te laoten, as ze wassen bint, maor de zolen van de schoenen, dat kan weer niet: voeten der of.

Elk hef zien eigen sharia en het is merakel boeiend de sharia van de aander te ontdekken. Met vörk en mes eten.

'Oh, ie mienen: met mes en vörk eten?'

Zölfs de volgorde van woorden bij uutdrukkings döt der toe. Gien wonder. De juuste woorden in de juuste volgorde, dat is literatuur.

Felix: 'Jij spreekt perfect Hollands. Aan je stem kun je niet horen waar je weg komt.'

'Ik mag dat wel,' zee ik.

'Bint der ok dingen die ie niet meugt?' vreug e.

'Wel vraog ie permissie?'

'Ik mag geern een makreel, maor ik mag gien geitenvlees.'

En zo giet het dan wieder. Dat bint ok van die kleine gebruken die maakt dat ie bij de club heurt. Neie leden huuft we niet bij het leesgeneutschap. We bint met mekaar. Dat is genogt.

Annie Prent

Ik haold van reisverhaolen. Zo is de leesclub begund. Ik zat in de trein en ik las een boekie met as titel: Ik zat lest in de trein. Het kun niet beter. Het waren aovonturen van een man die gedurig schiere vrouwlu in de muut kwam. Ik kun mij makkelijk identificeren met de karakters in het boekie. Zo dik was het niet. De stoptrein van Assen hen Möppelt was genogt veur de helfte van het boek en op de weerumreize he'k de aander helfte lezen. Waor het over gung? Ik weet het nog bij vlagen, het mieste bin ik kwiet. Der bint lu die van alles metmaakt tussen de rails, mij overkomp dat niet. Ik huuf dat ok niet. Ik heb genogt an mien Nasilele, de kerel.

Ik heb het treinboek niet bewaord. Het was luchtig en onderhaoldend, maor niet genogt om met hen huus te nemen. Toen ik in Assen de trein uutstapte zag ik de man die schuuns achter mij in de coupé zat het boekie uut het rek pakken. Wieder hen Grunning. Ik gun elkenien de letters en de woorden.

In die beguntied van de leesclub las Nasilele nog niet veul. De kraant en de onderschriften van de tillevisie was hum genogt. Bij hum in huus weur veul lezen. Schoonva hef de kamer volpakt met boeken. Veul van De Slegte, maor dat maakt niks uut. Slegte boeken bint ok boeken.

Schoonva vuul veur de historie; geschiedenis was alles veur hum. De Tweede Wereldoorlog, de Eerste Wereldoorlog, de stried met de Fransen, de Belgische ofscheiding, Peter Stuyvesant die Nei Amsterdam verkwanselde. Alles.

Op internet had schoonva, zo aold as e was, zumtig was Bertus, de genealogie nog uutzöcht.

De Ntebi's stamden of van vrogge emigranten die van Hannover en Assen hen New York emigreerd waren. Dat was al rond 1620. Bertus Ntebi met roots in Amerika. De aander tak van oma's kaant was te groot worden om contact met te zuken. Bertus was merakel groots op het begun van de familiestamboom.

De vrogge veurvader had de vrogge veurmoeder bezwangerd en was der van deur gaon. In New Foundland was e van het schip stapt, met een maagie dat e in Amsterdam tröffen had. Zo giet het verhaol.

Ze waren deur Indiaonen overvallen. Zowat vermoord en meer dood as limtig ontsnapt. Verstopt onder bossies cranberries. De vruchtbaorheid had der niet onder leden. Twaalf kinder had de vrogge Bertus in de prairie zet. Een laand vol Ntebi's.

Nog evies over de treinreis. In Möppelt weur ik ofleid deur de meester op de bok.

'Utstappen,' zee e, 'en onder de tunnel deur naor de bussen om wieder te reizen.'

En geliek daornao.

'Herstel déur de tunnel en niet onder de tunnel deur.'

Ik heurde de lach in de stemme. Daor haold ik wel van; grappies met woorden. Dat mis ik wel an Nasilele. Hij hef die humor niet in huus. Hij is zachtmoedig, hij is beminnelijk en aordig. Een stevig lief, maor hij zul een marmot nog gien kwaod doen. Smaangs heb ik meer van neud.

Ik las Zwak ies, een reisverslag naor Zweden en weeromme. Andoenlijk, maor het leup mal of. Ik haold van andoenlijke boeken, maor ik heb geern dat ze goed ofloopt. As twee geliefden mekaar vunden hebt dan heb ik geern dat ze bij mekaar blieft. Ik blief bij Nasilele. Ik heb hum vunden.

Nasile zeg dat hij op mij te wachten zat. Ik geleuf hum. Nasilele hef Duuts bloed en dat is goed bloed. Prins Claus had ok Duuts bloed. Hitler was een Oostenrieker, dat pleit veur Duutsers.

Ik leze geern in de trein. As ik leze weet ik niet dat der aander lu bint. Ik reize tweede klasse as ik het zölf betaolen mut. As de baos betaolt, reize ik eerste klasse. Het maakt uut. In de eerste klasse is minder kabaol en geschrouw. Maor ok daor bint der kleine argenissen die groot in me wordt.

Ik kan het niet helpen; iene die een sinasappel met de haanden ofpelt. Sap dat alle kaanten opspöt. Het maakt mij niet uut of ik raakt word. Het is asof iene een aanslag op mij pleegd. Ik vuul het zo. Bar hellig maakt het mij.

'Lu komt in joen vrije ruumte,' zeg Nasilele.

'Ze drukt tegen joen aura an.'

Nasile hef niks met aura's, ik ok niet, maor ik weet wat e zeggen wul. Hij hef krullegies, -gien kroeshaor,- daor past gien aura bij.

In *Dag lieverd* hef Vincent een hekel an lu met een hond an touw. De herdershond of de pekinees maakt de ruumte rond de baos groter en penetreert tegelieks de ruumte van aander lu. Paartie lu vuult dat niet zo, bijkaans hebt ze ok een hond. Ik vuul dat wel, net as met een spuitende sinaappel in een coupé. Ik kan der niet tegen. Allent as het een schiere kerel is met rustige en indringende ogen, as het iene is die *nrc.next, NRC-Handelsblad* of –bij uutzundering- de *Volkskrant* les, dan kan ik der tegen. Kom me niet an met *Dagblad van Oens Noorden*.

Manco an fesoen, dat stiet me tegen, maor as het kun, wol ik dat mien adrenaline der niet van omhoog gung. Bij vlagen heb ik dat ik smölt van ien oogopslag. Ik mut mij bedappern aans zul ik mij geliek geven in het toilet in de riedende trein, achter het fietsenhok van de stationsstalling, of in de stiekelbossies achter het Herinneringscentrum. Overal.

Ik wul dat niet, maor mien lief stiet op knappen as ik een knappe en stoere kerel in de muut kom. Niet allemaol, maor toch. Hoe roeger hoe liever. Gelokkig tref ik dat niet zo vake meer. Ik kan mij inhaolden. Ik haold controle over mezölf.

Dag lieverd lees ik ok as een reisverhaol. De heufdperseun is onderweegs. Ok al giet e niet van huus, toch is e an de reize. Ik miende eerst dat het een echt reisboek was. Een reis van huus hen Aruba en weerom met bespiegelings over

vrogger en over de schoel waor e warkt, maor as ik der goed over naodèenk dan is die Vincent nooit vort west. Alles wat der gebeurt, dat speult hum in de kop.

Op de leesclub had ik dat tegen Annemarieke Koekkoek zeggen wuld, maor het heufd van Annemarieke stun der niet nao. Het kleinkind van Annemarieke was anreden deur wielrenners, op het fietspad.

Bobby was van het erf ofreden en tegen de stroom ingaon. Drie studenten op racefietsen kwamen het kind in de muut, twee der om hen en ien der boven over hen. Twee ambulances en plietsie der bij. En alles.

Een scheur in Bobbies schedeltie. Ik kun wel zeggen dat een harsenschudding veur een kind niet zo slim is, en dat de schedel wel weer dichtgruit, het huulp niet. Ze vertelde het verhaol vief keer in de rondte, en toen was het nog niet genogt. Bobby, Bobby en niks aans as Bobby. Bij het hysterische of. Ik had eten en drunken veur de koffiekan leeg was.

Vanessa van Duldemen, die zölf gien kinder bij heur Niels hef, die wus wel een oplössing: 'Schrief het op, schrief op wat joen Bobby toevallen is en wat joe deur de kop speult, dan giet het over.'

Ach wat wet Vanessa van dat soort dingen. Ze schref zölf gedichten. Ze is bij toeren depressief en in toezel. Dat heurt bij dichters. Ik heb medelieden met heur Niels.

Vanessa hef temperament en hitte, maor de aander kaant hef ze ok. Manisch depressief bijkaans.

En of het weden mus, de moe van Hester Lubi was op straot de portemonee ofpakt deur een butenlaandse vrouw met een Hollaands accent. Hiel nette vrouw, maor met een lösse haand.

Niet meer as acht euro had de moe van Annemarieke niet langer in de jasbuuts, maor ze was het geld wel kwiet. En het vertrouwen, ok kwiet, vertrouwen veur wel 85 euro.

An literatuur kwamen we veur de wien niet meer toe. Nao de wien gung het over vrouwlu zaoken. As het an mij legen had, hadden we een aander dag ofspreuken, een week laoter, ik kan niet goed zunder een goed gesprek over een goed boek, maor de aander vrouwlu hadden het niet an tied. Op Lovina nao, die had het an tied.

Hester Lubi

Schier boek bint we gaangs met. *Dag lieverd*. Ik heb het zowat uut, dat mut ok. Over twee week komt we bij mekaar om de diepere laogen van het boek naor boven te haolen. Eerst met de vrouwlu en dan een maond laoter in de galerie van Lovina in Wapse met de manlu der bij. Eten en praoten over hetzölfde boek. Viering van het lustrum van de leesclub. Ik mut zeggen, we bint aordig an mekaar waogd, de vrouwlu. Elk hef het boek dat ofspreuken is ok lezen as der club is.

Zowat zes jaor leest en praot we met mekaar. Lovina begunde der met. Ik tröf heur in de bibliotheek. Ze zat achter de uutlien en de inname van boeken.

Stevige vrouw. Kort haor, zwaore wenkbrauwen die ze uutdund har, niet uut ijdelheid, dat geleuf ik niet, maor omdat het kinder schrikken laoten kun, zu'n roege uutkiek. De donkere ogen der bij, niet elk kan der deur hen kieken. Benaom jonge kinder op zuuk naor boekies van Dick Bruna of van Dick Laan duurden heur bijkaans niet an te spreken.

Lovina was in die tied ok al met Jan, niks mis met, al vreug ik me vaker as iens of, of Jan wel partij veur heur was. Ik kun het biezundere niet an Jan ontdekken die keren dat we bij Lovina in huus bij mekaar kwamen en het kwartaolboek bespreuken.

Lovina heb ik geern. Geregeld ried ik in Wapse langs veur de schilderijen en benaom veur heur gezelschap.

Lovina kordaot en krachtig, en stevig vleis om het lief, dat weet ik van de volleybal. Ik bin hetero, maor een schier vrouwenlief zie ik geern. Het huufd niet nakend te weden, in sportkleren is mij ok mans genogt. Nee, ik twiefel niet, echt niet. Ik heb het goed naor het zin met mien Karel. Dreumen is ok leven.

We leest op de club boeken van vrouwlu. Niet uut neudzaok, maor uut vrije wil. Anna Enquist, Marga Kool, Suze Sanders, Jannie Boerema. Alberts Hofman en Klaassens-Perdok, nee, die leste twee niet. Ik huuf niet zeggen waorumme ik ze veur de club overslao. Der bint meer vrouwlu die schrieft. Ik lees ok aander vrouwlu, maor we bespreekt ze niet in clubverband.

Dit kwartaol leest we een boek van een man met een boek over introspectie. Een man op zuuk naor diepere driefveren, dat allent was niet interessant vanzölf.

Vrouwlu weet meer as manlu wat het is om an zölfonderzuuk te doen, de butenkaant en ok de binnenkaant. Elke maond vuul ik de börsten op ofwiekings. Ie kunt nooit weten. As ik veur de spiegel stao en de haanden over het vel laot gaon, dèenke ik vanzölf nao over de ieuwigheid; daor huuf ik niks veur doen.

Vincent uut *Dag lieverd* hef de vrouw vermoord. Ik wus dat al nao het eerste heufdstuk. In Griekse drama's, in Sofokles, in Euripides, bij Romeinen, overal wordt der moord, overal wordt der verkracht. Mien klassieke opleiding hef mij veul deurzicht geven. Ik kieke deur mèensen hen, vake zie ik niks.

In literatuur heb ik rap deur waor het om dreit. Dat is gien bezwaor. Ik haold der wel van as het hiele verhaol in het eerste diel dudelijk is, dan huuf ik de intriges en de ofloop niet aal te raoden. As ik de uutkomst weet, dan kan ik de andacht geven an de taol. Alle tied en andacht veur het grootse en metslepende. Mooie zinnen, verrassende woordkeuzes.

Ik wol Karel vraogen of hij dat ok in de gaten had, het eerste heufdstuk en dat alles daor al bij mekaor stun, maor hij wol der niet over praoten. Ik ken dat wel van hum. Over een week of wat dan vrag hij mij der naor, dan is het vrog genogt.

Ik dèenk dat het boek hum niet echt boeien kan. Karel is te eerds, Karel giet veur echte sex in de literatuur en in *Dag lieverd* komp e niet an de trekken, daor is de seks te esoterisch neerzet, het is te veul op zien pygmaliaons.

Vincent en zien alter-ego Katzenellenbogen warkt beidend in het onderwies. Dat is een pré, ik stao zölf ok in de schoel. Grieks en Latijns. nee, die vakken waren niet de eerste keuze. Ik bin historica van huus uut, maor ik heb een briede belangstelling. Ergo sum.

Ik herken collega's in *Dag lieverd* in de beschrievings. Actieve collega's, ok waor ik ze geern pro-actief zag, as in het boek van Stephen R. Covey over effectief leiderschap. Der bint niet veul onderwiezers die het pad zölf maakt.

De miesten mèensen bint volgers, as Seneca al schreef in zien Brieven an Lucillius. Quintillianus, Lessen voor een redenaar, en Montaigne in zien Essays wussen het ok al: verwacht niet te veul van de mèens, en zeker niet van de mèensheid.

Dag lieverd is een roeg boek, goed veur Nasilele Ntebi, die haoldt der ok vrömde ideeën op nao. Ik weet het nog goed. De leesclub was bij Annie Prent, en heur Nasilele had koffie- en-theedienst veur e naor de eigen leesclub kun.

Nasilele is drok gaangs koffie en thee veur oens te maken. Met een schief oog kek hij naor de tillevisie die op de keuken-magnetron stiet.

Voetbal van een Arabisch laand tegen een aander dictatuur wieder vot naor het oosten. Ik heb niks met voetbal, niet aans as dat ik kieken gao as oens lutje Karel voetballen giet op zaoterdag-nommedag. Veur kinder is voetbal hiel goed.

Zeg Ntebi. 'As de Arabieren disse wedstried verliest en ze gaot hen huus, dan wacht het vuurpeleton.'

'Watte?' zeg ik.

Ik help de koppies op het dienblad zetten.

'Ze bezoedelt de ere van het laand as ze niet van opdonderties uut het verre oosten winnen kunt.'

'En dan het vuurpeleton?' vraog ik.

Ik weet niet of e mij veur de gek hef. Ntebi hef vrömd bloed in de aoders,

Amerikaans, Indiaons, Duuts, dat is wisse, en malle Hollaandse gedachten die ik niet altied weten wul.

'Bijkaans nuum ie dat Middelieuws,' zeg Nasilele.

'Dat kan.' zeg e. 'We leeft in alle perioden van alle tieden, in alle geschiedenissen tegelieks.'

Hij hef een trekkie dat ik bij meer manlu in de muut kom. Hij wul zeggen dat e meer wet dan vrouwlu, dat e de academische graod van mij niks in de reken hef. Hij is een epigoon van wiesneuzerigheid.

Ik reageer daor niet op. Ik haold mij wied vot van dit soort fratsen. Puberaol is het. Kinder uut de tweede klasse probeert het smaangs: vissen naor belonings veur min gedrag. Ze kent allent de woorden der nog niet veur.

Cynisch komp van honds. Ik laot ze blaffen.

De koffie jammert intied deur het piepie. Het apparaot hef azien van neud om de kalk kwiet te raoken, liekt het. Ergo sum.

Der klinkt gejoel van volk op de tribune en geschrouw van de verslaggever. Het is 1-0 veur de Arabieren.

'Ze mut nog meer as een uur,' zeg Nasilele.

'De wedstried is net begund.'

Ik huuf de uutslag niet te heuren. Nasilele trekt de jasse an en giet hen het leesgeneutschap van de manlu zunder Annie te zoenen veur e vot giet. Ik druk de tillevisie uut.

In *Dag lieverd* kom ik ok van die minne gedachten tegen. Vincent zuukt het geweld en het onheil. Hij liekt een slaaf van zien genen. Hij kan niet aans, en Darwin hef dat allemaol in de haand had. Evolutionair lig dat moorddadige gedrag in de mèens vaste. Ach, kan een leraor biologie wel aans denken as an leven en dood?

Ik had het daor geern over had, maor Annie mus neudig in herhaoling vertellen dat heur moe van 85 op straot deur een allochtoon met een butenlaands accent van de portemonnee beroofd was. Heb medelieden.

Dat had ik ok vanzölf. Het is niet niks aj beroofd wordt, maor om dat aal vanneis te vertellen op een literaire aovend dat wes niet op zölfbeheersing en reflectie. As der wat is wat mij muit, dan is het dat: gebrek an eigen benul. Lu handelt niet naor verstaand, maor naor onbenul.

Ik had het hebben wult over De donkere kamer van Damocles van Hermans en over Osewoudt en over de overienkomsten met Vincent en Katzenellenbogen.

Vincent en Katzenellenbogen uut *Dag lieverd* bint dezölfde, de tweede, leraor scheikunde, is wat milder, al is dat bijkaans buten-kaant. Bijkaans bestaot ze beidend ok niet, net as de dubbel-ganger van Osewoudt niet bestiet.
An het ende van *Dag lieverd* liekt het zweerd van Damocles te vallen, maor ok dat is niet zeker. Het stiet mij an een boek te lezen waorin dingen niet zeker bint. Twiefel is de rooie draod in mien levent. Daor had ik het geern met Lovina over had.

Wat ik uut *Dag lieverd* lees is dat beschaoving een dun laogie varf is. Wij in

het westen bint humanisten en haoldt van mekaar, maor onder het zwakke ies kookt monsters. Der is niet veul veur van neud om een aander, ok al haold ie der van, de kop in te slaon of van een rots in zee te drukken.

De mèens verget makkelk dat e mèens is, en gien dier of plant, ok gien bacterie of virus.

En as een mèens verget dat e mèens is, dan is het biest lös. Zunder hum te schaomen löp e achter winnaors an en slat e verliezers de kop of, of zet ze veur het vuurpeleton. Dat kan allent een man opschrieven.

Ik las de bespreking van een zwarte film in de kraant en daor stun dit in. Toen wus ik het: *Dag lieverd* is net zu'n verhaol, beeldend opschreven, maor nog gien film.

Het is een film in het heufd van de leesder. Of het zo is, ik weet het niet. Maor ik heb mien huuswark veur de leesclub daon. As Annemarieke Koek-koek over twee week komp met de vaste vraog: wat hef het boek met joe daon? heb ik een begun van een antwoord veur ze van buten komp en veur ze de sigare uutmaakt hef.

In Wapse komt we tegenover de manlu te staon. Ik bin tegen die tied der klaor veur. Wel hef de betiekenis van het wark in *Dag lieverd* die nommedag klaor op het netvlies?

HarmJan Felix

Poëzie vind ik ien van de mooiste dingen. Ik dichte geern. Alles in de natuur lient zuk veur een gedicht, een sonnet, een vrij vers. Alles stiet mij an. De tachtigers, de vieftigers, Kloos, Hoekstra –ik heb een ceder in mijn tuin geplant / Gij kunt hem zien gij schijnt het niet te willen-. Hiel mooi. Ceders gruit niet in mien tuun, ik bin daor gien tuunman veur. Ceders gaot mij dood, dat ligt an de temperatuur en an de zaandgrond. De tuinman en de dood, van Van Eijk, ok hiel mooi. Ik laot de conifeer in de hoek van de tuun staon, geel en bruun, dood as een thuja dood weden kan, een levensboom die dood is. Die dubbele laogen, daor heb ik nocht van. De tuun is grotendiels mien bedil. Ik heb sedum in mien tuun eplant, ie kunt het zien, aj wult. Zo in september zit de blui der in. Drok zoemt hommels en bijen en ok gewone vliegen om de plaanten hen dat het een lust in de hof is.

Halfweg de tuun heb ik een brui-kas, een kas van de gamma, maor hij döt het goed. Cactussen in soorten en kleuren, droeven die het met muite in de bienen haoldt, en tomaten. Vleestomaten veur Annemarieke. Ze is vegetariër, net as de hond. Dat muit mij van de hond die toch een echte carnivoor is.

De Drentse Patries die de thuja naor de bomenhemel hulpen hef, altied de linkerachterpoot omhoog. Biologen kunt daor onderzuuk naor doen, naor het achterpootgebruuk van Drèentse patriezen. Ik zal Ntebi iens vraogen, die hef der ok wel kiek op. Plietsiehonden is zien specialiteit. Blauwe pakken hef e, maor niet veur op straot. Ntebi warkt bij de recherche en die bint in burger, zunder pet.

Van vegetariërs word ik miestentieds niet bliede. Annemarieke is een uutzundering die de regel in stand haoldt. Annemarieke hef het niet zo met bloemen en plaanten. Ze is gek op huus-dieren en aander dieren, maor de dieren mut van heur in leven blieven.

Ik haold wel van vlees, Annemarieke is daor niet kinderachtig met. Ze maakt prima haché met rooie kool en appelties, en laurier vanzölf. In de hogedrukpanne. Op vrijdag lust ze geern een hering en iens in de maond een makreel, benaom veur de onverzadigde vetzuren. Ok een mooi onderwarp om over te dichten. Leo Vroman, die biologische dichter uut Amerika met versen over atomen en moleculen die lees ik geern.

Ik haold van tomaten. Trostomaten, vleestomaten, peertomaten, pomelo's, en dat in rooie tinten en ok in geel. De locht van tomaten as ik ze pluk. Dat vind ik geweldig. De zuutgrune locht die an de vingers hangen blef. Een paar uur laoter weet ik nog dat ik in de kas west bin. Het is as met een schier gedicht, dat zingt ok nog uren in mij deur. Mij in de kop, het heufd, zeg Annemarieke die daor scharp op is, en deur het lief. Ik zegge al lang gien pokkel meer as ik lief miene.

Op de leesclub krieg ik ze niet zo wied dat we met dichtwark gaangs gaot.

'Een kurk kan al dichten,' zeg Ntebi.

We drinkt wien laoter op de aovend. Dat is dudelijk.

In bère kom ik met poëzie an mien gerief. Ik heb bundels op het nachtkastie. Ik lees Eijbers veur an Annemarieke, en Nolens en Toon Hermans, die lillik onderschat is. En Rawie die lillik overschat is. Ik zul geern wat vaker die liefde in het lieflijke vertaolen, maor sund Annemarieke de overgang veurbij is, is dat niet meer zo natuurlijk. Dat ze niet meer warkt, dat helpt ok niet met.

Annemarieke is op zuuk naor ritme en regelmaot, ze zuukt riemschema's, maor ze kan ze niet vinden. Overdag niet en ok niet onder het donsdek met eendeveren. Waor giet ze hen?

In stee van gedichten hebt we in de leesclub, op mien verzuuk, de biografie van Marga Kool op de leesliest had, met uutspraken over heur poëzie –schieren heur proza –nog net gien streekromans-. Ik vund het aordig dat de kerels mij in de muut kwamen, maor de leden van het lesgeneutschap gaven mij toch het gevuul dat het een gunst was dat ze met mij metgungen.

Het leven van een dichter kun nog zo boeiend weden, de manlu lazen liever historische romans, ze wollen liever geneuzel over geriffermeerd verleden en aander religieus ongemak, of oorlogs-boeken. Ik dacht der over met de club op te haolden, maor ik kun het niet missen. As ik stoppen zul, dan kreeg ik ok problemen met Annemarieke. Dat is het mij niet weerd. Zij wul mij meer onder de mèensen.

Een jaor leden lazen we *De negerhut van oom Tom*. Niet dat boek van Malcolm X, maor Uncle Tom's cabin van Harriet Beecher-Stowe. Koloniaol verleden, hiel interessant.

Mien grootva had een winkel in koloniaole waren. –Van hum heb ik de donkerbrune stemme.- Nootmuskaat, kaneel, kerrie, zwarte en witte peper en aander smaokmaokers. Daor kun grootva de halve aovend van vertellen, een schiere aovend was dat. Wieder gung het over negers en hoe as het komp dat Surinamers benauwd bint veur honden. Der is gien neger die van een hond haoldt, dat is peculier. De meeste negers bint gien vegetariër en ok gien veganist. Ok dat is biezunder.

Ik bin begund met *Dag lieverd*. Dat boek speult ok in de West, maor der komp tot now an toe zowat gien neger in veur. Aj de Arubanen op scooters niet metteld. Arubanen vindt zukzölf gien negers. Negers komt van Bonaire. Volk van Bonaire hebt ze op Aruba en Curacao niet hoog, net as Friezen in Drenthe niet de ere kriegt die ze toekomt. Vergeliek dat maor iens met Grunnegers. Grunnen altied nummer ain.

De vrouw die in *Dag lieverd* de heufdrol speult is een halfbloed. Felicity, ie bint jaorig met zun name, is een Indiaonse uut Zuud-Amerika. Peru bijkaans. Koffiebruun is ze met een moedervlekke boven de bilnaod. Ze komp niet goed uut de varf.

Feliciy is een onaofhankelijke vrouwe, benaom as ze kanker kregen hef. De dooie vrouw van de heufdperseun is pro-actief, ze hef heur man allange op-

geven. Zat van geneuzel over dood en eindigheid van het bestaon. Ik begriep dat wel. Waorumme drokte over doodgaon? Dat is zowat het ienige waor de mèens gien zörgen over maken huuft.

Zowat alle vrouwlu in dat boek hebt een kwaol. Ze bint jong en aold en ze gaot der an. De medische invalshoek, dat he'k niet geern. Zwangere vrouwlu waor het mis met oflöp, dat lees ik niet geern.

Ik bin een min kereltie. Ik bin twee kop kleiner as Koos, de eerste man van Annemarieke die dood is. Ik bin gien stoere bankdirecteur as Koos was. Ik heb gien foto-albums met huzen in Frankriek, surfplanken, bolides met wegschoefdak. Ik huuf dat ok niet allemaol. As ik der goed naor kiek bin ik de tegenpool van die dooie man die cremeerd is. De as van Koos weit de wereld om en is diels in het zolte water van de Waddenzee oplöst. De as van mien veurganger is allang in de Stille Oceaan in ien of aander vis terechte kommen. Bijkaans een Australische vis as de barramundi.

Menckema en Vanessa van Duldemen hebt ok een huus in Frankriek. Bijkaans dat ik daorumme Menckema wat uut de wege gao. Ik vuul mij niet goed genogt as ik niet over Frankriek metpraoten kan. Normandië en Bretagne kan ik vinden, maor ik weet krapan de Provence op de kaort an te wiezen of de Morvan, of de Bourgogne.

Ik bin 1,56 meter en ik loop schieve. Ik heb een hondenziekte an de heupen. Twee neie heupen bint der inzet. Nao de operaotie bin ik met roken stopt. Ik had wat neis om der bij te heuren, ik huufde niet langer mien affectiehonger te stillen met gesoes over stoppen met roken of deurgaon met roken. Niet elk hef roestvast staol in het lief. Ik lache as de dievenpoorties in de winkels alarm slaot as ik der binnen kom. Alle magneten trekt an mij. Mij an.

Smaangs heur ik de gewrichten, de koegels in de kom, dat verbeeld ik mij. Dat maakt mij ok veurzichtig in bère, daorveur lees ik gedichten. Het is compensatie. Ik heb daor wel kiek op. Ik weet een beetie van psychologie; uut ervaring.

Drie kinder hebt we verleuren. Mien zaod was niet goed. Nao de leste miskraom heb ik me knippen laoten.

'Knippen; het hef gien gevolg veur de lusten,' zee dokter.

Chirurg prof. dr. Lubberman trök het heufd wat schieve veur ze dat zee, dat weet ik nog, veur ze het scrotum met volle haand vastpakte en het mes der in zette. Ze preut gedurig wieder intied ze de zaodstrengen deursneed en dichtbraandde.

Zo ken ik dat van collega schoelmeesters. Aj wat op het bord schrieft, of as ie een proef demonstreert in de klasse, dan mut ie der bij praoten. Zwiegend joen wark doen is der bij onder- wiezers, leraoren, kappers en chirurgen niet bij. Ik knip mezölf.

Nao die ingreep gung het veurbij met het lieflijke. Poëzie kan dan treust geven. Ok buten de lessen Nederlaands.

Karel Doornmans

Dag lieverd is een even ingenieus als moeilijk boek. Dat schref de kraant: Dagblad van oens Noorden. Wij bint net met het boek begund, het geneutschap mien ik, maor ik heb het boek zowat al uut. Beter; ik bin zowat op de leste bladzieden. Een boek heb ik zelden uut, allent as het een flut is, dan heb ik het uut en kiek ik der nooit weer in. Flutboekies doe ik bij het aold pepier, of ik laot ze in de grieze container glieden.

Jaoren leden bracht ik boeken met niks tussen de regels hen De Slegte of hen een antiquariaot. Een deus vol papier met scheurde en geribbelde boekruggen bracht genogt op om lekker te eten in een pizzeria, of bij de Chinees. Veur een extra luxe maoltied had ik minstens twee deuzen met uutlezen boeken van neud. De mieste woorden bint niet veul weerd. Het mieste van wat een mèens les, dat verget e weer en dat is maor goed ok.

Veul onthaolden, daor kun ie merakel veul last van hebben.

Ik lees rap en niet altied eernsachtig. Ik bin een doener en veul minder een denker. As een boek mij niet metnemp, dan gaot de bladzieden aal rapper omme. Het is asof mien lief het lezen overnemp. De harsens komt der achter an en ik bin aal verbaosd: now al uut?

Bij toeren schöt zo de plot der bij in en zo bint der boeken waoras ik weinig van naovertellen kan. Bij *Dag lieverd* is dat niet zo.

'De zoektocht is verweven met bespiegelingen over een onder-wijsinstituut, en die bespiegelingen zijn weer verknoopt met breed uitwaaierende intellectuele observaties van de hoofd-persoon.'

Hij hef geliek, de recensent. Zo zag ik het ok.

Het is altied mooi as ik mien eigen mening in de kraant weerom vind, daor lees ik een kraant veur, niet allent daorveur, maor toch. Dat ik lees dat ik een intellectueel bin, dat is toch maor mooi.

Ik schaam mij daor niet veur. Intellectueel is wat ik weden wol van jongs af an.

De vrouwlu bint met hetzölfde boek gaangs. Hester wol der wat van zeggen, maor dat heb ik geliek stopt. Ik wul niet weten wat zij der van vindt. Ik weet van mezölf, dat ik nao gao vertellen wat Hester in een paar zinnen naor veuren brengt. Lu zegt vake dat Hester en ik met ien stemme spreekt. Dat is ok zo, het is miest heur stem.

Dat maakt mij niks uut, in gezelschop zeg Hester niet veule. Ze corrigeert mij nooit en ik zeg in aander woorden wat zij an de keukentaofel verteld hef.

Zo giet dat in oens huwelijk. Ik bin der wies met, en Hester ok. Wat wuj nog meer?

Ie kent mij niet. Ik zal mijzölf bekend maken. Doornmans en dan ok nog

Karel. Ie kunt het raoden. Die leraren op de middel-baore schoel: 'Der is een boot naor joe nuumd.' En dan zegt ze in variaoties.

'Onder leiding van Doormans schout-bij-nacht bint 26 februari 1942 drie oorlogsboten deur Japanners naor de zeebodem scheuten.'

Ze zegt het asof het mien schuld is.

'Ja,' zeg ik dan, 'De Hr. Ms. Kortenaer, Hr. Ms. Java en Hr. Ms. Ruyter.'

Nao een paor maol wus ik dat wel. Die boot, maor dan zunder de n van de doornstiekel, is an Chili verkocht, zeden lu zunder verstaand, en as ik internet geleuven mus, dan is der op de kruzer Karel Doorman nog marteld en bint der lu executeerd.

Ik heb daor niks met van doen had. As kind, ik kan dat niet vake genogt zeggen, as kind kun ie veul last hebben van zukke praoties.

En het was ok niet waor. De Belgen hebt de Karel Doorman kocht, en de naam van de boot veraanderd in Leopold 1. Genogt der over.

Lu, benaom leraren, en laoter ok de aander kinder uut de klasse, mient dat ze lollig bint. Grappies over de naam die ie zölf niet uutzöcht hebt. Berkepies, Klootsema, Rotmensen, ie hebt geluk as ie een leerling bij joe in de klasse hebt met een beroerder name as ie zölf, dat spaart joe een bult gezeur.

Bij de beroepenveurlichting miende elk dat ik bij de marine zul. Achterof hef die name mij een boel opleverd. Ik weur immuun veur en tegen gezeur. Hester had dat ok.

Lubi, ofleid van Lubberman, en een lubberman die lubberde, die sneed ballen van beren zodat het zwienevlees niet teveul naor zwien stinken zul. Duzend grappies kun ie daor over maken, benaom as der schiere en lillike vrouwlu binnen geheur-ofstaand bint, of Jeuden, en dat gebeurde vanzölf. Een vrouw as lubberman, komp veur.

De mèens is medogenloos. En zo is het. Dat vind ik het schiere an de roman *Dag lieverd*. An de butenkaant is het liefde. Liefde op het eerste gezicht. Alles is hartstocht en emotie. En nao die butenkaant komp de sex. De heufdpersoon die hef de lust in het lief. Maor vake komp het der niet van. In de literatuur heb ik niks met sex. Ik heb geern dat elk de boks anhaoldt. Ik bin het hielendal iens met vrouwlu van de verieniging Plaotselijke Drèentse Activiteiten

As die vrouwlu een schriever vraogt veur een veurdracht, dan wult ze gien malle praot heuren. Ze mient: niet over zaken die in de slaopkamer thuus heurt. Geliek hebt ze.

De kraant schref: '*Dag lieverd* is echt iets voor liefhebbers van proza waarin weinig gebeurt, maar des te meer wordt nagedacht.'

Dat doe ik ok, naodèenken. Ik zee het al, ik wul geern een intellectueel weden.

In de jaoren heb ik bijleerd. Aj dat hardop zegt; intellectueel, dan bin ie het niet.

Ik bin intellectueel en kunstenaor. Ik varve. Ik schilder, het maakt mij niet uut hoe as ie het nuumt. Kunstenaors die der niet van kunt bestaon, die raakt van de kaort aj varven en schildern deur mekaar haalt. Ik sta daor boven.

Ik schilder figuratief en ok wel abstract. Miestentieds kun ie merakel goed zien wat het beeld veurstelt.

Het is een plaant of dier. Het is de zee. As ik de diepzee varve, dan is het wat moeilijker te duden. Dan is het meer abstract.

In het realistisch figuratieve gebruuk ik pasteltinten en harde kleuren deur mekaar. Ik heb veul klaslokalen schilderd, op petret. Een leraar veur het bord, haanden in de buuts of met een haand naor het bord met kriet der bij, dat heb ik geern. Komp bij dat het goed verkocht.

Ie ziet niet veul figuratief schoelwark op doek. Particulieren koopt het, een enkele bank hef wark van mij op kantoor. Ik leve der van, en van de inkomsten van Hester vanzölf.

Ik gao een klaslokaal binnen en zit der een paar uur zodat kinder wend bint an een vrömde. Dat giet rap genogt. Kinder bint net as groten benaom met zukzölf gaangs. Dan maak ik met watervarf een aquarel in vlotte streken. In het atelier wark ik dat op doek uut in eulievarf. Ik haold niet van acryl.

De doeken bint gauw twee vierkaante meter. Ik haold van ruum en groot, in alles. Op het schoelbord zet ik smaangs een natuurkundige formule of een wiskundige vergelieking, blef der wat te raoden over.

De leraor schets ik in de vaste haolding. Ze weet het zölf niet, maor in een uur staot ze driekwart van de tied in dezölfde pose. Kieken, kieken, kieken en dan in een paar vlotte streken vaste leggen. Foto's maken en die naoschildern, dat is not done.

Vincent in *Dag lieverd* varft ok. Uut liefhebberij. Dat stiet mij an. Meer lu mussen varven en schildern gaon, dat zul de wereld-vrede bevordern.

Aj varft kuj naodèenken en het heufd leegmaken. Alle ondeugd giet der uut. Aj het mij vraogt: Ntebi zul ok beter worden van eulievarf en terpentien. Ok beter veur zien wark. De plietsie hef milde lu van neud en niet allent rausdouwers met ondeugd in de kop.

We bespreekt *Dag lieverd* over twee week met de vrouwlu der bij. In de galerie in Wapse. Ik bin der ienmaol west. De galerie was dichte. Deur de ramen kun ik bronzen zien en in het duuster wark van Doornink en Siks. Glimmende linoleum vloere en een merakel groot boeket met bloemen op een marmern sokkel.

Lovina hef mij nooit vraogd veur de galerie. Ik heb der nooit een ballegie over opgooid, dat is mij het niet weerd. Ik verkoop toch wel. Ik weet niet waorumme ik nooit met heur over kuunst praote en ok niet met Oremus, die hef der ok wel kiek op. Het liekt op een terra incognita of op verbeuden gebied. Singelier.

Lovina Brenninckmeijer

Lezen kun ik al veur ik lopen kun, dat zee mien va. Ik heb dat van mien moe; lezen. Mien va heb ik zowat niet kend. Een maond veur ik vief jaor worden zul was e iniens dood. Ik heb dat niet metkregen. As kind van vief ontgiet joe veul.

Ik las een kinderboekie. Dick Bruna en kartonnen omleggers met eulifant, kangeroe, koe en sprookies van beren in bontjasse. Winnie de Poeh las ik en ik maakte een begun met Astrid Lindgren, met Pipi Langström al was het maar met de plaaties. As kind had ik veul met papier. Scheuren en krassen, tiekenings met wasco en van kranten mutsen volden en booties. Gedurig was ik met letters gaangs.

Mien va die miste ik niet. Ik heb hum zowat niet kend. Hij was stuurman op de grote vaort, an zu'n va heb ie hielendal niks. In die tied weur der nog niet beld en ansichtkaorten waren krapan uutvunden.

Moe vertelde nooit wat van va. Zelden. Het was of die man besmet was sund e dood was. Het was of het hum persoonlijk an te reken was dat e een hartanval kregen had zunder dat der een defribrillator in de buurt was. Die bestunden in die tied nog niet in handzaom formaat. In die tied gungen mèensen meer as tegenswoordig dood op een natuurlijke manier. Ik kan daor meewarig over doen, dat doe ik niet. Ik bin een mammespoepie zeg ik wel iens, maor dat mien ik meer literair.

Moe had genogt van manlu, leek het. Toen ik negen was kwam Franciska bij oens in huus. Ik huufde gien mamme te zeggen en ok niet tante. Dat was ik ok nooit van plan west. Franciska gaf mij een kinderboek op verjaordag over lesbische moeders en homo's met adopteerde kinder. Ik huufde dat niet, een papieren rechtveerdiging veur het eigen gedrag. Een zwaktebod vun ik dat. Ik weur tien. De herinnerings zet ik naor de haand, van alles wat der now is, dèenk ik vake dat het in mien kindertied ok al bestun. Ik vergis mij wel vaker wat dat angiet.

Het kwam ok niet deur Franciska dat ik al vrog verkering kreeg met Jan Oremus. Jan zat bij mij in groep achte en later ok in dezölfde klasse op de havo.

De moe van Jan was dood, al vrog. Jan huuld ok van lezen, maor hij gung benaom veur de Donald Duck, Asteriks, Lucky Luke en de Sjors en Sjimmie. Jan is een plaatieskieker, dat is e nog.

De havo gung vanzölf. Ik las en ik las en ik las alles wat ik te pakken kriegen kun. Het mieste begreep ik wel. Wat ik niet duden kun, daor had Jan wel een antwoord op.

De leraren, ach dat maakte niet veul uuut. Ik kun het zunder leraren net zo goed. Dat was later op de bibliotheekacademie ok zo. Leraren bint veur de onderwarpen die ie niet makkelijk snapt en die uutleg van neud hebt. As ie vi-

sueel insteld bint, dan is tekenles makkelijk, as ie haandig bint dan is techniek makkelijk. Ik bin benaom logisch insteld. Logos, het woord dat is mien gerak.

Jan is visueel met zien plaaties. Hij hef nog een boek met de verzaomeling sigarenbaandties van zien opa, van zien moe zien kaant. Agio, Elisabeth Bas: dat is zien dierbaor bezit. Mij döt dat niks. Ik heb nog een poesiealbum met een bosschop van mien opoe, opoe van mien va zien kaant, daor bin ik weer zunig op. Zo hef elk dingen die hum nao staot.

Ik bin de leesclub veur vrouwlu begund. Maor het was gien biezundere gedachte om dat te doen. Op de academie kwam dat naor veuren bij de lessen: lezersparticipatie. Dat paste bij klaant-leveranciersverhaolding en aander neimoodse gebruken. Het was asof wij lu leren mussen dingen te doen die ze niet wollen

Niet elk wul de boeken van Willem Frederik Hermans lezen, niet elk giet veur Jan Wolkers, Maarten het Hart, Gerard Nijen-huis, of Henrik Ibsen, Junochiro Oë, Kaloö Sikkaannen of Hugo Claus om maor iens een stuk of wat te numen.

Vanessa van Duldemen vreug ik as eerste. Achterof kan ik dat duden. Ze hef trekken van mien Duutse moe. Mien moe is uut de tied en Franciska is de weduwe van mien moe.

Franciska: de zwarte weduwe grapt mien Jan. Ik bin benauwd veur spinnen, daor wul ik wel woord van hebben. Ik blief vot van de Latrodectus mactans. Ik heb ok niks met nsb-anhangers.

Franciska is negerin, ze is blauwzwart. Dat is ze van nature, daor kan ze niks an doen.

Ik heb niet veul meer met Franciska, maor ik zie heur ienmaol in de maond. Franciska woont in de Hoprank en hef kuundig perseniel veur de bewassing en de maoltieden. Francisca wet krapan dat ze bestiet. Het benul is der uut. Ze heurt bij het leger van de dementen die Hersenschimmen van J. Bernlef niet op de plaank staon hebt. Ik weet niet waorumme ik nog bij heur op visite gao. Francisca kent mij niet meer en wij bint gien bloed-verwanten. Bloedverwanten, het boek van Frida Kahlo, schier boek, kreeg ik van heur bij mien trouwjubileum.

Ik heb dat vaker, as ik woorden heur dat ik ze as boektitels heur en geliek de schriever der bij weet en het NUR-nummer van de categorie: roman, streektaol, poëzie, natuur, geschiedenis, kunst, wetenschappelijk, natuur, techniek, internationaal, of dahlia's.

Ik raak dat niet weer kwiet, ok al wark al twaalf jaor niet meer in de bibliotheek.

Vanessa van Duldemen is met Niels Menckema trouwd. Niels hef het lief van een body builder, niet deur oefenings, maor van humzölf. Grote wagens in de garage en op het tuunpad en toch aordig, met dat e wat rechts liberaol is. Ik mag hum wel.

Vanessa hef twee kinder uut een veurige verbintenis. Vanessa hef trekken van mien moe, openhartig, warm, niet makkelijk kwaod te kriegen, vrunde-

lijk en zachtmoedig. Now ik het zo zeg, bijkaans hef ze trekken die moe hen Francisca gaon leuten.

Vanessa is lochtbruun, ze hef een kwart Ukraïens bloed in de aoders. Ze kan het cyrillisch schrift een beetie lezen, maor Russisch heur ie heur niet praoten. Niels kent aanderhalf woord Russisch, hij hef weet van aold kerkslavische iconen. Biezunder veur een opperman die het geld verdient met de ombouw van kerken tot wonings en ateliers of wasserijen..

Now ik het joe zo vertel bedèenke ik of ik die milde trekken van mien moe ok heb. Niks niet bi-seksueel. Dat niet. Ik heb daor niks met. De bibliotheek stiet der vol met: categorie NUR 450 over lesbiennes, seks en lieflijkheid. Die NUR 450 maakt van een mèens een iendimensionaol wezen, net of der niet meer is as het lieflijke. Jan was gek op die plaatiesboeken intied dat e puber was en we beidend hen de havo fietsten. Jan is lieflijker as ik, dat gef niks.

Uut wetenschappelijk en sociologisch onderzuuk (NUR 770) is bekend dat 20% van de manlu de hiele dag an seks dèenkt. Om mu van te worden. Elk zien wille.

Ik raak Vanessa geern an, dat heb ik met meer vrouwlu. Daor zit niks achter. Ach wat een gezeur. Ik mut uutkieken dat ik niet as een doktersroman praoten gao.

Vanessa vreug Odilia Henriette den Boer Poortugael der bij. Diels uut interesse, diels om de jonkvrouwe uut het isolement te halen. Een titel, ok al is die adelijk helpt niet gedurig om een plek in de gemienschop te vinden. Nuum het barmhartigheid of mededogen. Het maakt niet meer uut.

Dillie is en goeie leesder en ze hef kunde van de romantiek en van reisboeken. Van historische en koninklijke romans mut ze niks hebben. We grapt niet over arbeid adelt, maor adel arbeidt niet. Dat stiet mij an, der is gien hanig gedrag in de leesclub. We zegt wat we dèenkt, maor we zegt niet alles wat we dèenkt, dat vind ik een zuvere vörm van beschaoving.

Dillie leest wel biezunder. Ze hef andacht veur de inrichting van de wonings, in de romans benaom, maor ok as ze bij aander op visite is. Net zu'n secretaire as in de detective van Wahlö en Sjöwahl. Of: die jugendstil laampe, die art nouveau spiegel ken ik uut de roman van Valéry. Hiel grappig vind ik dat. Let maor iens op hoe vake parket en vloerbedekking nuumd wordt in romans.

Een literatuurwetenschapper kan der op promoveren liekt mij; wat een verscheidenheid, en wanneer veur het eerst vinyl en kliklaminaat in de literatuur terechte komp, buten de brochures van de gamma vanzölf. Hiel boeiend. NUR 740-760.

Ik heb in de veurkamer zes stoelen van Poul Kjaerholm. Deense meubelmaker, modern. Zes zwarte stoelen op een metaolen drei-poot. Ze bint hiel biezunder en hiel zeldzaom. We hebt ze twee jaot leden in Kobenhavn kocht op een veiling. Dansk. Gebruukt. Goedkoop. Vuul mij alles met. Gieniend zeg der wat van. Dat huuft ok niet. We praot over literatuur en over inrichting van het huus as Dillie der bij is. Wieder niet. Is ok goed.

We leest in *Dag lieverd*. Daor giet het niet over vloerbedekking. Ienmaol,

tweemaol giet het over een holten vloere en naald-hakken op parket.

Dag lieverd is een doktersroman, alle vrouwlu in het boek, op een enkele nao, kriegt kanker. Borstkanker. Bladzieden uutleg van de biologie van metastasen en aander ongemak. (NUR 567). Achterin het boek de plaaties der bij van schaopenogen en van harsens. As toelichting veur de visuelen.

Vincent in het boek is leraar biologie. Hij liekt mij deur een minne jeugd getraumatiseerd. Elementen van Jan Siebelink met zien geriffermeerde complexen zit der in, en van Maarten het Hart, maor dan een rooms verleden.

Wat word ik mu van dit soort boeken. Een intellectueel boek, dat had ik rap deur, maor de schriever kan het ok overdrieven. Alles hef met alles te maken, dat weet ik allang. Het giet mij ok om de vörm en de structuur van het verhaol. En de schoonheid van de zinnen. Daor kom ik wel weer an de trekken. Het is schier schreven, maor al die vrouwlu die börstkanker kriegt, dat is mij te onwaorschienlijk.

De auteur maokt humzölf ongeleufweerdig. Nog een geluk dat der gien orgelmuziek in het boek teveurschien komp; gien Schnitger en gien Buxtehude.

Het intellectuele geneuzel is smaangs wat overdone, maor ik haold der wel van.

Ik geef het toe.

Die escapades van Vincent en van die aander leraor Katzen-ellenbogen, met de vrouwlu uut de persenielskaomer die bint wel weer geleufweerdig.

Dat primaire gedoe in het kabinet maakt het meer een boek veur kerels. Jan haoldt van plaaties, maor mien Jan haoldt ok wel van prikkelende beschrievings. Ik bin beneid hoe het boek bij de manlu valt. We praot der niet over, niet veur disse leesronde veurbij is.

Vincent in *Dag lieverd* is naost leraar biologie ok nog amateur schilder. Het kaft is een schilderij dat e maakt hef. Het zul niet tussen het figuratieve wark van Doornink en Stelmaker passen. Te bont en te ofwiekend. Het is een gevuul dat het niet past. Ik heb der niet gelieks woorden veur.

A'k weeromkiek zie ik dat ik veul schilderijen van zee, kusten en havens toonstel in Wapse. De schilderwark uut *Dag lieverd* zul niet bij mij passen. Maor ik geef hum wel een kaans in het kunstpaviljoen bij Zeuvenhuzen.

Jan Hendrik Dolman met de Waddenzee, en de havens van Doornink. Dat was mien va op zee. Verdrunken, of over boord sprungen. Ik weet het niet. Het hart, zeden ze, maor dat geleuf ik niet. Mien va wus beter. Ik weet beter, dat zeg ik niet.

In de bibliotheek weur het mij te drok. Ik mus vot. De galerie is mij te kalm, en as der volk komp dan bint het benaom vrouwlu die een daggie galeries doet en benaom van de wc gebruuk maoken wult.

Ik mut niet moppern. Het schöf meer as de uutlien van de boeken en ienmaol in de maond komp Niels koffiedrinken as e van wark in het westen weerom komp.

Tegen Jan huuf ik dit niet zeggen. Jan heurt mij niet altied meer. De hoge toon is e kwiet. Die heurt e niet meer.

Annemarieke Koekkoek

Een jaor leden bin ik met warken stopt. Ik kun der eerder uut. Over drie jaor word ik viefenzestig, DV zeg ik der bij, as de Heere het wul. Ik denk dat hij het wel wul. An het lieflijke mankeert mij niks. In mien hiele leven bin ik nog nooit veur eernsachtige zaken hen de dokter west. Gebrukelijke kwalen, dat wel, blaosontsteking, onregelmaotige bloedings, bloedarmoede, kopzeerte, tweemaol een miskraom en ienmaol een abortus, maor eernsachtig maleur an het lieflijke, dat niet.

Ik heb een regelmaotige hartslag, de bovendruk is niet te hoog en de onderdruk is niet te leeg, altied gemiddeld. Tumors heb ik niet, gien vlekken van zunnebraand op de huud, gien zenuw-ontstekings, gien schimmels, gien astma, gien allergie veur eten, drinken en geurties, stoefmeel en pollen ok niet. Niks van dat alles. Gien reuma. Ik kniep wat het liefelijke angiet de handen in mekaar.

En met HarmJan is het ok goed. Hij dreumt wat meer as ik doe en bij toeren is der wat functionele ofstaand tussen oens, maor wieder heb ik hum geern veur wat e in huus hef. Wat e niet kan, daor vraog ik hum niet meer om. Dat heb ik bijleerd. Hij vrag mij nooit om een gedicht veur te dragen, dat kan ik niet en dat wul ik ok niet kunnen. Simple comme bonjour.

Ik had een schiere baan. Ik was heufd van de beleidsstaf op het gemientehuus. Niets niks. Het is net gien gemeentesecretaoris, maor het scheelt niet veul. Ik bin der groots op, al laot ik dat niet meer zien. Begund met de huushaoldschoel, inas, intas, schakel-klasse, mulo, ulo, hbs, bestuursacademie, en as leste rechten op de rug.

Ik zul ok nog promoveren, maor na al die treden vun ik het genogt.

Twee kinder groot bracht, samen met HarmJan. Is merakel gaon. Het bint niet zien kinder. De kinder bint van Koos, van Koos Pier en van mij. Koos is der niet meer. Hij is cremeerd.

Starke genen had Koos, maor daor hej niks an aj an hang gliding doet en as de wind der op een malle manier onderlangs weit.

Frankriek, Elzas, daor is e omkommen. Ik heb het huus daor verkocht, dat was te gevulig in die tied. As het an mij ligt gaot we verhuzen naor het Rhonedal. Gieniend die me daor kent.

Alphons en Koosje waren der bij. De kinders zagen hoe va te laande kwam. Zukke dingen gebeurt, ik kan het ok niet helpen. Bijkaans bint der hogere machten die der een bedoeling met hebt. De dominee zee dat Koos störven was veur oenze zonden. Eigenlijks was die windvlage oenze schuld. Ik huufde nao die tied nooit meer naor de kerke.

Het wordt mij nog altied wat mal in het lief as ik een moslim-geriffermeer-

de in de muut kom, benaom as ze jong bint. Ik weet het: ik doe de moslims tekört as ik ze an gristelijke zeloten koppel, maor het komp now ienmaol zo bij mij boven. Hersens-spuuld en monomaon. Ach wat sneu. Ie heurt mij der niet over.

Laoter, ik kende HarmJan al uut mien functionele netwerken, bin'k wel weer hen de dienst west. harmJan gung met. Ik mus.

Vrömd hoe ie dan toch weer hen het aolde nöst wult. Hiel vrömd.

'Was sich liebt das neckt sich,' zegt de Duutsen, bijkaans is het dat. Of de Oostenriekers dat ok zo zegt, dat weet ik niet.

De genen van HarmJan waren van minder kwaliteit. Hij is romanticus, ik weet niet of het daor met van doen hef. Twee-maol zwanger en tweemaol kwam der te vrog een ende an an de vrucht van oenze liefelijke verbintenis. Hiel onprettig, ik kan het joe vertellen, maor dat doe ik niet.

In medische handboeken staot de details en plaaties in zwartwit en in kleur. Aj op hyves kiekt… Doe dat maor niet.

De darde maol was de echo niet goed.

Dokters zagen op de plaaties dingen die onaongenaom waren om te zien. Puncties en aander onderzuuk leut meer ongemak zien. We hadden genogt had. HarmJan en ik bint dezölfde dag hölpen. Hij hef gien zaod meer en bij mij bint een jaor of acht leden de eier bleven waor ze waren. Een grote overgang, met ongemak dat veurbij gung.

Net in die tied bin ik heufd van de beleidsstaf worden. Ik had gien tied om stille te staon bij het liefelijke. Ik had krapan tied om een boek te lezen. Dat huufde ok niet. HarmJan las mij in bère gedichten veur en smaangs de kraant.

Ik bleef vrouw ondaanks, of is het: daank an de overgang?

In de leesclub had ik in het begun gien grote stem. Aj een belangrieke functie hebt, is het zaok te zwiegen. Gezag en respect komp ok van de baan. Ie bint iene aj heufd bint van het ien of aander. Now bin ik vrouw Koekkoek, wedevrouw van Koos Pier en tweede vrouw van HarmJan Felix. Niet veur de poes zegt lu die niet wied genogt deurleerd hebt. Malle grappen. Honds. Cynisch.

Bij het ofscheid van de gemiente kreeg ik van de metwarkers een boek van Renzo Piano, stedebouwkundige, architect uut Italië. Een groot boek dat in gienien kaste past, een halve meter in het vierkant, ruum. Prachtig wark met een frisse blik. Veul open gebouwen, veur glas en ie kunt zien wat ie zien mut.

Lochte materiaolen, herhaoling van patronen. Tempels, vlieg-velden, fabrieken, havens, centre Pompidou en van alles in Berlijn en in Australië. Het talent kun niet op.

Pritzker Pries in 1998 en gewoon wieder gaon. Om in te bladern en in te lezen. Doe ik laoter.

Mien leste daod was de neibouw van het gemientehuus op poten zetten. Het stiet der over een jaor. Ik gao niet kieken. Ik kom pas as ik neugd wordt bij de opening. Op de achtergrond. Ik bin daor hiel rationeel in. Ik huuf niet met de neus veuran. Ik huuf niet in het nöst van een aander. Ze meugt mij vergeten.

We leest *Dag lieverd*, een roman over een man die de vrouw achternao reist.

Hoogzwanger en met börstkanker in het lief. Komp het kind betied, of is moe al dood veur de negen maond om bint? Het kind gruit op zunder moe. Dat bint zaken die bij mij haken blieft.

Alphons en Koosje zunder va, met mij en met opa en oma. Van de kaant van Koos. Mien aolden waren al uut de tied. Ok starke genen die gien verweer hadden tegen een frontaole botsing op de weg tussen Wiester en Spier.

De herkenbaore onwaorschienlijkheden in *Dag lieverd*, die trekt mij an. Aj het levent bekiekt zit het vol met zaken die nooit gebeuren kunt. As ie ze verzinnen mussen kwam ie nooit zo wied. De ratio en het gevuul en alles wat daor tussen hen en weer giet. Dat stiet mij an. Beetie teveul seks, maor functioneel om het verhaol van grappige elementen te veurzien. Ok veul herhaolings, net as bij Renzo Piano, maor dan met woorden.

Beetie minder was mij ok goed west.

Intied dat ik dit zegge stiet een lappie rundvleis te suddern in de snelkookpanne. Ik bin niet zu'n vleeseter, maor as het zo uut-komt neem ik het der geern van. Een mèens is gien vegetariër, een mèens is een omnivoor. Der bint carnivoren bij.

Dat waardeer ik an *Dag lieverd.* De auteur leg de vinger op de malse plekke. Het boek is ien grote bevestiging van het biest in de mèens. Elk zul gaon moorden as e de kaans kreeg. Elk zul der genot an ontlenen.

Op het gemientehuus heb ik een spelcomputer in het rookhok plaotsen laoten. Veur tegen de agressie. Op het netwark van de gemiente komt gien privé-programma's meer veur. Dat hebt we van hogerhaand ofknepen, maor de drang blef. Het is beter die onderbuukdrang te kanaliseren dan het of te kniepen. Over dit soort zaken dacht ik nao en kwam ik met veurstellen. Dat was mien wark. Dat is now veurbij. Now bin ik een vrouw an de kuier, of een vrouw op de fietse.

HarmJan vind ik ok weerom in *Dag lieverd*, al zal ik hum dat niet zeggen. HarmJan is de halfzachte leraar aardrijkskunde uut het boek. Een beetie nichterig. Mien eerste man was een macho. Koos had de boks an. Hij wus op zien manier wat goed veur hum was. Geweldige kerel. Hoofdkassier bij de ABN/AMRO, ver veur de overnaome. Hij zat bovenop het geld, van de klaanten. Veul much e niet besluten op het regiokantoor, maor as e de kaans kreeg. Ik geef joe ien veurbield.

Een klaant was een bakpassie ofneumen in Barcelona, in het Spanje van Gaudi en aander kunstenaors, van Don Quichote en Sancho Panzes, van nobelprieswinnaors en van fado's zungen deur Nynke Laverman.

Zesduzend euro was de klaant kwiet. Eigen schuld, zee Koos. In diplomatieke taol vanzölf, maor ie kriegt gien geld weeromme. Aj wult doen we joe as tegemoetkomming een gratis neie pas. De klaant zeg dat e al zien spaorgeld wel naor de ING brengen zul.

'Moej doen,' had Koos zegd.

'Kiek,' zee Koos, 'as ik het geld weerom geven zul, dan is dat een tieken dat we coulant bint. Ik bin liever streng as coulant.'

De klaant hef de vieftigduzend naor de ING bracht. Dezölfde dag kwam der een klaant van de RABO een kwart tön brengen.

Onvrede en onbenul kreg een kaans en zöch overal een uutweg. Dat was op het gemientehuus niet aans. De kuunst is om betied bij te dreien, en wieder het bien stief te haolden, of een aander liefelijk diel.

Mien onvrede en mien benul blieft steken in huushaoldelijk wark. Toen ik nog warkte deud HarmJan wat daon worden mus, tot an het wassen van mien zieden hemden an toe. Dat is now aans. Ik wen der nog niet.

Ankommende week leesclub. Ik kiek der eernsachtig naor uut. Mien bijdrage zal gaon over het intellectuele en reflecterende karakter van het boek. Iene die gedurig naodèenkt en der wel een moord veur over hef om klaorheid in de zin van het bestaon te vinden.

Bijkaans is die moord wel de zin. Oeh, wat haat ik disse gedachten die zomaor veurbijkomt. Het is asof ik de domnee vanneis zeggen heur dat het mien schuld is, en de schuld van de kinder, dat Koos naor beneden vallen is.

God hef een groots plan met de wereld, ok as e niet bestiet hef e dat plan. Dat geleuf ik.

Vanessa van Duldemen

Ik bin lochtbruun. Dat is van nature. Dat kan ik niet helpen. Ik heb Mongools bloed in de aders, dat bloed stroomt schier en in hoog tempo. Smaangs heb ik last van hoge bloeddruk, maor dat maakt mij niet uut. De wiezen kwamen uut het oosten, en ik bin der iene van. Niet dat ik der met te koop loop, dat niet. Ik praot rap en veul, maor ik weet wel wat ik zeggen kan, en dat doe ik ok.

Lovina haalde mij bij de leesclub. Ik zee: boekenclub, dat kwam deur de eci waor ik net lid van worden was. Nog aal zeg ik boekenclub as ik leesclub miene. Dat is singulier, wat ienmaol schief in de harsen zit, dat krieg ie bijkaans niet weer rechte. Ik niet.

Mien bovenlippe, die hebt de dokters rechte zet. Ik had een open verhemelte bij de geboorte. dat komp meer veur. Ien op de 333 pasgeboren kinder hef een hazenlippe. Lastig bij drinken an de börst of uut de flesse; veul speien, met de kaans te stikken. Bij mij is het goed oflopen.

Ik was een krap half jaor toen de dokters der bij kwamen. Naold en draod en een week niet schreien. De wond zul open gaon.

Aj lacht of schreit gebeurt der altied wat bezunders. Ik schreie niet veul, lachen bin'k ok zunig met, al bin ik miestentieds een lustige en vrolijke vrouw.

Lovina wol mij bij de leesclub. Ze wus dat ik las, ok dat zit in de genen. Russen leest veul, Russen leest wat ze in het echt niet doen duurt. Russen en Mongolen vindt treust in zwaormoedige literatuur. De eeuwige echtgenoot van Dostojevki. Aj niks doen wult, lees dan Oblomov van Gontsjarov, een hiel goed boek veur hangjongern.

Genogt. Ik huuf gien reclame maken veur literatuur. Wie niet lezen wul, die mut het laoten.

Ik bin lochtbruun en ik bin adopteerd. Of ik volgens de regels adopteerd bin, dat weet ik niet.

Bijkaans bin ik ontvoerd, bijkaans hebt mien pleegva en mien pleegmoe mij steulen. Ik duur het niet vraogen, al bin ik niet bange uutvallen. Argens tussen Mongolië en de Sovjetunie bin ik op eerde laand. Ik bin goed opvoed, maor ik miste de achtergrond van mien kindertied om mezölf te begriepen. Körte tied heb ik dacht an Spoorloos, of ik mij an de katholieken overgeven zul om mien roets te vinden.

Ik heb het niet daon. De programma's bint mij teveul tear jerkers, der mut traonen kommen en der komt bij mij al traonen as ik die lu in toezel en in emoties zie. Haanden schudden en zoenen, dat liefelijke contact an het ende van een uur Spoorloos. Ik gruw der van. Ik bin een echte Mongool.

Traonen kreeg ik genogt. Eerst bij de trouwerij met Aaron, gien jeud, nee dat niet, ok al hef e de name Aaron. Aaron was van de Dominicaanse Repu-

bliek en met omzwarvings in Diphoorn te laande kommen. Zien overgrootva was ok een Rus.

Van Diphoorn gung Aaron hen de Johannes Post kazerne en van de Johannes Post kazerne bij mij in huus. Hij is mij trouwd in uniform. En om een lang verhaol kört te maken. Twee kinder Henk en Truus, halfbruun, weuren halfwees en ik was weduwe nao tien jaor gelok.

Aaron kwam met militaire eer in de loden kiste uut Libanon. Hij had zeuven Palestijnen naor de moslimhemel hulpen en toen was e zölf an de beurt veur een plek in de roomse hemel en een stee in gele zaandgrond. Een zölfmoordanslag. Ie geleuft het niet. Ik geleufde het ok niet, maor het was waor. Ik was met ien klap weduwe. Een zwarte nacht.

Russen weet wat doodgaon is. Onder Stalin bint meer as 60 miljoen lu op onnatuurlijke wieze van het leven beroofd. Maor gieniend hef het over genocide, gieniend hef het over volkeren-moord. Dat huuft ok niet van mij. Ik bin ruumhartig wat dat angiet.

Jeuden, Armeniërs, Taliban, moslims, geriffermeerden buten verbaand; elk is op zuuk naor het eigen geliek, en arger is dat ze dat van aander heuren wult. Ze hebt niet genogt an het eigen geliek. Armoede vind ik dat. Russen en Mongolen heur ie daor niet over. Russen en Mongolen weet wat lieden is, ie heurt ze der niet over. Smaangs dèenk ik: waren lu maor meer Mongool.

Ik las de Russische bibliotheek van Geert van Oorschot met Dostojewski, Toergenev, Tolstoi, ik las Anna Karenina, ik las de gebroeders Karamazov, allemaol in de gebonden uutgaven, allemaol steulen. Roofgoed was het. Dat is now veurbij.

In de puberjaoren steul ik boeken, eerst uut de bibliotheek, veur der magnetische poorties waren, en laoter bij De Slegte en bij Scholtens, en weer later uut de Bruna op het station en bij Daan Nijman in Roden. Boeken stelen is hiel makkelijk.

Ik steel niet meer, dat was in een aander leven. Dat was veur Aaron sneuvelde in Libanon, dat was veur Niels mij adopteerd hef, zo grapt wij over oenze kennismaking tien jaor nao de begrafenis. Aaron laot ik ieuwig rusten op het kerkhof achter de roomse kerke Maria Onbevlekt Ontvangen op Erica.

Het was met Niels vanneis liefde op het eerste gezicht. Ik leefde van de militaire uutkering en van huushaoldelijk wark bij de thuushulp. Gien vetpot veur een vrouw met twee kinder op de middelbaore schoel.

Niels sprak een woord over mien grèens, hij sprak een paor woorden Russisch. Grassprietje, dat betiekent zoveul as asjeblieft, fonetisch vanzölf.

Zdrastwietje, klinkt in Mongolië ok as straothoertje, maor dat wet Niels niet.

Om enkele woorden blieft mèensen bij menare, om enkele woorden gaot ze bij mekaar vot, dat is geliek. Niels blef bij mij, dat is het ienige waor ik wisse van bin.

Ik was drieëndartig. We tröffen menare in de bibliotheek in Pais, in een aolde boerderij. Ik keek bij de klassieken, Niels was op zuuk naor plaaties-

boeken, kinderboeken en die boeken waor benaom een jong zunder verkering verlet van hef. Niels was tweeënveertig. Niels gung veur wiskunde en veur techniek. Hij is een beetie autistisch, maor dat wet e niet. Hij hef mij en dat is zien haoldvast.

Veur ik het wus was ik zwanger. Ik weur normaol ongesteld en dat was hiel biezunder. Ik gruide, Niels vertrouwde het niet. Een echo leut zien dat ik in de zesde maond was. Zes maond nao die zummernommedag in het hoge grös an de Peizer Mao.

Biezunder, zwanger en ongesteld, maor het komp vaker veur.

Shaleen is een vlotte meid. Ze studeert wiskunde in Utrecht, wied vot van va en moe. Ze belt geregeld. Alles is goed en Niels giet ienmaol in de maond langs. Hij reist het hiele laand om veur controle van bouwputten. Hij komt nog iens argens.

Ik blief om liefsten in huus. Ik schrieve bij toeren gedichten en ik lees een bult. Ienmaol in het jaor, gemiddeld, heb ik een minne tied, kan van de overgang kommen, maor dat weet ik niet zeker. Dan haal ik mij spinsels in het heufd, dan dèenke ik dat Niels bij mij vot wul, dat e een aander hef, dat e een dubbelleven leidt en wat al niet. De huusdokter zeg dat dat hiel gewoon is.

De thuuszörg vult mien dagen niet. Koffiezetten, poetsen, schrobben, aolde manlu en vrouwlu het haor kammen, hen de wc brengen, praoten over kinder en kleinkinder, over min en onmin in de familie, het is niet genogt.

Ik redigeer artikels veur een bloementiedschrift. Ik maak de teksten leesbaor en as het neudig is zuuk ik plaaties der bij. Van de redactie heb ik een digitaole camera kregen; haandig veur bloemen en haandig veur familie-petretten.

Ik schrieve in mien dagboek wat ik vuul en wat mij in toezel maakt. Het helpt om het leven draogbaor te haolen, samen met zuster Teresta en broeder Benzodiazepam. Niels is aordig veur mij, altied, ok as ik in toezel bin, hiel warm, dat kan e bij mij. Dat is een feit.

As het mij te veul wordt, dan doe ik malle dingen. Op internet kocht ik zes stoelen van Poul Kjaerholm. Schiere design stoelen, maor wel an de pries.

Niels zeg daor niks van. Hij rekent uut wat e betaolen mut en hij betaolt, net asof de cijfers veur hum van meer belang bint as de stoelen. Peculier.

Niels liekt op Vincent uut *Dag lieverd*, daorumme vind ik dat een schier boek. Ik herken gedragings en gedachten. Gedragings van Niels en mien eigen gedachten. Der bint meer punten van herkenning. Vincent uut het boek schref ok veur een tiedschrift en hij hef ok te maken met knullige redacteuren en grote ego's. Het is een journalist een beetie eigen: altied in het spotlicht staon wullen. Van mij mag het.

In de leesclub hebt we dat haantiesoptreden niet. Elk kom an de trekken. Gieniend van de vrouwlu hef de nocht om der uut te springen. We gaot aordig met menare om, gien haanties, maor ok gien hennegies, niet gedurig.

Smaangs wat veul gepraot over huushaoldelijk wark, maor dat is ok alles. Hoe het met de kinder giet vanzölf, dat ok, maor zowat elk hef de kinder lang genogt de deur uut om der niet aal over te praoten.

De kinder bint net trouwd en hebt gien behuufte an veul contact met het nöst. Dat komp dommies as ze scheiden gaot, of as de kleinkinder oppas van neud hebt.

Het duurt niet lange meer, dan komt we bij menare in Wapse. Kuunst in de galerie van Lovina. Bespreking van *Dag lieverd* met de manlu der bij. Het zal mij nei doen hoeveul van de leesders van de leesclubs dag lieverd tegen de partner zegt; elke dag, mien ik. Niels zeg het wel tien maol op een dag, gemiddeld.

Niels Menckema

Vanessa zeg dat ik gedurig over aander lu praot. Ze wul dat ik wat meer van mezölf zeggen zal. Ik begriep heur niet. Ik praot niet veul en ik heb niet veul te zeggen. Dat giet samen miesten-tieds.

Ik vind mezölf een aordige combinatie van die twee trekken; niks zeggen en zwiegen. HarmJan Felix hef veul praot, ok over humzölf, maor hij hef niet veul te zeggen.

Ik kan het goed vinden met Vanessa, zij is met mij trouwd, en aj der op andringt, ik met heur. Het was heur bedil. Ze wol geern meer kinder en ze vund dat trouwen der bij heurde. Het was mij goed in die tied. Het is mij prima op dit moment.

Een trouwacte is papier, net as een wiskundeboek papier is, maor de inhold stiet mij an. Ik zie mien trouw an Vanessa as de stelling van Pythagoras, die blef altied geldig, benaom in de bouw en ok as de omstandigheden veraandert.

Drie kinder hebt we. Twee had ze al toen ze mij vreug as opvolger van de man die heur in Libanon ontvallen was. Drie is een priemgetal.

We hebt vief stoelen om de eettaofel, vief is ok een priemgetal. Elke stoel hef vier poten, dat is twee in het kwadraot. Der waren der zesse, maor ien is in de container gaon. De rugleuning is der ofbreuken bij het klussen.

Het bint design stoelen van Poul Kjaerholm, dat is een Deen. Beroemd in Denemarken en wiederop. De stoelen hef Vanessa van het internet kocht. Tweedehaands veur duzend euro het stuk. Ik vund het veul geld, maor een week laoter wus Vanessa te melden dat ze tweeduzend het stuk weerd bint. We haoldt ze. Ik zit geern duur.

Ik heb het nooit zegd en ie zult mij der niet over heuren. Geern zul ik bij de koningin op visite, mooier nog, ik wol dat ze op dag anbelde om bij mij op de koffie te kommen. Mien eerste drang zul weden om een opmarking te maken as:

'Wij koopt niet an de deure.'

Ik weet niet waor die gedachte votkomp, dat heb ik met meer gedachten. Ik weet niet waor ze votkomt. Om te verbargen dat ik veul niet weet zeg ik: 'Ik heb het an tied.'

Dat is mien menier om buten bereik van lastige vraogen te blieven. Vanessa wet dat. Ik heb heur zegd. Of ze het begrepen hef, dat weet ik niet.

Ik wark in de bouw. Opzichter bin ik en warkverdieler. Ie mut dat ruum zien. Ik lees de tekenings en ik zörg der veur dat elk döt wat e doen mut. Praoterij is mien vak. Ik kan dat. Ik praot op mien wark, maor ik bin zunig met de woorden.

Smaangs dèenkt lu dat ik dom bin, of dat ik niet alles op een riege heb. Dat

is op bepaolde terreinen ok zo.

As der over schietlood praot wordt, dan zie ik een windbuks veur mij. Dat klopt niet weet ik now. In de bouw bint der meer van die vaste uutdrukkings die mij op een verkeerd spoor zet. Ok zu'n uutdrukking: verkeerd spoor, en in de wiede omtrek is gien station te zien.

As de leesclub bij Dik Bos an huus is, vuul ik mij een beetie op audiëntie. Odilia met de dubbele name en van adel. Blauw bloed, al kan dat niet.

Alle bloed is rood of donkerrood. Ik vuul mij veurnaom as ik bij heur en Bos in de veurkaomer zit. Schiere inrichting, modern meubilair met combinaoties van Jugend stil. Smaak hebt ze, al zul ik niet ruilen wullen. Odilia speult piano. Ik heb het niet zo op muziek. Noten kan ik niet lezen. Zingen doe ik niet.

Om liefsten heb ik de leesclub bij Oremus. Dat slao in niet gauw over. Ze hebt zowat dezölfde stoelen in de woonkamer, ok van die Deen. Dat gef mij een vertrouwd gevuul. En veur Lovina kom ik daor geern. Ik zeg het niet hardop, gieniend huuft het te weten. Ze is benauwd veur spinnen, en dat heb ik ok. Zo giet het in de wereld, daor hef het verstaand gien weet van.

Oremus hef veurliefde veur strips. Ik haold meer van kinder-boeken. Helder en klaor.

Ik las zowat alles van Paul Biegel; De gouden gitaar, Wegloop en wat der tussenin zit. Het Sleutelkruid, Kappie, De kleine kapitein, Nachtverhaal en De vloek van Woestewolf.

Ik wus niet wat mij zo stark trök an die sprookies en fantasie-verhaolen, maor now Biegel dood is heb ik het deur. Biegel was eigenlijks homoseksueel, hij was aans as wat het volk wol dat e weden zul. Paul Biegel vund zien onderdak in kinderboeken en in heksen en dieren die praoten kunt. Allent daor kun e wonen, nargens aans.

Nuum het een vlucht, het maakt mij niet uut. Ik vuul mij gien homo, ik vuul mij gien pedofiel, -lu dèenkt dat rap as ie as aoldere man kinderboeken leest,- maor ik vuul mij wel apart.

Mien onderdak is in de bouw, en bij Vanessa. Mien onderdak is ok bij Paul Biegel, bij Annie M.G. Schmidt, bij Astrid Lindgren, maor ok bij Marten Toonder. Dat leste heb ik dan samen met Oremus, al is Oremus meer veur Donald Duck en Lucky Luke.

Sund Lovina de galerie in Wapse hef ried ik ienmaol in de maond omme as ik uut het westen kom. Benaom op dingsdag as de galerie open is en as der bijkaans nooit volk bij Lovina over de vloere van de galerie komp. We drinkt koffie, we eet eierkoek tot het pak leeg is, we bekiekt de schilderijen en we praot wat. Niet veul. Ik neme Lovina nooit wat met. Ik kom allent; de locht om heur is mij genogt. Daor doe ik het veur, maor dat zeg ik niet.

Met een maond hebt we eterij in de galerie. We bespreekt *Dag lieverd* met de vrouwlu der bij. Van mij had dat niet huufd. Ik haold van kleine gezelschoppen. Het is me rap te druk. Vrömd, want op de bouw heb ik daor minder muite met. Architect, uutvoerder, leverancier, gemeente-opzichter, iederien

tegelieks, ik red mij der met. Bijkaans omdat we mannen onder mekaar bint. We praot over wat we ziet.

Ik heb zo mien gedachten over die roman en de schriever. Ik kan nog niet zeggen wat ik der van vind. Woorden komt bij mij in een traog tempo in de harsens. Ik dèenke der een week of wat over nao en as het dan mut, dan zeg ik wat ik van het verhaol vind. As ik de woorden niet vinden kan, dan blief ik vot van de leesclub.

In Frankriek heb ik een huus. Vanessa döt het woord as we daor bint. Ik praot niet veul Frans, dat huuf ik ok niet. Ik red mij in de supermarché en ik neem een laptop met, niet veur het wark, maor om mij met reden of te zundern achter in de tuun onder de oleander. In het dörp drink ik thee op een terras en ik praot met de postbode. De postbode is an het woord, ik huuf niet veul zeggen. Hij wul zien verhaol kwiet, of der ien luustert is minder van belang liekt het. Der is gien woord Fraans bij. Ik knik en ik zeg oui of non, net wat ik miene dat past.

Alles past altied. Ik heb zo mien gedachten, maor die kan ik nog niet zeggen. Ik wol dat dat aans was, maor dat is niet zo.

Ik zie tegen de bespreking op. Vanessa is der bij. Lovina is der bij. Ik bin der bij.

Odilia Henriette den Boer Poortugael

Dag lieverd. Allent de titel al. Ik haold van die romantiek. Ik word geern toespreuken, deur de schriever en deur aander lu.

Boeken huuf ik niet veurlezen te hebben, niet hardop. Ik krieg rap rooie oorties as der frivole zaken op en tussen en in de regels staot. Dat huuft gieniend zien. Ik wul gien boeken met expliciete seks.

Het was mien veurstel om *Dag lieverd* lezen te gaon. Ik had het boek al uut. Meer as vier laogen miende ik in de roman te lezen. ik zal ze niet geliek opnumen, dan is het geheim vot. Ik bin beneid of het der meer bint, meer laogen. Ik bin merakel beneid of de aander leesders die draoden ok vunden hebt, en de manlu der bij.

Mien Dik had aorzelings toen ik veurstelde om het boek ok in de manluclub, in het geneutschap van de heren, te lezen. Dik hef zaken geern apart. Manlu praot aans met mekaar as der gien rok in de buurt is, zeg e. Zölf hef e der gien last van, zeg e. Op het postkantoor zöt e de hiele dag manlu en vrouwlu. Hij heurt de hiele dag oppervlakkige praot, een vrouw meer of minder maakt hum niet uut. Dik miende met die opmarking gien kwaod. Ik heb hum dat niet vraogd. Zien gezicht en glumlach zeden mij genogt. Ik weet hoe hij tegen zaken ankek. We grapt met mekaar, dat is oens geluk.

Dik liekt volgzaom, maor dat is de butenkaant. An de binnen-kaant is e een leider. Hij hef ze allemaol lezen, de klassieken en more over, hij hef humzölf de inzichten van de groten eigen maakt. We praot der geregeld over. Dat is oens intieme geheim. Aander lu huuft daor gien weet van hebben. Bijkaans schudt ze zuch de kop, het heufd zul Annemarieke zeggen, ik laot heur. Wat Dik en ik hebt, dat hebt Dik en ik. Ik wul maor zeggen.

Jonkvrouw bin ik. Dat komp van geboorte. Ik gun het elkenien. Het was niks biezunders veur mij, as kind. Elk in mien omgeving was baron, barones, jonkheer of jonkvrouw. Der waren der bij die ridder waren, al dan niet slagen. Het stelt niet veul veur. Wat het verschil maakte was de centeraotie.

Mien aolden waren in goeie doen. Klein kasteel in Overiessel en een slotgracht om het huus. Onder Ommen. Op Heerde is now een internaot veur kinder van butenlaanders met geld. Een dure schoele.

In de peerdestal hadden we drie auto's en niet de minsten. Personiel hadden we der bij. Kinderjuffer en een pianoleraar an huus. Het kun allemaol. En altied met twee voeten op eerde, op de peerde nao. Die stunden op vier voeten op eerde.

In de winter gungen we hen Oostenriek op wintersport en in de zummer drie week hen Toscane, dat lig in Italië. Ik zeg het der bij, niet elk is goed in topografie.

Het verschil in staand tussen burgers en adel hef niks van doen met verschil in verstaand. Bijkaans toch.

In de jaoren achter oens was de adel een besleuten club die mekaar opzöcht. Der is hier en daor wat inteelt insleupen. Aj de koninklijke families bij langs gaot dan bint der verscheiden kinder met kwaolen en aander ongemak. Of ik mien ongemak an de adeldom te daanken heb, dat weet ik niet. Het maakt mij ok niet uut.

Ik kan der niks veur dat ik van adel bin.

Kinder kreeg ik niet. Ik kwam pas laat an de man. In Europa was der gieniend te vinden om op staand met mij te trouwen. Mien va en moe wollen dat graag en as kind wol ik ze wel een plezier doen, maor het is der niet van kommen.

Ik heb gien taolenknobbel en in het Hollaandse is de keuze niet slim groot onder de jonkheren.

In Oostenriek heb ik niet rondkeken. Kleine kerelties in de bargen, ik mut ze niet. Ok in Italië vund ik gien kerel van mien lengte. Ik bin 1,98 meter en ik heb zwakke enkels. Een grote kerel zul mij passen. Ik vund hum niet buten de grèenzen.

Dik heb ik vunden op de boekenmarkt in Deventer. Honderden kraomen langs de Iessel en honderduzenden boeken die op lezers wacht. Ik geef het toe, ik gung veur de boeken, maor ok veur een kerel.

Mien va, hij is der al lange niet meer, zee te al: 'Een alcoholist vind ie in het café, een bankdirecteur in een baank en een peerdeman in de manège.'

Manège, zee e as het manége weden mus. Gao naor de plek die joe anstiet en ie treft een aander die hum ok op die plek thuus vuult. Wat dat angiet is verkering kriegen hiel makkelijk.

Jaoren wandelde ik laangs het straand van Schiermonnikoog en Amelaand, jaoren gung ik het Zeuvenhuzen en Pais hen de sauna. Het weur niks. Ik zie der schier uut, maor dat is niet altied genogt. Ik haold van intellectuele praot, en dat is gien veurdiel aj vrouw bint, ok niet aj jonkvrouw bint.

Een vrouw die naodèenken kan, en het ok döt, komp niet makkelijk an de man. Mien lief, mien vel hadden daor bij vlagen muite met. Ze hadden nocht an anrakings en omarmings. Mien giest is wat dat angiet beter of. Mien giest is content met een goed boek en met muziek, as het maor klassiek is. Het lieflijke is in de jaoren kalmer worden, ok deur mien ongemak. Ik maak mij der niet drok meer ommme, Dik bijkaans nog wel.

Dik stun an de Iessel bij stripboeken te kieken. Hij bladerde in een boekie van Dick Bos. Strakke tiekenings van een stoere kerel. Ik kende de boekies, mien va was der gek op. Het bleek de eerste baand tussen Dik en mij. Hij keek over de scholder, asof e vuuld had dat ik metkeek.

'Moi,' zee.

Achter mij bromde een drokbak water in de Iessel integen.

'Moi,' zee ik.

Ik haold niet van dat woord, ik zeg liever goede dag, maor in Deventer op

de kade leek het ieniens te passen.

Dik liekt een beetie op Claus von Amsberg. Die leefde in die tied nog. Dik leup ok een beetie met het heufd naor veuren, maor dat had niks met een kwaol te maken. Dat was van het postkantoor.

Veur ik het wus zaten we naost de Eusebiuskerke op een terras en leuten we menare de boekenoogst zien. Hij had boeken, de eerste drukken van Jules Verne en van Nomen Nescio.

Ik leut hum boeken met interieurs zien. Stijlkamers in vrogge Jugendstil en vaasies in Art Nouveau. Hij nam mij eernsachtig. Hij vreug hoe aold ik was. Viefendertig, zee ik, en dat was ok zo. Hij vreug of ik mij identificeren kun, maor dat miende hij niet.

'Beroepsofwieking,' zee e. 'Ik wark op het postkantoor.'

Lacht hebt we. We namen moorkoppen instee van Deventer koek.

Op mien riebewies stiet mien naam voluut. Jonkvrouw stiet der niet bij. Dik vund het interessant. Ik vund dat e een prettige locht om hum had. Ik zee dat ok.

'Boekenlocht,' zee Dik, 'en aolde sigaren.'

Hij had mij alles zeggen kund. Ik was al deur de bochte van de Iessel.

Ik geef joe een lange aanloop. Ik haold van historisch besef. Ik haold der van om de veurs en de tegens te kennen. Ik gao niet over zwak ies.

Dat ik jonkvrouw bin, dat is niet mien bedil. Dat is gruid en historisch verklaorbaor. Het liekt willekeur, maor dat is het niet. Elk volk hef leiding van neud. Bijkaans elk mèens hef een aander van neud om sturing te geven an het bestaon.

Weinigen wordt roepen om de richting an te geven, maor as de nood hoog is, dan komp der een baos boven drieven, dan wordt een leider, smaangs tegen wil en daank, op het schild plaotst.

Daor stao je dan, en hier je kunt niet aans. Zo zie ik dat.

Een keuningin kan niet zeggen: 'Ik haoldt der met op, de poppenkast hef mij lang genogt duurd.'

Die poppenkast, dat vind ik merakel. De keuningin hef Duuts bloed deur de aoders. Ze is een waore poep. Ze speult in de poepenkast. dat is mien nocht an literatuur en lezen, dat grote verbaand. De keuningin as hannekemaaier.

De keuningin kan niet votgaon, ok as ze dat zol wullen. Kiek maor naor de leden van de familie. Ze blieft as geriffermeerden bij mekaar op een kloetie, en ze doet heur best.

De angetrouwden van het keuninklijk huus worstelt der met. Ze gaot piano speulen, ze praot met bomen – met bos, zeg Dik- of ze gaot achter vrouwlu an die zunder titel deur het levent gaot. Het is zo.

An joen wortels, joen roets, kun niet ontsnappen zunder daj brokken maakt en jezölf tekört doet. Ok aj niet van adel bint. Niet te wied van de boom, zeg ik, as mij vraogd wordt. Maor ie kunt gerust een boom met briede takken uutzuken.

Ik deud twee jaor kunstacademie. Dat was genogt, toen wus ik wat ik wol.

Niet langer hen de academie. Kiezen was veur mij een kuunst.

In Brussel heb ik cursussen volgd, in Wenen, in Italië, in Oostenriek. Ik wus de weg al in die laanden. In Portugal was ik nog niet west. Laoter nam ik de nachttrein naor Lissabon. Lisboa, zegt ze daor.

Ik bestudeerde stijl, vörmgeving, architectuur. Ik las wat lös en vaste zat over Art Nouveau en over wat der in die tied van sierlijke krullen en dunne droeveranken, de tied van sierlijke en slanke vrouwlu speulde. Het waren, achterof, veurbereidings op de Eerste Wereldoorlog, het mooie veurdat het lillike uutbreken zul. Hiel boeiend.

Dik achter het loket en ik met een eigen zzp-bedrief an huus. Interieuradviezen en aolde stoelen vanneis bekleden. Eerst niet veur het geld, maor later wel veur het geld.

Hoe dat kommen is, dat verlies an aandelen en contanten, dat is een lang verhaol, dat huuf ik niet herhaolen. Veur het historisch besef is het goed om de details te weten, maor veur de dagelijkse ongemakken hef het gien zin om dat boven te haolen. Met neie verkering is dat wisse zo. As ie alle leed van vrogger an de neie man vertelt, dan löp e joe vot. Ik bin ervaringsdeskundige wat dat angiet. Ie heurt gien details van mij.

Oens achter-de-bos-huus is groot. De inrichting stiet mij an. Een beetie Jugend stil, maor hiel terloops. Ik haold meer van modern. Meubels van Leolux en een stoel van Kjaerholm. Ik bespaor joe de details.

In *Dag lieverd* komt een bed veur, een keukentaofel en een parketvloer. Een raam stiet op een glief en een kolde tocht bijkaans. Het huus is vrijstaond met een schieve kap en een koekkoek op het dak. Een briede hal met een haakse trappe naor boven. Kleine ramen en uutzicht op weilaand en de bosraand. Niet veul te halen veur mij, niet wat de inrichting van huzen angiet. De schriever hef niet veul met huusinrichting en stijlen, liekt het. Is onbelangriek.

Ik las het boek om de kwaolen. De pienlijke rugge van Vincent, de zere voeten, de zenuws in de knel. Ik heb daor zölf ok last van. Ik wul weten hoe lu met kwaolen omgaot, of ze zeurt, of ze der profijt van hebt, of ze der beter van wordt.

Vincent hef bij vlagen hoge testosteronspiegels in het bloed. As e hum met de minnaressen vernuvert, dan heur ie hum niet over zeerte. Nao ofloop gloeiende voeten, maor dat huuft gien kwaol te weden. Dat heb ik ok. Dik heur ik daor niet over.

Ik heb cvs, ik schrieve het met kleine letters. Het hef een naam, maor dat huuft wat mij angiet niet. Het is een feit en het muit mij. Ik kan niet veul in en uut het stro zetten. Dat is een feit. Ik stel me niet an, wat een aander der ok van zeggen wul.

Dat is het prettige an een kwaol. Het maakt nao een jaor niet meer uut wat lu der van zegt. Ik negeer praot as der opmarkings over komt.

'Laot we het over die lamp hebben, met die geelbrune kleuren in het rookglas en de keuperen standaord met de ronde voet en het marmer der in.' Of;

'Is het joe ok opvallen dat der veul apotheken in Assen bint met Jugend stil

an de gevel, met holtsniewark om de ramen en tegelties in slank patroon naor boven.'

Kuunst is zoveul meer as kwaol.

Ik weur pas late bij de leesclub vraogd. Lovina wol mij uut het isolement halen sund ik drie jaor in huus was met het ongemak.

Ik had mezölf in die drie jaor al uut het isolement haald. Zoveul tied was der veur van neud om in de harsens recht te breien wat de natuur krom maakt had.

Dik stun der bij en keek der naor. Hij zörgde veur mij asof ik de klaanten an de aander kaant van het loket was. Ridder is e, met een lintie nao dertig jaor loketdienst. De burgemeester maakte bij het opspelden een grappige opmerking over ridder en jonk-vrouw vanzölf. Die man had dat nog neudig.

De leste maol, leesclub bij Annemarieke. Laot in de aovend kwam heur HarmJan in huus. We hadden de boeken krek dichte. HarmJan was een paar dagen vot west. Hij komp de kamer in deur de achterdeur. Jasse nog an. Hij kust Annemarieke niet. Dat is mij bijbleven van de aovend. Hiel singulier.

Nog ienmaol club bij Vanessa. Dat is gezellig. Ze hef altied de ieken boerenkast vol met koekies; eierkoeken, chocoladekoekies, sprits, kokosmacronen, sukkelao wit en bruun en bitter.

Een kabinet vol linnengoed en clubfauteuils die vluukt bij de Russische iconen aan de muur. Een Persisch tapijt onder de glaozen salontaofel met zulvern leeuwenpoten. Ok Persisch, die leeuwenpoten, Farsisch.

Met drie week een diner in Wapse. De galerie van Lovina met schilderwark en met bespreking van *Dag lieverd*, manlu der bij. Het zal mij nei doen. Ik speule ouvertures op de piano. Dat is mien nocht. Beethoven, en ok rustiger stukkies van Mozart.

Huuf ik niet te praoten en heur ik der toch bij. Ik bin beneid hoe de draank de zielen lösmaakt en aander zaken op de gliebaon te laande kommen lat.

eerste pinksterdag in Wapse

Lovina

'Welkom in Wapse. Ik bin joen gastvrouw veur het begun van de literaire nommedag. Lovina is de naam. Met een uur komt de aander lu van de leesclub, de manlu en de vrouwlu. We praot over *Dag lieverd*. Elk hef het boek lezen. Ik vertel joe de feiten, de menings komt dommiet, of niet. Bijkaans praot we de hiele aovend over eten, over kuunst of over mekaar.

We waren nog nooit met twaalf leesders bij menare. Ik maak een begun joe te zeggen wat der disse nommedag gaangs is. Ie kriegt van mij verslag. As ik het te drok krieg, geef ik de beurt deur. Verwacht van mij gien biezundere zaken. Ik bin een vrouw van tegen de zestig en wat ik zeggen wol heb ik bijkaans zegd, en wat ik niet meer zeggen kan daor zwiege ik over.

Ik heb een galerie zowat een kilometer buten het dörp. Wapse stelt niet veul veur aj naor het aantal inwoners kiek. Krap 132 volgens de leste berichten, ze kunt met zien allen makkelijk op een middenklasse cruise-schip om over de Rijn naor Babberich te varen, of hen Keulen.

Ie kunt Wapse vinden op earth.google.com. De coordinaoten bint N.Br. 52 08,15 45 en O.L. 6 23,22 65. Op de hemelfoto zie ie een boerderij met een sloot an de linkerkaant. Het uutzicht is vrij, linksomme, rechtsomme, veur, achter en naor boven. De foto is in de naozummer maakt, tegen de aovend, dan bint de contouren dudelk. Dat is bij mèensen niet aans. Ik bin een beetie op leeftied en ik weet wat ik wul, dat verbield ik mij in ieder geval. Ie weet Wapse en de galerie now van butenof, ik vertel joe van de binnenkaant.

Disse boerderij is mien schip. Ik heb de genen van mien va. Ik wul gedurig an de reize ok al kun ie mij dat an de butenkaant niet ofzien. Mien va gung der vandeur en leut moe met mij achter. Ik heb stiefbruurs en stiefzusters. Ze hebt mij vunden. Ik was ien van de leste kinder van mien va. De Benjamin.

Ik schrieve met de bloedverwanten, niet gedurig, maor toch. Aruba, Brazilië, Tasmanië waor het zo hard waaien kan, en wel wet is der ok nog familie op Hawaii.

Mien va was een roamer, ok al kan ik dat niet zeker weten.

Moe had het niet over hum. Va verdrunk, zee moe. Va vuul van boord, zee ze. Va kreeg een hartanval, zee ze. Va gung dood an heimweh, zee ze, an Weltschmertz.

Hoe as dat op zee gaon is? As ie het mij vraogt, dan dèenk ik dat e nao een ruzie van boord gooid is.

Va had vaste een geweldadig karakter. Ik heb dat ok, maor ik weet dat merakel te verbargen. As ik op de verkeerde plek kom, met de verkeerde lu en met de verkeerde wapens, dan kun ik makkelijk iene an het mes steken. Dat vuul ik zo. Dat is mien geheim, en dat laot ik zo.

Ik deel het geheim met mien aoldste stiefzuster op Aruba. Ze schref mij geregeld, vaker as ienmaol in 't jaor. Bon dia dushi, zet ze boven de brieven. Dag lieverd.

Felicity kent verhaolen van mien va die heur Arubaanse moe verteld hef. Heftige kerel was mien va, hiel heftig, met zacht-moedige kaanten. Hij is dood, mien va, maor ik haold van hum.

Haolden van: dat zeg ik allent tegen dooien, dat ik van ze haold. Ik zeg het niet tegen mien Jan, ik zeg ze tegen gien levende ziel; die grote woorden die oens zo ongelukkig maakt.

Ik beschrief joe de galerie. De baanderdeure van de boerderij is der niet meer. Op die plek bint drie smalle ramen met uutkiek over de weilaanden. In de varte kun ie de loofbossen om Havelte zien. Hier en daor een sloot en een hek.

In de koestal, wat de koestal was, hangt schilderijen an de muren. Het is wark van schilders die ik op stal heb en van een neie kunstenaor die veur het eerst hier hangt.

Waddenzee, zee en diek van HendrikJan Dolman. Euilievarf, niet teveul details, maor hiel figuratief. Grote en kleine doeken. Ze bint an de pries, maor over geld praot ik liever niet. Alles van weerde is kostbaor.

We eet dommiet in de grote zaol, de koestal. Ik heb de taofel in de lengterichting klaormaakt. Borden en eetgerak der op, smeer-doekies in een punt volden op de borden. Borden met een golden raand, blauw, zachtblauw veld in de midden met rooie pioenen der op. Chinees diggelgoed van de antiekmarkt op het Zuderdaip.

An taofel kan elk langs de aander hen buten kieken deur de smalle baanderramen.

Zoas het weer now liekt is der een schiere aovendzun te verwachten. Om disse tied van het jaor giet de zun onder achter het middelste raam.

Ik liek op mien va. Ik liek niet op mien moe. Mien moe was een huselijk type, ze huuld van gezelligheid, daorin verschilt we van mekaar. Ik haold niet van gezelligheid.

Met va op zee, allent met moe aovend an aovend mikado, veur-lezen en pinda's doppen. Ik overdrieve, maor uut de overdrieving ken ie de meester. Ik wol hen de zeevaartschoel, hen Delfziel, en laoter hen Terschelling.

'Niks van in.'

Dat was moe.

Ze kun niet allent weden. Ze wol niet gedurig an va herinnerd worden, dat zie ik now.

De huwelijkse baand met Franciska, de voluptueuze negerin, de zwarte madonna, nao de dood van va, was een noodsprong, maor ok dat huuf ik niet hardop zeggen. Ik huuf niet met mien oordiel klaor te staon. Dat wul niet zeggen dat ik gien miening heb. Een miening is een goeie zaak, uutspreken is niet aal effectief. Ik word zestig.

De ingang van de galerie is an de ziedkaant van het huus. Een inham waor

de deure is. Ie komt dan in een hal met glazuurde plavuizen, diels met het email der of. Net as aander lu van mien aolder. Tweedehaands en aold.

Bruun met oranje. In de hal stiet een taofel met boekies en folders, en altied een vaze met bloemen. Vandage een boeket met camelia's, en witte rozen. Twee stoelen in het hallegie, maor niet van die haandige zitstoelen. Ik wul niet dat lu daor de hiele middag zit.

Linksof is de grote zaol, rechtdeur bint de huusies en de baby-room, en rechtsof onder de trappe is de deur naor het woonhuus. Ik gebruuk allent de keuken van het woonhuus. De aander kamers bint niet op slot, maor ik bin der niks kwiet. Der woont gieniend. In de veurkaomer is nog een bedstee.

De trappe op, dan vind ie vanneis twee kamers met kuunst en een overloop waor groot wark hangt. Bij mekaar kan ik al rap zu'n vieftig schilderijen kwiet. Dat doe ik niet iniens, dan is het te vol.

Op sokkels staot bronzen beelden die van alles veurstellen kunt, en wieder porseleinen vazen en eerdewark.

Ik kwam van de hbs. Ik mus wat. Zumtien was ik. Ik was nog half in de puberteit. Wat wet een kind as de middelbaore schoele veurbij is? Kiezen veur de toekomst was niet makkelijk. Toen niet, now ok niet.

Het weur de bibliotheekacademie. An de reize in de literatuur. Ik las wat lös en vaste zat. De hiele boekenwereld kwam ik over en in alle laanden tröf ik mien va. Of ik wol of niet, hij leup gedurig tussen de regels deur, zo vuulde ik dat. Ik weet wat vulen is.

Bij Jan Jacob Slauerhoff, bij de Scheepsjongens van Bontekoe. Bij Muiterij op de Bounty en bij Robinson Crusoë. Overal zag ik een roege zeebonk.

Ik zag een handige gozer. Ik zag een vrijbuiter, een Mans Tierelier, die zuk in alle hoeken van de wereld met het vleselijke en het lieflijke vernuverde. Ik zag een depressieve kerel met dweellocht op zuuk naor de zin van het bestaon. Op zuuk naor wat der niet is.

De filosofen uut de bibliotheek leerden mij beter. Ik las de boeken over zeelu met aander ogen. Ik zag mezölf. Ik zag mezölf maank bladzieden en in heufdstukken teveurschien kommen. Dat maakte mij rustig. Ik kreeg zicht op mien balsturige genen. Vanaof die tied kun ik an verkering begunnen. Ik begunde mien eigen leven vörm te geven, dat kun met de beelden die mij helder uut de boeken teveurschien kwamen.

Jan Oremus is mien eerste echte verkering. Ik dèenke vaak an hum in metaforen. Ik bin zien schip, hij is mien machinekamer. Ik bin de kapitein, hij is mien kompas. Ik bin het vrachtruum, hij is mien dekplaat. Zo kan ik nog wel even deurgaon. Het is een taalspel dat ik geern speul.

Jan is mien zee. Hij warkt op de baank en daor tref ie niet de miest woelige waters. Dat stiet mij an. Ik wul het niet, maor ik heb gedurig angst dat e mij ien of aandermaol wegvaren zal. Een onverwachte koersval. Ik bin benauwd dat mien aandelen iniens niks meer weerd bint. Ik zie gien anleidings dat de rente daalt, maor het gevuul is der wel.

Dag lieverd is daor een goeie beschrieving van: verlaotings-angst. Vincent

uut het boek löp humzölf achterna; op zuuk naor zien identiteit. Hij maakt in huus overal en altied video-opnames van humzölf die e 's aovends in bère bekek. Ik zie dat zo: hij wul weten dat e echt bestiet, en hij raakt pas overtuugd dat e bestiet as e humzölf in beeld hef. Het is niet aans as wichter en vrouwlu die zeuven jaor trouwd bint die as elke mörgen een half uur of langer veur de spiegel staot en an het tegenbeeld vraogt: wie bin ik?

As het te pas komp zal ik dat dommiet hardop zeggen. Ik bin beneid of aander dat ok zo ziet.

En de roege geweldadige kaant van Vincent, de leraor biologie, die roege kaant die ken ik ok. Ik begun daor niet over. Ik laot me niet kennen.

Dat die Vincent op Aruba west hef, dat geleuf ik niet. De beschrievings van het eilaand bint me veul te mager. Mien stiefzuster gef mij in heur brieven een veul beter beeld.

Het maakt ok niet uut. Ik lees mien eigen dweeltocht in die roman en dat is mij genogt.

Wacht.

Ik haal de bessem en veeg het leste zaand onder de taofels en stoelen vot. Ik veeg het zaand van de vloer. De eerste leesder zal dommiet kommen. Ik heb geern dat het stof dan vot is. Een mèens is al stoffig zat van humzölf.'

Annie Prent

Nasilele hef mij bij de dam ofzet. Hij hef een dwangbevel van de officier van Justitie dat e in Möppelt ofgeven mut, ok op eerste pinksterdag giet ondeugd deur, een plietsie is nooit vrij.

Met een half uur is e weeromme, zee e. Dat kan ok wel een uurduren. Evies zunder Nasilele vind ik ok goed. Ik helpe Lovina om de stoelen en taofels klaor te zetten. Ik maak de flessen wien lös en zet ze in de koeling. Rooie en witte wien uut Zuud-Afrika met exotische namen as: lekker smaak, volle lipdrank, en sagte vellegies.

Mien heufd stiet nog niet naor de leesclub. Hester Lubi stuurde mij gister een boek, heur boek. Herinnering in zilverzolt, heet het.

Hester wul schriever worden. Allent die ambitie al veur een leraores klassiek taolen. Ien die de klassieken kent, in het Grieks en Latiens, en iene die weet hef van de geschiedenis, die wul schriever worden. Dat begriep ik niet. Het schrieverschap is een hopeloze zaok. Kiek maor naor *Dag lieverd*. Bijkaans zeg ik dommiet wat ik dèenke van *Dag lieverd*.

Ik haold van de taolgrappies in het boek, de dubbele bodems en de verwiezings naor de biebel en de koran.

Ik haold niet van de bespiegelings, van de would be seksuele escapades in het scheikundekabinet. En dat ok nog in herhaoling. Asof het manlu allent om het vleselijke te doen is. Ik mis het liefelijke bij het vleselijke.

Nasilele is zachtmoedig en beminnelijk, veur mij. Over wat we tussen de lakens en op aander plekken met menare doet, huuf ik niet hebben.

We hebt een matras van natuurrubber, een auping, en de lattenbodem hebt we jaoren leden omruild veur iene die niet kraakt. Dat huuf ik elk niet vertellen.

Ik mis de middelvinger van de rechterhaand. Moej heuren. Nasilele kocht de trouwring. Te ruum veur de ringvinger. Hij scheuf het gold mij om de middelvinger van de rechterhaand. Krap, an de krappe kaant. Gien vinger is geliek, wonderbaorlijk.

'Laot een nacht zitten,' zee Nasilele, 'morgenvrög is de haand dunner, dan bint joen vingers dunner, dan giet de ring makkelijk der of.'

Ik leut het zo, ik bin gezeglijk op onbenulligheden, dat zörgt veur vrede in huus. Die nacht. Ik lag op de rugge op het natuur-rubber, de arms in de heugte en op een bepaold moment blief ik met de ring achter het hekwark van het heufdende steken. Ik heb wel schrouwd, zee Nasilele, maor ik heb der niks van vuuld, van die vinger die ik verleur. Wonderbaorlijk is dat.

Nasilele had medelieden met mij, maor ik zag an zien ogen dat e lachen wol.

Die middelvinger, dat is mien gemis. Nasilele zul dat goed maken, ach. Ik

kun der ok wel om lachen. Het stoerste was aander uutleg te geven over dit gemis.

Lovina was an het vegen toen ik binnenkwam. Warme blik onder de wenkbrauwen vot, met een zweem weemoedigheid, miende ik. Beauty is in the eye of the bewatcher, scheut deur mij hen. Lovina zette de bessem in de hoek. Ze huuld het heufd schieve.

We namen een glassie wien. De sagte vellegies was nog niet kaold, maor dat maakte oens niet uut. Lovina had al kleur op het gezicht. Zenuwachtig was ze, een beetie, zee ze.

Lovina liekt een starke vrouw, ok al is ze veur spinnen benauwd. Elk hef het recht benauwd te weden veur het ien of aander.

Ik bin benauwd dat Nasilele mij der vandeur giet, al heb ik daor gien redens veur. Verlaotingsaangst stiet in de boeken, dat ik een woord veur mien ongemak heb, nemp dat ongemak niet vot.

Negers ligt goed bij vrouwlu, benaom as ze stoer en groot schaopen bint. Wieder ligt negers niet goed bij vrouwlu.

Negers bint goed genogt veur aovontuurties, maor alle dagen een zwarte in huus, over de vloere en in bère, dat is aans wat. As ik der zo over naodèenk, zakt mien benauwdigheid vot. Niet hielendal. Nasilele is gien neger, hij is niet zwart. Nasilele hef een negernaam, meer niet. Maor der bint vrouwlu die het verschil niet ziet. Ik zie ze flikflooien met Nasilele.

Benauwd bin ik dat Nasilele ien van de vrouwlu van de leesclub de kop in toezel maakt. Nasilele is trouw, ik weet het. Nasilele hef een ruum hart; hij is groot schaopen.

Ok zunder dat ik nog een trouwring drage bint we een echtpaar. Ok zunder ring bint we trouwd, maor toch. In *Dag lieverd* is de heufdpersoon ok trouw, maor hij leeft hum wel uut in het kabinet van de schoel. Het lig an de vrouwlu, dat weet ik wel, maor toch.

Tussen de stalraampies hangt kleine eulievarven met naakten. Vrouwlu op de rugge. Variaoties op het begun van de wereld, van Gustav Courbet. De bienen wied en vlees in pastel met gruun en rood en rose. Aordige compositie, maor het döt mij minder as ik wullen zol. Ik kiek liever naor de slagerskuunst van Francis Bacon. Schiere name.

Kuunst, as ik der naor kiek, dèenk ik: zul ik het in de kamer, de keuken, de slaopkaomer of in de garage hangen wullen?

Miestentieds is het antwoord: nee. Ik vind niet veul schier. Ik bin niet visueel, ik bin van woorden en van zinnen. Zinnen prikkelt mij, en Nasilele. Prent & plaot doet mij niet veul.

Ik zet de glazen klaor op taofel. Naambredties der bij, dat had Lovina bedacht. We wult niet dat de manlu bij mekaar kroept en der een slemppartij van maakt. We wult de partners niet naost of tegenover menare.

We wult aander praot. Niet dat we dat ofpraot hebt. Het leven giet vanzölf, aj de juuste omstandigheden maakt. Vrouwlu weet dat.

Ik schenk Lovina nog een sagte vellechie. Zölf neem ik der ok ien.

Odilia Henriette den Boer Poortugael

Ik huuf niet helpen om het eten klaor te zetten. Daor doet Lovina en Annie niet moeilijk over. Ze bint allang bliede dat ik der bij bin. Dik hef mij bij de deure ofzet. Hij parkeert de wagen wiederop bij de holtwal. Naost de galerie is gien plek en hij wul de wagen niet in de barm staon hebben.

Annie Prent smokt mij, Lovina Brenninckmeijer smokt mij. Ik haold ze niet tegen. Met Dik kus ik niet in het openbaor, maor dat is het bedil van Dik. Ik zul het geern zien dat e dat wel deud. Op het postkantoor smokt e ok niet met collega's as der ien jaorig is, zeg Dik. Ik geleuf hum.

Mien Dik zoent wel as we allent bint, niet te vake, maor toch. Ik vuul mij wat hoerig, as ik dat zo zeggen mag, as Dik mij niet zoent as der aander volk bij is. Betaolvrouwlu zoent en smokt niet, die straotmadeliefies doet enkelt aander dingen.

Mien spieren doet het niet goed. Ik krieg van de pgb. Pokkel Gauw Beter, zeg Dik. Hij speult met ofkortings. Hiel banaal, hiel onbeschoft dat Pokkel, dat is Grunnings, wij zegt dat niet. Wij hebt een aander cultuur.

Ik krieg pgb. Ik word niet beter, mien ongemak blef zolange as wetenschappers meer tied steekt in collecteren veur meer fondsen as in onderzuuk naor oplössings. Dik gebruukt mien pgb om ofstaand van mij te haolden. Mij mankeert het an de spieren, niet an het benul. Ik wul wel vaker as iens in de zoveul tied. Dik niet. Hij wul dat ik niet zo ofwachtend bin.

Ik bin niet ofwachtend. Ik stap overal kordaat op of; figuurlijk vanzölf. We kriegt der rap woorden over en dan is het klaor veur mij. Dan huuf ik niet meer. Zo doet we dat. Dat is oens Pavlov-hondtie. Ienmaol in de weke verse bloemen op de vaze, was het maor zo.

Ik roek de locht van Lovina, duur parfum van Douglas, niet te zwaor. Ik roek Annie Prent, goedkoper locht van de Trekpleister. Ik vuul heur lief kört tegen mien börst. Mien dag is goed. Zo kwam ik de leesclub binnen. Dat is het mooie van de leesclub. We zoent mekaar, we haoldt mekaar evies stief. Daor wul ik wel een boek veur lezen, iens in de maond. Allent om de titel al: *Dag lieverd*.

Dommiet speul ik op de piano. Ik kiek der al naor uut. Ik heb zicht op de taofel. Wit damast. Drie glazen bij elk bord; rooie wien, witte wien en een glas veur water. Twee borden op menare, servettie der tussen en soepkomme der bij. Keerzen en bloemstukkies in zachtgeel.

As ik Mozart speule en tegelieks zien wul wat der an taofel gebeurt, kiek ik in het spiegeltie naost de bladmuziek. Zo dreum ik mij al in veuren. Het begun van de nommedag drag de aovend al met zuch met.

In *Dag lieverd* komp ok pianomuziek veur. Klassieke muziek. Medtner,

Shostakovich, Mozart. Russen, Fransen, Oostenriekers Duutsers, zwaor en licht. De heufdperseun, leraor Vincent, hef een piano in huus, maor speult der niet op. De piano was veur de vrouw, veur Felicity. Felicity giet an kanker dood. Dat is hiel romantisch.

Met de aander leesders wul ik het, tussen soep en gestoofde vis, daor over hebben. Over het onwaarschienlijke, over het leed in *Dag lieverd* en over ofstandelijkheid, over kwaolen, over starf-gevallen, overactieve en passieve euthanasie, over palliatieve zörg. Niet veur niks wul ik het daor over hebben. Vanzölf.

In *Dag lieverd* liekt het net of gieniend interesseerd is in het leven, en ok niet in de dood van een aander. Bij bossies gaot lu hen de hemel, hen de hel, de zee in, in rook op.

Overal in de wereld starft lu an ongemak. Gien schoon water, difterie, tetanus, cholera, pest, ondervoeding, vergiftiging, water boarding, marteling, surfen, bergklimmen, hang gliden. Ie kunt het niet zo mal bedèenken, maor de uutkomst is aal dat het levent ophaoldt.

Dat perspectief, die koele meren des doods, daor wul ik het over hebben an taofel.

Op Annemarieke Koekkoek nao is der gieniend vegetariër. Elk hef met de dood van doen, elke dag, met de vis en het vlees. As dood zoveul veurkomp, kuj der beter een feest van maken. In Egypte komt der op bruloften gedurig een verkleed skelet binnen om de gasten an de eindigheid te herinnern. De palmwien smaakt der beter om.

In Oostenriek drinkt ze kistenbier as de dooie een meter lager in de eerde lig. Of neem de requiems van de leste ieuwen, de Messa solemna, Mahler, Brückner, Bach, Mozart. Hiel schiere begrafenismuziek.

Het is dat orgels miestentieds allent langs een smalle trappe te bereiken bint, maor aans had ik geern In paradisum op het orgel speult. Op de piano klinkt dat niks, niet rooms genogt. Latijns en klassiek, dat gef een feestelijke drei an een tragisch starfgeval. Ik betreur de lu die zunder de klaanken van In paradisium bij de hemel ankomt; bij wieze van spreken dan.

Ik bin beneid hoe het herenleesgeneutschap over de dood in *Dag lieverd* dèenkt.

Kerels hebt gemiddeld wat minder ruggegraot as vrouwlu. Mien Dik in elk geval wel. Hij hef het niet op de dood, niet op de grote dood en ok niet meer op de kleine dood van de daod. Dat muit mij. Ma'k starven.'

Karel Doornmans

Ik bin een toetiesman. Het veurgerecht, de soep, vis, vlees, kip en eerpel, alles wat der bij komp; het is neudig om bij het slot te kommen. Het leste dat onthaold ik. Van het leste weet ik nog hoe het was. Dat muit me bij toeren. Toeties, het bint de kleine gezelligheden die ik geern heb. Met Hester heb ik dat ok. Hester is wat kneuterig en wat benauwd in heur dèenken.

Aj het niet weten zulden, dan zul ie niet raoden kunden dat ze klassieke talen studeerd hef. Ik heb dat ok tegen heur zegd, zo eerlijk bint we wel. Ze lachte wat. Het maakte heur niet uut.

Met evenveul zin had ze zeggen kund dat lu mij niet veur intellectueel versliet, en dat bin ik wel. Ik ben intellectueel en kunstenaor, een combinatie die ie niet veul treft.

Ik bin ok zölfgenoegzaom, maor dat is dèenkers niet vrömd. Lees Schopenhauer, Montaigne, Seneca en Bacon der maor op nao. IJdeltuiten: Erasmus, Quintillianus, Valéry.

Het körte geheugen en het kleine genot bepaalt mien dagelijkse dingen. Grote zaken raak ik –dat spiet mij- makkelijk kwiet, dat is de kunstenaor in mij. Grote zaken zet ik neer in eulievarf. Ienmaol op doek bint ze vot. Hiel prettig.

Ik dèenke vake nao over kleine vraogen. Ik eer het kleine om het zo te zeggen. Ik geef joe een onbenullige vraog van ienige importantie. Vake heb ik mij ofvraogd hoe het kan dat de lusten omhoog gaot met de draank. De sexuele mien ik. Ik bin geern to the point. En as de bevrediging dan komp, van die sexuele lusten, mien ik, dan is een half uur laoter alles vot. Net of we de liefde niet bedreven hebt. Hester Lubi en ik, Karel Doornmans.

Niet met een aander vanzölf. En het maakt niks uut, die draank. Bij mij niet. Ok as we nuchter paart, dan is het euforische gevuul een half uur laoter ok vot. Singelier is dat. Ik kan een half uur nao de daod hiel aandachtig de belastingpapieren invullen of met volle overgaove een boek over zeesterren en zeepeerdties lezen. Biezunder vind ik dat.

Dat heb ik niet met yoghurt met ijs en advocaot, dat heb ik niet met vanillevla met room, dat heb ik niet met aardbeienbavarois. Zölfs niet met warme appelpunt met slagroom, kaneel en ies. Dat blef mij dagen bij. Toeties for ever, zo ongeveer.

In *Dag lieverd* komt gien toeties veur. Die Vincent kan wel koken. dat vertrouw ik hum wel toe. Die Vincent is bioloog en leraor en hij dèenkt een bult nao. Ik herken mij wel in hum. Ik kan mij op belangrieke punten met de heufdfiguur identificeren.

Dat heb ik niet vake. Dat Vincent ok met eulievarf schildert dat past vanzölf

ok. Het boek is mij op het lief schreven, ofgezien van alle dooien die veurbij komt.

Ik schreef een kört gedicht, een roofdicht over een dooie molle. Ik leut het Hester lezen. Ze nuumde geliek de dichter uut de achttiende eeuw die ik as veurbield neumen had. Dat vund ik een opsteker veur heur en een teleurstelling veur mij.

Ik gao het gedicht op eerste pinksterdag veurdragen, veur of nao het toetie, dat weet ik nog niet.

Hester kent mij genogt.

'Ie gaot het toch niet veurdragen,' zee ze.

Ik zee dat ik het in overweging neumen had.

Zij wus genogt.

Het hef ok wel veurdielen as de vrouw joe kent. Ie huuft de rem dan niet meer op de driften zetten.

Met aander woorden zeg ik: 'Ik bin now ienmaol zo.'

Mollefeest

Ma'k oe neugen mit mekaor
Draogers, muggen, pieren
Drenten, Duutsers, arabieren
Sporter, atleet, wandelaor

Ma'k oe neugen mit mekaor
Manlu, vrouwlu, kiender
Casanova, dooie diender
Rieke donder, bedelaor

Ma'k oe neugen mit mekaor
Katoel, broene rotte, vos
Eindelijk zölf onder 't mos
Nou bin ie ok de sigaor

Ma'k oe neugen mit mekaor
In 't laand van Doede Dodemans
Hier hef alleman gelieke kans
Tuum niet langer treuzelaor

Ma'k oe neugen mit mekaor
VVD-ers, domeneers, chemisten
Jeude, hindoe, moslim, christen
Bij oens stiet aid de cake & koffie klaor

(Martin Koster)

Nao het toetie liekt mij en veur de koffie. En dan zaand der over.

Annemarieke Koekkoek

Ik bin tevreden met mezölf. Dat muit me bij toeren. Vaker as iens wul ik dat de hiele mèensheid is, as ik bin.

Ik bin vegetariër, de hond is vegetariër, HarmJan is vleeseter, maor daor giet het niet om. Ik mien: ik heb een bijdrage an de maatschappij leverd. De wereld is van mij een beetie beter worden. Wat mij in e kop en in het lief bovenkommen is, dat heb ik niet bij het grof vuil zet, om het netties te zeggen. Ik heb mien talenten gebruukt.

Eerst op de legere schoel, toen op de huusholdschoel, de mulo, de hbs, en wiederop op de bestuursacademie en op de rug. Dat wul ik mezölf niet allemaol anreken. In die schoelleeftied bin ie nog zukende en ik dacht nog niet nao over mien talenten en mien betiekenis veur de wereld. Dat kwam laoter pas op het gemientehuus. Ik laandde pas toen Koos met de hang glider te vlot daal kwam in Fraankriek. God nog an toe.

Koos zee het al. Ie bint een veurbield veur de kinder en veur mij. Veur Koos hef mien veurbield der niet lang genogt toe daon. Op de crematie heb ik nog zegd: 'Koos ie waren een veurbield veur mij. Now bin ie dood.' Ik snokte niet, toen niet.

Dat was mien wieze. De goeie luusteraor kun heuren dat ik het net aansumme miende. Ik leve en daor giet het om.

Alphons en Koosje zeden later: 'Mamme, dat zee pappe nooit.'

Ze hadden geliek. Het was niet mien leste verfraaiing van de warkelijkheid.

'Ie bint cerebraal,' zee Koos tegen mij, toen e der nog was.

Hij miende: Ie hebt het in het heufd. En dat is ok zo.

Vincent uut *Dag lieverd,* die liekt wel op mij.

Ik heur mezölf zeggen: Die liekt wel op mij. In de literatuur is het vanzölf aansumme. Ik liek op die leraor biologie van een lerarenopleiding, een leraorenopleiding die veul weg hef van mien hbs in Emmen. As het in *Dag lieverd* over de schoel giet dan bint het benaom kneuterige zaken die veurbijkomt.

Het giet niet over onderwies en over bevlogenheid veur leerlingen. Hiet giet in het boek niet over de inhold van de vakken. Net as in de gemiente giet het over relaoties.

De ien mag de aander niet en de aander döt het met weer een aander. Wat een drokte in de chemicaliënkaste, het liekt het gemientearchief wel, of de brandweerkazerne. Het boek is ien klaagzang van het gemis. Elk op zuuk naor kaansen die ze niet ziet, of kaansen die ze niet pakken duurt. As ie het zo bekiekt dan is het een min boek.

Der bint ok verschillen met mij. Die Vincent is een dèenker, dat bin ik ok, maor ik bin ok een doener. Ik dèenk nao. Dat kan in stilte. Dat kan ik as Harm-

Jan naost mij in bère de kraant les. HarmJan haoldt niet van dikke boeken. Daorin verschilt wij van mekaar. En dat e met roken stopt is, dat muit mij ok. Ik haold bij toeren van een wilde sigare. Drie- veermaol in 't jaor, vaker niet. De kleren gaot der van stinken, niet allent de kleren, ok het vel. HarmJan rookte vake nao het vrijen. Zo was e conditioneert. De meugelijkheid maakt de dief. Die verslaoving maakte het mui-zaom met het roken te stoppen.

Het was wel wennen een neie man over de vloere. HarmJan, twee kop kleiner as Koos. Onhaandig bij behangen en varven. Dat kan e niet allent.

Dèenkers hebt het makkelijker as doeners. Een dèenker kan blieven zitten, een doener wul bewegen en benaom dat aander lu in beweging komt. Dat is bij toeren een crime, benaom aj bij de gemiente warkt. De dèenkers haoldt de veuruutgang tegen deur overal bezwaoren bij te bedèenken. Niks komt ze uut de haanden en as ze wel wat uut de haanden komp, dan is het niks beters as wat de doeners op slag daon hebt. As ik het zo deur mij hen gaon laot, dan maakt het niks uut: dèenker of doener.

Of toch, as ik der langer bij naodacht had, dan was ik niet bij HarmJan Felix onder ien dak kommen. Leraar Nederlaands met zwakke enkels. Naozaot van een handelaor in koloniale waren. HarmJan was Nederlaands studeren gaon om Multatuli. Ik was krap een week met hum in de kunde toen hij mij de eerste drok van Max Havelaar metgaf. De socialist uut Max Havelaar sprak mij wel an. Schier boek, maor der bint beter boeken. Was mus ik? Daor stun ik, ik kun niet aans.

Ik had een vader van neud veur Koosje en Alphons, en ik kun moeilijk warm worden in bère. 'J'ai froid,' as de Fraansen het zo schier zeggen kunt.

Een noodsprong? Zo wul ik het niet zien. De energie die ik in huus niet kwiet kun die heb ik an de gemienschop geven. Van harte. Het volk is beter worden van mien wark. Dommiet gao ik dat an taofel zeggen. Ik wul dat wel iens bevestigd hebben. Een koninklijke onderscheiding zit der veur mij niet in, daor heb ik mij te netties veur gedragen. Ik zörg der veur dat ik an mien gerief kom disse nommedag. Ik begun nao de amuse.

Hester Lubi

Ik heb vanneis naodacht over *Dag lieverd*. Ik wul der op eerste pinksterdag mien gedachten over kwiet. Bijkaans krieg ik tied om te zeggen wat in mij bovenkommen is, bijkaans komp die tied niet en verzaandt literatuur in amuses, soep, stoet, eerpel-kroketten, gebakken en gestoofde vis, wilde riest, eerpelpuree, tiroliënne, salade ceasarienne, joghurt met vruchten, ies, room, koffie met sukkelao.

Bijkaans verzaandt de literatuur in rooie wien, witte wien, cointreau, grand marnier, rum, plaankies met keze. Bijkaans vergledt de literatuur in een herhaoling van *Dag lieverd* of een aander groots boek uut de literatuur, waor elk een aander vrouw of man begeert en de driften de winnaors van de aovond wordt.

Bijkaans krieg ik tied om te zeggen wat in mij bovenkommen is. Bijkaans, maor of ik het echt wul, dat weet ik niet. Der zit mij wat dwars. Mien va zul zeggen: dwars veur het gat. Zo vuult het wel.

Ik word aolder en ik merke dat ik met warken stoppen wul. Zo: dat heb ik zegd. Ik merke dat ik met warken stoppen wul. Met schoelwark.

Ik mag nog zeuven jaor. Een hanetree aj de viefenvieftig veurbij bint. De tied giet rapper met de jaoren, wisse. De jonkheid komp vanneis hen boven en het lustige ongebondene wul vanneis de ruumte.

Schoelwark huuft niet meer. Ik huuf mij niet in het wark te verstoppen. Schoelen huuft niet meer. Ik heb niks te verliezen. Ik blief an het wark, zunder schoelen. Ik zeg niet langer wat ik dèenke. Ik leer mezölf zwiegen; dat is mien wark

Ik heb het nog niet hardop zegd. Ok niet tegen Karel. Tegen gieniend. Ik weet niet wat het is, het is nog een gevuul dat op zuuk is naor een woord. Naor zinnen. leonard Nolens zul der een schier gedicht van schrieven kunne, en aans Bernlef wel, of Wislawa Symborska. De Polen, ik heb ze hoge, wat taal angiet.

Ik lees hoe Vincent in *Dag lieverd* achter het huus uut löp en op de rugge bij een plas liggen giet en naor de lochten kek. Wolken drieft veurbij, net as in de tied van Homerus en Caesar. Vogels fluit en zingt, vogels rooft en doodt, net as in de tied van Shakespeare. Just like that. De wereld veraandert en alles blef hetzölfde. Ergo sum.

Ik merkte de veraandering an mien postvakkie in de leraren-kamer. De brieven bleven liggen. De missieves van directie en collegea, ik leut ze waor ze waren. Waor ik eerder elke halve dag het papier uut het postvakkie haalde, bleef het een week liggen, en der veraanderde niks. Zo belangriek waren al die berichten.

Dat is de langzaome kaant die mij het leven binnen gledt.

En dan lees ik de rappe wereldkaant op de veurpagina's van de kraanten. Elke scheet die dwars zit zul mien vader zeggen, hij was ok classicus, wordt uutvergroot. Triviaal neis komt aal groter in kleur en met een bult lawaai teveurschien. De hypes gaot over niks en de dingen die der toe doet blieft onbeschreven.

Het weerbericht meldt nooit: rustige zunnige dag, of bewolkt en regenachtig. Der mut een circus omhen. Meer zunneschien as in twintig jaor op vandage 25 meert. Nog nooit zoveul wolken boven het Zuudlaordermeer as op disse 18 april.

Een minister hef wat zegd. Ja, en wat dan nog? Ministers past het om te zwiegen. As ze teveul praot zegt ze niks verstaandigs meer.

Zwiegen is gold, las ik bij de klassieken, en as het daor niet stiet, dan heb ik het bedacht met de achtergrond van die wiezen. Ok ik stao op scholders van groten, dat is niet allent an natuur-wetenschappers. Ok veur classici valt appels van bomen. Ok classici kent starke en zwakke krachten in de kern.

Kinder op schoel meugt praoten en onverstandige dingen zeggen. Dat is hiel goed. Ze mut leren hoe ze de waorheid zuken leerd. Ik heb al die jaoren schoelwark niks aans daon as alles wat kinder zeden bevestigen en der een vraog an vastknuppen.

'Vanzölf God is groot,' zee ik dan. 'Leg mij iens uut hoe groot.'

'Vanzölf, het is belangriek joen ego te strelen,' zee ik dan.

'En hoe zöt joen ego der uut?'

Ik bin goed in minne vraogen stellen.

'Leg iens uut,' zeg ik tegen mezölf, 'hoe min bint joen minne vraogen?'

Daor haold ik van. Van dit spel met disse taol in historisch perspectief.

Dat spel zie ik ok in *Dag lieverd*. Ik pruuf in elke zin dat der wat aans stiet as wat der stiet. Lief is liefde en het is pokkel. Minnen is beminnen, haolden van, en het is slecht in dezölfde maote.

Vanzölf, die dubbele bodems en de dubbelzinnigheden – ok in zu'n woord: dubbelzinnigheden- bint niet veur elk votlegd. Het scheelt as ie een klassiek boek lezen hebt. Het scheelt as ie de klassieken kent. Het scheelt as ie meer as joen moerstaol in het heufd hebt. Alles scheelt, aj het vanuut aander perspectief bekieken duurt.

Platpraoters hebt een veursprong. Alles in *Dag lieverd* lat joe schief naor de wereld kieken, asof ie scheel bint. Wij zit diepe in een grot en kiekt naor het ende van die tunnel. Daor is het locht. Bij toeren löp der iene – Plato bijkaansveur de ingang van de tunnel langs en ziet wij een schaduw van de butenwereld. Meer is het niet. Wat der meer is, dat maakt wij der van.

Pinksterdag en dan leesclub in Wapse, in een galerie met eten en drinken en met Dillie achter de piano. Dillie kent enkelt ouvertures van Beethoven een beetie schier. Mozart komp ze moeilijker met vot. Nao elke leesaovend speult ze. Ik heur geern hoe ze speult. Dillie hef malheur an alles, maor ie heurt heur der niet over. Met stieve vingers ouvertures van Beethoven. Het kan niet, maor

ze döt het. Een zwakke stee heb ik veur mèensen die doet wat ze niet kunt. Dillie duurt.

Pinksterdag, het is biezunder, het is gien toeval want toeval bestiet niet, het is biezunder.

Pinksterdag: twaalf apostels bij mekaar in een bovenzaaltie in een café Jeruzalem. Alle lu in 't vuur en in tongen, in onheldere taol. Tongen, ok zo schier. Tong as taal, tong as woord, tong as vis, tong as tong; en dan tongen as warkwoord. Het haoldt niet op.

Wij bint met twaalf in de galerie, in de galerij, het woord galerij is familie van galei. Wij bint slaven an roeiriemen. Wij leesders bint slaven van de literatuur. Wij bint slaven van het woord. Wij kunt niet aans. Het woord is god, ie heurt het mij zeggen. Ik heur het mij zeggen.

Elk haalt uut *Dag lieverd* wat hum anstiet en de rest heurt of leest e niet. Dat heurt zo. dat is met aander zaken in het levent niet aans. As ie kopzeerte heb, dan zie ie elke drogist of apotheek. Ie ziet gien slieter of café. Elke bakker weet ie aj verlet hebt van stoet. Vegetariërs kunt joe gien slagters wiezen, allent as ze bio-terrorist bint, dan weet ze slachthuzen. Elk wet wat e van neud hef.

Ik haold op een aolderaovend op verzuuk van de rector een betoog over Nero, over Caesar over keizer Augustus. Dan zeg ik an het ende van het verhaol dat god niet bestiet, volgens de Romeinen, en dat het bezunder is dat diezölfde god –die niet bestiet- een plaatsvervanger in het Vaticaan hef, in Italië, in Rome. En as variant op een klassieker zeg ik: Wieder bin ik van zins dat god niet bestiet. Ik maak mien eigen circus.

As ik uutpraot bin, dan krieg ik gien tied achter de microfoon vot te kommen en koffie te drinken, of der stiet een vaoder veur mij om te zeggen dat God wel bestiet. Niks over de overwinnings van Caesar. Niks over de literatuur uut die tied. Niks dat het wonderbaorlijk is dat de ego-roman deur Caesar uutvunden is. Dat Caesar de eerste schriever is die een boek in de ik-vörm schreef; Commentarii di bello Gallico. Dat Caesar de individu het woord geven hef. Dat Ceasar as eerste de mèens lössneden hef van het collectief. Of niet soms?

Nee, het giet de va of moe, de aolder, om de godsvraog.

Ik kan praoten as Brugmans, ik kan zeggen dat de biebel deels plagiaat is van Metamorphosen van Ovidius, ik kan zeggen dat The importance of being earnest van Oscar Wilde minstens zoveul an deugdzaomheid bijdraogen hef as tien fiene diensten op zundagnommedag, en met meer humor.

Ik kan vraogtiekens zetten bij kerkdiensten in bloemkassen op Erica en bij H. H. Misssen in sauna's in Pais.

Ik kan noodsprongen van religies in het perspectief van de ieuwigheid duden. Ik kan de hiele boekenkaste omvallen laoten. Ik kan zeggen wat ik weet en benaom wat ik niet weet. Het maakt niks uut. Tegen onbenul is giet roet opwassen.

Ik laot de aolders praoten en ik geef ze, net as heur kinder in de klas, op alles geliek. Dat stemt ze mild met een zweem achter-docht die ze niet kwietraakt.

Dat is ok mien genot. Lu op een aander pad zetten, ok as ze niet wult. Dat is mien genot, de natuur van dienst weden. Aj baos wult weden over de natuur dan zit der niks aans op as gedurig metleunen.

Ik kan elk zeggen dat ze *Dag lieverd* lezen kunt om wiezer te woorden. Ik kan ze zeggen dat het genot van dat boek niet zit in alle starfgevallen en aander ongemakken die an de dood veurof-gaot, maor benaom in de dubbelzinnigheden en de humor.

Of *Dag lieverd* een meesterwark is? Grep het joe nao jaoren ok nog bij de kladden of de lurven? Om het plat te zeggen. Raakt het generaoties lang de hartstochten van leesders as Moby Dick van Herman Melville en Max Havelaar van Multatuli of de Keupern tuun van Simon Vestdiek? Stiet der meer in het verhaal as een kronkelpad van alfa hen omega? Is der buten die foutelose streep ok aander genot en eruditie te halen? Hef *Dag lieverd*, met al die starfgevallen een limtige stijl? Kun ie as leesders der wiesheden over het leven en dood uuthalen zunder dat het der te dik bovenop lig? Hoe zit het met de details, de klaank, de Sturm und Drang, en de literaire verwiezings? Komt der aparte lu in het boek tot levent? En is der genogt erotiek zunder dat het plat tussen de lakens en op de matras wordt?

As ik dat zo op een riege zet. In *Dag lieverd* bint disse zaken allemaol weerom te vinden. Het iene meer as het aander. Zo heurt dat ok.

Dag lieverd wint nooit een Nobelpries. Ok gien AKO-pries en ok niet de Dick Bruna-pries of de Paul Valéry-award. Het is een boek met een peculier genot veur de intellectuele leesder met een talig gevuul veur humor.

Now ik het zo zeg. Bijkaans zit genot ok in de eindigheid die met inhaolden grappenmakerij uut de heufdstukken te lezen is. Die Vincent is overal en altied anwezig en dat op meerdere plekken tegelieks. Ik zul bijna zeggen dat die leraar biologie veur god speult, dat zul ik zeggen as ik gien atheïst was in de klassieke betiekenis.

Ik bin atheïst in de klassieke betiekenis.

Ik geleuf dat god overal is.

God is ok in Wapse in de galerie as we met twaalf bij mekaar vis en stokbrood eet en mekaar dag lieverd nuumt. Mien woord.

Jan Oremus

Ik hoop dat der een schiere parkeerplek over is. In de barm, net bij het pad hen het weilaand naost de galerie, daor zet ik de wagen geern. Dichtebij. As ik vrog bin, dan mut dat kunnen. Ik heb het vake tegen Lovina zegd: 'Ie mut meer parkeerplekken bij de galerie maken.'

Ze wul het wel, maor het geld, het geld, het geld. Het kapitaal is der niet, zeg ze. Het zul mij wat. Maor ik heb gien woorden meer met Lovina over geld.

'Aj over geld praoten wult, blief dan maor een uur extra op de baank.'

Dat zee ze vieftien jaor leden. Ik heb het niet meer over geld had. Kapitaol is wat in het heufd zit en de weerde die ie der an geeft. Geld is alliages, legerings, meer niet.

Dommiet haold ik onder het eten een toespraok. Ik heb een bult te vertellen, ok over zaken waor ik tot now an toe over zwegen heb en niet over praoten kun. Benaom over geld wul ik het hebben.

Geld is politiek met andere middels. Geld is oorlog. Badinerend zeg ik wel iens: 'Elk wul geld, en as ze het hebt, wult ze het rap weer kwiet. Wat mut ie met geld?'

Moen moe had geld. Een bult. Ze had schilderijen en bronzen. Op zolder van heur huus had ze Van Dulmen Krumpelman en Werkman, en dat waren de kleinties. Jan Mankes had ze ok. Die jongen met de vogel in de haand. Ik heb ze niet zien, niet op zolder.

Moe kwam uut de tied en va kende de weerde der niet van. Niet van de belegging. Toen John F. Kennedy vermoord is, hef e alles verkocht. Zwart. En toen Maarten Luther King in Alabama doodscheuten weur kreeg va spiet, maor toen was het te late.

Dat zwarte geld had e eerst in huus in de piano, laoter op de baank in Liechtenstein. Zo veul was het, het was de muite weerd om het hen buten te brengen. Ik was achttien toen mien va mij metnam over de grèens. Ik mus de grèens over van weten en zwiegen. Ik gung de douane veurbij. Ik kun niet meer zeggen wat ik zeggen wol.

Die miljoenen in Liechtenstein maakten mij monddood. Ik had een groot woord over misbruuk, op de baank zegt ze: oneigenlijk gebruuk- van de sociale uutkerings, subsidies op concertkaorties, rechtmaotige kwietschelding van riool- en reinigingsrechten, suppletie van voedselbaanken, kindofhankelijke toelagen bij schoelboeken en schoelexcursies naor de Efteling en Ellert en Brammert, naor de dierentuun of het Veenmuseum.

In Liechtenstein leerde mien va mij zwiegen.

Lovina wet alles van mij, maor van dat zwarte geld hef ze gien weet. Het zwarte geld dat braandt mij op, dat braandt mij of. Ik kan het niet uutgeven

zunder da'k mij daor ongemakkelijk onder vuul. Prestatiebonus, zeg ik tegen Lovina, as ze mij der naor vrag. Lovina vrag nooit naor geld. Ze wet alles, vrees ik.

Ik las *Dag lieverd*. Die Vincent is een onbenullige leraor, maor hij vlög wel hen Aruba en van zien krappe portemonnee logeert e in hotels. Hij kocht videocamera's, hij gef geld uut. Zo lees ik een boek. Elk boek giet bij mij over geld.

Dagobert Duck. Ik zeg dat ik der vrolijk van word. Vrolijk weekblad stiet op het umslag. Het is niet zo. Ik zie hoe Dagobert, oom Dagobert, met gold en bankbiljetten omklooit. Om het gold te verbargen hef e de goldbroodties in bakstienen verpakt. De Zwaore Jongens, de boeven dus, metselt het baankgebouw in mekaar. De leste stien mut een halve weden. Dagobert zöt hoe de Zwaore Jongens een goldbakstienbroodtie deurmidden slaon wult. Dan zal het geheim uutkommen: de neie kluis zal leeg blieven. Het gebouw is het kapitaol.

Zo is het met de wereld. Kapitaol is de verpakking, de buten-kaant. Der is innerlijke leegte. Mien va zee het al. 'Een gat is het ienige wat groter wordt aj der wat uut vot haalt.'

Met het collectieve verstaand liekt het ok zo te gaon. Aal groter wordt het.

Lovina kocht zes stoelen van Poul Kjaerholm. Zesduzend het stuk. Ik zit der op, maor het döt me zeer an de billen. Kont wol ik zeggen, maor dat zeg ik niet. Van mien fiene grootmoe much ik gien kont zeggen. Dat stund in de biebel, ze ze. Ik geleufde heur, ik was een kind en wus niet beter.

Dommiet an het diner, dan maak ik schoon schip. Dan praot ik over geld in het perspectief van *Dag lieverd*. Ik doe het, het maakt mij niet uut wat de aander zegt en dèenkt. Ik wul het kwiet. En as ik het zegd heb, dan koop ik van het zwarte geld het weilaand naost de galerie. Dan leg ik op mien kosten asfalt veur een parkeerplaots, en as asfalt niet mag, dan grösklinkers, as het mut met golden raand. De galerie as pronkjewail.

Lovina zeg dat manlu naïef bint. Dat is het belangriekste onderscheid tussen de sexen, zeg ze. Ik zeg dat manlu doeners bint en dat vrouwlu dèenkers bint. Ik zeg dat met een glumlach, ze zöt het wel.

'Der bint gien vrouwelijke filosofen,' zeg ik as ze mij te dicht op de huud komp.

'Nuum mij der iens ien, iene maor.'

Lovina zeg dan niks. Ze lat mij allent in de kamer en giet hen heur studeerkamer.

Op internet giet ze op zuuk naor nei schilderstalent. Ik krieg rap spiet van wat ik zegd heb. Ik praot, ik kan niet aans, benaom praot ik omdat ik zwiegen mut over Liechtenstein en hoe mien va mij de onschuld ofpakte met de vief miljoen driehonderd-drieenveertig duzend guldens op de rekening.

'Veur joe,' zee e.

'Veur joe, aj hier de handtiekening zet.'

Wat mus ik? Ik kun niet aans. Ik verkocht mien ziel veur de vief miljoen driehonderddrieenveertig duzend guldens, der bint lu die het veur minder

zulver daon hebt. Dat weet ik van mien grootmoe.

Ik ben een doener, zeg ik as het te pas komp. Ik bin gien dèenker, dat laot ik geern an aander over. Een vrouw, die had het vaste aans daon. Mien va was ok een doener, gien dèenker. dat had e van zien va.

Een week nao mien haandtiekening vun ik hum in de schuur. De hanebalken. De lafaard. De Judas.'

HarmJan Felix

'*Dag lieverd* is een braaf boek. Der gebeurt merakel wat in het heufd van de leraar biologie en het alter-ego van Vincent; de leraar scheikunde Katzenellenbogen verveelt hum niet in het chemicaliënkabinet, maor alles bij mekaar is het tam. Het boek was mij an de dikke kaant. Meer as 200 bladzieden. Ik bin beneid wat de vrouwlu van het boek vindt. Ik vreug Annemarieke, ze wol der niks van zeggen.

'Wachten,' zee ze.

"Ie mut geduld hebben.'

Ze lachte der wat vrömd bij. Annemarieke en geduld, dat heb ik niet vake zien.

Pinksterdag in Wapse. Dan mut het gebeuren. Dan daolt de geest over de leesders. Ik bin daor niet zo optimistisch over. In het geneutschap komt we bij mekaar veur de gezelligheid, ok Menckema die zeg dat e niet van gezelligheid haoldt, komt veur de gezelligheid.

We gebruukt de literatuur om over het leven en over oenze partners te paoten zunder dat der bloed vloeit. Wat we an onmin kwiet wult dat doet we met de bespreking van oenze keuze.

Van een goed boek blef niks over as de leesder een minne dag hef. De aord en stemming bint an het lief of te lezen. Het vrag wel ienige kundigheid om de lieftaol te begriepen. Meer as iens slao ik de plaank mis, maor ok meer as iens slao ik de plaank raak, de spieker op het heufd, as ie dat liever wult.

Zie ik Ntebi met rooie kop de kamer inkommen. Dat komp niet van het fietsen of hardlopen, want dat döt Ntebi niet as e naor het geneutschap komp. Ntebi komp met de dienstwagen, met zweilocht en oranje strepen op de motorkappe. Plietsie veur de deure, liekt het, maor we hebt het over literatuur. Juust in die literatuur gebeurt alles wat ie in het daogelijkse leven in de muut komt. Het levent is minder arg as wat in de boeken stiet, en dat komp juust deur het arge wat in de boeken stiet.

Ik las Max Havelaar van Eduard Douwes Dekker; Multatuli. Ik vund het arg, de koloniaole geschiedenis van oens laand.

Vandage gaot lu de straot op of nog arger, ze begunt een web-stee om de onvrede over misstaanden kwiet te raken. Schrouwen en zunder muite en zunder naodèenken klikt ze ja op het inter-net. Het is mij veuls te goedkoop.

Ik las Max Havelaar lang veur der koffie, sukkelao en thee van dat merk waren. Mien va had een winkel in koloniale waar, zo stun het op de gevel in golden sukkelaodeletters boven de deure en de etalage langs. Gien schaamte, niks. Ik zul opvolger worden; sukker in lösse puten verkopen en riest en meel, en drup, en linzen met vreterij in het zaod, en pakken H.O. havermout en

Brinta. Dat was mien veurlaand. Koloniale waar. Ik mus der van gruwen, meer nog nao Max Havelaar.

As der ien mèens mien leven ingriepend veraanderd hef, dan is het Multatuli. Annemarieke wet dat ok. Het was het eerste wat ik heur zee veur we verkering kregen. Dat liekt merakel kinder-achtig, maor ik mus vanof het begun dudelijk hebben waor ik stun en staon blieven zul: zunder koloniale waor helpt wij mekaor.

In Wapse leest we disse nommedag niet, dat is te gevaorlijk.

Vrouwlu, dat is een aander slag volk. Ik was der niet wies met om hetzölfde boek met de beide clubs te bespreken. Dat giet nargens hen. Bijkaans komt we argenswaor. Bijkaans is het mien benauwdigheid.

Ik bin Neerlandicus, ik heb verstaand van boeken en van plots, ik kan de rooie draod angeven, ik kan de genres op een rieg zetten: verzunnen, nietverzunnen, historisch wark, hedendaogs wark, biografie, auto-biografie. Veur manlu is dat genogt.

Bij vrouwlu? Ik weet het niet. Vrouwlu kunt dieper dèenken as het om fictie giet. Ik dèenke der an mij de mond te haolden as *Dag lieverd* op taofel komp. De titel stiet mij al integen.

Grootkaans dat de literatuur buten de deure blef. In Wapse eet en drinkt we, op Annemarieke nao, die is van de blauwe knoop. Heur va was keeper bij agovv. In het vrije veld, wied van huus met wien in het lief komt der aander driften boven. Benaom bij vieftigplussers, maor ok bij jonger volk.

In de leesclub hebt we permissie te doen wat in de boeken stiet. Daor haold ik het op.

Ik heb niks tegen feesties die uut de haand loopt. Ik doe met an as ik der nocht toe vule. Ik drink met, met maote en as vrouwlu der open veur staot, dan bin ik gien min gezelschap.

Dat is niet aaid zo west. Ik heb zwakke enkels en dat hef mij in de kindertied en laoter in de wege zeten. Ik leup niet zo hard.

Ik gedrage mij. Ik ken mien plek an taofel. Het muit mij niet dat elk lollig döt met draank en lekker eten. Het muit mij dat ik nao de koffie verlaangst heb naor een dikke sigare, maor dat ik al jaoren niet meer het vuur der insteek.'

Niels Menckema

Ik ken alle schilderijen in Wapse. Het bint der met mekaar 57, groten bij groten en kleinen bij kleinen, dat zie ik geern.

De groten, 17 bij mekaar, in de grote zaal waor we eten gaot. Wieder 11 middelgroten in het zaaltie achter de keuken en 19 op de zolderzaol met overloop. Allemaol priemgetallen; dielnbaor deur 1 en deur zuchzölf. Zo bin ik ok. De bronzen 13 bij mekaar, ok priem.

De eerste toonstelling in Wapse, ik weet het nog. Ik kwam uut Dalfsen, Wijhe en Deventer (Piepenbroek). Drie boerderijen in de verbouw en een roomse kerke.

Lovina zat allent in de keuken van de boerderij. Gien bezuuk veur Jan Evert Dolman zien waddenzeegezichten, gieniend veur Ger Siks, Trudy Kramer. Gieniend veur Theo van Egeraat. Leegte in de galerie. Ok gien vogeletsen van Erik van Ommen.

Lovina maakte oens senseo's, milde smaak. Eierkoeken der bij.

Ik zee Lovina van de priemgetallen, de raampies in de schuur, de koeien in het grös naost de boerderij. Vief auto's langs de wegkaant vanof de krusing tot de galerie.

Lovina haalde de koppies onder de uutloop vot. Tweepitter met milde koffie. Zette de koppies met een toef slagroom uut een spuitbusse op taofel en gung achter mij staon. Ik keek umme.

' Veur joe kieken,' zee ze.

Het was asof ik Vanessa heurde, maor het was Vanessa niet. Het was die aander vrouw waor ik een wieke stee veur hebbe: Lovina.

Ik keek veur mij. An weerskaanten van het keukenraan hung een schilderijgie met golden raand. Het iene; twee gele was-kniepers met een rood streepie dat de iezern veer van de was-knieoper veurstellen mus. Op het aander doek was een knieper plakt in dezölfde kleur. Ik keek veur mij en ik wachtte. Vief schoelkinderen reden an de aander kaant van het glas naor het oosten. Twee met een schoeltas achterop de pakkiesdrager en drie met een rugzakkie.

Lovina legde de haanden op mien scholders, krap tegen de hals an.

'Wees niet benauwd,' zee ze. 'Ik doe je niks.'

Ik was niet benauwd, mij mankeert niks an de longen. Ik rook niet. Ik bin alle dagen in de butenlucht.

'Bijkaans stel ik een vrömde vraog,' zee ze.

Ik ken gien vrömde vragen en ik wachtte of.

'Heb ie der wel iens an dacht dat ie autist weden kunt?'

Ze zweeg.

'Autist?' vreug ik. 'Autist?'

'Autist,' zee Lovina. 'Ja, autist.'

Dat was binnen een minuut viefmaol dat woord dat ik niet herhaolen zal om het priemgetal niet te versteuren.

Ik wus wat het was. Ik had wel iens een boek lezen.

In kinderboeken, mien grote liefde, kom ie dat woord niet in de muut. Het woord is te moeilijk veur kinder, ok veur mij. Ik haold van concreet, van dingen die ik vastpakken kan. Ik heb het niet zo op geleuf, hoop en liefde. Bij geleuf dèenk ik an gleuf, hoop is veur mij een bult en liefde, daor maak ik liefhebberij van, dan weet ik waor ik met van doen heb.

'Ie bint een vrömde en biezundere man,' zee Lovina.

De slagroom smölt op de hiete koffie. Lovina drunk koffie, net asof ze van onderwerp veraandern wol.

Dat ik vrömd en biezunder weden zul, dat zee me niks.

'Aander lu, die begriep ik smaangs niet. Met mezölf heb ik niet veul muite,'zee ik.

Lovina maakte mij die middag veul dingen helder die mij geregeld raodsels waren. Ik begriep gedrag en praot van aander lu niet altied. Kwam der weer een uutdrukking of spreekwoord veurbij, ik wus niet waor het om gung.

Zeg Lovina: ' Ik mag joe wel.'

Van wie dèenk ik, van wie mag ie mij wel?

En as ik die vraog stel, dan lacht ze. Zo giet dat met meer zaoken. In de opzichterij weet ik dat, maor dat heurt bij het vak. Miestentieds hebt we het over cement en betoniezer, bakstienen en dakpannen en tropisch hardholt veur kezienen, of plestiek.

Niks mis met. Dudelijke taol die ik begriep.

Lovina leerde mij een paradigmawisseling.

'Een aander manier van kieken en dèenken as ie wend bint,' zee ze, 'dat is paradigmawisseling.'

'As ie altied in god geleufd hebt, en dan iniens niet meer. Dan zie ie de wereld aans.'

Ik geleuf niet in god, en ok niet in wat aans. Het was mij niet dudelijk.

'Aander lu geleuft wel in god, geleuft wel in tarotkaorten, in mandela's, aura's en horoscopen,' legde ze uut.

'Die leeft in een aander wereld as ie.'

Ik trök de wenkbrauwen omhoog. Dat kun Lovina ok.

We lachten der om; om de wenkbrauwen.

'Ie ziet overal priemgetallen en ie telt oe wezenloos an alles wat op joen pad komt. Dat maakt joe biezunder. Ie neemt alles letterlijk, dat maakt oe boeiend.'

Ik vuulde dat mij de kop knikte. Ik zag wat ik nog niet zien had.

' Ja,' zee ik, ' Ja, en dat in zeuven minuten.'

'Ik wol joe wel smokken,' zee Lovina. Ze deed het niet.

'Het mag van mij,' zee ik.

Ze smokte mij in de hals.

Ik veegde de natte plek dreug.

Vanessa van Duldemen

In *Dag lieverd* hef Vincent Höhenzollern overal in huus video-camera's monteerd. As e in huus is nemp e humzölf met de camera op. In bère bekek e in de nacht wat e zoal daon hef.

Ik vreug Niels der naor. Hij wol het niet over het boek hebben, bange as e was dat e onder het eten in de galerie niks meer te zeggen hebben zul. Ik leut hum. Niels is in humzölf keerd. Ik heb ofleerd om zien binnenkaant naor buten te keren. Dat doe ik zölf ok niet, al zul het wel goed veur me weden.

Op de leste leesclub zee Hester Lubi dat heur Karel gedichten schref. Hester Lubi was groots op Karel. Ok zij vindt hum een intellectueel. Daor heb ik niks op tegen. Aparte gedragings van mekaar, daor kun ie in een huwelijk beter beiden groots op weden. As ie dat niet doet, dan krieg ie problemen.

In *Dag lieverd* wul Vincent van zien Felicity of. Zo lees ik de titel: dag lieverd. Dubbele boodschap: ik haold van joe, maor ie zit mij in de wege. Ik wul joe kwiet en ik kan niet zonder joe. Ik dèenk wel iens: wat heb ik een makkelijk leven had. Veur de echtelijke verschillen met Aaron te groot weuren is e deur de Palestijnen doodscheuten. Haandig.

Van de dubbele bosschop: ik wul bij joe vot (naor Libanon) en: ik wul bij je blieven (we hebt niet veur niks kinder) daor is de helfte van votscheuten met een kalashnikov. Ik haold nog aal van Aaron. Dat is makkelijker omdat e dood is. Wedevrouw weden is ok een groot goed. Ik heb dat niet tegen Niels zegd, vanzölf nog niet. Alles op zien tied.

Ik liek op Vincent uut *Dag lieverd* die op jacht is naor zien vrouw die dood giet. Vincent giet op zuuk naor zien ienig kind, maor treft zien dochter niet en hij treft heur wel. Dat is mij niet dudelijk. Die vraog heb ik veur de leesclub in Wapse. Wat is dreum in het boek en wat is warkelijkheid?

In het dagelijkse leven heb ik daor bij toeren ok hinder van. Bin ik echt, of bestao ik niet? Kerels ziet dat aans bijkaans. De vraog plag mij niet gedurig, maor ik wul het wel weten. Die twee-slachtigheid heurt bij mij, daor raak ik van in toezel as het mij teveul in beslag nemp.

'Ie zit een depressie,' zeg Niels as het zowied is, 'dat giet veurbij, net as met het weer. Dommiet is der weer hogedruk.'

Niels is opzichter in de bouw. Hij is ok mien opzichter. Niels zörgt der veur dat ik op de regel blief. Ik heb zien andacht van neud.

Aaron zee het niet, maor ik dèenk dat e dood wol. Hij wol avontuur en de mensheid redden. Hij wol dood. Ik had Aaron keuzen veur het hogedrukgebied, maor hij was, toen het der op ankwam, een arger depressie as ik.

Hij gung veur rechtveerdigheid, ok in het butenlaand. Zölf was e ja ok een butenlaander met een Dutch paspoort. Hij was een Dominicaanse allochtoon

met wortels in de bodem van Aruba, van Hollaands zaand overzee. Hij was niet de ienige. Der bint veul tweide generaotie Marokkanen en Turken die met hum in Libanon vöchten. Der bint Antilliaonen die vecht. En jongens uut de Achterhoek. Boeren uut de Graafschap. Aaron kende zien maoten.

Op woensdagnommedag stun de officier van de landmacht veur de deure. Ik zette net de fietse tegen de regenpiep, gehakt in de fietsdag. Ik was het vleeis vergeten.

Hij huufde niks zeggen. Ik wus het geliek. As in vredestied een soldaot an de deur stiet, dan is het mis. Ik wus wat e zeggen zul.

Ik was de man met streep op de scholder een slag veur.

'Wuj met-eten vanaovend?' vreug ik.

'Ik heb net gehakt haald, half-om-half.'

De militair zee niks.

'En bloedworst met rezienen.'

As de bosschoppen te groot bint veur de fietstasse, dan gaoj aander dingen doen.

Aaron was dood, sneuveld deur friendly fire, maor veur aander lu zeg ik dat de Palestijn het daon hef met een Russisch waopen. Het waren jeuden. Het waren jeuden die hum met ien koegel hen boven scheuten. Het maakte Aaron niet uut. Hij wol hen de hemel, en as der een hemel is, dan bint der vaste gien twee. Ien hemel is zat genogt veur moslims, roomsen, fienen, agnosten en heiden, net as ien eerde genogt is veur elk die geleuft of niet geleuft. De militair dreide de gehaktballen en krummelde der de beschuut deurhen. Hij bleef eten. Hij kun niet aans.

Aaron heurde der as Dominicaanse Hollander niet bij. Hij was allent. Hij ok.

Ik weet wat het is om ieuwig butenstaonder te weden. Ik heur ok nargens bij, bij gieniend. Vanzölf Niels. Ik heur bij hum, maor veur hum bin ik een bouwproject. Ik bin een gebouw under construction, en met die opvatting zit e niet wied naost mien warkelijkheid.

Zunder opzichter zul ik in Zuudlaoren wonen, in een anleun-woning op Dennenoord, maor wel in Zuudlaoren.

In Wapse vernuver ik mij wel. Ik doe met an. Ik maak Ukraïens eten. Gehakt met knoflook en siepels, met paprika's en koolrabi. Ik praot over *Dag lieverd* en as het kan laot ik me verleiden tot een aovontuur. Ik heb niks te verliezen en ik bin nargens benauwd veur. Ok niet veur friendly fire.

Sneuveln doe ie niet iniens, maor elke dag een beetie.

Dik Bos

Turf en jenever, as ik die ingrediënten in een roman tegenkom dan is het boek al slaagd. Ik haold van Seamus Heaney, van de Ierse turf. Ik haold van draank in de literatuur. Malcom Lowry, Onder de vulkaan heb ik in het Engels lezen. Under de volcano. Draank op de veranda, rum, whiskey en whisky. Draank om vrouwlu te vergeten om god te vergeten om het ondermaonse te vergeten. Ik lees dat geern. Schiere naam veur een vulkaan Popocatepeple. Annie M. G. Schmidt hef daor nog een schier lied over schreven, of was het Ja zuster nee zuster Clivia?

In namen bin ik niet zo goed, wat wuj ok aj op een postkantoor warkt. Ik warkte eerst bij de sortering, alles op de haand. Namen en huusnummers. Der bint der bij die ik nog ken. Ik laot ze vot. De automatisering is een zegen veur de sorteerders.

De Domineers van turflaand, de recente historie van Drenthe. Geern lees ik dat, ok draank in het turflaand dat deur god en alle aander goden vergeten en verlaoten was. Incest, geweld en hard warken. Ik lees dat geern. Vincent van Gogh in Nei Amsterdam en wat veur weer het was in die tied. Op welke daotum hij brieven hen zien bruur schreef, en hoeveul postzegels op de envelop mussen. Hadden ze postzegels in die tied? Die vraogen, die antwoorden. Het gef mij de roots van mien bestaon. Wat mien bronnen bint, waorumme ik op mien moe liek en niet op mien va, ik wul het weten.

Ik heb het niet over geschiedenis, dat is mij te plat. Historie gef cachet an wat west hef. Cachet haoldt mij overende as Dillie niet in de bienen kommen kan. Ik had mij dat aans veursteld, dat mag ie gerust weten, ik heb gien geheimen, alles komt op ienig moment toch uut. Kiek der de historie maor op nao. Dillie zit dommiet in een karregie, alle dagen. En ik mag drukken. Ik druk heur as het zowied is.

In *Dag lieverd* wordt der niet veul drunken; een glassie wien, een paar flessies bier, dat is het wel. Rookt wordt der hielendal niet, asof de schriever de warkelijkheid ontkennen wul. Roken is een ondeugd, maor der bint meer ondeugden. Achter de balie in het postkantoor roek ik het verschil. Ik roek de rokers as ze postzegels halen komt of een pakkie ter verzending anbiedt. Niks op tegen, rokers bint ok klaanten.

Turf komt niet veur in *Dag lieverd*. Of ik moet der overhèn lezen hebben. De Vincent woont wel in een turfstreek, platte-laand met kanalen en weilaanden. Dalgrond met wat bos der bij en veul vogels. Ik dèenke dat het argens in Drenthe is, of in de Stellingwarven; het mooiste stukkie Drenthe in Fryslân.

Dag lieverd speult in Drenthe deur de achterdocht. Wisse.

Hiel maotig bin ik met de draank. Dat hef aans west. Ik was stief an de

draank. Alle dagen. Achterof weet ik wat ik verzeup. Ik heb het bij mekaar opteld, in guldens. In euro's klinkt het een stuk minder. Ik laot het joe niet weten.

Ik was gaangs mien leven te verrinneweren. Met de AA, zo begunt de nummerplaoten van het koninklijk huus ok, bin ik der met stopt; draank löst op.

Achterna weet ik hoe ik dat pad van de ethanol, van de wien-geest opgaon bin. Scharp verstaand had ik, maor mien va vund dat maor niks.

Achternao was het de kift. Ik had meer hersens as hij. Bijkaans gebruukte ik ze beter. Ik wol deurleren, het much niet van hum. Dat waren nog iens tieden; toen ik gedurig in de eulie was: dat waren nog iens tieden.

Kinder wollen leren, hen de hbs, hen het gymnasium, hen de universiteit. Het much niet. Dat is now aansumme. Kinder meugt leren, maor ze wult niet. Kwaojongen geeft heur over an zoepen, toepen en op de proeme kroepen. Ik dèenke het plat. Vanzölf, ik zeg dat niet hardop.

Ik kwam bij het maatschappelijk wark te laande, bij een psycholoog, bij een therapeut. Het duurde een tied veur ik de goeie hulp te pakken had.

'Het is net as met schoenen,' zee de therapeut.

'In de eerste winkel vind ie zeldzaom de juuste maot en de juuste kleur en vörm.'

Het veurbield was niet haandig. Ik kocht altied Van Bommel schoenen bij Ziengs in Emmen. Ik huufde nooit wieder kieken. In ienmaol de goeie schoenen. Met vrouwlu had ik dat niet. In Emmen bin ik wat dat angiet niet in ienmaol slaagd.

Ik leek niet op mien va. Mien va had ander genen en aander chromosomen. Mien va was bij mien moe intrökken naodat de kapelaon op huusbezuuk west was.

Mien natuurlijke va is missionaris in Rwanda worden. Hulp-bisschop in Kigali. Ik heb het laoter heurd toen e der niet meer was, toen e tussen de Hutu's en de Tutsies te laande kwam. Het kan mal verkeren, zee Brederode al.

Alles kan in alle tieden veurkommen. Daor kan gieniend veur weden. De wereld is een schouwtoneel, elk speult zien rol en kreg zien deel. Ik kan der now om lachen. Zo zit het levent in mekaar. Bij elke neger an het loket mut ik an de kapelaon dèenken, an missionarissen in de vrömde –they produce most, sir- an het roomse rieke leven.

Mien stiefva gung dood. In de aovenduren weur ik meester in de rechten. Belangrieke dingen heb ik daon veur het volk van turf en jenever, en toen dat klaor was bin ik postbode worden. Meer huufde ik niet. En Dillie? Ja, Dillie. De natuur hef mij de weg wezen. Zij is mien plek van bestelling.

Nasilele Ntebi

In de wagen heb ik een dvd-speuler in de leuning van de stoelen. Makkelijk veur kinder an de reize. We hebt der niks an, we hebt gien kinder, maor in de wagen was de tillevisie al inbouwd. Ik kiek op stille uren Rambo en Schwartzenegger –zwarte neger- en ik kom an mien gerief as het bloed over de achterbaank spuit, bij wieze van spreken dan. Ik bin een nette plietse en dat haold ik zo.

Vanzölf, ik was te late. Niet dat het mien gewoonte is. Ik bin altied op tied. Aj ienmaol steulen hebt, dan bin ie altied een dief. De hermandad wet dat as beste. Aj altied op tied bint en ienmaol niet, dan bin ie die verworvenheid kwiet. Veurwaordelijk, dat is de straf. Een half uur te late, dan is de straf een half jaor veur-waorderlijk. Een half jaor een man van de klok en elk is die iene maol te late vergeten. Maor niet aj neger bint. Ik bin neger. Nee, ik bin niet zwart, nee, niet echt, maor zo vuul ik mij. Ik heb een negername. Collegfa's nuumt mij nikker, ok wel zwarte nikker, daor bint ze bij de plietsie niet kinderachtig met. Ntebi is the nigger of the team. Zo is het. Ik laot mij niet zwart maken.

Ik haold niet meer van Annie. Het is veurbij met Annie Prent. Ze wet het niet. Ik heb het niet zegd, waorveur zul ik. Dat ik het weet is genogt en al arg genogt. Liever had ik het niet weten. Singelier is dat.

Gieniend hef het mij zegd. Het kwam in mij boven, een kwart jaor leden. Ik weet het nog op de minuut.

Ik zat in een café in Diever. Koffie. Niet aans as koffie. Ik las *Dag lieverd*. De roman speult in de Stellingwarven, of an de raand van de Hondsrug, an de Grunneger kaant, de veenkolonies, dat kan ik niet precies zeggen.

Vincent giet hen Aruba.

'Bon dia dushi,' zeg e. Dat is *Dag lieverd* in het Papiaments.

Ik ken dat wel. Ik bin een makamba pretu, een witte neger van alle markten thuus.

Het boek vind ik niks. Dèenken, dèenken en aandermaol dèenken en dreumen. Het is dat het veur de leesclub uut mus, aans had ik het bezik legd. Ik haold van detectives, van het roege wark.

Seks in een boek huuft wat mij angiet niet functioneel te weden, as het maor wat veursteld, niet dat halfzachte geneuzel. In *Dag lieverd* kom ik niet an mien trekken. Die parings of wat der veur deurgaon mut, mut het hebben van de uutzunderlijke plekken: in het kabinet naost de kaliumcyanide en de potten strychnine. Daor had de schriever hiel wat mooiers van maken kund. Wat die bioloog deud liekt merakel op tuinieren in de vagina. Verantwoord biodynamisch tuinieren in veerkaanten; schiere hobby, maor ik raak der niet van in hoger sferen.

Daor in het café in Diever kwam de schaopherder bij mij zitten. Dezölfde dag nog. Hij had allent witte schaopen, zee e en hij wol wel iens een ander kleur zien. Ik heurde de stem van mien moe. Ik heurde heur vanuut de hemel.

Kiek, dat stiet mij an. Rechtuut en rechtdeur zee. Hij was een Grunneger, te eerlijk om aordig te weden; gien Drent, die te aordig is om eerlijk te weden. eeen aander kleur, bijkaans maakte dat de twiefel over Annie lös.

In Ierlaand had de schaopherder een jaor in Sligo bij Farran MacFarrel op schaopen past en truien breid.

Achterlijke bedoening was het daor west. De herders deuden het nog met de schaopen, zee de herder. Boks op de kneien, de achterpoten van de schaopen bij de leerzen in. Zo kwamen de herders an hun gerief.

Wat kun het mij schelen. Seks met dieren is zo aold as de mèensheid. De eerste kapotties waren van schaopendarm. Niet veur niks deur herders uutvunden. Elk hef der wille van.

Lu zuukt onderwarpen die niks om hakken hebt om de dag met deur te kommen. As ik tillevisie kiek giet het nargens aans over. Ik zie allent blonde schaopen met kneihoge leerzen en jongens die zuch as herders gedraogt. De mèens is een dier en dat blef zo. Dommiet moet ik as plietsie achter herders an om de schaopen te bescharmen. Net of ik niks aans te doen heb.

Ik bin de ienige van de leesders met een zwarte name. Apart vuul ik mij. Ik vuul mij as de zwarte driekoning. Melchior uut Afrika. Ze zegt wel dat de vrouw de neger van de wereld is, maor as witte nikker vuul ik mij bij toeren het schaop van de wereld. Benaom in groot gezelschap komp dat gevuul boven.

Ik heb de tillefoon anstaon, as ik vot wul uut Wapse, vot van het eten, dan bel ik mezölf en gao ik der vandeur.

Het eten en….

De schriever.

Elk zit an taofel. De eerste glazen wien bint een ende weegs hen de spijsvertering. De bodem is legd veur wat an hedendaogse en aolderwetse kuunst en literatuur kommen giet. Bijkaans een poreuze bodem waor een bult langs en deur glieden kan. Ik bin beneid.

Lovina Brenninckmeijer is met Annie Prent hen de keuken. Ze zet de amuses van wilde zalm met bieslook op het dienblad om hen binnen te brengen naor de leesders an weerskaanten van de lange taofel. Annie pakt de rose rookte zalm tussen de vingers en legt ze rechte op schaalties. Lovina kek schuuns naor de slanke vethaanden van Annie op de wilde zalm. Ze wul wat zeggen over hygiëne en keuringsdiensten, maor ze haoldt de woorden achter de koezen en schenkt het bodempie Gewürtztraminer uut de fles op het aanrecht in een schoon glas. Annie kent heur kwaol; alles onder controle haolden. Ze wul dat niet langer, ze is het zat die oplegde beparkings, en ze is van zins disse maol de stried met de generaol in heurzölf te winnen. Gien commentaor op wat mij in de muut komp, en overgeven an wat komp, haoldt ze heurzölf veur. Echte leiders laot gebeuren wat gebeuren mut.

'Bij toeren krieg ik nocht an aovontuur,' zeg Lovina, intied dat ze een dienblad pakt.

Het liekt niet uut te maken of Annie heur heurt. Ze wul het zegd hebben.

'Ie mient een avonturenroman,' prebeert Annie veurzichtig.

De stemme hef de starkte en het timbre van de generaol buten dienst nog niet vunden. De schöttelties met de zalmamuses past krapan op het blad.

Lovina stiet stief achter Annie en schöf een bordtie rechte op het dienblad. Annie roekt de zachtzure locht van de witte Duutse wien en de locht van Lovina. De locht van een vrouw van in de vieftig met Chanel nummer vief achter de oren en de ellebogen. Ok achter de ellebogen.

Annie vuult ruumte in het heufd. Gedachten gliedt vot. Het is asof ze uren mediteerd hef en alle gedachten veurbij zöt gaon. Gedachten en gevulen gaot veurbij. Daor bint gedachten en gevulens veur.

Annie hef een dunne blouse an, en een korte rok, die goed past bij de pumps met hoge hakken. Met schemerlocht om het hart giet Annie met de zalmamuses hen de leesclub, die tussen het schilderwark an de muur en de bronzen op holten en natuur-stienen sokkels op het eten wacht.

Lovina haoldt de deur met ien haand vaste, met de aander pakt ze Annie zachties bij de scholder. De haand van Lovina gled vanzölf van de scholder over Annie's rugge tot veurbij de briede leren riem.

Zo gung dat ok bij mien moe, schöt Lovina deur het heufd as ze de keukendeure dichttrekt. Avontuur aj dichter bij de dood bint as bij de geboorte.

Lovina's moe die met de zwarte madonne het levente en het bère dielde toen het bericht van de rederij kwam: dood deur verdrinking. Een zeeman weerdig in de golven onder-dompeld. Zo wul elk het geleuven.

De gedachte an een eigen pad dat fouteloos wieder kronkelt vindt makkelijk een weg deur de alcohol. Iniens vuult Lovina gien rem meer om van een vrouw te haolden. Net zo makkelijk, ok al zit het leven nog in heur Jan.

Jan op de baank. Jan as echtgenoot. Jan as filosoof. Jan as leesder van Donald Duck, van Sjors en Sjimmie en van Das Kapital.

Het vrouwenlief van Lovina hef meer van neud, liekt het. Het zeemans bloed van heur va, het woelige lief giet de eigen weg, en het pad liekt disse keer hiel kort.

Een vrouw in de arms, waorumme niet?

Annie vuult de hitte van Lovina's warme lief nog op de rugge.

As Annie de zalms met bieslook ronddielt, zöt ze dat HarmJan van plaots wisseld hef.

'De kneuzen vindt menare,' fluustert Annie zachties. Gieniend die heur heurt.

HarmJan, die schieve löp deur malheur an de wervels, hef een plek vunden naost Dillie. As *Dag lieverd* bespreuken is kunt HarmJan en Dillie met mekaar over pgb, cva, ms, pnp, tbc, dna, rna, spieren, spierziektes en aander lieflijk ongemak praoten.

'Es soll nicht immer Literatur sein. Bitte. nach das Fressen die Krankheiten.' Wie schreef dat ok al weer? Nietzsche, Freud?

Annie zet het leste schötteltie op taofel en lat het dienblad achter de sokkel van een brons glieden. Ze schöf an bij Karel Doornmans. Niet de minste an taofel, vindt ze. De meditatieve roes schöf met het dienblad achter de sokkel.

'Bliede verrast,' zeg Karel Doornmans.

Karel wus niet goed wat e tegen Annie zeggen zul. Dat krieg ie met een intellectueel in hart en nieren. Triviaole praot met echte dèenkers komp bij toeren muizaom op gang.

'De amuse,' zeg Annie. 'Ie bint bliede verrast met de amuse?'

Het is een retorische vraog. Ze wet het antwoord . Annie leg de iene haand op de onderarm van Karel, in de aander hef ze het glas wien met de lipstickveeg op de raand.

Annie haoldt van manlu die verlegen reageert as een vrouw, en disse maol is ze dat zölf, stief naost hum zitten komp. Het maakt Annie warm an de binnenkaant, het vuult asof ze een over-treding begunt. Disse nommedag is ze boven en onder de wet. Karel is een hiel aander man as Nasilele. Niet allent de kleuren –Nasilele met het witte vel met zunige pigmenten van de Goosefoorties kaant en Karel lochtbruun van veurjaorszun- verschilt, ok het temperament en het formaot van de kleine diepzeepeerdtiesspecialist.

De wien en de anraking van Lovina hef in de keukendeur de braand steuken in het hormoonkacheltie van Annie, liekt het. Heur Nasilele zit an het aander ende van de taofel. Ze hef gien oog veur heur ieuwige echtgenoot.

Nasilele haoldt Vanessa van de sigare of. Vanessa hef nocht an een rokertie. Ze kan krapan wachten tot de koffie. Nasilele is de ienige aander in de leesclub die an de tabak is. Nasilele luustert naor de muziek. Hij heurt krapan wat der om hum hen zegd wordt.

'Mag ik evies andacht?'

Jan Oremus tikt met het zulvern lepeltie op de raand van het schötteltie. Hij hef de zalmen de versiering in twee sloeken op plek van bestemming bracht. Op de baank hebt ze geregeld recepties. Oremus is deskundig wat amuses angiet. Hij is der klaor veur.

'Na het welkom deur Lovina, oenze uutstekende gastvrouw, wul ik geern wat zeggen veur we het boek open slaot..'

Lovina komp uut de keuken en vindt een plek naost Dik Bos.

Oremus wacht tot zien vrouw zit en knikt 'dag lieverd' naor Lovina, die het spel metspeult en net evies dieper het heufd bög as in zukke situaties past. De Gewürtstraminer haalt veul schone zaken hen boven achter zwaore wenkbrauwen, ok bij Lovina. De sagte vellegies bint al op.

Jan Oremus wacht. Hij hef het an tied, liekt het.

'Ik heb het an tied,' zeg e. 'Dat is wat ik op de baank leerd heb: an tied hebben.'

Oremus schöf de stoel hen achter, giet in de bienen en pakt het wienglas bij de steel.

'Ik breng een toast uut op Lovina en op de aander vrouwlu die dit geweldige diner in disse geweldige entourage veur mekaar maakt hebt. Geweldig.'

En of e wat nattigheid vuult.

'Vanzölf. Ik ben beveuroordield. Ik heb veurkennis wat disse galerie anbelangt, wat het eten anbelangt en benaom wat Lovina anbelangt. Maor toch. Proost.'

De glazen gaot omhoog en maokt synchroon een helling met de plaanken vloere van een graod of dertig. Op de kop. Midden op taofel staot in koelers neie flessen vrolike lippies klaor met de kurke lös in de hals. Op de achtergrond klinkt moderato uut de piano van David Earl. Uut de boxen.

Eerst liekt het of Oremus zitten gaon wul. Hij schöf de stoel krap tegen de achterkaant van de kneien. Dan bedèenkt hij hum.

'We kent mekaar een jaor of wat,' zeg Oremus.

'Dat is maor een korte tied in een hiel levent.'

Hij nemp een slok, maor het glas is lege. Annie Prent, veur evies uutpraot met karel Doornmans, schenkt Oremus bij. Ze knikt. Oremus knikt, dan giet e wieder.

'De manlu heb ik beter kennen leerd as de vrouwlu. In de jaoren die achter mij ligt. Deur de boeken en de wisselings van gedachten over wat wat schreven is, en over wat niet op papier stiet, kan ik met elk van jullie lezen.'

Der klinkt mild gelach.

'En schrieven,' zeg Menckema. 'Gao deur.'

'Ja, gao deur,' zeg Bos.

'Ik wol het over geld hebben,' zeg Oremus. 'Over de rol van geld in de liefde.'

'Pecunia non olet,' Dat is Ntebi. De muziek is ofzet. Der is gien achtergrondmuziek meer.

'*Dag lieverd* giet over liefde,' zeg Menckema. '*Dag lieverd* giet niet over geld. Net as het levent van elk van oens niet om geld dreit.'

Oremus begunt ongemakkelijk te kieken.

Zo doet ze dat ok op het geneutschap. Manlu laot mekaor niet uutpraoten. Zelden. Oremus kent zien makkers, en hij kent ze niet. Dit onderwarp bint ze niet wend van hum. Oremus had de presentie van de vrouwlu gebruken wuld veur meer beschaving bij de manlu. Het liekt dat hij hum vergist hef.

'Heb het over de liefde en over het verschil maank manlu en vrouwlu.'

Dat is de hoge stemme van Dilia met een maondelijkse bijdrage uut de pgb.

'As ie klinkt as een schelle cimbaal, dan ken ie de liefde niet,' zeg Oremus. Oremus valt weerom in de basis van vrogger. Hij komp kniep en nemp de aolde waopens op. Jan Oremus kent de biebel van de eerste tot de leste bladziede. Jan Oremus was gereformeerd buten verbaand, die streken is e niet kwietraokt..

'Now is het zo dat ik volgens de dokter de hoge tonen kwiet bin. Ik heur de cimbaal niet meer,' giet e wieder. 'Dus met mien liefde zit het wel goed.'

Hij giet zitten. Een zwaktebod dat e de audicien der bij halen mus, vindt e. maor hij zit en kan zwiegen. Oremus hef niet zegd wat e kwiet wol. maor intied dat e an het woord was wus e niet meer wat e zeggen wol. Dat gebeurde hum vaker, de leste tied.

Dik Bos, naost Lovina, lacht net evies te hard. Lovina wul staon gaon om het heufdgerecht binnen te brengen.

Ze wacht.

'We bint met twaalf hier an taofel,' zeg Hester Lubi met heur klassieke achtergrond. Hester Lubi nemp de rol van bliksem-ofleider. Het is nargens goed veur as der ien van de leesders in verlegenheid komp. Ok Jan Oremus verdient dat niet. Ok Lovina verdient het niet dat heur Jan in verlegenheid komt. Hester Lubi kent de klassieken, ok de psychologie van de klassieken.

'Het kun het leste aovendmaol wel weden,'zeg ze. 'Ik wol dat evies zeggen. Het scheut mij ieniens in 't zin.'

Niels Menckema wus dat al lange. Twaalf is twee maol zes en ok vier maol drie, dat had e al vief maol deur het heufd gaon laoten.

'Lollig,' zeg Felix. 'De Heere ontbrek der nog an. Ze waren met dertien man toen ze veur Leonardo da Vinci poseerden.'

Hij zucht een maol en zöch de ogen van Annemarieke. Bijkaans tikt ze hum vannacht op de vingers. Dat e teveul an het woord was, dat e te prominent de taofel beheerste, dat e nog aan zien hazenlippe compenseren mus deur dominant anwezig te weden. Nee, dat e driemaol van de vis zul nemen, daor zul Annemarieke niet over hebben. Felix zucht aandermaol.

Felix leunt achterover. Met Menckema, die naost Felix zit, kek naor de deur naor de keuken. Hij hef nocht. Hij wet al dat der nao de aspergesoep vis op taofel komp. Zalm, barracuda, witvis, forel. Gien zwienevlees.

Zwienevlees is veur Chinezen. Zien Vanessa hef bosschoppen daon.

Lovina giet in de bienen en nemp Vanessa en Annemarieke met hen de keuken. Bos en Ntebi ruumt de schöttelties van de amuse of. Jan Oremus dèenkt humzölf de Judas van de apostels. In het heufd heurt hij de hoge tonen van zilverlingen die uut de buutse valt. Dertig waren het. Dertig zulverlingen. Tegen de koers van vandage zu'n 85 euro. Wat koop ie daor nog veur.

Oremus döt de ogen dichte en zöt de schure met de hanebalken en de natte plekke op de deel van de schuur onder de leren zolen van de Bommel schoenen. Net zu'n deel as disse boerderij iens had. Zien va had een dure smaak wat schoenen angung.

'Singelier hoe as ie details onthaoldt en grote zaken vergeet,' zeg Dillie die an de rechterhaand van Oremus zit.

Dilli huuft niet gedurig methelpen de dis binnen te brengen. Ze is vrijsteld. Een spierziekte hef een bult veurdielen.

'Singelier?' vrag Oremus. 'Singelier?'

'Ik dacht iniens an die zoldertrap in *Dag lieverd* waor Vincent met de buurman het schilderij naor boven brengt,' zeg Dillie.

'Lag der een loper op die trap of niet. Ik dèenk van niet.'

Het liekt Odilia Henriette den Boer Poortugael eernsachtig gaangs te haolden.

'Nee,' zeg Oremus, 'der lag gien loper op de holten trap. Nee, daor bin ik wisse van.' Zien va had een gewone holten trap gebruukt. Een ledder.

Annemarieke schöf intied een rechaud tussen Oremus en Dillie deur. Geliek volgt de schaolen met eerpelkroketten en hiel jonge peulties uut de vriezer. Vanessa volgt met tilapia in smolten roombotter. Gemengde slaot met kapperties, paprika, pomelo's, vleestomaten in stukkies, witlof in ham en keze, komkommer met azijn en oliefeulie apart in een bakkie; niet veur Annie Prent. Die kan niet tegen komkommers.

Lovina fluustert Dillie in het oor. Dillie pakt Jan Oremus bij de scholder en trekt heur omhoog. Veur het heufdgerecht hielendal klaor stiet speult Dillie een menuet van Beethoven op de piano. Een körte ofsluting met Bach om het eten lochtig smaken te laoten. Minutenwark.

As Dillie weerom bracht wordt op heur plek, is Jan Oremus opscheuven naor het aander ende van de taofel. De baankman wul niet over inrichting van woonkamers en trapzolders praoten. Van kwaolen hef e gien verstaand, en ok niet van adeldom.

Links van Dillie zit Menckema met het volle zicht op Lovina die nog een schaol met tilapia in smolten botter zonder motten op de rechaud zet. Drie vissen in eulie, telt Niels Menckema.

'Der is ok kip in kerriesaus,' zeg Lovina. 'Veur wie wat hieters wul.'

'Schiere muziek,' zeg Menckema tegen Dillie zunder heur an te kieken. Hij schept hum van de vis op.

'Ie hebt der wel slag van, van de piano.'

Menckema hef een rooie vlekkerige gloed op het gezicht en op de hals. Dat

komp niet van zien praot.

' Schiere muziek. Mooi tempo. Ondanks joen handicap.'

Met dat Menckema dat zeg kek e naor Lovina. Onder de zwaore wenkbrauwen van Lovina gluit vuur uut de donkere pupillen de taofel over.

De blikken van Niels Menckema en Lovina Brenninckmeijer vloeit boven de tilapia in mekaar. Het is asof het kruuspunt van de blikken kort oplicht boven de vis. Menckema is opzichter in de bouw; hij kan merakel kieken.

'Proost,' zeg Dillie.

Ze huuft niet zeggen, wat ze niet zeggen wul.

'Proost,' zeg Menckema.

'Proost,' zeg de taofel.

Dan valt het stille.

'Proost,' zeg de Heere God veur iedereen.

'Proost,' zeg Doornmans, altied wat later as aander.

Doornmans zit an de rechter haand van Dillie.

Dillie heft het glas aandermaol.

'En zal ik joe bedienen?'

Doornmans wacht het antwoord niet of en schept Dillie een halve vis op het witte bord met golden raand.

'Zunder graot, zunder ruggegraot,' zeg Doornmans.

'Genogt? Nog een stukkie?'

Het is elegantie of hij hef mij bij de bok met de kinderachtige beleefdheid, dèenkt Dillie. Ze bedappert heur en haoldt het op infantiele beleefdheid.

Dilia den Boer Poortugael is gevangene van de taofelschikking. Ze mut het evies met Doornmans doen. De linker buurman van Dillie hef het te drok met de jongste dochter van de verdrunken kapitein.

Niels Menckema feteert Lovina Brenninckmeijer intied de aander leesders heur met de vis, bloemkool, sla, witlof met ham en keze, eerpelpuree, komkommerslao en appelmoes gaangs haoldt. Alles is meugelijk in groot gezelschop. Details bepaolt de veurtgang intied dat elk zuch op de grote gezelligheid richt.

Onder het heufdgerecht is het merakel lastig van taofelpartner te wisseln zunder merakel onbeleefd te weden. Karel Doornmans prebeert andermaol met Dillie het gesprek gaangs te haolden.

'Ik gao veur toeties, meer as veur tilapia,' fluustert e.

Hij kreg het gevuul of e overspel speult. Hij döt een intieme bekentenis, liekt het.

'Doe mij maor wat appelmoes,' zeg Dillie.

'Geern zunder die rooie kers.'

Dillie haold niet van de synthetische zuutbollegies op de appel-moes. Ze lat de opening naor intimiteit liggen.

De hiele dag vliegt de doeven van de buren bij heur over de bos en over het dak. Ze hef daor vrede met. Dik had de doeven ofschieten wuld, maor Dillie is der met vertrouwd dat vrömde lu prebeert heur op het erf te kommen. Dillie

vindt Heste Lubi een aordige vrouw, ok omdat Hester Lubi hiel vrogger met heur zeuntie voetbalde, met Karel Doornmans hef ze gien chemie.

Met weinig manlu hef ze chemie sund de spierdystrofie en de pgb. Dat is now ienmaol zo.

Allent filosofen bint in staot om finaole kwaolen te parkeren en altied puber te blieven. Robert Musil, ja, die Mann ohne Eigenschaften. Tot zien dood elke dag de daod. Elke morgen veur de thee Geschlechtsgemeinschaft. Dillie mut der niet an dèenken. As Dillie al een lieflijke liefdes-verhaolding hef, dan is het met heur kwaol.

De haot-liefdeverholding is veur Dik Bos.

Vanessa brengt beweging in de praoterij. Ze haalt Dillie achter de kaolde appelmoes en het restie vis vot.

'Speul nog een ouverture van Beethoven,' zeg Vanessa en ze nemp Dillie bij de arm.

As de pianoklaanken met het geroezemoes mengt schöf Vanessa naost Doornmans.

'Karel,' zeg ze. 'Ik heur dat ie gedichten schrieft.'

Doornmans leg het mes neer. Hij leg de vörke neer met de halve eerpelkroket der an vaste prikt.

'Oh,' zeg e. 'Ja, ik haold mij daor met gaangs. Ja.'

Vanessa dreit een beetie bezik. As der gien taofelpoot staon had tussen Doornmans en heur, dan had ze hum de knei bereurd.

Het signaol is dudelijk.

'Ik had het niet van mezölf dacht,' zeg Doornmans.

'Ik wus niet dat ik het kun, maor ik kan het. Dichten.'

Doornmans schildert in eulievarf en les boeken over plaanten, dieren, en benaom vissen. Hij hef een veurkeur veur harde seks in de literatuur, maor dat wet niet elk.

'En waor dicht ie zoal over?'

Vanessa schept heur witlof op en leg der een stukkie kalkoen in kerriesaus bij.

'To bee or not to bee,' zeg Doornmans, en dat bee met twee e's.

Hij pakt een pen uut de buuts van zien jassie en schref op een servettie: 2 bee, or not 2 bee.

'Daor begunde ik met, maor dat vun ik te makkelijk.'

Vanessa mient dat het 2 bees weden mut, maor ze zeg niks.

De kerrie is niet scharp, de kerrie is niet mild, net as de wien.

'Dichters hebt permissie om alles met taol te doen,' zeg Vanessa. Ze mient dat dichters alles met tong doen meugt. Ze leg een stukkie tilapia naost de kalkoen.

'Bijkaans past de praot niet, maor mien leste gedicht gung over een dooie molle.'

Karel Doornmans nemp vörk en mes en snedt een worteltie deurmidden.

'Ik kan het joe zo veurdragen, maor dat liekt mij ok niet de plek om now te doen.'

Vanessa knikt.

'Maor ik bin wel interesseerd,' zeg ze.

Vanessa is altied interesseerd, ze is niet neisgierig. Neisgierig, dat wul ze niet weden.

Aaron had in Libanon ok permissie om alles te doen wat daon worden mus. Niet op papier vanzölf, dan mag een soldaot niks, maor in het duuster in de bargen. Gieniend die metkek, allent de kornuiten.

Naost Vanessa van Duldemen fluustert Karel Doornmans het gedicht over de dooie molle. Hij kent het uut de kop.

In de hoek bij het glas speult Dillie vanneis een ouverture van Beethoven. Vanessa zöt hoe Niels Menckema schuuns in de stoel hangt en het oor bij de mond van Lovina haoldt.

Heur Niels Menckema was tussen twee pianostukken deur van plek wisseld. Blikken warpen over taofel hen Lovina was knap onhaandig. Benaom veur een autist. En proosten met rooie wien gung ok beter naost mekaar. Met witte sagte vellegies ok.

Niels Menckema maakt een begun. Menckema trekt de kurke uut de hals van een aander fles rooie wien. Zuudafrikaanse wien disse keer; Goedgedrag uut die Kaapstreek.

Karel Doornmans is an het ende van het molledicht. Hij schept hum vanneis bruunbakken eerpelties op. Overspronggedrag wet Vanessa van Duldemen. Geliek wat aans doen aj joe schaamt veur joen daoden. Vanessa zöt hoe Niels rechtop zitten giet. Betrapt, dèenkt Vanessa, betrapt dat e zo close te keuveln zit met Lovina. Hij kan het dus wel, het spiet heur dat ze zien hef wat ze zien hef.

Maor Menckema vuult hum niet betrapt. Menckema is now Niels. Niels Menckema hef het met Lovina Brenninckmeijer over het schilderij an het ende van taofel, waor een gat slagen is in de eterij. De schaolen bint zowat leeg. Der is nog appelmoes, der bint nog stukkies kalkoen, slaot is der nog en de koolrabi uut de Ukraïene is ok nog niet op. De zalm en tilapia dreit in maagzuur of bint al in de dunne darm slachtoffer van trypsines. Op.

Lovina zeg dat het schilderij een metafoor is. De honden op het doek bint gien honden, ze bint het teken van trouw. Niels Menckema dèenkt dat de hond last hef van teken, maor dat is niet zo. Die hond is van eulievarf, die hond hef nargens last van.

'Ceci n'est pas un chien,' zeg e.

Dat stiet in het café in Rossingnol, bij het tweede huus, op een bord an de mure. Fraansen hebt gemiene en vals honden, wet e.

'Woef,' blaft e zachties. Dat kun e niet laoten.

Lovina Brenninckmeijer vuult heur roezig in het lochte heufd en warme lief. De wien döt het wark en het lief volgt wat de wien lösmaakt. Annie Prent is al lang uut beeld. Het liekt een opvlieger west weden, die lieflijke vrouwluliefde.

Lovina vernuverd heur met Niels A. P. J. M. Menckema. Alle spreekwoorden

en gezegden die ze wet fluustert ze hum in het oor. Ze exploreert de wereld van de autist. Zunder gêne leunt ze tegen Niels Menckema, legt ze de arm om hum hen as ze in de bienen giet.

Lovina giet hen achter en nao het plassen en haanden wassen en nao een frisse walm parfum achter de oren en de ellebogen zit ze bijkaans bij Niels Menckema op schoot. Dillie speult Mozart. Net wat an de harde kaant, in te hoog tempo en met veul hoge tonen.

'We hebt het an tied,' zeg Lovina zowat met de tong in het oor van Niels Menckema.

'We hebt het an tied veur het dessert. Griesmeelpudding met bessensaus komp dommiet. En wie dat niet wul kan ies kriegen.'

Ze bet Niels zachties in het oor.

'Kom met,' zeg ze.

'Mien lief hef wille van joe. Kom met.'

En as Niels wat radeloos zit te kieken.

'Concreet, ie wult het concreet, ik weet het.'

Wat een avontuur, giet heur deur het heufd. Ik versier een autist. At spannend. Lovina giet staon en legt de linker haand op het kruus van Menckema. Menckema volgt de haand van Lovina as ze met de rechter naor het schilderij wes, dat achter heur an de muur hangt.

Menckema dreit het heufd. In gele, rooie en grune kleuren, maor benaom rood en oranje hangt daor het vervolg op Het begun van de wereld van Gustav Courbet. Hij wet niet wat die varf betiekent. Hij haoldt niet van verrassings.

Lovina Brenninckmeijer nemp Niels Menckema met hen de keuken, maor veur ze daor bint slaot ze linksof en valt de deur naor het hok met wasmachines en centrifuges in de klink.

Op Annemarieke Koekkoek nao is elk in de arms van Bacchus te laande kommen. Het liekt een wisseling van de wacht tussen de abstracten en de figuratieven.

Annemarieke Koekkoek mag dan niet drinken, ze lat de haanden niet allent wappern as het op bedienen an taofel angiet. Dik Bos is heur stip an de horizon.

Dick Bos schraapt met de dessertlepel de resties van de tilapia van het bord. Zo hef e dat leerd. Hij is in gedachten. Twee glassies witte wien hef e had en hij wet dat e dan stoppen mut. Hij stopt dan ok. Annemarieke Koekkoek giet deur.

Dik Bos is zo diepe in gedachten dat e de piano niet heurt. Hij ken alle stukken van Dillie van binnen en van buten. Een gedicht van Seamus Heany gled hum deur de harsens. Digging, graoven in de turf. Digging. Dat hef e vake as e het etensbord schoon schrapt.

Annemarieke Koekkoek schöf naost Bos. Ze wul het met hum over literatur hebben, zeg ze. Het giet an taofel, in de keuken en in het washok over alle dingen, maor niet over *Dag lieverd*, zeg ze. 'Over Bon dia dushi,' zeg ze.

Nasilele Ntebi had de vertaoling geven.

Dik Bos heurt enkelt het leste van heur zinnen. Hij vuult de haand van Annemarieke op zien bovenbien.

'*Dag lieverd*?' vrag e. 'Dushi?'

Annemarieke lacht en knep hum in het bien. Literatuur daor wul ze het over hebben.

Nasilele Ntebi en HarmJan Felix vraogt de eters beleefd maor dringend om evies van taofel te gaon. Ze ruumt de lege schöttels en borden hen de keuken. Makkelijk as elk van taofel giet, as het evies kan. Veur de logistiek is dat haandiger.

Het kan. Annemarieke Koekkoek wet wat ze wul.

'Ik heb zin an een sigare,' zeg ze.

'Kom met.'

Dik Bos giet met.

Dik Bos rookt niet meer. Dik Bos huuft het niet over *Dag lieverd* hebben. Hij las Wislawa Szymborska en hij las Bernlef. En hef Bernlef gedichten van de Poolse vertaold, en onder eigen naom in een bundel zet? Hef Bernlef de Ier Seamus Heaney gebruukt en Paul Valéry? Dat wul Dik Bos weten.

Hij stelt de vraog niet an Annemarieke Koekkoek die de deur lös haoldt. Dik Bos kreg gien antwoord op vraogen die hij niet stelt.

Twee glaozen witte wien nemp ze met; warme tongies.

Het is een zwoele warme aovend. De zun zakt achter de bossies.

In de varte giet de harmonie veurbij.

Achter de galerie stiet een baankie met uutzicht op de horizon en op een koppel koeien. De aovondzun veraandert de hoge wolken in een vulkaan. Het baankie wacht achter de galerie achter de beukenhege. Dik Bos heurt Heany over de weilaanden die nog gien parkeerplek bint.

'Vrömd hoe iets in het verschiet, ienmaol helder, veraandert in wat ie al wussen.'

Annemarieke Koekkoek stek de braand in een wilde havanna. Ze leunt tegen Dik Bos. Hij lat het geworden. Dillie zal hum niet te nao kommen. Dillie speult piano, vanneis een ouverture van Beethoven.

Onder een schilderij van HendrikJan Dolman zit Heste Lubi te dreumen. Ze wul zeggen dat een mèens op meerdere plekken tegelieks weden kan. Gieniend die luustert. Hester Lubi is met het heufd op Aruba op de begraofplaats. Hester Lubi kek met Vincent met die zien Felicity zuukt. Hester Lubi stiet an de kust achter Vincent die aorzelt of e zien vrouw in zee drukken zal.

Hester Lubi is bij de plas an het ende van het zaandpad achter het huus van de leraar biologie. Heste Lubi is in galerie Wapse. Ze heurt Beethoven. Ze hef uutzicht op de Waddenzee. Ze vuult an heur börst. Ze lacht zachties.

Hester Lubi kek in de rondte. Gien schoelwark, dèenkt ze. Dat is mien genot, heurt ze in het heufd. Ze zöt gien mèens.

Buten op de baank is het tweiduuster veurbij. In de dook wacht Annemarieke Koekkoek en Dik Bos op de tied veur het toetie.

'Ie bint een dèenker,' zeg Annemarieke Koekkoek tegen Dik Bos.

Dik Bos knikt.

'Ik bin een doener,' zeg Annemarieke Koekkoek.

Ze schopt de schoenen uut en zet de voeten op de baank. Ze lig languut naost Dik Bos die beide arms achter de leuning van de baank haoldt. Annemarieke leg het heufd bij hum op schoot. De sigare smeult heur in de haand. Annemarieke komp uut Emmen, wet Dik Bos. Ie doet maor, dèenkt e. Hij lat heur geworden. Dik Bos maakt hum nargens drok om. Cvs, pgb, ms, pnp, het zal zien tied wel duren.

As HarmJan Felix een kwartier laoter hen buten komp zit Dik Bos en Annemarieke Koekkoek tegen mekaar leund op de baank. Elk een leeg glas in de haand. Op het zaand dooft het vuur van een stompie sigare. De locht van wilde havanna's is verweit.

Het dessert stiet op taofel.

Nasilele Ntebi en HarmJan Felix hebt veur het dessert zörgd. Pudding: zölf maakt, vanille uut een puutie met rauwe melk anmaakt en vief minuten kookt. Nao de kook geliek in schaalties met figuren der in en langzaom kaold laoten worden.

HarmJanFelix kende de vanillesuker uut de winkel. Achterin, derde la, boven de kaneelstokkies en onder de nootmuskaat. In dezölfde la Bourbon vanillestokkies. Donkerbruun met smaangs witte uutslag der op.

Met vanillevla is een beetie weerom in de tied. Hij vertelt Nasilele Ntebi het verhaol van zien koloniale va.

'Vanillestokkiesbint van de orchidee, jong,' had de va van HarmJanFelix zegd.

'Die bloemen waren roofgoed uut Zuudamerika. Op het eilaand Bourbon in de Indische Oceaan in de eerde plant. Alles wat der gebeurde, der kwamen gien vanillestokkies in die orchidee. Een zwarte vund uut dat de orchideeën niet bevrucht weuren. De hommels en de bijen waren niet metkommen uut Zuudamerika.'

Dan wachtte de va van Harmjan Felix en zee: 'Die zwarte bevruchtte de orchidee met een kwastie, een kwast.'

Het verhaol klopte had HarmJan uutzöcht, maor de praot van zien va had hum niet anstaon. In die tied was het gewoon dat een neger een zwarte was, maor die tied, de tied van Max Havelaar, die was veurbij.

Nasilele Ntebi, die gortepap maakt had, luusterde. Het maakte hum niks uut. Neger, nikker, zwarte, allochtoon, autochtoon, krullenkop, wupneuze. Wat zal ik mij drok maken. Ik vind zwart wel een schiere kleur.

Met geel of rood was ik ok senang west, heurt e in zien heufd. maor ik bin spierwit, blank. Net as de aander in de leesclub had e het vel met de kleur van een zwien, een jonge big. Witrose.

Bijkaans was het beter zwart te weden, een neger te weden met zu'n naam. Dat was het argste: Nasilele Ntebi en dan een blanke te weden, niet iens een makamba pretu.

Nasilele Ntebi lat de gedachten votvliegen. Hij wol dat e schaopherder was

in Ierlaand, of in Australië bijveurbield. Annie Pret, die onder het schilderij van Gustav Courbet zit te dreumen, het vervolg op het begun van de wereld, zul e geern metnemen het Melbourne of Berrigan. Eeen anader huufde Nasilele Ntebi niet, en hoge leerzen ok niet.

Hoe de gortepap smaakte wul Nasilele Ntebi weten.

HarmJan Felix zee dat e liever vanille had.

Koffie met sukkelao en een cointreau, dat kun der nog bij.

Eigenlijks had e al genogt had.

Elk had al genogt had, gieniend was verzadigd.

Op een enkel nao was elk zat, maor een leeg gevuul in het heufd en het lief.

Dag lieverd, ofscheid van de gastvrouw, ofscheid van de tied die de twaalf bij mekaar waren. Ofscheid van de herinnerings. Herinnerings an genot bint surrogaot. Genot duurt niet langer as de tied dat het genot der is. Dag lieverd.

Nawoord

Achterof kiek ie een koe in de kont. Disse Drentse kont lat meer zien as een gat. Eernsachtige boeken en frivoliteiten bij mekaar. Kwaojong en intellectuele wroeter. En dan kommen de korte verhalen nog.

De boeken geven mijn ontwikkelingsgang weer; frivole en licht provocerende kanten en de neerslachtige worstelingen. *Svag Is* is de aanzet voor mijn echtscheiding. Veel elementen zijn er in terug te vinden. De titel – zwak ijs, dun ijs – is een passende omschrijving van mijn dansvloer. Ver weg gaan om dichterbij te komen. Ik ben niet de enige die dit pad heeft afgelegd.

In *Matglaozen dreum* volgt de worsteling met neerslachtigheid en elementen van een depressie. In *Wanda* volgt de verdichting met de bestrafte moord. De moordenaar komt na zijn celstraf terug in het dorp waar hij met zijn - ongrijpbare – liefde heeft gewoond. Hij betrekt het huis naast zijn schoonmoeder. In het dorp en ook in zijn hoofd is het nog steeds oorlog. Oorlog die hij met poëzie tracht te bezweren. Ik herschreef de novelle in de Nederlandse versie *Donkerrood* (in Verzameld werk deel III).

De minnebrief is een beschrijving van de teloorgang van de hoofdpersoon. Niet opwekkend.

De opwinding over *Eroetiek* zegt veel over de getroffenen. En veel over mij. Dit geschrift achtervolgt me.

Liek in 't veen is verdichting van de aangifte wegens godslastering en het slot van de besmettelijke ziekte die liefde heet.

Met Martin Koster schreef ik *Gehaktdag*. We schreven als Jans Pol van (bijna) elk verhaal ieder de helft. Spielerei met wat zich op dat moment voordeed.

Wisseling van de wacht is een streekroman waarin ik de familievalkuilen beschrijf. Intrigerend om te zien hoe elke generatie dezelfde onhandigheden uithaalt. De Pavlov-reactie lijkt: als jij zo doet, denkt, kun je wel gaan. Blijf uit mijn buurt. Moeder zag haar moeder een tiental jaar niet. Ik heb mijn familie ettelijke jaren gemeden en in volgende generaties zie ik vergelijkbare patronen. Onmacht om te accepteren dat een ander anders is en onmacht om op meta-niveau te communiceren.

In *Mien verzuuk* probeer ik Michel de Montaigne met zijn *Essays* een beetje na te bootsen. Kindervragen en kinderleed in herhaling. Blijkbaar heb ik nog geen antwoorden gevonden.

De leesclub is luchtig. De lezers bespreken mijn boek *Bon dia dushi*.

In *Heavy metal* korte verhalen over wat me onderweg opviel. Gaat in de richting van latere verhalen met meer afstand en meer betrokkenheid. Mijn emotionele betrokkenheid neemt af. Ik kan kijken zonder van slag te raken, zonder nog rekeningen te vereffenen. Plezier komt naar boven. Het taalspel.

Bibliografie

Godslastering, Over gevoeligheden (documenten, 1986)
Fogelsanghstate (ansichten, 1995)
Moeder aarde (novelle, 1997)
Vertaling in veelvoud (novelle, 1998)
Herinnering in zilverzout (roman, 1998)
Weer en klimaat (1996)
(Vertaling boek van Paul J. Crutzen)
Zambia, mu si ali fo (Afrikaanse herinneringen, 1999)
Het witte doek (novelle, 2000)
Toeristenstad (verhalen, 2000)
Het bont palet (schilderwerk, 2000)
Bon dia dushi (roman, 2001)
Kan niet ligt op het kerkhof (coaching, 2005)
Leven na de dood (wetenschap, 2005)
Wrak vee (verhalen, 2005)
Parus major (fotoboek, 2006)
Passer domesticus (fotoboek, 2006)
Talpa talpa (fotoboek, 2006)
Plek van bestemming (novelle, 2010)
Vaste verkering (relatietips, 2010)
Visrokerij (perspectiefwisselingen, 2010)
Anno Ludwig (roman, geromantiseerde biografie, 2010)
Wending / Grijs (novelle, 2012)
Kienhout / Skazki (verhalen, 2012)
Ik was op een begrafenis (novelle, 2013)
Apport Kasper, apport (thriller, 2013)
Dialoog met Willem Haandrikman (schrijfinstructie, 2013)
Drents eigen kost (fotokookboek, 2013)
Aan de slag (didactiek, 2013)
Veenmoord (detective, 2013)
Onlanden (verhalen, 2013)
Waarom moet ik dit lezen? (schrijfinstructie, 2014)
Wat af is, is niet gemaakt (redactie, 2014)
(60 jaar Drents Schildersgenootschap)
Otingerzand (roman, 2014)
Donkerrood (novelle, 1992-2014)
Seks in een tijd van technologische reproductie (2014)
(Vertaling van toneelstuk van Carl Djerassi)
De verering van Maria (theaterdialoog, 2014)
Van blauwzwart naar lichtbruin (theaterdialoog, 2014)
Daartoe (novelle, 2014)

VERZAMELD WERK

I. De grote verzoening (onthulling van de schrijver, 2014)
II. *Bon dia dushi, Anno Ludwig, Otingerzand* (romans, 2014)
III. Binnen zonder kloppen (alle verhalen)
IV. en V. Drents Werk (alle Drents werk, 2014)

Drentse bibliografie

Varning, svag is (novelle, 1991)
Gehaktdag (Jans Pol: schetsjes met Martin Koster, 1992)
Zwak Ies (novelle, Het Drentse Boek, 1992)
Eroetiek (Roet, winter 1992)
De Minnebrief (roman, 1993/2013)
Matglaozen Dreum (roman, Het Drentse Boek, 1994)
Wanda (roman, Het Drentse Boek, 1995)
Liek in 't veen (Roet, winter 1996)
Wisseling van de wacht (streekroman, 1998/2005)
Kwartetten (vierloek, 2001)
An de reize (verhalen, Het Drentse Boek, 2004)
Mien verzuuk (Drèentse essays, 2005)
Heavy metal (verhalen, 2006)
De leesclub (roman, 2008)
In paradisum (novelle, 2009)
Plek van bestemming (novelle, 2010)
Ningtien (roman, Het Drentse Boek, 2011)
Weense wals (ZKV, 2012)
Frank bakt een ei (kinderverhalen, 2013)
Op zien Drents (Eroetiek, 2013)

Ter Verpoozing

Jan Borkent, *Onderwijsonderzoek in Ethiopië* (verkenning, 2013)
Rouke Broersma, *Pieter Pieper* (kinderboek, 2010)
Rouke Broersma, *Met Bunner groet*
(essays over Drentse literatuur, 2011)
Rouke Broersma, *Leve de Meester*
(onderwijsessays, 2013)
Rouke Broersma, *Westland, de Ambonezen over u*
(Verzamelde Vertellingen deel 1, 2012)
Rouke Broersma, *Westland in de Weerribben*
(Verzamelde Vertellingen deel 2, 2014)
Jan B. F.N. Engberts, *Verandering als constante* (filosofie, 2013)
Meta Geerts, *Dahlia's* (handleiding, 2013)
Meta Geerts, *Viltwerk* (handleiding 2013)
Theo de Jong, *Zoveel gepasseerd* (gedichten, 2013)
Martin G. Koster, *Gien mèens te zien* (gedichten, 2013)
Johns Maswabi, *The man who married a hen* (Zambiaanse mythes, 2013)
Tetsuaki Miyachi, *A real trick down the sock* (education, 2012)
Mike Nocella, *Terra incognita* (Education in Chemistry in NL, 2012)
Marloes Otten e.a. *De Kunst van Verhalen* (verhalen via GKV, 2014)
Ton Peters, *Vanwege het getal* (gedichten, 2013)
M.J. van Raalte, *Een jaar in het leven* (roman, 2014)
Chrétien Schouteten, *De scheikundige* (toneel over Fritz Haber, 2013)
Machiel Sol, *Een droom* (gedichten, statements, liedteksten, 2014)
Fred Visser, *Zondagse wandelingen* (herinneringen, 2012)
John B. Vorenkamp, *Geen bericht terug* (gedichten, 2012)
John B. Vorenkamp, *Spel* (recensies, 2013)

Vrijwel al deze boeken zijn online te bestellen bij www.iwemabestseller.nl en vermeerbestseller.nl

Inhoud

Svag Is	9
Eroetiek	39
Oranjekanaal	99
Gehaktdag	109
Matglaozen Dreum	155
Liek in ‘t veen	241
Wanda	295
De minnebrief	337
Mien verzuuk	455 (alles op film)
Wisseling van de wacht	513
Heavy metal	595 (deels op film)
De leesclub	653
Nawoord	741
Bibliografie	742

Albert Rademaker. 15 x 15 cm.